📚 کفایت دینی کتب خانه 📚

په دی چینل کی دتلیگرام کتابونه نشرکیږی
دحنفی مذهب په رڼاکی
لکه تفاسیر شریف
اوفقه شریفه
اوفتاوی؟
اودرجون کتابونه
اودرسی نور کتابونه لکه.
صرف اونحو
اومنطق
اوعقائد

نوهیله لرم چی دالینک دثواب په خاطر نشر کړی
https://t.me/kafayat2395

کفایت الله واٹس ایپ نمبر 03052488551

د دا کتاب pdf کول خاص د الله تعالیٰ د رضا د پاره دی

د ټولو لوستونکو او فایده اخستونکو
د دعا په هیله

د عُلماؤ، طُلباؤ، مُقرِّرينو او عامو مسلمانانو د پاره په مختلفو موضوع گانو باندې د تقريرونو يوه مُفصله، مُعتَمِده، علمي او تحقيقي ذخيره:

اِصلاحي مُدَلَّل تقرِيرُونه

جلد ۱۴

تاليف

اَبُوالشَّمس مولانا نُورُالهُدٰى عُفِيَ عَنْهُ

فاضل جامعه امدادُالعلوم پشاور صدر، ووفاق المدارس العربية ملتان

بي اے عبدالولی خان يونيورسټي مردان

حالًا: مُدَرِّس دَارُالعلوم فيضُ القرآن اكاخيل كالوني، مردان

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

اِصْلَاحِيْ مُدَلَّلْ تَقْرِيْرُوْنه جلد ١٤

آبُو الشَّمْس مولانا نُوْرُ الْهُدٰى عُفِيَ عَنْهُ

مُدَرِّس دَارُ العلوم فيضُ القُرآن اکاخيل کالونی مردان

فون نمبر ٠٣٠٦ ٥۴۴٧١٧۴

مؤلف پخپله

١٤٤١هـ ق ، ١٣٩٨ هـ ش، مطابق ٢٠١٩ ء

کفايت الله ارماني ٠٣٤٤-٩٩٩٥٩٩٠

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

سریزه (د څوارلسم جلد)

نَحْمَدُهٗ وَنُصَلِّيْ عَلٰى رَسُوْلِهِ الْكَرِيْمِ ، اَمَّا بَعْدُ !

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ، اَلشُّكْرُ لِلّٰهِ . ددې کتاب څوارلسم جلد هم د الله ﷻ په فضل و کرم سره پوره شو ، په دې کې مې د غِیبت ، چُغَل خورَی ، تکبّر ، د ژبې حفاظت او خاموشی فضیلت متعلق آهمې موضوع ګانې شامل کړې ، ورسره مې په آخر کې یو تقریر لیکلی چې نوم یې دی :

" خالِص په قرآني باندې مشتمل جامِع تقریر "

په دې تقریر کې مې ددې (اِصْلَاحِيْ مُدَلَّلْ تَقْرِيْرُوْنَه) کتاب د ټولو جلدونو د آهمو موضوع ګانو خلاصه صرف د آیتونو په ضِمن کې راجمع کړی ، ځکه زما دا عادت دی چې د هر تقریر په آخر کې د هغه تقریر مکمل خلاصه بیانوم ، نو همدغه شان په دې یو تقریر کې مې ددې غونډ کتاب د ټولو جلدونو د آهمو موضوع ګانو خلاصه په مرتّب انداز باندې بیان کړی .

خو دا یو تقریر صرف او صرف په قرآني آیتونو باندې مشتمل دی ، احادیث او د علماؤ آقوال په کې بالکل نشته .

ځکه بعضې ځایونه داسې وي چې هلته مُقَرِّر دا غواړي چې د اول نه تر آخِر پورې داسې جامِع تقریر اوکړي چې په هغې صرف او صرف د قرآن کریم آیتونه په مرتّب انداز باندې وي . نو په همدې خاطر مې دا تقریر اُولیکل .

په دې کې اکثر آیتونه په مختلفو موضوع ګانو کې ځای په ځای مُتفرّق ذکر دي خو ما ددې سره نوره اِضافه هم اوکړه او په داسې انداز مې ترتیب ورکړو چې د ټولو نه یو تقریر جوړ شو ، او په خپل مینځ کې مې ورله ربط هم پیدا کړو .

که چیرته مُقرّرین دا تقریر په همدې آنداز باندې مُرَتّب یاد کړي نو زما دا یقین دی چې په هر ځای کې او د هر چا د وړاندې به په پوره زوَرَتیا سره جامِع تقریر

کولې شي، او ورسره ورسره به ددې غونډ کتاب د ټولو اهمو موضوع ګانو خلاصه هم ورته یاده ژي.

اوله خوشخبري: إِنْ شَاءَ الله ددې پسې به پنځلسم (۱۵) جلد هم لیکم چې هغه به هم د الله ﷻ په توفیق سره لږ وخت پس چاپ شي.

دویمه خوشخبري: (د تقریرونو دویمه سلسله)

د پنځلسم (۱۵) جلد نه پس به د تقریرونو دا سلسله په یو بل نوم باندې شروع کوم، ځکه بیا دا موجوده کتاب ډیر غټیږي.

چونکه تر اوسه هم ډیر اهمې موضوع ګانې د لیکلو نه پاتې دي، د یوولسم جلد په آخر کې مې چې په کومو موضوع ګانو باندې د لیکلو وعده کړې وه یا کومو علماؤ چې راته په ټیلفون باندې په ځنې موضوع ګانو باندې د لیکلو مشوره راکړې ده هغه ټولې موضوع ګانې به إِنْ شَاءَ الله په راتلونکي سلسله کې شاملوم، په هغې کې به هم په همدغه انداز باندې جامع تقریرونه وي.

د پنځلسم جلد نه پس چې د تقریرونو کومه سلسله شروع کوم د هغې نوم به وي:

" د تقریرونو مُدَلَّلَـــهٔ ذَخِیرَه "

د هر کتاب اخیستلو نه مخکې د مؤلف نوم ضرور ګورئ، ځکه کوم کتاب چې په معاشره کې په عِلمي حَلقو کې مشهور شي نو د بعضو مَکتبو واله صرف د تجارت په غرَض په همدې نوم باندې نور کتابونه اولیکي.

خو دا یاد لرئ چې په کوم کار کې د چا مقصد خالِص د الله ﷻ رَضا نه وي نو بیا الله تعالی هغې ته هغه شان مقبولیت هم نه ورکوي، د الله ﷻ په نزد صرف او صرف هغه عمل مقبول وي کوم چې خاص د هغه د رَضا د پاره شوې وي، څه دُنیوي لالچ په کې نه وي.

الله تعالی دې ماته په صحیح طریقې سره د حق خبرې د لیکلو توفیق راکړي،

او پروردګار عالم دې دا ټول کتابونه د معاشرې د اصلاح او د خلقو د فائدې ذريعه اوګرځوي. او الله ﷻ دې دا کتابونه په خپل دربار کې قبول کړي.

اې ربه! دا ټول کتابونه زما، زما د والدينو، استاذانو او ټول امت مسلمه د پاره د مغفرت او نجات ذريعه اوګرځوه.

آمين يارب العالمين.

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

نوټ: که د کتاب متعلق يا بله څه مفيده مشوره وي نو په دې ۰۳۰۶ ۵۴۴۷۱۷۴ نمبر راسره رابطه کولې شي.

ابوالشمس نورالهدیٰ عفی عنه

بسم الله الرحمن الرحیم

اجمالي فهرست

نمبرشمار	موضوع	صفحه

Scanned with CamScanner

Scanned with CamScanner

نمبر شمار	موضوع	صفحه

نمبرشمار	موضوع	صفحه
۱۷٦	د تکبّر په وجه پینځې (یا لنګ) په زمکه راښکونکي ته به الله ﷻ د قیامت په ورځ د رحمت په نظر او نه ګوري	۱۸۰
۱۷۷	د تکبّر په وجه څادر په زمکه راښکونکي الله تعالی په زمکه ننویست	۱۸۱
۱۷۸	تکبّر کول په زمکه کې د غرقیدو سبب دی	۱۸۱
۱۷۹	د تکبّر په وجه پینځې په زمکه راښکونکي د شیطان ورور دی	۱۸۲
۱۸۰	که د څه عُذر په وجه پینځې په خپله ښکته کیدی نو دا خبر دی	۱۸۳
۱۸۱	الله ﷻ مُتکبّر کس لره ذلیله کوي	۱۸۴
۱۸۲	عزت په تکبّر کې ندی بلکه په اِسلامي احکاماتو باندې پوره عمل کولو کې دی	۱۸۵
۱۸۳	د عُمر بن عبدالعزیز رَحِمَهُ اللهُ واقعه	۱۸٦
۱۸۴	د مُتکبّر نه هر کس نفرت کوي	۱۸۷
۱۸۵	متکبّر هم نورو خلقو ته سپک ښکاري	۱۸۸
۱۸٦	د متکبر مثال	۱۸۸
۱۸۷	**د متکبرینو اَنجام ډیر بَدوي**	۱۸۹
۱۸۸	د تکبّر په وجه د فرعون بَد اَنجام	۱۸۹
۱۸۹	د تکبّر په وجه د نَمرود بَد اَنجام	۱۸۹
۱۹۰	د تکبّر په وجه د قارون بَد اَنجام	۱۹۱
۱۹۲	د تکبّر په وجه د حضرت شعیب علیه السلام د قوم بَد اَنجام	۱۹۲
۱۹۳	د یو متکبّر کس خراب اَنجام	۱۹۲
۱۹۴	مالدار کس د تکبّر په وجه فقیر او ذلیل کیدل	۱۹۳
۱۹۵	اوله واقعه	۱۹۳
۱۹٦	دویمه واقعه	۱۹۵
۱۹۷	د تکبّر سزا سمدستي ملاویدل	۱۹٦
۱۹۸	د تکبّر په وجه سمدستي قد وروکي کیدل	۱۹٦

۲۳۸	د راتلونکي تقریرِ اجمالي خلاصه	۲۴۷
۲۳۹	تفصیلي بیان	۲۴۹
۲۴۰	انسان ښائسته او معزز پیدا شوی	۲۴۹
۲۴۱	نیک عمل	۲۵۱
۲۴۲	د نیک عمل فائده په خپله انسان ته رسي	۲۵۱
۲۴۳	د الله او رسولِ اطاعت	۲۵۲
۲۴۴	د مونځ اَهمیت او فضائل	۲۵۵
۲۴۵	د قصداً مونځ پریخودو سزاګاني	۲۵۹
۲۴۶	د روژې فرضیت او فوائد	۲۶۱
۲۴۷	د زکوة اَهمیت او فضائل	۲۶۲
۲۴۸	زکوة په مخکیني اُمتونو هم فرض و	۲۶۵
۲۴۹	د زکوة نه ورکولو سزاګاني	۲۶۷
۲۵۰	نفلي صدقات	۲۶۸
۲۵۱	د بُخل نه ځان ساتل په کار دي	۲۷۲
۲۵۲	صدقه د مرګ نه مخکې په کار ده	۲۷۳
۲۵۳	مسلمان به اِسراف نه کوي	۲۷۵
۲۵۴	د حج فرضیت	۲۷۶
۲۵۵	د جهاد فرضیت او اَهمیت	۲۷۷
۲۵۶	د جهاد فضائل	۲۸۱
۲۵۷	د قدرت باوجود جهاد نه کوونکو د پاره سخت وعید	۲۸۳
۲۵۸	هسې بهَانې جوړول ندي په کار	۲۸۵
۲۵۹	د مجاهدینو اُوچت مقام	۲۸۹
۲۶۰	د شهید مقام	۲۹۱
۲۶۱	حلال کسب کول	۲۹۳
۲۶۲	د حلال خوراک اَهمیت	۲۹۴

Scanned with CamScanner

نمبرشمار	موضوع	صفحه

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

﴿ وَلَا يَغْتَبْ بَّعْضُكُمْ بَعْضًا ۚ أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَّأْكُلَ لَحْمَ أَخِيْهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوْهُ ۚ ﴾

الحجرات آية ۱۲۔

د غِیبت سزاګانې او د دینه د بَچ کیدو طریقې

تالیف

اَبُوالشَّمْس مولانا نُوْرُالهُدٰی عُفِيَ عَنْهُ

مُدَرِّس دَارُالعلوم فیضُ القُرآن اکاخیل کالونی مردان

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

د غيبت سزاګانې او ددينه د بچ کيدو طريقې

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَكَفٰى ، وَسَلَامٌ عَلٰى عِبَادِهِ الَّذِيْنَ اصْطَفٰى .

اَمَّا بَعْدُ فَاَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ قَالَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيْدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيْدِ :

﴿ وَلَا يَغْتَبْ بَّعْضُكُمْ بَعْضًا ۚ اَيُحِبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يَّاْكُلَ لَحْمَ اَخِيْهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوْهُ ۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ ۚ اِنَّ اللّٰهَ تَوَّابٌ رَّحِيْمٌ ﴾ . (١)

وَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : يَا مَعْشَرَ مَنْ آمَنَ بِلِسَانِهِ وَلَمْ يَدْخُلِ الْإِيْمَانُ قَلْبَهُ لَا تَغْتَابُوا الْمُسْلِمِيْنَ ، وَلَا تَتَّبِعُوْا عَوْرَاتِهِمْ فَإِنَّهُ مَنِ اتَّبَعَ عَوْرَاتِهِمْ يَتَّبِعُ اللّٰهُ عَوْرَتَهُ ، وَمَنْ يَّتَّبِعِ اللّٰهُ عَوْرَتَهُ يَفْضَحْهُ فِيْ بَيْتِهِ . (٢)

وَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ : اَلْغِيْبَةُ اَشَدُّ مِنَ الزِّنَا . (٣)

صَدَقَ اللّٰهُ الْعَظِيْمُ .

---

(١) الحجرات آية ١٢ .

(٢) سنن ابي داؤد كِتَابُ الْأَدَبِ بَابٌ فِي الْغِيبَةِ رقم الحديث ٤٨٨٠ قال الالباني: حسن صحيح ، مسند احمد رقم الحديث ١٩٧٧٦ ، ورقم الحديث ١٩٨٠١ ، السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ٢١١٤٦ ، شعب الايمان رقم الحديث ٦٢٧٨ ، ورقم الحديث ٩٢١٣ ، ورقم الحديث ١٠٦٨٢ ، شرح السنّة للبغوي باب النهي عن تتبع عورات المسلمين رقم الحديث ٣٥٢٦ ، مجمع الزوائد باب ماجاء في الغيبة والنميمة رقم الحديث ١٣١٤١ وقال الهيثمي: رواه ابو يعلى ورجاله ثقات ، كنز العمال باب الغيبة رقم الحديث ٨٠٢١ ، ورقم الحديث ٨٠٨٣ ، الصمت لابن ابي الدنيا رقم الحديث ١٦٨ .

(٣) شعب الايمان رقم الحديث ٦٣١١٥ تحريم اعراض الناس وما يلزم من ترك الوقوع فيها ، مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ اَلْفَصْلُ الثَّالِثُ رقم الحديث ٤٨٧٤(٦٣) ، المعجم الاوسط رقم الحديث ٦٥٩٠ ، الترغيب والترهيب لقوام السنّة رقم الحديث ٢٢٣٠ ، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٢٣ الترهيب من الغيبة والبهت وبيانهما ما جاء في ذم الغيبة ، مجمع الزوائد باب ماجاء في الغيبة والنميمة رقم الحديث ١٣١٢٨ ، كنز العمال رقم الحديث ٨٠٢٦ ، ورقم الحديث ٨٠٤٣ ، الزواجر عن اقتراف الكبائر ج٢ ص١٦ الغيبة والسكوت عليها ، الصمت لابن ابي الدنيا رقم الحديث ١٦٣ ، ذم الغيبة والنميمة لابن ابي الدنيا رقم الحديث ٢٦ .

Scanned with CamScanner

تمهيدي خبره

زما خوږو قدرمنو او عزت مندو مسلمانانو ورونو ! ژبه د انسان د پاره ډير لوي نعمت دی ، اګر چې دا د غوښې يوه ټوټه ده خو په دې باندې مونږ خپل اظهار مافي الضمير په آسانۍ طريقې سره کولې شو ، همدارنګې ددې په ذريعه مونږ د هر قِسمه شيانو خوَند هم معلومولې شو .

که مونږ خپله ژبه صحيح استعمال کړو نو ددې په ذريعه مونږ ډير آجرونه او ثوابونه حاصلولې شو ، خو که غلطه يې استعمال کړو نو دا بيا د ډيرو ګناهونو سبب ګرځي ، دغه وجه ده چې اسلامي شريعت د ژبې د حفاظت ډير تاکيد کړې دی .

اوس د ژبې سره چې کوم ګناهونه تعلق لري په هغې کې يوه ګناه " غِيبت کول " هم دي ، غِيبت داسې خطرناکه ګناه ده چې دا په ټوله معاشره کې خوَره شوی او ډير لوي لوي خلق په دې مرض کې مبتلاء دي ، بيا خاصکر نن صبا په اکثره مجلسونو کې د غِيبت بازار ګرم دی ، ډير کم مجلسونه به داسې وي چې هغه د غِيبت نه خالي وي .(١)

حالانکه په قرآن کريم او احاديثو کې د غِيبت نه صراحةً منع راغلی ، او ددې ډيرې سختې سزاګانې ذکر شوي .

نو په همدې خاطر إِنْ شَاءَ الله نن به درته د غِيبت متعلق تفصيلي بيان کوم : چې غِيبت چاته وايي ؟ ددې حُکم څه دی ؟ ددې سزاګانې او نقصانات څه دي ؟ ددې أسباب څه دي ؟ ددې آقسام څومره دي ؟ ددينه د توبې او بچ کيدو طريقې څه دي ؟ او په کومو صورتونو کې د غِيبت اجازت شته ؟

خو د ټولو نه اول درته د غِيبت تعريف کوم چې غِيبت چاته وايي ؟

د غِيبت تعريف

علماؤ د غِيبت ډير تعريفونه کړي ، د هغې ټولو خلاصه دا ده :

غِيبت ديته وايي چې د يو چا پَسې شا (د هغه په غيرموجودګۍ کې) د هغه داسې عيب

(١) قَالَ النَّوَوِيُّ رَحِمَهُ اللهُ : اِعْلَمْ أَنَّ الْغِيْبَةَ مِنْ أَقْبَحِ الْقَبَائِحِ ، وَأَكْثَرِهَا انْتِشَارًا بَيْنَ النَّاسِ حَتَّى لَا يَسْلَمَ مِنْهَا إِلَّا الْقَلِيْلُ مِنَ النَّاسِ . مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح ج٧ ص ٣٠٣٢ باب حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيْبَةِ وَالشَّتْمِ .

Scanned with CamScanner

بيان كړي شي چې كه هغه پرې خبر شي نو بَد يې ګڼري (او پرې خفه كيږي) .

اوس برابره خبره ده چې كه دا عيب د هغه په بدن كې وي ، يا د هغه په جامو كې وي ، يا د هغه په اخلاقو كې وي ، يا د هغه په خبرو كې وي ، او يا د هغه بل عيب وي . (١)

---

(١) قَالَ الْجُرْجَانِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ : اَلْغِيبَةُ : ذِكْرُ مَسَاوِئِ الْإِنْسَانِ فِي غَيْبَتِهِ وَهِيَ فِيهِ . التعريفات ص ١٦٣ باب الغين .

وَقَالَ الْمُنَاوِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ : اَلْغِيبَةُ : أَنْ تَذْكُرَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُهُ ، فَإِنْ كَانَ فِيهِ فَقَدِ اغْتَبْتَهُ .... قَالَ : وَمِنْ أَحْسَنِ تَعَارِيفِهَا : ذِكْرُ الْعَيْبِ بِظَهْرِ الْغَيْبِ . التوقيف على مهمات التعاريف ص ٢٥٤

وَقَالَ الْكَفَوِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ : أَنْ يَتَكَلَّمَ خَلْفَ إِنْسَانٍ مَسْتُورٍ بِكَلَامٍ هُوَ فِيهِ . الكليات ص ٦٦٩

وَقَالَ التَّهَانَوِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ : اَلْغِيبَةُ : أَنْ تَذْكُرَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُهُ لَوْ بَلَغَهُ ، سَوَاءٌ ذَكَرْتَ نُقْصَانًا فِي بَدَنِهِ أَوْ فِي نَسَبِهِ ، أَوْ فِي خُلُقِهِ ، أَوْ فِي فِعْلِهِ ، أَوْ فِي قَوْلِهِ ، أَوْ فِي دِينِهِ ، أَوْ فِي دُنْيَاهُ ، أَوْ فِي وَلَدِهِ ، أَوْ فِي ثَوْبِهِ ، أَوْ فِي دَارِهِ ، أَوْ فِي دَابَّتِهِ . قَالَ : وَلَا تَقْتَصِرُ الْغِيبَةُ عَلَى الْقَوْلِ ، بَلْ تَجْرِي أَيْضًا فِي الْفِعْلِ كَالْحَرَكَةِ وَالْإِشَارَةِ وَالْكِنَايَةِ ، لِمَا وَرَدَ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّهَا أَشَارَتْ بِيَدِهَا إِلَى امْرَأَةٍ أَنَّهَا قَصِيرَةٌ فَقَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « اِغْتَبْتِهَا » . وَالتَّعْرِيضُ بِالْغِيبَةِ غِيبَةٌ . كشاف اصطلاحات الفنون ٢/ ١٠٩١

قَالَ ابْنُ حَجَرٍ رَحِمَهُ اللَّهُ : هِيَ ذِكْرُ الْمَرْءِ بِمَا يَكْرَهُهُ ، سَوَاءٌ كَانَ ذَلِكَ فِي بَدَنِ الشَّخْصِ أَوْ دِينِهِ أَوْ دُنْيَاهُ ، أَوْ نَفْسِهِ أَوْ خُلُقِهِ أَوْ مَالِهِ . وَقَالَ الرَّاغِبُ رَحِمَهُ اللَّهُ : هِيَ أَنْ يَذْكُرَ الْإِنْسَانُ عَيْبَ غَيْرِهِ مِنْ غَيْرِ مُحْوِجٍ إِلَى ذِكْرِ ذَلِكَ .

وَقَالَ ابْنُ الْأَثِيرِ رَحِمَهُ اللَّهُ : اَلْغِيبَةُ أَنْ تَذْكُرَ الْإِنْسَانَ فِي غَيْبَتِهِ بِسُوءٍ وَإِنْ كَانَ فِيهِ .

وَقَالَ ابْنُ التِّينِ رَحِمَهُ اللَّهُ : اَلْغِيبَةُ ذِكْرُ الْمَرْءِ مَا يَكْرَهُهُ بِظَهْرِ الْغَيْبِ . فتح الباري ١٠/ ٤٨٣ ، نضرة النعيم في مكارم اخلاق الرسول الكريم صلى الله عليه وسلم ج ١١ ص ٥١٦٣ الغيبة .

قال الملا علي قاري رحمه الله : وَذِكْرُكَ فِيهِ بِمَا يَكْرَهُهُ عَامٌّ ، سَوَاءٌ كَانَ فِي بَدَنِهِ أَوْ دِينِهِ أَوْ دُنْيَاهُ أَوْ نَفْسِهِ أَوْ خُلُقِهِ أَوْ مَالِهِ أَوْ وَلَدِهِ أَوْ وَالِدِهِ أَوْ زَوْجِهِ أَوْ خَادِمِهِ أَوْ ثَوْبِهِ أَوْ مَشْيِهِ وَحَرَكَتِهِ وَبَشَاشَتِهِ وَعَبُوسَتِهِ وَطَلَاقَتِهِ ، أَوْ غَيْرِ ذَلِكَ مِمَّا يَتَعَلَّقُ بِهِ ، سَوَاءٌ ذَكَرْتَهُ بِلَفْظِكَ أَوْ كِتَابِكَ أَوْ رَمَزْتَ أَوْ أَشَرْتَ إِلَيْهِ بِعَيْنِكَ أَوْ يَدِكَ أَوْ رَأْسِكَ وَنَحْوِ ذَلِكَ ، وَضَابِطُهُ أَنَّ كُلَّ مَا أَفْهَمْتَ بِهِ غَيْرَكَ نُقْصَانَ مُسْلِمٍ فَهُوَ غِيبَةٌ مُحَرَّمَةٌ ، وَمِنْ ذَلِكَ الْمُحَاكَاةُ بِأَنْ يَمْشِيَ مُتَعَارِجًا أَوْ مُطَأْطِئًا ، أَوْ عَلَى غَيْرِ ذَلِكَ مِنَ الْهَيْئَاتِ مُرِيدًا حِكَايَةَ هَيْئَةِ مَنْ يَنْتَقِصُهُ بِذَلِكَ . مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح ج٧ ص ٣٠٣٢ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ في تشريح حديث ٤٨٢٩ .

تعريفُ الغِيبة وحدُّها المتفق عليه : الغيبةُ هي ذكرُ المرء المُعيّن غير الكافر المُحارب ، وغير الظالم بما يكرهه من أمور دنياه أو دينه الذي استتر به ، سواء ذكرته باللفظ أو بالإشارة والرمز . آفات اللسان أبو فيصل البدراني ٣/١ .

د غيبت همدا تعريف په احاديثو مبارکه وُ کښې هم ذکر دی :

۱ . د مسلم شريف او ابوداؤد شريف حديث دی ، حضرت ابوهريرة رضي الله عنه فرمايي چې رسولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صحابه کرامو رضي الله عنهم ته اوفرمايل :

أَتَدْرُونَ مَا الْغِيْبَةُ ؟ آيا تاسو پوهيږئ چې غيبت چاته وايي ؟

صحابه کرامو رضي الله عنهم عرض اوکړو :

اَللهُ وَرَسُوْلُهُ أَعْلَمُ . الله او د هغه رسول ښه پوهيږي .

نبي عليه السلام (په خپله د غيبت تعريف کولو سره) اوفرمايل :

ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ . د خپل ورور داسې ذکر کول چې هغه دا بَد ګڼړي .

(يعني د هغه داسې عيب بيانول چې هغه دې په آوريدو سره خفه کيږي) .

د نبي عليه السلام نه پوښتنه اوشوه : (اې د الله رسوله !) ماته دې په باره کښې خبر راکړه چې که زما په ورور کښې دا عيب وي کوم چې زه بيانوم ؟ (نو آيا دا هم غِيبت دی ؟)

نبي عليه السلام ورته اوفرمايل :

إِنْ كَانَ فِيْهِ مَا تَقُوْلُ فَقَدِ اغْتَبْتَهُ ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيْهِ فَقَدْ بَهَتَّهُ .

که چيرته په هغه کښې يقيني دا عيب وي کوم چې ته ذکر کوې نو دا تا د هغه غِيبت اوکړو ، او که په هغه کښې څه عيب نه وي (او ته ورته د عيب نِسبت کوې) نو دا تا په هغه باندې بُهتان اولږول (او د بُهتان ګناه خو د غيبت نه نوره هم زياته ده) .(۱)

---

(۱) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: « أَتَدْرُوْنَ مَا الْغِيْبَةُ ؟ » قَالُوْا: اَللهُ وَرَسُوْلُهُ أَعْلَمُ . قَالَ: « ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ » قِيْلَ أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِيْ أَخِيْ مَا أَقُوْلُ؟ قَالَ : « إِنْ كَانَ فِيْهِ مَا تَقُوْلُ فَقَدِ اغْتَبْتَهُ ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيْهِ فَقَدْ بَهَتَّهُ » . صحيح مسلم كتاب البر والصلة والآداب باب تحريم الغيبة رقم الحديث ۷۰ (۲۵۸۹) ، سنن ابي داؤد كتاب الأدب باب في الغيبة رقم الحديث ۴۸۷۴ ، مشكوة المصابيح باب حفظ اللسان والغيبة والشتم الفصل الأول رقم الحديث ۴۸۲۸ (۱۷) ، سنن الترمذي باب ما جاء في الغيبة رقم الحديث ۱۹۳۴ ، مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ۲۵۵۳۸ ، مسند احمد رقم الحديث ۷۱۴۶ ، صحيح ابن حبان رقم الحديث ۵۷۵۸ ، شعب الايمان رقم الحديث ۶۲۹۳ ، كنز العمال رقم الحديث ۸۰۱۲ الغيبة .

فائده : ددې حديث نه معلومه شوه چې که په چا کې حقيقةً څه عيب وي نو د هغه په غيرموجودګۍ کې ددې تذکره هم نده په کار .

ډير خلق دا ګمان کوي چې که په چا کې حقيقةً څه عيب وي نو د هغې تذکره کول غيبت ندی ، دغه وجه ده چې کله دوی ته وويلې شي چې " غيبت مه کوئ " نو دوی وايي چې مونږ خو حقيقت بيانوو په هغه کې يقيني دا عيب شته . نو دا د دوی غلط فهمي ده ځکه په مذکوره حديث کې صراحةً ذکر شو چې غِيبت همدې ته وايي چې : په هغه کې يقيني عيب وي او ته پشي شا د هغې تذکره کوی ، او چې عيب په کې نه وي او ته هغه ته ددې نِسبت کوی نو دا خو بيا تا په هغه باندې بُهتان اولږول ، او د بُهتان سزا د غيبت نه زياته ده . (١)

٢. يو ځل ځنې خلقو د رسولُ الله صلی الله عليه وسلم د وړاندې د يو کس تذکره اوکړه چې هغه په خپله خوراک نشي کولی او په خپله په سوَرلۍ هم نشي سوَريدی بلکه نورو ته محتاج دی . نبي عليه السلام ورته اوفرمايل :

إِغْتَبْتُمُوْهُ . تاسو د هغه غيبت اوکړو .

صحابه کرامو رضي الله عنهم اوفرمايل : مونږ خو د هغه په باره کې هغه خبرې ذکر کړې چې په هغه کې موجود وی . نبي عليه السلام ورته اوفرمايل :

غيبت همدا دی چې ته د خپل (اِسلامي) وړور هغه عيبونه ذکر کړې کوم چې په هغه کې موجود وي . (٢)

---

(١) اَلْفَرْقُ بَيْنَ الْغِيبَةِ وَالْبُهْتَانِ : قَالَ الْجُرْجَانِيُّ رَحِمَهُ اللهُ : اَلْغِيْبَةُ : ذِكْرُ مَسَاوِئِ الْإِنْسَانِ فِيْ غَيْبَتِهٖ وَهِيَ فِيْهِ ، وَإِنْ لَمْ تَكُنْ فِيْهِ فَهِيَ بُهْتَانٌ . التعريفات ص ١٦٣ باب الغين

اَلْبُهْتَانُ فِي الْإِصْطِلَاحِ : ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا لَيْسَ فِيْهِ . التعريفات للجرجاني ١٤٣ ط الحلبي .

وَالْفَرْقُ بَيْنَ الْغِيْبَةِ وَالْبُهْتَانِ هُوَ : أَنَّ الْغِيْبَةَ ذِكْرُ الْإِنْسَانِ فِيْ غَيْبَتِهٖ بِمَا يَكْرَهُ . وَالْبُهْتَانَ وَصْفُهُ بِمَا لَيْسَ فِيْهِ ، سَوَاءٌ كَانَ ذٰلِكَ فِيْ غَيْبَتِهٖ أَمْ فِيْ وُجُوْدِهٖ . جامع البيان ٢٦ / ١٣٧ طبع الحلبي، وشرح صحيح مسلم ١٦ / ١٤٢ . الموسوعة الفقهية الكويتية ج ٣١ ص ٣٣٠ البُهْتَانُ

(٢) عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ ، عَنْ أَبِيْهِ ، عَنْ جَدِّهٖ ، أَنَّهُمْ ذَكَرُوْا عِنْدَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا . فَقَالُوْا : " لَا يَأْكُلُ حَتّٰى يُطْعَمَ ، وَلَا يَرْحَلُ حَتّٰى يُرْحَلَ لَهٗ . فَقَالَ لَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : اِغْتَبْتُمُوْهُ ، ←←←←←

په اشارې سره د چا عيب بيانول هم غيبت دی

غيبت لکه څرنګې چې په خُله باندې کيږي همدغه شان د چا عيب په اِشارې سره بيانول هم په غيبت کې راځي :

(حضرت صفيه رضي الله عنها د نبي عليه السلام بي بي وه ، ددې قد لږ وړوکې وُ) حضرت عائشه رضي الله عنها فرمايي چې ما نبي کريم صلی الله عليه وسلم ته اوفرمايل :

حَسْبُكَ مِنْ صَفِيَّةَ كَذَا وَكَذَا .

صفيه رضي الله عنها ستاسو د پاره دومره دومره کافي ده .

(په كَذَا وَكَذَا سره حضرت عائشې رضي الله عنها خپلې لويشت طرف ته اِشاره اوکړه) مقصد يې دا وُ چې هغه لنډۍ ده .

نبي عليه السلام ورته اوفرمايل :

لَقَدْ قُلْتِ كَلِمَةً لَوْ مُزِجَتْ بِمَاءِ الْبَحْرِ لَمَزَجَتْهُ .

(اې عائشې !) تا داسې کلِمه ووېله که چيرته دا د دَرياب اُوبو سره يو ځای شي نو په هغې باندې به غالِب شي . (١)

←←← فَقَالُوا: إِنَّمَا حَدَّثْنَا بِمَا فِيهِ . قَالَ: حَسْبُكَ إِذَا ذَكَرْتَ أَخَاكَ بِمَا فِيهِ . شرح السنة للبغوي كتاب البر والصلة بَابُ تَحْرِيمِ الْغِيبَةِ رقم الحديث ٣٥٦٢ ، الترغيب والترهيب لقوام السنة رقم الحديث ٢٢٣٥ ، نضرة النعيم ج١١ ص ١٥٦٧ الغيبة ، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٤٢٩٠ الترغيب من الغيبة والبهت وبيانهما، وقال المنذري : رواه الاصبهاني بإسناد حسن . الزواجر عن اقتراف الكبائر ج٢ ص ١٣ الكبيرة الثامنة والتاسعة والاربعون بعد المائتين الغيبة والسكوت عليها .

(١) عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها قَالَتْ : قُلْتُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : حَسْبُكَ مِنْ صَفِيَّةَ كَذَا وَكَذَا . (قَالَ غَيْرُ مُسَدَّدٍ: تَعْنِي قَصِيرَةً) فَقَالَ: « لَقَدْ قُلْتِ كَلِمَةً لَوْ مُزِجَتْ بِمَاءِ الْبَحْرِ لَمَزَجَتْهُ » . قَالَتْ : وَحَكَيْتُ لَهُ إِنْسَانًا . فَقَالَ: « مَا أُحِبُّ أَنِّي حَكَيْتُ إِنْسَانًا وَأَنَّ لِي كَذَا وَكَذَا » . سنن ابي داود كِتَاب الْأَدَبِ بَابٌ فِي الْغِيبَةِ رقم الحديث ٤٨٧٥ قال الالباني: صحيح. الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٤٢٨٦ الترهيب من الغيبة والبهت وبيانهما ، رياض الصالحين باب تحريم الغيبة والامر بحفظ اللسان رقم الحديث ١٥٢٥(١٥) ، كنز العمال الغيبة رقم الحديث ٨٠١٥، مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ الْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ٤٨٥٣(٢٢) .

(يعنى د ديرې بدبُويۍ په وجه به د سمندر خوَند او بُوى بدل كړي) . (١)

د غيبت حُكم

په اتفاق د فقهاؤ سره غِيبت حرام دى ، تر دې چې مفسّرينو او فقهاؤ غِيبت په گناهِ كبيره كې شمار كړى :

امام قرطبي رَحِمَهُ اللَّهُ ليكلي چې په دې كې د هيڅ اختلاف نشته چې غيبت گناهِ كبيره ده، او څوک چې غِيبت اوكړي نو په هغه باندې دا لازم دي چې ددينه توبه اُوباسي . (٢)

امام ذهبي رَحِمَهُ اللَّهُ په " الكبائر " كې غيبت كول او په رَضا سره غيبت اَوريدل مستقله گناهِ كبيره شمار كړي ، او په دې باندې يې دير آيتونه او احاديث راوړي دي . (٣)

غِيبت د زِنا ، شراب څكلو ، او نورو گناهونو په شان حرامِ قطعي دى ، بلكه د غِيبت گناه

---

(١) ومعنى "مزجته" : خالطته مُخالطة يتغيّر بها طعمه أو ريحه لشدّة نتنها وقبحها. وهذا من أبلغ الزواجر عن الغيبة . رياض الصالحين ج١ ص ٤٣٠ كتاب الأمور المنهي عنها باب تحريم الغيبة والأمر بحفظ اللسان في تشريح حديث ١٥٢٥(١٦) .

(٢) الغيبة حرام باتفاق الفقهاء ، وذهب بعض المفسرين والفقهاء إلى أنها من الكبائر . قال القرطبي رحمه الله : لا خلاف أن الغيبة من الكبائر ، وأن من اغتاب أحدا عليه أن يتوب إلى الله عز وجل . احكام القرآن للقرطبي ١٦ / ٣٣٦، ٣٣٧، الزواجر ٢ / ٧. الموسوعة الفقهية الكويتية ج ٣١ ص ٣٣٢ غيبة .

قال النووي رحمه الله : وأما حُكمُهما (اي الغيبة والنميمة) فهما محرمتان بإجماع المسلمين، وقد تظاهر على تحريمهما الدلائل الصريحة من الكتاب والسنة وإجماع الأمة . الأذكار للنووي ج ١ ص ٥٣٦ باب تحريم الغيبة والنميمة

(٣) الكبيرة الثامنة والتاسعة والأربعون بعد المائتين الغيبة والسكوت عليها ....

بيا روستو فرمايي : فظهر أن الذي دلت عليه الدلائل الكثيرة الصحيحة الظاهرة أنها كبيرة لكنها تختلف عظما وضده بحسب اختلاف مفسدتها ، وظهر أيضا أنها الداء العضال والسم الذي في الألسن أحلى من الزلال وقد جعلها من أوتي جوامع الكلم عديلة غصب المال وقتل النفس بقوله: « كل المسلم على المسلم حرام دمه وماله وعرضه » . والغصب والقتل كبيرتان إجماعا فكذا ثلم العرض . الزواجر عن اقتراف الكبائر ج٢ ص٨، و ص ٢٢ .

د بعضې کبيره ګناهونو نه ډيره سخته ده ، ځکه بعضې ګناهونه صرف په توبه ويستلو سره معاف کيږي ليکن د غيبت تعلق د حقوق العباد سره دی تر څو پورې چې هغه کس ورته معافي نه وي کړې د چا غيبت يې چې کړی نو تر هغې پورې ورته دا ګناه نه معاف کيږي .

غيبت کول ګويا د مړ ورور مسلمان غوښه خوړل دي

په دې کې هيڅ شک نشته چې ټول مؤمنان په خپل مينځ کې اسلامي ورونه دي ، الله تعالى فرمايي : ﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ ﴾ .(١)

ترجمه : بيشکه مؤمنان د يو بل ورونه دي .

او د يو مسلمان ورور غيبت کولو نه په قرآن کريم کې په سختو الفاظو سره منع راغلې ، بلکه د غيبت تَشبِيه د خپل مَړ ورور د غوښې خوړلو سره ورکړې شوی .

١ . الله تعالى فرمايي :

﴿ وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا ۚ أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ ﴾ .(٢)

ترجمه : او په تاسو کې دې بعضې د بعضو نورو غِيبت نه کوي ، آيا په تاسو کې څوک دا خوَښوي چې هغه د خپل مَړ ورور غوَښه اُوخوري ؟ پس تاسو خو دا بَد ګنړئ (نو غِيبت هم د همدې په شان دی ، دا هم بَد اُوګنړئ) او د الله ﷻ نه اُوويريږئ ، بيشکه الله تعالى توبه قبلوونکی مهربان دی .

فائده : ددې آيت نه معلومه شوه چې څوک د بل غِيبت کوي نو دا داسې ګناه او قبيح کار دی لکه يو کس د خپل مَړ ورور مسلمان غوښه خوري ، نو لکه څرنګې چې خلق دا بَد ګنړي نو همدغه شان غِيبت هم بَد ګنړل په کار دي او ددينه هم ځان ساتل په کار دي .

٢ . حضرت عبدالله بن مسعود ﷺ فرمايي چې مونږ د نبي عليه السلام سره په مجلس

---

(١) الحجرات آية ١٠ .

(٢) الحجرات آية ١٢ .

كې ناست وو يو كس د مجلس نه پاڅيد، يو بل كس د هغه متعلق څه خبرې اوكړې (يعنى د هغه غيبت يې اوكړو)، نبي عليه السلام ده ته اوفرمايل:

تَخَلَّلْ. ته خِلال اوكړه (يعنى د غاښونو نه غوښه صفا كړه).

هغه كس ووېل: وَمِمَّ أَتَخَلَّلُ؟ مَا أَكَلْتُ لَحْمًا.

زه ولې خِلال اوكړم؟ ما خو غوښه نده خوړلې.

نبي عليه الصلاة والسلام ورته اوفرمايل: إِنَّكَ أَكَلْتَ لَحْمَ أَخِيْكَ.

بيشكه تا (په غيبت كولو سره) د خپل درور غوښه اوخوړه.(١)

د دوه زنانهٔ د غيبت واقعه

په احاديثو كې دا واقعه ذكر ده چې د نبي عليه السلام په زمانه كې دوه زنانهٔ روژه نيولې وه، يو كس پيغمبر عليه السلام ته راغى او ورته وې فرمايل:

إِنَّ هَاهُنَا امْرَأَتَيْنِ صَامَتَا وَقَدْ كَادَتَا أَنْ تَمُوْتَا مِنَ الْعَطَشِ.

بيشكه دلته دوه زنانهٔ روژه نيولې ده او قريبه ده چې دوى دواړه د سختې تندې د وجې نه وفات شي.

نبي عليه السلام ورنه اعراض اوكړو او چُپ شو. هغه كس ورته بيا راغى او عرض يې اوكړو: اې د الله رسوله! قسَم په الله دوى د سختې تندې د وجې نه وفات شوى (يا قريبه ده چې وفات به شي). نبي عليه السلام ورته اوفرمايل:

إِيْتُوْنِيْ بِهِمَا. دوى دواړه ماته راولئ.

كله چې دا دواړه راغلې نو پيغمبر عليه السلام يوه غټه پيالې يا ګلاس راأوغوښت، او

---

(١) عَنْ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَامَ رَجُلٌ، فَوَقَعَ فِيْهِ رَجُلٌ مِنْ بَعْدِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: تَخَلَّلْ. فَقَالَ: وَمِمَّ أَتَخَلَّلُ؟ مَا أَكَلْتُ لَحْمًا. قَالَ: إِنَّكَ أَكَلْتَ لَحْمَ أَخِيْكَ. الزواجر عن اقتراف الكبائر ج٢ ص ١٣ الكبيرة الثامنة والتاسعة والأربعون بعد المائتين الغيبة والسكوت عليها. المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ١٠٠٩٢، الترغيب والترهيب للمنذري. رقم الحديث ٣٢٩١ الترهيب من الغيبة والبهت وبيانهما، مجمع الزوائد ومنبع الفوائد رقم الحديث ١٣١٣٢، كنز العمال رقم الحديث ٨٠٥٢.

Scanned with CamScanner

دې يوې زنانه ته يې وويل: قِیْئِیْ . په دې کې قې (ألتهى) اوکړه .
نو دې دنو، وينې او زوو ألتهى اوکړی تر دې چې نيم گلاس يې ډک کړو .
بيا نبي عليه السلام دې بلې زنانه ته وويل:
قِیْئِیْ . (اوس) ته ألتهى اوکړه .
نو دې هم د نوونو ، وينې او زوو ألتهى اوکړی ، تر دې چې گلاس يې ډک کړو .
نبي عليه السلام اوفرمايل :
إِنَّ هَاتَيْنِ صَامَتَا مِمَّا أَحَلَّ اللهُ لَهُمَا ، وَأَفْطَرَتَا عَلَى مَا حَرَّمَ اللهُ عَلَيْهِمَا ، جَلَسَتْ إِحْدَاهُمَا إِلَى الْأُخْرَى فَجَعَلَتَا تَأْكُلَانِ لُحُومَ النَّاسِ .
بيشکه دې دوه زنانه وَ د هغه څيز نه روژه نيولې وه کوم چې الله تعالى دوی ته حلال کړې وُ (يعنې حلال رزق) ، او په هغه څيز يې ماته کړه کوم چې ورته الله ﷻ حرام کړې دی ، په دې کې يوه د بلې سره ناسته وه او د خلقو غوښې يې خوړلی .(۱)
(يعنې اگر چې دوی د حلال خوراک نه روژه نيولې وه خو د خلقو غيبت يې کولو ، او غيبت کول خو د مړ ورور مسلمان غوښه خوړل دي نو ځکه د روژې په وجه ورته تکليف پيدا شو) .

(۱) عَنْ عُبَيْدٍ، مَوْلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنَّ امْرَأَتَيْنِ مِنَ الْأَنْصَارِ صَامَتَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَجَلَسَتْ إِحْدَاهُمَا إِلَى الْأُخْرَى ، فَجَعَلَتَا تَأْكُلَانِ لُحُومَ النَّاسِ ، فَجَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : إِنَّ هَاهُنَا امْرَأَتَيْنِ صَامَتَا وَقَدْ كَادَتَا أَنْ تَمُوتَا مِنَ الْعَطَشِ ، فَأَعْرَضَ عَنْهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَكَتَ ، قَالَ : ثُمَّ جَاءَهُ بَعْدَ ذَلِكَ أَحْسِبُهُ قَالَ : فِي الظَّهِيرَةِ ، فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللهِ ! إِنَّهُمَا وَاللهِ لَقَدْ مَاتَتَا أَوْ كَادَتَا أَنْ تَمُوتَا ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « إِيْتُونِي بِهِمَا » فَجَاءَتَا قَدَحًا بِعُسٍّ أَوْ قَدَحٍ ، فَقَالَ لِإِحْدَاهُمَا : « قِيئِي » فَقَاءَتْ مِنْ قَيْحٍ وَدَمٍ وَصَدِيدٍ حَتَّى مَلَأَتْ (نصف) الْقَدَحَ ، وَقَالَ لِلْأُخْرَى : « قِيئِي » ، فَقَاءَتْ مِنْ قَيْحٍ وَدَمٍ وَصَدِيدٍ حَتَّى مَلَأَتِ الْقَدَحَ ، فَقَالَ : « إِنَّ هَاتَيْنِ صَامَتَا مِمَّا أَحَلَّ اللهُ لَهُمَا ، وَأَفْطَرَتَا عَلَى مَا حَرَّمَ اللهُ عَلَيْهِمَا ، جَلَسَتْ إِحْدَاهُمَا إِلَى الْأُخْرَى فَجَعَلَتَا تَأْكُلَانِ لُحُومَ النَّاسِ » . الصمت لابن ابي الدنيا ص ۱۲۲ رقم الحديث ۱۷۱ . تفسير ابن كثير ج۷ ص ۳۸۲ الحجرات آية ۱۲ ، احياء علوم الدين ج۱ ص ۲۳۴ الفصل الثاني في اسرار الصوم وشروطه الباطنة .

Scanned with CamScanner

فائده : چونکه حضور صلی الله علیه وسلم ته د وَحي په ذريعه معلومه شوې وه چې دې زَنانه وُ غِيبت کړې دی نو ځکه يې وِينې زَوې او د غوښو ټکړې رااُلتي کړی ، ګويا الله ﷻ دې زَنانه وُ ته د غيبت صورت او اَنجام اُوخود .

د غِيبت په وجه په خُله کې د غوښې او وِينې اَثر

١. په " تَنبِيه الغافلين " کې دا واقعه ذکر ده چې رسولُ الله صلی الله علیه وسلم په کور کې موجود وُ او د دوی صحابه " اهلِ صُفه " په جُمات کې وو ، او حضرت زيد بن ثابت ﷺ چې د نبي علیه السلام نه کوم احاديث آوريدلي وو هغه يې دې صحابه کرامو ته آورول ، په دې وخت کې چا پيغمبر علیه السلام ته غوښه راوړه ، صحابه کرامو حضرت زيد بن ثابت ﷺ ته اوفرمايل :

اُدْخُلْ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقُلْ : إِنَّا لَمْ نَأْكُلِ اللَّحْمَ مُنْذُ كَذَا وَكَذَا لِكَيْ يَبْعَثَ إِلَيْنَا بِشَيْءٍ مِنْ ذٰلِكَ اللَّحْمِ .

ته نبي علیه السلام ته ورننوځه او ورته اُووايه چې مونږ دومره دومره وخت (يعنی ډيره زمانه) غوښه نده خوړلی ، چې مونږ ته څه غوښه رااُوليږي .

کله چې حضرت زيد ﷺ د دوی نه پاڅيد (او نبي علیه السلام ته ورغی) نو دوی په خپل مينځ کې وويل :

إِنَّ زَيْدًا قَدْ لَقِيَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَ مَا لَقِيْنَا فَكَيْفَ يَجْلِسُ وَيُحَدِّثُنَا ؟

بيشکه زيد ﷺ هم زمونږ په شان د نبي علیه السلام سره ملاقات کړی نو بيا دا څنګه مونږ ته ناست وي او احاديث راته بيانوي ؟

کله چې حضرت زيد ﷺ نبي کريم صلی الله علیه وسلم ته ورغی او د دوی پيغام يې وَرَاُورسول نو نبي علیه السلام ورته اوفرمايل :

قُلْ لَهُمْ قَدْ أَكَلْتُمُ اللَّحْمَ الْآنَ . هغوی ته اووايه چې تاسو خو اوس غوښه اُوخوړه .

حضرت زيد ﷺ خپلو ملګرو ته راغی او دوی ته يې ددې خبر ورکړو ، ملګرو يې وويل :

قسم په الله، مونږ خو د دومره وخت نه غوښه نده خوړلې.

پس حضرت زيد ﷛ واپس نبي عليه السلام ته ورغی او د دوی دا خبره يې ورته اوکړه، رسولُ الله ﷺ ورته اوفرمايل: إِنَّهُمْ قَدْ أَكَلُوا الْآنَ . يقيناً دوی اوس غوښه اوخوړه.

حضرت زيد ﷛ واپس دوی ته راغی او د پيغمبر عليه السلام خبره يې ورته اوکړه، پس دوی ټول راپاڅېدل او دنبي ﷺ په خدمت کې حاضر شو، نبي عليه السلام ورته اوفرمايل:

آلْآنَ قَدْ أَكَلْتُمْ لَحْمَ أَخِيكُمْ وَأَثَرُ اللَّحْمِ فِي أَسْنَانِكُمْ فَابْزُقُوا حَتَّى تَرَوْا خُضْرَةَ اللَّحْمِ .

اوس تاسو د خپل ورور غوښه اوخوړه او د غوښې آثرات ستاسو په غاښونو کې دي. پس تاسو لاړې ټوکړئ نو د غوښې سُوروالې به اوګورئ.

پس دوی د خُلې نه وِينه ټوکړه، بيا دوی توبه اُوويسته، د غِيبت نه واوړيدل، او نبي عليه السلام ته يې ددې عُذر پيش کړو.(١)

فائده: دې خلقو د حضرت زيد ﷛ غيبت کړې وُ او غِيبت خو داسې دی لکه يو کس چې د خپل مَړ ورور مسلمان غوښه اُوخوري نو ځکه نبي عليه السلام ورته اوفرمايل چې تاسو اوس غوښه اُوخوړه، يعنی غيبت مو اوکړو، بيا دوی توبه اُوويسته.

---

(١) كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَنْزِلِ وَأَصْحَابُهُ فِي الْمَسْجِدِ مِنْ أَهْلِ الصُّفَّةِ ، وَزَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ ﷛ يُحَدِّثُهُمْ بِمَا سَمِعَ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْأَحَادِيثِ . فَأُتِيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِلَحْمٍ . فَقَالُوا لِزَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ : أُدْخُلْ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقُلْ : إِنَّا لَمْ نَأْكُلِ اللَّحْمَ مُنْذُ كَذَا وَكَذَا لَكَيْ يَبْعَثَ إِلَيْنَا بِشَيْءٍ مِنْ ذٰلِكَ اللَّحْمِ . فَلَمَّا قَامَ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ ﷛ مِنْ عِنْدِهِمْ قَالُوا فِيمَا بَيْنَهُمْ : إِنَّ زَيْدًا قَدْ لَقِيَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَ مَا لَقِيْنَا فَكَيْفَ يَجْلِسُ وَيُحَدِّثُنَا ؟ فَلَمَّا دَخَلَ زَيْدٌ ﷛ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَدَّى الرِّسَالَةَ . قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «قُلْ لَهُمْ قَدْ أَكَلْتُمُ اللَّحْمَ الْآنَ» فَرَجَعَ إِلَيْهِمْ وَأَخْبَرَهُمْ بِهِ . قَالُوا : وَاللهِ مَا أَكَلْنَا اللَّحْمَ مُنْذُ كَذَا . فَرَجَعَ إِلَيْهِ وَأَخْبَرَهُ . فَقَالَ : «إِنَّهُمْ قَدْ أَكَلُوا الْآنَ» . فَرَجَعَ إِلَيْهِمْ وَأَخْبَرَهُمْ فَقَامُوا فَدَخَلُوا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَقَالَ لَهُمْ : «آلْآنَ قَدْ أَكَلْتُمْ لَحْمَ أَخِيكُمْ وَأَثَرُ اللَّحْمِ فِي أَسْنَانِكُمْ فَابْزُقُوا حَتَّى تَرَوْا خُضْرَةَ اللَّحْمِ» فَبَزَقُوا الدَّمَ فَتَابُوا وَرَجَعُوا عَنْ ذٰلِكَ وَاعْتَذَرُوا إِلَيْهِ . تنبيه الغافلين بأحاديث سيد الأنبياء والمرسلين للسمرقندي ص ١٦٢ باب الغيبة

Scanned with CamScanner

۳ . همداسې واقعه د حضرت سلمان فارسي ﷺ په باره کې هم ذکر ده چې دده ملګرو دده غیبت کړي ؤ ، بیا نبي علیه السلام هغوی ته تنبیه ورکړه . (۱)

د معراج په شپه نبي علیه السلام ته د غیبت کوونکو انجام او خودلې شو

د ابوداؤد شریف حدیث دی رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي : چې کله زه د معراج په شپه باندې بوتلې شوم نو زه په (عالمِ بَالا کې) په داسې خلقو باندې تیر شوم چې د هغوی نوکونه د تانبې وو او په دې سره دوی د خپلو مخونو او سینو غوښې راشوکولې ، ما د حضرت جبریل علیه السلام نه پوښتنه اوکړه : مَنْ هٰؤُلَاءِ يَا جِبْرِيْلُ ؟

اې جبریل ! دا خلق څوک دي ؟ (چې په داسې سخت عذاب کې مبتلا ، دي) .

حضرت جبریل ﷺ اوفرمایل : هٰؤُلَاءِ الَّذِيْنَ يَأْكُلُوْنَ لُحُوْمَ النَّاسِ وَيَقَعُوْنَ فِيْ أَعْرَاضِهِمْ . (۲)

---

(۱) كَانَ سَلْمَانُ الْفَارِسِيُّ ﷺ فِيْ سَفَرٍ مَعَ أُنَاسٍ وَفِيْهِمْ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ . فَنَزَلُوْا مَنْزِلًا فَضَرَبُوْا خِيَامَهُمْ وَصَنَعُوْا طَعَامَهُمْ، وَنَامَ سَلْمَانُ ﷺ . فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ : مَا يُرِيْدُ هٰذَا الْعَبْدُ إِلَّا أَنْ يَجِيْءَ إِلَى خِيَامٍ مَضْرُوْبَةٍ وَطَعَامٍ مَصْنُوْعٍ . ثُمَّ قَالُوْا بَعْدَ ذٰلِكَ لِسَلْمَانَ : اِنْطَلِقْ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَالْتَمِسْ لَنَا إِدَامًا. فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرَهُ . فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « أَخْبِرْهُمْ أَنَّهُمْ قَدِ ائْتَدَمُوْا » . فَأَخْبَرَهُمْ بِذٰلِكَ . فَقَالُوْا : مَا طَعِمْنَا بَعْدُ. وَمَا كَذَبَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْكُمْ فَأَتَوْهُ . فَقَالَ لَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « قَدِ ائْتَدَمْتُمْ مِنْ صَاحِبِكُمْ حِيْنَ قُلْتُمْ وَهُوَ نَائِمٌ » . ثُمَّ قَرَأَ عَلَيْهِمْ : { يَا أَيُّهَا الَّذِيْنَ آمَنُوا اجْتَنِبُوْا كَثِيْرًا مِنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ } [الحجرات: ۱۲] يَعْنِيْ مَعْصِيَةً . تنبيه الغافلين باحاديث سيد الأنبياء والمرسلين للسمرقندي ص ۱۶۳ بَابُ الْغِيْبَةِ

(۲) عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ قَالَ : قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لَمَّا عُرِجَ بِيْ مَرَرْتُ بِقَوْمٍ لَهُمْ أَظْفَارٌ مِنْ نُحَاسٍ يَخْمِشُوْنَ وُجُوْهَهُمْ وَصُدُوْرَهُمْ . فَقُلْتُ : مَنْ هٰؤُلَاءِ يَا جِبْرِيْلُ . قَالَ : هٰؤُلَاءِ الَّذِيْنَ يَأْكُلُوْنَ لُحُوْمَ النَّاسِ، وَيَقَعُوْنَ فِيْ أَعْرَاضِهِمْ . سنن ابي داؤد كِتَابُ الْأَدَبِ بَابٌ فِي الْغِيْبَةِ رقم الحديث ۴۸۷۸ ، مسند احمد رقم الحديث ۱۳۳۴۰ ، شعب الايمان رقم الحديث ۶۲۹۰ ، مشكوة المصابيح بَابُ مَا يُنْهَى عَنْهُ مِنَ التَّهَاجُرِ وَالتَّقَاطُعِ وَاتِّبَاعِ الْعَوْرَاتِ الْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ۵۰۳۶ (۲۰) ، كنز العمال رقم الحديث ۸۰۲۹ ، الزواجر ج۲ ص ۱۵ الغيبة والسكوت عليها ، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ۴۲۹۷ .

Scanned with CamScanner

دا هغه خلق دي چې د خلقو غوښې به یې خوړلې (یعنې د هغوی غیبت به یې کولو)، او د هغوی بې عزتي به يې کوله.

فائده: دې خلقو ته په عالَم برزخ کې دا سزا ځکه ورکولې شوه چې دوی به په دُنیا کې د خلقو غیبت کولو، او غیبت کول خو داسې دي لکه د مړ ورور مسلمان غوښې را شوکول او خوړل، نو په عالَمِ برزخ کې ورته همدا سزا مقرر شوه چې د جهنم په اُور باندې گرمې شوې تانبې په نُوکانو باندې یې د خپل مخ او سینې غوښې راشوکولې او دا یې زخمي کول.

غیبت کوونکي ته به د قیامت په ورځ د مسلمان غوښه د خوراک د پاره پیش کړې شي

رسولُ اللهِ صلی الله علیه وسلم فرمایي:

مَنْ أَكَلَ لَحْمَ أَخِيهِ فِي الدُّنْيَا قُرِّبَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ . فَيُقَالُ لَهُ : كُلْهُ مَيْتًا كَمَا أَكَلْتَهُ حَيًّا . فَيَأْكُلُهُ وَيَكْلَحُ وَيَصِيحُ .

څوک چې په دُنیا کې د خپل ورور غوښه اُوخوري (یعنې غیبت یې اوکړي) نو د قیامت په ورځ به د ده ته دا پیش کړې شي او ورته به وویلې شي: لکه څرنګې چې تا دا په دُنیا کې په ژوندیتې خوړه نو اوس یې په مړینې اُوخوره، نو دا کس به دا غوښه خوري، پوزې به یې تروشې کړې وي او چغې به وهي.(۱)

غیبت کول د خِنزیر غوښې خوړلو نه ډیر بَدتر دی

خالد رَبعي رحمه الله فرمایي چې زه په جامع مسجد کې د یو څو کسانو سره ناست ووم نو دوی د یو کس غیبت شروع کړو، ما دوی منع کړل، پس دوی منع شو او نورې خبرې یې

---

(۱) فتح الباري شرح صحيح البخاري لابن حجر العسقلاني بَابُ الْغِيبَةِ وَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا ج ۱۰ ص ۴۷۰ قال الحافظ ابن حجر: سَنَدُهُ حَسَنٌ. نضرة النعيم ج ۱۱ ص ۵۱۷۵ الغيبة، الزواجر ج ۲ ص ۱۴، ورواه ابويعلى والطبراني و ابو الشيخ، الترغيب والترهيب للمنذري ج ۳ ص ۳۲۹ رقم الحديث ۴۲۹۴ الترهيب من الغيبة والبهت وبيانهما، الدر المنثور في التفسير بالماثور ج ۷ ص ۵۷۲ الحجرات في تفسير آية ۱۲، تفسير ابن كثير ج ۷ ص ۳۵۹ الحجرات في تفسير آية ۱۲، الصمت لابن ابي الدنيا ج ۱ ص ۱۲۵ رقم الحديث ۱۷۸، ذم الغيبة والنميمة لابن ابي الدنيا ج ۱ ص ۱۸ رقم الحديث ۳۰، احياء علوم الدين ج ۳ ص ۱۴۳.

شروع کړې، دوی بیا غیبت شروع کړو، پس زه ورسره په کې شه لږ شریک شوم، ما په همدغه شپه باندې خوب اولید، په خوب کې راته تور اوږد کس راغی، د هغه سره په لاس کې غټ پلیټ وُ، په هغې کې د خنزیر غوښه وه، دې کس ماته وویل:

کُلْ. دا اوخوره. ما ورته وویل: أٰكُلُ لَحْمَ الْخِنْزِيرِ؟ وَاللهِ لَا آكُلُهُ.

آیا زه د خنزیر غوښه خورم؟ قسم په الله، چې زه دا او نه خورم.

پس هغه زه سخت اورټلم او راته وې ویل:

قَدْ أَكَلْتَ مَا هُوَ شَرٌّ مِنْهُ.

تا د دینه بدترینه غوښه خوړلې ده (یعنی د یو کس غیبت دې کړې دی).

پس دې کس په زوره باندې زما په خُله کې دا غوښه رااوتومبله تر دې چې زه د خوب نه راویښ شوم.

فَوَاللهِ لَقَدْ مَكَثْتُ ثَلَاثِيْنَ يَوْمًا أَوْ أَرْبَعِيْنَ يَوْمًا مَا أَكَلْتُ طَعَامًا إِلَّا وَجَدْتُ طَعْمَ ذٰلِكَ اللَّحْمِ وَنَتْنَهُ فِيْ فَمِيْ.

قسم په الله دیرش (٣٠) ورځې (یا څلویښت ورځې) به چې ما کوم قسم خوراک کولو نو د دې خنزیر د غوښې خوند او بدبوئي به مې په خُله کې مُوندله. (١)

غیبت کول د مرداري قچرې خوړلو نه ډیر بدتر دی

یو ځل حضرت عَمرو بن العاص ﷺ د خپلو ملګرو سره په لاره باندې تېریدو، په لاره کې یوه مړه قچره پرته وه، ده خپلو ملګرو ته وویل:

(١) وَرَوٰى خَالِدُ الرَّبَعِيّ رَحِمَهُ اللّٰهُ قَالَ: كُنْتُ فِي الْمَسْجِدِ الْجَامِعِ. فَتَنَاوَلُوْا رَجُلًا فَنَهَيْتُهُمْ عَنْ ذٰلِكَ. فَكَفُّوْا وَأَخَذُوْا فِيْ غَيْرِهِ ثُمَّ عَادُوْا إِلَيْهِ. فَدَخَلْتُ مَعَهُمْ فِيْ شَيْءٍ مِنْ أَمْرِهِ. فَرَأَيْتُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ فِي الْمَنَامِ كَأَنِّيْ أَتَانِيْ رَجُلٌ أَسْوَدُ طَوِيْلٌ وَمَعَهُ طَبَقٌ عَلَيْهِ قِطْعَةٌ مِنْ لَحْمِ خِنْزِيْرٍ. فَقَالَ لِيْ: كُلْ. فَقُلْتُ: آكُلُ لَحْمَ الْخِنْزِيْرِ؟! وَاللهِ لَا آكُلُهُ. فَانْتَهَرَنِيْ إِنْتِهَارًا شَدِيْدًا وَقَالَ: قَدْ أَكَلْتَ مَا هُوَ شَرٌّ مِنْهُ. فَجَعَلَ يَدُسُّهُ فِيْ فَمِيْ حَتّٰى اسْتَيْقَظْتُ مِنْ مَنَامِيْ. فَوَاللهِ لَقَدْ مَكَثْتُ ثَلَاثِيْنَ يَوْمًا أَوْ أَرْبَعِيْنَ يَوْمًا مَا أَكَلْتُ طَعَامًا إِلَّا وَجَدْتُ طَعْمَ ذٰلِكَ اللَّحْمِ وَنَتْنَهُ فِيْ فَمِيْ. تنبيه الغافلين باحاديث سيد الأنبياء والمرسلين للسمرقندي ص ١٦٥ باب الغيبة

لِأَنْ يَأْكُلَ الرَّجُلُ مِنْ هٰذَا حَتّٰى يَمْلَأَ بَطْنَهُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ رَجُلٍ مُسْلِمٍ.

که يو کس دا مرداره قچره په مړه خېټه باندې اوخوري نو دا د ده د پاره د دينه ډېره بهتره ده چې دا (په غيبت کولو سره) د يو مسلمان غوښه اوخوري. (١)

د غيبت نه په احاديثو کې منع راغلې

١ . د ابوداؤد شريف حديث دی، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

يَا مَعْشَرَ مَنْ اٰمَنَ بِلِسَانِهِ وَلَمْ يَدْخُلِ الْإِيمَانُ قَلْبَهُ لَا تَغْتَابُوا الْمُسْلِمِيْنَ. وَلَا تَتَّبِعُوْا عَوْرَاتِهِمْ فَإِنَّهُ مَنِ اتَّبَعَ عَوْرَاتِهِمْ يَتَّبِعُ اللّٰهُ عَوْرَتَهُ. وَمَنْ يَتَّبِعِ اللّٰهُ عَوْرَتَهُ يَفْضَحْهُ فِي بَيْتِهِ (٢)

ای د هغه خلقو جماعته چې صرف په ژبه باندې يې ايمان راوړی دی او ايمان يې زړونو ته ندې داخل شوی! تاسو د مسلمانانو غيبت مه کوئ او د دوی د عزت او آبرو پسې مه ورپسې کيږئ (يعنې د دوی پټ عيبونه مه لټوئ)، ځکه څوک چې د چا عزت پسې ورپسې شي نو الله ﷻ به د ده عزت پسې ورپسې شي نو په خپل کور کې به يې رسوا کړي.

فائده: د دې حديث نه دا معلومه شوه چې د مسلمانانو غيبت کول، د هغوی عيبونه او کمزورياني بيانول داسې منافقانه حرکت دی چې دا صرف د هغه خلقو نه صادريږي چې هغوی صرف د ژبې مسلمانان وي او د هغوی زړونو ته ايمان نه وي داخل شوی. (٣)

---

(١) عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّهُ مَرَّ عَلٰى بَغْلٍ مَيِّتٍ. فَقَالَ لِبَعْضِ أَصْحَابِهِ: لِأَنْ يَأْكُلَ الرَّجُلُ مِنْ هٰذَا حَتّٰى يَمْلَأَ بَطْنَهُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ رَجُلٍ مُسْلِمٍ. الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٤٢٩٥ التَّرْهِيبُ مِنَ الْغِيْبَةِ والبهت وبيانهما والتَّرْغِيبُ فِي ردهما. الزواجر عن اقتراف الكبائر ج٢ ص ١٥ الغيبة والسكوت عليها، نضرة النعيم ج١١ ص ٥١٧٥ الغيبة.

(٢) سنن ابي داؤد كِتَابُ الْأَدَبِ بَابٌ فِي الْغِيبَةِ رقم الحديث ٤٨٨٠ قال الالباني: حسن صحيح، مسند احمد رقم الحديث ١٩٧٧٦، ورقم الحديث ١٩٨٠١، السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ٢١١٤٦، شعب الايمان رقم الحديث ٦٢٧٨، ورقم الحديث ٩٢١٣، ورقم الحديث ١٠٦٨٢، شرح السنة للبغوي باب النهي عن تتبع عورات المسلمين رقم الحديث ٣٥٢٦، مجمع الزوائد باب ماجاء في الغيبة والنميمة رقم الحديث ١٣١٤١ وقال الهيثمي: رواه ابويعلى ورجاله ثقات، كنزالعمال باب الغيبة رقم الحديث ٨٠٢٦، ورقم الحديث ٨٠٨٣، الصمت لابن ابي الدنيا رقم الحديث ١٦٨.

(٣) معارف الحديث ج٢ ص ١٦٢ كتاب الاخلاق.

Scanned with CamScanner

۲ . نبي عليه السلام صحابه کرامو رضي الله عنهم ته دا هدايت کړې وُ چې ماته د بل چا غيبت مه کوئ . د ابوداؤد شريف او مشکوة شريف حديث دی ، رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمايل :

لَا يُبَلِّغُنِي أَحَدٌ مِنْ أَصْحَابِي عَنْ أَحَدٍ شَيْئًا . فَإِنِّي أُحِبُّ أَنْ أَخْرُجَ إِلَيْكُمْ وَأَنَا سَلِيمُ الصَّدْرِ .

زما په صحابه وُ کې دې هيڅوک ماته د بل چا په باره کې بده خبره نه رارسوي ځکه زه دا خوښوم چې کله د کور نه تاسو ته راأوځم چې زما سينه صفا وي . (په تاسو کې د هيچا نه زه ناراضه نه يم) .(۱)

فائده : په دې حديث کې د أمتِ مسلمه د پاره دا تعليم دی چې يو کس دې د خپل مشر (حاکم ، سردار ، بزرگ او شيخ) د وړاندې د نورو خلقو بدي نه بيانوي ددې د پاره چې د بُغض او خفګان صورت پيدا نشي .(۲)

د سپکاوي په خاطر د چا نقل کول هم حرام دي

د سپکاوي په خاطر د چا نقل کول (يعنی پېغې کول) حرام دي ، او دا هم په غيبت کې داخلي دي ، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

مَا أُحِبُّ أَنِّي حَكَيْتُ أَحَدًا وَأَنَّ لِي كَذَا وَكَذَا .

زه دا نه خوښوم چې د يو چا نقل (پېغې) اوکړم اګر چې زما د پاره دومره دومره وي .(۳)

(يعنی که څوک ماته بې شماره مال و دولت ، سره زَر او سپين زر راکړي خو زه به بيا هم

(۱) سنن ابي داؤد كِتَابُ الْأَدَبِ بَابٌ فِي رَفْعِ الْحَدِيثِ مِنَ الْمَجْلِسِ رقم الحديث ٤٨٦٠ ، مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ اَلْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ٤٨٥٢(٣١) ، رياض الصالحين رقم الحديث ١٥٣٩ باب النهي عن نقل الحديث وكلام الناس الى ولاة الامور اذا لم تدع اليه حاجة كخوف مفسدة ونحوه ، تفسير ابن كثير ج٦ ص ٤٨٦ ، ص ٤٨٧ .

(۲) مظاهر حق ج٤ .

(۳) سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ الْقِيَامَةِ وَالرَّقَائِقِ وَالْوَرَعِ رقم الحديث ٢٥٠٣ وقال الترمذي : هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ . مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ اَلْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ٤٨٥٧(٤٦) ، مسند احمد رقم الحديث ٢٤٩٦٤ ، ورقم الحديث ٢٥٠٥٠ ، ورقم الحديث ٢٥٧٠٨ .

د چا نقل او نکړم ، او د چا عيب او غيبت به بيان نکړم). (١)

غيبت د زنا نه سخته ګناه ده

رسولُ الله صلى الله عليه وسلم (صحابه کرامو رضي الله عنهم) ته او فرمايل :

اَلْغِيْبَةُ أَشَدُّ مِنَ الزِّنَا . غيبت کول د زِنا نه سخته ګناه ده .

صحابه کرامو رضي الله عنهم عرض اوکړو : اې د الله رسوله ! غيبت د زِنا نه څنګه سخته ګناه ده ؟ (حالانکه زِنا ګناهِ کبيره ده ، په دې باندې ډير وعيدونه راغلي ، او په دې سره په انسان باندې حَد جاري کيږي) .

رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته او فرمايل :

إِنَّ الرَّجُلَ لَيَزْنِيْ فَيَتُوْبُ فَيَتُوْبُ اللهُ عَلَيْهِ . (وَفِيْ رِوَايَةِ حَمْزَةَ : فَيَتُوْبُ فَيَغْفِرُ لَهُ) ، وَإِنَّ صَاحِبَ الْغِيْبَةِ لَا يُغْفَرُ لَهُ حَتّٰى يَغْفِرَهَا لَهُ صَاحِبُهُ . (٢)

---

(١) (مَا أُحِبُّ) أَيْ: مَا أُوَدُّ (أَنِّيْ حَكَيْتُ أَحَدًا) أَيْ: فِعْلَ أَحَدٍ، وَالْمَعْنٰى: مَا أُحِبُّ أَنْ أَتَحَدَّثَ بِعَيْبِ أَحَدٍ قَوْلِيًّا أَوْ فِعْلِيًّا (وَأَنَّ لِيْ كَذَا وَكَذَا) أَيْ: وَلَوْ أُعْطِيْتُ كَذَا وَكَذَا مِنَ الْأَشْيَاءِ بِسَبَبِ ذٰلِكَ الْحَدِيْثِ. كَذَا قَالَهُ شَارِحٌ. أَوْ حَكَيْتُ بِمَعْنٰى حَاكَيْتُ فَفِي النِّهَايَةِ أَيْ: فَعَلْتُ مِثْلَ فِعْلِهِ. يُقَالُ: حَكَاهُ وَحَاكَاهُ، وَأَكْثَرُ مَا يُسْتَعْمَلُ فِي الْقَبِيْحِ الْمُحَاكَاةُ. قُلْتُ: فَيُحْمَلُ حَكَيْتُ عَلَى الْحَسَنِ فَيُفِيْدُ الْمُبَالَغَةَ. قَالَ الطِّيْبِيُّ: " وَأَنَّ لِيْ كَذَا وَكَذَا " جُمْلَةٌ حَالِيَّةٌ وَارِدَةٌ عَلَى التَّتْمِيْمِ وَالْمُبَالَغَةِ أَيْ: مَا أُحِبُّ أَنْ أُحَاكِيَ أَحَدًا وَلَوْ أُعْطِيْتُ كَذَا وَكَذَا مِنَ الدُّنْيَا. مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح ج٧ ص٣٠٣٨ في تشريح رقم الحديث ٤٨٥٧ .

(٢) عَنْ أَبِيْ سَعِيْدٍ، وَجَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ رضي الله عنهما ، قَالَا: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " اَلْغِيْبَةُ أَشَدُّ مِنَ الزِّنَا ". قَالُوْا : يَا رَسُوْلَ اللهِ ! وَكَيْفَ الْغِيْبَةُ أَشَدُّ مِنَ الزِّنَا ؟ قَالَ : " إِنَّ الرَّجُلَ لَيَزْنِيْ فَيَتُوْبُ فَيَتُوْبُ اللهُ عَلَيْهِ " . (وَفِيْ رِوَايَةِ حَمْزَةَ : فَيَتُوْبُ فَيَغْفِرُ لَهُ) . وَإِنَّ صَاحِبَ الْغِيْبَةِ لَا يُغْفَرُ لَهُ حَتّٰى يَغْفِرَهَا لَهُ صَاحِبُهُ . شعب الايمان رقم الحديث ٦٣١١٥ تحريم اعراض الناس وما يلزم من ترک الوقوع فيها ، مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيْبَةِ وَالشَّتْمِ اَلْفَصْلُ الثَّالِثُ رقم الحديث ٤٨٧٤(٦٣) ، المعجم الاوسط رقم الحديث ٦٥٩٠ ، الترغيب والترهيب لقوام السنة رقم الحديث ٢٢٣٠ ، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٢٣ الترهيب من الغيبة والبهت وبيانهما ما جاء في ذم الغيبة ، مجمع الزوائد باب ماجاء في الغيبة والنميمة رقم الحديث ١٣١٢٨ ، كنزالعمال رقم الحديث ٨٠٢٦ ، و رقم الحديث ٨٠٤٣ ، الزواجر عن اقتراف الكبائر ج٢ ص١٦ الغيبة والسكوت عليها ، الصمت لابن ابي الدنيا رقم الحديث ١٦٤ ، ذم الغيبة والنميمة لابن ابي الدنيا رقم الحديث ٢٦ .

Scanned with CamScanner

بيشکه چې کله سړی زِنا اوکړي او بيا توبه اُوباسي نو الله تعالی دده توبه قبلوي (په يو روايت کې دا الفاظ دي چې کله انسان د زِنا نه توبه اُوباسي نو الله تعالی ده ته مغفرت کوي) ، خو غيبت کوونکي ته تر هغې وخته پورې بخنه نشي کولی تر څو پورې چې ورته هاغه کس بخنه اونکړي د چا غيبت يې چې کړې وي .

د غيبت ګناه زياتيدو وجه :

په مذکوره حديث کې غيبت ته د زِنا نه سخته ګناه ويل شوی ، ددې يو څو وجوهات دي :

۱ . په غيبت کې حقوقُ الله او حقوقُ العباد دواړه ضائع شوي وي نو ځکه صرف په توبه باندې نه معاف کيږي ، بلکه د چا غيبت يې چې کړې وي د هغه نه هم معافي غوښتل په کار دي .

۲ . د زِنا کار په باره کې دا اُميد وي چې د توبې توفيق ورته ملاوُ شي ځکه زِناکار په خپله زِنا ګناهِ کبيره ګڼړي او په دې باندې پښيمانه وي او چې کله انسان په ګناه باندې پښيمانه شي نو ده ته د توبې توفيق ملاويږي ، ليکن غيبت کول اګرچې ګناهِ کبيره ده ليکن غيبت کوونکي ته دا هيڅ ګناه نه ښکاري او په زړه کې يې ددې هيڅ قباحت نه وي نو ځکه ورته د توبې توفيق کم ملاويږي .

همدا خبره په حديث شريف کې هم ذکر ده ، رسولُ الله ﷺ فرمايي :

اَلْغِيْبَةُ أَشَدُّ مِنَ الزِّنَا . فَإِنَّ صَاحِبَ الزِّنَا يَتُوْبُ وَصَاحِبَ الْغِيْبَةِ لَيْسَ لَهُ تَوْبَةٌ . (۱)

غيبت د زِنا نه سخته ګناه ده ، ځکه زِناکار توبه اُوباسي (يعنی دده د توبې اُميد شته) ، خود غيبت کوونکي د پاره توبه نشته (ځکه دا غيبت ګناه نه ګڼړي نو د توبې توفيق هم ورته نه ملاويږي) .

يا دا مطلب دی چې تر څو پورې هغه کس نه وي معاف کړی د چا غيبت يې چې کړی نو

---

(۱) شعب الايمان رقم الحديث ۶۳۱۶ ، مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيْبَةِ وَالشَّتْمِ اَلْفَصْلُ الثَّالِث رقم الحديث ۴۸۷۶(۶۵) ، الدر المنثور في التفسير بالمأثور ج۷ ص۵۷۶ الحجرات في تشريح آية ۱۲ .

تر هغې پورې دده توبه معتبره نده . (۱)

۳ . زِنا پټه ګناه ده او غيبت کول ښکاره ګناه ده ، او کومه ګناه چې ښکاره کولې شي دا د پټې ګناه نه سخته وي ، رسولُ الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

كُلُّ أُمَّتِيْ مُعَافًى إِلَّا الْمُجَاهِرِيْنَ . (۲)

زما ټول اُمت د معافۍ لائق دی مګر په ښکاره باندې ګناه کوونکي د معافۍ لائق ندي .

۴ . غيبت اګر چې ظاهرًا په ژبه باندې کېږي ليکن په حقيقت کې د دې جَرړه په زړه کې وي ، ځکه غيبت هغه څوک کوي چې په زړه کې يې تکبّر وي ، خپل ځان اُوچت ګنړي او نور ورته سپک ښکاري ، نو د غيبت بُنياد تکبّر شو او تکبر خو غټه ګناه ده نو ځکه غيبت هم لويه ګناه شوه .

۵ . د زِنا نه توبه ويستل آسانه ده ليکن د غيبت نه توبه ويستل آسانه نده ، ځکه د چا غيبت چې شوې وي او هغوی پرې خبر شوي وي نو د هغوی ټولو نه معافي غوښتل هم ضروري دي ، نو اوس د دې ټولو خلقو تلاش کول او د هريو نه معافي غوښتل ګران دي نو ځکه د غيبت ګناه د زِنا نه سخته ده .

زِنا په ټولو مذاهبو کې بې حيائي ګنړلې شي

ډير د عبرت مقام دی چې زِنا داسې بَدترين عمل دی چې دا د دُنيا په ټولو مذاهبو کې حرام او د بې حيايۍ کار ګنړلې شي ، شريف سړی هيڅ کله زِنا او بې حيائي نه خوښوي ، او څوک چې په دې بيمارۍ باندې آخته وي په معاشره کې داسې کس ته هر څوک په سپَک نظر باندې ګوري ، خو نبي عليه السّلام اوفرمايل چې غيبت د زِنا نه هم سخته ګناه ده ، دا ځکه چې د غيبت تعلق د حقوقُ العباد و سره دی ، په دې کې د مسلمان حق پائمال کولې شي ، او

---

(۱) (صَاحِبُ الزِّنَا يَتُوبُ) أَيْ: يُتَصَوَّرُ مِنْهُ التَّوْبَةُ ، أَوْ يَتُوبُ غَالِبًا ، لِأَنَّهُ ذَنْبٌ عَظِيمٌ عِنْدَهُ (وَصَاحِبُ الْغِيبَةِ لَيْسَ لَهُ تَوْبَةٌ) ، أَيْ: غَالِبًا ، لِأَنَّهُ يَحْسَبُهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِنْدَ اللهِ عَظِيمٌ ، لَكِنَّ الْبَلِيَّةَ إِذَا عَمَّتْ طَابَتْ . أَوْ لَيْسَ لَهُ تَوْبَةٌ مُسْتَقِلَّةٌ لِتَوَقُّفِ صِحَّتِهَا عَلَى رِضَا صَاحِبِهَا . مرقاة المفاتيح ج ۷ ص ۳۰۵۷ في شرح حديث ۴۸۷۶ .

(۲) صحيح البخاري كِتَابُ الأَدَبِ بَابُ سَتْرِ المُؤْمِنِ عَلَى نَفْسِهِ رقم الحديث ۶۰۶۹ ، صحيح مسلم كِتَابُ الزُّهْدِ وَالرَّقَائِقِ بَابُ النَّهْيِ عَنْ هَتْكِ الْإِنْسَانِ سِتْرَ نَفْسِهِ رقم الحديث ۵۲(۲۹۹۰) .

Scanned with CamScanner

د هغه په آبرو او عزت باندې حمله كول شي .

د مسلمان په عزت او آبرو باندې د حملې كولو سخته ګناه

حالانكه د مسلمان په آبرو او عزت باندې حمله كول په خانه كعبه باندې د حملې كولو نه سخته ګناه ده . په يو حديث كې ذكر دي ، حضرت عبدالله بن عُمر رضي الله عنهما فرمايي چې ما يو ځل د رسولُ الله صلى الله عليه وسلم سره د كعبې شريفې طواف كولو ، د طواف په دوران كې نبي عليه السلام خانه كعبې ته خطاب كولو سره اوفرمايل :

اې بيتُ الله ! ته ډير عظيم يې ، ستا تقدّس ډير اُوچت دى ، ليكن يو څيز داسې دى چې د هغې عزت د تا نه هم زيات دى ، او هغه د مسلمان جان ، مال او آبرو دي .(١)

يعنى كه چيرته څوک د مسلمان په جان ، مال يا آبرو باندې حمله اوكړي نو ددې ګناه په خانه كعبه باندې د حملې كولو نه زياته ده .

عبرت : ډير د عبرت مقام دى چې كه څوک په بيتُ الله باندې حمله اوكړي يا ددې د ورانولو كوشش اوكړي نو د دُنيا هيڅ يو مسلمان هم دا نه برداشت كوي ، بلكه هر كس ددې د دفاع د پاره د خپل سَر قربانولو ته تيار وي ، حالانكه نبي عليه السلام اوفرمايل چې د مسلمان د جان و مال او عزت احترام د خانه كعبې نه هم زيات دى ، ليكن افسوس چې مونږ توله ورځ د بل مسلمان غيبت كوو ، په هغه بهتان لږوو ، هغه ته كنځل كوو ، د هغه زړه آزاروو ، او د هغه آبرو ته نقصان رسوو ليكن هيڅ پرواه نه كوو .

ګويا چې مونږ په هره ورځ د خانه كعبې ورانولو ګناه كې اَخته كيږو خو بيا هم ددينه نه منع كيږو .

د غيبت په وجه بَدبُويه هوا پيدا كيدل

حضرت جابر بن عبدالله رضي الله عنه فرمايي چې مونږ د نبي عليه السلام سره په مجلس كې ناست وو نو په دې وخت كې د مرداري بَدبُويه هوا رااُوچته شوه ، رسولُ الله صلى الله عليه وسلم اوفرمايل :

أَتَدْرُوْنَ مَا هٰذِهِ الرِّيْحُ ؟ هٰذِهِ رِيْحُ الَّذِيْنَ يَغْتَابُوْنَ الْمُؤْمِنِيْنَ .

(١) اصلاحي خطبات ج١٧ ص٩٣ .

آيا تاسو پوهيږئ چې دا بَدبُويه هوا د څه شي ده ؟ دا د هغه خلقو بَدبويه هوا ده چې د مؤمنانو غيبت کوي (يعنې دا بَدبويي د غيبت ده) . (۱)

د يو اعتراض جواب

د بعضې حکماؤ نه چا پوښتنه اوکړه چې دا څه وجه ده چې د نبي عليه السلام په زمانه کې به د غيبت بَدبوئي محسوسيدله ليکن نن صبا مونږ د غيبت بَدبوئي نه محسوسوو ؟

هغه ورته ووېل : چونکه نن صبا غيبت عام شوی په هر ځای کې غيبت کيږي نو د خلقو پوزې ورسره آموخته شوي نو ځکه يې بدبوئي نه محسوسوي .

مثال : ددې مثال داسې دی لکه يو کس د څرمنې رنګ کوونکي (دَبّاغ) کور ته (يا د چرګانو فارم ته) ننوځي نو دا د ډيرې بدبويي په وجه هلته لږ وخت هم نشي حصاريدی حالانکه د هغه کور خلق په همغې کې خوراک کوي ليکن بدبوئي نه محسوسوي ، دا ځکه چې د دوی پوزې ددې بدبويي نه ډکې شوې وي او دوی ورسره آموخته شوي وي .

همدغه شان نن صبا غيبت په هر ځای کې عام دی نو د خلقو پوزې د بدبوئي په وجه ډکې شوي نو ځکه پرې نه پوهيږي (او د نبي عليه السلام په زمانه کې غيبت ډير کم وُ نو چا به چې غيبت اوکړو د هغې په بدبوئي به خلق پوهيدل) . (۲)

---

(۱) عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ ﷺ . قَالَ : كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَارْتَفَعَتْ رِيحُ جِيفَةٍ مُنْتِنَةٍ ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَتَدْرُونَ مَا هٰذِهِ الرِّيحُ ؟ هٰذِهِ رِيحُ الَّذِينَ يَغْتَابُونَ الْمُؤْمِنِينَ . مسند احمد رقم الحديث ۱۴۷۸۴ ، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ۴۲۹۹ الترهيب من الغيبة والبهت وبيانهما ، وقال المنذري : رواه احمد وابن ابي الدنيا و رواة احمد ثقات ، وقال الحافظ ابن حجر في الفتح (۱۰ / ۴۸۴) سنده صحيح ، مجمع الزوائد باب ماجاء في الغيبة والنميمة رقم الحديث ۱۳۱۲۱ ، كنزالعمال الغيبة رقم الحديث ۸۰۶۱ ، ذم الغيبة والنميمة لابن ابي الدنيا رقم الحديث ۷۹ ، الزواجر ج۲ ص۱۶ ، نضرة النعيم ج۱۱ ص۵۱۶۷ الغيبة ، تنبيه الغافلين ج۱ ص۱۶۲ باب الغيبة .

(۲) قِيلَ لِبَعْضِ الْحُكَمَاءِ : مَا الْحِكْمَةُ فِي أَنَّ رِيحَ الْغِيبَةِ وَنَتْنَهَا كَانَتْ تَتَبَيَّنُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا تَتَبَيَّنُ فِي يَوْمِنَا هٰذَا ؟ قَالَ : لِأَنَّ الْغِيبَةَ قَدْ كَثُرَتْ فِي يَوْمِنَا فَامْتَلَأَتِ الْأُنُوفُ مِنْهَا فَلَمْ تَتَبَيَّنِ الرَّائِحَةُ ، وَهِيَ النَّتْنُ وَيَكُونُ مَثَلُ هٰذَا مَثَلَ رَجُلٍ دَخَلَ دَارَ الدَّبَّاغِينَ ، لَا يَقْدِرُ عَلَى الْقَرَارِ فِيهَا مِنْ شِدَّةِ الرَّائِحَةِ وَأَهْلُ تِلْكَ الدَّارِ يَأْكُلُونَ فِيهَا الطَّعَامَ وَيَشْرَبُونَ الشَّرَابَ وَلَا تَتَبَيَّنُ لَهُمُ الرَّائِحَةُ لِأَنَّهُ قَدِ امْتَلَأَتْ أُنُوفُهُمْ مِنْهَا . كَذٰلِكَ أَمْرُ الْغِيبَةِ فِي يَوْمِنَا هٰذَا . تنبيه الغافلين ص ۱۶۲ باب الغيبة .

د غيبت په وجه نيک اعمال ختميږي

ځوک چې غيبت کوي نو دده د عملنامې نه نيک اعمال ختميږي او د هغه چا په عملنامه کې جمع کيږي چې د چا غيبت يې کړې وي .

۱ . حسن بصري رَحِمَهُ ٱللَّٰهُ ته چا وويل چې فلانکي ستا غيبت کړې دی ، نو ده د قجورو ډک لګن (خانک) هغه ته ورا وليږل ، او ورته وې ويل :

بَلَغَنِيْ أَنَّكَ أَهْدَيْتَ لِيْ حَسَنَاتِكَ فَأَرَدْتُ أَنْ أُكَافِئَكَ عَلَيْهَا فَاعْذُرْنِيْ فَإِنِّيْ لَا أَقْدِرُ أَنْ أُكَافِئَكَ بِهَا عَلَى التَّمَامِ.

ماته دا خبره رارسيدلې چې تا ماته خپلې نيکۍ هديه کړې پس ما اراده اوکړه چې زه تاته ددې پوره بدله درکړم ليکن ته ما معذور اوګڼره ځکه زه دا قدرت نه لرم چې تاته ددې پوره بدله درکړم (لهذا دا لږه تحفه دقجورو قبوله کړه) . (۱)

۲ . حسن بصري رَحِمَهُ ٱللَّٰهُ ته چا وويل چې ماته دا خبره رارسيدلې چې ته زما غيبت کوې ؟ ده ورته وويل :

ته تر اوسه داسې مرتبې ته نه يې رسيدلې چې زه تاته مُفت خپلې نيکۍ درکړم . (يعنې زه ستا غيبت کول نه غواړم ، ځکه په غيبت سره خو زما نيک اعمال بيا تاته درځي) . (۲)

امام ابو حنيفه رَحِمَهُ ٱللَّٰهُ به د غيبت نه ځان ساتل

امام ابو حنيفه رَحِمَهُ ٱللَّٰهُ به نه د چا غيبت کولو او نه به يې د چا غيبت آوريدلو ، خپلو شاګردانو

---

(۱) وَرُوِيَ عَنِ الْحَسَنِ الْبَصْرِيِّ رَحِمَهُ ٱللَّٰهُ أَنَّ رَجُلًا قَالَ : إِنَّ فُلَانًا قَدِ اغْتَابَكَ . فَبَعَثَ إِلَيْهِ طَبَقًا مِنَ الرُّطَبِ وَقَالَ: بَلَغَنِيْ أَنَّكَ أَهْدَيْتَ لِيْ حَسَنَاتِكَ فَأَرَدْتُ أَنْ أُكَافِئَكَ عَلَيْهَا فَاعْذُرْنِيْ فَإِنِّيْ لَا أَقْدِرُ أَنْ أُكَافِئَكَ بِهَا عَلَى التَّمَامِ. تنبيه الغافلين بأحاديث سيد الأنبياء والمرسلين للسمرقندي ص ۱۶۲ باب الغيبة ، احياء علوم الدين ج۳ ص ۱۵۴ بيان كفارة الغيبة ، نضرة النعيم ج۱۱ ص ۵۱۷۶ الغيبة .

(۲) وروي أن رجلًا قال للحسن بَلَغَنِيْ أَنَّكَ تَغْتَابُنِيْ . فَقَالَ : مَا بَلَغَ قَدْرُكَ عِنْدِيْ أَنْ أُحَكِّمَكَ فِيْ حَسَنَاتِيْ . احياء علوم الدين ج ۳ ص ۱۴۸ كتاب آفات اللسان ، الاذكار للنووي ج۱ ص ۳۴۰ كتاب حفظ اللسان باب بيان ما يدفع به الغيبة عن نفسه

ته يې هم دا ويلي وو چې غيبت دومره بد شی دی چې ددې په وجه د انسان نيکی د نورو خلقو عملنامو ته ځي.

سفيان ثوري رَحِمَهُ اللهُ د امام صاحب هم عصر وُ ، دواړو به دَرسونه کول، يوه ورځ چا د سفيان ثوري رَحِمَهُ اللهُ نه پوښتنه اوکړه چې ستاسو د امام اعظم ابوحنيفه رَحِمَهُ اللهُ په باره کې څه خيال دی؟ سفيان ثوري رَحِمَهُ اللهُ ورته ووېل:

امام صاحب ډير بخيل سړی دی. هغه کس ورته ووېل: مونږ خو د هغه په باره کې آوريدلي دي چې هغه ډير سخي سړی دی او ته وايې چې هغه بخيل دی.

سفيان ثوري رَحِمَهُ اللهُ ورته ووېل:

هغه ځکه بخيل دی چې بل ته خپلې نېکی نه ورکوي او د نورو نيکی اخلي، هغه داسې چې نور خلق د هغه غيبت کوي چې په دې سره د نورو خلقو نېک اعمال دده عملنامې ته راځي خو دا په خپله نه د چا غيبت کوي او نه د چا غيبت آوري نو خپلې نيکی بل چا ته نه ورکوي، لهذا د آخرت په لحاظ سره بخيل دی. (۱)

د قيامت په ورځ په عملنامه کې نېک اعمال موندل

حضرت ابوامامة رضي الله عنه فرمايي چې کله انسان ته د قيامت په ورځ عملنامه ورکړې شي نو دا به په کې داسې نيکی اوګوري چې هغه به ده نه وي کړي، دا به الله تعالی ته عرض اوکړي:

اې ربه! دا نيکی ماته د کوم ځای نه ملاؤ شوی؟ (دا خو ما نه وې کړی).

الله تعالی به ورته اوفرمايي:

هٰذَا بِمَا اغْتَابَكَ النَّاسُ وَأَنْتَ لَا تَشْعُرُ.

دا نيکی تاته ددې په عوض کې ملاؤ شوي چې خلقو ستا غيبت کړې وُ او تاته پته نه وه (نو د هغوی نېک اعمال ستا په عملنامه کې جمع شوي). (۲)

---

(۱) اصلاحي خطبات ج۵ ص۷۷.

(۲) عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ، أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ الْعَبْدَ لَيُعْطَى كِتَابَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَرَى فِيهِ حَسَنَاتٍ لَمْ يَكُنْ عَمِلَهَا، فَيَقُولُ يَا رَبِّ! مِنْ أَيْنَ لِي هٰذَا؟ فَيَقُولُ: هٰذَا بِمَا اغْتَابَكَ النَّاسُ وَأَنْتَ لَا تَشْعُرُ. تنبيه الغافلين بأحاديث سيد الأنبياء والمرسلين للسمرقندي ص ۱۶۳ باب الغيبة.

د غيبت په وجه د مونځ او روژې کامل ثواب ختمېږي

په يو حديث کې نبي عليه السلام د غيبت متعلق سخت زَجر او تَنبيه فرمايلې ده :

حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنهما فرمايي چې دوه کسانو (د نبي عليه السلام پسې) د ماسپخين او مازيګر مونځ اوکړو او دوی دواړه روژه دار وو ، کله چې نبي عليه السلام مونځ پوره کړو نو دوی دواړو ته يې اوفرمايل :

أَعِيدَا وُضُوءَكُمَا وَصَلَاتَكُمَا وَامْضِيَا فِي صَوْمِكُمَا وَاقْضِيَاهُ يَوْمًا آخَرَ .

تاسو دواړه خپل اَودس او مونځ دوباره اوکړئ ، دا خپله روژه پوره کړئ او (احتياطًا) ددې په ځای بله روژه هم اونيسئ .

هغه دواړو کسانو ورته عرض اوکړو : اې د الله رسوله ! ولې دوباره اَودس ، مونځ او روژه را اَوګرځوو ؟

نبي عليه السلام ورته اوفرمايل :

إِغْتَبْتُمْ فُلَانًا . تاسو د فلانکي سړي غيبت اوکړو .(١)

تشريح : ددې حديث نه په ظاهره دا معلومېږي چې په غيبت سره اَودس ، مونځ او روژه ماتېږي ، د سفيان ثوري رحمه الله قول هم همدا دی " چې په غيبت سره روژه ماتېږي "

ليکن زمونږ علماؤ نورو احاديثو ته نظر کولو سره فرمايلي چې په حقيقت کې غيبت سره اَودس، مونځ او روژه نه ماتېږي . او په دې پاس حديث کې نبي عليه السلام د سخت زَجر او تَنبيه په طور دا فرمايلي دي ، البته په غيبت سره د اَودس مونځ او روژې کامِل ثواب ضرور ختمېږي ، ځکه غيبت ګناه ده او په ګناه کولو سره د نېک عمل کامل ثواب ختمېږي .

بهر حال د مذکوره حديث نه دا خبره يقينًا واضحه کېږي چې د غيبت قباحت ډېر زيات دی ،

---

(١) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما ، أَنَّ رَجُلَيْنِ صَلَّيَا صَلَاةَ الظُّهْرِ أَوِ الْعَصْرِ وَكَانَا صَائِمَيْنِ ، فَلَمَّا قَضَى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصَّلَاةَ ، قَالَ : أَعِيدَا وُضُوءَكُمَا وَصَلَاتَكُمَا وَامْضِيَا فِي صَوْمِكُمَا وَاقْضِيَاهُ يَوْمًا آخَرَ . قَالَا : لِمَ يَا رَسُولَ اللهِ ؟ قَالَ : إِغْتَبْتُمْ فُلَانًا . شعب الايمان رقم الحديث ٦٣٠٣ ، مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ الفصل الثالث رقم الحديث ٤٨٧٣(٦٢) .

Scanned with CamScanner

او د احتیاط او تقولی تقاضا هم داده چې څوک غیبت او کړي یا ډیرې فضول خبرې او کړي نو مستحب داده چې اودس دوباره او کړي ، ددې د پاره چې ددې ګناه دا ظلمت ختم شي . (۱)

ملاعلي قاري رَحِمَهُ اللهُ په " مرقاة " کې د مذکوره حدیث متعلق بهترین تحقیق هم نقل کری . (۲)

د غیبت په وجه په عذابِ قبر کې مبتلاء کیدل

غیبت دومره خطرناکه ګناه ده چې ددې په وجه انسان په عذابِ قبر کې مبتلاء کیږي :

۱ . د ابن ماجه شریف حدیث دی ، حضرت ابوبکرة رضي الله عنه فرمايي :

مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَبْرَيْنِ . فَقَالَ: إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ أَمَّا أَحَدُهُمَا فَيُعَذَّبُ فِي الْبَوْلِ ، وَأَمَّا الْآخَرُ فَيُعَذَّبُ فِي الْغِيبَةِ . (۳)

نبي کریم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ په دوه (۲) قبرونو تیرشو نو وې فرمایل : دې دواړو قبرونو واله

---

(۱) مظاهر حق ج۷ .

(۲) (وَامْضِيَا فِي صَوْمِكُمَا) : يَعْنِي لَا تَقْطَعَاهُ بِالْإِفْطَارِ مِنْ مَضَى فِي أَمْرِهِ: إِذَا نَفَذَ فِيهِ ، وَلَمْ يَتَوَقَّفْ (وَاقْضِيَاهُ) أَيْ: صَوْمَكُمَا (يَوْمًا آخَرَ) . قَالَ الطِّيبِيُّ رَحِمَهُ اللهُ : وَهٰذَا فِي الصَّوْمِ ظَاهِرٌ لِقَوْلِهِ تَعَالَى : {أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا} . الحجرات آية ۱۲] . وَأَمَّا فِي الصَّلَاةِ ، فَلِأَنَّهُ شَرِبَ دَمَ أَخِيهِ وَلَحْمَهُ فَحَمَلَ النَّجَاسَةَ . اهـ
وَحَاصِلُهُ أَنَّ الْإِتْيَانَ بِالْمَعْصِيَةِ قَبْلَ الطَّاعَةِ يُنْقِصُ كَمَالَهَا . كَمَا أَنَّ الْحَسَنَةَ بَعْدَ السَّيِّئَةِ تُوجِبُ زَوَالَهَا . فَإِنَّ قَوْلَهُ تَعَالَى: { إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ} . هود آية ۱۱۴] . وَرَدَ فِيمَنْ قَبَّلَ امْرَأَةً أَجْنَبِيَّةً .
وَلَعَلَّهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هُنَا أَظْهَرَ الزَّجْرَ الشَّدِيدَ وَالتَّغْلِيظَ وَالْوَعِيدَ لِمَا يَتَعَلَّقُ بِالْغِيبَةِ مِنْ حَقِّ الْعِبَادِ وَرُبَّمَا تَذْهَبُ الْعِبَادَةُ بِالْكُلِّيَّةِ ، حَيْثُ يُعْطَى لِصَاحِبِ الْغِيبَةِ النَّافِلَةُ الطَّوِيلَةُ فَيَبْقَى الْمُذْنِبُ بِلَا صَوْمٍ وَصَلَاةٍ فَلِهٰذَا أَمَرَهُمَا بِإِعَادَتِهِمَا وَقَضَائِهِ . وَهٰذَا مِنْ قَبِيلِ فَتْوَى الْخَاصَّةِ لَا مِنْ قَبِيلِ أَحْكَامِ الْعَامَّةِ . مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح ج۷ ص ۳۰۵٦ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ الفصل الثالث في تشريح حديث ۴۸۷۳ .

(۳) سنن ابن ماجة كِتَابُ الطَّهَارَةِ وَسُنَنِهَا بَابُ التَّشْدِيدِ فِي الْبَوْلِ رقم الحديث ۳۴۹ قال الالباني : حسنٌ صحيحٌ
كنز العمال الباب الثالث في التخلي والاستنجاء وإزالة النجاسات رقم الحديث ۲٦۳۷٦ ، قال الحافظ ابن حجر رحمه الله الفتح (۳۸۵/۱) : اخرجه احمد والطبراني باسناد صحيح .

ته عذاب ورکولې شي، او (د دوی په ګمان باندې) دوی ته (داسې) په کبيره ګناه باندې عذاب نشي ورکولی (چې ګنې د هغې نه بچ کيدل سخت دي اګر چې په حقيقت کې کبيره ګناهونه دي او بچ کيدل ورنه آسان دي)، دې يو کس ته د تشو متيازو نه ځان نه ساتلو په وجه عذاب ورکولې شي، او دې بل کس ته د غيبت په وجه عذاب ورکولې شي.

۲. په مسند احمد او نورو د احاديثو په کتابونو کې د دې مذکوره حديث سره څه نوره اضافه هم شته:

حضرت ابوبکرة ﷺ فرمايي چې زه د رسول الله صلى الله عليه وسلم سره روان ووم، هغوی زما لاس نيولې وُ، او يو کس د هغوی چپ طرف وُ، ناڅاپه مونږ دوه قبرونو ته اورسيدو کوم چې زمونږ مخې ته وو، نبي عليه السلام اوفرمايل:

إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ، وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ، وَبَلَى.

بيشکه دې دواړو قبرونو والا ته عذاب ورکولې شي او (ستاسو په خيال) دوی ته د کومې غټې ګناه په وجه عذاب نشي ورکولی حالانکه دا (په حقيقت کې) لويه ګناه ده.

بيا نبي عليه السلام اوفرمايل: په تاسو کې به څوک ما ته د قجورې يوه څانګه راوړي؟ (حضرت ابوبکرة ﷺ فرمايي) پس مونږ منډې کړې، زه د هغه بل کس نه مخکې شوم او پيغمبر عليه السلام ته مې د قجورې څانګه راوړه، دوی دا په مينځ باندې نيمه کړه، يوه حصه يې په يو قبر واچوله او دويمه حصه يې په بل قبر واچوله، او وې فرمايل:

إِنَّهُ يُهَوَّنُ عَلَيْهِمَا مَا كَانَتَا رَطْبَتَيْنِ، وَمَا يُعَذَّبَانِ إِلَّا فِي الْبَوْلِ وَالْغِيبَةِ.

تر څو پورې چې دا څانګې تازه وي نو تر هغې پورې به په دې دواړو (قبرونو والا) باندې عذابِ قبر سپک وي، او دې دواړو ته صرف د تشو متيازو نه ځان نه بچ کولو او غيبت کولو په وجه عذابِ قبر ورکولې شي.(١)

---

(١) عَنْ أَبِي بَكْرَةَ ﷺ، قَالَ: بَيْنَا أَنَا أُمَاشِي رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ آخِذٌ بِيَدِي، وَرَجُلٌ عَنْ يَسَارِهِ، فَإِذَا نَحْنُ بِقَبْرَيْنِ أَمَامَنَا، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ، وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ، وَبَلَى، فَأَيُّكُمْ يَأْتِينِي بِجَرِيدَةٍ؟» فَاسْتَبَقْنَا، فَسَبَقْتُهُ، فَأَتَيْتُهُ بِجَرِيدَةٍ، فَكَسَرَهَا نِصْفَيْنِ، فَأَلْقَى عَلَى ذَا الْقَبْرِ قِطْعَةً، وَعَلَى ذَا الْقَبْرِ قِطْعَةً، وَقَالَ: «إِنَّهُ يُهَوَّنُ عَلَيْهِمَا مَا كَانَتَا رَطْبَتَيْنِ، ←←←←←←←

Scanned with CamScanner

٣ . حضرت قتادة رحمه الله فرمايي چې مونږ ته دا خبره رارسيدلې چې د عذاب قبر درې ثُلثه (حصې) دي : يو ثُلث د غيبت کولو په وجه دی ، يو ثلث د تشو متيازو نه ځان نه ساتلو په وجه دی ، او يو ثُلث د چُغل خوری په وجه دی .(١)

د غيبت په وجه د جهنم مستحق کيدل

رسولُ الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

مَنْ ذَكَرَ امْرَأً بِشَيْءٍ لَيْسَ فِيهِ لِيَعِيبَهُ بِهِ حَبَسَهُ اللهُ فِي نَارِ جَهَنَّمَ حَتَّى يَأْتِيَ بِنَفَادِ مَا قَالَ فِيهِ. (٢)

څوک چې د يو کس متعلق داسې خبرې اوکړي چې په هغه کې نه وي او مقصد يې په هغه باندې عيب لږول وي نو الله تعالى به دا د جهنم په اور کې تر هغې پورې حصار کړي تر دې چې ده کومې خبرې کړې د هغې تحقيق اوشي او دده نه دا عيب لرې شي .(٣)

د غيبت کوونکي د پاره په جهنم کې سخت ترين عذاب

رسولُ الله صلى الله عليه وسلم فرمايي چې څلور قِسمه جهنميان داسې دي چې په دوی باندې کوم عذاب وي دوی به ددې په وجه نورو جهنميانو ته د يو تکليف د پاسه نور تکليف

←←←← وَمَا يُعَذَّبَانِ إِلَّا فِي الْبَوْلِ وَالْغِيْبَةِ » . مسند احمد رقم الحديث ٢٠٣٧٣ ، صحيح الترغيب والترهيب رقم الحديث ٢٨٤١(١٣) الترهيب من الغيبة والبهت وبيانهما ، مجمع الزوائد و منبع الفوائد باب ماجاء في الغيبة والنميمة رقم الحديث ٢٨٤١(١٣) وقال الهيثمي : رواه احمد و رجاله رجال الصحيح غير مرّار و هو ثقة ، الزواجر ج٢ ص١٦ الغيبة والسكوت عليها .

(١) قَالَ قَتَادَةُ رحمه الله : ذُكِرَ لَنَا أَنَّ عَذَابَ الْقَبْرِ ثَلَاثَةُ أَثْلَاثٍ : ثُلُثٌ مِنَ الْغِيبَةِ ، وَثُلُثٌ مِنَ الْبَوْلِ ، وَثُلُثٌ مِنَ النَّمِيمَةِ . الزواجر عن اقتراف الكبائر ج٢ ص١٨ اَلْكَبِيرَةُ الثَّامِنَةُ وَالتَّاسِعَةُ وَالْأَرْبَعُونَ بَعْدَ الْمِائَتَيْنِ الْغِيبَةُ وَالسُّكُوتُ عَنْهَا

(٢) الزواجر عن اقتراف الكبائر ج ٢ ص ١٧ اَلْكَبِيرَةُ الثَّامِنَةُ وَالتَّاسِعَةُ وَالْأَرْبَعُونَ بَعْدَ الْمِائَتَيْنِ الْغِيبَةُ وَالسُّكُوتُ عَنْهَا . الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٤٣٠٨ الترهيب من الغيبة والبهت وبيانهما ، و رقم الحديث ٤٢٣٢ وقال المنذري: رواه الطبراني بإسناد جيد .

(٣) (حَتَّى يَأْتِيَ بِنَفَادِ مَا قَالَ فِيهِ) اي يستمر عذابه حتى يحقق قوله الذي صدر منه كذبا و زورا .
وقيل : المعنى يستمر عذابه مدة حتى يزيل هذه العيوب منه ، ولن يزيل شيئاً منها . مُحقق الترغيب والترهيب .

Scanned with CamScanner

رسوي ، دا څلور کسان به د جهنم د ګرمو اُوبو او اُور په مينځ کې منډې وهي ، هلاکت او مرګ به غواړي ، بعضې جهنميان به نورو ته اووايي :

مَا بَالُ هٰؤُلَاءِ قَدْ آذَوْنَا عَلٰى مَا بِنَا مِنَ الْأَذٰى.

په دې خلقو باندې څه شوي ؟ دوی خو مونږ ته د خپل تکليف د پاسه نور تکليف رااورسول .

په دې (څلورو) کې به يو هغه کس وي چې د هغه نه به د سکروټو تابوت راتاو شوې وي ، دويم به هغه کس وي چې خپلې کولمې به راکاږي ، دريم به هغه کس وي چې د خُلې نه به يې زوې او وِينې بهيږي . او څلورم به هغه کس وي چې خپله غوښه به خوري .

د تابوت والو ته به ووېلې شي : مَا بَالُ الْأَبْعَدِ قَدْ آذَانَا عَلٰى مَا بِنَا مِنَ الْأَذٰى ؟

د الله د رحمت نه لرې ددې کس څه حال دی چې دا مونږ د خپل تکليف د پاسه په بل تکليف کې واچولو ؟ (يعنې ستا څه جُرم دی چې ستا په وجه مونږ نور هم په مصيبت کې اَخته شو ؟)

هغه به ورته اووايي : إِنَّ الْأَبْعَدَ مَاتَ وَفِيْ عُنُقِهٖ أَمْوَالُ النَّاسِ لَمْ يَجِدْ لَهَا قَضَاءً .

بيشکه دا بَدنصيبه (د الله ﷻ د رحمت نه لرې کس) په داسې حالت کې مړ شوی چې دده په غاړه باندې د خلقو مالونه وو او هغه يې نه وو پوره کړي .

بيا چې کوم کس کولمې راکاږي هغه ته به ووېلې شي :

مَا بَالُ الْأَبْعَدِ قَدْ آذَانَا عَلٰى مَا بِنَا مِنَ الْأَذٰى ؟

په دې مَحرومُ القِسمة (د الله ﷻ د رحمت نه لرې کس) باندې څه شوي چې دده په مونږ باندې خپل مصيبت نور هم زيات کړو ؟

هغه به ووايي : إِنَّ الْأَبْعَدَ كَانَ لَا يُبَالِيْ أَيْنَ أَصَابَ الْبَوْلُ مِنْهُ. ثُمَّ لَا يَغْسِلُهٗ.

بيشکه دې بَدنصيبه به ددې هيڅ پرواه نه کوله چې تشې مِتيازې دده د بدن په کوم ځای لګيدلې ؟ بيا به دده دا نه وينځلې .

بيا چې د چا د خُلې نه زوې او وِينې بهيږي هغه ته به هم دا ووېلې شي :

مَا بَالُ الْأَبْعَدِ قَدْ آذَانَا عَلٰى مَا بِنَا مِنَ الْأَذٰى ؟

ددې اَبعد (يعنې د الله ﷻ د رحمت نه لرې کس) څه حال دی چې په مونږ باندې کوم تکليف وُ ده د هغې د پاسه نور تکليف هم مونږ ته راأورسول؟

هغه به ووايي:

إِنَّ الْأَبْعَدَ كَانَ يَنْظُرُ إِلَىٰ كُلِّ كَلِمَةٍ قَذِعَةٍ خَبِيثَةٍ، يَسْتَلِذُّهَا كَمَا يَسْتَلِذُّ الرَّفَثَ.

بيشکه دې بَدقِسمته به چې کله بې کاره، خبيثه خبره اُوليده نو د هغې نه به يې داسې خوَند اخيستو لکه د بدکارۍ نه چې خوَند اخلي.

بيا چې کوم کس خپله غوښه خوري هغه ته به ووېلې شي:

مَا بَالُ الْأَبْعَدِ قَدْ آذَانَا عَلَىٰ مَا بِنَا مِنَ الْأَذَىٰ؟

ددې اَبعد (د الله ﷻ د رحمت نه لرې کس) څه حال دی چې ده مونږ ته د خپل تکليف د پاسه نور تکليف هم راأورسول؟

هغه به اووايي: إِنَّ الْأَبْعَدَ كَانَ يَأْكُلُ لُحُومَ النَّاسِ بِالْغَيْبِ، وَيَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ.

دې بَدقِسمته به (د غيبت کولو په وجه) د خلقو غوښې خوری او چُغل خوري به يې کوله.(١)

---

(١) عَنْ شُفَيِّ بْنِ مَاتِعٍ الْأَصْبَحِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: "أَرْبَعَةٌ يُؤْذُونَ أَهْلَ النَّارِ عَلَىٰ مَا بِهِمْ مِنَ الْأَذَىٰ، يَسْعَوْنَ بَيْنَ الْحَمِيمِ وَالْجَحِيمِ، يَدْعُونَ بِالْوَيْلِ وَالثُّبُورِ، يَقُولُ أَهْلُ النَّارِ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ: مَا بَالُ هَؤُلَاءِ قَدْ آذَوْنَا عَلَىٰ مَا بِنَا مِنَ الْأَذَىٰ؟" قَالَ: «فَرَجُلٌ مُغْلَقٌ عَلَيْهِ تَابُوتٌ مِنْ جَمْرٍ، وَرَجُلٌ يَجُرُّ أَمْعَاءَهُ، وَرَجُلٌ يَسِيلُ فُوهُ قَيْحًا وَدَمًا، وَرَجُلٌ يَأْكُلُ لَحْمَهُ». قَالَ: "يُقَالُ لِصَاحِبِ التَّابُوتِ: مَا بَالُ الْأَبْعَدِ قَدْ آذَانَا عَلَىٰ مَا بِنَا مِنَ الْأَذَىٰ؟" قَالَ: "فَيَقُولُ: إِنَّ الْأَبْعَدَ مَاتَ وَفِي عُنُقِهِ أَمْوَالُ النَّاسِ، لَمْ يَجِدْ لَهَا قَضَاءً". قَالَ: "وَيُقَالُ لِلَّذِي يَجُرُّ أَمْعَاءَهُ: مَا بَالُ الْأَبْعَدِ قَدْ آذَانَا عَلَىٰ مَا بِنَا مِنَ الْأَذَىٰ؟" قَالَ: "فَيَقُولُ: إِنَّ الْأَبْعَدَ كَانَ لَا يُبَالِي أَيْنَ أَصَابَ الْبَوْلُ مِنْهُ، ثُمَّ لَا يَغْسِلُهُ. ثُمَّ يُقَالُ لِلَّذِي يَسِيلُ فُوهُ قَيْحًا وَدَمًا: مَا بَالُ الْأَبْعَدِ قَدْ آذَانَا عَلَىٰ مَا بِنَا مِنَ الْأَذَىٰ؟" قَالَ: "فَيَقُولُ: إِنَّ الْأَبْعَدَ كَانَ يَنْظُرُ إِلَىٰ كُلِّ كَلِمَةٍ قَذِعَةٍ خَبِيثَةٍ، يَسْتَلِذُّهَا كَمَا يَسْتَلِذُّ الرَّفَثَ. ثُمَّ يُقَالُ لِلَّذِي يَأْكُلُ لَحْمَهُ: مَا بَالُ الْأَبْعَدِ قَدْ آذَانَا عَلَىٰ مَا بِنَا مِنَ الْأَذَىٰ؟ فَيَقُولُ: إِنَّ الْأَبْعَدَ كَانَ يَأْكُلُ لُحُومَ النَّاسِ بِالْغَيْبِ، وَيَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ. صفة النار لابن ابي الدنيا ج١ ص ١٣٢ رقم الحديث ٢٢٩ بكاء أهل النار. المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٧٢٢٦، حلية الاولياء وطبقات الاصفياء ج٥ ص ١٦٧.

Scanned with CamScanner

غيبت کوونکي به په جهنم کې مرداره خوري

د معراج په شپه باندې نبي عليه السلام جهنم ته اوکتل نو داسې خلق يې په کې اُوليدل چې مرداره يې خوړه، پيغمبر عليه السلام د حضرت جبريل عليه السلام نه پوښتنه اوکړه:

مَنْ هٰؤُلَاءِ يَا جِبْرِيْلُ؟ اې جبريل! دا خلق څوک دي؟

حضرت جبريل عليه السلام ورته اوفرمايل: هٰؤُلَاءِ الَّذِيْنَ يَأْكُلُوْنَ لُحُوْمَ النَّاسِ.

دا هغه خلق دي چې په دُنيا کې يې د خلقو غوښې خوړې. (يعنې د خلقو غيبت به يې کولو نو اوس يې دا سزا ده). (١)

د ټولو نه غټ سُود د مسلمان عزت او آبرو ته نقصان رسول دي

سُود اګر چې ډيره سخته ګناه ده خو د ټولو نه غټ سُود دا دی چې انسان د بل چا عزت او آبرو ته نقصان اُورسوي، او دا خبره په صحيح احاديثو کې ذکر ده، رسولُ الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

إِنَّ الرِّبَا نَيِّفٌ وَسَبْعُوْنَ بَابًا أَهْوَنُهُنَّ بَابًا مِنَ الرِّبَا مِثْلُ مَنْ أَتَى أُمَّهُ فِي الْإِسْلَامِ، وَدِرْهَمُ رِبًا أَشَدُّ مِنْ خَمْسٍ وَثَلَاثِيْنَ زِنْيَةً. وَأَشَدُّ الرِّبَا وَأَرْبَى الرِّبَا وَأَخْبَثُ الرِّبَا اِنْتِهَاكُ عِرْضِ الْمُسْلِمِ وَانْتِهَاكُ حُرْمَتِهِ.

←←← مجمع الزوائد رقم الحديث ١٠٣٢ باب الاستنزاه من البول والاحتراز منه لما فيه من العذاب، وقال الهيثمي: رواه الطبراني في الكبير ورجاله موثقون، كنزالعمال رقم الحديث ٤٣٩٧٩، الزواجر عن اقتراف الكبائر ج١ ص٢٠٨ الكبيرة الحادية والسبعون عدم التنزّه من البول في البدن او الثوب، و ج٢ ص١٣ الغيبة والسكوت عليها، الكبائر للذهبي ج١ ص١٤١ الكبيرة السادسة والثلاثون عدم التنزّه من البول وهو شعار للنصارى، الصمت لابن ابي الدنيا رقم الحديث ١٨٦ ورقم الحديث ٣٢٣، ذم الغيبة والنميمة لابن ابي الدنيا رقم الحديث ٣٩، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٢٦٤ الترهيب من اصابة البول الثوب وعدم الاستبراء منه، و رقم الحديث ٢٧٨٩، و رقم الحديث ٣٢٩٣.

(١) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما قَالَ: لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِنَبِيِّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ...... فَنَظَرَ فِي النَّارِ فَإِذَا قَوْمٌ يَأْكُلُوْنَ الْجِيَفَ. قَالَ: مَنْ هٰؤُلَاءِ يَا جِبْرِيْلُ؟ قَالَ: هٰؤُلَاءِ الَّذِيْنَ يَأْكُلُوْنَ لُحُوْمَ النَّاسِ. مسند احمد رقم الحديث ٢٣٢٤، البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ١٨٨، تفسير ابن كثير ج٥ ص٢٥، مجمع الزوائد رقم الحديث ١٣١٣٠ بَابُ مَا جَاءَ فِي الْغِيبَةِ وَالنَّمِيمَةِ، الزواجر عن اقتراف الكبائر ج٢ ص١٥، كنزالعمال رقم الحديث ٣٥٤٥٣.

د سُود څه د پاسه اویا (۷۰) دروازې دي ، او په دې کې کمه درجه د ګناه داده لکه يو مسلمان چې د خپلې مور سره زِنا اوکړي ، د سُود يو درهم د پنځه ديرش (۳۵) زِناګانو نه ډير سخت دی ، او د ټولو نه سخت سُود ، زيات سُود او بې کاره سُود دادی چې د مسلمان د عزت او حُرمت سپکاوې اوشي . (۱)

عبرت : محترمو مسلمانانو ! سُود ډيره بَدترينه ګناه ده ، الله رب العزت په قرآن کريم کې سُود خور ته اِعلانِ جنګ کړی . (۲)

د قيامت په ورځ به د سُود خورو ډير بَد انجام وي . (۳)

په سُود خور باندې نبي عليه السلام لعنت ليږلی . (۴)

---

(۱) الزواجر عن اقتراف الكبائر ج۲ ص۱۲ اَلْكَبِيرَةُ الثَّامِنَةُ وَالتَّاسِعَةُ وَالْأَرْبَعُونَ بَعْدَ الْمِائَتَيْنِ الْغِيبَةُ وَالسُّكُوتُ عَلَيْهَا . و ج ۱ ص ۳۷۸ اَلْكَبِيرَةُ التَّاسِعَةُ وَالسَّبْعُونَ وَالثَّمَانُونَ حَتَّى الرَّابِعَةُ وَالثَّمَانُونَ بَعْدَ الْمِائَةِ أَكْلُ الرِّبَا . و رواه ابن ابي الدنيا والطبراني والبيهقي ، شعب الايمان رقم الحديث ٦٢٨٩ ، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٢٨٥٣ الترهيب من الربا ، وقال المنذري : رواه الطبراني في الاوسط من رواية عمر بن راشد وقد وثق ، و رقم الحديث ٤٢٨٢ الترهيب من الغيبة والبهت .

(۲) الله تعالى فرمايي : ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ . فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ ﴾ . البقرة آية ۲۷۸ ، ۲۷۹ .

ترجمه : اې مؤمنانو ! تاسو د الله نه اُوويريږئ ، او باقي پاتې سُود پريږدئ که چيرته تاسو ريښتيني مؤمنان يئ ، پس که چيرته تاسو دا کار او نکړو (يعني د سُود نه منع نه شوئ) نو بيا د الله او رسول سره جنګ کولو ته تيار شئ (يعني د الله ﷻ او د رسول ﷺ د طرفه اعلانِ جنګ واورئ) .

(۳) الله تعالى فرمايي : ﴿ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا ﴾ . البقرة آية ۲۷۵ .

ترجمه : کوم خلق چې سُود خوري دوی به (د قيامت په ورځ د خپلو قبرونو نه) نه راپاڅي مګر د هغه کس په شان به راپاڅي چې هغه شيطان په لاس لپوټلو سره ليونې کړې وي ، دا سزا به ېې ځکه وي چې دوی به (د سُود حلاليدو په دليل کې په دُنيا کې) ويل : چې بيع (سَوداګري) هم د سُود په شان ده (يعني لکه څرنګې چې سَوداګري او تجارت حلال دی نو همداسې دې سُود هم حلال شي) ، حالانکه (په تجارت او سَوداګرۍ کې ډير غټ فرق دی ځکه) الله تعالى تجارت حلال کړې دی او سُود يې حرام کړې دی .

(۴) لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آكِلَ الرِّبَا ، وَمُؤْكِلَهُ ، وَكَاتِبَهُ ، وَشَاهِدَيْهِ ، وَقَالَ : هُمْ سَوَاءٌ . صحيح مسلم ۱۲۱۹/۲ بَابُ لَعْنِ آكِلِ الرِّبَا وَمُؤْكِلِهِ رقم الحديث ۱۰۶ (۱۵۹۸) ، سنن الترمذي رقم الحديث بَابُ مَا جَاءَ فِي أَكْلِ الرِّبَا ، مشكاة المصابيح ۸۵۵/۲ رقم الحديث ۲۸۰۷ (۱) باب الربا الفصل الاول .

او په احاديثو مبارکه وُ کې د سُود خورو د پاره سختې سزاګانې ذکر شوي.

خو ددې باوجود نبي عليه السلام فرمايي چې د ټولو نه سخت سُود ، زيات سُود او بې کاره سُود دادی چې د مسلمان د عزت او حُرمت سپکاوې اوشي.

په غيبت کې هم د مسلمان سپکاوې کيږي نو لهذا د غيبت نه ځان ساتل په کار دي.

د چا غيبت کول ګويا هغه لره بربنډول دي

حضرت عيسیٰ عليه السلام خپلو ملګرو ته اوفرمايل :

أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَتَيْتُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ نَائِمٍ قَدْ كَشَفَتِ الرِّيحُ عَنْ بَعْضِ عَوْرَتِهِ كُنْتُمْ تَسْتُرُوْنَ عَلَيْهِ؟

دا راته اووايئ که چيرته تاسو داسې يو سړي ته راشئ چې هغه اُوده وي او هوا د هغه بعضې عورت ښکاره کړې وي نو آيا تاسو به د هغه عورت پټوئ ؟

هغوی ورته ووېل : آو (مونږ به د هغه عورت پټوو) .

حضرت عيسیٰ عليه السلام ورته اوفرمايل : بَلْ كُنْتُمْ تَكْشِفُوْنَ الْبَقِيَّةَ؟

بلکه تاسو به يې دا باقي پاتې عورت هم ښکاره کړئ.

هغوی ورته ووېل : سُبحانَ الله ، مونږ به څنګه د هغه باقي عورت ښکاره کړو ؟ (بلکه مونږ به يې ورله پټ کړو) .

حضرت عيسیٰ عليه السلام ورته اوفرمايل :

أَلَيْسَ يُذْكَرُ عِنْدَكُمُ الرَّجُلُ فَتَذْكُرُوْنَهُ بِأَسْوَإِ مَا فِيْهِ؟ فَأَنْتُمْ تَكْشِفُوْنَ بَقِيَّةَ الثَّوْبِ عَنْ عَوْرَتِهِ.

آيا داسې نده چې کله ستاسو د وړاندې د يو کس تذکره (غيبت) کيږي نو تاسو د هغه هاغه عيبونه بيانوئ کوم چې په هغه کې وي ؟ پس (په دې غيبت کولو سره ګويا) تاسو د هغه د عورت نه باقي جامې هم لرې کړئ . (١)

---

(١) وَذُكِرَ عَنْ عِيْسَى بْنِ مَرْيَمَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ لِأَصْحَابِهِ : أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَتَيْتُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ نَائِمٍ قَدْ كَشَفَتِ الرِّيحُ عَنْ بَعْضِ عَوْرَتِهِ كُنْتُمْ تَسْتُرُوْنَ عَلَيْهِ؟ قَالُوْا : نَعَمْ. قَالَ : بَلْ كُنْتُمْ تَكْشِفُوْنَ الْبَقِيَّةَ؟ قَالُوْا : سُبْحَانَ اللهِ . كَيْفَ نَكْشِفُ الْبَقِيَّةَ ؟ قَالَ : أَلَيْسَ يُذْكَرُ عِنْدَكُمُ الرَّجُلُ فَتَذْكُرُوْنَهُ بِأَسْوَإِ مَا فِيْهِ ؟ فَأَنْتُمْ تَكْشِفُوْنَ بَقِيَّةَ الثَّوْبِ عَنْ عَوْرَتِهِ. تنبيه الغافلين بأحاديث سيد الأنبياء والمرسلين ج ١ ص ١٦٥ باب الغيبة

د مسلمان شان دادی چې دا به بل چاته ضرر نه رسوي

د مسلمان شان دادی چې دا به په په هیڅ صورت کې بل مسلمان ته ضرر نه رسوي .

١. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايي :

اَلْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُوْنَ مِنْ لِسَانِهٖ وَيَدِهٖ . (١)

مسلمان هغه دی چې نور مسلمانان دده د ژبې او لاس (د ضرر) نه محفوظ وي .

٢. سُفيان بن حُصَين رَحِمَهُ اللهُ فرمايي چې زه د اياس بن معاويه رَحِمَهُ اللهُ سره ناست ووم ، يو سړی زمونږ د وړاندې تېر شو ، ما د هغه غيبت اوکړو ، اياس رَحِمَهُ اللهُ راته وويل :

هَلْ غَزَوْتَ الرُّوْمَ ؟ آيا تا د رُوم جهاد کړی ؟

ما ورته وويل : نه . بيا يې راته وويل :

هَلْ غَزَوْتَ التُّرْكَ ؟ آيا تا د تُرک جهاد کړی ؟

ما ورته وويل : نه . هغه راته وويل :

سَلِمَ مِنْكَ الرُّوْمُ وَسَلِمَ مِنْكَ التُّرْكُ وَلَمْ يَسْلَمْ مِنْكَ أَخُوْكَ الْمُسْلِمُ

د تا نه د رُوم او تُرک کافران سالم پاتې شوي ليکن خپل مسلمان ورور درنه محفوظ ندې پاتې شوی .

سفيان بن حصين رَحِمَهُ اللهُ وايي چې د دينه پس ما بيا د هيچا غيبت ندې کړی . (٢)

---

(١) صحيح البخاري رقم الحديث ١٠ كِتَابُ الإِيْمَانِ بَابٌ اَلْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُوْنَ مِنْ لِسَانِهٖ وَيَدِهٖ و رقم الحديث ٦٤٨٤ كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابُ الاِنْتِهَاءِ عَنِ الْمَعَاصِي ، صحيح مسلم رقم الحديث ٦٥ (٤١) كِتَابُ الإِيْمَانِ بَابُ بَيَانِ تَفَاضُلِ الإِسْلَامِ وَأَيُّ أُمُوْرِهٖ أَفْضَلُ . سنن ابي داؤد رقم الحديث ٢٤٨١ ، سنن الترمذي رقم الحديث ٢٦٢٧ .

(٢) قَالَ سُفْيَانُ بْنُ الْحُصَيْنِ كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ إِيَاسِ بْنِ مُعَاوِيَةَ . فَمَرَّ رَجُلٌ فَنِلْتُ مِنْهُ . فَقَالَ : أُسْكُتْ . ثُمَّ قَالَ لِي إِيَاسٌ : هَلْ غَزَوْتَ الرُّوْمَ ؟ قُلْتُ : لَا . قَالَ : هَلْ غَزَوْتَ التُّرْكَ ؟ قُلْتُ : لَا . قَالَ : سَلِمَ مِنْكَ الرُّوْمُ وَسَلِمَ مِنْكَ التُّرْكُ وَلَمْ يَسْلَمْ مِنْكَ أَخُوْكَ الْمُسْلِمُ . قَالَ فَمَا عُدْتُ إِلَى ذٰلِكَ بَعْدُ . تنبيه الغافلين بأحاديث سيد الأنبياء والمرسلين ج ١ ص ١٦٥ بَابُ الْغِيْبَةِ بريقة محمودية في شرح طريقة محمدية وشريعة نبوية في سيرة أحمدية ج ٣ ص ١٨٦ الثَّامِنُ الْغِيْبَةُ

صحابه کرامو رضي الله عنهم به د يو بل غيبت نه کولو

امام غزالي رحمه الله په " احياء العلوم " کې ذکر کړي :

كَانَ الصَّحَابَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ يَتَلَاقَوْنَ بِالْبِشْرِ وَلَا يَغْتَابُوْنَ عِنْدَ الْغَيْبَةِ . وَيَرَوْنَ ذٰلِكَ أَفْضَلَ الْأَعْمَالِ . وَيَرَوْنَ خِلَافَهُ عَادَةَ الْمُنَافِقِيْنَ . (١)

صحابه کرام رضي الله عنهم به په روڼ تندي (خوشحالي) د يو بل سره ملاويدل ، د يو بل غيبت به يې نه کولو ، او دا به يې په ټولو اعمالو کې بهترين عمل ګڼړل ، او د دې خلاف به يې د منافقانو عادت ګڼړل .

همدارنګې زمونږ اسلافو به هم لکه څرنګې چې مونځ او روژه عبادت ګڼړل نو همدغه شان د خلقو د عزت او ضرر نه ځان منع کول به يې هم عبادت ګڼړل . (٢)

غيبت د بدترينو خلقو غذا ده

يو کس د زين العابدين رحمه الله په مخکې د چا غيبت اوکړو نو ده ورته ووېل : خبردار غيبت مه کوه ځکه دا د هغه خلقو غذا ده کوم چې د انسانانو په شکل کې سپي دي .

غيبت د دين د پاره ډير نقصاني دی

حضرت حسن رضي الله عنه فرمايي : وَاللهِ لَلْغِيْبَةُ أَسْرَعُ فِيْ دِيْنِ الْمُؤْمِنِ مِنَ الْأَكِلَةِ فِيْ جَسَدِهِ . (٣)
قسم په الله ، د مؤمن په دين خرابولو کې د غيبت اثر په بدن کې د آکلې (غوښه

(١) إحياء علوم الدين ج ٣ ص ١٤٣ كتاب آفات اللسان ، نضرة النعيم ج ١١ ص ٥١٧٧ الغيبة .

(٢) وَقَالَ بَعْضُهُمْ : أَدْرَكْنَا السَّلَفَ الصَّالِحَ وَهُمْ لَا يَرَوْنَ الْعِبَادَةَ فِي الصَّوْمِ وَلَا فِي الصَّلَاةِ وَلٰكِنْ فِي الْكَفِّ عَنْ أَعْرَاضِ النَّاسِ . الزواجر عن اقتراف الكبائر ج ٢ ص ١٨ اَلْكَبِيْرَةُ الثَّامِنَةُ وَالتَّاسِعَةُ وَالْأَرْبَعُوْنَ بَعْدَ الْمِائَتَيْنِ الْغِيْبَةُ وَالسُّكُوْتُ عَلَيْهَا . الصمت لابن ابي الدنيا ج ١ ص ١٢٩ رقم ١٩٢ ، ذم الغيبة والنميمة لابن ابي الدنيا ج ١ ص ٢٢ رقم ٥٥ ، احياء علوم الدين ج ٣ ص ١٤٢ كتاب آفات اللسان ، نضرة النعيم ج ١١ ص ٥١٧٧ الغيبة .

(٣) الصمت لابن ابي الدنيا ج ١ ص ١٢٩ رقم ١٩١ ، ذم الغيبة والنميمة لابن ابي الدنيا ج ١ ص ٢١ رقم ٥٤ ، احياء علوم الدين ج ٣ ص ١٤٣ كتاب آفات اللسان ، الترغيب والترهيب لقوام السنة رقم ٢٢٢٥ ، نضرة النعيم ج ١١ ص ٥١٧٦ الغيبة .

Scanned with CamScanner

رېږوونکې) بيماري نه هم زياتدی.

(يعنې غوښه خوړونکي بيماري بدن ته دومره تېز نقصان نه رسوي څومره چې غيبت د مؤمن دِين ته په تېزۍ نقصان رسوي).

غيبت د ټولو خرابيو جَرړه ده

غيبت داسې خطرناکه ګناه ده چې ددې په وجه جګړې او بې اِتفاقي پيدا کيږي، بلکه په معاشره کې اکثره فساد د غيبت په وجه پيدا کيږي.

بيا غټه د نقصان خبره داده چې غيبت خلق ګناه نه ګنړي، نور ګناهونه خلق ګناه ګنړي، د ګناه نه روستو ځان ورته ملامته ښکاري او وريانديې پښېمانه وي خو غيبت اګر چې ګناهِ کبيره ده خو بيا هم غيبت کوونکي ته ځان ګناهګار نه ښکاري او په زړه کې يې دا اِحساس هم نه وي چې ګنې زه ګناه کوم، بلکه غيبت د ټولو خرابيو جَرړه ده.

د خلقو غيبت کول بيماري ده

حضرت عُمر رضي الله عنه فرمايي:

عَلَيْكُمْ بِذِكْرِ اللهِ تَعَالَى فَإِنَّهُ شِفَاءٌ . وَإِيَّاكُمْ وَذِكْرَ النَّاسِ فَإِنَّهُ دَاءٌ. (١)

تاسو په ځان باندې د الله ﷻ ذِکر لازم کړئ ځکه دا شِفاء ده، او د خلقو د ذِکر (غيبت) نه ځان اُوساتئ ځکه دا بيماري ده.

د علماؤ غيبت کول نوره هم سخته ګناه ده

د عام مسلمان غيبت کول ګناهِ کبيره ده خو بيا خاصکر د علماؤ غيبت کول لو ګناه ډيره سخته ده، ځکه علماؤ ته الله ﷻ ډير لوي شان ورکړی، د عالِم او غير عالِم مرتبه برابر نده، الله تعالی فرمايي: ﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾. (٢)

ترجمه: (اې پيغمبره!) تهووايه چې کوم خلق پوهيږي او کوم نه پوهيږي آيا دوی برابر دي؟

---

(١) احياء علوم الدين ج ٣ ص ١٣٣ كتاب آفات اللسان، نضرة النعيم ج ١١ ص ٥١٧٥ الغيبة، الصمت لابن الدنيا ج ١ ص ١٣١ رقم ١٩٦.

(٢) الزمر آية ٩.

په آيت كې ''هَلْ'' د استفهام انكاري د پاره دی ، يعنی پوهه خلق او ناپوهه خلق دواړه برابر نه دي . (١)

علماء د انبياؤ وارثان دي ، رسولُ الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

اَلْعُلَمَاءُ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ . (٢)

. علماء د انبياؤ وارثان دي .

علماء د الله ﷻ وَلِيان او دوستان دي ،

د امام ابوحنيفه رَحِمَهُ اللهُ او امام شافعي رَحِمَهُ اللهُ نه نقل دي :

اِنْ لَمْ يَكُنِ الْعُلَمَاءُ اَوْلِيَاءَ اللهِ تَعَالٰى فَلَيْسَ لِلّٰهِ وَلِيٌّ . (٣)

كه چيرته علماء د الله ﷻ وَلِيان او دوستان نه شي نو بيا خو د الله ﷻ څوک وَلِي نشته .

(بلكه د الله ﷻ وَلِيان يقيني علماء دي)

او څوک چې د الله ﷻ وَلِي ته ضرر رسوي نو داسې كس ته الله ﷻ د خپل طرفه اعلانِ جنگ كړی ، د بخاري شريف حديث دی رسولُ الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

مَنْ عَادٰى لِيْ وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ . (٤)

څوک چې زما د يو وَلِي سره دُشمني كوي نو زه هغه ته اعلانِ جنگ كوم .

همدارنگې د يو چا غيبت كول داسې دی لكه د هغه غوښې خوړل . (٥)

---

(١) تفسير مظهري الزمر آية ٩ ، اعراب القرآن ج٥ ص ١٤٣ الزمر آية ٩ .

(٢) سنن ابي داود كِتَابُ الْعِلْمِ بَابُ الْحَثِّ عَلٰى طَلَبِ الْعِلْمِ رقم الحديث ٣٦٤١ ، سنن ابن ماجة بَابُ فَضْلِ الْعُلَمَاءِ وَالْحَثِّ عَلٰى طَلَبِ الْعِلْمِ رقم الحديث ٢٢٣ ، سنن الترمذي أَبْوَابُ الْعِلْمِ بَابُ مَا جَاءَ فِي فَضْلِ الْفِقْهِ عَلَى الْعِبَادَةِ رقم الحديث ٢٦٨٢ ، صحيح ابن حبان رقم الحديث ٨٧ ، مشكوة المصابيح كتاب العلم اَلْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ٢١٢(١٥) .

(٣) نزهة الناظرين في الاخبار والآثار المروية عن الانبياء والصالحين ص ١٣ .

(٤) صحيح البخاري كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابُ التَّوَاضُعِ رقم الحديث ٦٥٠٢ ، مشكاة المصابيح باب ذكر الله عز وجل والتقرب اليه الفصل الاول رقم الحديث ٢٢٦٦(٦) .

(٥) ﴿ وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا ۚ أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ ﴾ . الحجرات آية ١٢ .

او علامه ابن عساکر رحمه الله ذکر کړي :

لُحُومُ الْعُلَمَاءِ مَسْمُوْمَةٌ .

د علماؤ غوښې زهريله دي .(١)

څوک چې دا (د غيبت کولو په شکل) اوخوري نو دا ددهٔ د مرګ سبب ګرځي .(٢)

همدارنګې بغير د څهٔ سبب نه علماؤ ته د علم په وجه سپک کتل يا د دوی بې عزتي کول او يا د دوی پورې توقې کول کُفر دی ، په داسې کس باندې خپله ښځه طلاقېږي .(٣)

د عالِم سپکاوی صرف منافق سرې کوي ، نبي عليه السلام فرمايي :

ثَلَاثٌ لَا يَسْتَخِفُّ بِهِمْ إِلَّا مُنَافِقٌ : ذُوالشَّيْبِ فِي الْإِسْلَامِ وَذُوالْعِلْمِ وَإِمَامٌ مُقْسِطٌ .(٤)

درې (٣) کسان داسې دي چې د دوی سپکاوی صرف منافق سړی کوي (يعنی دد پ درې کسانو پورې چې څوک توقې او مسخرې کوي هغه منافق دی) هغه درې کسان دا دي : (اول) هغه کس چې په اسلام کې سپين ګيرې شي . (دويم) : عالِم . او (دريم) عادل بادشاه .

څوک چې په دُنيا کې د عالِم سپکاوی کوي ، يا د دوی غيبت کوي نو د آخرت د سزا نه مخکې مخکې الله تعالی داسې خلق په دُنيا کې هم ذليله کوي ، او سخت ترين ژوند کې يې

---

(١) قَالَ بَعْضُ الْأَئِمَّةِ _ يَعْنِي الْحَافِظَ الْإِمَامَ ابْنَ عَسَاكِرَ رَحِمَهُ اللهُ _ : إِعْلَمْ يَا أَخِيْ وَفَّقَكَ اللهُ وَإِيَّانَا . وَهَدَاكَ سَبِيْلَ الْخَيْرِ وَهَدَانَا أَنَّ لُحُوْمَ الْعُلَمَاءِ مَسْمُوْمَةٌ . وَعَادَةُ اللهِ فِيْ هَتْكِ مُنْتَقِصِيهِمْ مَعْلُوْمَةٌ . وَمَنْ أَطْلَقَ لِسَانَهُ فِي الْعُلَمَاءِ بِالثَّلْبِ بَلَاهُ اللهُ قَبْلَ مَوْتِهِ بِمَوْتِ الْقَلْبِ {فَلْيَحْذَرِ الَّذِيْنَ يُخَالِفُوْنَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيْبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيْبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيْمٌ } النور آية ٦٣] . الزواجر عن اقتراف الكبائر ج١ ص ١٨٧ اَلْكَبِيْرَةُ السَّادِسَةُ وَالْعِشْرُوْنَ أَذِيَّةُ أَوْلِيَاءِ اللهِ وَمُعَادَاتُهُمْ .

(٢) لُحُوْمُ الْعُلَمَاءِ مَسْمُوْمَةٌ مَنْ يَأْكُلُهُ يَمُوْتُ . د علماؤ غوښې زهريله دي څوک چې دا اوخوري نو مړ کيږي . فيض الباري على صحيح البخاري ج١ ص ٢٥١ في تشريح حديث ٦٩ .

(٣) وَفِيْ فَتَاوَى الْبَدِيْعِيِّ مِنَ الْحَنَفِيَّةِ : مَنِ اسْتَخَفَّ بِالْعَالِمِ طَلُقَتْ إِمْرَأَتُهُ وَكَأَنَّهُ جَعَلَهُ رِدَّةً . الزواجر عن اقتراف الكبائر ج١ ص ١٨٧ اَلْكَبِيْرَةُ السَّادِسَةُ وَالْعِشْرُوْنَ أَذِيَّةُ أَوْلِيَاءِ اللهِ وَمُعَادَاتُهُمْ .

(٤) رواه الطبراني في الكبير وقد حسنها الترمذي لغير هذا المتن ، الترغيب والترهيب ج ١ ص ٦٥ . الزواجر عن اقتراف الكبائر ج١ ص ١٥٩ اَلْكَبِيْرَةُ السَّابِعَةُ وَالْأَرْبَعُوْنَ إِضَاعَةُ نَشْرِ الْعِلْمِ وَالْاِسْتِخْفَافُ بِهِمْ .

Scanned with CamScanner

مبتلاء کوي.(١)

د مړو غيبت هم حرام دى

څوک چې مړ شوي وي نواګر چې په هغه کې څه عيب وُ (مثلا په غلا يا بله ګناه کې مبتلاء وُ) خو بيا هم د هغه غيبت کول حرام دی.(٢)

بلکه د مړو غيبت کول د ژوندو د غيبت کولو نه زياته ګناه ده ، په احاديثو مبارکه وُ کې ددينه سخته منع راغلى.(٣)

د غيبت اَقسام

فقيه ابو الليث سمرقندي رحمه الله فرمايي چې غيبت په څلور (٤) قِسمه دی :

١. کُفر ٢. منافقت ٣. مَعصيت(ګناه) ٤. مباح

غيبت چې په کوم صورت کې کُفر دی هغه دادی چې يو کس د بل مسلمان غِيبت اوکړي، کله چې ده ته وويلې شي چې "غيبت مه کوه" نو دا درته په جواب کې اووايي :

---

(١) علماؤ ته د تکليف رسوونکو خلقو سزا متعلق واقعات ددې (اصلاحي مجالس تقريرونه) کتاب په اول جلد کې د صفحه ٢٧٠ نه تر صفحه ٢٧٤ پورې ذکر دي. ابوالشمس عفي عنه

(٢) قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تَسُبُّوا الْأَمْوَاتَ، فَإِنَّهُمْ قَدْ أَفْضَوْا إِلَى مَا قَدَّمُوا .

وَقَالَ ابْنُ بَطَّالٍ: سَبُّ الْأَمْوَاتِ يَجْرِي مَجْرَى الْغِيبَةِ فَإِنْ كَانَ أَغْلَبُ أَحْوَالِ الْمَرْءِ الْخَيْرَ وَقَدْ تَكُونُ مِنْهُ الْفَلْتَةُ فَالِاغْتِيَابُ لَهُ مَمْنُوعٌ. وَإِنْ كَانَ فَاسِقًا مُعْلِنًا فَلَا غِيبَةَ لَهُ فَكَذَلِكَ الْمَيِّتُ . وَيَحْتَمِلُ أَنْ يَكُونَ النَّهْيُ عَلَى عُمُومِهِ فِيمَا بَعْدَ الدَّفْنِ وَالْمُبَاحُ ذِكْرُ الرَّجُلِ بِمَا فِيهِ قَبْلَ الدَّفْنِ لِيَتَّعِظَ بِذَلِكَ فُسَّاقُ الْأَحْيَاءِ فَإِذَا صَارَ إِلَى قَبْرِهِ أُمْسِكَ عَنْهُ لِإِفْضَائِهِ إِلَى مَا قَدَّمَ . وَقَدْ عَمِلَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا رَاوِيَةُ هَذَا الْحَدِيثِ بِذَلِكَ فِي حَقِّ مَنِ اسْتَحَقَّ عِنْدَهَا اللَّعْنَ فَكَانَتْ تَلْعَنُهُ وَهُوَ حَيٌّ ، فَلَمَّا مَاتَ تَرَكَتْ ذَلِكَ وَنَهَتْ عَنْ لَعْنِهِ . فتح الباري شرح صحيح البخاري لابن حجر ج٣ ص ٢٥٩ قَوْلُهُ بَابُ مَا يُنْهَى مِنْ سَبِّ الْأَمْوَاتِ. فتاوى محموديه ج ٢٩ ص ٣٩٦.

(٣) قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تَسُبُّوا الْأَمْوَاتَ فَإِنَّهُمْ قَدْ أَفْضَوْا إِلَى مَا قَدَّمُوا . صحيح البخاري رقم الحديث ١٣٩٣ كِتَابُ الْجَنَائِزِ بَابُ مَا يُنْهَى مِنْ سَبِّ الْأَمْوَاتِ . ورقم الحديث ٦٥١٦ بَابُ سَكَرَاتِ الْمَوْتِ.

وَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اُذْكُرُوا مَحَاسِنَ مَوْتَاكُمْ، وَكُفُّوا عَنْ مَسَاوِيهِمْ . سنن ابي داؤد رقم الحديث ٤٩٠٠ بَابٌ فِي النَّهْيِ عَنْ سَبِّ الْمَوْتَى. سنن الترمذي رقم الحديث ١٠١٩ ، صحيح ابن حبان رقم الحديث ٣٠٢٠ ، شعب الايمان رقم الحديث ٦٢٥٢ ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ١٣٥٩٩ .

دا زه چې څه وايم دا غيبت نه دى او زه په دې کې رښتينى يم.

پس ده هغه کار (يعنې غيبت) ځان ته حلال او ګڼړل کوم چې الله ﷻ حرام کړې ؤ. او (دا قاعده ده:) څوک چې ځان ته هغه کار حلال او ګڼړي کوم چې الله تعالى حرام کړې دى نو په دې سره دا سړى کافر کيږي (نَعوذُ بِاللّٰه).

غيبت په هغه صورت کې منافقت دى چې يو کس د بل چا غيبت کوي خو دا د هغه کس نوم د هغه چا د وړاندې وانخلي چې هغه ته دا پته وي چې دا ورته فلانکي کس مراد کوي، او دا په دې غيبت کولو سره خپل ځان پرهيزګار هم ګڼړي، نو داسې غيبت منافقت دى.

غيبت په هغه صورت کې مَعصيت (ګناه) ده چې يو کس د بل چا غيبت کوي او دا د غيبت کوونکي نوم هم واخلي، خو دا کس غيبت ګناه ګڼړي، نو داسې کس ګناهګار دى په ده باندې لازم دي چې توبه اُوباسي.

څلورم قِسم دادى چې انسان د ښکاره فاسِق، او بِدعتي غيبت کوي نو دا مُباح دى، په دې کې اَجر هم شته، ځکه چې کله خلق د فاسِق او بِدعتي د حال نه خبر شي نو د دوى نه به ځان ساتي.(١)

د غيبت اَسباب

د غيبت د پاره څه اَسباب شته چې د هغې په وجه انسان په دې ګناه کې آخته کيږي، د هغې اَسبابو څه تذکره درته کوم چې انسان د دې نه ځان اُوساتي:

١. کله چې د چا په زړه کې د بل سره بُغض او حسَد وي نو په هغه باندې د غصې سړولو د

---

(١) اَلْغِيْبَةُ عَلَى أَرْبَعَةِ أَوْجُهٍ: فِيْ وَجْهٍ هِيَ كُفْرٌ، وَفِيْ وَجْهٍ هِيَ نِفَاقٌ، وَفِيْ وَجْهٍ هِيَ مَعْصِيَةٌ، وَالرَّابِعُ مُبَاحٌ وَهُوَ مَأْجُوْرٌ. فَأَمَّا الْوَجْهُ الَّذِيْ هُوَ كُفْرٌ فَهُوَ أَنْ يَغْتَابَ الْمُسْلِمَ، فَيُقَالُ لَهُ: لَا تَغْتَبْ، فَيَقُوْلُ: لَيْسَ هٰذَا غِيْبَةٌ وَأَنَا صَادِقٌ فِيْ ذٰلِكَ، فَقَدِ اسْتَحَلَّ مَا حَرَّمَ اللّٰهُ تَعَالٰى، وَمَنِ اسْتَحَلَّ مَا حَرَّمَ اللّٰهُ تَعَالٰى صَارَ كَافِرًا نَعُوْذُ بِاللّٰهِ. وَأَمَّا الْوَجْهُ الَّذِيْ هُوَ نِفَاقٌ، فَهُوَ أَنْ يَغْتَابَ إِنْسَانًا فَلَا يُسَمِّيْهِ عِنْدَ مَنْ يَعْرِفُ أَنَّهُ يُرِيْدُ مِنْهُ فُلَانًا، فَهُوَ يَغْتَابُهُ وَيَرٰى مِنْ نَفْسِهِ أَنَّهُ مُتَوَرِّعٌ، فَهٰذَا هُوَ لِلنِّفَاقِ. وَأَمَّا الَّذِيْ هُوَ مَعْصِيَةٌ، فَهُوَ أَنْ يَغْتَابَ إِنْسَانًا وَيُسَمِّيَهُ وَيَعْلَمَ أَنَّهَا مَعْصِيَةٌ فَهُوَ عَاصٍ، وَعَلَيْهِ التَّوْبَةُ. وَالرَّابِعُ أَنْ يَغْتَابَ فَاسِقًا مُعْلِنًا بِفِسْقِهِ أَوْ صَاحِبَ بِدْعَةٍ فَهُوَ مَأْجُوْرٌ، لِأَنَّهُمْ يَحْذَرُوْنَ مِنْهُ إِذَا عَرَفُوْا حَالَهُ. تنبيه الغافلين بأحاديث سيد الأنبياء والمرسلين ج ١ ص ١٦٨ باب الغيبة.

پاره د هغه غيبت كوي ، حالانكه بُغض او حسد د مؤمن صفت ندى .

٢ . كله انسان د بل غيبت كوي او د هغه كمزورى بيانوي نو په دې سره دده مقصد د خلقو د وړاندې خپله مرتبه بيانول وي ، چې په هغه كې عيبونه شته او په ما كې دا عيبونه نشته . حالانكه خپل ځان اُوچت ګنړل او بل سپكاوې كول هلاكوونكې ګناه ده .

٣ . كله انسان په مجلس كې د ملګرو سره ناست وي هغوى غيبت كوي نو دا هم د ملګرو خوشحالولو د پاره ورسره په غيبت شريک شي . حالانكه دا د ايمان د كمزورى علامه ده چې انسان د ملګرو د خوشحالولو د پاره د الله ﷻ نافرماني كوي .

٤ . كله انسان په غيبت سره د نورو سپكاوې او د هغوى پورې ټوقې كول مقصد وي . حالانكه د مسلمان سپكاوې كول ګناهِ كبيره ده .

٥ . كله خلق د يو كس صفت كوي او دا غيبت كوونكى د هغه كس سره د حسَد په وجه دا نشي برداشت كولى نو د هغه غيبت شروع كړي .

٦ . كله انسان د نورو خلقو خندولو د پاره د چا غيبت كوي . حالانكه په احاديثو كې ددينه سخته منع راغلې .

٧ . كله يو كس د بادشاه يا بل مُعزّز كس د وړاندې د بل چا غيبت ددې د پاره كوي چې د بادشاه يا ددې مُعزّز كس د نظر نه هغه كس اُوغورځوي او هغه ته بيا توجّه ورنكړي .

٨ . كله د انسان په بل چا باندې بدګماني وي نو ددې په وجه هم د هغه غيبت كوي . حالانكه په مسلمان باندې بغير د څه سبب نه بدګماني نده پكار . (١)

---

(١) الأسبابُ الباعثة على الغيبة : عندما ينظر الإنسان المسلم العاقل ويفكر في الأسباب التي تدفع المغتاب إلى الغيبة، وتدفع النمام إلى النميمة، فسوف يجد لذلك أسبابًا منها ما يأتي:

السبب الأول: هو محاولة الانتصار للنفس، والسعي في أن يشفي المغتاب الغيظ الذي في صدره على غيره، فعند ذلك يغتابه أو يبهته، أو ينقل عنه النميمة. السبب الثاني: الحقد للآخرين والبغض لهم، فيذكر مساوئ من يبغض؛ ليشفي حقده، ويبرّد صدره بغيبة من يبغضه ويحقد عليه. وهذا ليس من صفات المؤمنين كاملي الإيمان، نسأل الله العافية. السبب الثالث: إرادة رفعة النفس، وخفض غيره، كأن يقول: فلان جاهل، أو فهمه ضعيف، أو سقيم، أو عبارته ركيكة تدرجًا إلى لفت أنظار الناس إلى فضل نفسه، وإظهار شرفه ←←←←←←

←←← بسلامته عن تلك النقائص التي ذكرها في من اغتابه، وهذا من الإعجاب بالنفس. نعوذ بالله من ذلك، وهو من المهلكات التي بيّنها رسول الله صلى الله عليه وسلم. السبب الرابع: موافقة الجلساء والأصحاب والأصدقاء، ومجاملتهم فيما هم عليه من الباطل، لكي يكتسب رضاهم حتى ولو كان ذلك يغضب الله عز وجل، وهذا من ضعف الإيمان وعدم مراقبة الله عز وجل. السبب الخامس: إظهار التعجب من أصحاب المعاصي: كأن يقول الإنسان: ما رأيت أعجب من فلان، كيف يخطئ وهو رجل عاقل أو كبير أو عالم أو غير ذلك، وكان من حقه عدم التعيين. السبب السادس: السخرية والاستهزاء بالآخرين والاحتقار لهم. السبب السابع: الظهور بمظهر الغضب لله على من يرتكب المنكر، فيظهر غضبه، ويذكر اسمه مثل أن يقول فلانٌ لا يستحي من الله يفعل كذا وكذا، ويقع في عرضه بالغيبة. السبب الثامن: الحسد، فيحسد المغتاب من يُثني عليه الناس ويحبونه فيحاول المغتاب الحسود قليل الدين والعقل أن يزيل هذه النعمة فلا يجد طريقاً إلى ذلك إلا بغيبته، والوقوع في عرضه، حتى يزيل نعمته أو يقلل من شأنه عند من يثنون عليه. وهذا من أقبح الناس عقلاً، وأخبثهم نفساً نسأل الله العافية. عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنهما، قَالَ: قِيلَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ النَّاسِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «كُلُّ مَخْمُومِ الْقَلْبِ، صَدُوقِ اللِّسَانِ»، قَالُوا: صَدُوقُ اللِّسَانِ نَعْرِفُهُ، فَمَا مَخْمُومُ الْقَلْبِ؟ قَالَ: «هُوَ التَّقِيُّ النَّقِيُّ، لَا إِثْمَ فِيهِ، وَلَا بَغْيَ، وَلَا غِلَّ، وَلَا حَسَدَ». (سنن ابن ماجة رقم الحديث ٤٢١٦ بَابُ الْوَرَعِ وَالتَّقْوَى). السبب التاسع: إظهار الرحمة والتصنّع بمواساة الآخرين، كأن يقول لغيره من الناس: مسكين فلان قد غمّني أمره، وما هو فيه من المعاصي ... السبب العاشر: التصنّع، واللعب، والهزل، والضحك فيجلس المغتاب خبيث النفس فيذكر عيوب غيره مما يضحك به الناس فيضحك الناس، فعند ذلك يرتاح ويزيد من الكذب والغيبة على سبيل الهزل والنكت والإعجاب بالنفس، وهذا ينطبق عليه حديث النبي صلى الله عليه وسلم الذي قال فيه: ((وَيْلٌ لِلَّذِي يُحَدِّثُ فَيَكْذِبُ لِيُضْحِكَ بِهِ الْقَوْمَ، وَيْلٌ لَهُ، وَيْلٌ لَهُ)) سنن ابي داؤد كِتَاب الْأَدَبِ بَابٌ فِي التَّشْدِيدِ فِي الْكَذِبِ رقم ٤٩٩٠.

السبب الحادي عشر: هو أن ينسب إليه فعلاً قبيحاً فيتبرأ منه ويقول: فلان الذي فعله، ومحاولة إلقاء اللوم والتقصير على غيره؛ ليظهر بمظهر البريء من العيوب. السبب الثاني عشر: الشعور بأن غيره يريد الشهادة عليه، أو تنقيصه عند كبير من الكبراء، أو صديق من الأصدقاء، أو سلطان فيسبقه إلى هذا الكبير ويغتابه؛ ليسقط من عينه، وتسقط عدالته، أو مروءته. آفات اللسان في ضوء الكتاب والسنة ج١ ص ١٩ د. سعيد بن علي بن وهف القحطاني، تطهير العيبة من دنس الغيبة لأحمد بن محمد بن حجر المكي الهيتمي ص ٥٣، فتاوى ابن تيمية ٢٨/ ٢٣٦ – ٢٣٨، و٢٨/ ٢٢٢–٢٣٨.

امام غزالي رحمه الله هم د غيبت څه أسباب ذكر كړي دي . (١)

د غيبت نه د بچ كيدو اجمالي علاج

د غيبت نه د بچ كيدو دوه (٢) علاجه دي : يو اِجمالي او بل تفصيلي :

اجمالي علاج دادې چې انسان د ځان سره دا سوچ اوكړي چې (غيبت گناه كبيره ده) د غيبت په وجه باندې انسان د الله ﷻ د غضب مستحق كرځي ، د غيبت په وجه د قيامت په ورځ د انسان نيک اعمال د هغه چا عملنامې ته ځي د چا غيبت يې چې كړې ، او كه د ده سره نيک اعمال ختم شي نو د هغه گناهونه به په ده باندې اچولې شي او د ده د جهنم د تللو سبب به اوگرځي .

د غيبت په وجه انسان د مردارې خوړلو سره مشابِه گرځي ، د غيبت په وجه به د قيامت په ورځ د انسان سره حساب كولې شي .

غيبت كوونكې دې اول په خپلو عيبونو باندې نظر واچوي او ددې د اِصلاح فكر دې اوكړي نو د نورو د عيب لټولو نه به واوړي .

انسان دې د ځان سره دا سوچ اوكړي چې كه بل څوک زما غيبت كوي نو زه پرې خفه كيږم همدغه شان كه زه هم د بل كس غيبت اوكړم نو هغه به هم په دې خفه كيږي .

همدارنگې د غيبت په باره كې چې په قرآن كريم او احاديثو كې كوم وعيدونه ذكر شوي هغه دې ځان ته رايادوي نو په دې سره به د غيبت نه محفوظ شي . (٢)

---

(١) قَالَ الْغَزَالِيُّ رَحِمَهُ اللهُ : لِلْغِيْبَةِ أَسْبَابٌ وَبَوَاعِثُ، وَفِيْمَا يَلِيْ خُلَاصَتُهَا : ١. شِفَاءُ الْمُغْتَابِ غَيْظَهُ بِذِكْرِ مَسَاوِيءِ مَنْ يَغْتَابُهُ . ٢. مُجَامَلَةُ الْأَقْرَانِ وَالرِّفَاقِ وَمُشَارَكَتُهُمْ فِيْمَا يَخُوْضُوْنَ فِيْهِ مِنَ الْغِيْبَةِ . ٣. ظَنُّ الْمُغْتَابِ فِيْ غَيْرِهِ ظَنًّا سَيِّئًا مَدْعَاةٌ إِلَى الْغِيْبَةِ . ٤. أَنْ يُبَرِّيءَ الْمُغْتَابُ نَفْسَهُ مِنْ شَيْءٍ وَيَنْسُبَهُ إِلَى غَيْرِهِ أَوْ يَذْكُرَ غَيْرَهُ بِأَنَّهُ مُشَارِكٌ لَهُ . ٥. رَفْعُ النَّفْسِ وَتَزْكِيَتُهَا بِتَنْقِيْصِ الْغَيْرِ . ٦. حَسَدُ مَنْ يُثْنِيْ عَلَيْهِ النَّاسُ وَيَذْكُرُوْنَهُ بِخَيْرٍ . ٧. اَلْإِسْتِهْزَاءُ وَالسُّخْرِيَةُ وَتَحْقِيْرُ الْآخَرِيْنَ . إحياء علوم الدين ج٣ ص ١٤٦ بتصرف. نضرة النعيم ج١١ ص ٥١٦٣ الغيبة ، وهكذا في كيمياي سعادت .

(٢) په احياء العلوم كې ذكر دي ، علاج كف اللسان عن الغيبة على وجهين أحدهما على الجملة والآخر على التفصيل : أما على الجملة فهو أن يعلم تعرضه لسخط الله تعالى بغيبته بهذه الأخبار التي رويناها وأن يعلم أنها محبطة لحسناته يوم القيامة فإنها تنقل حسناته يوم القيامة إلى من اغتابه بدلا ←←←←←←

د غيبت نه د بچ کيدو تفصيلي علاج

د غيبت نه د بچ کيدو تفصيلي علاج دادی چې دا غيبت د کوم سبب او علت په وجه پيدا شوې وي هغه دې ختم کړي ، ځکه د بيمارۍ علاج دادی چې د کومو جراثيمو په وجه بيماري پيدا شوې وي هغه ختم کړې شي .

(اوس د دې هر سبب تذکره او د دې علاج درته بيانوم :)

١ . که د غيبت د پاره سبب غصه وي نو د دې علاج دادی چې انسان دې د ځان سره دا سوچ اوکړي چې که زه د ده غيبت اوکړم او خپله غصه پرې سړه کړم نو الله تعالی به په ما

←←←← عما استباحه من عرضه فإن لم تكن له حسنات نقل إليه من سيئات خصمه وهو مع ذلك متعرض لمقت الله عز وجل ومشبه عنده بآكل الميتة . بل العبد يدخل النار بأن تترجح كفة سيئاته على كفة حسناته و ربما تنقل إليه سيئة واحدة ممن اغتابه فيحصل بها الرجحان ويدخل بها النار . احياء علوم الدين ج ٣ ص ١٤٨ كتاب آفات اللسان بيان العلاج الذي يمنع اللسان عن الغيبة .

په آفات اللسان في ضوء الكتاب والسنة کې ذکر دي : الغيبة لها علاجان: العلاج الأول: هو أن يعلم الإنسان أنه إذا وقع في الغيبة فهو مُتَعَرِّضٌ لسخط الله تعالى ومقته، كما دلت عليه الأحاديث السابقة وغيرها من الأحاديث الصحيحة ..... ويعلم أن حسناته يؤخذ منها يوم القيامة لمن اغتابه بدلاً عما استباح من عرضه، فإن لم تكن له حسنات نقل إليه من سيئات خصمه، فربما ترجح كفة سيئاته فيدخل النار، وقد يحصل ذلك للإنسان بإذهاب حسنة واحدة من حسناته، أو بوضع سيئة واحدة من سيئات خصمه، وعلى تقدير أن لا يحصل هذا الرجحان فكفى بنقص الحسنات عقاباً مع المخاصمة والمطالبة، والسؤال، والجواب، والحساب. ولا حول ولا قوة إلا بالله. فإذا آمن الإنسان المسلم بالأخبار الواردة في الغيبة وتدبرها حق التدبر لم ينطق لسانه بغيبة. وتدبر نفسه، وعيوبها، وتقصيرها. وأن يتدبر في إصلاح نفسه عن عيوب الناس والكلام فيهم، وعلى من به عيب أن يستحيي من الله تعالى الذي لا تخفى عليه خافية حين يرى نفسه على العيوب ويذكر عيوب غيره. بل ينبغي له أن يلتمس لأخيه عذرًا ومخرجًا. ويعلم أن عجزه عن تطهير نفسه من ذلك العيب كعجزه هو عن تطهير نفسه من عيوبها فإن كان الذم له بأمر خَلْقي كان ذماً للخالق؛ فإن ذم الصنعة يستلزم ذم صانعها. فليتق الله عز وجل ويصلح نفسه عن عيوبها، وكفى بالله كفيلاً . آفات اللسان في ضوء الكتاب والسنة ج١ ص ٢١ د. سعيد بن علي بن وهف القحطاني ./ په الاذکار للنووي ج١ ص ٥٣١ کې هم د غيبت علاج ذکر دی .

باندې خپل غضب نازل کړي ، ځکه زه الله ﷻ د غيبت نه منع کړې يم نو ما د هغه نافرماني اوکړه او د هغه حُکم مې سپَک اوګڼړل.

۲ . که د غيبت د پاره سبب نور خلق خوشحالول وي نو ددې علاج دادی چې ته د ځان سره دا سوچ اوکړه چې کله زه د الله ﷻ په نافرماني کولو سره مخلوق راضي کوم نو ددې په وجه په ما باندې د الله ﷻ غضب راوريږي ، نو بيا ولې د خلقو راضي کولو د پاره خپل خالق په ګناه کولو سره خفه کړم ؟ حالانکه مخلوقات ماته د الله ﷻ د حُکم او اِرادې نه بغير هيڅ نفع او نقصان نشي رارسولی.

۳ . که د غيبت کولو د پاره سبب د خپل ځان صفائي بيانول او نورو ته د خيانت نسبت کول وي ددې د پاره چې د نورو خلقو د غصې نه بچ شي نو ددې علاج دادی چې انسان دې د ځان سره دا سوچ اوکړي چې په غيبت کولو سره ما خپل ځان يقيني طريقې سره د الله ﷻ غضب او غصې ته مخامخ کړو او دا معلومه نده چې په دې غيبت کولو سره به زه اوس د نورو خلقو د غصې نه بچ شم او که نه ؟

هسدارنګې څوک چې د الله ﷻ په نافرمانۍ کولو سره نور خلق راضي کول غواړي نو الله تعالى دده نه ناراضه کيږي او نور خلق هم دده نه ناراضه کيږي.

٤ . که د غيبت کولو سبب دا وي چې انسان خپل ځان نورو خلقو ته بزرګ ظاهر کړي او خپله مرتبه د هغوی په نظرونو کې اُوچته کړي نو ددې علاج دادی چې انسان دې د ځان سره دا سوچ اوکړي چې د غيبت کولو په وجه ده خپله مرتبه د الله ﷻ په نزد يقيناً راٛوغورځوله (ځکه ده د الله تعالى نافرماني اوکړه) ، اوس د خلقو هيڅ پته نه لږي چې په دې غيبت کولو سره به دا د خلقو په نظرونو کې مُعزّز شي يا نه ؟

بل دا چې که بِالفَرض په دې غيبت کولو سره د خلقو په نظرونو کې دده قدر پيدا شي نو بيا هم بې فائدې دی ځکه په داسې مرتبې به انسان څه اوکړي چې د الله ﷻ په نزد يې هيڅ مقام نه وي ، او که په دې انسان باندې د الله تعالى د طرفه څه عذاب راشي نو دا خلق يې هيڅ دِفاع نشي کولی.

بل دا چې د خلقو زړونه خو د الله ﷻ په قبضهٔ قدرت کې دي کوم طرفته يې چې اړوي نو اړولی يې شي .

۵ . که د غيبت کولو سبب حسَد وي (يعنې د هغه کس سره دُنياوي نعمتونه وي او دا د هغه سره حسَد کوي) نو ددې علاج دادی چې انسان دې دا سوچ اوکړي چې حسَد کوونکی په دوه (۲) عذابونو کې مبتلاء وي :

يو عذاب دادی چې حسد کوونکی په دُنيا کې خپل زړه خوري او سوَزي ، او دويم عذاب به يې په آخرت کې وي .

بل دا چې غيبت او حسَد هغه بل کس ته هيڅ ضرر نه رسوي ځکه هغه ورته اکثر خبر هم نه وي ، بلکه هغه ورسره نور هم مشهور شي .

همدارنګې که انسان ژوَر سوچ اوکړي نو غيبت کوونکی اګر چې په ظاهره باندې په غيبت کولو د هغه بل کس سره دُښمني ښکاره کوي خو په حقيقت کې غيبت کوونکی د خپل ځان دُشمن دی او د هغه دوست دی ، ځکه په غيبت کولو سره دده نېک اعمال د هغه عملنامې ته ځي ، او که دده سره نېک اعمال ختم شي نو بيا د هغه ګناهونه دده ته راځي ، نو دا په حقيقت کې د خپل ځان دُشمن شو .

۶ . که د غيبت سبب د بل چا پورې اِستهزاء او ټوقې کول وي نو ددې علاج دادی چې انسان دې د ځان سره دا سوچ اوکړي چې څوک د خلقو د وړاندې (په غيبت کولو سره) د بل چا اِستهزاء کوي نو دا په حقيقت کې خپل ځان د الله ﷻ په نزد رَسواء کوي ، او څوک چې د الله ﷻ په نزد رَسواء شي هغه به ضرور د خلقو په نزد هم رَسواء کيږي .

۷ . که د غيبت کولو سبب تعجب او بل پورې خندا کول وي نو ددې علاج دادی چې غيبت کوونکی دې په خپل ځان باندې تعجب اوکړي چې دا په خپل لاس باندې خپل ځان هلاکوي او خپل دِين ته نقصان رسوي .

همدارنګې دا پَره شته چې الله تعالی د غيبت کوونکي پَرده ختمه کړي او په دُنيا کې يې رَسواء کړي لکه څرنګې چې ده په غيبت کولو سره د خپل ورور سپکاوې کړې دی .

پس کله چې هوښيار کس د غيبت دا اسباب اُوپيژني او ددينه ځان اُوساتي نو اِن شاء الله چې د غيبت نه به محفوظ شي ، او د خپلو عيبونو په اِصلاح باندې به مشغول شي . (۱)

---

(۱) العلاج الثاني : عليه أن ينظر في السبب الباعث له على الغيبة . فإنّ علاج العلة إنّما يتمّ بقطع سببها المستمدة هي منه : فإذا كان سبب الغيبة الغضب فعليه أن يقول: إنْ أمضيتُ غضبي عليه فأنا أخشى الله أن يمضي غضبه عليّ بسبب الغيبة . فإنّ الله قد نهاني عنها فعصيتُه واستخففتُ بنهيه .

وإذا كان سبب الغيبة موافقة الآخرين وطلب رضاهم ، فعليك أنْ تعلم أنّ الله يغضب عليك إذا طلبتَ سخطه برضا المخلوقين . فكيف ترضى لنفسك أن تسخط مولاك من أجل إرضاء المخلوقين الذين لا ينفعون ولا يضرّون ، وإن كان الغضب لله فلا تذكر المغضوب عليه بسوء لغير ضرورة ، بل ينبغي أن تغضب على من اغتابه إلا إذا كان من باب تحذير المسلمين عن الشر . وهذا سيأتي فيما يجوز من الغيبة .

وإذا كان سبب الغيبة هو تنزيه النفس ونسبة الخيانة إلى غيرك ، فاعلم أنّ التعرض لمقت الله أشدّ من التعرّض لمقت الخلق ، وأنتَ بالغيبة قد تعرّضتَ لسخط الله يقينًا ، ولا تدري هل تسلم من سخط الناس أو لا تسلم . والذي يُرضي الناس بسخط الله يسخط الله عليه ويُسْخِط عليه النّاسَ ... !

وإذا كان سبب الغيبة هو الرغبة في أنْ تزكي نفسك بزيادة الفضل ، وذلك بقدحك في غيرك حتى تشعر الناس أنك تتصف بخلاف ما يتصف به من اغتبته ، فاعلم أنك بما ذكرته أبطلتَ فضلك عند الله تعالى إنْ كان لك فضل وأنت من اعتقاد الناس فضلك لست على يقين ، وعلى تقدير أنّهم يفضلونك فأنتَ سينقص فضلك أو يزول بالكلية إذا عرفوك بغيبة الناس والوقوع في أعراضهم ، فأنتَ بعت ما عند الله يقينًا بما عند الناس وهمًا ، ولو اعتقدوا فضلك لم يغنوا عنك من الله شيئًا لأن قلوبهم بين أصبعين من أصابع الرحمن يقلّبها كيف يشاء ، فعليك أن تتدبّر دقائق الأمور ولا تغترّ بظواهرها .

وإذا كان الباعث على الغيبة هو الحسد فأنتَ قد جمعتَ بين عذابين ، لأنّك حسدته على نعمة الدّنيا فكنتَ مُعذّبًا بالحسد ، وذلك ، لأنّ الحاسد يجد الهمّ والغمّ وضيق الصدر ، ثم لا يقنع بذلك حتى يُضاف إليه عذاب آخر يوم القيامة . فالحاسد قد جمع خسران الدنيا والآخرة ، وهو في الحقيقة صديق للمحسود عدو لنفسه ، لأنه يضيف حسناته إلى حسنات المحسود ، ويتحمل من سيئاته إن لم يكن للحاسد حسنات مع أن الحسد ، والغيبة لا تضر المحسود بل ربما كان ذلك سببًا لانتشار فضله .

وإذا كان الباعث على الغيبة هو الاستهزاء والسخرية فينبغي للحاسد أنْ يعلم أنه متى استهزأ بغيره عند الناس فإن ذلك يكون مخزيًا لنفسه عند الله ثم عند خلقه ، وهذه هي الخسارة بعينها . ←←←←←←←

د غيبت اوريدل هم منع دي

لکه څرنګې چې غيبت کول منع دي نو همدغه شان غيبت اوريدل هم منع دي .(١)

حضرت عبد الله بن عمر رضي الله عنهما فرمايي :

نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْغِيبَةِ وَعَنِ الِاسْتِمَاعِ إِلَى الْغِيبَةِ .(٢)

رسول الله صلى الله عليه وسلم د غيبت کولو او غيبت اوريدلو نه منع کړې ده .

په خپله خوښه غيبت اوريدل هم داسې دى لکه غيبت کول

مسلمان ته په کار دي چې په خپله هم د غيبت نه ځان اوساتي او که بل څوک ددهٔ د وړاندې

←←← وإذا كان المغتاب يقصد بغيبته الرحمة لغيره فهذا مقصود فاسد، لأنه أراد الرحمة فوقع في الغيبة المحرمة. فلو كان صادقاً في رحمته لنصح له ووجهه وأرشده.

أما إذا كان السبب الباعث على الغيبة هو التعجب والضحك، فإنه ينبغي للمغتاب أن يتعجب من نفسه كيف أهلك نفسه بنفس غيره وكيف نقص دينه بكمال دين غيره أو بدنياه، فهو مع ذلك لا يأمن عقوبة الدنيا ويخشى على المغتاب أن يهتك الله ستره ويفضحه في الدنيا قبل الآخرة كما هتك بالتعجب ستر أخيه.

فإذا نظر الإنسان العاقل في أسباب الغيبة وعلاجها واستعمل هذا الدواء الذي ذكر هنا. سَلِمَ إن شاء الله من ضرر الغيبة وكان ممن اشتغل بعيوبه عن عيوب غيره، وصان لسانه عن النطق إلا بالخير. فبذلك يفوز بخيري الدنيا والآخرة. آفات اللسان في ضوء الكتاب والسنة ج١ ص٢٣ ، تطهير العيبة من دنس الغيبة لأحمد بن محمد بن حجر الهيتمي ص٣٧.

همدا اسباب په احياء العلوم ج٣ ص١٤٩ کې ، او په الموسوعة الفقهية الكويتية ج٣ ص٣٣٦ کې هم په تفصيل سره ذکر دي.

(١) اعلم أن الغيبة كما يحرم على المغتاب ذكرها، يحرم على السامع استماعها وإقرارها....

ومما أنشدوه في هذا : وَسَمْعَكَ صُنْ عَنْ سَمَاعِ الْقَبِيحِ ✿ كَصَوْنِ اللِّسَانِ عَنِ النُّطْقِ بِهِ
فَإِنَّكَ عِنْدَ سَمَاعِ الْقَبِيحِ ✿ شَرِيكٌ لِقَائِلِهِ فَانْتَبِهْ

الأذكار للنووي ج١ ص٥٤٠ فصل حرمة الغيبة وحرمة سماعها .

(٢) مجمع الزوائد ومنبع الفوائد بَابُ مَا جَاءَ فِي الْغِيبَةِ وَالنَّمِيمَةِ رقم الحديث ١٣١٢٢ ، الترغيب والترهيب للوام السنة رقم الحديث ٢٢٣٩ .

غیبت کوي نو که دده وَس کیږي هغه دې منع کړي ، او که وَس یې نه کیږي نو کم از کم د
آوریدو نه دې ځان اُوساتي ، ځکه څوک چې په خپله خوښه باندې د بل غیبت آوري نو دا
داسې دی لکه پخپله غیبت کوي .

واقعه په " تفسیر معارف القرآن " کې دا واقعه ذکر ده ، حضرت میمون رَحِمَهُ اللّٰهُ
فرمایي یو ځل ما په خوب کې د زَنګي (حبشي غلام) مر جسد اُولید ، یو کس راته وایې
چې دا اُوخوره . ما ورته وویل : د خدای بنده ! زه دا ولې اُوخورم ؟ هغه راته وویل :
تا د فلانکي زَنګي غلام غیبت کړې دی .
ما ورته وویل : قسَم په الله ، ما خود هغه په باره کې ښه یا خرابه هیڅ خبره نده کړې .
هغه راته وویل : آؤ (تا یقیني پخپله څه خبره نده کړې) لیکن د هغه په باره کې دې غیبت
آوریدلې دی او ته پرې راضي شوې یې .
په حضرت میمون رَحِمَهُ اللّٰهُ باندې دې خوب دا آثر اوکړو چې ددینه پس یې نه چیرته په
خپله د چا غیبت کړی او نه یې په مجلس کې بل څوک غیبت ته پریخودل . (۱)

چې څوک په مجلس کې غیبت واوري نو منع کوي به یې ، یا به د هغه مجلس نه پاڅي

د شریعت دا مسئله ده چې څوک په یو مجلس کې د یو مسلمان غیبت واوري نو دده
پاره دا مناسب دي چې اول یې په خُله باندې منع کړي او وې رَټي ، که په خُله رَټلو باندې
منع نه شو نو بیا دې یې په لاس باندې منع کړي ، که په لاس او ژبه باندې یې د منع کولو
طاقت نه وُ نو ددې مجلس نه دې لاړ شي .
بیا خاصکر که ده په دې مجلس کې د خپل شیخ ، استاذ ، یا بل حقدار ، یا د یو نیک
سړي متعلق غیبت واورید نو په ده باندې په طریقِ اولیٰ لازمي دي چې غیبت کوونکې په
سختۍ سره منع کړي ، او که طاقت یې نه وي نو ددې مجلس نه دې لاړ شي . (۲)

---

(۱) تفسير معارف القرآن لمولانا مفتي محمد شفيع رحمه الله سورة الحجرات في تشريح آية ۱۲ .

(۲) (قَالَ النَّوَوِيُّ رَحِمَهُ اللّٰهُ) إِعْلَمْ أَنَّهُ يَنْبَغِي لِمَنْ سَمِعَ غِيْبَةَ مُسْلِمٍ أَنْ يَرُدَّهَا وَيَزْجُرَ قَائِلَهَا، فَإِنْ لَمْ يَنْزَجِرْ بِالْكَلَامِ زَجَرَهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ بِالْيَدِ وَلَا بِاللِّسَانِ فَارَقَ ذٰلِكَ الْمَجْلِسَ . فَإِنْ سَمِعَ ←←←←←←←

خو که د څه مجبوريت په وجه د دې مجلس نه هم نه شو تللی نو بيا دې په ژبه يا زړه بانديې ذکر شروع کړي، يا دې د بل کار په باره کې سوچ کوي، دا د دې د پاره چې غيبت آوريدو ته يې توّجه نه وي. خو چې کله هم ورته د مجلس نه د تللو موقع ملاؤ شي د داسې مجلس نه تلل واجب دي، په قرآن کريم کې هم د داسې مجلس نه د تللو حُکم شوی. (٢)

څکه د بد ملګري نه ځانله کيناستل بهتر دي.

د نبي عليه السلام د وړاندې به چې چا د بل پسې خبره اوکړه نو دوی به منع کولو.

او څوک چې د چا نه دِفاع اوکړي نو په احاديثو کې د داسې کس د پاره ډير آجرونه هم ذکر شوي.

ابراهيم بن أدهم رَحِمَهُ اللَّهُ غيبت أوريدل خوښ نکړل

ابراهيم بن آدهم رَحِمَهُ اللَّهُ يوې وَليمې ته دعوت شوې وُ، کله چې دا هلته ورغی نو هلته خلقو

←←←← غِيبَةَ شَيْخِهِ، أَوْ غَيْرِهِ مِمَّنْ لَهُ عَلَيْهِ حَقٌّ. أَوْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْفَضْلِ وَالصَّلَاحِ كَانَ الْإِعْتِنَاءُ بِمَا ذَكَرْنَاهُ أَكْثَرَ. الأذكار للنووي ج١ ص ٥٣٦ باب أمر مَنْ سَمِعَ غيبةَ شيخِهِ أو صاحبِهِ أو غيرهما بردّها وإبطالها. نضرة النعيم ج ١١ ص ٥١٧٧ الغيبة.

(٢) (و قال النووي رَحِمَهُ اللَّهُ ايضًا) اعلم أنّ الغيبة كما يحرمُ على المغتابِ ذكرها، يُحرمُ على السامعِ استماعُها وإقرارُها. فيجبُ على من سمعَ إنسانًا يبتدئُ بغيبةٍ محرمةٍ أن ينهاهُ إن لم يَخَفْ ضررًا ظاهرًا. فإنْ خافَهُ وجبَ عليه الإنكارُ بقلبه، ومفارقةُ ذلك المجلس إن تمكن من مفارقته. فإنْ قدرَ على الإنكارِ بلسانه، أو على قطع الغيبة بكلامٍ آخر لزمهُ ذلك. فإنْ لم يفعل عصى. فإنْ قال بلسانه: أسكتْ، وهو يشتهي بقلبه استمرارهُ. فقال أبو حامد الغزالي [الإحياء ٣/ ١٤٦]: ذلك نفاقٌ لا يخرجهُ عن الإثم، ولا بدّ من كراهته بقلبِهِ. ومتى اضطرَّ إلى المقام في ذلك المجلس الذي فيه الغيبة وعجز عن الإنكار، أو أنكر فلم يُقبل منهُ، ولم يمكنهُ المفارقة بطريقٍ حرم عليه الاستماعُ والإصغاء للغيبة، بل طريقهُ أن يذكرَ الله تعالى بلسانه وقلبه، أو بقلبه، أو يفكر في أمرٍ آخر ليشتغل عن استماعها. ولا يضرّه بعد ذلك السماعُ من غير استماعٍ وإصغاءٍ في هذه الحالة المذكورة. فإن تمكن بعد ذلك من المفارقة، وهم مستمرون في الغيبة ونحوها وجب عليه المفارقةُ. قال الله تعالى: ﴿وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرَى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ [الأنعام آية ٦٨]. الأذكار للنووي ج١ ص ٥٤٠ فصل حرمة الغيبة وحرمة سماعها

د يو کس متعلق خبره شروع کړه کوم چې دې وليمې ته ندو راغلی ، دوی وويل :

إِنَّهُ ثَقِيلٌ . هغه ډير دروند دی . (يعنی لټ دی د چا دعوت ته نه ځي) .

ابراهيم بن آدهم رَحِمَهُ اللَّهُ وويل :

أَنَا فَعَلْتُ هٰذَا بِنَفْسِيْ حَيْثُ حَضَرْتُ مَوْضِعًا يُغْتَابُ فِيْهِ النَّاسُ .

دا کار ما د ځان سره په خپله اوکړو چې داسې ځای ته ر...م چې په دې کې د خلقو غيبت کولې شي .

نو سمدستي ددې مجلس نه اُووت ، او (دخفگان نه يې) تر درې (٣) ورځو پورې خوراک اونکړو . (١)

د غيبت اوريدو د پاره بهانه جوړول ندي په کار

بعضې خلق د غيبت آوريدو د پاره دابهانه جوړوي چې مونږ خو په مجلس کې په خپله غيبت نه کوو ، نور خلق غيبت کوي ، مونږ يې نه منع کولې شو او نه د غيرت په وجه د مجلس نه پاڅيدې شو ، ځکه که د مجلس نه پاڅو نو بيا هغه کس خفه کيږي ، لهذا د مجبوريت په وجه غيبت آورو .

ددې جواب دادی چې څوک تاته د نورو خلقو غيبت کوي نو دا گويا ستا په غوږونو کې نجاست اچوي ليکن ته ورته هيڅ نه وايې .

د مثال په ذريعه وضاحت : د يو مثال په ذريعه درته ددې وضاحت کوم ، هغه دا چې که يو کس تاته ووايي چې :

ته دلته کښنه ، زه ستا په سَر باندې تشې متيازې کوم ، او که ته نه کښنې نو بيا زه خفه کيږم .

نو آيا څوک به د خپل ملگري د خوشحالولو د پاره هغه ته په خپل سَر باندې د تشو متيازو کولو اجازت ورکړي ؟ هيڅ کله نه ، حالانکه په سَر باندې د تشې متيازو کولو نقصان

---

(١) عَنْ إِبْرَاهِيْمَ بْنِ أَدْهَمَ رَحِمَهُ اللَّهُ أَنَّهُ دُعِيَ إِلَى وَلِيْمَةٍ . فَحَضَرَ . فَذَكَرُوْا رَجُلًا لَمْ يَأْتِهِمْ . فَقَالُوْا : إِنَّهُ ثَقِيْلٌ . فَقَالَ إِبْرَاهِيْمُ : أَنَا فَعَلْتُ هٰذَا بِنَفْسِيْ حَيْثُ حَضَرْتُ مَوْضِعًا يُغْتَابُ فِيْهِ النَّاسُ ، فَخَرَجَ وَلَمْ يَأْكُلْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ . الرسالة القشيرية ٥٠٨/١ ، الأذكار للنووي ج١ ص ٥٣٠ فصل حرمة الغيبة وحرمة سماعها .

دومره زيات ندی، ځکه صرف بدن او جامې به يې ګنده شي ، او دا په آسانه پاکيدې شي.
ليکن که يو کس تاته د بل چا غيبت بيانوي نو د دې نقصان ډير زيات دی، ځکه په غيبت آوريدو سره انسان د ګناهِ کبيره مرتکب ګرځي، دين او دُنيا دواړه يې تباه کيږي، خو افسوس موږ صرف د دُنيا معمولي نقصان ته ګورو او د آخرت غټ نقصان ته مو هيڅ توجّه نه وي.

غيبت کوونکي په آسانه د غيبت نه منع کول

که څوک تاته د بل چا غيبت شروع کړي نو ته هغه ته او وايه:
وروره! ته چې ماته د چا غيبت کوې کيدې شي هغه د الله ﷻ په نزد باندې د موږ نه ډير بهتر وي، نو ولې يې غيبت او کړو؟
نو په دې سره به دا کس د غيبت نه منع شي، يا کم از کم بيا به ستا د وړاندې د بل چا غيبت نه کوي.

واقعه: يو عالِم ته يو کس د بل چا غيبت شروع کړو، دې عالِم ورته وويل:
ته چې ماته د چا غيبت کوې که په هغه کې يقيني دا غلطي وي کوم چې ته بيانوې نو دا خو د مخکې زمانې خبره ده او ته دا دې اوس زما د وړاندې ښکاره د غيبت ګناه کوې.
د دې عالِم مقصد دا و چې هغه په تيره زمانه کې ګناه کړې وه او ته دا دې اوس ګناه کوې، هغه پټه ګناه کړې وه يا کم از کم د مانه پټه وه او ته زما په مخکې ښکاره د غيبت ګناه کوې حالانکه ښکاره ګناه د پټې ګناه نه ډيره سخته ده،
هغه وړه ګناه کړې وه او ته داسې ګناه کوې چې د زِنا نه هم سخته ده، (ځکه د غيبت ګناه د زِنا نه هم سخته ده)،
هغه چې ګناه کوله کيدې شي ځان يې عاجز ګڼړلې وي او ته چې د غيبت ګناه کوې نو ځان لوی ګڼې ځکه خو د هغه بدي بيانوې،
کيدې شي هغه د خپلې ګناه نه توبه ويستي وي او ته اوس د غيبت په کولو سره په ګناه کې مبتلا يې،
ته چې ماته د بل متعلق بَد خبر رارسوې نو ته په دې سره فاسِق او ګرځيدې ځکه زه ستا

د غيبت ګناه په خپلو غوږونو باندې آورم ، او د فاسق سړي ګواهي معتبر نده . (١)
نو د هغه د ګناه نه څو ستا ګناه غټه شوه .

غيبت نه د بچ کېدلو آسانه طريقه

١. علماؤ د غيبت نه د بچ کيدلو آسانه طريقه دا ذکر کړې چې کله ته د بل چا د غيبت کولو اراده اوکړې نو سمدستي خپل عيبونه ځان ته رایاد کړه ، ځکه انسان هغه وخت د نورو عيبونه بيانوي چې کله يې په خپلو عيبونو باندې نظر نه وي ، او چې کله ورته خپل عيبونه مُستحضَر شي نو بيا به هيڅ کله د بل چا عيب بيان نکړي .

٢ . د غيبت نه د بچ کيدو د پاره دا هم په کار دي چې انسان ځان ته د غيبت سزاګانې رايادې کړي ، د الله ﷻ نه دُعا هم غواړي چې : " اې الله ! ما ددې ګناه نه محفوظ کړه " . او په کوم مجلس کې چې غيبت شروع شي نو کوشش دا کوه چې دا خلق ددېنه منع کړې ، خو که د بندولو طاقت دې نه وي نو بيا د هغه مجلس نه راپاڅه .

٣ . مولانا اشرف علي تهانوي رحمه الله د غيبت نه د بچ کيدلو آسانه طريقه دا هم ذکر کړې چې بِلاضرورته د بل هيچا تذکره مه کوه ، مه د هغه ښه بيانوه او مه د هغه بَد بيانوه ، ځکه چې کله انسان د بل چا ښه تذکره شروع کړي نو په دې مينځ مينځ کې شيطان دده ذهن ته د هغه کس متعلق داسې خبرې را آچوي چې په هغې سره غيبت شروع شي ، نو ځکه بِلاضرورته د هيچا تذکره نده په کار .

د غيبت نقصانات

غيبت داسې کبيره ګناه ده چې ددې ډير دُنيوي او اُخروي نقصانات دي ، يو څو په کې دا دي :

١ . غيبت ګناهِ کبيره ده ، ددې په وجه انسان د جهنم مستحق ګرځي .

---

(١) ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ ﴾ . الحجرات آية ٦ .

۲ . د غيبت په وجه انسان په عذابِ قبر کې مبتلاء کيږي .

۳ . د ايمان نُور (رڼا) ورسره ختميږي .

۴ . د غيبت گناه تر هغې وخته پورې نه معاف کيږي تر څو پورې چې ورته هغه کس بخنه نه وي کړې د چا غيبت يې چې کړی .

۵ . د غيبت په وجه بې اِتفاقي ، جګړې او نفرتونه پيدا کيږي .

٦ . د مسلمانانو خپل مينځي محبت او اِتفاق ختميږي .

۷ . غيبت د غيبت کوونکي په خساست او ذِلت باندې دلالت کوي .(۱)

۸ . د غيبت په وجه د الله ﷻ او د رسول ﷺ د احکاماتو نافرماني راځي .

۹ . د غيبت په وجه په زړه کې ظُلمت پيدا کيږي ، او د انسان اِطمينان او سکون ورسره ختميږي .

۱۰ . د غيبت په وجه د مخ نُورانيت ختميږي ، او داسې کس د خلقو په نظرونو کې ذليل وي .

۱۱ . د غيبت په وجه انسان بُزدِله کيږي ، ځکه خو پټشي شا د خلقو پسې خبرې کوي .

۱۲ . څوک چې تا ته د بل چا غيبت کوي نو ته په دې باندې پوهه شه چې دا به ستا غيبت هم نورو ته کوي ، ځکه دا غيبت د ده عادت دی .

د غيبت نه د توبې طريقه

د غيبت دوه (۲) قِسمونه دي : ۱ . د چا غيبت چې شوی وي هغه ته دا غيبت نه وي رسيدلی . ۲ . هغه ته دا غيبت رسيدلی وي .

---

(۱) مِنْ مَضَارِّ الْغِيْبَةِ : (۱) صَاحِبُ الْغِيْبَةِ يُعَذَّبُ فِي النَّارِ بِأَكْلِ النَّتِنِ الْقَذِرِ . (۲) يَنَالُ عِقَابَ اللهِ فِي قَبْرِهِ (۳) . تُذْهِبُ أَنْوَارَ إِيْمَانِهِ وَآثَارَ إِسْلَامِهِ (۴) لَا يُغْفَرُ لَهُ حَتَّى يَعْفُوَ عَنْهُ الْمُغْتَابُ . (۵) الْغِيْبَةُ مِعْوَلٌ هَدَّامٌ وَشَرٌّ مُسْتَطِيْرٌ . (۶) تُؤْذِيْ وَتَضُرُّ وَتَجْلِبُ الْخِصَامَ وَالنُّفُوْرَ . (۷) مَرَضٌ اِجْتِمَاعِيٌّ يَقْطَعُ أَوَاصِرَ الْمَحَبَّةِ بَيْنَ الْمُسْلِمِيْنَ . (۸) دَلِيْلٌ عَلَى خِسَّةِ الْمُغْتَابِ وَدَنَاءَةِ نَفْسِهِ . نضرة النعيم في مكارم اخلاق الرسول الكريم - صلى الله عليه وسلم ج۱۱ ص۵۱۷۷ الغيبة .

پس كه هغه ته دا غيبت نه وي رسيدلى نو ددينه د توبې طريقه داده چې په ژبه باندې دې استغفار اووايي ، په خپله گناه دې پښيمانه شي ، او آئنده د پاره دې پوخ عزم اوكړي چې بيا به غيبت نه كوم .

هغه كس خبرول او د هغه نه معافي غوښتل ضروري نده ، ځكه كه هغه خبر كړي نو كيدې شي هغه ډير خفه شي ، البته ده چې د كومو خلقو په مخكې د هغه غيبت كړې وي نو د هغوى د وړاندې دې د خپلې دروغجنى او گناه اِقرار اوكړي .

(خو كه د هغه نه په داسې انداز كې معافي اوغواړي چې هغه خفه هم نشي نو دا بيا ډيره بهتره ده ، مثلاً هغه ته اووايي :

چې زما او ستا په خپل مينځ كې تعلقات دي ، كيدې شي په خبرو كې د يو بل په حق كې څه كوتاهي شوي وي لهذا ته ماته د هغې معافي اوكړه) .

او كه هغه كس ته هم دا غيبت رسيدلې وي (يعني هغه هم په دې خبر شوي وي چې ده زما غيبت كړى) نو په دې كې چونكه د بنده حق هم ضائع شوى لهذا ددينه د توبې طريقه داده چې د توبې سره سره به د هغه نه معافي هم اوغواړي .

(د هغه نه د معافي غوښتلو په وخت د غيبت تفصيل بيانول ضروري ندى بلكه اِجمالي طريقې سره صرف دومره ورته ويل كافي دي چې ما ستا غيبت كړى ته ماته معافي اوكړه)

او كه ده د چا غيبت كړى هغه مَړ شوې وي (يا ده ته د هغه كس هيڅ پته نه لږي چې معافي ورنه اوغواړي) نو ددينه د توبې طريقه داده چې د هغه د پاره به استغفار غواړي ، او په كومو مجلسونو كې چې ده د هغه غيبت كړې وي په هغې مجلسونو كې به يې صفت بيان كړي ، او چې نور څوك د هغه غيبت بيانوي نو دا به د هغه د طرفه دِفاع كوي ، او د الله ﷻ نه به د بخښې أميد ساتي .

:تنبيه ابو الليث سمرقندي ، علامه ابن كثير رَحِمَهُ اللهُ او نورو مفسّرينو داسې تفصيل بيان كړې دى .(١)

(١) په تنبيه الغافلين كې ذكر دي ، قَدْ تَكَلَّمَ النَّاسُ فِيْ تَوْبَةِ الْمُغْتَابِ، هَلْ تَجُوْزُ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَسْتَحِلَّ مِنْ صَاحِبِهٖ؟ قَالَ بَعْضُهُمْ يَجُوْزُ وَقَالَ بَعْضُهُمْ لَا يَجُوْزُ مَالَمْ يَسْتَحِلَّ مِنْ صَاحِبِهٖ. وَهُوَ عِنْدَنَا عَلٰى وَجْهَيْنِ: ←←←←←

همدارنګې امام نووي، او امام غزالي رحمهم الله هم ددې پوره تفصيل بيان کړی. (١)

←←←← إِنْ كَانَ ذٰلِكَ الْقَوْلُ قَدْ بَلَغَ إِلَى الَّذِي اغْتَابَهُ. فَتَوْبَتُهُ أَنْ يَسْتَحِلَّ مِنْهُ. وَإِنْ لَمْ يَبْلُغْ فَلْيَسْتَغْفِرِ اللّٰهَ تَعَالَى وَيُضْمِرَ أَنْ لَا يَعُوْدَ إِلَى مِثْلِهِ. تنبيه الغافلين بأحاديث سيد الأنبياء والمرسلين ص ١٦٦ بَابُ الْغِيبَةِ

په تفسير ابن كثير كې ذكر دي: قَالَ الْجُمْهُوْرُ مِنَ الْعُلَمَاءِ: طَرِيْقُ الْمُغْتَابِ لِلنَّاسِ فِي تَوْبَتِهِ أَنْ يُقْلِعَ عَنْ ذٰلِكَ، وَيَعْزِمَ عَلَى أَلَّا يَعُوْدَ. وَهَلْ يُشْتَرَطُ النَّدَمُ عَلَى مَا فَاتَ؟ فِيْهِ نِزَاعٌ، وَأَنْ يَتَحَلَّلَ مِنَ الَّذِي اغْتَابَهُ. وَقَالَ آخَرُوْنَ: لَا يُشْتَرَطُ أَنْ يَتَحَلَّلَهُ فَإِنَّهُ إِذَا أَعْلَمَهُ بِذٰلِكَ رُبَّمَا تَأَذَّى أَشَدَّ مِمَّا إِذَا لَمْ يَعْلَمْ بِمَا كَانَ مِنْهُ. فَطَرِيْقُهُ إِذًا أَنْ يُثْنِيَ عَلَيْهِ بِمَا فِيْهِ فِي الْمَجَالِسِ الَّتِيْ كَانَ يَذُمُّهُ فِيْهَا، وَأَنْ يَرُدَّ عَنْهُ الْغِيْبَةَ بِحَسَبِهِ وَطَاقَتِهِ. فَتَكُوْنَ تِلْكَ بِتِلْكَ. تفسير ابن كثير ج٧ ص ٣٨٣ سورة الحجرات في تشريح آية ١٢.

همداسې تفصيل په تفسير معارف القرآن او تفسير بيان القرآن کې هم ذکر دی. سورة الحجرات في تشريح آية ١٢.

(١) په الاذكار للنووي کې ذکر دي: إعلم أن كلَّ من ارتكب معصيةً لزمهُ المبادرةُ إلى التوبة منها، والتوبةُ من حقوق الله تعالى يُشترط فيها ثلاثةُ أشياء: أن يُقلِعَ عن المعصية في الحال، وأن يندمَ على فعلها، وأن يَعزِمَ ألا يعود إليها. والتوبةُ من حقوق الآدميين يُشترط فيها هذه الثلاثةُ ورابعٌ، وهو: ردُّ الظلامةِ إلى صاحبها، أو طلب عفوه عنها، والإبراء منها؛ فيجبُ على المغتاب التوبة بهذه الأمور الأربعة؛ لأنّ الغيبة حقّ آدمي، ولا بدّ من استحلاله مَن اغتابَه. وهل يكفيه أن يقول: قد اغتبتُك، فاجعلني في حلّ. أم لا بُدَّ أنْ يبيّنَ ما اغتابه به؟ فيه وجهان لأصحاب الشافعي رحمهم الله: أحدهما: يُشترط بيانُه. فإنْ أبرأه من غير بيانه لم يصحّ، كما لو أبرأه عن مالٍ مجهول. والثاني: لا يُشترط؛ لأنّ هذا مما يُتسامحُ فيه، فلا يُشترط علمهُ، بخلاف المال. والأوّل أظهرُ؛ لأنّ الإنسانَ قد يسمحُ بالعفو عن غيبة دونَ غيبة؛ فإن كان صاحبُ الغيبةِ ميّتًا أو غائبًا، فقد تعذّرَ تحصيلُ البراءةِ منها، لكن قال العلماءُ: ينبغي أن يُكثِر الإستغفار له والدّعاءَ، ويُكثر من الحسنات. الاذكار للنووي ج ١ ص ٥٥٠ بَابُ كَفَّارَةِ الغيبةِ والتَّوبَةِ منها، الموسوعة الفقهية ج ٣١ ص ٣٣٧ غيبة.

په احياء العلوم کې ذکر دي: إِعْلَمْ أَنَّ الْوَاجِبَ عَلَى الْمُغْتَابِ أَنْ يَنْدَمَ وَيَتُوْبَ وَيَتَأَسَّفَ عَلَى مَا فعله ليخرج به مِنْ حَقِّ اللّٰهِ سُبْحَانَهُ ثُمَّ يَسْتَحِلُّ الْمُغْتَابَ ليحله فيخرج من مظلمته، وينبغي أن يستحله وهو حزين متأسف نادم على فعله إذ المرائي قد يستحل ليظهر من نفسه الورع وفي الباطن لا يكون نادمًا فيكون قد قارف معصية أخرى، وقال الحسن يكفيه الاستغفار دون الاستحلال وربما استدل في ذلك بما روى أنس بن مالك قال قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كفارة من اغتبته أن تستغفر له. وقال مجاهد كفارة أكلك لحم أخيك أن تثني عليه وتدعو له بخير. وسئل عطاء بن أبي رباح عن التوبة من الغيبة قال أن تمشي إلى صاحبك فتقول ←←←←←

نوټ : د چا غيبت چې شوې وي د هغه د پاره دا مستحب دي چې کله دده نه غيبت کوونکی معافي اوغواړي نو دا دې ورته معافي اوکړي.(١)

خو که د هغه نه د معافي غوښتلو باوجود هغه ورته معافي اونکړي نو دا به توبه اُوباسي او استغفار به غواړي.(٢)

←←← له كذبت فيما قلت وظلمتك وأسأت فإن شئت أخذت بحقك وإن شئت عفوت وهذا هو الأصح ...... وقالت عائشة رضي الله عنها لامرأة قالت لأخرى أنها طويلة الذيل قد اغتبتيها فاستحليها . فإذن لا بد من الاستحلال إن قدر عليه فإن كان غائبًا أو ميتًا فينبغي أن يكثر له الاستغفار والدعاء ويكثر من الحسنات . فإن قلت فالتحليل هل يجب ؟ فأقولُ لا لأنّه تبرّعٌ والتبرع فضلٌ وليس بواجبٍ ولكنه مستحسن . وسبيل المعتذر أنْ يبالغ في الثناء عليه والتودّد إليه ويلازم ذلك حتى يطيب قلبه . فإنْ لم يطب قلبه كان اعتذاره وتودده حسنة محسوبة له يقابل بها سيئة الغيبة في القيامة . احياء علوم الدين ج ٣ ص ١٥٣ بَيَانُ كَفَّارَةِ الغِيبَةِ

(١) واعلم أنّه يُستحبُ لصاحب الغيبة أن يبرئه منها، ولا يجبُ عليه ذلك، لأنّه تبرّعٌ وإسقاطُ حقٍّ، فكان إلى خِيرَته . ولكن يُستحبُ له استحبابًا متأكدًا الإبراء، ليخلّص أخاهُ المسلم من وبال هذه المعصية، ويفوزَ هو بعظيم ثواب الله تعالى في العفو ومحبة الله سبحانه وتعالى. قال الله تعالى: ﴿وَالْكَٰظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ ۗ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ [آل عمران آية ١٣٤] . الاذكار للنووي ج ١ ص ٥٥٠ بابُ كَفَّارَةِ الغِيبَةِ والتَّوبَةِ منها . الموسوعة الفقهية ج ٣١ ص ٣٣٩ غيبة .

(٢) وَهَلْ يَكْفِيهِ أَنْ يَقُولَ : " إِغْتَبْتُكَ فَاجْعَلْنِي فِي حِلٍّ " أَمْ لَا بُدَّ أَنْ يُبَيِّنَ مَا اغْتَابَ ؟ قَالَ بَعْضُ عُلَمَائِنَا فِي الْغِيبَةِ: لَا يُعْلِمُهُ بِهَا، بَلْ يَسْتَغْفِرُ اللهَ لَهُ إِنْ عَلِمَ أَنَّ كَلَامَهُ يُثِيرُ فِتْنَةً . وَيَدُلُّ عَلَيْهِ مَا هُوَ الْمُقَرَّرُ فِي الْأُصُولِ أَنَّ الْإِبْرَاءَ عَنِ الْحُقُوقِ الْمَجْهُولَةِ جَائِزٌ عِنْدَنَا، ثُمَّ اعْلَمْ أَنَّهُ يُسْتَحَبُّ لِصَاحِبِ الْغِيبَةِ أَنْ يُبَرِّئَهُ مِنْهَا لِيُخَلِّصَ أَخَاهُ مِنَ الْمَعْصِيَةِ، وَيَفُوزَ هُوَ بِعَظِيمِ ثَوَابِ اللهِ فِي الْعَفْوِ . وَفِي الْقُنْيَةِ: تَصَافُحُ الْخَصْمَيْنِ لِأَجْلِ الْعُذْرِ اسْتِحْلَالٌ . وَقَالَ النَّوَوِيُّ رَحِمَهُ اللهُ : رَأَيْتُ فِي فَتَاوَى الْحَنَّاطِيِّ أَنَّهُ يَكْفِي النَّدَمُ وَالِاسْتِغْفَارُ فِي الْغِيبَةِ وَإِنْ بَلَغَتْ فَالطَّرِيقُ أَنْ يَأْتِيَ الْمُغْتَابَ وَيَسْتَحِلَّ مِنْهُ . فَإِنْ تَعَذَّرَ لِمَوْتِهِ أَوْ لِغَيْبَتِهِ الْبَعِيدَةِ اسْتَغْفَرَ اللهَ تَعَالَى . وَلَا اعْتِبَارَ بِتَحْلِيلِ الْوَرَثَةِ . مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح ج ٧ ص ٣٠٥٧ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ الفصل الثالث في تشريح حديث ٤٨٧٧ ، رد المحتار على الدر المختار ج ٦ ص ٤١١ ، فتاوى محموديه ج ٢٩ ص ٣٩٧ .

په دُنيا کې معافي غوښتل ضروري ده

که څوک په چا باندې ظلم اوکړي يا د هغه عزت او آبرو ته نقصان اورسوي مثلاً بې عزتي يې اوکړي ، بُهتان ورباندې اولګوي ، او يا کنځل ورته اوکړي نو په دُنيا کې ورنه معافي غوښتل پکار دي ، ځکه په آخرت کې خو به دده سره څه درهم او دِينار نه وي نو دده نه به نېک اعمال اخيستلې شي او هغه بل کس ته به د حق په عِوض کې ورکولې شي ، او که دده سره نېکۍ ختمې شي او په ده باندې د خلقو حقونه پاتې وي نو بيا به دهغوی ګناهونه راخيستلې شي او په ده باندې به بار کولې شي .

د بخاري شريف حديث دی ، رسولُ الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

مَنْ كَانَتْ لَهُ مَظْلِمَةٌ لِأَخِيهِ مِنْ عِرْضِهِ أَوْ شَيْءٍ فَلْيَتَحَلَّلْهُ مِنْهُ الْيَوْمَ قَبْلَ أَنْ لَا يَكُونَ دِينَارٌ وَلَا دِرْهَمٌ إِنْ كَانَ لَهُ عَمَلٌ صَالِحٌ أُخِذَ مِنْهُ بِقَدْرِ مَظْلِمَتِهِ . وَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ حَسَنَاتٌ أُخِذَ مِنْ سَيِّئَاتِ صَاحِبِهِ فَحُمِلَ عَلَيْهِ .(١)

په چا باندې چې د بل ورور مسلمان حق وي که په هغه يې ظلم کړې وي ، د هغه عزت ته يې نقصان رسولې وي يا يې نور حقوق ورباندې وي نو د هغه نه دې نن ورځ معافي اوغواړي ، مخکې د هغې ورځې نه په کومه ورځ چې د چاسره نه دِينار وي او نه دِرهم . (يعنی مخکې د قيامت د ورځې نه . ځکه که نن ورنه معافي اونه غواړي نو د قيامت په ورځ خو به دده سره درهم و دينار نوي) نو که دده سره نيکي وي نو د ظلم (او حق) په مقدار به دده نه نيکي اخيستلې شي (مظلوم او حقدار ته به ورکولې شي) ، او که دده سره نيکي نه وي نو د مظلوم او حقدار ګناهونه به راخيستلې شي او په ده باندې به بار کولې شي .

او چې د چا نه د قيامت په ورځ د نورو خلقو د حقونو په عِوض کې ټول نېک اعمال لاړ شي او بيا د حقدارانو ګناهونه په ده باندې بار کړې شي نو داسې کس ته په احاديثو کې حقيقي مُفلِس ويل شوی .

(١) صحيح البخاري كِتَابُ الْمَظَالِمِ وَالْغَصْبِ بَابُ مَنْ كَانَتْ لَهُ مَظْلَمَةٌ عِنْدَ الرَّجُلِ فَحَلَّلَهَا لَهُ، هَلْ يُبَيِّنُ مَظْلَمَتَهُ رقم الحديث ٢٣٣٩ ، مشكوة المصابيح باب الظلم الفصل الاول رقم الحديث ٥١٢٦(٣) .

په ځینې صورتونو کې غیبت کول جائز دي

غيبت كول اگر چې حرام دي، خو ددې باوجود بيا هم داسې ځايونه شته چې په هغې كې د غيبت كولو جواز شته.

امام نووي رحمه الله او نورو علماؤ دغه ځايونه په تفصيل سره ذكر كړي، هغه فرمايي: اې انسانه! ته په دې پوهه شه چې كله يو صحيح شرعي حاجت بغير د غيبت نه نه حاصليږي نو هلته غيبت مباح دى، او ددې (غيبت مباح والي د پاره) شپږ (٦) اسباب دي:

اول: مظلوم ته دا جائز دي چې د خپل ظلم شكايت بادشاه، قاضي يا داسې چاته اوكړي چې په هغه كې دا قدرت وي چې د ظالِم نه د مظلوم د پاره انصاف (او بدله) واخلي. مثلاً مظلوم اووايي چې " د ماسره فلانكي كس دا ظلم كړى " (دا اگر چې ظاهراً په غيبت كې راځي خو دا جائز دي).

دويم: په چا كې چې دا قدرت وي چې هغه خلق د ناجائزو كارونو نه منع كولې شي او گناهگاران سمې لارې ته راوستلې شي نو هغه ته دا ويل چې:

" فلانكى كس دا گناه كوي هغه ورنه منع كړه " او په دې سره دده مقصد هغه فلانكى د گناه نه منع كول وي نو دا غيبت جائز دى (ځكه په دې كې دده مقصد هغه د گناه منع كول دي).

خو كه په دې سره يې هغه فلانكى د گناه نه منع كول مقصد نه وي بلكه څه بل مقصد يې وي نو بيا دا غيبت حرام دى.

دريم: د فتوى طلب كولو د پاره مفتي ته دا ويل جائز دي چې:

" په ما باندې خپل پلار، يا خپل ورور، يا خپل خاوند، يا فلانكى كس دا ظلم كوي نو آيا د دوى د پاره دا جائز دى؟ زه به د دوى نه په څه طريقې خلاص شم؟ په كومه طريقه به ورنه خپل حق حاصل كړم؟ او په څه طريقه به د ځان نه ظلم لرې كړم؟ "

يا داسې نورې خبرې اوكړي. نو مفتي ته دا خبرې كول د ضرورت په وجه جائز دي، ليكن بيا هم احتياطاً او افضل داده چې مفتي ته د پلار، ورور يا د هغه كس نوم وانخلي، بلكه داسې پوښتنه ورنه اوكړي:

" مفتي صاحب! ستاسو د هغه كس په باره كې څه راى ده چې هغه دا ظلم كوي؟ "

نو په دې سره به مقصد هم حاصل شي او د چا معيّن نوم به هم ذکر نشي ، خو که مفتي ته معيّن نوم واخلي نو دا هم جائز ده .

څلورم : مسلمانان د چا د شر نه بچول ، او د دوی د خير خواهی په خاطر ورته د چا غيبت کول جائز دی . او ددې څو صورته دي :

١ . په دې خبره باندې د ټولو مسلمانانو اِجماع ده چې په مَجروح راويانو او مَجروح ګواهانو باندې جَرح کول جائز ده ، بلکه د ضرورت په وخت واجب ده (مثلاً : فلانکی راوي ضعيف دی ، يا دروغجن دی ، وغيره وغيره) .

٢ . يو کس د بل چا سره دا مشوره اوکړي چې :

" زه دا اِراده لرم چې د فلانکي سره خپلولي (رِشته) اوکړم ، يا ورسره کاروبار شريکوم ، يا ورسره ګاونډي جوړيدل غواړم (خو ماته د هغه پوره حقيقت معلوم ندی چې هغه څنګه سړی دی ؟) نو ته راته د هغه متعلق صحيح حال اووايه "

نو اوس چې د چا سره مشوره کولې شي په هغه باندې دا واجب دي چې په صحيح نيت باندې د هغه کس ټول عيبونه او کمزوری ورته بيان کړي کومې چې په هغه کې وي ، ددې د پاره چې دا کس د نقصان نه بچ شي .

٣ . کله يو کس د علمِ فِقه زده کوونکی طالب العلم اوګوري چې يو بدعتي يا فاسق استاذ ته د علم زده کولو د پاره ورځي (او دې طالب العلم ته دا معلومه نه وي چې دا زه د چا نه عِلم حاصلوم هغه بدعتي يا فاسق دی) او ددې کس سره دا يَره وي چې که زه دا طالب العلم خبر نکړم نو په دې سره به ده ته نقصان اورسي ، نو اوس په دې کس باندې دا لازم دي چې دا طالب علم د هغه استاذ د بدعتي کيدو او فاسق کيدو نه خبر کړي ، خو شرط دا دی چې په دې سره ددې کس مقصد د طالب علم خېرخواهي وي ، څه بل غرض پې نه وي .

په دې ځای کې بعضې خلق خطاء کيږي هغوی د حسد په وجه غيبت کوي ، شيطان ورباندې اشتباه راوستې وي او ده ته په خيال کې دا وراَچوي چې ګني دا خېرخواهي ده حالانکه دا د بَد نيت په وجه غيبت وي .

٤. چې کله يو کس په يوه عُهده باندې وي او دا ددې اَهل (لائق) نه وي ، يا فاسق وي، او يا ورته غافل وي نو په مسلمان باندې واجب دي چې ددې تذکره هغه چاته اوکړي چې هغه ته په ده باندې قدرت حاصل وي ، ددې د پاره چې هغه دا کس د عُهدې نه لرې کړي او ددې په ځاى باندې بل نېک سړى مقرر کړي . يا کم از کم هغه ته دده اصل حالت معلوم شي او آئنده ورباندې دهوکه نشي ، او دده اِصلاح اوکړي .

پنځم : د کوم سړي فِسق او بدعت چې ښکاره وي يعنى په ښکاره باندې گناه کوي مثلاً ښکاره شراب څکي ، په خلقو باندې ظلم کوي ، د خلقو نه ظالمانه ټکسونه اخلي ، په زوره د خلقو نه مال اخلي ، او د ناجائزو کارونو سرپرستي کوي نو دداسې کس ددې ښکاره گناهونو تذکره يې بل چاته جائز ده خو دده د پټو عيبونو تذکره حرامه ده . البته که ددې د جوازد پاره په مخکيني اسبابو کې څه سبب موجود شي نو بيا دده ددې پټو عيبونو تذکره هم جائز ده .

شپږم : چې کله انسان په يو لقب سره مشهور وي نو د سپکاوي د نيت نه بغير صرف د پېژندگلو د پاره ددې تذکره جائز ده ، لکه :

اَعْمَش (بريخيدونکو سترگو واله) ، اَعْرَجْ (گډ) ، اَصَم (کوڼ) ، اَعْمَىٰ (ړوند) ، اَحْوَل (کوږ سترگى) .

خو د سپکاوي په نيت ددې تذکره ناجائز ده . که چيرته ددې لقب ذکر کولو نه بغير په بله طريقه ددې کس پېژندگلو کيدلې شوه نو بيا هماغه طريقه بهتره ده .

امام نووي رحمه الله فرمايي چې علماؤ دا شپږ آسباب ذکر کړي (چې په دې صورتونو کې د بل چا غيبت کول مباح دى) ، او په دې کې په اکثرو باندې د علماؤ اتفاق دى . او ددې د جوازد پاره دلائل په صحيح احاديثو کې ذکر دي ، او هغه احاديث مشهور دي . (١)

---

(١) بَابُ مَا يُبَاحُ مِنَ الْغِيْبَةِ : اِعْلَمْ أَنَّ الْغِيْبَةَ تُبَاحُ لِغَرَضٍ صَحِيْحٍ شَرْعِيٍّ لَا يُمْكِنُ الْوُصُوْلُ إِلَيْهِ إِلَّا بِهَا ، وَهُوَ سِتَّةُ أَسْبَابٍ : اَلْأَوَّلُ : اَلتَّظَلُّمُ . فَيَجُوْزُ لِلْمَظْلُوْمِ أَنْ يَتَظَلَّمَ إِلَى السُّلْطَانِ وَالْقَاضِيْ وَغَيْرِهِمَا مِمَّنْ لَهُ وِلَايَةٌ ، أَوْ قُدْرَةٌ عَلَى إِنْصَافِهِ مِنْ ظَالِمِهِ . فَيَقُوْلُ : ظَلَمَنِيْ فُلَانٌ بِكَذَا . اَلثَّانِيْ : اَلْإِسْتِعَانَةُ عَلَى تَغْيِيْرِ الْمُنْكَرِ ←←←←←←←←

←←←← وَرَدِّ الْعَاصِيْ إِلَى الصَّوَابِ . فَيَقُوْلُ لِمَنْ يَرْجُوْ قُدْرَتَهُ عَلَى إِزَالَةِ الْمُنْكَرِ : فُلَانٌ يَعْمَلُ كَذَا فَازْجُرْهُ عَنْهُ وَنَحْوَ ذٰلِكَ . وَيَكُوْنُ مَقْصُوْدُهُ التَّوَسُّلُ إِلَى إِزَالَةِ الْمُنْكَرِ ، فَإِنْ لَمْ يَقْصِدْ ذٰلِكَ كَانَ حَرَامًا . اَلثَّالِثُ: اَلْإِسْتِفْتَاءُ ، فَيَقُوْلُ لِلْمُفْتِيْ : ظَلَمَنِيْ أَبِيْ ، أَوْ أَخِيْ ، أَوْ زَوْجِيْ ، أَوْ فُلَانٌ بِكَذَا ، فَهَلْ لَهُ ذٰلِكَ ؟ وَمَا طَرِيْقِيْ فِي الْخَلَاصِ مِنْهُ . وَتَحْصِيْلِ حَقِّيْ ، وَدَفْعِ الظُّلْمِ ؟ وَنَحْوِ ذٰلِكَ . فَهٰذَا جَائِزٌ لِلْحَاجَةِ . وَلٰكِنَّ الْأَحْوَطَ وَالْأَفْضَلَ أَنْ يَقُوْلَ : مَا تَقُوْلُ فِيْ رَجُلٍ أَوْ شَخْصٍ ، أَوْ زَوْجٍ ، كَانَ مِنْ أَمْرِهِ كَذَا ، فَإِنَّهُ يَحْصُلُ بِهِ الْغَرَضُ مِنْ غَيْرِ تَعْيِيْنٍ وَمَعَ ذٰلِكَ فَالتَّعْيِيْنُ جَائِزٌ كَمَا سَنَذْكُرُهُ فِيْ حَدِيْثِ هِنْدٍ إِنْ شَاءَ اللّٰهُ تَعَالٰى . اَلرَّابِعُ : تَحْذِيْرُ الْمُسْلِمِيْنَ مِنَ الشَّرِّ وَنَصِيْحَتُهُمْ ، وَذٰلِكَ مِنْ وُجُوْهٍ : مِنْهَا: جَرْحُ الْمَجْرُوْحِيْنَ مِنَ الرُّوَاةِ وَالشُّهُوْدِ ، وَذٰلِكَ جَائِزٌ بِإِجْمَاعِ الْمُسْلِمِيْنَ ، بَلْ وَاجِبٌ لِلْحَاجَةِ . وَمِنْهَا: اَلْمُشَاوَرَةُ فِيْ مُصَاهَرَةِ إِنْسَانٍ ، أَوْ مُشَارَكَتِهِ ، أَوْ إِيْدَاعِهِ ، أَوْ مُعَامَلَتِهِ ، أَوْ غَيْرِ ذٰلِكَ ، أَوْ مُجَاوَرَتِهِ . وَيَجِبُ عَلَى الْمُشَاوَرِ أَنْ لَا يُخْفِيَ حَالَهُ ، بَلْ يَذْكُرُ الْمَسَاوِيَ الَّتِيْ فِيْهِ بِنِيَّةِ النَّصِيْحَةِ . وَمِنْهَا: إِذَا رَأَى مُتَفَقِّهًا يَتَرَدَّدُ إِلَى مُبْتَدِعٍ أَوْ فَاسِقٍ يَأْخُذُ عَنْهُ الْعِلْمَ ، وَخَافَ أَنْ يَتَضَرَّرَ الْمُتَفَقِّهُ بِذٰلِكَ فَعَلَيْهِ نَصِيْحَتُهُ بِبَيَانِ حَالِهِ بِشَرْطِ أَنْ يَقْصِدَ النَّصِيْحَةَ ، وَهٰذَا مِمَّا يُغْلَطُ فِيْهِ . وَقَدْ يَحْمِلُ الْمُتَكَلِّمَ بِذٰلِكَ الْحَسَدُ ، وَيُلَبِّسُ الشَّيْطَانُ عَلَيْهِ ذٰلِكَ ، وَيُخَيِّلُ إِلَيْهِ أَنَّهُ نَصِيْحَةٌ فَلْيُتَفَطَّنْ لِذٰلِكَ . وَمِنْهَا : أَنْ يَكُوْنَ لَهُ وِلَايَةٌ لَا يَقُوْمُ بِهَا عَلَى وَجْهِهَا ، إِمَّا بِأَنْ لَا يَكُوْنَ صَالِحًا لَهَا ، وَإِمَّا بِأَنْ يَكُوْنَ فَاسِقًا ، أَوْ مُغَفَّلًا ، وَنَحْوَ ذٰلِكَ فَيَجِبُ ذِكْرُ ذٰلِكَ لِمَنْ لَهُ عَلَيْهِ وِلَايَةٌ عَامَّةٌ لِيُزِيْلَهُ ، وَيُوَلِّيَ مَنْ يَصْلُحُ ، أَوْ يَعْلَمَ ذٰلِكَ مِنْهُ لِيُعَامِلَهُ بِمُقْتَضٰى حَالِهِ ، وَلَا يَغْتَرَّ بِهِ ، وَأَنْ يَسْعٰى فِيْ أَنْ يَحُثَّهُ عَلَى الْإِسْتِقَامَةِ أَوْ يَسْتَبْدِلَ بِهِ . اَلْخَامِسُ: أَنْ يَكُوْنَ مُجَاهِرًا بِفِسْقِهِ أَوْ بِدْعَتِهِ كَالْمُجَاهِرِ بِشُرْبِ الْخَمْرِ ، وَمُصَادَرَةِ النَّاسِ ، وَأَخْذِ الْمَكْسِ ، وَجِبَايَةِ الْأَمْوَالِ ظُلْمًا وَتَوَلِّي الْأُمُوْرِ الْبَاطِلَةِ ، فَيَجُوْزُ ذِكْرُهُ بِمَا يُجَاهِرُ بِهِ ، وَيَحْرُمُ ذِكْرُهُ بِغَيْرِهِ مِنَ الْعُيُوْبِ ، إِلَّا أَنْ يَكُوْنَ لِجَوَازِهِ سَبَبٌ آخَرُ مِمَّا ذَكَرْنَاهُ . اَلسَّادِسُ: اَلتَّعْرِيْفُ ، فَإِذَا كَانَ الْإِنْسَانُ مَعْرُوْفًا بِلَقَبٍ ، كَالْأَعْمَشِ ، وَالْأَعْرَجِ ، وَالْأَصَمِّ ، وَالْأَعْمٰى ، وَالْأَحْوَلِ ، وَغَيْرِهِمْ جَازَ تَعْرِيْفُهُمْ بِذٰلِكَ ، وَيَحْرُمُ إِطْلَاقُهُ عَلٰى جِهَةِ التَّنَقُّصِ ، وَلَوْ أَمْكَنَ تَعْرِيْفُهُمْ بِغَيْرِ ذٰلِكَ كَانَ أَوْلٰى . فَهٰذِهِ سِتَّةُ أَسْبَابٍ ذَكَرَهَا الْعُلَمَاءُ وَأَكْثَرُهَا مُجْمَعٌ عَلَيْهِ ، وَدَلَائِلُهَا مِنَ الْأَحَادِيْثِ الصَّحِيْحَةِ مَشْهُوْرَةٌ . رياض الصالحين للنووي ج ١ ص ٤٣٢ كتاب الأمور المنهي عنها باب ما يباح من الغيبة ط. بيروت لبنان ، شرح النووي على مسلم ج١٦ ص ١٤٢ باب تحريم الغيبة ، الاذكار للنووي ج١ ص ٥٣٢ باب بيان ما يباح من الغيبة ، الجامع لأحكام القرآن ج١٦ ص ٣٣٩ ، فتح الباري ج١٠ ص ٤٧٢ طبع الرياض ، مختصر منهاج القاصدين ص ١٧١ ، رفع الريبة للشوكاني ص ١٣ ، الموسوعة الفقهية ج٣١ ص ٣٣٥ غيبة ، الزواجر لابن حجر الهيتمي ج٢ ص ٢٣ الغيبة والسكوت عليها ، نضرة النعيم ج٣١ ص ٥١٣٤ ، معارف القرآن سورة الحجرات في تشريح آية ١٢ ، كيمياى سعادت ، احياء علوم الدين ج٣ ص ١٥٢ ، فتاوى محموديه ج ٢٩ ص ٣٩٢ .

امام نووي رحمه الله هغه احاديث هم ذکر کړي چې د هغې نه په بعضو صورتونو کې د غيبت جواز معلوميږي . (۱)

د پنځم قسم تشريح

پاس چې د غيبت د جواز کوم صورتونه ذکر شو په هغې کې درته د پنځم (۵) قسم تشريح نوره هم کوم ، ددې د پاره پوره ورباندې پوهه شې :

(۱) څه احاديث دادي : عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ رَجُلًا إِسْتَأْذَنَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : اِئْذَنُوْا لَهُ، بِئْسَ أَخُو الْعَشِيْرَةِ . متفق عليه. إِحْتَجَّ بِهِ الْبُخَارِيُّ فِيْ جَوَازِ غِيْبَةِ أَهْلِ الْفَسَادِ وَأَهْلِ الرِّيَبِ.

وَعَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا أَظُنُّ فُلَانًا وَفُلَانًا يَعْرِفَانِ مِنْ دِيْنِنَا شَيْئًا . رواه البخاري.

قَالَ اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ أَحَدُ رُوَاةِ هٰذَا الْحَدِيْثِ: هٰذَانِ الرَّجُلَانِ كَانَا مِنَ الْمُنَافِقِيْنَ .

وَعَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ : أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقُلْتُ : إِنَّ أَبَا الْجَهْمِ وَمُعَاوِيَةَ خَطَبَانِيْ ؟ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَمَّا مُعَاوِيَةُ فَصُعْلُوْكٌ لَا مَالَ لَهُ ، وَأَمَّا أَبُو الْجَهْمِ فَلَا يَضَعُ الْعَصَا عَنْ عَاتِقِهِ . متفق عليه. وَفِيْ رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ: "وَأَمَّا أَبُو الْجَهْمِ فَضَرَّابٌ لِلنِّسَاءِ" وَهُوَ تَفْسِيْرٌ لِرِوَايَةِ: "لَا يَضَعُ الْعَصَا عَنْ عَاتِقِهِ" وَقِيْلَ: مَعْنَاهُ: كَثِيْرُ الْأَسْفَارِ.

وَعَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ : خَرَجْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ سَفَرٍ أَصَابَ النَّاسَ فِيْهِ شِدَّةٌ ، فَقَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ أُبَيٍّ لِأَصْحَابِهِ : لَا تُنْفِقُوْا عَلَى مَنْ عِنْدَ رَسُوْلِ اللهِ حَتَّى يَنْفَضُّوْا ، وَقَالَ : لَئِنْ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِيْنَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ . فَأَتَيْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرْتُهُ بِذٰلِكَ ، فَأَرْسَلَ إِلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ أُبَيٍّ فَاجْتَهَدَ يَمِيْنَهُ مَا فَعَلَ ، فَقَالُوْا : كَذَبَ زَيْدٌ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَوَقَعَ فِيْ نَفْسِيْ مِمَّا قَالُوْهُ شِدَّةٌ حَتَّى أَنْزَلَ اللهُ تَعَالَى تَصْدِيْقِيْ : { إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُوْنَ } ثُمَّ دَعَاهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيَسْتَغْفِرَ لَهُمْ فَلَوَّوْا رُؤُوْسَهُمْ . متفق عليه.

وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ : قَالَتْ هِنْدُ امْرَأَةُ أَبِيْ سُفْيَانَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ أَبَا سُفْيَانَ رَجُلٌ شَحِيْحٌ وَلَيْسَ يُعْطِيْنِيْ مَا يَكْفِيْنِيْ وَوَلَدِيْ إِلَّا مَا أَخَذْتُ مِنْهُ وَهُوَ لَا يَعْلَمُ ؟ قَالَ : "خُذِيْ مَا يَكْفِيْكِ وَوَلَدَكِ بِالْمَعْرُوْفِ" . متفق عليه. رياض الصالحين للنووي ج ۱ ص ۴۳۳ كتاب الأمور المنهي عنها باب مايباح من الغيبة طبع بيروت لبنان

Scanned with CamScanner

چې کله يو کس په ښکاره باندې ګناه کوي مثلاً په ښکاره باندې شراب څکي ، يا بله ښکاره ګناه کوي نو دده متعلق دا خبره کول چې " دا شراب څکي " دا غيبت ندی ، ځکه هغه په خپله باندې په ښکاره دا ګناه کوي ، د خلقو نه يې نه پټوي ، او ددې په اوريدو نه خفه کيږي ، نو دا په غيبت کې داخل ندی . البته که هغه دا ګناه پټه کوله نو بيا د هغه غيبت صحيح ندی .

همدارنګې که په يو کس کې داسې بَدي وي چې د هغې په وجه مسلمان ته تکليف رسي مثلاً په هغه کې دُهوکه وي يا بله څه ګناه وي او ته بل مسلمان ورنه خبر کړې " چې دا کس دُهوکه باز دی هسې نه چې تا په معاملاتو کې دُهوکه کړي " نو دا په غيبت کې نه دې داخل ، بلکه په دې کې د يو مسلمان سره خيرخواهي ده چې هغه د دُهوکې نه بچ شي ، او په احاديثو کې هم ددې تذکره شته :

په بخاري شريف او مسلم شريف کې دا حديث ذکر دی : حضرت عائشه رضي الله عنها فرمايي چې (زه د نبي عليه السلام سره ناسته ووم چې په دې وخت کې) يو سړي د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه دننه د راتلو اجازت اوغوښت ، کله چې نبي عليه السلام هغه اوليد نو وې فرمايل : بِئْسَ أَخُو الْعَشِيْرَةِ . وَبِئْسَ ابْنُ الْعَشِيْرَةِ .

دا (کوم کس چې راروان دی دا) د قبيلې په افرادو کې ډير بَد کس دی .

بيا چې کله هغه کس راغی او د نبي عليه السلام سره کيناست نو دوی ورسره په خوشحالۍ او خوش اخلاقۍ باندې ملاو شو .

حضرت عائشه رضي الله عنها فرمايي چې کله هغه کس لاړ نو ما د نبي عليه السلام نه پوښتنه اوکړه : اې د الله رسوله ! کله چې تاسو هغه کس اوليد نو تاسو دا خبره اوکړه ، خو چې کله ورسره ملاو شوی نو په خوشحالۍ او خوش اخلاقۍ ورسره ملاو شوی ، دا ولې ؟ رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته اوفرمايل :

يَا عَائِشَةُ ! مَتٰى عَهِدْتِنِيْ فَحَّاشًا ؟ إِنَّ شَرَّ النَّاسِ عِنْدَ اللهِ مَنْزِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ تَرَكَهُ النَّاسُ اتِّقَاءَ شَرِّهِ .

اې عائشې ! تا زه کله په فحش خبرو ليدلی يم ؟ بيشکه د قيامت په ورځ به د الله ﷻ په نزد د مرتبې په اعتبار سره بَدترين خلق هغه وي چې د دوی د شر نه د بچ کيدلو د پاره خلقو

دوی پرېښي وي. (١)

فائده ددې حديث نه علماؤ دا ثابته کړی چې په کوم فاسق کې ښکاره ګناه وي د هغې تذکره غيبت نه دی. (٢)

نبي عليه السلام د هغه کس متعلق دا خبره اوکړه چې " دا د قبيلې په أفرادو کې ډير بد کس دی" نو اګر چې دا په ظاهره باندې غيبت ښکاري ليکن دا جائز دی، ځکه د نبي عليه السلام مقصد دا ؤ چې حضرت عائشه رضي الله عنها د هغه کس د بدی نه خبره شي او د هغه د نقصان نه بچ شي.

لهذا په چا کې چې داسې بدي وي چې د هغې په وجه نورو خلقو ته نقصان رسي نو ددينه نور خلق ددې د پاره خبرول جائز دي چې هغوی ده د نقصان نه بچ شي.

بلکه بعضې وخت نور خلق خبرول فرض او ضروري وي مثلاً ته يو کس أوګوری چې هغه د بل کس د وژلو اِراده لري يا د هغه د کور نه د غلا کولو اِراده لري نو په تا باندې لازم دي

---

(١) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ رَجُلًا اِسْتَأْذَنَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَلَمَّا رَآهُ قَالَ: « بِئْسَ أَخُو الْعَشِيرَةِ، وَبِئْسَ ابْنُ الْعَشِيرَةِ » فَلَمَّا جَلَسَ تَطَلَّقَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي وَجْهِهِ وَانْبَسَطَ إِلَيْهِ. فَلَمَّا انْطَلَقَ الرَّجُلُ قَالَتْ لَهُ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: يَا رَسُولَ اللهِ! حِينَ رَأَيْتَ الرَّجُلَ قُلْتَ لَهُ كَذَا وَكَذَا. ثُمَّ تَطَلَّقْتَ فِي وَجْهِهِ وَانْبَسَطْتَ إِلَيْهِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « يَا عَائِشَةُ! مَتَى عَهِدْتِنِي فَحَّاشًا؟ إِنَّ شَرَّ النَّاسِ عِنْدَ اللهِ مَنْزِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ تَرَكَهُ النَّاسُ اتِّقَاءَ شَرِّهِ » . صحيح البخاري رقم الحديث ٦٠٣٢ كِتَابُ الْأَدَبِ بَابُ لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاحِشًا وَلَا مُتَفَحِّشًا ، و رقم الحديث ٦٠٥٤ بَابُ مَا يَجُوزُ مِنَ اغْتِيَابِ أَهْلِ الْفَسَادِ وَالرِّيَبِ. و رقم الحديث ٦١٣١ بَابُ الْمُدَارَاةِ مَعَ النَّاسِ ، صحيح مسلم كتاب الْبِرِّ وَالصِّلَةِ وَالْآدَابِ بَابُ مُدَارَاةِ مَنْ يُتَّقَى فُحْشُهُ رقم الحديث ٧٣(٢٥٩١) ، سنن ابى داؤد رقم الحديث ٤٧٩٢ ، مسند احمد رقم الحديث ٢٤١٠٦.

(٢) قَالَ النَّوَوِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ: وَإِنَّمَا أَلَانَ لَهُ الْقَوْلَ تَأَلُّفًا لَهُ وَلِأَمْثَالِهِ عَلَى الْإِسْلَامِ . وَفِيهِ مُدَارَاةُ مَنْ يُتَّقَى فُحْشُهُ وَجَوَازُ غِيبَةِ الْفَاسِقِ. وَفِي شَرْحِ السُّنَّةِ: فِيهِ دَلِيلٌ عَلَى أَنَّ ذِكْرَ الْفَاسِقِ بِمَا فِيهِ لِيُعْرَفَ أَمْرُهُ فَيُتَّقَى لَا يَكُونُ مِنَ الْغِيبَةِ. وَلَعَلَّ الرَّجُلَ كَانَ مُجَاهِرًا بِسُوءِ أَفْعَالِهِ وَلَا غِيبَةَ لِمُجَاهِرٍ.

قَالَ النَّوَوِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ: وَمِنَ الَّذِينَ يَجُوزُ لَهُمُ الْغِيبَةُ الْمُجَاهِرُ بِفِسْقِهِ أَوْ بِدْعَتِهِ . فَيَجُوزُ ذِكْرُهُ بِمَا يَجْهَرُ بِهِ وَلَا يَجُوزُ بِغَيْرِهِ. مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح ج٧ ص ٣٠٣٣ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ الْفَصْلُ الْأَوَّلُ في تشريح حديث ٤٨٣٠.

چې ته هغه کس ته اِطلاع ورکړی چې " د خپل ځان او خپل کور حفاظت کوه فلانکی کس ستا په باره کې دا اراده لري " نو دا په غيبت کې نه دی داخل ، شريعت ددې جواز ورکړی (۱)

فقيه ابو الليث سمرقندي رحمه الله هم ذکر کړي چې د درې (۳) کسانو غيبت کول غيبت ندی : يو د ظالم بادشاه ، دويم ښکاره فاسق ، او دريم بدعتي کس . خو د دوی عيبونه بيانول هله غيبت ندی چې کله د دوی د خاصو (ناجائز) کارونو او د دوی د مذهب متعلق (بدعاتو) تذکره اوکړې شي ددې د پاره چې خلق د دوی نه ځان اوساتي ، البته د دوی د بدن متعلق عيبونو تذکره په غيبت کې راځي .(۲)

د غونډ تقرير خلاصه

د غونډ تقرير خلاصه دا راأوته چې غيبت کول ګناهِ کبيره ده ، په قرآن کريم او احاديثو کې ددينه په سختو الفاظوسره منع راغلې ، او ددې سختې سزاګانې ذکر شوي :

غيبت کول داسې دی لکه د خپل مړ ورور غوښه خوړل ، غيبت کول د خِنزير او مردارې د غوښې خوړلو نه ډير بدتر دی ، غيبت کول د زِنا نه سخته ګناه ده ، د غيبت په وجه بدبويه هوا پيدا کيږي ، د غيبت په وجه د انسان د عملنامې نيک اعمال د هغه چا عملنامې ته ځي چې د چا غيبت يې کړې وي ، د غيبت په وجه د مونځ او روژې کامل ثواب ختميږي ، د غيبت په وجه انسان په عذابِ قبر کې مبتلاء کيږي ، غيبت کوونکو د پاره د جهنم سختې سزاګانې تياکل شوي ، غيبت کوونکي به په جهنم کې مرداره خوري ، په احاديثو کې غيبت ته د ټولو نه غټ سُود ويل شوی ، غيبت د دِين د پاره ډير نقصاني دی ، دا د ټولو خرابيو جرړه او خطرناکه رُوحاني بيماري ده .

ددينه علاوه د غيبت نورې ډيرې دُنيوي او اُخروي سزاګانې ذکر شوي .

لکه څرنګې چې پخپله غيبت کول منع دی همداسې د غيبت آوريدل هم منع دي ، بيا

---

(۱) اصلاحي خطبات ج۴ ص۸۹ ، و ج ۱۷ ص ۱۰۴ .

(۲) ثَلَاثَةٌ لَا تَكُونُ غِيبَتُهُمْ غِيبَةً : سُلْطَانٌ جَائِرٌ ، وَفَاسِقٌ مُعْلِنٌ ، وَصَاحِبُ بِدْعَةٍ . يَعْنِي إِذَا ذَكَرَ فِعْلَهُمْ وَمَذْهَبَهُمْ . وَلَوْ ذَكَرَ شَيْئًا مِنْ أَبْدَانِهِمْ بِعَيْبٍ فِيهِمْ لَكَانَ ذٰلِكَ غِيبَةً . وَلٰكِنْ إِذَا ذَكَرَ فِعْلَهُمْ وَمَذْهَبَهُمْ فَلَا بَأْسَ لِكَيْ يَحْذَرَهُمُ النَّاسُ . تنبيه الغافلين باحاديث سيد الأنبياء والمرسلين ج ۱ ص ۱۶۷ بَابُ الغِيبَةِ

خاصکر د علماؤ غيبت کول نوره هم سخته ګناه ده .

لهذا انسان ته په کار دي چې د غيبت نه توبه أوباسي ، او په کومو صورتونو کې چې شريعت د غيبت کولو اجازت ورکړی د هغه ځايونو نه علاوه نور د غيبت کولو او آوريدلو نه مکمل ځان اوساتي .

دُعا

اي الله ! د مونږ نه چې د غيبت کومه ګناه شوی, د هغې معافي راته اوکړه او آئنده د دينه د بچ کيدلو توفيق راکړه .

اې پروَردِګاره ! په قرآن کريم او احاديثو مبارکه وُ کې چې څومره خراب صفتونه ذکر شوي د هغې نه مونږ ټول أوساته ، او بهترين صفات را کې پيدا کړه .

اې ربه ! مونږ ټولو ته په صحيح طريقې سره د نبي عليه السلام په نقشِ قدم باندې د تللو توفيق رانصيبه کړه .

آمِيْن يَارَبَّ الْعَالَمِيْن .

وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

﴿وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَّهِيْنٍ ، هَمَّازٍ مَّشَّآءٍ بِنَمِيْمٍ ﴾

القلم آية ١٠ ، ١١ .

د چُغل خورَی سزاگاني او نقصانات

تاليف

آبُوالشَّمْس مولانا نُوْرُالْهُدٰى عُفِيَ عَنْهُ

مُدَرِّس دَارُالعلوم فيضُ القُرآن اکاخيل کالونی مردان

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

د چُغل خورئ سزاګانې او نقصانات

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَحْدَهُ ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى مَنْ لَّا نَبِيَّ بَعْدَهُ ، وَلَا رَسُوْلَ بَعْدَهُ ، وَهُوَ خَاتَمُ النَّبِيِّيْنَ ، وَعَلٰى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ اَجْمَعِيْنَ ، وَعَلٰى مَنْ تَبِعَهُ وَتَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلٰى يَوْمِ الدِّيْنِ

اَمَّا بَعْدُ فَأَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ قَالَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيْدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيْدِ :

﴿ وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَّهِيْنٍ ، هَمَّازٍ مَّشَّاءٍ بِنَمِيْمٍ ﴾ (١)

وَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَّاتٌ . (٢)

وَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ : تَجِدُ مِنْ شَرِّ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ اللّٰهِ ذَا الْوَجْهَيْنِ ، اَلَّذِيْ يَأْتِيْ هٰؤُلَاءِ بِوَجْهٍ ، وَهٰؤُلَاءِ بِوَجْهٍ . (٣)

---

(١) القلم آية ١٠ ، ١١.

(٢) صحيح البخاري كِتَابُ الْأَدَبِ بَابُ مَا يُكْرَهُ مِنَ النَّمِيْمَةِ رقم الحديث ٦٠٥٦ ، صحيح مسلم كِتَابُ الْإِيْمَانِ بَابُ بَيَانِ غِلَظِ تَحْرِيْمِ النَّمِيْمَةِ رقم الحديث ١٦٩(١٠٥) ، ورقم الحديث ١٧٠(١٠٥) ، سنن ابي داؤد رقم الحديث ٤٨٧١ باب في القتات ، سنن الترمذي باب ماجاء في النمام رقم الحديث ٢٠٢٦ ، مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ٢٦٥٨٥ ، مسند احمد رقم الحديث ٢٣٢٤٧ ، صحيح ابن حبان باب النميمة رقم الحديث ٥٧٦٥ ، مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيْبَةِ وَالشَّتْمِ اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ رقم الحديث ٤٨٢٣(١٢).

وفي رواية . قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ نَمَّامٌ . صحيح مسلم كِتَابُ الْإِيْمَانِ بَابُ بَيَانِ غِلَظِ تَحْرِيْمِ النَّمِيْمَةِ رقم الحديث ١٦٨(١٠٥) ، مسند احمد رقم الحديث ٢٣٣٢٥ ، ، شعب الايمان رقم ١٠٥٩٠

(٣) صحيح البخاري كِتَابُ الْأَدَبِ بَابُ مَا قِيْلَ فِيْ ذِي الْوَجْهَيْنِ رقم الحديث ٦٠٥٨ ، ورقم الحديث ٣٤٩٤ كِتَابُ الْمَنَاقِبِ بَابُ قَوْلِ اللّٰهِ تَعَالٰى : (يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثٰى ...) . صحيح مسلم كتاب فَضَائِلِ الصَّحَابَةِ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُمْ بَابُ خِيَارِ النَّاسِ رقم الحديث ١٩٩(٢٥٢٦) ، ورقم الحديث ٩٨(٢٥٢٦) كتاب الْبِرِّ وَالصِّلَةِ وَالْآدَابِ بَابُ ذَمِّ ذِي الْوَجْهَيْنِ وَتَحْرِيْمِ فِعْلِهِ ، سنن الترمذي رقم الحديث ٢٠٢٥ ، صحيح ابن حبان رقم ٥٧٥٧ ، الاداب للبيهقي رقم ١٠٩ ، السنن الكبرى للبيهقي رقم ١٦٦٦٢ ، شعب الايمان رقم ٤٥٣٧ ، مشكوة المصابيح رقم ٤٨٢٢(١١) ، شرح السنة للبغوي رقم ٣٥٧٧ ، صحيح الترغيب والترهيب رقم ٢٩٣٧(١) .

صَدَقَ اللهُ الْعَظِيْم .

تمهيدي خبره

زما خوږو قدرمنو او عزت مندو مسلمانانو وروڼو ! د ژبې سره چې کوم ګناهونه تعلق لري په هغې کې يوه ګناه چُغل خوري هم ده ، دا هم ګناهِ کبيره ده ، په قرآن کريم او احاديثو مبارکه ؤ کې ددينه په سختو الفاظو سره ممانعت راغلى ، او ددې ډيرې سزاګانې ذکر شوي اسلام مسلمانانو ته د يو بل سره د اتفاق و اتحاد او ښه ژوند تيرولو حُکم کړى او د چُغل خورئ په وجه مسلمانان په يو بل باندې بدګمانه کيږي ، په خپل مينځ کې يې بُغض عداوت او دُشمنى پيدا کيږي ، نو ځکه ديته ګناهِ کبيره ويل شوى او د دُنيا او آخرت سختې سزاګانې يې ذکر شوي .

بعضې ګناهونه داسې دي چې مونږ يې ډير معمولي ګڼړو او دهغې نه د بچ کيدو هيڅ فکر نه کوو خو په حقيقت کې هغه ډير خطرناک ګناهونه وي او سختې سزاګانې يې ذکر شوې وي ، په هغې کې دا چُغل خوري هم ده .

د ټولو نه اول درته د چُغل خورئ تعريف کوم :

د چُغل خورئ تعريف

چُغل خورئ ته په عربئ کې " نَمِيْمَة " وايي ، او چُغل خور ته "نَمَّامُ " او " قَتَّاتْ " وايي . (۱)

د نميمې (چُغل خورئ) اِصطلاحي تعريف علماؤ داسې کړى :

---

(۱) اَلنَّمِيْمَةُ لغَةً : اَلنَّمِيْمَةُ اِسْمٌ مِنْ نَمَّ الْحَدِيْثَ يَنِمُّهُ وَيَنُمُّهُ نَمًّا وَتَدُلُّ مَادَّتُهُ عَلَى أَصْلٍ صَحِيْحٍ لَهُ مَعْنَيَانِ : أَحَدُهُمَا : إِظْهَارُ شَيْءٍ وَ إِبْرَازُهُ ، وَالْآخَرُ لَوْنٌ مِنَ الْأَلْوَانِ...... وَيُقَالُ لِلنَّمَّامِ : الْقَتَّاتُ. يُقَالُ : قَتَّ إِذَا مَشَى بِالنَّمِيْمَةِ. وَيُقَالُ لِلنَّمَّامِ قَسَّاسٌ وَدَرَّاجٌ وَغَمَّازٌ وَهَمَّازٌ وَمَائِشٌ وَمِنَّاشٌ : المقاييس ٥/ ٣٥٨ ، لسان العرب ٥/ ٤٥/ ٢٠ ، نضرة النعيم في مكارم اخلاق الرسول الكريم ج ١١ ص ٥٦٦٥ النميمة .

مِنْ مَعَانِي النَّمِيْمَةِ لغَةً : اَلسَّعْيُ بَيْنَ النَّاسِ بِالْفِتْنَةِ . يُقَالُ : نَمَّ الرَّجُلُ الْحَدِيْثَ نَمًّا مِنْ بَابَيْ قَتَلَ وَضَرَبَ سَعَى بِهِ لِيُوقِعَ فِتْنَةً أَوْ وَحْشَةً فَالرَّجُلُ نَمٌّ تَسْمِيَةٌ بِالْمَصْدَرِ وَنَمَّامٌ مُبَالَغَةٌ وَالْإِسْمُ النَّمِيْمَةُ وَالنَّمِيْمُ أَيْضًا . الموسوعة الفقهية الكويتية ج ٤١ ص ٣٧٢ نميمة ، المصباح المنير في غريب الشرح الكبير ٢/٦٢٦ (نمم) .

نَقْلُ كَلَامِ النَّاسِ بَعْضِهِمْ إِلَى بَعْضٍ عَلَى جِهَةِ الْإِفْسَادِ بَيْنَهُمْ .(١)

د فساد په غرَض باندې د بعضې خلقو خبره بعضې نورو ته نقل کول.

علماؤ د نميمې نور تعريفونه هم کړي.(٢)

امام غزالي رحمه الله په احياء العلوم کې د دې جامع تعريف کړی:

إِعْلَمْ أَنَّ اِسْمَ النَّمِيمَةِ إِنَّمَا يُطْلَقُ فِي الْأَكْثَرِ عَلَى مَنْ يَنِمُّ قَوْلَ الْغَيْرِ إِلَى الْمَقُوْلِ فِيْهِ، كَمَا تَقُوْلُ: فُلَانٌ يَتَكَلَّمُ فِيْكَ بِكَذَا وَكَذَا. وَلَيْسَتِ النَّمِيمَةُ مُخْتَصَّةً بِهِ بَلْ حَدُّهَا: كَشْفُ مَا يُكْرَهُ كَشْفُهُ سَوَاءٌ كَرِهَهُ الْمَنْقُوْلُ عَنْهُ أَوِ الْمَنْقُوْلُ إِلَيْهِ أَوْ كَرِهَهُ ثَالِثٌ. وَسَوَاءٌ كَانَ الْكَشْفُ بِالْقَوْلِ أَوْ بِالْكِتَابَةِ أَوْ بِالرَّمْزِ أَوْ بِالْإِيمَاءِ. وَسَوَاءٌ كَانَ الْمَنْقُوْلُ مِنَ الْأَعْمَالِ أَوْ مِنَ الْأَقْوَالِ، وَسَوَاءٌ كَانَ ذٰلِكَ عَيْبًا وَنَقْصًا فِي الْمَنْقُوْلِ عَنْهُ أَوْ لَمْ يَكُنْ بَلْ حَقِيقَةُ النَّمِيمَةِ: إِفْشَاءُ السِّرِّ وَهَتْكُ السِّتْرِ عَمَّا يُكْرَهُ كَشْفُهُ. (٣)

پوهه شه چې د چُغل خورۍ اِطلاق اکثر په دې باندې کیږي چې یو کس د بل چا خبره هغه چاته اُورسوي چې د چا په باره کې دا خبره شوې وي، مثلا ته هغه کس ته دا ووایې چې

---

(١) شرح النووي على مسلم ج٢ ص ١١٢ كتاب الايمان باب بَيَانِ غِلَظِ تَحْرِيمِ النَّمِيمَةِ ، و ج ٣ ص ٢٠١ ، و ج١٦ ص ١٥٩ باب تحريم النميمة ، الاذكار للنووي ج١ ص ٥٣٦ باب تحريم الغيبة والنميمة ، الزواجر ج٢ ص٣٨ النميمة ، آفات اللسان في ضوء الكتاب والسنّة ج١ ص ٣٠ الفصل الثاني النميمة ، النهاية لابن الاثير ١٢٠/٥ ، نضرة النعيم ج١١ ص ٥٦٦٥ النميمة ، الموسوعة الفقهية الكويتية ج٤١ ص ٣٧٢ نميمة .

(٢) وَقِيْلَ: إِفْشَاءُ السِّرِّ، وَهَتْكُ السِّتْرِ عَمَّا يُكْرَهُ كَشْفُهُ . الاذكار للنووي ج١ ص ٥٥٢ بابٌ في النميمة ، وانظر النهاية لابن الأثير ٥/ ١٢٠ .

وَقَالَ الْجَاحِظُ: اَلنَّمِيمَةُ: وَهُوَ أَنْ يَبْلُغَ إِنْسَانٌ عَنْ آخَرَ قَوْلًا مَكْرُوهًا، أُشْهِرَ بِذٰلِكَ أَوْ لَمْ يُشْتَهَرْ. وَالنَّوْعُ الْأَوَّلُ مِنْ قَبِيلِ إِفْشَاءِ السِّرِّ . تهذيب الأخلاق للجاحظ ص ٣١ بتصرف.

(٣) احياء علوم الدين ج ١ ص ١٥٦ كتاب آفات اللسان بيان حد النميمة وما يجب في ردها ، شرح النووي على مسلم ج٢ ص ١١٢ كتاب الايمان باب بَيَانِ غِلَظِ تَحْرِيمِ النَّمِيمَةِ ، الزواجر عن اقتراف الكبائر ج٢ ص ٣٨ النميمة ، الكبائر للذهبي ج١ ص ١٦ الكبيرة الثالثة والاربعون النمام ، آفات اللسان في ضوء الكتاب والسنّة ج١ ص ٣٠ الفصل الثاني النميمة ، الموسوعة الفقهية ج٤١ ص ٣٧٢ نميمة .

فلانکي خو ستا په باره کې دا دا خبره کړې ، خو چغل خوري صرف د همدې پورې خاص نده بلکه ددې حَد (تعريف) دادی چې انسان د بل چا داسې خبره ښکاره کړي چې د هغې ښکاره کول بَدګنړلې شي ، اوس برابره خبره ده چې ددې خبرې ښکاره کول هغه کس بَدګنړي چې د چا نه دا خبره رانقل کولې شي ، يا يې هغه کس بَده ګنړي چې چاته نقل کولې شي ، او يا يې يو دريم کس بده ګنړي .

او برابره خبره ده چې دا خبره ښکاره کول که په خُله سره وي ، يا په ليکلو سره وي او يا په اِشارې سره وي .

او برابره خبره ده چې دا کومه خبره نقل کولې شي که دا د اعمالو سره تعلق لري ، يا د اَحوالو سره تعلق لري .

او برابره خبره ده چې دا د چا نه رانقل کولې شي که دا په هغه کې عيب وي او که نه . بلکه حقيقت د چُغل خورۍ راز او هغه پټه خبره ښکاره کول دي د کومې ښکاره کول چې بَدګنړلې شي .

بلکه امام غزالي رحمه الله خو تر دې پورې ليکلي چې که يو انسان د نورو خلقو داسې اَحوال اوګوري چې هغوی ددې ښکاره کول بَدګنړي نو دا به دغه اَحوال نورو ته نه بيانوي .

البته په څنې صورتونو کې ددې تذکره بل چاته صحيح ده چې کله په دې کې د يو مسلمان فائده وي ، او يا د يوې ګناه نه منع کول مقصود وي ، مثلا يو کس بل څوک اوګوري چې هغه د بل چا مال په ناجائزې طريقې سره خوري نو په ده باندې لازم دي چې هغه کس ته ددې خبر ورکړي ، ددې د پاره چې د هغه حق ضائع نشي .

خو که يو کس خپل مال په پټ ځای کې کيږدي او دا بل څوک اوګوري نو اوس ددې تذکره بل چاته کول هم چغل خوري او راز ښکاره کول دي . (١)

---

(١) بَلْ كان ما رآه الإنسان من أحوال الناس مما يكره فَيَنْبَغِي أَنْ يَسْكُتَ عَنْهُ إِلَّا مَا فِي حِكَايَتِهِ فَائِدَةٌ لِمُسْلِمٍ أَوْ دَفْعٌ لِمَعْصِيَةٍ كَمَا إِذَا رَأَى مَنْ يَتَنَاوَلُ مَالَ غَيْرِهِ فَعَلَيْهِ أن يشهد به مراعاة لحق المشهود له . فأما إذا رآه يخفي مالا لنفسه فذكره فهو نميمة وإفشاء للسر . فإن كان ما ينم به نقصًا وعيبًا في المحكي عنه كان قد جمع بين الغيبة والنميمة . احياء علوم الدين ج ١ ص ١٥٦ كتاب آفات اللسان بيان حد النميمة وما يجب في ردها .

Scanned with CamScanner

د چُغل خورۍ حُکم

چُغل خوري ګناهِ کبیره ده ، امام بخاري رَحِمَهُ اللهُ په دې باندې مستقل باب لیږولی :

بَابٌ: اَلنَّمِيْمَةُ مِنَ الْكَبَائِرِ . (باب دی په بیان ددې کې چې چُغل خوري ګناهِ کبیره ده) .

او ددې باب د لاندې یې هغه حدیث راوړی په کوم کې چې چُغل خورۍ ته ګناهِ کبیره ویل شوی . (۱)

امام ذهبي رَحِمَهُ اللهُ هم فرمایلي چې چُغل خوري ګناهِ کبیره ده ، دا په اتفاق د مسلمانانو حرامه ده ، او ددې په حُرمت باندې د قرآن کریم او احادیثو نه ډیر دلائل موجود دي . (۲)

همدارنګې علامه ابن حجر رَحِمَهُ اللهُ هم په " الزواجر " کې چُغل خورۍ ته ګناهِ کبیره او د الله ﷻ په نزد عظیمه ګناه ویلی . (۳)

همدارنګې د نبي علیه السلام د زماني نه تر دې وخته د ټولو مسلمانانو په دې باندې اتفاق دی چې چُغل خوري حرامه ده ، تر اوسه هیچا ددې په جواز باندې قول ندی کړی .

فقهاء کرامو هم لیکلي چې که یو کس چُغل خوري کوي او مقصد یې په دې سره د خلقو په مینځ کې فساد پیدا کول نه وي خو بیا هم دا مطلقًا ګناهِ کبیره ده . (۴)

---

(۱) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا ، قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ بَعْضِ حِيْطَانِ الْمَدِيْنَةِ ، فَسَمِعَ صَوْتَ إِنْسَانَيْنِ يُعَذَّبَانِ فِي قُبُوْرِهِمَا ، فَقَالَ: يُعَذَّبَانِ ، وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيْرٍ ، وَإِنَّهُ لَكَبِيْرٌ ، كَانَ أَحَدُهُمَا لَا يَسْتَتِرُ مِنَ الْبَوْلِ ، وَكَانَ الْآخَرُ يَمْشِيْ بِالنَّمِيْمَةِ . صحيح البخاري كِتَابُ الْأَدَبِ بَابٌ: اَلنَّمِيْمَةُ مِنَ الْكَبَائِرِ رقم الحديث ٦٠٥٥

(۲) وَأَمَّا أَحْكَامُهَا فَهِيَ حَرَامٌ بِإِجْمَاعِ الْمُسْلِمِيْنَ ، وَقَدْ تَظَاهَرَتْ عَلَىٰ تَحْرِيْمِهَا الدَّلَائِلُ الشَّرْعِيَّةُ مِنَ الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ . الكبائر للذهبي ص ١٦٠ اَلْكَبِيْرَةُ الثَّالِثَةُ وَالْأَرْبَعُوْنَ النمام .

(۳) عَدُّ النَّمِيْمَةِ مِنَ الْكَبَائِرِ هُوَ مَا اتَّفَقُوْا عَلَيْهِ ، وَبِهِ صَرَّحَ الْحَدِيْثُ الصَّحِيْحُ السَّابِقُ بِقَوْلِهِ : " بَلْ إِنَّهُ كَبِيْرٌ " كَمَا مَرَّ فِيْهِ . قَالَ الْحَافِظُ الْمُنْذِرِيُّ : أَجْمَعَتِ الْأُمَّةُ عَلَىٰ تَحْرِيْمِ النَّمِيْمَةِ وَأَنَّهَا مِنْ أَعْظَمِ الذُّنُوْبِ عِنْدَ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ . الزواجر عن اقتراف الكبائر ج ٢ ص ٣٧ اَلْكَبِيْرَةُ الثَّانِيَةُ وَالْخَمْسُوْنَ بَعْدَ الْمِائَتَيْنِ النَّمِيْمَةُ .

(۴) اَلنَّمِيْمَةُ كَبِيْرَةٌ مِنَ الْكَبَائِرِ وَمُحَرَّمَةٌ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ وَالْإِجْمَاعِ ...... وَأَمَّا الْإِجْمَاعُ: فَقَدْ أَجْمَعَ الْمُسْلِمُوْنَ مِنْ عَهْدِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَىٰ يَوْمِنَا هٰذَا عَلَىٰ أَنَّ النَّمِيْمَةَ مُحَرَّمَةٌ وَلَمْ يَقُلْ أَحَدٌ بِحِلِّهَا أَوْ جَوَازِهَا وَعَدَّهَا الْفُقَهَاءُ مِنَ الْكَبَائِرِ مُطْلَقًا وَإِنْ لَمْ يَقْصِدِ الْإِفْسَادَ بَيْنَ النَّاسِ . الموسوعة الفقهية ج ٤١ ص ٢٧٣ نميمة .

چُغل خور به (ابتداءً) جنت ته نه داخليږي

په قرآن کريم او احاديثو کې د چُغل خور د پاره ډيرې سزاګانې ذکر شوي .

١. رسولُ الله صلی الله عليه وسلم فرمايي : لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَّاتٌ . (١)

چُغل خور به جنت ته نه داخليږي .

يعنی په کاميابو اَوّلني کسانو کې به جنت ته نه داخليږي . (٢)

ځکه دا داسې خطرناکه ګناه او شيطاني عادت دی چې ددې سره انسان جنت ته نشي داخليدی ، البته که الله ﷻ په خپل فضل و کرم سره څوک معاف کړي ، يا چُغل خور به جهنم کې ددې سزا اُوخوري او پاک شي نو بيا جنت ته داخليدې شي . (٣)

٢. د مسلم شريف حديث دی ، حضرت همّام بن حارث فرمايي چې يو کس وُ ، د خلقو خبرې به يې (د هغه وخت) اَمير ته وَروړلې ، پس مونږ په جُمات کې (د حضرت حذيفة ﷺ سره) ناست وو ، خلقو (د هغه کس متعلق) وويل :

هٰذَا مِمَّنْ يَنْقُلُ الْحَدِيثَ إِلَى الْأَمِيرِ .

دا سړی د هغه خلقو نه دی چې اَمير ته د خلقو خبرې وَروړي .

بيا دا سړی راغی او د مونږ سره کيناست ، حضرت حذيفة ﷺ اوفرمايل :

---

(١) صحيح البخاري كِتَابُ الْأَدَبِ بَابُ مَا يُكْرَهُ مِنَ النَّمِيمَةِ رقم الحديث ٦٠٥٦ ، صحيح مسلم كِتَابُ الْإِيمَانِ بَابُ بَيَانِ غِلَظِ تَحْرِيمِ النَّمِيمَةِ رقم الحديث ١٦٩(١٠٥) ، و رقم الحديث ١٧٠(١٠٥) ، سنن ابي داؤد رقم الحديث ٤٨٧١ باب في القتات ، سنن الترمذي باب ماجاء في النمام رقم الحديث ٢٠٢٦ ، مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ٢٦٥٨٥ ، مسند احمد رقم الحديث ٢٣٢٤٧ ، صحيح ابن حبان باب النّميمة رقم الحديث ٥٧٦٥ ، مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ رقم الحديث ٤٨٢٣(١٢).

وفي رواية ، قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ نَمَّامٌ . صحيح مسلم كِتَابُ الْإِيمَانِ بَابُ بَيَانِ غِلَظِ تَحْرِيمِ النَّمِيمَةِ رقم الحديث ١٦٨(١٠٥) ، مسند احمد رقم الحديث ٢٣٣٢٥ ، شعب الايمان رقم ١٠٥٩٠

(٢) (لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ) أَيْ: مَعَ الْفَائِزِينَ (قَتَّاتٌ) بِفَتْحِ الْقَافِ وَتَشْدِيدِ التَّاءِ أَيْ: نَمَّامٌ. مرقاة المفاتيح ج ٧ ص ٣٠٢٩ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ في تشريح رقم الحديث ٤٨٢٣.

(٣) معارف الحديث ج ٢ ص ١٦١.

سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ : لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَّاتٌ .

ما د رسولُ الله ﷺ نه آوريدلي چې دا يې فرمايل : جنت ته به چُغل خور نه داخليږي .(١)

آته (٨) قسمه خلق به (ابتداءً) جنت ته نه داخليږي

حضرت عبدالله بن عُمر رضي الله عنهما د نبي عليه السلام داحديث رانقل کوي چې کله الله تعالى جنت پيدا کړو نو ورته وې فرمايل : تَكَلَّمِيْ . خبرې اوکړه .

نو جنت وويل : سَعِدَ مَنْ دَخَلَنِيْ . څوک چې ماته داخل شو هغه نيک بخت دی .

الله ربّ العزت ورته او فرمايل : وَعِزَّتِيْ وَجَلَالِيْ لَا يَسْكُنُ فِيْكِ ثَمَانِيَةُ نَفَرٍ مِّنَ النَّاسِ .

زما دې په خپل عزت او جلال باندې قسَم وي چې په تا کې به آته (٨) قِسمه خلق او نه آوسيږي : ١ . هميشه شراب څکوونکی ٢ . هميشه زِنا کوونکی ٣ . چُغل خور ٤ . ديوث (يعنی څوک چې خپلې ښځې له پردي سړي راولي ، يا ښځه په زِنا ويني خو نه يې منع کوي) ٥ . ظلم کوونکی عسکر ٦ . مُخنّث (بَدکار هيجړا) ٧ . صِله رَحمي کټ کوونکی ٨ . هغه کس چې دا وايي : که چيرته زه دا کار اونکړم نو په ما باندې د الله ﷻ دا عهد (وعده) ده ، بيا دا کس دا پوره نکړي .(٢)

---

(١) عَنْ هَمَّامِ بْنِ الْحَارِثِ، قَالَ: كَانَ رَجُلٌ يَنْقُلُ الْحَدِيثَ إِلَى الْأَمِيرِ ، فَكُنَّا جُلُوسًا فِي الْمَسْجِدِ ، فَقَالَ الْقَوْمُ: هٰذَا مِمَّنْ يَنْقُلُ الْحَدِيثَ إِلَى الْأَمِيرِ . قَالَ : فَجَاءَ حَتَّى جَلَسَ إِلَيْنَا . فَقَالَ حُذَيْفَةُ رضي الله عنه : سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ : لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَّاتٌ . صحيح مسلم كِتَابُ الْإِيمَانِ بَابُ بَيَانِ غِلَظِ تَحْرِيمِ النَّمِيمَةِ رقم الحديث ١٦٩(١٠٥) ، صحيح ابن حبان باب النميمة ذكر نفي دخول الجنة عن النمام من المسلمين رقم الحديث ٥٧٦٥ ، الصمت لابن ابي الدنيا رقم الحديث ٢٧١ .

(٢) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا ، عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، أَنَّهُ قَالَ : لَمَّا خَلَقَ اللهُ تَعَالَى الْجَنَّةَ . قَالَ لَهَا : تَكَلَّمِيْ . قَالَتْ : سَعِدَ مَنْ دَخَلَنِيْ . فَقَالَ الْجَبَّارُ جَلَّ وَعَلَا : وَعِزَّتِيْ وَجَلَالِيْ لَا يَسْكُنُ فِيْكِ ثَمَانِيَةُ نَفَرٍ مِّنَ النَّاسِ مُدْمِنُ خَمْرٍ وَلَا مُصِرٌّ عَلَى الزِّنٰى وَلَا قَتَّاتٌ وَلَا دَيُّوْثٌ وَهُوَ الْقَرْطَبَانُ ، وَلَا الشُّرَطِيُّ ، وَلَا الْمُخَنَّثُ وَلَا قَاطِعُ الرَّحِمِ ، وَلَا الَّذِيْ يَقُوْلُ عَلَيَّ عَهْدُ اللهِ إِنْ لَمْ أَفْعَلْ كَذَا أَوْ كَذَا ، ثُمَّ لَمْ يَفِ بِهِ . تنبيه الغافلين ص ١٧٢ باب النميمة ، احياء علوم الدين ج٣ ص ١٥٥ الآفة السادسة عشرة النميمة ، كنز العمال رقم ٤٤٠٣١ .

د چُغل خورۍ په وجه په عذاب قبر کې مبتلاء کيدل

د چُغل خورۍ په وجه انسان په عذابِ قبر کې مبتلاء کيږي :

١ . د بخاري شريف او مسلم شريف حديث دی ، حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنهما فرمايي چې نبي کريم صلی الله عليه وسلم د مديني منورې د يو باغ نه بهر تشريف راوړو ، نو د دوه (مړو) انسانانو آوازونه يې واوريدل چې دوی ته په خپلو قبرونو کې عذاب ورکولې شو ، نو نبي عليه السلام اوفرمايل :

يُعَذَّبَانِ، وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ، وَإِنَّهُ لَكَبِيرٌ. كَانَ أَحَدُهُمَا لَا يَسْتَتِرُ مِنَ الْبَوْلِ، وَكَانَ الْآخَرُ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ .

دوی دواړو ته (په قبر کې) عذاب ورکولې شي ، او (د دوی په ګمان باندې) دوی ته (داسې) په کبيره ګناه باندې عذاب نشي ورکولی (چې د ګني د هغې نه بچ کيدل سخت دي) او يقيناً چې دا کبيره ګناه ده ، يو به د تشو متيازو نه ځان نه ساتلو ، او دې بل به چُغل خوري کوله .

بيا نبي عليه السلام د قجورې يوه څانګه راأوغوښته ، په مينځ يې دوه ټوټې کړه ، يوه حصه يې په يو قبر باندې کيښوده او بله حصه يې په بل قبر باندې کيښوده ، او وې فرمايل :

لَعَلَّهُ يُخَفَّفُ عَنْهُمَا مَا لَمْ يَيْبَسَا .

أميد دی چې په دوی باندې به تر هغې پورې عذاب سپک وي تر څو پورې چې دا څانګه نه وي أوچه شوي . (١)

---

(١) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما، قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ بَعْضِ حِيطَانِ الْمَدِينَةِ ، فَسَمِعَ صَوْتَ إِنْسَانَيْنِ يُعَذَّبَانِ فِي قُبُورِهِمَا. فَقَالَ : « يُعَذَّبَانِ، وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ، وَإِنَّهُ لَكَبِيرٌ، كَانَ أَحَدُهُمَا لَا يَسْتَتِرُ مِنَ الْبَوْلِ، وَكَانَ الْآخَرُ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ » ثُمَّ دَعَا بِجَرِيدَةٍ فَكَسَرَهَا بِكِسْرَتَيْنِ أَوْ ثِنْتَيْنِ ، فَجَعَلَ كِسْرَةً فِي قَبْرِ هَذَا، وَكِسْرَةً فِي قَبْرِ هَذَا، فَقَالَ: « لَعَلَّهُ يُخَفَّفُ عَنْهُمَا مَا لَمْ يَيْبَسَا » . صحيح البخاري كِتَابُ الأَدَبِ بَابٌ: النَّمِيمَةُ مِنَ الكَبَائِرِ رقم الحديث ٦٠٥٥ ، ورقم الحديث ٢١٦، ورقم الحديث ٢١٨ كِتَابُ الوُضُوءِ بَابٌ: مِنَ الكَبَائِرِ أَنْ لَا يَسْتَتِرَ مِنْ بَوْلِهِ ، ورقم الحديث ١٣٦١ كِتَابُ الجَنَائِزِ بَابُ الجَرِيدِ عَلَى القَبْرِ ، ورقم الحديث ٦٠٥٢ بَابُ الغِيبَةِ .

۲ . حضرت قتادة رحمه الله فرمايي چې مونږ ته دا خبره رارسيدلې چې د عذابِ قبر درې ګُلثه (حصې) دي : يو ثُلث د غيبت کولو په وجه دی ، يو ثلث د تشو متيازو نه ځان نه ساتلو په وجه دی ، او يو ثلث د چُغل خورۍ په وجه دی .(۱)

۳ . حضرت کعب رحمه الله فرمايي :

اِتَّقُوا النَّمِيْمَةَ فَإِنَّ صَاحِبَهَا لَا يَسْتَرِيْحُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ .

تاسو د چُغل خورۍ نه ځان اوساتئ ، ځکه چُغل خور د عذابِ قبر نه په آمان کې نه وي .(۲)

٤ . عمرو بن دينا رحمه الله فرمايي چې په مدينه منوّره کې يو کس ؤ ، د هغه يوه خور وه چې د مدينې منوّرې په يو طرف کې اُوسيدله ، هغه بيمـاره شوه ، دا به د هغې پوښتنې ته ورتلو ، بيا هغه وفات شوه ، د هغې د تجهيز او جنازې نه پس يې په قبر کې دفن کړه ، (د

←←← صحيح مسلم رقم الحديث ۱۱۱ (۲۹۲) كِتَابُ الطَّهَارَةِ بَابُ الدَّلِيلِ عَلَى نَجَاسَةِ الْبَوْلِ وَوُجُوبِ الْاِسْتِبْرَاءِ مِنْهُ ، سنن ابي داؤد رقم الحديث ۲۰ باب الاستبراء من البول ، سنن الترمذي باب التشديد في البول رقم الحديث ۷۰ ، مشكوة المصابيح باب آداب الخلاء الفصل الاول رقم الحديث ۳۳۸(۵) .

(وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيْرٍ) : قَالَ بَعْضُهُمْ : مَعْنَاهُ إِنَّهُمَا لَا يُعَذَّبَانِ فِي أَمْرٍ يَشُقُّ وَيَكْبُرُ عَلَيْهِمَا الْإِحْتِرَازُ عَنْهُ ، وَإِلَّا لَكَانَا مَعْذُوْرَيْنِ كَسَلَسِ الْبَوْلِ وَالْإِسْتِحَاضَةِ ، أَوْ فِيْمَا يَسْتَعْظِمُهُ النَّاسُ وَلَا يَجْتَرِأُ عَلَيْهِ . فَإِنَّهُ لَمْ يَشُقَّ عَلَيْهِمَا الْإِسْتِتَارُ عِنْدَ الْبَوْلِ وَتَرْكُ النَّمِيْمَةِ ، وَلَمْ يُرِدْ أَنَّ الْأَمْرَ فِيْهِمَا هَيِّنٌ غَيْرُ كَبِيْرٍ فِي الدِّيْنِ . قَالَ فِي النِّهَايَةِ : كَيْفَ لَا يَكُوْنُ كَبِيْرًا وَهُمَا يُعَذَّبَانِ فِيْهِ . مرقاة المفاتيح ج۱ ص ۳۷۵ باب اداء الخلاء الفصل الاول في تشريح حديث ۳۳۸ .

قَالَ الْعُلَمَاءُ : مَعْنَى " وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيْرٍ " أَيْ كَبِيْرٍ فِيْ زَعْمِهِمَا وَقِيْلَ : كَبِيْرٌ تَرْكُهُ عَلَيْهِمَا . رياض الصالحين ج۱ ص ۳۳۳ باب تحريم النميمة وهي نقل الكلام بين الناس على جهة الإفساد . الاذكار للنووي ج۱ ص ۵۳۷ .

(وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيْرٍ) أَيْ لَيْسَ بِكَبِيْرٍ تَرْكُهُ عَلَيْهِمَا أَوْ لَيْسَ بِكَبِيْرٍ فِي زَعْمِهِمَا وَلِهٰذَا قَالَ فِي رِوَايَةٍ أُخْرٰى : بَلْ إِنَّهُ كَبِيْرٌ . الكبائر ج۱ ص ۱۶۰ اَلْكَبِيْرَةُ الثَّالِثَةُ وَالْأَرْبَعُوْنَ النمام

(۱) قَالَ قَتَادَةُ رحمه الله : ذُكِرَ لَنَا أَنَّ عَذَابَ الْقَبْرِ ثَلَاثَةُ أَثْلَاثٍ : ثُلُثٌ مِنَ الْغِيْبَةِ ، وَثُلُثٌ مِنَ الْبَوْلِ ، وَثُلُثٌ مِنَ النَّمِيْمَةِ . الزواجر عن اقتراف الكبائر ج۲ ص ۱۸ اَلْكَبِيْرَةُ الثَّامِنَةُ وَالتَّاسِعَةُ وَالْأَرْبَعُوْنَ بَعْدَ الْمِائَتَيْنِ الْغِيْبَةُ وَالسُّكُوْتُ عَلَيْهَا

(۲) الصمت وآداب اللسان لابن ابي الدنيا ج۱ ص ۱۶۱ رقم ۲۷۳ بَابُ ذَمِّ النَّمِيْمَةِ .

دَفن کولو په وخت دې کس نه په دې قبر کې د روپو کڅوړه اُوغورځيده خو دا ورباندې پوهه نه شو) ، کله يې چې دا دَفن کړه او واپس ورنه کور ته راغلی نو هغه د روپو کڅوړه ورته رایاده شوه کومه چې د ده سره وه (دا پوهه شو چې هغه رانه په قبر کې غورځيدلې ده).

ده يو بل ملګری هم د ځان سره د مدد د پاره روان کړو ، دواړه قبر ته راغلل ، قبر يې (څه اندازه) رااُوسپړل نو د روپو کچوړه يې پيدا کړه .

بيا ده دې خپل ملګري ته ووېل : تَنَحَّ حَتَّى أَنْظُرَ عَلَى أَيِّ حَالٍ أُخْتِيْ؟

ته لږ اَخوا لاړ شه تر دې چې زه اُوګورم چې زما خور په څه حال ده؟

(هغه ملګری يې اخوا شو) ده د لحد يوه تَبی (تخته) راپورته کړه نو ناڅاپه يې اُوليد چې غونډ قبر د اُور نه ډک دی ، پس ده واپس ورباندې تخته کيښوده او قبر يې دوباره برابر کړو ، دا خپلې مور ته راغلی او ورته وې ويل :

أَخْبِرِيْنِيْ عَمَّا كَانَتْ أُخْتِيْ عَلَيْهِ .

زما خور به چې کوم کار کولو د هغې په باره کې ما ته خبر راکړه .

مور ورته ووېل : د خور متعلق ولې پوښتنه کوی حالانکه هغه خو وفات شوی ؟

ده ورته ووېل : خامخا د هغې په باره کې خبر راکړه (چې هغې به څه کار کولو ؟)

مور ورته ووېل :

كَانَتْ أُخْتُكَ تُؤَخِّرُ الصَّلَاةَ وَلَا تُصَلِّيْ بِطَهَارَةٍ تَامَّةٍ . وَتَأْتِيْ فِيْ أَبْوَابِ الْجِيْرَانِ إِذَا نَامُوْا فَتُلْقِمُ أُذُنَهَا أَبْوَابَهُمْ فَتُخْرِجُ حَدِيْثَهُمْ . يَعْنِيْ أَنَّهَا كَانَتْ تَسْمَعُ الْحَدِيْثَ لِكَيْ تَمْشِيْ بِالنَّمِيْمَةِ .

ستا خور به مونځ د خپل وخت نه روستو کول او په کامل پاکوالي کې به يې مونځ نه کول ، او چې خلق به اُوده شو نو دا به د ګاونډيانو دَروازو ته تلله ، د هغوی خبرو ته به يې په پټه غوږ نيولو ، بيا به يې د هغوی خبرې نورو ته رسولې (يعنی چُغل خوري به يې کوله) . (١)

---

(١) وَرُوِيَ عَنْ عَمْرِو بْنِ دِيْنَارٍ رَحِمَهُ اللّٰهُ : كَانَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْمَدِيْنَةِ . لَهُ أُخْتٌ فِيْ نَاحِيَةِ الْمَدِيْنَةِ . فَاشْتَكَتْ فَكَانَ يَأْتِيْهَا يَعُوْدُهَا ثُمَّ مَاتَتْ . فَجَهَّزَهَا وَحَمَلَهَا إِلَى قَبْرِهَا . فَلَمَّا دُفِنَتْ وَرَجَعَ إِلَى أَهْلِهَا ذَكَرَ أَنَّهُ نَسِيَ كِيْسًا كَانَ مَعَهُ . فَاسْتَعَانَ بِرَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِهِ فَأَتَيَا الْقَبْرَ فَنَبَشَاهَا فَوَجَدَ الْكِيْسَ . فَقَالَ لِلرَّجُلِ : تَنَحَّ حَتَّى أَنْظُرَ عَلَى أَيِّ حَالٍ أُخْتِيْ؟ فَرَفَعَ بَعْضَ مَا كَانَ عَلَى اللَّحْدِ فَإِذَا الْقَبْرُ مُشْتَعِلٌ نَارًا . فَرَدَّهُ فَسَوَّى الْقَبْرَ ← ← ← ← ← ←

فائده : ددینه معلومه شوه چې چغل خوري د عذابِ قبر سبب دی ، پس څوک چې دا غواړي چې د عذابِ قبر نه نِجات اُومومي نو ده له په کار دي چې د چغل خورۍ او نورو ګناهونو نه ځان اُوساتي .

چُغل خوري د وَلَدِ زِنا صفت دی

الله تعالی نبي علیه السلام ته فرمایي چې ته د ولید بن مغیره کافر خبره مه منه ، بیا الله ﷻ د ولید بن مغیره رذیل صفتونه هم ذکر کړي ، په هغې کې دا هم دي :

﴿ هَمَّازٍ مَّشَّآءٍ بِنَمِيمٍ ۞ مَّنَّاعٍ لِّلۡخَيۡرِ مُعۡتَدٍ أَثِيمٍ ۞ عُتُلِّۢ بَعۡدَ ذَٰلِكَ زَنِيمٍ ﴾ (۱)

ترجمه : عیب لټونکی دی ، ګرزنده چُغل خور دی ، د نیکۍ د کارونو نه منع کوونکی دی ، د حَد نه تجاوز کوونکی ګناهګار دی ، بَدخویه دی ، ددې ټولو نه پس بَداَخلاقه (ولدِ زِنا) دی .

امام غزالي رَحِمَهُ اللهُ په " احیاء العلوم " کې او فقیه ابواللیث سمرقندي رَحِمَهُ اللهُ په "تنبیه الغافلین " کې د عبدالله بن مبارک رَحِمَهُ اللهُ دا قول رانقل کړی چې زَنِيمٍ ولدِ زِنا ته وایي کوم چې دخلقو خبرې نه پټوي (یعنی د خلقو عیبونه ښکاره کوي) . او ده دې طرفته اِشاره کړی چې څوک د خلقو خبرې نه پټوي او چُغل خوري کوي نو دا په دې باندې دلالت کوي چې دا سړی ولدِ زِنا دی ، ځکه دا خبره د قرآن کریم ددې آیت ﴿ عُتُلِّۢ بَعۡدَ ذَٰلِكَ زَنِيمٍ ﴾ نه مستنبط کیږي ، ځکه په ولید بن مغیره کافر کې د چُغل خورۍ سره سره دا نور صفتونه هم

←←←← فَرَجَعَ إِلَى أُمِّهِ. فَقَالَ أَخْبِرِينِي عَمَّا كَانَتْ أُخْتِي عَلَيْهِ . فَقَالَتْ : وَلِمَ تَسْأَلُ عَنْ أُخْتِكَ وَقَدْ هَلَكَتْ ؟ قَالَ فَأَخْبِرِينِي . قَالَتْ : كَانَتْ أُخْتُكَ تُؤَخِّرُ الصَّلَاةَ وَلَا تُصَلِّي بِطَهَارَةٍ تَامَّةٍ ، وَتَأْتِي فِي أَبْوَابِ الْجِيرَانِ إِذَا نَامُوا فَتُلْقِمُ أُذُنَهَا أَبْوَابَهُمْ فَتُخْرِجُ حَدِيثَهُمْ . يَعْنِي أَنَّهَا كَانَتْ تَسْمَعُ الْحَدِيثَ لِكَيْ تَمْشِيَ بِالنَّمِيمَةِ . وَهُوَ سَبَبُ عَذَابِ الْقَبْرِ . فَمَنْ أَرَادَ أَنْ يَنْجُوَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ فَعَلَيْهِ أَنْ يَتَحَرَّزَ عَنِ النَّمِيمَةِ ، وَعَنْ سَائِرِ الذُّنُوبِ ، لِيَنْجُوَ مِنْ عَذَابِهِ وَيَسْهُلَ عَلَيْهِ سُؤَالُ مُنْكَرٍ وَنَكِيرٍ . تنبيه الغافلين باحاديث سيد الأنبياء والمرسلين للسمرقندي ص ٥١ بَابُ: عَذَابِ الْقَبْرِ وَشِدَّتِهِ

(۱) القلم آیة ۱۱ تا ۱۳ .

وو، او الله تعالی د هغه په باره کې فرمايلي چې هغه زَنِيم (ولدِ زِنا) دی. (١)

يحيٰ بن اکثم رَحِمَهُ الله فرمايي: أَنَمُّ النَّاسِ وَلَدُ الزِّنَا. (٢)

په خلقو کې ډير چُغل خور ولدِ زِنا وي.

په خلقو کې بدترين خلق چُغل خواره دي

رسولُ الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

خِيَارُ عِبَادِ اللهِ الَّذِيْنَ إِذَا رُءُوْا ذُكِرَ اللهُ. وَشِرَارُ عِبَادِ اللهِ الْمَشَّاءُوْنَ بِالنَّمِيْمَةِ. اَلْمُفَرِّقُوْنَ بَيْنَ الْأَحِبَّةِ... (٣)

د الله ﷻ په بندګانو کې بهترين خلق هغه دي چې کله دوی اوليدې شي نو (انسان ته) الله تعالی رايادشي، او د الله ﷻ په بندګانو کې بَدترين خلق هغه دي چې په چُغل خوری.

---

(١) قَالَ اللهُ تَعَالَى { هَمَّازٍ مَّشَّاءٍ بِنَمِيمٍ } ثُمَّ قَالَ { عُتُلٍّ بَعْدَ ذٰلِكَ زَنِيمٍ } قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ رَحِمَهُ اللهُ: اَلزَّنِيْمُ وَلَدُ الزِّنَا الَّذِيْ لَا يَكْتُمُ الْحَدِيْثَ. وَأَشَارَ بِهِ إِلَى أَنَّ كُلَّ مَنْ لَمْ يَكْتُمِ الْحَدِيْثَ وَمَشٰى بِالنَّمِيْمَةِ دَلَّ عَلٰى أَنَّهُ وَلَدُ زِنًا اِسْتِنْبَاطًا مِنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ { عُتُلٍّ بَعْدَ ذٰلِكَ زَنِيمٍ } وَالزَّنِيْمُ هُوَ الدَّعِيُّ. احياء علوم الدين ج ٣ ص ١٥٢ كتاب آفات اللسان الآفة السادسة عشرة النميمة.

وَرُوِيَ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُبَارَكِ رَحِمَهُ اللهُ. أَنَّهُ قَالَ: وَلَدُ الزِّنٰى لَا يَكْتُمُ الْحَدِيْثَ. وَذُو الْحَسَبِ فِيْ قَوْمِهٖ لَا يُؤْذِيْ جَارَهُ. يَعْنِي الَّذِيْ لَا يَكْتُمُ النَّاسَ وَيَمْشِيْ بِالنَّمِيْمَةِ فَهُوَ وَلَدُ الزِّنٰى وَإِنَّهُ لَوْ لَمْ يَكُنْ وَلَدَ الزِّنٰى لَكَتَمَ الْحَدِيْثَ. وَهٰذَا مُسْتَخْرَجٌ مِنْ قَوْلِ اللهِ تَعَالٰى: ﴿ هَمَّازٍ مَّشَّاءٍ بِنَمِيمٍ ۝ مَّنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ۝ عُتُلٍّ بَعْدَ ذٰلِكَ زَنِيمٍ ﴾. يَعْنِي الْوَلِيْدَ بْنَ الْمُغِيْرَةِ فَإِنَّهُ كَانَ طَعَّانًا. يَمْشِيْ بِالنَّمِيْمَةِ مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ. يَعْنِيْ يَمْنَعُ الْخَيْرَ مِنَ النَّاسِ. مُعْتَدٍ أَثِيْمٍ يَعْنِيْ عَاصٍ. عُتُلٍّ بَعْدَ ذٰلِكَ زَنِيْمٍ. يَعْنِيْ مَنْ فِيْهِ هٰذَا كُلُّهُ فَهُوَ دَعِيٌّ. وَالدَّعِيُّ هُوَ وَلَدُ الزِّنٰى. تنبيه الغافلين باحاديث سيد الأنبياء والمرسلين للسمرقندي ص ١٧٣ بَابُ النَّمِيْمَةِ

(٢) مساوي الاخلاق للخرائطي ص ٩٦، نضرة النعيم في مكارم أخلاق الرسول الكريم - صلى الله عليه وسلم ج ١١ ص ٥٦٧١ النميمة.

(٣) مسند احمد رقم الحديث ١٧٩٩٨، مشكاة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيْبَةِ وَالشَّتْمِ اَلْفَصْلُ الثَّالِث رقم الحديث ٤٨٧١(٦٠)، مجمع الزوائد ومنبع الفوائد باب ماجاء في الغيبة والنميمة رقم الحديث ١٣١٣٩، الزواجر عن اقتراف الكبائر ج٢ ص ٣٦ النميمة، صحيح الترغيب والترهيب رقم الحديث ٢٨٢٣(٤) الترهيب من النميمة.

کولو سره کرځي، او د دوستانو په مینځ کې جدائي راولي...

تشريح: په دې حديث کې د نېکانو او بدانو خلقو نخه بيان شوی چې نېکان خلق هغه دي چې د دوی په ليدلو سره انسان ته الله ﷻ رايادېږي ، او بدان خلق هغه دي چې د فساد په خاطر باندې د مسلمانانو په مینځ کې چغل خوري کوي ، او د دوستانو په مینځ کې بې اتفاقي پيدا کوي .

چغل خور د جادوګر او شيطان نه هم ډير نقصاني دی

۱. يحيیٰ بن اکثم رَحِمَهُ اللّٰه فرمايي چې چغل خور د ساحِر نه هم ډير بَد دی ، ځکه چغل خور په لږ ساعت کې دومره ډير نقصان کولی شي څومره چې ساحر په يوه مياشت کې هم نشي کولی . او دا هم ويل شوي چې د چغل خور عمل د شيطان د کار نه هم ډير ضَررناک دی ، ځکه د شيطان عمل صرف په خيال او وَسوسې اچولو سره وي او د چغل خور عمل مخامخ او ښکاره وي . (۱)

۲. علامه ابن عبدالبر رَحِمَهُ اللّٰه د يحيیٰ بن کثير رَحِمَهُ اللّٰه نه نقل کړي :

يُفْسِدُ النَّمَّامُ وَالْكَذَّابُ فِي سَاعَةٍ مَا لَا يُفْسِدُهُ السَّاحِرُ فِي سَنَةٍ . (۲)

چغل خور او دروغجن په لږ ساعت کې دومره فساد پيدا کوي چې ساحِر يې په يو کال کې هم نشي پيدا کولی .

بلکه علماؤ خو تر دې پورې ليکلي چې چغل خوري هم د سِحر يو قِسم دی ، ځکه لکه څرنګې چې په سِحر سره د خلقو په مينځ کې بې اِتفاقي پيدا کېږي ، د محبت کوونکو په مینځ کې جدائي راځي ، او شرونه پيدا کېږي نو همدغه کارونه په چغل خورۍ سره هم پيدا

---

(۱) وَقَالَ يَحْيَى بْنُ أَكْثَمَ رَحِمَهُ اللّٰهُ : اَلنَّمَّامُ شَرٌّ مِنَ السَّاحِرِ، وَيَعْمَلُ النَّمَّامُ فِي سَاعَةٍ مَا لَا يَعْمَلُ السَّاحِرُ فِي شَهْرٍ. وَيُقَالُ . عَمَلُ النَّمَّامِ أَضَرُّ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ، لِأَنَّ عَمَلَ الشَّيْطَانِ بِالْخَيَالِ وَالْوَسْوَسَةِ . وَعَمَلَ النَّمَّامِ بِالْمُوَاجَهَةِ وَالْمُعَايَنَةِ . تنبيه الغافلين ص ١٧١ بَابُ النَّمِيمَةِ . حلية الأولياء وطبقات الأصفياء ج٣ ص ٧٠ .

(۲) آفات اللسان في ضوء الكتاب والسنة ج١ ص ٣٢ ، مرقاة المفاتيح ج١ ص ١٢٤ في تشريح حديث ٥٢

کیږي.(۱)

د چُغل خورۍ په وجه دوه خاندانونه تباه کیدل

خلق چُغل خوري معمولي ګناه ګڼي خو دا دومره خطرناکه ګناه ده چې ددې په وجه غټ غټ خاندانونه تباه شوي، او د کلونو کلونو دُشمنۍ او جنګونه ورته پیدا شوي.

په تنبیه الغافلین، إحیاء العلوم او نورو معتمدو کتابونو کې دا واقعه ذکر ده: حماد بن سلمة رَحِمَهُ اللّٰه فرمایي چې یو سړي غلام خرڅول، دې خرڅونکي اخیستونکي ته وویل:

لَيْسَ فِيْهِ عَيْبٌ إِلَّا أَنَّهُ نَمَّامٌ.

په ده کې بل هیڅ عیب نشته صرف دا چُغل خور دی. (یعنی د دوه کسانو په مینځ کې د فساد په خاطر خبرې وړي راوړي).

اخیستونکي دا معمول عیب او ګڼل او ددې عیب باوجود یې واخیست. دا غلام دده سره یو څو ورځې وُ، بیا دې غلام د خپل مولی ښځې ته وویل:

ستا خاوند د تا سره محبت نه کوي، اراده لري چې په تا باندې بل واده او کړي، آیا ستا دا خوښه ده چې هغه په تا باندې مهربانه شي؟ (او بل واده او نکړي؟)

ښځې ورته وویل: آو. ده ورته وویل: دا چاړه واخله او هغه چې کله اُوده شي نو د ګیرې لاندې طرف (د مَرۍ سره نزدې) یو څو ویښتان ورته راکټ کړه (ددې د پاره چې زه ورباندې سِحر او کړم، نو په تا باندې به مهربانه شي).

بیا دا غلام ددې ښځې خاوند ته راغی، او ورته وې ویل: ستا دې ښځې د ځان د پاره بل یار نیولې دی او ستا د وژلو اِراده لري، آیا ستا دا خوښه ده چې دا خبره تاته یقیني معلومه شي؟ ده ورته وویل: آو. غلام ورته وویل: ته ورته ځان په اُودو واچوه (یعنی صرف ځمله، سترګې پټې کړه، او اُوده کیږه مه).

پس دا سړی ځملاست، ځان یې اُوده غوندې کړو، په دې وخت کې یې ښځه راغله، تېره چاړه ورسره وه، اِراده یې وه چې د ګیرې د لاندې طرف یو څو ویښتان راغوڅ کړي.

---

(۱) والنّميمة من أنواع السحر لأنّها تشارك السحر في التفريق بين النّاس وتغيير قلوب المتحابّين وتلقيح الشرور. آفات اللسان في ضوء الكتاب والسنّة ج۱ ص۳۹

خاوند يې دا گمان اوكړو چې گنې په چاره مې حلالوي نو سمدستي راپاڅيد او په چاره باندې همدا ښځه قتل كړه ، (دا غلام د ښځې كورنۍ والدته ورغى او ورته وې ويل چې سړي ستاسو ښځه قتل كړه) د ښځې كورنۍ واله راغلل او دا سړى يې قتل كړو ، بيا د سړي خاندان واله راغلل او د دواړو خاندانونو په مينځ كې سخت جنگ شروع شو . (نو د چُغل خورۍ په وجه په دوه خاندانونو كې سخت جنگ شروع شو او ډير مړي په كې اُوشو) .(١)

نن صبا په كورونو كې اكثره جگړې وي نو ددې يوه غټه وجه چُغل خوري هم ده ، چې د فساد په خاطر د يو خبره بل ته او دبل خبره ده ته رارسولې شي ، نو ددينه لوي جنگ جوړ شي ، لهذا چُغل خوري وړه گناه كنټرل ندي په كار .

په خلقو كې بَدترين كس دوه مَخيزى انسان دى

دوه مخيزې كس هم چغل خور وي ، د داسې كس د پاره هم سخت وعيدونه راغلي :

١ . رسولُ الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

إِنَّ مِنْ شَرِّ النَّاسِ ذَا الْوَجْهَيْنِ الَّذِيْ يَأْتِيْ هٰؤُلَاءِ بِوَجْهٍ، وَهٰؤُلَاءِ بِوَجْهٍ .(٢)

بيشكه په خلقو كې بَدترين كس دوه مَخيزى انسان دى كوم چې دې خلقو ته په يو مخ راځي ، او دې نورو خلقو ته په بل مخ راځي .

---

(١) وَرُوِيَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ رَحِمَهُ اللهُ . أَنَّهُ قَالَ : بَاعَ رَجُلٌ غُلَامًا . فَقَالَ لِلْمُشْتَرِيْ : لَيْسَ فِيْهِ عَيْبٌ إِلَّا أَنَّهُ نَمَّامٌ . فَاسْتَخَفَّهُ الْمُشْتَرِيْ فَاشْتَرَاهُ عَلَى ذٰلِكَ الْعَيْبِ، فَمَكَثَ الْغُلَامُ عِنْدَهُ أَيَّامًا ثُمَّ قَالَ لِزَوْجَةِ مَوْلَاهُ : إِنَّ زَوْجَكِ لَا يُحِبُّكِ وَهُوَ يُرِيْدُ أَنْ يَتَسَرّٰى عَلَيْكِ . أَفَتُرِيْدِيْنَ أَنْ يَعْطِفَ عَلَيْكِ ؟ قَالَتْ : نَعَمْ . قَالَ لَهَا : خُذِيْ الْمُوْسٰى وَاحْلِقِيْ شَعَرَاتٍ مِنْ بَاطِنِ لِحْيَتِهِ إِذَا نَامَ . ثُمَّ جَاءَ إِلَى الزَّوْجِ وَقَالَ : إِنَّ امْرَأَتَكَ تُخَادِنُ يَعْنِيْ اتَّخَذَتْ خَلِيْلًا وَهِيَ قَاتِلَتُكَ . أَتُرِيْدُ أَنْ يَتَبَيَّنَ لَكَ ذٰلِكَ ؟ قَالَ : نَعَمْ . قَالَ : فَتَنَاوَمْ لَهَا . فَتَنَاوَمَ الرَّجُلُ . فَجَاءَتِ امْرَأَتُهُ بِمُوْسٰى لِتَحْلِقَ الشَّعَرَاتِ . فَظَنَّ الزَّوْجُ أَنَّهَا تُرِيْدُ قَتْلَهُ . فَأَخَذَ مِنْهَا الْمُوْسٰى فَقَتَلَهَا فَجَاءَ أَوْلِيَاؤُهَا فَقَتَلُوْهُ . فَجَاءَ أَوْلِيَاءُ الرَّجُلِ وَوَقَعَ الْقِتَالُ بَيْنَ الْفَرِيْقَيْنِ . تنبيه الغافلين ص ١٧١ بَابُ النَّمِيْمَةِ . احياء علوم الدين ج٣ ص ١٥٨ الآفة السادسة عشرة النميمة ، الصمت لابن ابي الدنيا ج١ ص١٥٩ رقم ٢٦٨ .

(٢) صحيح مسلم كتاب البِرِّ وَالصِّلَةِ وَالْآدَابِ بَابُ ذَمِّ ذِي الْوَجْهَيْنِ وَتَحْرِيْمِ فِعْلِهِ رقم الحديث ٩٨(٢٥٢٦) ، مسند احمد رقم الحديث ١٠٧٠٠ ، السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ١٦٦٦٢ ، شعب الايمان رقم الحديث ٧٥٣٨ .

Scanned with CamScanner

تشريح : امام نووي رَحِمَهُ اللهُ د دوه مخيزي انسان تعريف داسې كړى چې كله د دوه ډلو په مينځ كې دُشمني وي نو دا د فساد په خاطر يوې ډلې ته ورشي هغوى ته په خبرو كې دا ظاهره كړي چې زه ستاسو دوست يم او د هغه بلې ډلې مخالف يم . بيا دې بلې ډلې ته راشي دوى ته هم دا ظاهره كړي چې زه ستاسو دوست يم او د هغوى مخالف يم . نو داسې كس دوه مخيزى دى .

البته كه هرې ډلې ته د اِصلاح په خاطر بانديې راځي نو دا بيا صحيح دى . (١)

ملا علي قاري رَحِمَهُ اللهُ فرمايي چې دوه مخيزى انسان هغه دى چې يو كس ته مخامخ ځان داسې ښكاره كوي چې ګني زه د تاسره محبت كوم او ستا خېرخواه يم خو بيا پشې شا د هغه پسې بدې رَدې خبرې كوي .

يا دوه مخيزى انسان هغه دى چې كله د دوه كسانو په مينځ كې دُشمني وي دا هر كس ته دا ظاهروي چې زه ستا دوست او مدد ګار يم او دده د وړاندې د هغه بل كس غيبت كوي ، بيا چې كله هغه بل كس ته لاړ شي نو هغه ته هم ځان داسې ظاهر كړي . (٢)

٣ . حضرت ابوهريرة رضي الله عنه فرمايي چې رسولُ الله صلى الله عليه وسلم د صحابه كرامو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ ته پوښتنه اوكړه : هَلْ تَدْرُونَ مَنْ شِرَارُكُمْ ؟

آيا تاسو پوهيږئ چې په تاسو كې شرير (بَدترين) كس څوك دى ؟

صحابه كرامو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ ورته اوفرمايل : الله او د هغه رسول ښه پوهيږي .

نبي عليه السلام ورته اوفرمايل :

أَوَّلُ شِرَارِكُمْ ذُو الْوَجْهَيْنِ الَّذِيْ يَأْتِيْ هٰؤُلَاءِ بِوَجْهٍ ، وَهٰؤُلَاءِ بِوَجْهٍ .

---

(١) وَالْمُرَادُ مَنْ يَأْتِيْ كُلَّ طَائِفَةٍ وَيُظْهِرُ أَنَّهُ مِنْهُمْ وَمُخَالِفٌ لِلْآخَرِيْنَ مُبْغِضٌ . فَإِنْ أَتَىٰ كُلَّ طَائِفَةٍ بِالْإِصْلَاحِ وَنَحْوِهِ فَمَحْمُوْدٌ . شرح النووي على مسلم (المنهاج شرح صحيح مسلم بن الحجاج) ج ١٦ ص ١٥٦ باب ذم ذي الوجهين وتحريم فعله

(٢) (مَنْ كَانَ ذَا وَجْهَيْنِ فِي الدُّنْيَا) قِيْلَ : الْمُرَادُ بِهِ مَنْ يُرِيْ نَفْسَهُ عِنْدَ شَخْصٍ أَنَّهُ مِنْ جُمْلَةِ مُحِبِّيْهِ وَنَاصِحِيْهِ ، وَهُوَ يَتَحَدَّثُ فِيْ غَيْبَتِهِ بِمَسَاوِيْهِ . وَقِيْلَ : الْمَعْنٰى مَنْ كَانَ مَعَ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْ عَدُوَّيْنِ كَأَنَّهُ صَدِيْقُهُ ، وَيُظْهِرُ أَنَّهُ نَاصِرٌ لَهُ وَيَذُمُّ هٰذَا عِنْدَ ذٰلِكَ وَذٰلِكَ عِنْدَ هٰذَا . مرقاة المفاتيح ج ٧ ص ٣٠٣٢ في تشريح حديث ٤٨٣٦ .

اولنۍ بَدترين کس په تاسو کې دوه مَخيزی انسان دی کوم چې يوې ډَلې ته په يو مخ راځي او بلې ډَلې ته په بل مخ راځي .(١)

د دوه مَخيزي انسان د پاره د قيامت په ورځ رسوائي

دوه مَخيزی کس به د قيامت په ورځ بَدترين انسان وي ، او دده د پاره به سخته سزا وي ،

١ . رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

تَجِدُ مِنْ شَرِّ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ اللهِ ذَا الْوَجْهَيْنِ ، اَلَّذِيْ يَأْتِيْ هٰؤُلَاءِ بِوَجْهٍ ، وَهٰؤُلَاءِ بِوَجْهٍ .(٢)

ته به د قيامت په ورځ د الله ﷻ په نزد په ټولو خلقو کې بَدترين کس هغه اُوموې چې هغه دوه مَخيزی وي چې يوې ډَلې ته په يو مخ راځي ، او بلې ډَلې ته په بل مخ راځي .
(يعنی د منافق او چُغل خور په شان چې هرې ډلې ته ورشي نو د فساد خوَرولو په خاطر د هغوی د مرضۍ موافق خبره کوي ، او د هر چا خبرې سره ځان برابروي) .

٢ . نبي عليه السلام فرمايي :

مَنْ كَانَ ذَا وَجْهَيْنِ فِي الدُّنْيَا كَانَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِسَانَانِ مِنْ نَارٍ .
څوک چې په دُنيا کې (د منافقانو په شان) دوه مَخيزی وي نو د قيامت په ورځ به دده

---

(١) عَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ، قَالَ : قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « هَلْ تَدْرُوْنَ مَنْ شِرَارُكُمْ ؟ » قَالُوْا : اَللهُ وَرَسُوْلُهُ أَعْلَمُ . قَالَ : « أَوَّلُ شِرَارِكُمْ ذُو الْوَجْهَيْنِ الَّذِيْ يَأْتِيْ هٰؤُلَاءِ بِوَجْهٍ وَهٰؤُلَاءِ بِوَجْهٍ » . تنبيه الغافلين ص ١٧٠ بَابُ النَّمِيْمَةِ

(٢) صحيح البخاري كِتَابُ الْأَدَبِ بَابُ مَا قِيْلَ فِيْ ذِي الْوَجْهَيْنِ رقم الحديث ٦٠٥٨ ، الادب المفرد رقم الحديث ٤٠٩ ، مشكاة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيْبَةِ وَالشَّتْمِ اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ رقم الحديث ٤٨٢٢(١١) ، السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ٢١١٥٣ ، كنز العمال رقم الحديث ٢٨٧٨١ .

وفي رواية : قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : تَجِدُوْنَ شَرَّ النَّاسِ ذَا الْوَجْهَيْنِ الَّذِيْ يَأْتِيْ هٰؤُلَاءِ بِوَجْهٍ وَيَأْتِيْ هٰؤُلَاءِ بِوَجْهٍ . صحيح البخاري كِتَابُ الْمَنَاقِبِ بَابُ قَوْلِ اللهِ تَعَالَى : { يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى ... } رقم الحديث ٣٤٩٣ ، صحيح مسلم بَابُ ذَمِّ ذِي الْوَجْهَيْنِ وَتَحْرِيْمِ فِعْلِهِ رقم الحديث ١٠٠(٢٥٢٦) .

(په ځله کې) دوه ژبې د اور وي.(۱)

د چغل خورۍ په وجه قحط سالي راځي

چغل خوري داسې سپېره عمل او خطرناکه ګناه ده چې د دې په وجه قحط سالي راځي؛ حضرت کعب الاحبار ﷺ فرمايي چې په بني اسرائيلو باندې قحط سالي راغله . نو حضرت موسیٰ علیه السلام د خپل قوم سره درې (۳) پېرې اُووت او د باران دُعا يې اُوغوښته ، خو باران او نه شو ، حضرت موسی علیه السلام الله ﷻ ته عرض اوکړو :

إِلٰهِيْ! عِبَادُكَ قَدْ خَرَجُوْا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَلَمْ يُسْتَجَبْ دُعَاؤُهُمْ.

اې الله ! ستا بندګان درې (۳) پېرې (د باران غوښتلو د پاره) راأووتل خو ليکن د دوی دُعا قبوله نه شوه .

الله تعالیٰ ورته وَحي اوکړه چې زه ستاسو دُعا نه قبلوم :

لِأَنَّ فِيْكُمْ رَجُلًا نَمَّامًا قَدْ أَصَرَّ عَلَى النَّمِيْمَةِ.

ځکه په تاسو کې چغل خور دی او د دې پروخت نه په دې ګناه کې آخته دی .

حضرت موسیٰ علیه السلام اوفرمايل : (اې الله !) هغه څوک دی (مونږ ته يې اُوښايه) چې مونږ يې د خپل مينځ نه اُوباسو ؟

الله تعالیٰ ورته اوفرمايل :

يَا مُوْسٰى! أَنْهَاكُمْ عَنِ النَّمِيْمَةِ وَأَكُوْنُ نَمَّامًا. فَتُوْبُوْا بِأَجْمَعِكُمْ.

اې موسی ! زه تاسو د چغل خورۍ نه منع کوم او (د هغه په خودلو سره) زه دې په خپله چغل خور شم ؟ (يعنی د کوم کار نه چې زه تاسو منع کوم هغه زه په خپله څنګه اوکړم ؟) ، پس تاسو ټول په اجتماعي طريقې سره توبه اُوباسئ (نو باران به دربان‌دې اوکړم) .

---

(۱) اسناده حسنٌ . سنن الدارمي ومن كِتَابِ الرِّقَاقِ بَابُ: مَا قِيلَ فِي ذِي الْوَجْهَيْنِ رقم الحديث ۲۸۰٦ ، مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ الْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ۴۸۴٦(۳۵) ، الادب المفرد رقم الحديث ۱۳۱۰ باب إثم ذي الوجهين ، صحيح ابن حبان رقم الحديث ۵۷۵٦ ، المعجم الاوسط رقم الحديث ٦٦۸۵ ، السنن الكبرى البيهقي رقم الحديث ۲۱۱۵۷ ، شعب الايمان رقم الحديث ۴۵۳۰ ، شرح السنّة للبغوي رقم الحديث ۳۵٦۸ .

پس دوی ټولو په اجتماعي طريقې سره توبه اُوويسته نو باران ورياندې اوشو. (١)

نبي عليه السلام د بل چا خبرې راوړو نه صحابه کرام منع کړي وو

د ابوداؤد شريف او مشکوة شريف حديث دی، رسولُ الله صلی الله عليه وسلم (صحابه کرامو رضي الله عنهم ته) اوفرمايل:

لَا يُبَلِّغُنِيْ أَحَدٌ مِنْ أَصْحَابِيْ عَنْ أَحَدٍ شَيْئًا، فَإِنِّيْ أُحِبُّ أَنْ أَخْرُجَ إِلَيْكُمْ وَأَنَا سَلِيْمُ الصَّدْرِ.

زما په صحابه وُ کې دې هيڅوک ماته د بل چا په باره کې بده خبره نه راوړسوي ځکه زه دا خوښوم چې کله د کور نه تاسو ته راأوځم چې زما سينه صفا وي. (په تاسو کې د هيچا نه ناراضه نه يم). (٢)

چې څوک درته د بل چا چُغل خوري راوړي نو د هغه سره شپږ (٦) کارونه په کار دي

کله چې يو کس تاته د بل چا متعلق دا خبره اوکړي چې فلانکي ستا په باره کې دا دا خبرې کړي (يعنې چغل خوري درته اوکړي) نو په تا باندې شپږ (٦) کارونه لازم دي:

اول: ته به د ده تصديق نه کوې. ځکه چُغل خور په اتفاق سره فاسِق مَردودُ الشّهادة دی، الله تعالی فرمايي:

---

(١) وَرُوِيَ عَنْ كَعْبِ الْأَحْبَارِ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ، أَنَّهُ قَالَ: أَصَابَ بَنِيْ إِسْرَائِيلَ قَحْطٌ. فَخَرَجَ بِهِمْ مُوْسٰى عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ يَسْتَسْقُوْنَ، فَلَمْ يُسْقَوْا. فَقَالَ مُوْسٰى عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ: إِلٰهِيْ! عِبَادُكَ قَدْ خَرَجُوْا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَلَمْ يُسْتَجَبْ دُعَاؤُهُمْ. فَأَوْحَى اللهُ تَعَالَى بِأَنِّيْ لَا أَسْتَجِيْبُ لَكَ وَلِمَنْ مَعَكَ لِأَنَّ فِيْكُمْ رَجُلًا نَمَّامًا قَدْ أَصَرَّ عَلَى النَّمِيْمَةِ. فَقَالَ مُوْسٰى عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ: مَنْ هُوَ حَتّٰى نُخْرِجَهُ مِنْ بَيْنِنَا؟ فَقَالَ: يَا مُوْسٰى! أَنْهَاكُمْ عَنِ النَّمِيْمَةِ وَأَكُوْنُ نَمَّامًا. فَتُوْبُوْا بِأَجْمَعِكُمْ. فَتَابُوْا بِأَجْمَعِهِمْ. فَسُقُوْا. تنبيه الغافلين ص ١٧٣ بَابُ النَّمِيْمَةِ، احياء علوم الدين ج٣ ص ١٥٦ الآفة السادسة عشر النميمة.

(٢) سنن ابي داؤد كِتَابُ الْأَدَبِ بَابٌ فِيْ رَفْعِ الْحَدِيْثِ مِنَ الْمَجْلِسِ رقم الحديث ٤٨٦٠، مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيْبَةِ وَالشَّتْمِ اَلْفَصْلُ الثَّانِيْ رقم الحديث ٤٨٥٢ (٣١)، رياض الصالحين رقم الحديث ١٥٣٩ باب النهي عن الحديث وكلام الناس الى ولاة الامور اذا لم تدع اليه حاجة كخوف مفسدة ونحوه، تفسير ابن كثير ج٦ ص ٢٨٦، ص ٢٨٧.

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ ﴾.(١)

ترجمه : اې مؤمنانو ! چې کله تاسو ته يو فاسق څه خبر راوړي نو ښه تحقيق يې کوئ ، هسې نه چې په ناپوهۍ کې يو قوم ته نقصان اورسوئ نو بيا به په خپلو کړو باندې پښېمانه شئ .

نو ددې آيت نه معلومه شوه چې د فاسِق سړي د خبرې پوره تحقيق په کار دی ، او بې تحقيقه دده تصديق ندې پکار .

دويم : دا کس د چُغل خورۍ نه منع کړه او نصيحت ورته اوکړه . ځکه آمر بِالمَعروف او نَهي عَنِ المُنکر واجب دی ، الله تعالی فرمايي :

﴿ كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ ﴾.(٢)

ترجمه : (اې مسلمانانو !) تاسو بهترين اُمت يَئ چې د خلقو د هدايت د پاره راوېستلي شوي يَئ ، تاسو به خلقو ته د ښکو کارونو حکم کوئ او د بَدو کارونو نه به يې منع کوئ .

دريم : ته به د چُغل خور سره د الله ﷻ د پاره بُغض کوی . ځکه چغل خور ګناهګار دی او د ګناهګار سره (د ګناه په وجه) بُغض کول واجب دی .

همدارنګې د چغل خور سره الله ﷻ هم بُغض کوي ، او د چا سره چې الله ﷻ بُغض کوي د هغه سره بُغض کول واجب دي .

څلورم : چُغل خور چې تاته د کوم مسلمان په باره کې خبرې کړې دي ته به په هاغه مسلمان باندې بَد ګماني نه کوی . ځکه (بغير د څه سبب نه) په مسلمان باندې ګماني کول

---

(١) الحجرات آية ٦ .

(٢) آل عمران آية ١١٠ .

لقمان حکيم هم خپل ځوي ته نصيحت کړې و : ﴿ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ ﴾ . سورة لقمان آية ١٧ .
ترجمه : او خلقو ته د ښکې حُکم کوه او د بدۍ نه يې منع کوه .

حرام ده، الله تعالى فرمايي:

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ ﴾. (١)

ترجمه: اې مؤمنانو! تاسو د ډيرو بدو ګمانونو نه ځان اوساتئ، بيشکه بعضې بدګمان ګناه ده.

پنځم: چُغل خور چې درته کومه خبره اوکړي د هغې تَجَسُّس (او تلاش) مه کوه. ځکه الله تعالى د تَجَسُّس نه منع کړې.

الله ﷻ فرمايي: ﴿ وَلَا تَجَسَّسُوا ﴾. (٢)

ترجمه: او تاسو جاسوسي مه کوئ (يعنى د چا راز مه معلوموئ).

شپږم: چُغل خور چې ته د کوم کار نه منع کوې هغه کار ته په خپله د ځان د پاره مه خوښوه. يعنى دده چُغل خور خبره بل چاته مه نقل کوه چې " ماته هغه داسې داسې ويلي وو " ځکه دا خو بيا ته په خپله چُغل خور شوې. (٣)

---

(١) الحجرات آية ١١٢.

(٢) الحجرات آية ١١٢.

(٣) فقيه ابو الليث سمرقندي رحمه الله دا خبره داسې رانقل کړې: إِذَا أَتَاكَ إِنْسَانٌ فَأَخْبَرَكَ أَنَّ فُلَانًا قَدْ فَعَلَ بِكَ كَذَا وَكَذَا، وَقَالَ فِيكَ كَذَا وَكَذَا، فَإِنَّهُ يَجِبُ عَلَيْكَ سِتَّةُ أَشْيَاءَ: أَوَّلُهَا أَنْ لَا تُصَدِّقَهُ. لِأَنَّ النَّمَّامَ مَرْدُودُ الشَّهَادَةِ عِنْدَ أَهْلِ الْإِسْلَامِ. وَقَدْ قَالَ اللهُ تَعَالَى: ﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ ﴾ الحجرات آية ٦]. يَعْنِي إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِخَبَرٍ فَانْظُرُوا فِي الْأَمْرِ وَلَا تَعْجَلُوا لِكَيْ لَا تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ. وَالثَّانِي: أَنْ تَنْهَاهُ عَنْ ذَلِكَ لِأَنَّ النَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاجِبٌ. وَقَدْ قَالَ اللهُ تَعَالَى: ﴿ كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ ﴾ آل عمران آية ١١٠]. وَالثَّالِثُ: أَنْ تُبْغِضَهُ فِي اللهِ تَعَالَى فَإِنَّهُ عَاصٍ وَبُغْضُ الْعَاصِي وَاجِبٌ. لِأَنَّ اللهَ تَعَالَى يُبْغِضُهُ. وَالرَّابِعُ: أَنْ لَا تَظُنَّ بِأَخِيكَ الْغَائِبِ الظَّنَّ السُّوءَ. فَإِنَّ إِسَاءَةَ الظَّنِّ بِالْمُسْلِمِ حَرَامٌ، وَقَدْ قَالَ اللهُ تَعَالَى: ﴿ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ ﴾ الحجرات آية ١١٢]. وَالْخَامِسُ: أَنْ لَا تَتَجَسَّسَ عَنْ أَمْرِهِ. فَإِنَّ اللهَ تَعَالَى نَهَى عَنِ التَّجَسُّسِ ←←←←

چُغل خور سره د حضرت علي رضي الله عنه معامله

حضرت علي رضي الله عنه (چې کله أميرُ المؤمنين وُ نو ده) ته يو کس د بل چا چُغل خوري اوکړه، ده ورته ووېل:

اې فلانکيه! تا چې څه ووېل مونږ د تا نه ددې په باره کې تپوس کوو. پس که ته رېښتينې يې نو د چغل خورۍ په وجه مونږ د تا سره بُغض (نفرت) کوو، او که ته دروغجن يې نو مونږ به درته سزا درکړو، او که ستا دا خوښه وي چې مونږ درته معافي اوکړو نو معاف به دې کړو.

هغه ورته ووېل: اې أميرُ المؤمنين! معافي راته اوکړه. (۱)

چُغل خور سره د عُمر بن عبدالعزيز رَحِمَهُ اللهُ معامله

عُمر بن عبدالعزيز رَحِمَهُ اللهُ (چې کله اميرُ المؤمنين وُ نو ده) ته يو کس راغی او د بل چا متعلق څه خبره يې ده ته اوکړه. عمر بن عبدالعزيز رَحِمَهُ اللهُ ورته ووېل:

که ستا خوښه وي نو مونږ به ستا په خبره باندې نظر واچوو، پس که ته دروغجن يې نو بيا

←←← وَهُوَ قَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿ وَلَا تَجَسَّسُوا ﴾ الحجرات آية ١١٢]. وَالسَّادِسُ: مَا لَا تَرْضَى مِنْ هٰذَا النَّمَامِ فَلَا تَفْعَلْهُ أَنْتَ. وَهُوَ أَنْ لَا تُخْبِرَ أَحَدًا بِمَا أَتَاكَ بِهِ هٰذَا النَّمَامُ. تنبيه الغافلين بأحاديث سيد الأنبياء والمرسلين ص ١٧٤ بَابُ النَّمِيمَةِ.

همدا سې خبره امام غزالي رحمه الله، امام نووي رحمه الله، علامه ابن حجر رحمه الله، امام ذهبي رحمه الله او نورو ډيرو علماؤ هم رانقل کړې. احياء علوم الدين ج۳ ص ۱۵٦ الآفة السادسة عشرة النميمة، شرح النووي على مسلم ج۲ ص ۱۱۳ بيان غلظ تحريم النميمة، الزواجر عن اقتراف الكبائر ج۲ ص ۳۹ الكبيرة الثانية والخمسون بعد المائتين النميمة، الكبائر للذهبي ج۱ ص ۱٦۱ الكبيرة الثالثة والاربعون النمام، آفات اللسان في ضوء الكتاب والسنة ج۱ ص ۳۳ الفصل الثاني النميمة، الموسوعة الفقهية ج۴۱ ص ۳۷۴ نميمة، فيض القدير في شرح الجامع الصغير ۱۳۳/۳، الأذكار للنووي ص ۵۲۹.

(۱) وَرُوِيَ عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلًا سَعَى إِلَيْهِ بِرَجُلٍ، فَقَالَ لَهُ: يَا هٰذَا! نَحْنُ نَسْأَلُ عَمَّا قُلْتَ فَإِنْ كُنْتَ صَادِقًا مَقَتْنَاكَ وَإِنْ كُنْتَ كَاذِبًا عَاقَبْنَاكَ وَإِنْ شِئْتَ أَنْ نُقِيلَكَ أَقَلْنَاكَ. فَقَالَ: أَقِلْنِي يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ. احياء علوم الدين ج۳ ص ۱۵۷ الآفة السادسة عشرة النميمة، نضرة النعيم ج۱۱ ص ۵٦۷۰ النميمة.

ددې آيت د لاندې راځي ، الله تعالى فرمايي :

﴿ إِن جَآءَكُمْ فَاسِقٌۢ بِنَبَإٖ فَتَبَيَّنُوٓاْ ﴾.(١)

ترجمه : کله چې تاسو ته فاسق يو خبر راوړي نو ښه تحقيق يې کوئ .

په مذکوره آيت کې چغل خور ته فاسق ويل شوی .

او که ته ريښتينی يې نو بيا ددې آيت د لاندې راځې :

﴿ هَمَّازٖ مَّشَّآءِۭ بِنَمِيمٖ ﴾.(٢)

ترجمه : عيب لټوونکی دی ، ګرزنده چُغل خور دی .

او که ستا خوښه وي نو موږ به تا معاف کړو .

هغه کس وويل : اې امير المؤمنين ! ما معاف کړه زه به بيا چغل خوري اونکړم .(٣)

فائده : د عُمر بن عبد العزيز رَحِمَهُ الله مقصد دا ؤ چې څوک د فساد په خاطر د بل چا خبره نقل کوي نو که دا دروغجن وي نو داسې کس فاسق دی ، او که ريښتينې وي نو چغل خور دی .

د چغل خورۍ په وجه درې (٣) جِنايتونه

يو حکيم (هوښيار کس) ته خپل ملګرى د ملاقات د پاره راغی ، او ده ته يې د بل کس متعلق څه خبرې اوکړې ، نو حکيم ورته وويل :

---

(١) الحجرات آية ٦ .

(٢) القلم آية ١١ .

(٣) وَرُوِيَ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ رَحِمَهُ اللهُ أَنَّهُ دَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ، فَذَكَرَ عِنْدَهُ رَجُلًا ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ رَحِمَهُ اللهُ: إِنْ شِئْتَ نَظَرْنَا فِي أَمْرِكَ ، إِنْ كُنْتَ كَاذِبًا فَأَنْتَ مِنْ أَهْلِ هٰذِهِ الْآيَةِ : { إِن جَآءَكُمْ فَاسِقٌۢ بِنَبَإٖ فَتَبَيَّنُوٓاْ } الحجرات آية ٦] . وَإِنْ كُنْتَ صَادِقًا فَأَنْتَ مِنْ أَهْلِ هٰذِهِ الْآيَةِ : { هَمَّازٖ مَّشَّآءِۭ بِنَمِيمٖ } القلم آية ١١] . وَإِنْ شِئْتَ عَفَوْنَا عَنْكَ . فَقَالَ : اَلْعَفْوَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ لَا أَعُودُ إِلَى مِثْلِ ذٰلِكَ . تنبيه الغافلين بأحاديث سيد الأنبياء والمرسلين ص ١٧٣ بَابُ النَّمِيمَةِ ، احياء علوم الدين ج٣ ص ١٥٦ الآفة السادسة عشرة النميمة ، الزواجر عن اقتراف الكبائر ج٢ ص ٣٩ الكبيرة الثالثة والخمسون بعد المائتين النميمة ، الكبائر للذهبي ج١ ص ١٦١ الكبيرة الثالثة والاربعون النمام ، نضرة النعيم ج١١ ص ٥٦٧٠ النميمة ، الموسوعة الفقهية ج٤١ ص ٣٧٥ نميمة .

ته دير وخت پس زما ملاقات له راغی خو د ځان سره دې درې (٣) جنايتونه هم راوړل :

١. تا ماته يو مسلمان ورور مبغوض او کرځول (يعنې ستا د چغل خورۍ په وجه د هغه سره مې بُغض پيدا شو) ٢. زما فارغه زړه دې مشغول کړو ٣. خپل پاک ځان دې په دروغو تهمتي کړو. (١)

چغل خور چې تاته د بل چا خبرې راوړي نو دا به ستا خبرې هم بل ته وړوري

چغل خور چې تاته د بل چا خبرې راوړي نو ته پوهه شه چې دا دده عادت دی دا به ستا خبرې هم بل ته وړ وري.

حسن بصري رَحِمَهُ اللهُ فرمايي : مَنْ نَمَّ إِلَيْكَ نَمَّ عَلَيْكَ.

څوک چې تاته د بل چا خبرې راوړي نو دا به ستا خبرې هم بل ته وري. (٢)

---

(١) وَذُكِرَ أَنَّ حَكِيمًا مِنَ الْحُكَمَاءِ زَارَهُ بَعْضُ أَصْدِقَائِهِ وَذَكَرَ عِنْدَهُ بَعْضَ إِخْوَانِهِ ، فَقَالَ لَهُ الْحَكِيمُ : قَدْ أَبْطَأْتَ فِي الزِّيَارَةِ وَأَتَيْتَنِي بِثَلَاثِ جِنَايَاتٍ : بَغَّضْتَ إِلَيَّ أَخِي، وَشَغَلْتَ قَلْبِي الْفَارِغَ ، وَاتَّهَمْتَ نَفْسَكَ بِالْأَمِينِ . تنبيه الغافلين باحاديث سيد الأنبياء والمرسلين ص ١٧٢ بَابُ النَّمِيمَةِ. احياء علوم الدين ج٣ ص ١٥٦ الآفة السادسة عشرة النميمة ، الزواجر عن اقتراف الكبائر ج٢ ص ٣٧ الكبيرة الثالثة والخمسون بعد المائتين النميمة ، الكبائر للذهبي ج١ ص ١٦٢ الكبيرة الثالثة والاربعون النمام ، مرقاة المفاتيح ج٧ ص ٣٠٢٢ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ الفصل الأول ، شرح المشكوة للطيبي ج١٠ ص ٣١١٥ في تشريح حديث ٤٨٢٣ .

(٢) احياء علوم الدين ج٣ ص ١٥٦ الآفة السادسة عشرة النميمة ، نضرة النعيم ج١١ ص ٥٦٧٠ النميمة .

دا خبره په تنبيه الغافلين کې داسې ذکر ده : وَعَنِ الْحَسَنِ الْبَصْرِيِّ رَحِمَهُ اللهُ تَعَالَى قَالَ : مَنْ نَقَلَ إِلَيْكَ حَدِيثًا فَاعْلَمْ أَنَّهُ يَنْقُلُ إِلَى غَيْرِكَ حَدِيثَكَ . تنبيه الغافلين باحاديث سيد الأنبياء والمرسلين ص ١٧٣ بَابُ النَّمِيمَةِ.

په شعب الإيمان کې ذکر دي : عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَلَّامٍ ، سَمِعْتُ الْخَلِيلَ بْنَ أَحْمَدَ ، يَقُولُ : مَنْ نَمَّ إِلَيْكَ نَمَّ عَلَيْكَ ، وَمَنْ أَخْبَرَكَ بِخَبَرِ غَيْرِكَ أَخْبَرَ غَيْرَكَ بِخَبَرِكَ . شعب الايمان رقم ١٠٦٨١ .

وقال الشاعر : لَا تَقْبَلَنَّ نَمِيمَةً بُلِّغْتَهَا ✡ وَتَحَفَّظَنَّ مِنَ الَّذِي أَنْبَاكَهَا .

إِنَّ الَّذِي أَهْدَى إِلَيْكَ نَمِيمَةً ✡ سَيَنِمُّ عَنْكَ بِمِثْلِهَا قَدْ حَاكَهَا . موارد الظمآن للسلمان ٣/ ٣٨٦ . نضرة النعيم ج١١ ص ٥٦٧٠ النميمة .

Scanned with CamScanner

چغل خور د ډېرو ګناهونو مُرتکب دی : د حسن بصري رَحِمَهُ الله د قول نقل کولو نه پس امام غزالي رَحِمَهُ الله ليکلي : په دې کې دې خبرې ته اشاره ده چې مناسب داده چې د چغل خور سره بُغض اوکړې شي او دده په خبره او صداقت باندې اعتماد اونکړې شي ، او بُغض به ورسره ځکه کولې شي چې چُغل خوري په دروغو ، غيبت ، دُهوکې ، خيانت ، منافقت او د خلقو په مينځ کې په فساد اچولو باندې مشتمله ده .

په قرآن کريم او احاديثو کې د هغه کس په باره کې سخت وعيدونه راغلي چې هغه په زمکه کې فساد خوري ، خلقو ته ضرر رسوي او د خلقو په مينځ کې تعلقات ختموي ،

او په چغل خورۍ کې دا ټول کارونه دي ، ځکه په چُغل خورۍ سره په زمکه کې فساد هم خوَرېږي ، مسلمانانو ته ضرر هم رسي ، او د خلقو تعلقات هم ختمېږي . (۱)

بلکه بعضې علماؤ ليکلي چې د چغل خورۍ بُنياد په دروغو ، حسد او منافقت باندې دی . (۲)

چُغل خور هيڅ کله ريښتينې نه وي

اميرُ المؤمنين سليمان بن عبدالملک ناست وُ ، ورسره امام زهري رَحِمَهُ الله هم ناست وُ ، په دې وخت کې يو کس راغی ، سليمان بن عبدالملک ورته ووېل :

ما ته دا خبره رارسيدلې ده چې تا زما په باره کې دا دا خبرې کړې .

هغه کس ورته ووېل : ما نه دا کار کړی ، او نه مې ستا په باره کې دا خبرې کړې .

---

(۱) وَهٰذَا إِشَارَةٌ إِلَىٰ أَنَّ النَّمَّامَ يَنْبَغِي أَنْ يُبْغَضَ وَلَا يُوثَقَ بِقَوْلِهِ وَلَا بِصَدَاقَتِهِ . وَكَيْفَ لَا يبغض وهو لا ينفك عن الكذب والغيبة والغدر والخيانة والغل والحسد والنفاق والإفساد بين الناس والخديعة ، وهو ممن يسعون فِي قَطْعِ مَا أَمَرَ اللهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ . وَقَالَ تَعَالَىٰ { إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ . الشورى آية ۴۲ } وَالنَّمَّامُ مِنْهُمْ . وَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنَّ مِنْ شَرِّ النَّاسِ مَنِ اتَّقَاهُ النَّاسُ لِشَرِّهِ . (موطا مالک ج۲ ص ۹۰۳ رقم الحديث ۴ بَابُ مَا جَاءَ فِي حُسْنِ الْخُلُقِ) والنمام منهم . وقال عليه السلام : لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَاطِعٌ . (صحيح البخاري رقم الحديث ۵۹۸۴ بَابُ إِثْمِ الْقَاطِعِ) . احياء علوم الدين ج۳ ص ۱۵۶ الآفة السادسة عشرة النميمة .

(۲) وقال بعضهم : النَّمِيمَةُ مبنية على الكذب والحسد والنفاق وهي أثافي الذل . احياء علوم الدين ج۳ ص ۱۵۸ الآفة السادسة عشرة النميمة .

Scanned with CamScanner

سليمان ورته وويل : إِنَّ الَّذِي أَخْبَرَنِي كَانَ صَادِقًا .
ماته چې چا دا خبر راکړی هغه سړی رېښتینی و .
امام زهري رَحِمَهُ اللهُ سليمان ته وويل :
لَا يَكُونُ النَّمَّامُ صَدُوقًا . چغل خور هيڅ کله رېښتينی نه وي .
سليمان امام زهري رَحِمَهُ اللهُ ته وويل :
تا رېښتيا وويل . بيا يې هغه کس ته وويل : اوس ته په سلامتيا سره لاړ شه (هيڅ درته نه وايم) .(١)

چغل خوري که صحيح هم وي خو بيا هم قبيحه ده

مشهوره خبره ده : اَلنَّمِيمَةُ قَبِيحَةٌ وَإِنْ كَانَتْ صَحِيحَةً .
چغل خوري قبيحه ده اگر چې دا صحيح وي .(٢)

د چغل خورۍ نقصانات

د چغل خورۍ ډېر نقصانات دي :
١ . چُغل خوري جهنم ته بوتلونکې عمل دی ٢ . ددې په وجه د محبت کوونکو خلقو په مينځ کې دُشمني پيدا کيږي ٣ . ددې په وجه مسلمانانو ته ضرر رَسي ، جګړې او نَفرتونه پيدا کيږي ٤ . په چغل خورۍ سره آخره خاتمه خرابيږي ، او د انسان ښائسته صورت مَسخ کيږي ٥ . چغل خوري د چغل خور په رذالت ، بُزدلۍ ، مکر او منافقت باندې دلالت

(١) وَذُكِرَ أَنَّ سُلَيْمَانَ بْنَ عَبْدِ الْمَلِكِ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ كَانَ جَالِسًا وَعِنْدَهُ الزُّهْرِيُّ رَحِمَهُ اللهُ ، فَجَاءَ رَجُلٌ . فَقَالَ لَهُ سُلَيْمَانُ : بَلَغَنِي أَنَّكَ وَقَعْتَ فِيَّ وَقُلْتَ كَذَا وَكَذَا . فَقَالَ الرَّجُلُ : مَا فَعَلْتُ وَمَا قُلْتُ شَيْئًا فِيكَ . فَقَالَ لَهُ سُلَيْمَانُ : إِنَّ الَّذِي أَخْبَرَنِي كَانَ صَادِقًا . فَقَالَ الزُّهْرِيُّ رَحِمَهُ اللهُ : لَا يَكُونُ النَّمَّامُ صَدُوقًا . قَالَ سُلَيْمَانُ : صَدَقْتَ إِذْهَبْ بِسَلَامَةٍ . تنبيه الغافلين باحاديث سيد الأنبياء والمرسلين ص ١٧٣ بَابُ النَّمِيمَةِ ، احياء علوم الدين ج٣ ص ١٥٦ الآفة السادسة عشرة النميمة ، الزواجر عن اقتراف الكبائر ج٢ ص ٣٩ الكبيرة الثانية والخمسون بعد المائتين النميمة

(٢) الكبائر للذهبي ج١ ص ١٦١ الكبيرة الثالثة والاربعون النمام ، الأذكار للنووي ص ٣١٠ ، نضرة النعيم ج١١ ص ٥٦٧١ النميمة .

کوي ٦. په دې سره محبت او وروروَلي ختميږي. (١)

د چغل خورۍ اسباب

د چُغل خورۍ د پاره يو څو اَسباب دي:

١. چغل خور چې د چا خبره رانقل کوي د هغه سره د بَدۍ اِراده لري.

٢. چاته چې دا خبره کوي د هغه سره د محبت اِظهار کوي (اګر چې په حقيقت کې دا محبت نه دی ځکه څوک چې د چا سره يقيني محبت لري نو هغه ته داسې خبره نه ور رَسوي چې هغه پرې خفه کيږي، او چغل خور چې دې کس ته کومې خبرې کوي دا خو دې کس ته نور هم خفګان رسوي).

٣. چغل خور په دې خبرو سره صرف خپل غم لري کوي، د فضول او باطل خبرو سره يې شوق وي نو ځکه چغل خوري کوي. (٢)

د چُغل خورۍ علاج

د چُغل خورۍ علاج هم د غيبت په شان دی، ددې دوه قِسمه علاج دی: يو اِجمالي او بل تفصيلي.

---

(١) مِنْ مَضَارِّ النَّمِيْمَةِ: (١) طَرِيْقٌ مُوَصِّلٌ إِلَى النَّارِ. (٢) تُذْكِيْ نَارَ الْعَدَاوَةِ بَيْنَ الْمُتَآلِفِيْنَ. (٣) تُؤْذِيْ وَتَضُرُّ. وَتُؤْلِمُ. وَتَجْلِبُ الْخِصَامَ وَالنُّفُوْرَ. (٤) تَدُلُّ عَلَى سُوْءِ الْخَاتِمَةِ. وَتَمْسَخُ حُسْنَ الصُّوْرَةِ. (٥) عُنْوَانُ الدَّنَاءَةِ وَالْجُبْنِ وَالضَّعْفِ وَالدَّسِّ وَالْكَيْدِ وَالْمَلَقِ وَالنِّفَاقِ. (٦) مُزِيْلَةٌ كُلِّ مَحَبَّةٍ. وَمُبْعِدَةٌ كُلَّ مَوَدَّةٍ وَتَآلُفٍ وَتَآخٍ. نضرة النعيم في مكارم أخلاق الرسول الكريم - صلى الله عليه وسلم ج١١ ص ٥٦٧١ النميمة.

(٢) په احياء العلوم کې ذکر دي: فَالْبَاعِثُ عَلَى النَّمِيْمَةِ إِمَّا إِرَادَةُ السُّوْءِ لِلْمَحْكِيِّ عَنْهُ أَوْ إِظْهَارُ الْحُبِّ لِلْمَحْكِيِّ لَهُ أَوِ التَّفَرُّجُ بِالْحَدِيْثِ وَالْخَوْضُ فِي الْفُضُوْلِ وَالْبَاطِلِ. احياء علوم الدين ج٣ ص ١٥٦ الآفة السادسة عشرة النميمة

په نضرة النعيم او الزواجر کې ذکر دي: اَلْبَاعِثُ عَلَى النَّمِيْمَةِ: يَبْعَثُ عَلَى النَّمِيْمَةِ أُمُوْرٌ مِنْهَا: ١. إِرَادَةُ السُّوْءِ بِالْمَحْكِيِّ عَنْهُ ٢. اَلْحُبُّ لِلْمَحْكِيِّ لَهُ (وَهٰذَا فِيْ ظَاهِرِ الْأَمْرِ وَإِلَّا فَإِنَّ مَنْ يُحِبُّ إِنْسَانًا عَلَى الْحَقِيْقَةِ فَإِنَّهُ لَا يُبَلِّغُهُ مَا يَسُوْءُهُ) ٣. اَلْفَرَحُ بِالْخَوْضِ فِي الْفُضُوْلِ. نضرة النعيم ج١١ ص ٥٦٦٦ النميمة، الزواجر عن اقتراف الكبائر ج٢ ص ٣٨ الكبيرة الثالثة والخمسون بعد المائتين النميمة

اجمالي علاج : اِجمالي علاج يې دادی چې چُغل خور دې پـه دې پوهه شي چې دا پـه دې چغل خورۍ سره خپل ځان د الله ﷻ غضب او سزا ته وراندې کوي ، او چغل خوري د انسان نيک اعمال ختموي .

چغل خور دې په خپلو عيبونو باندې سوچ اوکړي او ددينه د پاکيدلو کوشش دې اوکړي ، او دا دې پوهه شي چې لکه څرنګې چې بل کس زما غيبت يا چغل خوري اوکړي نو زه پرې خفه کيږم نو دغه شان زما په غيبت او چغ[illegible] نورې باندې هم بل مسلمان ته تکليف رَسي ، نو کوم څيز چې زه د خپل ځان د پاره نه خوښوم هغه د بل د پاره څنګه خوښ کړم ؟

تفصيلي علاج : تفصيلي علاج يې دادی چې د چغل خورۍ کوم اَسباب دي هغه دې مکمل پريږدي ، ځکه چې کله سبب ختم شي نو دا ورسره په خپله ختميږي .

بل دا چې په بل مسلمان دې (د چغل خوري په آوريدو سره) بَدګماني نه کوي ، او د خپلو شرائطو موافق دې په اخلاص باندې توبه اُوباسي .[1]

د چغل خورۍ نه د توبې طريقه

د چغل خورۍ نه د توبې طريقه داده چې په ژبه باندې دې استغفار اووايي ، په خپله ګناه دې پښيمانه شي ، او آئنده د پاره دې پوخ عزم اوکړي چې بيا به چغل خوري نه کوم .

او د چا چغل خوري يې چې کړې وي (او هغوی خبر شوي وي) د هغوی نه دې معافي اوغواړي ، او د چا د وړاندې يې چې د بل چُغل خوري کړې وي د هغوی د وړاندې دې دا خبره اوکړي چې ما تاته د فلانکي متعلق دا دا خبره کړې وه هغه غلط او دروغ وه ، زه د هغې نه توبه اُوباسم .

او که هغه خلق وفات شوي وي چې د چا چُغل خوري يې چې کړې وي نو د هغوی د پاره

---

(١) عِلَاجُ النَّمِيمَةِ : تُعَالَجُ النَّمِيمَةُ بِمَا تُعَالَجُ بِهِ الْغِيبَةُ . وَهُوَ إِمَّا إِجْمَالِيٌّ بِأَنْ يَعْلَمَ النَّمَّامُ أَنَّهُ قَدْ تَعَرَّضَ بِهَا لِسَخَطِ اللهِ تَعَالَى وَعُقُوبَتِهِ . وَأَنَّهَا تُحْبِطُ حَسَنَاتِهِ . وَبِأَنْ يَتَدَبَّرَ الْمَرْءُ فِي عُيُوبِهِ وَيَجْتَهِدَ فِي التَّطَهُّرِ مِنْهَا . وَأَنْ يَعْلَمَ أَنْ تَأَذِّيَ غَيْرِهِ بِالْغِيبَةِ أَوْ بِالنَّمِيمَةِ كَتَأَذِّيهِ بِهَا فَكَيْفَ يَرْضَى لِغَيْرِهِ مَا يَتَأَذَّى بِهِ ؟
وَأَمَّا التَّفْصِيلِيُّ فَيَتَلَخَّصُ فِي النَّظَرِ فِي بَوَاعِثِهَا فَتَقْطَعُهَا مِنَ الْأَصْلِ ، إِذْ عِلَاجُ الْعِلَّةِ إِنَّمَا يَكُونُ بِقَطْعِ سَبَبِهَا . وَأَلَّا يَعْتَقِدَ الْمَرْءُ فِي أَخِيهِ سُوءًا ، وَأَنْ يُبَادِرَ إِلَى التَّوْبَةِ بِشُرُوطِهَا . نضرة النعيم ج ١١ ص ٥٦٦٦ النميمة .

Scanned with CamScanner

دې استغفار اوغواړي ، او د هغوی اولاد او رشته دارو سره دې د خېرخواهۍ معامله اوکړي نو امید دی چې الله تعالی ده ته بخښش اوکړي.(١)

د چغل خورۍ نه د بچ کیدو په وجه اوچته مرتبه

عَمرو بن میمون رَحِمَهُ اللهُ فرمايي چې کله حضرت موسٰی علیه السلام په جلتۍ سره خپل رَب ته ورغی نو د عرش لاندې يې يو کس اولید ، حضرت موسٰی ﷺ د هغه په دې مرتبې باندې غِبطه اوکړه ، او وې فرمايل : دا سړې خپل رب ته ډير معزز دی ، نو دوی د خپل رَب نه سوال اوکړو چې د دغه کس نوم راته اوښايه.

الله تعالی ورته د دې کس نوم او نه خود ، خو ورته وې فرمايل :

(اې موسٰی !) زه به تا ته د دې کس د عمل په باره کې خبر درکړم ، چې په ده کې درې خصلتونه وو :

١ . الله تعالی چې خلقو ته په خپل فضل سره کوم نِعمتونه ورکړي وو ده به د خلقو سره په دې باندې حسَد نه کولو .

٢ . د خپل مور او پلار نافرمانۍ به يې نه کوله.

٣ . وَلَا يَمْشِيْ بِالنَّمِيْمَةِ. او چغل خوري به يې نه کوله . (٢)

په څنې صورتونو کې د چا خبره بل ته نقل کول جائز دي

امام نووي رَحِمَهُ اللهُ د مسلم شریف په شرح کې د چغل خورۍ متعلق څه تحقیق او سزاګانې ذکر کړي ، د هغې نه پس فرمايي :

---

(١) فتاوی محمودیه ج٢٩ ص ٣٨٢ مجموعہ چغلی بچان اور یا کا بیان.

(٢) عَنْ عَمْرِو بْنِ مَيْمُوْنٍ رَحِمَهُ اللهُ قَالَ : لَمَّا تَعَجَّلَ مُوْسٰى عَلَيْهِ السَّلَامُ إِلٰى رَبِّهِ رَأٰى تَحْتَ الْعَرْشِ رَجُلًا فَغَبَطَهُ بِمَكَانِهِ ، وَقَالَ : إِنَّ هٰذَا الْكَرِيْمُ عَلٰى رَبِّهِ . فَسَأَلَ رَبَّهُ أَنْ يُخْبِرَهُ بِاسْمِهِ . فَلَمْ يُخْبِرْهُ . فَقَالَ : أُحَدِّثُكَ مِنْ أَمْرِهِ بِثَلَاثٍ : كَانَ لَا يَحْسُدُ النَّاسَ عَلٰى مَا آتَاهُمُ اللهُ مِنْ فَضْلِهِ ، وَكَانَ لَا يَعُقُّ وَالِدَيْهِ ، وَلَا يَمْشِيْ بِالنَّمِيْمَةِ . الصمت وآداب اللسان لابن ابي الدنيا ج١ ص ١٥٨ بَابُ ذَمِّ النَّمِيْمَةِ ، نضرة النعيم في مكارم اخلاق الرسول الكريم – صلى الله عليه وسلم ج١١ ص ٥٦٧١ النميمة ، مساوىء الأخلاق للخرائطي ص ٩٣ .

د چغل خورۍ متعلق چې دا څومره وَعيدونه ذکر شو نو دا هغه وخت دي کله په دې کې شرعي مَصلحَت نه وي.

البته که د بل چا خبره رانقل کولو ته ضرورت پيدا شو نو بيا دا منع نده، مثلاً: يو کس بل ته يا د هغه کور والو ته يا د هغه مال ته د ضرر رَسولو اِراده لري او ته ورباندې خبر شوې نو تا ته دا جائز دي چې هغه کس ته دا خبر وَرأورسوې ددې د پاره چې هغوی د خپل ځان حفاظت اوکړي او ددې ضرر نه بچ شي.

يا مثلاً يو کس ناجائز کارونه او فساد کوي او ته بادشاهِ وقت يا بل داسې د قدرت واله کس ته اِطلاع ورکړې " چې فلانکې کس دا دا کارونه کوي " نو اوس په دغه قدرت لرونکي کس باندې واجب دي چې اول ددې خبرې تحقيق اوکړي او بيا هغه کس د ناجائز کارونو نه منع کړي.

يا ددې په شان نور ځايونه دي. نو په دې صورتونو کې د يو چا خبره راوړل او بل ته يې کولو جائز ده، بلکه بعضې صورتونو کې دا خبره رانقل کول واجب وي، او په بعضې صورتونو کې مستحب وي، موقعې ته به کتلې شي.(١)

همدارنګې چې کله د مسلمانانو عادِل بادشاه پسې يا بل مشر کس پسې څوک داسې خبرې اوکړي چې د دوی د شان سره لائق نه وي نو دوی ته ددې اِطلاع ورکول جائز ده، ددې د پاره چې داخلق ددې بدو خبرو نه منع کړي.

په بخاري شريف کې دا حديث ذکر دی چې نبي عليه السلام مالِ غنيمت تقسيم کړو، نو يو منافق د نبي ﷺ پسې څه نامناسب خبرې اوکړې، حضرت عبدالله بن مسعود رضي الله عنه دا

(١) ... وَكُلُّ هٰذَا الْمَذْكُورِ فِي النَّمِيمَةِ إِذَا لَمْ يَكُنْ فِيهَا مَصْلَحَةٌ شَرْعِيَّةٌ . فَإِنْ دَعَتْ حَاجَةٌ إِلَيْهَا فَلَا مَنْعَ مِنْهَا . وَذٰلِكَ كَمَا إِذَا أَخْبَرَهُ بِأَنَّ إِنْسَانًا يُرِيدُ الْفَتْكَ بِهِ أَوْ بِأَهْلِهِ أَوْ بِمَالِهِ . أَوْ أَخْبَرَ الْإِمَامَ أَوْ مَنْ لَهُ وِلَايَةٌ بِأَنَّ إِنْسَانًا يَفْعَلُ كَذَا وَيَسْعٰى بِمَا فِيهِ مَفْسَدَةٌ . وَيَجِبُ عَلَى صَاحِبِ الْوِلَايَةِ الْكَشْفُ عَنْ ذٰلِكَ وَإِزَالَتُهُ . فَكُلُّ هٰذَا وَمَا أَشْبَهَهُ لَيْسَ بِحَرَامٍ . وَقَدْ يَكُونُ بَعْضُهُ وَاجِبًا وَبَعْضُهُ مُسْتَحَبًّا عَلَى حَسَبِ الْمَوَاطِنِ . وَاللّٰهُ أَعْلَمُ . شرح النووي على مسلم (المنهاج شرح صحيح مسلم بن الحجاج) ج٢ ص ١١٣ كتاب الايمان باب بيان غلظ تحريم النميمة

خبرې نبي علیه السلام ته وَرَ اُورسولی ،نو نبي علیه السلام غصه شو ... (١)

علامه ابن حجر رحمه الله په "فتح الباري" کې ددې حديث په تشريح کې ليکلي چې عبدالله بن مسعود ﷺ نبي علیه السلام ته خبره رااُورسوله او دوی منع نکړو ځکه د ابن مسعود ﷺ مقصد د نبي علیه السلام خير خواهي وه ، ددې حديث نه معلوميږي چې په بعضې صورتونو کې غيبت او چغل خوری مباح ده ، دا اګر چې په ظاهره باندې غيبت او چغل خوري ښکاري خو په حقيقت کې اِصلاح وي .(٢)

همدارنګې کوم مسلمان چې د کافرانو ملک ته د آحوالو معلومولو (يعنی جاسوسی) د پاره اُوليږلې شي نو ده ته هم جائز دي چې مسلمانانو ته د کافرانو احوال اُووايي .(٣)

---

(١) قَالَ عَبْدُ اللهِ: قَسَمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قِسْمَةً كَبَعْضِ مَا كَانَ يَقْسِمُ، فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الأَنْصَارِ: وَاللهِ إِنَّهَا لَقِسْمَةٌ مَا أُرِيدَ بِهَا وَجْهُ اللهِ. قُلْتُ: أَمَّا أَنَا لَأَقُولَنَّ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَأَتَيْتُهُ وَهُوَ فِي أَصْحَابِهِ فَسَارَرْتُهُ، فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتَغَيَّرَ وَجْهُهُ وَغَضِبَ، حَتَّى وَدِدْتُ أَنِّي لَمْ أَكُنْ أَخْبَرْتُهُ. ثُمَّ قَالَ: « قَدْ أُوذِيَ مُوسَى بِأَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَصَبَرَ » . صحيح البخاري كِتَابُ الأَدَبِ بَابُ الصَّبْرِ عَلَى الأَذَى رقم الحديث ٦١٠٠ ، ورقم الحديث ٣١٥٠ ، ورقم الحديث ٣٤٠٥ ، ورقم الحديث ٤٣٣٥ ، ورقم الحديث ٤٣٣٦ ، ورقم الحديث ٦٠٥٩ ، ورقم ٦٢٩١ ، ورقم ٦٣٣٦ ، صحيح مسلم كِتَابُ الزَّكَاةِ بَابُ إِعْطَاءِ الْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ عَلَى الْإِسْلَامِ وَتَصَبُّرِ مَنْ قَوِيَ إِيمَانُهُ رقم الحديث ١٤٠ (١٠٦٢) .

(٢) وَفِي هَذَا الْحَدِيثِ جَوَازُ إِخْبَارِ الْإِمَامِ وَأَهْلِ الْفَضْلِ بِمَا يُقَالُ فِيهِمْ مِمَّا لَا يَلِيقُ بِهِمْ لِيَحْذَرُوا الْقَائِلَ. وَفِيهِ بَيَانُ مَا يُبَاحُ مِنَ الْغِيبَةِ وَالنَّمِيمَةِ لِأَنَّ صُورَتَهُمَا مَوْجُودَةٌ فِي صَنِيعِ ابْنِ مَسْعُودٍ ﷺ هَذَا وَلَمْ يُنْكِرْهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَذَلِكَ أَنَّ قَصْدَ ابْنِ مَسْعُودٍ ﷺ كَانَ نُصْحَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَإِعْلَامَهُ بِمَنْ يَطْعَنُ فِيهِ مِمَّنْ يُظْهِرُ الْإِسْلَامَ وَيُبْطِنُ النِّفَاقَ لِيَحْذَرَ مِنْهُ . وَهَذَا جَائِزٌ كَمَا يَجُوزُ التَّجَسُّسُ عَلَى الْكُفَّارِ لِيُؤْمَنَ مِنْ كَيْدِهِمْ . فتح الباري شرح صحيح البخاري لابن حجر العسقلاني رَحِمَهُ اللهُ ج١٠ ص ٥١٢ قوله بَابُ الصَّبْرِ فِي الأَذَى في تشريح حديث ٦١٠٠ .

(٣) امام بخاري رَحِمَهُ اللهُ يو باب ليکلی "بَابُ مَا يُكْرَهُ مِنَ النَّمِيمَةِ" علامه ابن حجر رَحِمَهُ اللهُ ددې په باره کې فرمايي : قَوْلُهُ: بَابُ مَا يُكْرَهُ مِنَ النَّمِيمَةِ . كَأَنَّهُ أَشَارَ بِهَذِهِ التَّرْجَمَةِ إِلَى بَعْضِ الْقَوْلِ الْمَنْقُولِ عَلَى جِهَةِ الْإِفْسَادِ يَجُوزُ إِذَا كَانَ الْمَقُولُ فِيهِ كَافِرًا مَثَلًا كَمَا يَجُوزُ التَّجَسُّسُ فِي بِلَادِ الْكُفَّارِ وَنَقْلُ مَا يَضُرُّهُمْ . فتح الباري شرح صحيح البخاري لابن حجر العسقلاني رَحِمَهُ اللهُ ج١٠ ص ٤٧٢ بَابُ النَّمِيمَةِ مِنَ الْكَبَائِرِ

د غونډ تقرير خلاصه :

د غونډ تقرير خلاصه دا راأووته چې چُغل خوري ګناهِ کبيره ده ، په قرآن کريم او احاديثو مبارکه ؤ کې د دې سختې سزاګانې ذکر شوي ؛

چغل خور به (اِبتداءً) جنت ته نه داخليږي ، د چغل خورۍ په وجه انسان په عذابِ قبر کې مبتلاء کيږي ، چغل خوري د ولدِ زِنا صفت دی ، چغل خواره په دُنيا او آخرت دواړو بَدترين خلق دي ، دا د جادوګر او شيطان نه هم دير نقصاني دي .

د چغل خورۍ په وجه غټ غټ خاندانونه تباه کيږي ، د دې په وجه قحط سالي راځي .

چغل خور که تا ته د بل چا خبره راوړي نو دا به ضرور ستا خبره هم بل ته وړي ، دا د ډيرو ګناونو مُرتکِب ګرځي ، او دا هيڅ کله ريښتينې نه وي .

د چغل خورۍ په وجه د انسان آخره خاتمه خرابيږي ، د جهنم مستحق ګرځي ، او بې اِتفاقي پيدا کيږي .

لهذا انسان ته په کار دي چې د دينه په اِخلاص باندې توبه اُوباسي ، د دې د أسبابو نه ځان اُوساتي ، او شريعت چې په کومو خاصو صورتونو کې بل ته د خبرې نقل کولو اِجازت ورکړی د هغې نه علاوه نور د هر قِسمه چغل خورۍ نه پرهيز اوکړي ، نو الله تعالی به ورته اُوچته مرتبه ورکړي .

دُعا

الله تعالی دې مونږ ټول د چغل خورۍ ، غيبت ، تکبّر ، حسد او نورو باطني بيمارېو نه محفوظ اوساتي .

ربِّ ذُوالجلال دې په مونږ ټولو کې بهترين صفات پيدا کړي ، او د نبي عليه السلام په نقشِ قدم باندې دې مونږ ټو ، ته د تللو توفيق رانصيبه کړي .

آمِيْن يَارَبَّ الْعَالَمِيْن .

وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

﴿ مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيْبٌ عَتِيْدٌ ﴾ ق ۱۸

د ژبې حفاظت او خاموشۍ فضیلت

تالیف

اَبُو الشَّمْس مولانا نُوْرُ الْهُدٰى عُفِيَ عَنْهُ

مُدَرِّس دَارُالعلوم فیض القرآن اکاخیل کالونی مردان

Scanned with CamScanner

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

د ژبې حفاظت او خاموشۍ فضيلت

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ نَحْمَدُهٗ وَنَسْتَعِيْنُهٗ وَنَسْتَغْفِرُهٗ وَنُؤْمِنُ بِهٖ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْهِ ، وَنَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنْ شُرُوْرِ اَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ اَعْمَالِنَا مَنْ يَّهْدِهِ اللّٰهُ فَلَا مُضِلَّ لَهٗ وَمَنْ يُّضْلِلْهُ فَلَا هَادِيَ لَهٗ ، وَنَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ لَهٗ وَنَشْهَدُ اَنَّ سَيِّدَنَا وَنَبِيَّنَا وَمَوْلَانَا مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ ،

اَمَّا بَعْدُ فَاَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ قَالَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيْدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيْدِ :

﴿ مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ اِلَّا لَدَيْهِ رَقِيْبٌ عَتِيْدٌ ﴾ .(١)

وَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَنْ يَضْمَنْ لِيْ مَا بَيْنَ لَحْيَيْهِ وَمَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ أَضْمَنْ لَهُ الْجَنَّةَ . (٢)

وَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ : مَنْ صَمَتَ نَجَا . (٣)

صَدَقَ اللّٰهُ الْعَظِيْمُ .

ژبه هم لوی نعمت دی

زما خوږو قدرمنو او عزت مندو مسلمانانو وروڼو ! الله تعالی چې په موږ باندې کوم نعمتونه کړي دي په هغې کې یو لوی نعمت ژبه هم ده .

(١) ق آية ١٨ .

(٢) صحيح البخاري كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ رقم الحديث ٦٤٧٤ ، السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ١٦٦٧١ ، شعب الايمان رقم الحديث ٤٥٦٩ ، شرح السنّة للبغوي رقم الحديث ٤١٢٢ ، مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيْبَةِ وَالشَّتْمِ اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ رقم الحديث ٤٨١٢(١) ، كنز العمال رقم الحديث ٧٨٧٣ .

(٣) سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ الْقِيَامَةِ وَالرَّقَائِقِ وَالْوَرَعِ رقم الحديث ١٥٠١ قال الالباني: صحيح. شعب الايمان رقم الحديث ٣٦٢٩ ، مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيْبَةِ وَالشَّتْمِ اَلْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ٤٨٣٦(٢٥) ، مسند احمد رقم الحديث ٦٤٨١ ، ورقم الحديث ٦٦٥٤ ، سنن الدارمي رقم الحديث ٢٧٥٥ ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ١١٣ ، ورقم الحديث ١١٢ ، شرح السنّة للبغوي رقم الحديث ٤١٢٩ .

اګر چې د انسان د وجود هر اَندام ډير لوي نعمت دی، ليکن بعضې اَندامونه الله تعالی په خصوصي طريقې سره په طور د انعام ذکر کړي، چې که انسان ددې په حکمت او کاريګرۍ باندې سوچ اوکړي نو د الله تعالی بې مِثاله حِکمتونه او قدرتونه به ورته په کې په نظر راشي.

الله ﷻ فرمايي: ﴿ أَلَمْ نَجْعَل لَّهُ عَيْنَيْنِ ۝ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ ﴾. (١)

ترجمه: آيا مونږ انسان ته دوه سترګې، ژبه، او دوه شونډې نه دي ورکړي؟

په سترګو کې د الله ﷻ قدرتونه: په دې آيت کې اول نعمت سترګې ذکر شوی. که انسان د سترګو په جوړښت باندې سوچ اوکړي نو په دې کې د الله ﷻ قدرتونه کتلو سره مکمل حيرانيږي:

الله ﷻ دا د نازکو پردو او نازکو رګونو نه جوړې کړي، بيا يې په کې قدرتي رَنګا اچولی، ددې د حفاظت د پاره يې د پاسه پرې داسې پردې پيدا کړې چې د څه ضروري څيز راتلو په وخت په خپله بنديږي او کلاويږي، د پردو د پاسه يې د بڼو ويښتان اُودرول چې ګرد او غُبار ايسار کړي، بيا يې د پاسه پرې د وريزو ويښتان پيدا کړل چې د پورته نه خطرناک څيز دا رِک لاندې سترګې ته رانشي، بيا يې په وجود کې په داسې سخت ځای کې فِټ کړي چې د پاسه پرې د سَر سخت هډوکې دی او لاندې د اَننګو سخت هډوکې دی، دا ددې دپاره چې سترګې د مخامخ ګوزار نه محفوظې شي. (٢)

ژبه او شونډې: په مذکوره آيت کې دويم نعمت ژبه او دريم نعمت شونډې ذکر شوی. ژبه هم الله ﷻ په ډير عجيب و غريب اَنداز باندې پيدا کړې، دا د زړه ترجمانه ده.

چې کله انسان د يوې خبرې کولو اراده اوکړي نو اول په زړه کې ددې خيال راشي، دا خيال دِماغو ته لاړ شي، دِماغ ددې د پاره مناسب الفاظ تيار کړي، بيا د دِماغو د طرفه ژبې

---

(١) البلد آية ٨، ٩.

(٢) **نوټ:** د سترګو په جوړښت کې نور د الله ﷻ قدرتونه په تفصيل سره ددې (اِصلاحِيْ مُدَلّل تقرِيْرُونه) کتاب په دريم جلد کې د صفحه ٣٢٢ نه تر صفحه ٣٢٤ پورې ذکر دي، که مقرر سره وخت وي نو هغه دې هم اوګوري او په دې ځای کې دې بيان کړي. ابوالشمس عفي عنه

ته حکم اوشي ، نو د مرۍ او ژبې ټول نظام په حرکت کې راشي او انسان په ډيرې آسانۍ سره د خپل زړه خبره بل ته اورسوي . اوريدونکي دا نه محسوسوي چې کتې د الفاظو په ژبه باندې د راوتلو نه مخکې په دې باندې د ومره غټې مشينرۍ کار کړی .

په مذکوره آيت کې د ژبې سره د شونډو ذکر هم اوشو ځکه چې شونډې هم د الفاظو په جوړولو کې د ژبې سره پوره مدد کوي . (١)

د پيدائش نه نيولې تر مرګه پورې د ژبې دا نعمت د مونږ سره وي ، مونږ ددې نعمت حاصلولو د پاره نه څه محنت کړی او نه مو څه روپۍ خرچ کړي بلکه مُفت راته راکړل شوی نو ځکه يې راته د قدر پته نه لږي . ددې نعمت د قدر پوښتنه د هغه چا نه اوکړه چې د هغه سره دا نه وي ، يعنې چارا سره ژبه وي خو د خبرو کولو طاقت يې نه وي ، د هغوی په زړونو کې جَذبات وي خو په ژبه يې اِظهار نشي کولی . او مونږ خپل اِظْهَارُ مَا فِي الضَّمِيْر په ډيرې آسانې طريقې سره کولې شو .

د ژبې د صحيح اِستعمال حُکم

الله تعالی مونږ ته دا عظيم نعمت راکړی خو ورسره يې ددې د صحيح استعمال حُکم هم کړی ، ځکه دا ژبه د مونږ سره د الله تعالی آمانت ده ، زمونږ په خپل مِلکيت کې نده ، لهذا مونږ ته په کار دي چې د خبرو نه مخکې ضرور سوچ اوکړو چې زه دا کومه خبره کوم آيا دا د شريعت برابر ده او که نه ؟ آيا په دې کې د الله ﷻ رَضا شته او که نه ؟

ډير خلق ژبه د قينچې په شان چلوي ، په ژبه باندې دروغ وايي ، غِيبت کوي ، چُغل خورې کوي ، کنځل کوي ، او د الله ﷻ د ناراضتيا خبرې کوي نو دا په اصل کې ددې نِعمت بې قدري ده .

په ژبه باندې انسان داسې خبرې هم راويستې شي چې هغه د الله ﷻ د رَضا او جنت تللو ذريعه ګرځي (مثلا يو کافر په اخلاص باندې کلِمه شهادت اووايي نو په دې سره دا مسلمانيږي او د جنت مستحق ګرځي ، يا مسلمان په ژبه باندې ذکر ، تلاوت وغيره کوي

---

(١) نوټ : د ژبې متعلق نور تفصيل ددې (اِصْلَاحِيْ مَذَالِسْ تَقْرِيْرُوْنه) کتاب په دريم جلد کې په صفحه ٣٢٣ کې ذکر دی. ابوالشمس عفي عنه

Scanned with CamScanner

نو په دې سره دا د ثواب مستحق ګرځي).

او په ژبه باندې انسان داسې خبرې هم راویستې شي چې هغه د الله تعالی د ناراضتیا او جهنم ته تللو ذریعه ګرځي. (مثلاً کفري الفاظ د خلې نه راأوباسي، یا په ژبه باندې دروغ، غیبت، او نورې د ګناه خبرې کوي).

ګویا ژبه د تورې په شان ده چې انسان یې په دُشمن هم چلولې شي او خپل ځان ته هم پرې نقصان رسولې شي. ځکه خو الله تعالی دا د دوارو شوندو او غاښونو په مینځ کې محفوظه پیدا کړې چې انسان د خبرو نه مخکې سوچ اوکړي او دا بې ځایه استعمال نکړي.

د ژبې نه چې هر لفظ راأوځي نو فرښتې هغه لیکي

انسان چې د ژبې نه هر لفظ راأوباسي که هغه ښه وي یا خراب نو دده سره چې کومې فرښتې مقرر دي هغوی دا لیکي.

الله تعالی فرمایي: ﴿ مَا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ﴾. (١)

ترجمه: د انسان د خلې نه چې څه خبره راأووځي نو دده سره یوه ساتونکې فرښته تیاره (د لیکلو د پاره) ناسته وي.

یعنی انسان چې کومه خبره د خلې نه راأوباسي نو کومې دوه فرښتې چې هر وخت دده سره موجود وي هغوی دا هره خبره لیکي (او انسان به د قیامت په ورځ د الله ﷻ د وړاندې ددې حساب ورکوي). (٢)

په احتیاط سره خبرې کول په کار دي

ننن صبا که څه خلق په یو ځای کې ناست وي نو ډیرې په احتیاط باندې خبرې کوي ځکه د دوی سره دا ډیره وي چې هسې نه دلته څوک جاسوس ناست وي او زمونږ خبرې ریکارډ کړي نو حکومت به مو اُونیسي نو ځکه په خبرو کې احتیاط کوي.

---

(١) ق آیة ١٨.

(٢) (رَقِيبٌ) حافظ لما يقول أو يعمل. و (عَتِيدٌ) حاضر مهيأ. والمراد الملكان اللذان يلازمان الإنسان ويكتبان كل ما يصدر عنه من خير أو شر. تعليق مصطفى البغا على صحيح البخاري باب حفظ اللسان

Scanned with CamScanner

ليکن الله تعالى مونږ ته څه د پاسه څوارلس سوه کاله مخکښې دا خبر راکړي چې ستاسو هره خبره ليکلې شي او د قيامت په ورځ به د دې هرې خبرې حساب ورکوئ ليکن مونږ بيا هم په خبرو کښې اِحتياط نه کوو بلکه په زړه کښې مو چې څه راځي هغه په خُله باندې بغير د سوچ نه راأوباسو.

ډيره د أفسوس خبره ده چې مونږ خپل قيمتي وخت په فضول او د ګناه په خبرو کښې ضائع کوو بيا راسره دا اِحساس هم نه وي چې مونږ د ګناه کار اوکړو او خپل وخت مو ضائع کړو. لهذا په ژبه کښې احتياط په کار دی، دغه وجه ده چې په احاديثو مبارکه وُ کښې د ژبې د حفاظت او د خاموشۍ ډير فضيلت بيان شوی.

د ژبې په حفاظت سره د جنت ضمانت

۱. د بخاري شريف حديث دی، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

مَنْ يَضْمَنْ لِيْ مَا بَيْنَ لَحْيَيْهِ وَمَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ أَضْمَنْ لَهُ الْجَنَّةَ .(۱)

څوک چې ماته ضمانت راکړي (چې دا به حفاظت کوي) د هغه څيز چې د دواړو ژامبو په مينځ کښې دی (يعنى د ژبې او خُلې)، او د هغه څيز چې د دواړو خپو په مينځ کښې دی (يعنى د شرمګاه) نو زه به ده ته د جنت ضمانت ورکړم.

تشريح: د حديث مطلب دادی چې څوک ماته داسې ضمانت راکړي چې دا به د خپلې ژبې او خپلې خُلې حفاظت کوي (يعنى ژبه به د فحش خبرو، دروغ، غِيبت، چُغل خورۍ او نورو قبيحو خبرو نه ساتي، او خُله به د حرام خوراک نه ساتي). همدارنګې چې څوک د شرم ګاه د حفاظت ضمانت راکړي چې دا به غلط نه استعمالوي نو نبي عليه السلام فرمايي چې زه به ده ته د جنت ضمانت ورکړم.

او دا يقيني خبره ده چې داسې انسان به ضرور جنت ته داخليږي ځکه د نبي عليه السلام

---

(۱) صحيح البخاري كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ رقم الحديث ٦٤٧٤، السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ١٦٦٧١، شعب الايمان رقم الحديث ٤٥٦٩، شرح السنّة للبغوي رقم الحديث ٤١٢٢، مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيْبَةِ وَالشَّتْمِ اَلْفَصْلُ الأول رقم الحديث ٤٨١٢(١)، كنزالعمال رقم الحديث ٧٨٧٣.

ضمانت د الله ﷻ ضمانت دی.(١)

٢. نبي عليه السلام ته يو أعرابي راغی او ورته وې ويل:

يَا رَسُوْلَ اللهِ! عَلِّمْنِيْ عَمَلًا يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ.

اې د الله رسوله! ما ته داسې عمل أوښايه چې هغه ما جنت ته داخل کړي.

نبي عليه السلام ورته څه کارونه د کولو د پاره أوخودل.

(((غلام آزاد کړه، چا ته د شودو د پاره چيلۍ ورکړه، کومو رِشته دارو چې د تا سره په تعلق ختمولو ظلم کړې وي د هغوی سره اِحسان کوه، که دا کارونه نشې کولی نو أوږي ته روټۍ ورکړه، تږي ته أوبه ورکړه، د ښه کارونو حُکم کوه او د بدو کارونو نه منع کوه)))

په آخر کې نبي ﷺ ورته أوفرمايل:

فَإِنْ لَمْ تُطِقْ ذٰلِكَ، فَكُفَّ لِسَانَكَ إِلَّا مِنْ خَيْرٍ.(٢)

(١) (مَنْ يَضْمَنْ): بِالْجَزْمِ عَلَى أَنَّ مَنْ شَرْطِيَّةٌ (لِيْ مَا بَيْنَ لَحْيَيْهِ): بِفَتْحِ اللَّامِ مَنْبَتُ الْأَسْنَانِ. أَيْ: مَنْ يَتَكَفَّلُ لِيْ مُحَافَظَةَ مَا بَيْنَهُمَا مِنَ اللِّسَانِ وَالْفَمِ عَنْ تَقْبِيْحِ الْكَلَامِ وَأَكْلِ الْحَرَامِ (وَمَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ) أَيْ: مِنَ الْفَرْجِ عَنِ الزِّنَا وَنَحْوِهِ (أَضْمَنْ لَهُ الْجَنَّةَ) أَيْ: دُخُوْلَهَا أَوْ دَرَجَاتِهَا الْعَالِيَةَ. قَالَ الطِّيْبِيُّ: وَعَنْ بَعْضِهِمْ مَنْ يَضْمَنْ لِيْ لِسَانَهُ أَيْ: شَرَّ لِسَانِهِ وَبَوَادِرَهُ وَحِفْظَهُ عَنِ التَّكَلُّمِ بِمَا لَا يَعْنِيْهِ وَيَضُرُّهُ مِمَّا يُوْجِبُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوْقَ، وَفَرْجَهُ بِأَنْ يَصُوْنَهُ أَضْمَنْ لَهُ دُخُوْلَ الْجَنَّةِ. مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح ٣٠٢٥/٧ حِفْظُ اللِّسَانِ وَالْغِيْبَةِ وَالشَّتْمِ اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ في تشريح رقم الحديث ٤٨١٢(١).

(٢) پوره حديث داسې دی: عَنِ الْبَرَاءِ ﷺ. قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: يَا رَسُوْلَ اللهِ عَلِّمْنِيْ عَمَلًا يُدْخِلُنِي الْجنة. قَالَ: " لَئِنْ كُنْتَ أَقْصَرْتَ الْخُطْبَةَ، لَقَدْ أَعْرَضْتَ الْمَسْأَلَةَ. أَعْتِقِ النَّسَمَةَ. وَفُكَّ الرَّقَبَةَ " قَالَ: أَوَلَيْسَا وَاحِدًا؟ قَالَ: لَا عِتْقُ النَّسَمَةِ: أَنْ يَنْفَرِدَ بِعِتْقِهَا. وَفَكُّ الرَّقَبَةِ أَنْ يُعِيْنَ فِيْ ثَمَنِهَا. وَالْمِنْحَةُ الْوَكُوْفُ _ أَظُنُّهُ قَالَ: وَالْفَيْءُ عَلَى ذِي الرَّحِمِ الظَّالِمِ _ فَإِنْ لَمْ تُطِقْ ذٰلِكَ، فَأَطْعِمِ الْجَائِعَ. وَاسْقِ الظَّمْآنَ. وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوْفِ. وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ. فَإِنْ لَمْ تُطِقْ ذٰلِكَ. فَكُفَّ لِسَانَكَ إِلَّا مِنْ خَيْرٍ. شعب الايمان رقم ٣٠٢٦، مشكوة المصابيح كتاب العتق الفصل الثاني رقم الحديث ٣٣٨٤(٣)، الادب المفرد للبخاري باب فضل من يصل ذا الرحم الظالم رقم الحديث ٦٩، صحيح ابن حبان مخرجا رقم الحديث ٣٧٤، المستدرك على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ٢٨٦١ وقال الحاكم: هذا حديث صحيح الاسناد ولم يخرجاه، و وافقه الذهبي، السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ٢١٣١٣، مجمع الزوائد باب العتق والاعانة فيه رقم الحديث ٧٢٣٢.

Scanned with CamScanner

کهٔ ته ددې مذکوره کارونو طاقت نهٔ لرې نو بيا خپله ژبه د خپر خبرونه علاوه د هر قسمه نورو خبرونه بنده کړه (نو په دې سره به جنت ته داخل شې).

بې فائدې خبرو پرېښودو سره د جنت مستحق کيدل

محمد بن کعب رحمه الله فرمايي چې (يوه ورځ) رسول الله ﷺ (صحابه کرامو رضي الله عنهم ته) او فرمايل:

إِنَّ أَوَّلَ مَنْ يَدْخُلُ هٰذَا الْبَابَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ.

بيشکه په دې دروازه به د ټولو نه مخکې يو جنتي سړی راداخليږي.

په دې کې حضرت عبدالله بن سلام رضي الله عنه راداخل شو.

د رسول الله ﷺ څه صحابه کرام ده ته ورپاڅيدل او ده ته يې د نبي عليه السلام د خبرې خبر ورکړو (چې څوک په دې دروازه اول راداخل شي هغه به جنتي وي). صحابه کرامو رضي الله عنهم ده ته وويل:

ته مونږ ته د خپل هغه معتمد (او غوره) عمل په باره کې خبر راکړه د کوم په باره کې چې ستا اُميد وي (چې ددې په وجه به الله ﷻ جنت راکوي).

عبدالله بن سلام رضي الله عنه ورته او فرمايل:

إِنِّي لَضَعِيفٌ، وَإِنَّ أَوْثَقَ مَا أَرْجُوْ بِهِ لَسَلَامَةُ الصَّدْرِ وَتَرْكُ مَا لَا يَعْنِيْنِيْ.

زه ډير کمزورې يم خو زما په نزد د ټولو نه غوره عمل چې د کوم په وجه زه د الله ﷻ نه اُميد ساتم هغه دادی چې زما په سينه کې د چا سره بُغض او حسَد نشته، او بې فائدې خبرې پرېږدم.(١)

---

(١) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَعْبٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ أَوَّلَ مَنْ يَدْخُلُ هٰذَا الْبَابَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ» فَدَخَلَ عَبْدُ اللهِ بْنُ سَلَامٍ رضي الله عنه، فَقَامَ إِلَيْهِ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَخْبَرُوْهُ بِقَوْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالُوْا: فَأَخْبِرْنَا بِأَوْثَقِ عَمَلِكَ فِيْ نَفْسِكَ تَرْجُوْ بِهِ. قَالَ: إِنِّي لَضَعِيفٌ، وَإِنَّ أَوْثَقَ مَا أَرْجُوْ بِهِ لَسَلَامَةُ الصَّدْرِ وَتَرْكُ مَا لَا يَعْنِيْنِيْ. الصمت وآداب اللسان لابن ابي الدنيا ج١ ص ٩٣ رقم الحديث ١١١، احياء علوم الدين ج٣ ص ١١٣ بيان عظيم خطر اللسان...

Scanned with CamScanner

جنت او جهنم ته بوتلونکي څيزونه

حضرت ابو هريرة ﷺ فرمايي چې د رسول الله صلی الله عليه وسلم نه پوښتنه اوشوه:

مَا أَكْثَرُ مَا يُدْخِلُ الْجَنَّةَ؟

هغه کوم څيز دی چې هغه عام طور انسان جنت ته داخلوي؟

نبي عليه السلام ورته اوفرمايل:

تَقْوَى اللهِ، وَحُسْنُ الْخُلُقِ . د الله ﷻ نه يَره او ښائسته اخلاق.

تپوس کوونکي بيا عرض اوکړو:

وَمَا أَكْثَرُ مَا يُدْخِلُ النَّارَ؟ هغه کوم څيز دی چې هغه اکثره انسان جهنم ته داخلوي؟

نبي عليه السلام ورته اوفرمايل:

اَلْأَجْوَفَانِ: اَلْفَمُ وَالْفَرْجُ . هغه دوه دَه څيزونه دي: (يعنی) خُله او شرمګاه. (۱)

د ژبې د غلط استعمال په وجه د جهنم مستحق کيدل

انسان ته په کار دي چې خپله ژبه په قابو کې اُوساتي ځکه کله انسان د ژبې نه داسې خبره رااُوباسي چې دا ده ته معمولي ښکاري خو ليکن دا د الله ﷻ د ناراضتيا سبب اوګرځي، نو په دې سره دا انسان د جهنم مستحق شي.

---

(۱) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ: سُئِلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا أَكْثَرُ مَا يُدْخِلُ الْجَنَّةَ؟ قَالَ: «تَقْوَى اللهِ، وَحُسْنُ الْخُلُقِ». قَالَ: وَمَا أَكْثَرُ مَا يُدْخِلُ النَّارَ؟ قَالَ: «اَلْأَجْوَفَانِ: اَلْفَمُ وَالْفَرْجُ». الادب المفرد مخرجا للبخاري رقم الحديث ۲۹۲ بَابُ حُسْنِ الْخُلُقِ إِذَا فَقِهُوا.

وفي رواية: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَكْثَرِ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ الْجَنَّةَ، فَقَالَ: «تَقْوَى اللهِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ»، وَسُئِلَ عَنْ أَكْثَرِ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ النَّارَ، فَقَالَ: «اَلْفَمُ وَالْفَرْجُ». سنن الترمذي أَبْوَابُ الْبِرِّ وَالصِّلَةِ بَابُ مَا جَاءَ فِي حُسْنِ الْخُلُقِ رقم الحديث ۲۰۰۴، وقال الترمذي: هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ غَرِيبٌ. سنن ابن ماجة رقم الحديث ۴۲۴۶، مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ الْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ۴۸۳۲، المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ۷۹۱۹ وقال الحاكم: هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحُ الْإِسْنَادِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ، ووافقه الذهبي؛ شعب الايمان رقم الحديث ۵۰۲۵.

Scanned with CamScanner

۱. د بخاري شريف حديث دی ، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي :

إِنَّ العَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ رِضْوَانِ اللهِ لَا يُلْقِي لَهَا بَالًا يَرْفَعُهُ اللهُ بِهَا دَرَجَاتٍ ، وَ إِنَّ العَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مِنْ سَخَطِ اللهِ لَا يُلْقِي لَهَا بَالًا يَهْوِي بِهَا فِي جَهَنَّمَ . (١)

بیشکه کله بنده د الله ﷻ د رضا یوه خبره اوکړي اګر چې دا ددې خبرې څه پرواه نه ساتي (یعنی ددې خبرې اهمیت نه پیژني ، معمولي یې ګنړي) خو الله تعالی په دې سره دده ډیرې درجې اُوچتوي . او کله یو بنده د الله ﷻ د ناراضتیا څه خبره اوکړي دا ددې څه پرواه نه کوي (معمولي یې ګنړي) خو ددې په وجه دا په جهنم کې داخل شي .

۲ . د مسلم شريف په روايت کې داسې ذکر دي ، رسول الله ﷺ فرمايي :

إِنَّ العَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ مَا يَتَبَيَّنُ مَا فِيهَا يَهْوِيْ بِهَا فِي النَّارِ أَبْعَدَ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ . (٢)

بیشکه بنده یوه خبره اوکړي ، په دې کې فِکر اونکړي (یعنی بغیر د تدبّر نه غلطه خبره اوکړي او ددې د خراب اَنجام نه او نه یَرېږي(٣)) نو ددې خبرې په وجه دومره لرې په دوزخ کې اُوغورځیږي چې د هغې فاصله د مشرق او مغرب د درمیاني فاصلې نه زیاته ده .

فائده : ددې نه معلومه شوه چې لکه څرنګې چې معمولي خبره د انسان د پاره د جنت

---

(١) صحيح البخاري كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ رقم الحديث ٦٣٧٨ ، مشكوة المصابيح مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ الْفَصْلُ الأول رقم الحديث ٤٨١٣(٢) ، سنن الترمذي بابٌ في قلة الكلام رقم الحديث ٢٣١٩ ، سنن ابن ماجة باب كفّ اللسان في الفتنة رقم الحديث ٣٩٦٩ ، السنن الكبرى للنسائي رقم الحديث ١١٧٦٩ ، شعب الايمان رقم الحديث ٤٦٠٣ .

(٢) صحيح مسلم كِتَابُ الزُّهْدِ وَالرَّقَائِقِ بَابُ التَّكَلُّمِ بِالْكَلِمَةِ يَهْوِي بِهَا فِي النَّارِ رقم الحديث ٥٠(٢٩٨٨) .

(٣) (مَا يَتَبَيَّنُ مَا فِيهَا) معناه لا يتدبرها ويتفكر في قبحها ولا يخاف ما يترتب عليها وهذا كالكلمة عند السلطان وغيره من الولاة وكالكلمة يقذف أو معناه كالكلمة التي يترتب عليها إضرار مسلم ونحو ذلك . شرح محمد فؤاد عبد الباقي على صحيح مسلم

تللو ذريعه گرځي نو همدغه شان كله معمولي خبره د انسان د جهنم تللو ذريعه هم گرځي.
لهذا خپله ژبه په كنټرول كې ساتل په كار دي.(١)

د ژبې د غلط استعمال په وجه پړمخ جهنم ته غورځيدل

په ترمذي شريف او مشكوة شريف كې اوږد حديث ذكر دى، رسول الله صلى الله عليه
حضرت معاذ بن جبل ﷺ ته او فرمايل : .... أَلَا أُخْبِرُكَ بِمَلَاكِ ذٰلِكَ كُلِّهِ ؟
آيا زه تاته د دې ټولو څيزونو جَرړه (او تقويت) اوښايم ؟
حضرت معاذ ﷺ فرمايي چې ما ورته وويل :
بَلَى يَا نَبِيَّ اللهِ. اې د الله رسوله! راته وې ښايې.
نو نبي عليه السلام خپله ژبه مباركه اونيوه او (هغې ته اشاره كولو سره) وې فرمايل :
كُفَّ عَلَيْكَ هٰذَا. دا ژبه (د فضول خبرو نه) بنده ساته.
ما ورته عرض اوكړو : (اې د الله رسوله!) مونږ چې دا كومې خبرې كوو نو آيا په دې ټولو به زمونږ مؤاخذه كيږي؟
نبي عليه السلام ورته او فرمايل :
ثَكِلَتْكَ أُمُّكَ يَا مُعَاذُ. وَهَلْ يَكُبُّ النَّاسَ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ أَوْ عَلَى مَنَاخِرِهِمْ إِلَّا حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ. (٢)

---

(١) ... وَالْمَعْنَى: أَنَّهُ يَتَكَلَّمُ بِكَلِمَةِ الْحَقِّ يَظُنُّهَا قَلِيلَةً وَهِيَ عِنْدَ اللهِ جَلِيلَةٌ. فَيَحْصُلُ لَهُ رِضْوَانُ اللهِ. وَقَدْ يَتَكَلَّمُ بِسُوءٍ وَلَا يَعْلَمُ أَنَّهُ كَذٰلِكَ وَهُوَ عِنْدَ اللهِ ذَنْبٌ عَظِيمٌ. فَيَحْصُلُ لَهُ السَّخَطُ مِنَ اللهِ. مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح ٣٠٢٦/٧ حفظ اللسان والغيبة والشتم الفصل الأول في تشريح رقم الحديث ٤٨١٣.

(٢) پوره حديث داسې دى : عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ ﷺ، قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ، فَأَصْبَحْتُ يَوْمًا قَرِيبًا مِنْهُ وَنَحْنُ نَسِيرُ. فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ! أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ وَيُبَاعِدُنِي عَنِ النَّارِ، قَالَ: « لَقَدْ سَأَلْتَنِي عَنْ عَظِيمٍ، وَإِنَّهُ لَيَسِيرٌ عَلَى مَنْ يَسَّرَهُ اللهُ عَلَيْهِ. تَعْبُدُ اللهَ وَلَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَتَصُومُ رَمَضَانَ، وَتَحُجُّ الْبَيْتَ » ثُمَّ قَالَ: " أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى أَبْوَابِ الْخَيْرِ: اَلصَّوْمُ جُنَّةٌ، وَالصَّدَقَةُ تُطْفِئُ الْخَطِيئَةَ كَمَا يُطْفِئُ الْمَاءُ النَّارَ. وَصَلَاةُ الرَّجُلِ مِنْ جَوْفِ اللَّيْلِ" ←←←←←←←

اې معاذ ! ستا مور دې تا ورک کړي (يا : ستا مور دې په تا باندې بوره شي(١)) خلقو لره پَړمخې (يا په پوزه باندې) جهنم ته غورځوونکې څيز د ژبې لو دی.
(يعنې د همدې غلطو خبرو په وجه خلق پَړمخې جهنم ته غورځي).

فائده : نبي عليه السلام د خبرو تشبيه د ژبې د لو سره ورکړه ، لکه څرنګې چې د اوسپنې لور هر قِسمه فصل کټ کوي که هغه اوچ وي او که لوند ، که ښه وي او که خراب نو همدغه شان بعضې کس په ژبه باندې هر قِسمه خبرې را اُوباسي ، د ښه او خرابو تمييز نه کوي ، نو دا د انسان د پاره پَړمخې جهنم ته د غورځولو سبب ګرځي .(٢)

←←← قَالَ: ثُمَّ تَلَا {تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ} [السجدة آية ١٦]، حَتَّى بَلَغَ {يَعْمَلُونَ} [السجدة آية ١٧] ثُمَّ قَالَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِرَأْسِ الْأَمْرِ كُلِّهِ وَعَمُودِهِ، وَذِرْوَةِ سَنَامِهِ»؟ قُلْتُ: بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: «رَأْسُ الْأَمْرِ الْإِسْلَامُ، وَعَمُودُهُ الصَّلَاةُ، وَذِرْوَةُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ» ثُمَّ قَالَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِمَلَاكِ ذَلِكَ كُلِّهِ»؟ قُلْتُ: بَلَى يَا نَبِيَّ اللهِ، فَأَخَذَ بِلِسَانِهِ قَالَ: «كُفَّ عَلَيْكَ هَذَا»، فَقُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللهِ، وَإِنَّا لَمُؤَاخَذُونَ بِمَا نَتَكَلَّمُ بِهِ؟ فَقَالَ: ثَكِلَتْكَ أُمُّكَ يَا مُعَاذُ، وَهَلْ يَكُبُّ النَّاسَ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ أَوْ عَلَى مَنَاخِرِهِمْ إِلَّا حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ . سنن الترمذي أَبْوَابُ الْإِيمَانِ بَابُ مَا جَاءَ فِي حُرْمَةِ الصَّلَاةِ رقم الحديث وقال الترمذي: هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ ، مشكوة المصابيح كتاب الايمان الفصل الثاني رقم الحديث ٢٩(٢٨) ، مسند احمد رقم الحديث ٢٢٠١٦ ، السنن الكبرى للنسائي رقم الحديث ١١٣٣٠ ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٣٠٢ ، الآداب للبيهقي رقم الحديث ٢٩٥ ، شرح السنة للبغوي رقم الحديث ١١ ، صحيح الترغيب والترهيب رقم ٢٨٦٦(١٧) ، كنز العمال رقم الحديث ٤٣٥٧٩ .

(١) ثَكِلَتْكَ أُمُّكَ . ستا مور دې تا ورک کړي ، دا اګر چې په ظاهره باندې د مرګ خبرې معلوميږي ليکن دلته دا مراد نه دي ، بلکه دا يوه مُحاوره ده چې د غفلت نه راپيدا ريدلو او تعجب ظاهرولو د پاره استعماليږي .
(ثَكِلَتْكَ أُمُّكَ يَا مُعَاذُ) : فَقَدَتْكَ، وَهُوَ دُعَاءٌ عَلَيْهِ بِالْمَوْتِ عَلَى ظَاهِرِهِ، وَلَا يُرَادُ وُقُوعُهُ، بَلْ هُوَ تَأْدِيبٌ وَتَنْبِيهٌ مِنَ الْغَفْلَةِ، وَتَعْجِيبٌ وَتَعْظِيمٌ لِلْأَمْرِ . مرقاة المفاتيح ج ١ ص ١٠٦ كتاب الايمان الفصل الثاني في تشريح حديث ٢٨ .

(٢) (إِلَّا حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ) أَيْ مَحْصُودَاتُهَا ، شَبَّهَ مَا يَتَكَلَّمُ بِهِ الْإِنْسَانُ بِالزَّرْعِ الْمَحْصُودِ بِالْمِنْجَلِ، وَهُوَ مِنْ بَلَاغَةِ النُّبُوَّةِ، فَكَمَا أَنَّ الْمِنْجَلَ يَقْطَعُ وَلَا يُمَيِّزُ الرَّطْبَ وَالْيَابِسَ وَالْجَيِّدَ وَالرَّدِيءَ، فَكَذَلِكَ لِسَانُ بَعْضِ النَّاسِ يَتَكَلَّمُ بِكُلِّ نَوْعٍ مِنَ الْكَلَامِ حَسَنًا وَقَبِيحًا ، وَالْمَعْنَى لَا يَكُبُّ النَّاسَ فِي النَّارِ إِلَّا حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ مِنَ الْكُفْرِ وَالْقَذْفِ، وَالشَّتْمِ، وَالْغِيبَةِ، وَالنَّمِيمَةِ، وَالْبُهْتَانِ، وَنَحْوِهَا . مرقاة المفاتيح ج ١ ص ١٠٦ كتاب الايمان الفصل الثاني في تشريح حديث ٢٨

د فضول خبرو په وجه د جنت نه منع کيدل

څوک چې فضول خبرې کوي نو کله په خبرو کولو کې دده د خُلې نه داسې خبره راأووځي چې هغه د الله ﷻ د ناراضګۍ سبب اوګرځي نو په دې سره انسان د جنت نه منع کيږي.

همدارنګې د بې فائدې خبرو کولو په وجه د انسان سره حِساب کولې شي نو ددې په وجه هم انسان په اِبتدائي کسانو کې جنت ته داخليدو نه منع کيږي.

د ترمذي شريف او مشکوة شريف حديث دی، حضرت انس ﷺ فرمايي چې د نبي عليه السلام په صحابه کرامو کې يو کس وفات شو، بل کس (دې مَرحوم ته) ووېل:

أَبْشِرْ بِالْجَنَّةِ. د جنت زيرې قبول کړه.

رسولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دې ويونکي ته اوفرمايل:

أَوَلَا تَدْرِي فَلَعَلَّهُ تَكَلَّمَ فِيمَا لَا يَعْنِيهِ أَوْ بَخِلَ بِمَا لَا يَنْقُصُهُ.

ته خو ده ته زيرې ورکوې حالانکه تا ته معلومه نده کيدې شي ده بې فائدې خبرې کړې وي، يا يې په داسې څيز سره بُخل کړې وي چې هغه نه کميږي. (۱)

همداسې واقعات په نورو احاديثو کې هم ذکر شوی. (۲)

---

(۱) عَنْ أَنَسٍ ﷺ. قَالَ: تُوُفِّيَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ فَقَالَ يَعْنِي رَجُلًا: أَبْشِرْ بِالْجَنَّةِ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَوَلَا تَدْرِي فَلَعَلَّهُ تَكَلَّمَ فِيمَا لَا يَعْنِيهِ أَوْ بَخِلَ بِمَا لَا يَنْقُصُهُ». سنن الترمذي أَبْوَابُ الزُّهْدِ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رقم الحديث ۲۳۱۶، مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ الفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ۴۸۴۲(۳۱)، صحيح الترغيب والترهيب رقم الحديث ۲۸۸۲(۳۳) الترغيب في الصمت الا عن خير والترهيب من كثرة الكلام، وقال المنذري: هذا حديث حسنٌ صحيحٌ. وقال الحافظ رواته ثقات. وقال ملا علي قاري في المرقاة: رِجَالُهُ رِجَالُ الصَّحِيحَيْنِ إِلَّا سُلَيْمَانَ بْنَ عَبْدِ الْجَبَّارِ الْبَغْدَادِيَّ شَيْخَ التِّرْمِذِيِّ، وَقَدْ ذَكَرَهُ ابْنُ حِبَّانَ فِي الثِّقَاتِ. كَذَا فِي التَّصْحِيحِ. مرقاة ج ۷ ص ۳۰۳۲، كنز العمال رقم الحديث ۸۲۹۲ حرف الميم ما لا يعني.

(۲) ملا علي قاري رحمه الله په مرقاة کې څنې واقعات رانقل کړي: وَفِي حَدِيثٍ آخَرَ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَدَ كَعْبًا فَسَأَلَ عَنْهُ. فَقَالُوا: مَرِيضٌ. فَخَرَجَ يَمْشِي حَتَّى أَتَاهُ. فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهِ قَالَ: "أَبْشِرْ يَا كَعْبُ" فَقَالَتْ أُمُّهُ: هَنِيئًا لَكَ الْجَنَّةُ يَا كَعْبُ. فَقَالَ: "مَنْ هَذِهِ الْمُتَأَلِّيَةُ عَلَى اللهِ؟" قَالَ: هِيَ أُمِّي يَا رَسُولَ اللهِ. قَالَ: "وَمَا يُدْرِيكِ يَا أُمَّ كَعْبٍ. لَعَلَّ كَعْبًا قَالَ مَا لَا يَعْنِيهِ، أَوْ مَنَعَ مَا لَا يُغْنِيهِ".

تشريح : د نبي عليه السلام د وينا مقصد دا وُ چې کيدې شي چې دده د خُلې نه بې فائدې خبرې اُوتې وي يا داسې خبرې اُوتې وي چې هغه دده ته د ضرر رسولو سبب وي ، او يا يې په داسې څيز کې بُخل کړې وي چې هغه په خرچ کولو سره نه کميږې ، نو چې کله دده سره ددې خبرو په وجه حِساب کيدې شي نو بيا څنګه ده ته دومره يقيني د جنت زيرې ورکولې شي؟ ددې تر حسابه پورې به د جنت نه منع وي . (١)

د ژبې د فتنې نه يَره کول

١. د ترمذي شريف حديث دی ، حضرت سفيان ابن عبد الله ثقفي ﷺ فرمايي چې ما رسولُ الله صلى الله عليه وسلم ته اوفرمايل : يَارَسُوْلَ اللهِ ! مَاأَخْوَفُ مَاتَخَافُ عَلَيَّ ؟

اې د الله رسوله ! تاسو زما په باره کې د کوم څيز نه ډيره يَره کوی ؟ (يعنی زما د پاره ډير خطرناک څيز کوم يو دی ؟)

نبي عليه السلام خپله ژبه مبارکه اُونيوه او وې فرمايل : هٰذَا . دا ژبه . (٢)

←←← وَرَوَى ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا ، وَأَبُو يَعْلَى ، عَنْ أَنَسٍ ﷺ أَيْضًا قَالَ : اُسْتُشْهِدَ مِنَّا رَجُلٌ يَوْمَ أُحُدٍ ، فَوُجِدَ عَلَى بَطْنِهِ صَخْرَةٌ مَرْبُوطَةٌ مِنَ الْجُوعِ ، فَمَسَحَتْ أُمُّهُ التُّرَابَ عَنْ وَجْهِهِ وَقَالَتْ : هَنِيئًا لَكَ يَا بُنَيَّ الْجَنَّةَ . فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : " مَا يُدْرِيكِ لَعَلَّهُ كَانَ يَتَكَلَّمُ فِيمَا لَا يَعْنِيهِ وَيَمْنَعُ مَا لَا يَضُرُّهُ » . مرقاة المفاتيح ٣٠٤٣/٧ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ الْفَصْلُ الثَّانِي

(١) ... وَمَعْنَاهُ أَنَّهُ إِنَّمَا تَتَهَنَّأُ الْجَنَّةُ لِمَنْ لَا يُحَاسَبُ وَلَا يُعَاقَبُ ، وَمَنْ تَكَلَّمَ فِيمَا لَا يَعْنِيهِ حُوسِبَ عَلَيْهِ ، وَإِنْ كَانَ مُبَاحًا فَلَا تَتَهَنَّأُ لَهُ الْجَنَّةُ مَعَ الْمُنَاقَشَةِ فِي الْحِسَابِ ، فَإِنَّهُ نَوْعٌ مِنَ الْعَذَابِ . مرقاة المفاتيح ج ٧ ص ٣٠٤٣ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ الْفَصْلُ الثَّانِي .

(٢) عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ الثَّقَفِيِّ ﷺ ، قَالَ : قُلْتُ : يَارَسُوْلَ اللهِ حَدِّثْنِي بِأَمْرٍ أَعْتَصِمُ بِهِ ، قَالَ : « قُلْ رَبِّيَ اللهُ ثُمَّ اسْتَقِمْ » ، قُلْتُ : يَارَسُوْلَ اللهِ ! مَا أَخْوَفُ مَا تَخَافُ عَلَيَّ ؟ فَأَخَذَ بِلِسَانِ نَفْسِهِ ، ثُمَّ قَالَ : « هٰذَا » . سنن الترمذي أَبْوَابُ الزُّهْدِ بَابُ مَا جَاءَ فِي حِفْظِ اللِّسَانِ رقم الحديث ٢٤١٠ وقال الترمذي : هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ . مسند احمد رقم الحديث ١٥٤١٩ ، صحيح ابن حبان محققا رقم الحديث ٥٦٩٩ ذكر البيان بأن لسان المرء من أخوف ما يُخاف عليه منه ، شعب الايمان رقم الحديث ٤٥٧٢ ، مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ الْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ٤٨٤٣(٣٢) ، الترغيب والترهيب لقوام السنة رقم الحديث ١٧١٤ .

(يعنی ماته ستا په باره کې د ټولو نه ډيره يره د ژبې په باره کې ده ، پس ته د خپلې ژبې حفاظت کوه) .

٢ . يو ځل حضرت عُمر ﷺ د حضرت ابوبکر صديق ﷺ په خدمت کې حاضر شو نو وې ليدل چې حضرت ابوبکر صديق ﷺ خپله ژبه (په ګوتو باندې) راکاږي .

حضرت عمر ﷺ ورته اوفرمايل : مَهْ . غَفَرَ اللهُ لَكَ.

الله تعالى دې ستاسو مغفرت اوکړي داسې مه کوه (ژبه مه راکاږه) .

حضرت ابوبکر صديق ﷺ ورته اوفرمايل :

إِنَّ هٰذَا أَوْرَدَنِي الْمَوَارِدَ .

بيشکه زه دې ژبې د هلاکت په ځايونو کې داخل کړې يم (نو ځکه د دې سزا لاتقه ده) .(١)

٣ . امام غزالي رحمه الله دا هم ذکر کړي چې حضرت ابوبکر صديق ﷺ به په خُله کې کاڼړې واچول چې د دې په ذريعه به يې ځان د خبرو نه منع کړې وُ ، ژبې ته به يې اِشاره کوله او د دې په باره کې به يې فرمايل :

---

(١) عَنْ أَسْلَمَ قَالَ: إِنَّ عُمَرَ ﷺ دَخَلَ يَوْمًا عَلَى أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَهُوَ يَجْبِذُ لِسَانَهُ. فَقَالَ عُمَرُ ﷺ : مَهْ غَفَرَ اللهُ لَكَ. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ ﷺ : إِنَّ هٰذَا أَوْرَدَنِي الْمَوَارِدَ . مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ اَلْفَصْلُ الثالث رقم الحديث ٤٨٦٩(٥٨) ، موطا مالک باب ما جاء فيما يخاف من اللسان رقم الحديث ١٢ ، مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ٣٧٠٤٧ ، السنن الكبرى للنسائي رقم الحديث ١١٨٤١ ، شعب الايمان رقم الحديث ٤٦٣٦ ، مجمع الزوائد رقم الحديث ١٨١٧٥ ، كنزالعمال رقم الحديث ٨٨٨٩ .

وفي رواية : عَنْ أَسْلَمَ: أَنَّ عُمَرَ ﷺ اِطَّلَعَ عَلَى أَبِي بَكْرٍ ﷺ ، وَهُوَ يَمُدُّ لِسَانَهُ . فَقَالَ : مَا تَصْنَعُ يَا خَلِيفَةَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ؟! فَقَالَ: إِنَّ هٰذَا أَوْرَدَنِي الْمَوَارِدَ ، إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : لَيْسَ شَيْءٌ مِنَ الْجَسَدِ إِلَّا يَشْكُو ذَرَبَ اللِّسَانِ . مجمع الزوائد ومنبع الفوائد كِتَابُ الزُّهْدِ بَابُ مَا جَاءَ فِي الصَّمْتِ وَحِفْظِ اللِّسَانِ رقم الحديث ١٨١٧٥ وقال الهيثمي : رَوَاهُ أَبُو يَعْلَى ، وَرِجَالُهُ رِجَالُ الصَّحِيحِ غَيْرَ مُوسَى بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ حَيَّانَ ، وَقَدْ وَثَّقَهُ ابْنُ حِبَّانَ. شعب الايمان رقم الحديث ٤٥٩٦ ، كنزالعمال رقم الحديث ٣٠٥٤ ، وَرَوَاهُ ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا فِي الصَّمْتِ ، وَأَبُو يَعْلَى فِي مُسْنَدِهِ ، وَالدَّارَقُطْنِيُّ فِي الْعِلَلِ.

Scanned with CamScanner

هٰذَا الَّذِيْ أَوْرَدَنِي الْمَوَارِدَ .

دې ژبې زه د هلاکت په ځايونو کې داخل کړې يم . (١)

٤. حضرت عبدالله بن مسعود ﷺ به فرمايل : قسم په هغه ذات چې د هغه نه علاوه بل څوک د عبادت لائق نشته چې د ژبې نه علاوه بل هيڅ څيز د زيات بندولو محتاج ندی . (يعنی ژبه زياته خاموشه او په کنټرول کې ساتل په کار دي) . (٢)

٥. طاؤس رحمه الله به فرمايل :

إِنَّمَا لِسَانِيْ سَبُعٌ إِنْ أَرْسَلْتُهُ أَكَلَنِيْ .

زما ژبه دَرِنده (شلوُونکې ځناور) دی ، که چيرته زه دا (بې کنټروله) پريږدم نو ما به اوخوري . (٣)

---

(١) قَالَ الْغَزَالِيُّ رَحِمَهُ اللّٰهُ : وَفِي الْآثَارِ ، رُوِيَ عَنِ الصِّدِّيْقِ ﷺ أَنَّهُ كَانَ يَضَعُ حَصَاةً فِيْ فِيْهِ يَمْنَعُ بِهَا نَفْسَهُ مِنَ الْكَلَامِ ، وَكَانَ يُشِيْرُ إِلٰى لِسَانِهِ وَيَقُوْلُ : هٰذَا الَّذِيْ أَوْرَدَنِي الْمَوَارِدَ . مرقاة المفاتيح باب حفظ اللسان والغيبة والشتم الفصل الثالث ج٧ ص ٣٠٥٤ في تشريح حديث ٤٨٦٩(٥٨) . احياء علوم الدين ج٣ ص ١١١ بيان عظم خطر اللسان وفضيلة الصمت .

(٢) قَالَ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ مَسْعُوْدٍ ﷺ وَاللّٰهِ الَّذِيْ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ مَا شَيْءٌ أَحْوَجَ إِلٰى طُوْلِ سِجْنٍ مِنْ لِسَانٍ . احياء علوم الدين ج٣ ص ١١١ كتاب آفات اللسان بيان عظم خطر اللسان وفضيلة الصمت .

عَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ : مَا شَيْءٌ أَحَقُّ بِطُوْلِ سِجْنٍ مِنَ اللِّسَانِ . الصمت وآداب اللسان ج ١ ص ٥٦ رقم ٢٣ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَفَضْلِ الصَّمْتِ

(٣) وقال طاوس رَحِمَهُ اللّٰهُ : إِنَّمَا لِسَانِيْ سَبُعٌ إِنْ أَرْسَلْتُهُ أَكَلَنِيْ . احياء علوم الدين ج٣ ص ١١١ كتاب آفات اللسان بيان عظم خطر اللسان وفضيلة الصمت .

قَالَ بَعْضُ التَّابِعِيْنَ : إِنَّمَا لِسَانِيْ سَبُعٌ ، إِنْ أَرْسَلْتُهُ خِفْتُ أَنْ يَأْكُلَنِيْ . الصمت وآداب اللسان ج ١ ص ٦٣ رقم ٣٩ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَفَضْلِ الصَّمْتِ .

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَوْشَبٍ ، قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عِمْرَانَ الْجَوْنِيَّ يَقُوْلُ : إِنَّمَا لِسَانُ أَحَدِكُمْ كَلْبٌ ، فَإِذَا سَلَّطَهُ عَلٰى نَفْسِهِ أَكَلَهُ . الصمت وآداب اللسان ج ١ ص ٦٧ رقم ٥١ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَفَضْلِ الصَّمْتِ .

٦. امام شافعي رحمه الله د ژبې په باره کې فرمايي :

١. إِحْفَظْ لِسَانَكَ أَيُّهَا الإِنْسَانُ ✿ لَا يَلْدَغَنَّكَ إِنَّهُ ثُعْبَانُ

٢. كَمْ فِي المَقَابِرِ مِنْ قَتِيْلِ لِسَانِهِ ✿ كَانَتْ تَهَابُ لِقَاءَهُ الأَقْرَانُ

١. اې انسانه ! د ژبې حفاظت کوه ، هسې نه چې دا تا اُوچيچي ، ځکه دا د اژدها په شان ده .

٢. په قبرونو کې ډير داسې خلق دي چې هغوی د ژبې په وجه وژل شوي ، حالانکه (دوی به د ومره رُعب ناک وو چې) همزولي خلق به د دوی د ملاقات نه يريدل .(١)

٧. ربيع بن خُثَيْم الله تر د شلو (٢٠) کالو پورې د دُنيا خبرې نه وی کړی ، کله به چې سهر شو نو ده به صفا پاڼه او قلم راواخيست کومه خبره به يې چې کوله نو هغه به يې ليکله ، بيا به يې ماښام د ځان سره حِساب کولو . (نو په دې طريقه يې ځان د دُنياوي فضول خبرو نه ساتلې وُ) .(٢)

همدغه شان مونږ ته هم په کار دي چې په دُنيا کې د خپل ځان سره حِساب اوکړو چې آيا مونږ څومره خبرې د شريعت موافق کوو او څومره د شريعت خلاف کوو ؟

ځکه د آخرت د حِساب نه مخکې د ځان سره حِساب آسان دی ، او د آخرت د پښيمانتيا نه مخکې خپله ژبه کنټرول کول آسان دي .(٣)

---

(١) ديوان الامام الشافعي قافية النون . تفسير سراج منير ٣٢٢/٤ ، نظم الدرر في تناسب الآيات والسور ٥٩/٢١ .

(٢) قِيْلَ : مَا تَكَلَّمَ الرَّبِيْعُ بْنُ خُثَيْمٍ بِكَلَامِ الدُّنْيَا عِشْرِيْنَ سَنَةً . وَكَانَ إِذَا أَصْبَحَ وَضَعَ قِرْطَاسًا نَقِيًّا وَقَلَمًا. فَكُلُّ مَا تَكَلَّمَ بِهِ كَتَبَهُ ثُمَّ يُحَاسِبُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْمَسَاءِ . مرقاة المفاتيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيْبَةِ وَالشَّتْمِ الفصل الثاني ج٧ ص ٣٠٣١ في تشريح حديث ٤٨٤٠(٢٩) . احياء علوم الدين ج٣ ص ١١١ كتاب آفات اللسان بيان عظم خطر اللسان وفضيلة الصمت . تنبيه الغافلين ج١ ص ٢١٤ باب حفظ اللسان .

(٣) هَكَذَا كَانَ عَمَلُ الأَوْتَادِ . إِنَّهُمْ كَانُوْا يَتَكَلَّمُوْنَ لِحِفْظِ اللِّسَانِ . وَيُحَاسِبُوْنَ أَنْفُسَهُمْ فِي الدُّنْيَا . وَهَكَذَا يَنْبَغِيْ لِلْمُسْلِمِ أَنْ يُحَاسِبَ نَفْسَهُ فِي الدُّنْيَا قَبْلَ أَنْ يُحَاسَبَ فِي الآخِرَةِ . لِأَنَّ حِسَابَ الدُّنْيَا أَيْسَرُ مِنْ حِسَابِ الآخِرَةِ . وَحِفْظُ اللِّسَانِ فِي الدُّنْيَا أَيْسَرُ مِنْ نَدَامَةِ الآخِرَةِ . تنبيه الغافلين ج١ ص ٢١٤ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ .

۸. يو کس نبي عليه السلام ته عرض اوکړو :

مُرْنِيْ فِي الْإِسْلَامِ بِأَمْرٍ لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا بَعْدَكَ .

اې د الله رسوله ! ماته په اسلام کې د داسې څيز حُکم اوکړه چې زه ستاسو نه پس د بل هيچا نه د هغې متعلق پوښتنه اونکړم .

نبي عليه السلام ورته اوفرمايل : قُلْ آمَنْتُ بِاللهِ ثُمَّ اسْتَقِمْ .

دا اُووايه چې ما په الله ﷻ باندې اِيمان راوړی بيا په دې باندې مضبوط اوسه .

هغه کس بيا پوښتنه اوکړه چې د څه شي نه ويره (او د هغې حفاظت) اوکړم ؟

نبي عليه السلام خپلې ژبې مبارکې ته اِشاره اوکړه (چې ددې د غلط استعمال نه ويره اوکړه) .(۱)

د ګناه اکثره خبرې د ژبې نه صادريږي

د ژبې ډير حفاظت په کار دی ځکه د ګناه اکثره خبرې (لکه دروغ ، غِيبت ، چُغل خوري ، کنځل او فحش خبرې کول) د ژبې نه صادريږي .

نبي کريم صلی الله عليه وسلم فرمايي : إِنَّ أَكْثَرَ خَطَايَا ابْنِ آدَمَ فِيْ لِسَانِهِ .

بيشکه د بني آدم اکثره خطاګانې دده د ژبې په وجه وي .(۲)

ژبه په قابو کې ساتل د نِجات ذريعه ده

د ترمذي شريف او مشکوة شريف حديث دی ، حضرت عُقبه بن عامر ﷺ فرمايي چې

(۱) عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سُفْيَانَ الثَّقَفِيِّ ، عَنْ أَبِيْهِ ، أَنَّ رَجُلًا قَالَ : يَا رَسُوْلَ اللهِ ! _ وَقَدْ ، قَالَ هُشَيْمٌ : قُلْتُ : يَا رَسُوْلَ اللهِ ! _ مُرْنِيْ فِي الْإِسْلَامِ بِأَمْرٍ لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا بَعْدَكَ . قَالَ : « قُلْ آمَنْتُ بِاللهِ ، ثُمَّ اسْتَقِمْ » . قَالَ : قُلْتُ : فَمَا أَتَّقِيْ ، فَأَوْمَأَ إِلَى لِسَانِهِ . مسند احمد مخرجا رقم الحديث ۱۹۴۳۱ ، سنن النسائي رقم الحديث ۱۱۴۲۵ ، الصمت لابن ابي الدنيا رقم الحديث ۱ ، احياء علوم الدين ج۳ ص ۱۰۹ ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۶۳۹۸ ، شعب الايمان رقم الحديث ۴۵۷۸ .

(۲) شعب الايمان رقم الحديث ۴۵۸۳ ، كنز العمال رقم الحديث ۷۸۸۸ ، الترغيب والترهيب لقوام السنة رقم الحديث ۱۷۲۲ ، ورقم الحديث ۲۳۷۳ ، الصمت لابن ابي الدنيا رقم الحديث ۱۸ ، احياء علوم الدين ج۳ ص ۱۱۰ .

ما رسول الله صلى الله عليه وسلم ته او فرمايل :

يَارَسُوْلَ اللهِ ! مَا النَّجَاةُ ؟

اې د الله رسوله ! نجات په څه شي کېږي ؟

هغوی راته او فرمايل :

أَمْلِكْ عَلَيْكَ لِسَانَكَ ، وَلْيَسَعْكَ بَيْتُكَ ، وَابْكِ عَلَى خَطِيْئَتِكَ . (۱)

خپله ژبه په قابو کې اوساته (بې ځېره خبرې ورباندې مه کوه) ، ستا کور دې ستا د پاره کفايت اوکړي (يعنې د فضول مجلسونو نه ځان ساته او بلا ضرورته د کور نه بهر مه اوځه) ، او په خپلو ګناهونو باندې ژاړه .» (۲)

---

(۱) عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رضي الله عنه ، قَالَ : قُلْتُ : يَارَسُوْلَ اللهِ ! مَا النَّجَاةُ ؟ قَالَ : « أَمْلِكْ عَلَيْكَ لِسَانَكَ ، وَلْيَسَعْكَ بَيْتُكَ ، وَابْكِ عَلَى خَطِيْئَتِكَ » ، سنن الترمذي أَبْوَابُ الزُّهْدِ بَابُ مَا جَاءَ فِي حِفْظِ اللِّسَانِ رقم الحديث ۲۴۰۶ ، وقال الترمذي : هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ . مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ اَلْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ۴۸۳۷(۲۶) ، مسند احمد رقم الحديث ۲۲۲۳۵ ، شرح السنة للبغوي رقم الحديث ۴۱۲۸ .

(۲) ملا علي قاري رحمه الله په مرقاة کې د دې حديث ډېره بهترينه تشريح کړې : (مَا النَّجَاةُ ؟) أَيْ : مَا نَجَاةُ هَذَا الْأَمْرِ حَتَّى نَتَعَلَّقَ بِهِ ، أَوْ مَا الْخَلَاصُ عَنِ الْآفَاتِ حَتَّى أَحْتَرِسَ بِهِ ؟ (فَقَالَ : أَمْلِكْ عَلَيْكَ لِسَانَكَ) بِفَتْحِ الْهَمْزَةِ وَكَسْرِ اللَّامِ أَيْ : اِحْفَظْ لِسَانَكَ عَمَّا لَيْسَ فِيهِ خَيْرٌ كَمَا قَالَهُ شَارِحٌ . وَالْأَظْهَرُ أَنَّ مَعْنَاهُ أَمْسِكْ لِسَانَكَ حَافِظًا عَلَيْكَ أُمُورَكَ ، مُرَاعِيًا لِأَحْوَالِكَ ، فَفِيهِ نَوْعٌ مِنَ التَّضْمِينِ . وَفِي النِّهَايَةِ أَيْ : لَا تُجْرِهِ إِلَّا بِمَا يَكُونُ لَكَ لَا عَلَيْكَ اهـ وَهُوَ حَاصِلُ الْمَعْنَى كَمَا لَا يَخْفَى . وَعَنْ بَعْضِهِمْ أَيْ : اجْعَلْ لِسَانَكَ مَمْلُوكًا لَكَ فِيمَا عَلَيْكَ وَبَالُهُ وَتَبِعَتُهُ فَأَمْسِكْهُ عَمَّا يَضُرُّكَ وَأَطْلِقْهُ فِيمَا يَنْفَعُكَ ..... (وَلْيَسَعْكَ) : بِكَسْرِ اللَّامِ وَيُسَكَّنُ (بَيْتُكَ) بِأَنْ تَسْكُنَ فِيهِ وَلَا تَخْرُجَ مِنْهُ إِلَّا لِضَرُورَةٍ ، وَلَا تَضْجَرْ مِنَ الْجُلُوسِ فِيهِ ، بَلْ تَجْعَلُهُ مِنْ بَابِ الْغَنِيمَةِ فَإِنَّهُ سَبَبُ الْخَلَاصِ مِنَ الشَّرِّ وَالْفِتْنَةِ ، وَلِذَا قِيلَ : هَذَا زَمَانُ السُّكُوتِ ، وَمُلَازَمَةُ الْبُيُوتِ ، وَالْقَنَاعَةُ بِالْقُوتِ ، إِلَى أَنْ يَمُوتَ . قَالَ الطِّيبِيُّ : الْأَمْرُ فِي الظَّاهِرِ وَارِدٌ عَلَى الْبَيْتِ ، وَفِي الْحَقِيقَةِ عَلَى الْمُخَاطَبِ أَيْ : تَعَرَّضْ لِمَا هُوَ سَبَبٌ لِلُزُومِ الْبَيْتِ مِنَ الِاشْتِغَالِ بِاللهِ ، وَالْمُؤَانَسَةِ بِطَاعَتِهِ ، وَالْخَلْوَةِ عَنِ الْأَغْيَارِ (وَابْكِ عَلَى خَطِيْئَتِكَ) ، أَيْ : ابْكِ إِنْ تَقْدِرْ ، وَإِلَّا فَتَبَاكَ نَادِمًا عَلَى مَعْصِيَتِكَ فِيمَا سَبَقَ مِنْ أَيَّامِ حَيَاتِكَ . قَالَ الطِّيبِيُّ : ضُمِّنَ بَكَى مَعْنَى النَّدَامَةِ ، وَعَدَّاهُ بِعَلَى أَيِ انْدَمْ عَلَى خَطِيئَتِكَ بَاكِيًا مرقاة المفاتيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ اَلْفَصْلُ الثَّانِي في تشريح رقم الحديث ۴۸۳۸(۲۶) .

د ژبې په حفاظت سره ايمان کامل کيږي

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

لَا يَسْتَقِيمُ إِيمَانُ عَبْدٍ حَتَّى يَسْتَقِيمَ قَلْبُهُ، وَلَا يَسْتَقِيمُ قَلْبُهُ حَتَّى يَسْتَقِيمَ لِسَانُهُ . (١)

د بنده اِيمان ترهغې پورې نه صحيح کيږي ترڅو چې دده زړه صحيح شي ، او دده زړه ترهغې وخته پورې نه صحيح کيږي ترڅو چې دده ژبه صحيح شي .

(يعنى اِيمان هله کامِل کيږي چې زړه صحيح شي ، او زړه هله صحيح کيږي چې ژبه صحيح شي ، غلطه استعمال نشي) .

د ژبې په حفاظت سره په عيبونو پَرده

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

مَنْ كَفَّ لِسَانَهُ سَتَرَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَوْرَتَهُ . (٢)

چا چې خپله ژبه کنټرول کړه نو الله تعالى به دده په عيبونو باندې پَرده واچوي .

هر سهر د جِسم ټولو اندامونو ژبې ته وېنا

نبي کريم صلى الله عليه وسلم فرمايي چې کله بني آدم سهر د خوب نه راپاڅي نو د وجود ټول اندامونه ژبې ته عاجزي کوي (او دا ورته وايي) :

اِتَّقِ اللهَ فِينَا فَإِنَّمَا نَحْنُ بِكَ ، فَإِنِ اسْتَقَمْتَ اِسْتَقَمْنَا وَإِنِ اعْوَجَجْتَ اِعْوَجَجْنَا .

---

(١) شعب الايمان رقم الحديث ٨ باب الدليل على انّ التصديق بالقلب والاقرار باللسان اصل الايمان ، مسند احمد رقم الحديث ١٣٠٣٨ ، مجمع الزوائد رقم الحديث ١٦٥ باب تجديد الايمان ، و رقم الحديث ١٨٦ باب في كمال الايمان ، كنزالعمال رقم الحديث ٢٢٩٢٥ ، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٣٨٦٠ ، و رقم الحديث ٤٣٤٠ ، الصمت لابن ابي الدنيا رقم الحديث ٩ .

(٢) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَنْ كَفَّ لِسَانَهُ سَتَرَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَوْرَتَهُ . وَمَنْ مَلَكَ غَضَبَهُ وَقَاهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَذَابَهُ . وَمَنِ اعْتَذَرَ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ قَبِلَ عُذْرَهُ . الصمت وآداب اللسان لابن ابي الدنيا ج ١ ص ٥٥ رقم الحديث ٢١ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَفَضْلِ الصَّمْتِ ، كنز العمال رقم الحديث ٧١٦٥ ، الترغيب والترهيب لقوام السنة رقم الحديث ١٧٢١ ، احياء علوم الدين ج ٣ ص ١١٠ .

ته زمونږ په حق کې د الله ﷻ نه اُووېرېږه ، ځکه زمونږ تعلق د تا سره دی ، که چېرته ته صحيح شې نو مونږ به هم صحيح شو ، او که ته کږه شې نو مونږ به هم کاږه شو .(١)

ژبه د زړه ترجمانه ده

اگر چې په حقيقت کې د ټول وجود دارومدار په زړه باندې دی ، که زړه صحيح وي نو د وجود ټول آندامونه به صحيح وي ، او که زړه فاسِد وي نو د وجود ټول آندامونه به فاسِد وي ، لکه دا خبره د بخاري شريف او مسلم شريف په حديث کې هم ذکر شوی ، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

.... أَلَا وَ إِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ ، أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ .(٢)

خبردار ، بيشکه په زړه کې د غوښې يوه ټوټه ده چې کله دا صحيح شي نو ټول بدن صحيح کيږي ، او چې کله دا فاسده شي نو ټول بدن فاسديږي ، خبردار هغه زړه دی .

تطبيق : په دې حديث کې زړه د ټول وجود سردار ګرځول شوی او په پاس حديث کې ژبه د ټول وجود سرداره ګرځول شوی ، نو ددې دواړو احاديثو په مينځ کې تطبيق دادی چې ژبه د زړه ترجمانه ده ، په زړه کې چې څه خبره راشي نو ژبه د هغې بيان کوي ، لهذا لکه څرنګې چې د زړه صالح کيدو او فاسِد کيدو آثر په ټول وجود باندې غورځي نو همدغه

---

(١) عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ﷺ رَفَعَهُ قَالَ : إِذَا أَصْبَحَ ابْنُ آدَمَ فَإِنَّ الْأَعْضَاءَ كُلَّهَا تُكَفِّرُ اللِّسَانَ فَتَقُولُ : إِتَّقِ اللَّهَ فِينَا فَإِنَّمَا نَحْنُ بِكَ ، فَإِنِ اسْتَقَمْتَ اسْتَقَمْنَا وَإِنِ اعْوَجَجْتَ اعْوَجَجْنَا . سنن الترمذي أَبْوَابُ الزُّهْدِ بَابُ مَا جَاءَ فِي حِفْظِ اللِّسَانِ رقم الحديث قال الالباني: حسنٌ . مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ اَلْفَصْلُ الثاني رقم الحديث ٤٨٣٨(٢٧) ، مسند ابي داؤد الطيالسي رقم الحديث ٢٣٢٣ ، شعب الايمان رقم الحديث ٤٥٩٥ ، كنز العمال رقم الحديث ٧٨٣٤ .

(٢) صحيح البخاري كِتَابُ الإِيمَانِ بَابُ فَضْلِ مَنِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ رقم الحديث ٥٢ ، صحيح مسلم رقم الحديث ١٠٧(١٥٩٩) باب اخذ الحلال و ترک الشبهات ، سنن ابن ماجة رقم الحديث ٣٩٨٤ باب الوقوف عند الشبهات ، مسند احمد رقم الحديث ١٨٣٧٤ .

شان د ژبې صحیح کیدو او فاسد کیدو اثر هم په ټول وجود باندې غورځي ـ (۱)

ژبه او زړه چې صحیح شي نو هم دا بهتر اعضاء دي . او چې خراب شي نو هم دا فاسد اعضاء دي

لقمان حکیم یو نیک بنده وُ (۲) ، الله تعالی ورته حِکمت (عقل ، فهم او دِیني بصیرت) ورکړې وُ ، په قرآن مجید کې ذکر دي :

﴿ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا لُقْمٰنَ الْحِكْمَةَ اَنِ اشْكُرْ لِلّٰهِ ﴾ . (۳)

ترجمه : او یقینًا مونږ لقمان ته حِکمت (پوهه) ورکړې وه ، (او ورته مو وویل) چې ته د الله تعالی شکر کوه .

د لقمان حکیم د حِکمت یوه واقعه دا هم ده چې دا اول یو حبشي غلام وُ ، د ده نه چې اول

---

(۱) دا خبره په شکل د اعتراض او جواب ملا علي قاري رحمه الله داسې ذکر کړې :

قَالَ الطِّيبِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ . فَإِنْ قُلْتَ : كَيْفَ التَّوْفِيقُ بَيْنَ هٰذَا الْحَدِيثِ وَبَيْنَ قَوْلِهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « إِنَّ فِي الْجَسَدِ لَمُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ » . قُلْتُ: اللِّسَانُ تَرْجُمَانُ الْقَلْبِ وَخَلِيفَتُهُ فِي ظَاهِرِ الْبَدَنِ . فَإِذَا أُسْنِدَ إِلَيْهِ الْأَمْرُ يَكُونُ عَلَى سَبِيلِ الْمَجَازِ فِي الْحُكْمِ كَمَا فِي قَوْلِكَ: شَفَى الطَّبِيبُ الْمَرِيضَ..... وَلَا يَخْفَى ظُهُورُ تَوَقُّفِ صَلَاحِ الْأَعْضَاءِ وَفَسَادِهَا عَلَى الْقَلْبِ بِحَسَبِ صَلَاحِهِ وَفَسَادِهِ . فَإِنَّهُ مَعْدِنُ الْأَخْلَاقِ الْكَرِيمَةِ . كَمَا أَنَّهُ مَنْبَعُ الْأَحْوَالِ الذَّمِيمَةِ . وَنَظِيرُهُ الْمَلِكُ الْمُطَاعُ وَالرَّئِيسُ الْمُتَّبَعُ . فَإِنَّهُ إِذَا صَلَحَ الْمَتْبُوعُ صَلَحَ التَّبَعُ ..... وَأَمَّا تَعَلُّقُ الْأَعْضَاءِ جَمِيعِهَا بِاللِّسَانِ . فَلَمْ يَظْهَرْ لِي مُدَّةً مِنَ الزَّمَانِ حَتَّى أَلْهَمَنِي اللهُ تَعَالَى بِبَرَكَةِ الصَّلَاةِ عَلَى نَبِيِّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ أَنَّ اللِّسَانَ مِنْ أَعْضَاءِ الْإِنْسَانِ آلَةُ الْبَيَانِ لِلْكُفْرِ وَالْإِيمَانِ . فَمَعَ اسْتِقَامَتِهِ تَنْفَعُهُ اسْتِقَامَةُ سَائِرِ الْأَعْضَاءِ . وَمَعَ اعْوِجَاجِهِ تَبْطُلُ أَحْوَالُهَا . سَوَاءٌ تَكُونُ مُسْتَقِيمَةً أَوْ مُعْوَجَّةً فِي أَفْعَالِهَا . مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح ج۷ ص ۳۰۲۰ في تشريح حديث ۴۸۳۹ .

(۲) عَنْ مُجَاهِدٍ رَحِمَهُ اللَّهُ : كَانَ لُقْمَانُ عَبْدًا صَالِحًا ، وَلَمْ يَكُنْ نَبِيًّا . وَقَالَ الْأَعْمَشُ : قَالَ مُجَاهِدٌ رَحِمَهُ اللَّهُ : كَانَ لُقْمَانُ عَبْدًا أَسْوَدَ عَظِيمَ الشَّفَتَيْنِ ، مُشَقَّقَ الْقَدَمَيْنِ ...... فَهٰذِهِ الْآثَارُ مِنْهَا مَا هُوَ مُصَرَّحٌ فِيهِ بِنَفْيِ كَوْنِهِ نَبِيًّا ، وَمِنْهَا مَا هُوَ مُشْعِرٌ بِذٰلِكَ ، لِأَنَّ كَوْنَهُ عَبْدًا قَدْ مَسَّهُ الرِّقُّ يُنَافِي كَوْنَهُ نَبِيًّا ، لِأَنَّ الرُّسُلَ كَانَتْ تُبْعَثُ فِي أَحْسَابِ قَوْمِهَا ، وَلِهٰذَا كَانَ جُمْهُورُ السَّلَفِ عَلَى أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ نَبِيًّا . تفسير ابن كثير ۳۳۳/۶ سورة لقمان آية ۱۲ .

(۳) لقمان آية ۱۲ .

Scanned with CamScanner

کوم حکمت ظاهر شوې ؤ هغه دا ؤ چې ده ته خپل مولی وويل :

يَا غُلَامُ ! اِذْبَحْ لَنَا هٰذِهِ الشَّاةَ . وَائْتِنِيْ بِأَطْيَبِ مُضْغَتَيْنِ مِنْهَا .

اې غلام ! ته مونږ له دا چيلۍ ذبح کړه او په دې کې چې د غوښې کومې ښې ټوټې دی هغه ماله ورته راوړه .

نو لقمان حکيم ورته د چيلۍ ژبه او زړه راوړل .

مولی ورته بيا (څه وخت پس) وويل چې مونږ له دا بله چيلۍ ذبح کړه او په دې کې چې د غوښې کومې بدترينې ټوټې دي هغه ورته راوړه .

لقمان حکيم ورته بيا د چيلۍ ژبه او زړه راوړل .

مولی ورنه ددې متعلق پوښتنه اوکړه (چې تا ولې دواړه ځل همدا ژبه او زړه راوړل ؟) .

ده ورته وويل :

لَيْسَ فِي الْجَسَدِ مُضْغَتَانِ أَطْيَبَ مِنْهُمَا إِذَا طَابَا . وَلَا أَخْبَثَ مِنْهُمَا إِذَا خَبُثَا .

کله چې دا ژبه او زړه ښه وي نو بيا په بدن کې ددينه بهترينې ټوټې د غوښې نشته ، او چې کله دا دواړه فاسدې شي نو بيا ددينه فاسدې نورې نشته .(١)

---

(١) وَذُكِرَ أَنَّ لُقْمَانَ الْحَكِيْمَ كَانَ عَبْدًا حَبَشِيًّا فَأَوَّلُ مَا ظَهَرَ مِنْ حِكْمَتِهِ أَنَّهُ قَالَ لَهُ مَوْلَاهُ : يَا غُلَامُ ! اِذْبَحْ لَنَا هٰذِهِ الشَّاةَ وَائْتِنِيْ بِأَطْيَبِ مُضْغَتَيْنِ مِنْهَا . فَجَاءَ بِالْقَلْبِ وَاللِّسَانِ . ثُمَّ قَالَ مَرَّةً أُخْرٰى : اِذْبَحْ لَنَا هٰذِهِ الشَّاةَ وَائْتِ بِأَخْبَثِ مُضْغَتَيْنِ مِنْهَا . فَأَتَاهُ بِاللِّسَانِ وَالْقَلْبِ . فَسَأَلَهُ عَنْ ذٰلِكَ . فَقَالَ : لَيْسَ فِي الْجَسَدِ مُضْغَتَانِ أَطْيَبَ مِنْهُمَا إِذَا طَابَا . وَلَا أَخْبَثَ مِنْهُمَا إِذَا خَبُثَا . تنبيه الغافلين ج ١ ص ٢١٨ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ .

دا واقعه په تفسير ابن کثير او تفسير طبري کې داسې ذکر ده :

كَانَ لُقْمَانُ عَبْدًا حَبَشِيًّا نَجَّارًا . فَقَالَ لَهُ مَوْلَاهُ : اِذْبَحْ لَنَا هٰذِهِ الشَّاةَ . فَذَبَحَهَا . فَقَالَ : أَخْرِجْ أَطْيَبَ مُضْغَتَيْنِ فِيْهَا . فَأَخْرَجَ اللِّسَانَ وَالْقَلْبَ . فَمَكَثَ مَا شَاءَ اللّٰهُ ثُمَّ قَالَ : اِذْبَحْ لَنَا هٰذِهِ الشَّاةَ . فَذَبَحَهَا . فَقَالَ : أَخْرِجْ أَخْبَثَ مُضْغَتَيْنِ فِيْهَا . فَأَخْرَجَ اللِّسَانَ وَالْقَلْبَ . فَقَالَ لَهُ مَوْلَاهُ : أَمَرْتُكَ أَنْ تُخْرِجَ أَطْيَبَ مُضْغَتَيْنِ فِيْهَا فَأَخْرَجْتَهُمَا . وَأَمَرْتُكَ أَنْ تُخْرِجَ أَخْبَثَ مُضْغَتَيْنِ فِيْهَا فَأَخْرَجْتَهُمَا . فَقَالَ لُقْمَانُ : إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ شَيْءٍ أَطْيَبَ مِنْهُمَا إِذَا طَابَا . وَلَا أَخْبَثَ مِنْهُمَا إِذَا خَبُثَا . تفسير ابن كثير (تفسير القرآن العظيم) ٦/٣٣٣ سورة لقمان آية ١٢ ، تفسير الطبري ٢١/٤٣ . تفسير القرطبي ج ١٣ ص ٦١ في تشريح سورة لقمان آية ١٢ .

Scanned with CamScanner

د ژبې زخم د تورې او نېزې د زخم نه ډېر خطرناک دی

که یو کس په توره یا نېزه باندې زخمي شي نو دا زخم جوړیږي خو چې په ژبې سره زخمي شي (یعنی چاته بدې خبرې اوکړي) نو دا زخم بیا ټول عُمر نه جوړیږي (همیشه یې دده نه نفرت وي).

١. یو شاعر وایي: جِرَاحَاتُ السِّنَانِ لَهَا الْتِئَامٌ ✡ وَلَا يَلْتَامُ مَا جَرَحَ اللِّسَانُ.(١)

د نېزو زخمونو د پاره جوړېدل شته لیکن ژبه چې کوم زخم جوړ کړي نو هغه نه جوړیږي.

٢. سفیان ثوري رحمه الله فرمایي:

لَأَنْ أَرْمِيَ رَجُلًا بِسَهْمٍ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَرْمِيَهُ بِلِسَانِيْ. لِأَنَّ رَمْيَ اللِّسَانِ لَا يُخْطِئُ وَرَمْيَ السَّهْمِ قَدْ يُخْطِئُ.(٢)

که زه یو کس په غشي اوولم نو دا راته ډیر خوښ دي ددینه چې زه یې په ژبه اوولم (یعنی په ژبه باندې چاته بدې خبرې کول د غشي د زخم نه خطرناک دی)، ځکه د ژبې ګوذار نه خطاء کیږي او د غشي ګوذار کله کله خطاء کیږي.

د بې فائدې خبرو کولو په وجه زړه سختیږي

د بې فائدې خبرو کولو په وجه د انسان زړه سختیږي، او کله چې زړه سخت شي نو دا د الله ﷻ د رحمت نه ډیر لرې وي.

همدارنګې بې فائدې خبرو کولو په وجه د انسان بدن سستیږي (یا یې عباداتو ته شوق نه پیدا کیږي) او د رزق نه محرومه کیږي.

د بعضې صحابه کرامو رضي الله عنهم نه دا خبره نقل ده:

إِذَا رَأَيْتَ قَسْوَةً فِيْ قَلْبِكَ. وَوَهْنًا فِيْ بَدَنِكَ. وَحِرْمَانًا فِيْ رِزْقِكَ فَاعْلَمْ أَنَّكَ قَدْ تَكَلَّمْتَ بِمَا لَا يَعْنِيْكَ.

---

(١) عمدة القاري شرح صحيح البخاري ١٣٢/١، مرقاة المفاتيح ٧٢/١، و ٧٣٨/٢، تفسير روح البيان ٨١/٩، تفسير الشعراوي ٦٠٣٣/١٠، إرشاد الساري لشرح صحيح البخاري ٩٣/١.

(٢) تنبيه الغافلين بأحاديث سيد الأنبياء والمرسلين للسمرقندي ٢١٩/١ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ.

کله چې ته په خپل زړه کې سختي اوګورې، په بدن کې سستي اوګورې، او خپل رزق کې محرومي اوګورې پس پوهه شه چې تا بې فائدې خبرې کړې دي. (١)

ډیرو فضول خبرو سره د مخ وقار ختمیږي

د هوښیارانو وینا ده:

كَثْرَةُ الْكَلَامِ تَذْهَبُ بِمُرُوْءَةِ الرَّجُلِ . (٢)

ډیرې خبرې د انسان وقار (او عزت) ختموي.

د ژبې سره تړلي ګناه

د ژبې سره چې کوم ګناهونه تړلي دي د هغې شمیر زیات دی، امام غزالي رحمه الله په تفصیل سره ذکر کړي، خو یو څو غټې په کې دادي:

دورغ ویل، غیبت کول، چُغل خوري کول، کنځل کول، د بل چا سپکاوې کول، فحش خبرې کول، د چا راز ښکاره کول، په چا تُهمت لږول، فضول خبرې کول، سندرې ویل وغیره وغیره.

چونکه د ژبې ګناه ته خلق ګناه نه وایي نو ځکه په کې ډیر خلق مبتلاء دي، حالانکه د ژبې ګناهونه ډیر خطرناک دي او د انسان د پاره د سخت عذاب سبب ګرځي.

(١) وَذُكِرَ عَنْ عِيْسَى ابْنِ مَرْيَمَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ: لَا تُكْثِرُوا الْكَلَامَ فِي غَيْرِ ذِكْرِ اللهِ، فَتَقْسُوْ قُلُوْبُكُمْ. وَالْقَلْبُ الْقَاسِي بَعِيْدٌ مِنَ اللهِ وَلٰكِنْ لَا تَعْلَمُوْنَ.

قَالَ بَعْضُ الصَّحَابَةِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ: إِذَا رَأَيْتَ قَسْوَةً فِي قَلْبِكَ، وَوَهْنًا فِي بَدَنِكَ، وَحِرْمَانًا فِي رِزْقِكَ، فَاعْلَمْ أَنَّكَ قَدْ تَكَلَّمْتَ بِمَا لَا يَعْنِيْكَ. تنبيه الغافلين باحاديث سيد الأنبياء والمرسلين للسمرقندي ٢٢٠/١ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ.

(٢) عَنْ خَلَفِ بْنِ إِسْمَاعِيْلَ قَالَ: قَالَ لِيْ رَجُلٌ مِنْ عُقَلَاءِ الْهِنْدِ: كَثْرَةُ الْكَلَامِ تَذْهَبُ بِمُرُوْءَةِ الرَّجُلِ. الصمت وآداب اللسان لابن ابي الدنيا ج١ ص ٦٨ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَفَضْلِ الصَّمْتِ.

د خاموشۍ اهميت او فضائل

د ګناه اکثره خبرې د ژبې نه صادريږي ، نو ځکه انسان ته په کار دي چې خپله ژبه په قابو کې محفوظه اوساتي ، او ددې د حفاظت آسانه طريقه داده چې انسان د فضول خبرو نه ځان اوساتي ، ځکه څومره چې فضول خبرې ډيرې کيږي نو همدومره به دده نه ګناهونه هم ډير صادريږي .

دغه وجه ده چې په احاديثو مبارکه وُ کې د فضول خبرو نه د ځان ساتلو تاکيد راغلی ، او د خاموشۍ ډير فضيلت بيان شوی :

يا د خير خبره په کار ده . يا چپ کيدل په کار دي

انسان ته په کار دي چې يا د خير او ښيګړې خبره اوکړي او يا چپ شي ، په فضول او بې فائدې خبرو کې خپل وخت ضائع کول ندي په کار .

د بخاري شريف او مسلم شريف حديث دی ، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ . (١)

څوک چې په الله او د قيامت په ورځ ايمان لري نو هغه ته په کار دي چې د خير خبره اوکړي او يا چپ اوسي .

د حديث مطلب د حديث مطلب دادی چې څوک د خبرې کولو اراده اوکړي نو ده ته په کار دي چې اول سوچ په کې اوکړي چې دا خبره د خير ده او که نه ؟ پس که د خير خبره وي

---

(١) پوره حديث داسې دی : عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِا[لله و]الْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُؤْذِ جَارَهُ ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ . صحيح البخ[اري] [كتاب] الرقاق باب حفظ اللسان رقم الحديث ٦٤٧٥ ، ورقم الحديث ٦٠١٨ كتاب الأدب باب من كان يؤمن [بالله و]اليوم الآخر فلا يؤذ جاره صحيح مسلم كتاب الإيمان باب الحث على إكرام الجار والضيف ولزوم الصمت إلا عن ال[خير] [و]كون ذلك كله من الإيمان رقم الحديث ٦١٣٥ ، مشكوة المصابيح كتاب الأطعمة باب الضيافة الفصل الأول رقم [الحديث] ٤٢٤٣ . (١)

Scanned with CamScanner

تو کول يې په کار دي او که د خېر خبره نه وي نو بيا چپ کيدل په کار دي. (١)

فضول خبرو نه ځان ساتلو کې د سړي د اسلام حُسن دی

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايي:

مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَعْنِيهِ. (٢)

د يو سړي د اِسلام د مَحَاسِنو نه دا هم ده چې دا بې فائدې کارونه پرېږدي.

د حديث تشريح : د حديث مطلب دادی چې څوک بې فائدې خبرې او بې فائدې کارونه پرېږدي نو دا ددې سړي د اِسلام حُسن او خوبي ده ، او علامه ددې ده چې ددې سړي ايمان کامل دی. (٣)

په څلورو احاديثو باندې د دِين بُنياد دی : امام نووي رَحِمَهُ اللهُ ددې حديث متعلق ليکلي چې په کومو څلورو احاديثو باندې د اسلام بُنياد دی په هغې کې يو دا مذکوره حديث هم دی. هغه څلور احاديث دادي:

اول حديث : نبي عليه السلام فرمايي:

اَلْحَلَالُ بَيِّنٌ وَالْحَرَامُ بَيِّنٌ وَبَيْنَهُمَا مُشْتَبِهَاتٌ لَا يَعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ فَمَنِ اتَّقَى

---

(١) (فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ) وَيَعْنِي إِذَا أَرَادَ أَنْ يَتَكَلَّمَ فَإِنْ كَانَ مَا يَتَكَلَّمُ بِهِ خَيْرًا يُثَابُ عَلَيْهِ وَاجِبًا كَانَ أَوْ مَنْدُوبًا فَلْيَتَكَلَّمْ بِهِ ، وَإِنْ لَمْ يَظْهَرْ لَهُ خَيْرُهُ سَوَاءٌ ظَهَرَ أَنَّهُ حَرَامٌ أَوْ مَكْرُوهٌ أَوْ مُبَاحٌ فَلْيُمْسِكْ عَنْهُ. فَالْكَلَامُ الْمُبَاحُ مَأْمُورٌ بِتَرْكِهِ مَخَافَةَ انْجِرَارِهِ إِلَى الْحَرَامِ. مرقاة ج ٧ ص ٢٧٣٢ في تشريح حديث ٤٢٤٣.

(٢) مسند احمد مخرجا رقم الحديث ١٧٣٧ ، موطا مالک رقم الحديث ٣ باب ماجاء في حُسن الخلق ، مشکوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ اَلْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ٤٨٣٩(٨٢) ، سنن الترمذي أَبْوَابُ الزُّهْدِ رقم الحديث ٢٣١٧ قال الالباني: صحيح. سنن ابن ماجة باب كفّ اللسان في الفتنة رقم الحديث ٣٩٧٦ ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٢٨٨٦ ، شعب الايمان رقم الحديث ٤٦٣٢ ، شرح السنّة للبغوي باب ترک الانسان ما لايعنيه رقم الحديث ٤١٣٢.

(٣) (مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ) أَيْ: مِنْ جُمْلَةِ مَحَاسِنِ إِسْلَامِ الشَّخْصِ وَكَمَالِ إِيمَانِهِ (تَرْكُهُ مَا لَا يَعْنِيهِ) أَيْ: مَا لَا يُهِمُّهُ وَلَا يَلِيقُ بِهِ قَوْلًا وَفِعْلًا وَنَظَرًا وَفِكْرًا، فَحُسْنُ الْإِسْلَامِ عِبَارَةٌ عَنْ كَمَالِهِ. مرقاة المفاتيح ج ٧ ص ٣٠٤٠ في تشريح حديث ٤٨٤٠.

Scanned with CamScanner

الشُّبُهَاتِ اِسْتَبْرَأَ لِدِيْنِهٖ وَعِرْضِهٖ ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ ..... (١)

حلال هم ظاهر دي او حرام هم ظاهر دي او ددې دواړو په مینځ کې ډير مُشتَبِه څيزونه دي چې ډير خلق يې نه پيژني ، پس چا چې د شُبهاتو نه ځان اوساتل هغه خپل دين او خپل عزت محفوظ اوساتل ، او څوک چې په مُشتَبِه څيزونو کې مُبتلاء شو هغه په حرامو کې مُبتلاء شو .....

دويم حديث : دا پاس چې ذکر شو (مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَعْنِيْهِ)

دريم حديث : نبي عليه السلام فرمايي :

لَا يَكُوْنُ الْمُؤْمِنُ مُؤْمِنًا حَتّٰى يُحِبَّ لِأَخِيْهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهٖ .

يو مؤمن تر هاغې وخته پورې کامِل مؤمن نشي جوړيدی تر ديې د خپل (مسلمان) ورور د پاره هغه څه خوښ کړي کوم چې ځان له خوښوي .

څلورم حديث : رسول الله ﷺ فرمايي : إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ . (٢)

بيشکه د اعمالو (د ثواب) دارو مدار په نيتونو باندې (موقوف) دی . (٣)

---

(١) مشكاة المصابيح باب الكسب وطلب الحلال الفصل الاول رقم الحديث ٢٧٦٢ (٢) ، صحيح البخاري كتاب الايمان بَابُ فَضْلِ مَنِ اسْتَبْرَأَ لِدِيْنِهٖ رقم الحديث ٥٢ ، و كتاب البيوع بَابٌ : اَلْحَلَالُ بَيِّنٌ ، وَالْحَرَامُ بَيِّنٌ ، وَبَيْنَهُمَا مُشْتَبِهَاتٌ رقم الحديث ٢٠٥١ ، صحيح مسلم كتاب المساقات بَابُ أَخْذِ الْحَلَالِ وَتَرْكِ الشُّبُهَاتِ رقم الحديث ١٠٧ (١٥٩٩) .

(٢) صحيح البخاري بَابُ بَدْءِ الْوَحْيِ كَيْفَ كَانَ بَدْءُ الْوَحْيِ إِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ رقم الحديث ١ ، صحيح مسلم كِتَابُ الْإِمَارَةِ بَابُ قَوْلِهٖ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ رقم الحديث ١٥٥ (١٩٠٧) ، سنن ابي داؤد كِتَابُ الطَّلَاقِ بَابٌ فِيْمَا عُنِيَ بِهِ الطَّلَاقُ ، وَالنِّيَّاتُ رقم الحديث ٢٢٠١ .

(٣) قَالَ النَّوَوِيُّ رَحِمَهُ اللّٰهُ : هٰذَا أَحَدُ الْأَحَادِيْثِ الَّتِيْ عَلَيْهَا مَدَارُ الْإِسْلَامِ . قَالَ أَبُوْ دَاوُدَ : وَهِيَ أَرْبَعَةٌ . اَلْأَوَّلُ حَدِيْثُ نُعْمَانَ بْنِ بَشِيْرٍ : " « اَلْحَلَالُ بَيِّنٌ وَالْحَرَامُ بَيِّنٌ وَبَيْنَهُمَا مُشْتَبِهَاتٌ لَا يَعْلَمُهُنَّ » " . اَلثَّانِيْ : " « مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَعْنِيْهِ » " . اَلثَّالِثُ : " « لَا يَكُوْنُ الْمُؤْمِنُ مُؤْمِنًا حَتّٰى يُحِبَّ لِأَخِيْهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهٖ » " . اَلرَّابِعُ : " « اَلْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ » " وَقِيْلَ بَدَلَ الثَّالِثِ : " « اِزْهَدْ فِي الدُّنْيَا يُحِبَّكَ اللّٰهُ ، وَازْهَدْ فِيْمَا فِيْ أَيْدِي النَّاسِ يُحِبَّكَ النَّاسُ » " . وَأَنْشَدَ الْإِمَامُ الشَّافِعِيُّ رَحِمَهُ اللّٰهُ فِيْ مَعْنَاهُ :

عُمْدَةُ الْخَيْرِ عِنْدَنَا كَلِمَاتٌ أَرْبَعٌ ✿ قَالَهُنَّ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ←←←←←

Scanned with CamScanner

په خاموشۍ کې د ډیرو آفتونو نه نجات دی

١ . رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي : مَنْ صَمَتَ نَجَا . (١)

څوک چې چپ (خاموش) پاتې شو نو هغه نجات اُوموند .

تشريح : امام غزالي رحمه الله ددې حديث په باره کې ليکلي چې دا جَوَامِعُ الْكَلِمِ دی ، يعنې په دې وړوکې حديث کې د علم لوی سمندر بند دی ، ځکه عام طور چې انسان په څومو آفتونو او ګناهونو کې اَخته کيږي نو دا د ژبې په وجه باندې وي .

وجه داده چې دروغ ، غيبت ، ريا ، چُغل خوري ، کنځل کول ، فحش خبرې کول ، او نور ډير ګناهونه د ژبې سره تعلق لري .

اوس چې څوک د فضول خبرو نه چپ پاتې شو نو داسې کس د دُنيا او آخرت د آفتونو نه محفوظ شو ، همدارنګې په چپ والي سره انسان د خلقو د ملامتيا او د قيامت د ورځې د رَسوائي نه هم محفوظه کيږي ، ځکه د هر انسان د خُلې نه چې کومه خبره اُوځي نو دا خامخا دده په عمل نامه کې ليکلې شي .

الله تعالى فرمايي : ﴿ مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ﴾ . (٢)

←←← إِتَّقِ الشُّبُهَاتِ وَازْهَدْ وَدَعْ ✡ مَا لَيْسَ يَعْنِيكَ وَاعْمَلَنْ بِنِيَّةٍ

قُلْتُ : مَدَارُ الْأَرْبَعَةِ السُّنِّيَّةِ عَلَى تَصْحِيحِ النِّيَّةِ ، فَإِنَّهُ إِذَا عَمِلَ بِالنِّيَّةِ الْمُرْتَبِطَةِ بِحُسْنِ الطَّوِيَّةِ يُورِثُ لَهُ اتِّقَاءَ الشُّبُهَاتِ أَكْلًا ، وَتَرْكَ مَا لَا يَعْنِيهِ قَوْلًا وَفِعْلًا ، وَيَتَرَتَّبُ عَلَيْهَا الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا وَالزُّهْدُ فِيمَا فِي أَيْدِي النَّاسِ بِالْأَوْلَى ، فَيُحِبُّ الْمُؤْمِنِينَ وَيُحِبُّونَهُ لِلّٰهِ تَعَالَى ، « فَنِيَّةُ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِهِ » . مرقاة المفاتيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ اَلْفَصْلُ الثَّانِي ج ٧ ص ٣٠٢١ في تشريح حديث ٤٨٤٠ ، شرح المشكوة للطيبي ج ١٠ ص ٣١٢٥ في تشريح حديث ٤٨٣٩ .

(١) سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ الْقِيَامَةِ وَالرَّقَائِقِ وَالْوَرَعِ رقم الحديث ٢٥٠١ قال الالباني: صحيح ، شعب الايمان رقم الحديث ٤٦٢٩ ، مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ اَلْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ٤٨٣٦(٢٥) ، مسند احمد رقم الحديث ٦٤٨١ ، ورقم الحديث ٦٦٥٤ ، سنن الدارمي رقم الحديث ٢٧٥٥ ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ١١٣ ، ورقم الحديث ١١٣ ، شرح السنّة للبغوي رقم الحديث ٤١٢٩ .

(٢) ق آية ١٨ .

ترجمه : د انسان د خُلې نه چې څه خبره رااوځي نو دده سره يوه ساتونکې فرښته تياره (د ليکلو د پاره) ناسته وي . (١)

٢ . رسولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم فرمايي : مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَسْلَمَ فَلْيَلْزَمِ الصَّمْتَ . (٢)
چاته چې دا خبره خوښه وي (يعنې دا يې اراده وي) چې دا سالم پاتې شي نو دا دې په ځان باندې چپ والې لازم کړي .

د خاموشۍ په وجه په شيطان غالب کيدل

حضرت ابو سعيد خُدري رضي الله عنه ته يو کس راغى او ورته وې ويل :
أَوْصِنِيْ . ماته څه وصيت اوکړه .

ده ورته اوفرمايل : عَلَيْكَ بِالصَّمْتِ إِلَّا فِي حَقٍّ ، فَإِنَّكَ بِهِ تَغْلِبُ الشَّيْطَانَ . (٣)
د حق خبرو نه علاوه په نورو ځايونو کې په ځان باندې چپ والې لازم کړه ، ځکه ته به په

---

(١) قَالَ الْغَزَالِيُّ رَحِمَهُ اللهُ : إِعْلَمْ أَنَّ مَا ذَكَرَهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ فَصْلِ الْخِطَابِ وَجَوَامِعِ الْكَلِمِ وَجَوَاهِرِ الْحِكَمِ ، وَلَا يَعْرِفُ أَحَدٌ مَا تَحْتَ كَلِمَاتِهِ مِنْ بِحَارِ الْمَعَانِيْ إِلَّا خَوَاصُّ الْعُلَمَاءِ . وَذٰلِكَ أَنَّ خَطَرَ اللِّسَانِ عَظِيْمٌ وَآفَاتُهُ كَثِيْرَةٌ مِنَ الْخَطَأِ وَالْكَذِبِ وَالنَّمِيْمَةِ وَالْغِيْبَةِ وَالرِّيَاءِ وَالسُّمْعَةِ وَالنِّفَاقِ وَالْفُحْشِ وَالْمِرَاءِ وَتَزْكِيَةِ النَّفْسِ وَالْخَوْضِ فِي الْبَاطِلِ وَغَيْرِهَا . وَمَعَ ذٰلِكَ النَّفْسُ مَائِلَةٌ إِلَيْهَا ، لِأَنَّهَا سَبَّاقَةٌ إِلَى اللِّسَانِ لَا تَثْقُلُ عَلَيْهِ وَلَهَا حَلَاوَةٌ فِي النَّفْسِ وَعَلَيْهَا بَوَاعِثُ مِنَ الطَّبْعِ وَالشَّيْطَانِ . فَالْخَائِضُ فِيْهَا قَلَّمَا يَقْدِرُ عَلَى أَنْ يَزُمَّ اللِّسَانَ فَيُطْلِقَهُ بِمَا يُحِبُّ ، وَيَكُفَّهُ عَمَّا لَا يُحِبُّ . فَفِي الْخَوْضِ خَطَرٌ . وَفِي الصَّمْتِ سَلَامَةٌ مَعَ مَا فِيْهِ مِنْ جَمْعِ الْهَمِّ وَدَوَامِ الْوَقَارِ وَالْفَرَاغَةِ لِلْفِكْرِ وَالْعِبَادَةِ وَالذِّكْرِ وَالسَّلَامَةِ مِنْ تَبِعَاتِ الْقَوْلِ فِي الدُّنْيَا ، وَمِنْ حِسَابِهِ فِي الْعُقْبٰى . وَقَدْ قَالَ تَعَالَى : { مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيْبٌ عَتِيْدٌ } [ق آية ١٨] مرقاة المفاتيح ج ٧ ص ٣٠٣٨ في تشريح حديث ٤٨٣٧ .

(٢) شعب الايمان رقم الحديث ٤٥٨٨ ، المعجم الاوسط للطبراني رقم الحديث ١٩٣٧ ، مجمع الزوائد باب ماجاء في الصمت وحفظ اللسان رقم الحديث ١٨١٣٢ ، كنز العمال رقم الحديث ٦٨٨٩ ، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٤٣٥٨ ، الصمت لابن ابي الدنيا رقم الحديث ١١ .

(٣) إِنَّ رَجُلًا قَالَ لِأَبِيْ سَعِيْدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ : أَوْصِنِيْ . قَالَ : عَلَيْكَ بِالصَّمْتِ إِلَّا فِيْ حَقٍّ ، فَإِنَّكَ بِهِ تَغْلِبُ الشَّيْطَانَ . الصمت وآداب اللسان لابن ابي الدنيا ج ١ ص ٨٥ رقم ٩١ بَابُ النَّهْيِ عَنْ فُضُوْلِ الْكَلَامِ ، وَالْخَوْضِ فِي الْبَاطِلِ .

دې چې والي سره په شيطان باندې غالب شي.

د خبرو اقسام، او د هر قسم حُکم

د خبرو څلور (۴) قسمونه دي: يو قِسم هغه خبرې دي چې په هغې کې خالِص ضرر وي. دويم قِسم هغه خبرې دي چې په هغې کې خالِصه نفع وي. دريم قِسم هغه خبرې دي چې په هغې کې ضرر او نفع دواړه وي. او څلورم قِسم هغه خبرې دي چې په هغې کې نه نفع وي او نه ضرر وي.

د دې هر قِسم حُکم دا دی چې په کومو خبرو کې خالِص ضرر وي نو د هغې نه منع کيدل ضروري دي.

همدارنګې په کومو خبرو کې چې ضرر او منفعت دواړه وي نو د هغې نه هم ځان ساتل لازمي دي، ځکه د ضرر نه بچ کيدل ضروري دي.

او په کومو خبرو کې چې نه نفع وي او نه نقصان وي نو د هغې نه هم خاموشه پاتې کيدل بهتر دي، ځکه دا فضول خبرې دي او په فضول خبرو کې خپل وخت ضائع کول ندي په کار.

او په کومو خبرو کې چې خالص نفع وي نو اګر چې په هغې کې ځان مشغولول جائز دي، خو په دې کې هم د دې خبرې لحاظ ساتل ضروري دی چې انسان په رِياء، تکبُر، غِيبت، دروغو او نورو ګناهونو کې مبتلاء نشي.

حاصل دا چې په هر صورت کې خاموشي بهتر ده، ځکه په خاموشي سره انسان د ژبې د مختلف قِسمه ګناهونو، نقصاناتو او آفتونو نه محفوظه کيږي.

يو چا د ژبې په باره کې ډيره ښه خبره کړې:

اَللِّسَانُ جِرْمُهٗ صَغِيْرٌ وَجُرْمُهٗ كَبِيْرٌ وَكَثِيْرٌ.

د ژبې جُثه وړه ده خو جُرمونه يې لوي او ډير دي.(١)

---

(١) وَيَدُلُّكَ عَلٰى لُزُوْمِ الصَّمْتِ أَمْرٌ. وَهُوَ أَنَّ الْكَلَامَ أَرْبَعَةُ أَقْسَامٍ. قِسْمٌ هُوَ ضَرَرٌ مَحْضٌ، وَقِسْمٌ هُوَ نَفْعٌ مَحْضٌ، وَقِسْمٌ فِيْهِ ضَرَرٌ وَمَنْفَعَةٌ. وَقِسْمٌ لَا ضَرَرَ فِيْهِ وَلَا مَنْفَعَةَ. أَمَّا الَّذِيْ هُوَ ضَرَرٌ مَحْضٌ فَلَا بُدَّ مِنَ السُّكُوْتِ عَنْهُ. وَكَذٰلِكَ مَا فِيْهِ ضَرَرٌ وَمَنْفَعَةٌ لَا تَفِيْ بِالضَّرَرِ. وَأَمَّا مَا لَا مَنْفَعَةَ فِيْهِ ←←←←←←←

خاموشي سره زر ده

د حضرت سليمان عليه السلام نه نقل دي:

إِنْ كَانَ الْكَلَامُ مِنْ فِضَّةٍ فَالصَّمْتُ مِنْ ذَهَبٍ.

که چيرته خبرې کول سپين زر وي نو خاموشي سره زر ده.(۱)

علماؤ ليکلي چې د حِکمت لس (۱۰) حصې دي، په دې کې نهه (۹) حصې حِکمت په خاموشۍ کې دی او لسمه حصه حکمت د خلقو نه په څنډه کيدو کې دی.(۲)

خاموشي او خُوش اَخلاقي وزن دار عمل دی

رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حضرت ابوذر رضي الله عنه ته اوفرمايل:

←←←← وَلَا ضَرَرَ فَهُوَ فُضُولٌ، وَالِاشْتِغَالُ بِهِ تَضْيِيعُ زَمَانٍ، وَهُوَ عَيْنُ الْخُسْرَانِ ظَاهِرًا، فَلَا يَبْقَى إِلَّا الْقِسْمُ الرَّابِعُ، وَفِيهِ خَطَرٌ إِذَا قَدْ يَمْتَزِجُ بِهِ مَا فِيهِ إِثْمٌ مِنْ دَقَائِقِ الرِّيَاءِ وَالتَّصَنُّعِ وَالْغِيبَةِ وَتَزْكِيَةِ النَّفْسِ وَفُضُولِ الْكَلَامِ امْتِزَاجًا يَخْفَى مَدْرَكُهُ، فَيَكُونُ الْإِنْسَانُ بِهِ مُخَاطِرًا اهـ وَحَاصِلُهُ أَنَّ آفَاتِ اللِّسَانِ كَثِيرَةٌ مَحْصُورَةٌ، وَفِي الصَّمْتِ خَلَاصٌ مِنْهَا، وَقَدْ قِيلَ: اَللِّسَانُ جِرْمُهُ صَغِيرٌ وَجُرْمُهُ كَبِيرٌ وَكَثِيرٌ. مرقاة المفاتيح ج ۷ ص ۳۰۳۹ في تشريح حديث ۴۸۳۷.

(۱) عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ قَالَ: "قَالَ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ: إِنْ كَانَ الْكَلَامُ مِنْ فِضَّةٍ، فَالصَّمْتُ مِنْ ذَهَبٍ" الصمت وآداب اللسان لابن ابي الدنيا ج ۱ ص ۲۷۵ رقم ۶۰۸ بَابٌ جَامِعٌ لِمَا تَقَدَّمَ مِنَ الْأَبْوَابِ. الترغيب والترهيب لقوام السنة رقم الحديث ۱۷۳۳، احياء علوم الدين ج۳ ص ۱۱۰، حسن السمت في الصمت ج۱ ص ۸۲.

وفي رواية: عَنْ خَاقَانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ الْمُبَارَكِ، وَسُئِلَ عَنْ قَوْلِ لُقْمَانَ لِابْنِهِ: إِنْ كَانَ الْكَلَامُ مِنْ فِضَّةٍ، فَإِنَّ الصَّمْتَ مِنْ ذَهَبٍ. فَقَالَ عَبْدُ اللهِ: «لَوْ كَانَ الْكَلَامُ بِطَاعَةِ اللهِ مِنْ فِضَّةٍ، فَإِنَّ الصَّمْتَ عَنْ مَعْصِيَةِ اللهِ مِنْ ذَهَبٍ». الصمت وآداب اللسان لابن ابي الدنيا ج ۱ ص ۳۰۸ رقم ۷۳۶ بَابٌ جَامِعٌ لِمَا تَقَدَّمَ مِنَ الْأَبْوَابِ.

(۲) عَنْ وُهَيْبِ بْنِ الْوَرْدِ رَحِمَهُ اللهُ، قَالَ: كَانَ يُقَالُ: اَلْحِكْمَةُ عَشَرَةُ أَجْزَاءٍ: فَتِسْعَةٌ مِنْهَا فِي الصَّمْتِ، وَالْعَاشِرَةُ عُزْلَةُ النَّاسِ. الصمت وآداب اللسان لابن ابي الدنيا ج ۱ ص ۶۲ رقم ۳۶ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَفَضْلِ الصَّمْتِ

همدا سې خبره د حضرت عيسى عليه السلام نه هم نقل ده: قَالَ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ: اَلْعِبَادَةُ عَشَرَةُ أَجْزَاءٍ، تِسْعَةٌ مِنْهَا فِي الصَّمْتِ، وَجُزْءٌ فِي الْفِرَارِ مِنَ النَّاسِ. نزهة المجالس ۱/۱۳۳ فصل في زكاة الأعضاء وهي كفها عن المحرمات

يَا أَبَا ذَرٍّ ! أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى خَصْلَتَيْنِ هُمَا أَخَفُّ عَلَى الظَّهْرِ وَأَثْقَلُ فِي الْمِيزَانِ ؟

اې ابوذر ! آيا زه تاته داسې دوه عملونه اوښايم چې هغه په شا (يا : ژبه) باندې ډير آسان دي ، ليكن (د قيامت په ورځ) په تله د ميزان كې ډير درانه دي .

حضرت ابوذر ﷺ ورته اوفرمايل : آو (ضرور يې اوښايه) .

نبي عليه السلام ورته اوفرمايل :

طُولُ الصَّمْتِ ، وَحُسْنُ الْخُلُقِ . وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا عَمِلَ الْخَلَائِقُ بِمِثْلِهِمَا . (١)

اوږده چوپتيا (يعنى ډير خاموش پاتې كيدل) ، او خوش اخلاقي . قسم په هغه ذات چې د هغه په قبضهٔ قدرت كې زما ساه ده خلقو ددې دوه خصلتونو نه بهتر بل هيڅ عمل ندې كړى (يعنى ددې دوه خويونو نه بهترين بل هيڅ عمل نشته) .

همداسې مضمون په نورو آحاديثو كې هم ذكر شوى . (٢)

د فضول خبرو نه چپ پاتې كيدل د شپيتو كالو د عبادت نه بهتر دي

د مشكوة شريف حديث دى ، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

مَقَامُ الرَّجُلِ بِالصَّمْتِ أَفْضَلُ مِنْ عِبَادَةِ سِتِّينَ سَنَةً . (٣)

---

(١) عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : « يَا أَبَا ذَرٍّ ! أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى خَصْلَتَيْنِ هُمَا أَخَفُّ عَلَى الظَّهْرِ وَأَثْقَلُ فِي الْمِيزَانِ ؟ » قَالَ : قُلْتُ : بَلَى . قَالَ : « طُولُ الصَّمْتِ ، وَحُسْنُ الْخُلُقِ . وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا عَمِلَ الْخَلَائِقُ بِمِثْلِهِمَا . مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ الفصل الثالث رقم الحديث ٤٨٦٧ (٥٦) ، شعب الايمان رقم الحديث ٧٦٤١ قَالَ مِيرَكُ نَقْلًا عَنِ الْمُنْذِرِيِّ : أَخْرَجَهُ ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا وَالْبَزَّارُ وَالطَّبَرَانِيُّ وَأَبُو يَعْلَى ، وَرُوَاتُهُ ثِقَاتٌ . مرقاة ج ٧ ص ٣٠٥٤ .

(٢) وَرَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ . وَرَوَاهُ أَبُو الشَّيْخِ ابْنُ حِبَّانَ مِنْ حَدِيثِ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « أَلَا أُنَبِّئُكَ بِأَمْرَيْنِ خَفِيفٌ أَمْرُهُمَا عَظِيمٌ أَجْرُهُمَا لَمْ تَلْقَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ بِمِثْلِهِمَا : طُولُ الصَّمْتِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ » . وَرَوَاهُ ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا أَيْضًا عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ مُرْسَلًا قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَيْسَرِ الْعِبَادَةِ وَأَهْوَنِهَا عَلَى الْبَدَنِ ؟ الصَّمْتُ وَحُسْنُ الْخُلُقِ » . مرقاة المفاتيح ج ٧ ص ٣٠٥٤ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ الفصل الثالث في تشريح رقم الحديث ٤٨٦٧ (٥٦) .

(٣) مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ الفصل الثالث رقم الحديث ٤٨٦٥ (٥٤) .

Scanned with CamScanner

سړي ته چې په چپ والي سره کومه درجه ملاوېږي دا د شپېتو (٦٠) کالو د عبادت نه افضله ده.

د حديث تشريح: يعنې کوم سړی چې د فضول خبرو نه ځان ساتي او هميشه خاموشي اختياروي نو دا دده د پاره د شپېتو (٦٠) کالو (نفلي) عبادت نه بهتره ده.

علامه طِيبي رحمه الله ددې مطلب دا بيان کړی چې انسان ته د خاموشۍ په وجه باندې د الله ﷻ د طرفه کومه مرتبه ملاوېږي نو دا د شپېتو (٦٠) کالو (نفلي) عبادت نه بهتره ده. او وجه يې دا بيان کړې چې په عبادت کولو کې د آفتونو راپېښېدو خطره وي او په خاموشۍ سره انسان د هغې آفتونو نه محفوظ وي. (١)

شيخ عبدالحق مُحدِّث دهلوي رحمه الله ددې حديث په تشريح کې ليکلي: په دې حديث کې چې چپ والي د شپېتو کالو د عبادت نه افضل ګرځول شوی نو دا ځکه چې کله انسان ته په دې خاموشۍ کې د الله ﷻ په صفاتو، کائناتو او مخلوقاتو کې د فِکر کولو موقع ملاوېږي، يا د ذِکرِ خَفي کولو موقع ورته ملاوېږي او د انسان رُوح د الله ﷻ د ذات او صِفاتو د نُور نه ربَّا حاصله کړي نو داسې د لږ فِکر واله خاموشي يقيني د هغه شپېتو کالو د عبادت نه بهتر ده چې په هغې کې زړه الله ﷻ طرف ته مُتوجِّه نه وي. (٢)

په خاموشۍ کې اووه زره (٧٠٠٠) فائدې دي

ځنې حُکماؤ ويلي چې په خاموشۍ کې اُووه زره (٧٠٠٠) فائدې دي، دا ټولې فائدې په اُووه خبرو کې راجمع شوي، نو په هره خبره کې زَر (١٠٠٠) خبرې (او فائدې) جمع دي

---

(١) (مَقَامُ الرَّجُلِ) بِفَتْحِ الْمِيمِ وَيُضَمُّ أَيْ: ثَبَاتُهُ (بِالصَّمْتِ)، أَيْ: بِمُدَاوَمَةِ سُكُوتِهِ عَنِ الشَّرِّ. وَقَالَ الطِّيبِيُّ: أَيْ مَنْزِلَتُهُ عِنْدَ اللَّهِ (أَفْضَلُ مِنْ عِبَادَةِ سِتِّينَ سَنَةً)، أَيْ: مَعَ كَثْرَةِ الْكَلَامِ وَعَدَمِ التَّثَبُّتِ فِي الْمَقَامِ. قَالَ الطِّيبِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ: لِأَنَّ فِي الْعِبَادَةِ آفَاتٍ يَسْلَمُ عَنْهَا بِالصَّمْتِ كَمَا وَرَدَ: مَنْ صَمَتَ نَجَا. وَفِي الْجَامِعِ الصَّغِيرِ رَوَاهُ الطَّبَرَانِيُّ وَالْحَاكِمُ عَنْ عِمْرَانَ. لَكِنْ لَفْظُهُ مَقَامُ الرَّجُلِ فِي الصَّفِّ فِي سَبِيلِ اللَّهِ. اهـ. وَلَعَلَّ الصَّمْتَ وَقَعَ فِيهِ تَصْحِيفٌ فَرَاجِعْ فِي الْأُصُولِ. مرقاة المفاتيح ج ٧ ص ٣٠٥٢ باب حفظ اللسان والغيبة والشتم الفصل الثالث في شرح رقم الحديث ٤٨٦٥ (٥٣).

(٢) مظاهر حق ج ٢ في تشريح الحديث المذكور.

اول : خاموشي بغير د څه مشقت نه عبادت دی . دويم : خاموشي بغير د زيوراتو (کالو) نه ښائست دی . دريم : بغير د بادشاهۍ نه رُعب دی . څلورم : بغير د ديوالونو نه (حفاظتي) قلعه ده . پنځم : د هر چا د عُذر نه خلاصيدل دي . شپږم : د کراماً کاتبين فرښتو د پاره آرام دی . اووم : د خپلو عيبونو د پاره پَرده ده .(١)

مؤمن به د خبرو کولو نه مخکې سوچ کوي

د مؤمن يو صفت دا هم دی چې دا کومه خبره کوي په هغې باندې به اول سوچ کوي ، پس که دا خبره د شريعت برابر وي يا د خېر خبره وي نو بيا به يې کوي ، او که داسې نه وي نو چپ به وي البته مُنافِق د خبرو کولو نه مخکې هيڅ سوچ نه کوي ، چې په خُله باندې يې هر څه راځي هغه وايي ، ددې پرواه نه کوي چې زه دا کومه خبره کوم آيا دا د شريعت برابر ده او که نه ؟

امام غزالي رحمه الله په " إحياء العلوم " کې ذکر کړي .

إنَّ لِسَانَ الْمُؤْمِنِ وَرَاءَ قَلْبِهِ . فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَتَكَلَّمَ بِشَيْءٍ تَدَبَّرَهُ بِقَلْبِهِ ثُمَّ أَمْضَاهُ بِلِسَانِهِ . وَإِنَّ لِسَانَ الْمُنَافِقِ أَمَامَ قَلْبِهِ . فَإِذَا هَمَّ بِشَيْءٍ أَمْضَاهُ بِلِسَانِهِ وَلَمْ يَتَدَبَّرْهُ بِقَلْبِهِ .(٢)

بيشکه د مؤمن ژبه د زړه نه شاته وي (يعنی په ژبه باندې يې کنټرول حاصل وي) ، پس دا چې کله د څه څيز متعلق د خبرې کولو اِراده اوکړي نو اول په زړه کې په دې باندې سوچ اوکړي بيا يې په ژبه باندې رااُوباسي . او د منافِق ژبه د زړه نه مخکې وي (يعنی په ژبه يې قابو نه وي حاصل) ، پس دا چې کله د څه خبرې اِراده اوکړي نو په ژبه يې رااُوباسي ، په زړه کې ورباندې هيڅ سوچ نه کوي .

---

(١) قَالَ بَعْضُ الْحُكَمَاءِ : فِي الصَّمْتِ سَبْعَةُ آلَافِ خَيْرٍ ، وَقَدِ اجْتَمَعَ ذٰلِكَ كُلُّهُ فِي سَبْعِ كَلِمَاتٍ ، فِي كُلِّ كَلِمَةٍ مِنْهَا أَلْفٌ . أَوَّلُهَا : أَنَّ الصَّمْتَ عِبَادَةٌ مِنْ غَيْرِ عَنَاءٍ . وَالثَّانِي : زِينَةٌ مِنْ غَيْرِ حُلِيٍّ . وَالثَّالِثُ : هَيْبَةٌ مِنْ غَيْرِ سُلْطَانٍ . وَالرَّابِعُ : حِصْنٌ مِنْ غَيْرِ حَائِطٍ . وَالْخَامِسُ : اَلْإِسْتِغْنَاءُ عَنِ الْإِعْتِذَارِ إِلَى أَحَدٍ . وَالسَّادِسُ : رَاحَةُ الْكِرَامِ الْكَاتِبِينَ . وَالسَّابِعُ : سَتْرٌ لِعُيُوبِهِ . تنبيه الغافلين ج ١ ص ٢١٧ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ

(٢) إحياء علوم الدين ج ٣ ص ١١٠ كتاب آفات اللسان طبع دار المعرفة بيروت

همداسې خبره د حسن بصري رَحِمَهُ اللهُ نه هم نقل شوې.(١)

د جاهل سړي شپږ نښې نښانې دي

" يو په کې بې فائدې خبرې کول دي "

فقيه ابو الليث سمرقندي رَحِمَهُ اللهُ په " تَنبِيهُ الغَافِلِين " کې ذکر کړي : يو حکيم وېلي چې په شپږو (٦) خصلتونو سره جاهل سړي پېژندلی شي :

اول : اَلغَضَبُ فِي غَيرِ شَيْءٍ . بې ځايه غصه کول.

يعنې په انسان، حيوان، او څه چې ورته په مخه ورځي او دايې بد ګڼړي نو په دوی باندې غصه کوي، دا د جهالت علامه ده.

دويم : اَلکَلَامُ فِي غَيرِ نَفعٍ . بې فائدې خبرې کول.

نو عقل مند ته په کار دي چې بې فائدې خبرې اونکړي، صرف هغه خبرې اوکړي چې په هغې کې د دُنيا يا آخرت ګټه وي.

دريم : اَلعَطِيَّةُ فِي غَيرِ مَوضِعٍ . بې ځايه مال ورکول.

يعنې خپل مال داسې چاته ورکوي چې د ده ته په کې هيڅ اَجر و ثواب نه وي، نو دا هم د جهالت علامه ده.

څلورم : إِفشَاءُ السِّرِّ عِندَ كُلِّ أَحَدٍ . هر چاته خپل راز ښکاره کول.

پنځم : اَلثِّقَةُ بِكُلِّ إِنسَانٍ . په هر چا باندې اِعتماد کول.

شپږم : أَن لَا يَعرِفَ صَدِيقَهُ مِن عَدُوِّهِ . خپل دُوست او دُشمن نه پېژندل.

يعنې سړي ته دا په کار دي چې خپل دُوست اُوپېژني د هغه خبره اُومني، او خپل دُشمن هم اُوپېژني او د هغه نه ځان اوساتي.

---

(١) عَنِ الحَسَنِ البَصرِيِّ رَحِمَهُ اللهُ أَنَّهُ قَالَ : كَانُوا يَقُولُونَ : إِنَّ لِسَانَ الحَكِيمِ مِن وَرَاءِ قَلبِهِ، فَإِذَا أَرَادَ أَن يَقُولَ رَجَعَ إِلَى قَلبِهِ فَإِن كَانَ لَهُ قَالَ، وَإِن كَانَ عَلَيهِ أَمسَكَ. وَإِنَّ الجَاهِلَ قَلبُهُ عَلَى طَرَفِ لِسَانِهِ، لَا يَرجِعُ إِلَى قَلبِهِ، مَا أَتَى عَلَى لِسَانِهِ تَكَلَّمَ. تنبيه الغافلين بأحاديث سيد الأنبياء والمرسلين ج ١ ص ٢١٦ باب حفظ اللسان.

د انسان اولني دشمن شيطان دی ، نو په کار ده چې شيطان ده ته د کوم کار حُکم کوي هغه او نه مني .(۱)

چپ والې د مؤمِن خاص صفت دی

۱ . نبي عليه السلام فرمايي : څلور (۴) صفتونه صرف په مؤمِن کې وي : چپ والې چې دا اول (او جَرړه) د عبادت ده ، عاجزي ، د الله تعالی ذِکر ، او بَدي کمه کول . (۲)

۲ . په يو حديث کې دي چې پنځه (۵) خبرې په منافِق کې نه وي (بلکه په خالِص مؤمِن کې وي) : ۱. په دِين کې پوهه ۲. د ژبې پرهېز (يعنی د فضول خبرو نه ځان ساتل) ۳. په مَخ باندې تَبَسُّم ۴. په زړه کې نُور ۵. او د مسلمانانو سره محبت کول. (۳)

(۱) قَالَ حَكِيمٌ مِنَ الْحُكَمَاءِ : سِتُّ خِصَالٍ يُعْرَفُ بِهِنَّ الْجَاهِلُ : أَحَدُهَا : اَلْغَضَبُ فِيْ غَيْرِ شَيْءٍ . يَعْنِيْ يَغْضَبُ عَلَى ابْنِ آدَمَ وَعَلَى الْحَيَوَانِ وَعَلَى كُلِّ شَيْءٍ يَسْتَقْبِلُهُ مِنْهُ مَكْرُوهٌ . فَهٰذَا مِنْ عَلَامَةِ الْجَهْلِ . وَالثَّانِي : اَلْكَلَامُ فِيْ غَيْرِ نَفْعٍ . فَيَنْبَغِيْ لِلْعَاقِلِ أَنْ لَا يَتَكَلَّمَ بِكَلَامٍ لَا فَائِدَةَ لَهُ فِيْهِ ، وَيَنْبَغِيْ لَهُ أَنْ يَتَكَلَّمَ بِكُلِّ كَلَامٍ فِيْهِ مَنْفَعَةٌ فِيْ أَمْرِ دُنْيَاهُ وَآخِرَتِهِ . وَالثَّالِثُ : اَلْعَطِيَّةُ فِيْ غَيْرِ مَوْضِعٍ . يَعْنِيْ يَدْفَعُ مَالَهُ إِلَى مَنْ لَا يَكُوْنُ لَهُ فِيْ ذٰلِكَ أَجْرٌ . وَهُوَ عَلَامَةُ الْجَهْلِ . وَالرَّابِعُ : إِفْشَاءُ السِّرِّ عِنْدَ كُلِّ أَحَدٍ . وَالْخَامِسُ : اَلثِّقَةُ بِكُلِّ إِنْسَانٍ . وَالسَّادِسُ : أَنْ لَا يَعْرِفَ صَدِيْقَهُ مِنْ عَدُوِّهِ . يَعْنِيْ أَنَّ الرَّجُلَ يَنْبَغِيْ لَهُ أَنْ يَعْرِفَ صَدِيْقَهُ فَيُطِيْعَهُ ، وَيَعْرِفَ عَدُوَّهُ فَيَحْذَرَهُ ، وَأَوَّلُ الْأَعْدَاءِ هُوَ الشَّيْطَانُ ، فَيَنْبَغِيْ أَنْ لَا يُطِيْعَهُ فِيْمَا يَأْمُرُهُ . تنبيه الغافلين باحاديث سيد الأنبياء والمرسلين للسمرقندي ج ۱ ص ۲۱۵ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ .

(۲) عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه . قَالَ : قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَرْبَعٌ لَا تُصِيْبُ إِلَّا فِيْ مُؤْمِنٍ : اَلصَّمْتُ وَهُوَ أَوَّلُ الْعِبَادَةِ ، وَالتَّوَاضُعُ ، وَذِكْرُ اللهِ تَعَالَى ، وَقِلَّةُ الشَّرِّ . تنبيه الغافلين باحاديث سيد الأنبياء والمرسلين للسمرقندي ج ۱ ص ۲۱۴ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ .

(۳) وَرُوِيَ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ : خَمْسٌ لَا تَكُوْنُ فِي الْمُنَافِقِ : اَلْفِقْهُ فِي الدِّيْنِ ، وَالْوَرَعُ بِاللِّسَانِ ، وَالتَّبَسُّمُ فِي الْوَجْهِ ، وَالنُّوْرُ فِي الْقَلْبِ ، وَالْمَوَدَّةُ فِي الْمُسْلِمِيْنَ . تنبيه الغافلين ج ۱ ص ۲۱۵ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ .

د بې فائدې خبرو پرېښودو په وجه اوچتې مرتبې ته رسيدل

د لقمان حکيم نه چا پوښتنه اوکړه : ته دې اوچتې مرتبې ته څه شي اورسولې ؟ هغه ورته ووئيل : صِدْقُ الْحَدِيْثِ ، وَأَدَاءُ الْأَمَانَةِ ، وَتَرْكِيْ مَالَا يَعْنِيْنِيْ.

رښتيا خبرو ، آمانت آداء کول ، او ما په فضول خبرې او فضول کارونه پرېښودل .(١)

خاموشي هوښيارتيا ده

نن صبا خلق هوښيار هغه چاته وائي چې ډېر چالاکه وي ، ډېرې خبرې کوي ، او څوک بې په خبرو کې نشي ملامته کولی . حالانکه هوښيار هغه کس دی چې (د فضول خبرو نه ځان ساتي ،او) خاموشه وي .

١ . حضرت لقمان رحمه الله فرمائي : اَلصَّمْتُ حِكْمَةٌ ، وَقَلِيْلٌ فَاعِلُهٗ . (٢)

خاموشي حکمت دی خو ددې خاموشۍ واله خلق کم دي .

٢ . يو حديث کې راځي ، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي :

إِذَا رَأَيْتُمُ الرَّجُلَ الْمُؤْمِنَ قَدْ أُعْطِيَ زُهْدًا فِي الدُّنْيَا وَقِلَّةَ مَنْطِقٍ فَاقْتَرِبُوْا مِنْهُ فَإِنَّهٗ يُلَقِّي الْحِكْمَةَ . (٣)

---

(١) وَذُكِرَ عَنْ لُقْمَانَ الْحَكِيْمِ أَنَّهٗ قِيْلَ لَهٗ : مَا بَلَغَ بِكَ مَا نَرٰى ؟ قَالَ : صِدْقُ الْحَدِيْثِ ، وَأَدَاءُ الْأَمَانَةِ ، وَتَرْكِيْ مَالَا يَعْنِيْنِيْ . تنبيه الغافلين ج ١ ص ٢١٤ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ . الصمت لابن ابي الدنيا ج ١ ص ٩٦ رقم الحديث ١١٦ .

په تفسير ابن کثير کې دا خبره په دې انداز ذکر ده : كَانَ لُقْمَانُ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَبْدًا أَسْوَدَ غَلِيْظَ الشَّفَتَيْنِ مُصَفَّحَ الْقَدَمَيْنِ . فَأَتَاهُ رَجُلٌ وَهُوَ فِيْ مَجْلِسِ أُنَاسٍ يُحَدِّثُهُمْ . فَقَالَ لَهٗ : أَلَسْتَ الَّذِيْ كُنْتَ تَرْعٰى مَعِيَ الْغَنَمَ فِيْ مَكَانِ كَذَا وَكَذَا . قَالَ : نَعَمْ . فَقَالَ : فَمَا بَلَغَ بِكَ مَا أَرٰى ؟ قَالَ : صِدْقُ الْحَدِيْثِ ، وَالصَّمْتُ عَمَّا لَا يَعْنِيْنِيْ . تفسير ابن كثير ج ٦ ص ٣٣٤ في تشريح سورة لقمان آية ١٢

(٢) تفسير القرطبي (الجامع لاحكام القرآن) ج ١٤ ص ٦١ في تشريح سورة لقمان آية ١٢ . تفسير ابي سعود ج ٧ ص ٧١ ، اعراب القرآن وبيانه ج ٧ ص ٥٣٦ سورة لقمان آية ١٢

(٣) شعب الايمان رقم الحديث ١٠٠٣٨ ، ورقم ١٠٠٥٢ ، سنن ابن ماجة باب الزهد في الدنيا رقم الحديث ٤١٠١ ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٩٧٥ ، المعجم الاوسط رقم ١٨٨٥ ، مشكوة المصابيح كتاب الرقاق الفصل الثالث رقم الحديث ٥٢٢٩ (٧٥) ، كنز العمال رقم الحديث ٦٠٦٩ ، الترغيب والترهيب لقوام السنة رقم ١٥٠٠ ، ورقم ١٧١٦ .

کله چې تاسو مؤمن سړی اوګورئ چې هغه ته د دُنيا نه بې رغبتي او لږې خبرې ورکړې شوي (يعنی د دُنيا سره يې مينه نه وي او کمې خبرې کوي) نو هغه ته ورنزدې شئ (د هغه په مجلس کې کينئ) ځکه هغه د حکمت نه ډکې خبرې کوي.(١)

د څلورو بادشاهانو د حکمت نه ډکې خبرې

ابوبکر بن عياش رَحِمَهُ اللهُ فرمايي چې په يو ځای کې څلور بادشاهان راجمع وو: د فارس بادشاه، د رُوم بادشاه، د هندوستان بادشاه، او د چين بادشاه. دوی څلور د حکمت نه ډکې خبرې اوکړې:

يو ووېل: تر څو پورې چې ما خبره نه وي کړې نو زه د دې په رَد (واپس) کولو باندې قادر يم، خو که خبره مې کړې وي نو بيا د دې په واپس کولو قادِر نه يم.

دويم ووېل: کله چې زه خبره اوکړم نو بيا هغه زما مالِکه وي، او چې تر څو مې نه وي کړې نو زه د هغې مالِک يم.

دريم ووېل: زه هيڅ کله په هغه خبره نه يم پښيمانه شوی چې هغه ما نه وي کړې، ليکن په هغه خبره پښيمانه شوې يم چې ما کړې وي.

څلورم ووېل: زه په خبرو کوونکي باندې تعجب کوم کهٔ دا خبره د ده ته را واپس شي نو د ده ته ضَرَر رسوي، او که ورته را واپس نشي نو فائده نه ورکوي.(٢)

---

(١) نوټ: اګر چې د دې حديث ته امام الباني ضعيف ويلی، ليکن په ضعيف حديث کې چې کله څېل شرائط برابر وي نو هغه په فضائلو کې معتبر دی. ابوالشمس علي عنه

وفي رواية: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا رَأَيْتُمُ الْمُؤْمِنَ صَمُوْتًا وَقُوْرًا فَادْنُوْا مِنْهُ فَإِنَّهُ يُلَقَّنُ الْحِكْمَةَ. احياء علوم الدين ج ٣ ص ١١٠ كتاب آفات اللسان

(٢) عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُبَارَكِ، ثنا أَبُوْ بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ قَالَ: اِجْتَمَعَ أَرْبَعَةُ مُلُوْكٍ، مَلِكُ فَارِسٍ، وَمَلِكُ الرُّوْمِ، وَمَلِكُ الْهِنْدِ، وَمَلِكُ الصِّيْنِ، فَتَكَلَّمُوْا بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ كَأَنَّمَا رُمِيَ بِهِنَّ عَنْ قَوْسٍ وَاحِدَةٍ. فَقَالَ أَحَدُهُمْ: أَنَا عَلَى قَوْلِ مَا لَمْ أَقُلْ أَقْدَرُ مِنِّيْ عَلَى رَدِّ مَا قُلْتُ. وَقَالَ الْآخَرُ: إِذَا قُلْتُهَا مَلَكَتْنِيْ، وَإِذَا لَمْ أَقُلْهَا مَلَكْتُهَا. وَقَالَ الْآخَرُ: لَا أَنْدَمُ عَلَى مَا لَمْ أَقُلْ وَقَدْ أَنْدَمُ عَلَى مَا قُلْتُ. وَقَالَ الْآخَرُ: عَجِبْتُ لِمَنْ يَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ إِنْ رُفِعَتْ عَلَيْهِ ضَرَّتْهُ، وَإِنْ لَمْ تُرْفَعْ عَلَيْهِ لَمْ تَنْفَعْهُ. حلية الاولياء وطبقات الاصفياء لابي نعيم الاصفهاني ج ٨ ص ١٧٠ عبد الله بن المبارك.... احياء علوم الدين ج ٣ ص ١١١ بيان عظيم خطر اللسان ....، الصمت لابن ابي الدنيا ج ١ ص ٧١ رقم ٦٥.

په خبرو پښيمانه کېدل

١. لقمان حکيم خپل ځوي ته نصيحت کولو نو ورته وې ويل :

.... مَنْ لَا يَمْلِكُ لِسَانَهُ يَنْدَمْ .(١)

څوک چې د خپلې ژبې مالِک نه وي هغه به پښيمانه شي .

٢. همدا رنګې چې څوک بې کنټروله ډيرې خبرې کوي نو د خلې نه به يې غلطې خبرې هم ډيرې رااوځي .

ډيرې خبرې کوونکی د ژبې د ګناهونو نه محفوظ نه وي

١. حسن بصري رحمه الله فرمايي : مَنْ كَثُرَ كَلَامُهُ كَثُرَ سَقَطُهُ . (٢)

څوک چې خبرې ډيرې کوي نو د هغه د خُلې نه به بې کاره خبرې هم ډيرې رااوځي .
(غلطيانې به يې هم زياتې وي) .

همدا مضمون په احاديثو کې هم ذکر دی .(٣)

٢. حضرت شُفَيّ اَصبَحي رحمه الله خو تر دې پورې فرمايلي :

مَنْ كَثُرَ كَلَامُهُ كَثُرَتْ خَطِيئَتُهُ . (٤)

د چا خبرې چې زياتې وي نو (د ژبې) ګناهونه به يې هم زيات وي .
يا خاصکر د چا ژبه چې په قابو کې نه وي نو د هغه نه په خبرو کې اکثر دروغ رااوځي .

حضرت حسن ﷺ فرمايي :

---

(١) وَذُكِرَ عَنْ لُقْمَانَ الْحَكِيمِ أَنَّهُ قَالَ لِابْنِهِ : يَا بُنَيَّ ! مَنْ يَصْحَبْ صَاحِبَ السُّوءِ لَمْ يَسْلَمْ ، وَمَنْ يَدْخُلْ مَدْخَلَ السُّوءِ يُتَّهَمْ ، وَمَنْ لَا يَمْلِكُ لِسَانَهُ يَنْدَمْ . تنبيه الغافلين ج ١ ص ٢١٦ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ

(٢) تنبيه الغافلين ج١ ص ٢١٩ باب حفظ اللسان .

(٣) المعجم الاوسط رقم ٦٥٣١ ، مجمع الزوائد رقم ١٨١٧٢ ، كنز العمال رقم ٦٩٠١ ، ورقم ٧٨٧٠ ، الصمت لابن ابي الدنيا رقم ٥٣ ، الترغيب والترهيب لقوام السنة رقم ١٧٣٥ ، ورقم ٢٣٧٧ ، مرقاة المفاتيح ج١ ص ١٠٦ ...

(٤) الصمت وآداب اللسان لابن ابي الدنيا ج ١ ص ٨٥ رقم ٨٩ بَابُ النَّهْيِ عَنْ فُضُولِ الْكَلَامِ ، وَالْخَوْضِ فِي الْبَاطِلِ

... مَنْ كَثُرَ كَلَامُهُ كَثُرَ كَذِبُهُ . (۱)

د چا خبرې چې زياتې وي نو دروغ به يې هم زيات وي.

اشعار

يو شاعر وايي: اَلْعِلْمُ زَيْنٌ وَالسُّكُوْتُ سَلَامَةٌ ✿ فَإِذَا نَطَقْتَ فَلَا تَكُنْ مِكْثَارًا

مَا إِنْ نَدِمْتُ عَلَى سُكُوْتِيْ مَرَّةً ✿ وَلَقَدْ نَدِمْتُ عَلَى الْكَلَامِ مِرَارًا (۲)

عِلم ښائست دى، او چپ والې سلامتي ده، کله چې ته خبرې کوې نو ډيرې مه کوه.

زه تر اوسه پورې په چپ والي نه يم پښيمانه شوى، ليکن په خبرو باندې ډير کرتې پښيمانه شوې يم.

د پښتو متَل دى: شيخ فريده خُله پټه بهترې ده.

د خاموشۍ د فضيلت وجه

د خاموشۍ د فضيلت وجه داده چې کوم سړى خپله ژبه د فضول خبرو نه بنده ساتي نو په دې سره دا د ژبې د ډيرو ګناهونو نه محفوظ کيږي.

لکه دروغ، غيبت، چُغل خُوري، رِيا، منافقت، فحش خبرې، د خپل ځان بې ځايه صفت کول، جګړې، فضول خبرې، او د نورو مسلمانانو سپکاوې کول.

(۱) عَنِ الْحَسَنِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: مَنْ كَثُرَ مَالُهُ كَثُرَتْ ذُنُوْبُهُ. وَمَنْ كَثُرَ كَلَامُهُ كَثُرَ كَذِبُهُ . وَمَنْ سَاءَ خُلُقُهُ عَذَّبَ نَفْسَهُ. الصمت وآداب اللسان لابن ابي الدنيا ج ۱ ص ۸۵ رقم ۹۰ بَابُ النَّهْيِ عَنْ فُضُوْلِ الْكَلَامِ وَالْخَوْضِ فِي الْبَاطِلِ

(۲) تنبيه الغافلين ج ۱ ص ۲۱۷ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ

د خاموشۍ او رښتيا وُ د اَهميت متعلق څه اشعار د عبدالله بن مبارک رحمه الله نه هم نقل دي:

اَلصَّمْتُ أَزْيَنُ بِالْفَتٰى ✿ مِنْ مَنْطِقٍ فِيْ غَيْرِ حِيْنِه

وَالصِّدْقُ أَجْمَلُ بِالْفَتٰى ✿ فِي الْقَوْلِ عِنْدِيْ مِنْ يَمِيْنِه

وَعَلَى الْفَتٰى بِوَقَارِهٖ ✿ سِمَةٌ تَلُوْحُ عَلٰى جَبِيْنِه .

حلية الأولياء وطبقات الأصفياء لابي نعيم الاصفهاني ج ۸ ص ۱۷۰ عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ...

يو بل شاعر وايي: وَكَمْ سَاكِتٍ نَالَ الْمُنٰى بِسُكُوْتِهٖ ✿ وَكَمْ نَاطِقٍ يَجْنِيْ عَلَيْهِ لِسَانُهٗ .

ددینه علاوه نور ډیر داسې ګناهونه شته چې هغه د ژبې سره تړلي دي، بیا خاصکر چې د نفس او شیطان وَسوسه هم ورسره ملګرې شي نو چې څوک بې ځایه ډیرې خبرې کوي نو خامخا به د ژبې په ګناهونو کې اَخته کیږي.

او څوک چې خاموشي اِختیار کړي نو هغه به ددې مذکوره ګناهونو نه محفوظ وي. او ورسره ورسره په خاموشۍ کې دا فائده هم ده چې انسان د الله ﷻ ذِکر او عبادت ته فارغ شي، او د ډیرو غمونو نه محفوظ شي، همدارنګې د قیامت په ورځ د خبرو د حِساب نه هم محفوظ شي. (١)

همدارنګې د خاموشۍ په وجه انسان په شیطان باندې غالبه کیږي، او د هغه د شَر نه محفوظ کیږي. (٢)

په نن صبا مجلسونو کې بې اِحتیاطي

نن صبا چې اکثر ملګري راجمع شي او په مجلس کې ګپ شپ شروع کړي نو اکثر په کې دروغ وايي، غِیبت کوي او د نورو سپکاوې کوي نو په داسې مجلس کې شِرکت کول ندي په کار، ځکه په دې یو مجلس کې ډیر ګناهونه کیږي.

---

(١) فإن قُلتَ فهذا الفضل الكبير للصمت ما سببه؟ فاعلم أنّ سببه كثرة آفات اللسان من الخطأ والكذب والغيبة والنميمة والرياء والنفاق والفحش والمراء وتزكية النفس والخوض في الباطل والخصومة والفضول والتحريف والزيادة والنقصان وإيذاء الخلق وهتك العورات.

فهذه آفات كثيرة وهي سيّاقة إلى اللسان لا تثقل عليه ولها حلاوة في القلب وعليها بواعث من الطبع ومن الشيطان والخائض فيها قلما يقدر أن يمسك اللسان فيطلقه بما يحب ويكفه عما لا يحب فإن ذلك من غوامض العلم كما سيأتي تفصيله. ففي الخوض خطر وفي الصمت سلامة فلذلك عظمت فضيلته هذا مع ما فيه من جمع الهمّ ودوام الوقار والفراغ للفكر والذكر والعبادة والسلامة من تبعات القول في الدنيا ومن حسابه في الآخرة فقد قال الله تعالى ﴿مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ﴾. احياء علوم الدين ج ٣ ص ١١١ كتاب آفات اللسان بيان عظيم خطر اللسان وفضيلة الصمت

(٢) وَاعْلَمْ أَنَّ الْإِنْسَانَ لَا يَغْلِبُ الشَّيْطَانَ إِلَّا بِالسُّكُوتِ، فَيَنْبَغِي لِلْمُسْلِمِ أَنْ يَكُونَ حَافِظًا لِلِسَانِهِ، حَتَّى يَكُونَ فِي حِرْزٍ مِنَ الشَّيْطَانِ، وَيَسْتُرَ اللهُ عَلَيْهِ عَوْرَتَهُ. تنبيه الغافلين ج ١ ص ٢١٢ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ.

د ښځو بې احتياطي : بيا خاصكر چې ښځې سره راجمع شي نو دوى تر خالصه د نورو ښځو غيبت كوي، او د هغوى سپكاوي كوي .

نبي عليه السلام هم د ښځو په باره كې فرمايلي چې دوى په خپله ژبه باندې قابو نه لري، او په جهنم كې به د سړو په نسبت ښځې زياتې وي، او سبب به يې هم همدا ژبه وي. چې دوى په ژبه باندې لعنت ډير وايي ، او په ژبه باندې د خاوند ناشكري كوي .

د بخاري شريف او مسلم شريف حديث دى چې رسول الله صلى الله عليه وسلم په غټ اختر يا وړوكي اختر كې عيدگاه ته اُووت ، په ښځو باندې تيريدو نو هغوى ته يې اوفرمايل : يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ ! تَصَدَّقْنَ فَإِنِّي أُرِيتُكُنَّ أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ .

اې د ښځو ډلې ! تاسو صدقه وركوئ، ځكه ما ته (د معراج په شپه ، يا د وحي په ذريعه) دا خودلې شوي چې تاسو په جهنم كې (د سړو په نسبت) زياتې يئ . (نو د صدقې په وجه ځان د جهنم نه محفوظ كړئ).

ښځو پوښتنه اوكړه : وَبِمَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ اې د الله رسوله ! دا په څه وجه باندې؟
نبي عليه السلام ورته اوفرمايل :
تُكْثِرْنَ اللَّعْنَ . وَتَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ .
تاسو لعنت زيات وايئ ، او د خپلو خاوندانو ناشكري كوئ .(١)

---

(١) پوره حديث دا سې دى : عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه ، قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أَضْحَى أَوْ فِطْرٍ إِلَى الْمُصَلَّى ، فَمَرَّ عَلَى النِّسَاءِ ، فَقَالَ: « يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ ! تَصَدَّقْنَ فَإِنِّي أُرِيتُكُنَّ أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ » فَقُلْنَ: وَبِمَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: « تُكْثِرْنَ اللَّعْنَ ، وَتَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ ، مَا رَأَيْتُ مِنْ نَاقِصَاتِ عَقْلٍ وَدِينٍ أَذْهَبَ لِلُبِّ الرَّجُلِ الْحَازِمِ مِنْ إِحْدَاكُنَّ » . قُلْنَ : وَمَا نُقْصَانُ دِينِنَا وَعَقْلِنَا يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: « أَلَيْسَ شَهَادَةُ الْمَرْأَةِ مِثْلَ نِصْفِ شَهَادَةِ الرَّجُلِ؟ » قُلْنَ : بَلَى ، قَالَ: « فَذَلِكِ مِنْ نُقْصَانِ عَقْلِهَا ، أَلَيْسَ إِذَا حَاضَتْ لَمْ تُصَلِّ وَلَمْ تَصُمْ؟ » قُلْنَ : بَلَى ، قَالَ: « فَذَلِكِ مِنْ نُقْصَانِ دِينِهَا » . صحيح البخاري كِتَابُ الْحَيْضِ بَابُ تَرْكِ الْحَائِضِ الصَّوْمَ رقم الحديث ٣٠٤ ، و رقم الحديث ١٤٦٢ كِتَابُ الزَّكَاةِ بَابُ الزَّكَاةِ عَلَى الأَقَارِبِ ، صحيح مسلم كِتَابُ الإِيمَانِ بَابُ بَيَانِ نُقْصَانِ الإِيمَانِ بِنَقْصِ الطَّاعَاتِ... رقم الحديث ١٣٢ (٧٩) .

Scanned with CamScanner

فائده: په دې حديث کې د ژنانه ؤ جهنم ته د داخليدو سبب "لعنت او د خاوند ناشكري" ذكر شو ، او دا دواړه کارونه د ژبې سره تعلق لري ، پس معلومه شوه چې د ژبې د غلط استعمال په وجه انسان د جهنم مستحق گرځي .

د غونډ تقرير خلاصه

د غونډ تقرير خلاصه دا راأووته چې ژبه ډير لوي نعمت دی ، د دې صحيح استعمالول په كار دي ، ځکه د ژبې نه چې کوم لفظ راأوځي فرښتې هغه ليكي ، او انسان به د قيامت په ورځ د الله ﷻ د وړاندې د دې حساب وركوي .

د ژبې په حفاظت سره نبي عليه السلام د جنت ضمانت وركړی چې داسې كس به يقيني جنت ته داخليږي .

د ژبې د غلط استعمال په وجه انسان پَرمخې جهنم ته غورځولې شي ، داسې كس به د ژبې د حساب وركولو نه مخکې د جنت تللو نه منع وي .

لهذا د ژبې د فِتنې نه يَره په كار ده ، كه مونږ د خپلو اسلافو تاريخ اوګورو نو هغوی به هم د ژبې سره ډير اِحتياط كولو او د بې ځايه خبرو نه به يې ځان ساتل .

د گناه اكثر خبرې د ژبې نه صادريږي ، څوك چې د ژبې حفاظت كوي نو ده ته به د هر قِسمه گناهونو او آفتونو نه نِجات حاصل وي ، اِيمان به يې كامِل وي ، او الله ﷻ به د ده په عيبونو باندې پَرده واچوي .

هر سهر د وجود ټول آندامونه ژبې ته عاجزي كوي او دا ورته وايي چې ته صحيح چليږه نو مونږ به هم صحيح يو .

كه ژبه صحيح استعمال شي نو دا ښيا ډيره بهتره ده ، خو كه غلطه استعمال شي نو دا ښيا ډيره خطرناكه ده ، د ژبې زخم د تورې د زخم نه ډير سخت دی ، په بې فائدې خبرو كولو سره زړه سختيږي او د مخ وَقار ختميږي .

ځكه خو په احاديثو مباركه ؤ كې د **خاموشۍ فضيلت** بيان شوی ، او انسان ته دا هدايت شوی چې يا د خير خبره اوكړي او يا چپ شي .

په خاموشۍ کې د ډيرو آفتونو نه نجات دی، ددې په وجه انسان په شيطان باندې غالب کيږي، خاموشي وزن دار عمل دی، د فضول خبرو نه خاموش پاتې کيدل د شپيتو (۶۰) کالو د عبادت نه بهتر دي، په خاموشۍ کې اووه زره (۷۰۰۰) فائدې دي، خاموشي د مؤمن خاص صفت دی، خاموشي هوښيارتيا ده، ددې په وجه انسان اوچتو مرتبو ته رسي.

څوک چې ډيرې خبرې کوي هغه به آخر هم پښيمانه کيږي، او څوک چې د فضول خبرو نه ځان ساتي نو هغه به د ژبې د ډيرو ګناهونو نه محفوظ وي.

لهذا په مجلسونو کې ډير احتياط په کار دی، خپله ژبه کنټرول کول په کار دي، بلکه د فضول خبرو نه چپ پاتې کيدل ډير بهتر دي.

دُعا

الله تعالى دې مونږ ټول د فضول خبرو نه اوساتي.

اې الله! د مونږ نه چې په خبرو کې کوم ګناهونه صادر شوي د هغې معافي راته اوکړه، او آئنده مو د ژبې د ګناهونو نه محفوظ اوساته.

اې الله! په قرآن کريم او احاديثو مبارکه وُ کې چې کوم ښه صفات ذکر شوي هغه ټول په مونږ کې پيدا کړه، او کوم بد صفات چې په کې ذکر شوي د هغې نه مونږ ټول اوساته.

آمِيْن يَارَبَّ الْعَالَمِيْن.

وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ

Scanned with CamScanner

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

﴿ سَاَصْرِفُ عَنْ اٰيٰتِيَ الَّذِيْنَ يَتَكَبَّرُوْنَ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ﴾

الأعراف آية ۱۴۶

د تکبّر سزاګانې او ددينه د بَچ کيدو طريقې

تاليف

اَبُو الشَّمْس مولانا نُوْرُ الْهُدٰى عُفِيَ عَنْهُ

مُدَرِّس دَارُ العلوم فيض القُرآن اکاخيل کالونی مردان

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

د تکبر سرانکانې او دوینه د بچ کیدو طریقې

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى خَاتَمِ الْأَنْبِيَاءِ وَأَشْرَفِ الْمُرْسَلِيْنَ ، وَعَلٰى آلِهٖ وَأَصْحَابِهٖ وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلٰى يَوْمِ الدِّيْنِ .

اَمَّا بَعْدُ فَأَعُوْذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيْدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيْدِ :

﴿ سَأَصْرِفُ عَنْ اٰيٰتِيَ الَّذِيْنَ يَتَكَبَّرُوْنَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ﴾ .(١)

وَقَالَ تَعَالٰى : ﴿ كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللهُ عَلٰى كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ ﴾ .(٢)

قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِيْ قَلْبِهٖ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ .(٣)

---

(١) الاعراف آية ١٤٦ .

(٢) غافر آية ٣٥ .

(٣) عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رضي الله عنه ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : « لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِيْ قَلْبِهٖ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ » قَالَ رَجُلٌ : إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُوْنَ ثَوْبُهٗ حَسَنًا وَنَعْلُهٗ حَسَنَةً . قَالَ : « إِنَّ اللهَ جَمِيْلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ ، اَلْكِبْرُ بَطَرُ الْحَقِّ وَغَمْطُ النَّاسِ » . صحيح مسلم كِتَابُ الْإِيْمَانِ بَابُ تَحْرِيْمِ الْكِبْرِ وَبَيَانِهٖ رقم الحديث ١٤٧(٩١) ، و رقم الحديث ١٤٩(٩١) ، سنن الترمذي أَبْوَابُ الْبِرِّ وَالصِّلَةِ بَابُ مَا جَاءَ فِي الْكِبْرِ رقم الحديث ١٩٩٩ ، مسند احمد رقم الحديث ٣٩٤٧ ، صحيح ابن حبان رقم الحديث ٥٤٦٦ ، الآداب للبيهقي رقم الحديث ٤٨٦ ، شعب الايمان رقم الحديث ٥٧٨٢ ، شرح السنة للبغوي رقم الحديث ٣٥٨٧ باب الكبر ووعيد المتكبرين ، مشكوة المصابيح بَابُ الْغَضَبِ وَالْكِبْرِ اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ رقم الحديث ٥١٠٨(٥) ، كنز العمال رقم الحديث ٧٧٤٧ ، صحيح الترغيب والترهيب رقم الحديث ٢٩١٢(٢٣) .

وفي رواية : قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ فِيْ قَلْبِهٖ خَرْدَلَةٌ مِنْ كِبْرٍ . مجمع الزوائد ومنبع الفوائد بَابُ مَا جَاءَ فِي الْكِبْرِ رقم الحديث ٣٦١ ، وقال الهيثمي : رَوَاهُ الطَّبَرَانِيُّ فِي الْكَبِيْرِ وَإِسْنَادُهٗ حَسَنٌ . المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٣٦٣ ، صحيح الترغيب والترهيب رقم الحديث ٢٩١٠(٢١) الترهيب في التواضع والترهيب من الكبر والعجب والافتخار ، معالم السنن ج٤ ص١٩٦ ومن باب الكبر .

وَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ : قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: اَلْكِبْرِيَاءُ رِدَائِي وَالْعَظَمَةُ إِزَارِي فَمَنْ نَازَعَنِي وَاحِدًا مِنْهُمَا قَذَفْتُهُ فِي النَّارِ . (١)

صَدَقَ اللهُ الْعَظِيمُ .

تمهيدي خبره

زما خوږو قدرمنو او عزت منو مسلمانانو ورونو ! په قرآن کريم او احاديثو مباركه وُ كې چې د كومو بَدو صفتونو ذكر شوى او انسان د هغې نه منع شوى نو په هغې كې تكبّر هم دى د تولو نه اول درته د تكبّر تعريف او حُكم بيانوم چې ددې په حقيقت باندې پوره پوهه شى ، بيا به إِنْ شَاءَ الله د تكبّر سزاګانې ، نقصانات ، أسباب ، أقسام او ددې علاج بيانوم .

د تكبّر تعريف

تكبّر په لغت كې أوچت والي ته وايي . (٢)

---

(١) سنن ابي داؤد كِتَابُ اللِّبَاسِ بَابُ مَا جَاءَ فِي الْكِبْرِ رقم الحديث ٤٠٩٠ قال الالباني : صحيح . مسند احمد رقم الحديث ٩٣٥٩ ، صحيح ابن حبان رقم الحديث ٥٦٧١ باب التواضع والكبر والعجب ، شعب الايمان رقم الحديث ٧٨٠٩ ، مشكوة المصابيح بَابُ الْغَضَبِ وَالْكِبْرِ اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ رقم الحديث ٥١١٠(٧) ، كنز العمال رقم الحديث ٧٧٣٠ ، صحيح الترغيب والترهيب رقم الحديث ٢٨٩٨(٩) .

وفي رواية : قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . يَقُوْلُ اللهُ سُبْحَانَهُ : اَلْكِبْرِيَاءُ رِدَائِي ، وَالْعَظَمَةُ إِزَارِي ، مَنْ نَازَعَنِي وَاحِدًا مِنْهُمَا أَلْقَيْتُهُ فِي جَهَنَّمَ . سنن ابن ماجة كِتَابُ الزُّهْدِ بَابُ الْبَرَاءَةِ مِنَ الْكِبْرِ وَالتَّوَاضُعِ رقم الحديث ٤١٧٤ قال الالباني : صحيح . مسند احمد رقم الحديث ٩٥٠٨ ، ورقم الحديث ٩٧٠٣ ، ومثل هذا في صحيح مسلم رقم الحديث ١٣٦ (٢٦٢٠) باب تحريم الكبر .

(٢) اَلْكِبْرُ بِكَسْرِ الْكَافِ وَسُكُوْنِ الْبَاءِ عِنْدَ أَهْلِ اللُّغَةِ : اَلْعَظَمَةُ . الصحاح لاسماعيل بن حماد الجوهري . وَكِبْرُ الشَّيْءِ مُعْظَمُهُ . قَالَ تَعَالَى : { وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ } . النور آية ١١ ، أَيْ : تَحَمَّلَ مُعْظَمَهُ . الموسوعة الفقهية الكويتية ج ٣٤ ص ١٦٥ كبر .

اَلْكِبْرُ لُغَةً : إِسْمٌ كَالْكِبْرِيَاءِ بِمَعْنَى الْعَظَمَةِ ، وَهُوَ مَأْخُوْذٌ مِنْ مَادَّةِ (ك ب ر) اَلَّتِي تَدُلُّ عَلَى خِلَافِ الصِّغَرِ . قَالَ ابْنُ فَارِسٍ : وَمِنَ الْبَابِ الْكِبْرُ وَهُوَ الْهَرَمُ . وَالْكِبْرُ : اَلْعَظَمَةُ ، وَكَذَلِكَ الْكِبْرِيَاءُ . يُقَالُ : وَرِثُوا الْمَجْدَ كَابِرًا عَنْ كَابِرٍ أَيْ كَبِيْرًا عَنْ كَبِيْرٍ فِي الشَّرَفِ وَالْعِزِّ . وَأَكْبَرْتُ الشَّيْءَ إِسْتَعْظَمْتُهُ . وَالتَّكَبُّرُ وَالْإِسْتِكْبَارُ : اَلتَّعَظُّمُ ←←←

او په اصطلاح کې تکبّر ديته وايي چې انسان خپل ځان په نورو باندې اوچت ګڼړي ، د حَق نه اِنکار کوي ، او نور خلق ورته سپک ښکاري . (۱)

←←← وَكِبْرُ الشَّيْءِ مُعْظَمُهُ . قَالَ تَعَالَى : ﴿ وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴾ . النور آية ۱۱ . أي مُعْظَمَ أَمْرِهِ .

وَقَالَ ابْنُ مَنْظُورٍ : اَلْكِبْرُ بِالْكَسْرِ : اَلْكِبْرِيَاءُ . وَالْكِبْرُ الْعَظَمَةُ وَالتَّجَبُّرُ . وَقِيلَ : اَلرِّفْعَةُ فِي الشَّرَفِ . وَقِيلَ : هِيَ عِبَارَةٌ عَنْ كَمَالِ الذَّاتِ . وَلَا يُوصَفُ بِهَا إِلَّا اللهُ تَعَالَى . يُقَالُ : تَكَبَّرَ ، وَاسْتَكْبَرَ ، وَتَكَابَرَ . وَقِيلَ : تَكَبَّرَ : مِنَ الْكِبْرِ وَتَكَابَرَ مِنَ السِّنِّ . وَالتَّكَبُّرُ وَالْإِسْتِكْبَارُ : اَلتَّعَظُّمُ . نضرة النعيم في مكارم اخلاق الرسول الكريم – صلى الله عليه وسلم ج ۱۱ ص ۵۳۵۲ الكبر والعجب .

(۱) وَاِصْطِلَاحًا : هُوَ بَطَرُ الْحَقِّ وَغَمْطُ النَّاسِ .

وَقَالَ الْغَزَالِيُّ رَحِمَهُ اللهُ : هُوَ اسْتِعْظَامُ النَّفْسِ وَرُؤْيَةُ قَدْرِهَا فَوْقَ قَدْرِ الْغَيْرِ .

وَقَالَ أَيْضًا رَحِمَهُ اللهُ : اَلْكِبْرُ حَالَةٌ يَتَخَصَّصُ بِهَا الْإِنْسَانُ مِنْ إِعْجَابِهِ بِنَفْسِهِ وَأَنْ يَرَى نَفْسَهُ أَكْبَرَ مِنْ غَيْرِهِ . إحياء علوم الدين ج ۳ ص ۳۵۳ كتاب ذم الكبر والعجب بيان حقيقة الكبر وآفته

وَقَالَ التَّهَانَوِيُّ رَحِمَهُ اللهُ : جَعْلُ الْإِنْسَانِ بِنَفْسِهِ وَإِنْزَالُهَا فَوْقَ مَنْزِلَتِهَا . كشاف اصطلاحات الفنون ۳/ ۱۲۳۷ .

وَقَالَ الْجَاحِظُ رَحِمَهُ اللهُ : اَلْكِبْرُ هُوَ اسْتِعْظَامُ الْإِنْسَانِ نَفْسَهُ ، وَاسْتِحْسَانُ مَا فِيهِ مِنَ الْفَضَائِلِ ، وَالْإِسْتِهَانَةُ بِالنَّاسِ وَاسْتِصْغَارُهُمْ وَالتَّرَفُّعُ عَلَى مَنْ يَجِبُ التَّوَاضُعُ لَهُ . تهذيب الاخلاق ص ۳۲ .

وَقَالَ الْكَفَوِيُّ رَحِمَهُ اللهُ : اَلتَّكَبُّرُ : هُوَ أَنْ يَرَى الْمَرْءُ نَفْسَهُ أَكْبَرَ مِنْ غَيْرِهِ . وَالْإِسْتِكْبَارُ طَلَبُ ذٰلِكَ التَّشَبُّعِ وَهُوَ التَّزَيُّنُ بِأَكْثَرَ مِمَّا عِنْدَهُ . الكليات للكفوي ص ۲۸ . نضرة النعيم ج ۱۱ ص ۵۳۵۳ الكبر والعجب

په الموسوعة الفقهية کې د تکبّر اصطلاحي تعريف داسې ذکر شوی : وَاصْطِلَاحًا : عَرَّفَهُ الْغَزَالِيُّ رَحِمَهُ اللهُ بِأَنَّهُ الْخُلُقُ الَّذِي فِي النَّفْسِ . وَهُوَ الْإِسْتِرْوَاحُ وَالرُّكُونُ إِلَى رُؤْيَةِ النَّفْسِ فَوْقَ الْمُتَكَبَّرِ عَلَيْهِ .

وَعَرَّفَهُ ابْنُ الْقَيِّمِ رَحِمَهُ اللهُ : بِأَنَّهُ خُلُقٌ بَاطِنٌ يَصْدُرُ عَنْ أَعْمَالٍ هِيَ ثَمَرَتُهُ . فَيَظْهَرُ عَلَى الْجَوَارِحِ . وَذٰلِكَ الْخُلُقُ هُوَ رُؤْيَةُ النَّفْسِ عَلَى الْمُتَكَبَّرِ عَلَيْهِ . يَعْنِي يَرَى نَفْسَهُ فَوْقَ الْغَيْرِ فِي صِفَاتِ الْكَمَالِ .

وَهُوَ فِي سُنَّةِ الرَّسُولِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : عَدَمُ قَبُولِ الْحَقِّ تَرَفُّعًا ، وَاحْتِقَارُ النَّاسِ . فَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : اَلْكِبْرُ بَطَرُ الْحَقِّ وَغَمْطُ النَّاسِ . الموسوعة الفقهية الكويتية ج ۳۴ ص ۱۶۵ كبر . ومختصر منهاج القاصدين ص ۲۳۶ .

نبي عليه السلام د تکبر تعريف داسې کړی :

اَلْكِبْرُ بَطَرُ الْحَقِّ وَغَمْطُ النَّاسِ. (١)

تکبر د حق نه انکار کول او خلقو ته سپک کتل دي .

نوټ: تکبر ښائسته جامو اغوستلو ، يا ښائسته څپلو استعمالولو ، يا قيمتي ګاډي کې ګرځيدلو ته نه وايي ، بلکه تکبر د زړه بيماري ده چې انسان د حق نه انکار کوي او نورو خلق ورته سپک ښکاري . ((د دې خبرې پوره تفصيل روستو په صفحه ٢١٢ راروان دی)).

د تکبر حکم

امام ذهبي رحمه الله په " الکبائر " کې د قرآن کريم په ډيرو آيتونو او صحيح احاديثو سره دا ثابته کړې چې تکبر ګناه کبيره ده .

همدارنګې علامه ابن حجر رحمه الله هم په " الزواجر " کې تکبر مستقله ګناه کبيره شمار کړې .(٢)

---

(١) عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : « لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ » قَالَ رَجُلٌ : إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ ثَوْبُهُ حَسَنًا وَنَعْلُهُ حَسَنَةً . قَالَ : « إِنَّ اللهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ . اَلْكِبْرُ بَطَرُ الْحَقِّ وَغَمْطُ النَّاسِ » . صحيح مسلم كِتَابُ الإِيمَانِ بَابُ تَحْرِيمِ الْكِبْرِ وَبَيَانِهِ رقم الحديث ١٢٧(٩١) ، و رقم الحديث ١٣٩(٩١) ، سنن الترمذي أَبْوَابُ الْبِرِّ وَالصِّلَةِ بَابُ مَا جَاءَ فِي الْكِبْرِ رقم الحديث ١٩٩٩ ، مسند احمد رقم الحديث ٣٩٤٧ ، صحيح ابن حبان رقم الحديث ٥٤٦٦ ، الاداب للبيهقي رقم الحديث ٣٨٦ ، شعب الايمان رقم الحديث ٥٧٨٢ ، شرح السنة للبغوي رقم الحديث ٣٥٨٧ باب الكبر ووعيد المتكبرين ، مشكوة المصابيح بَابُ الْغَضَبِ وَالْكِبْرِ الْفَصْلُ الأَوَّلُ رقم الحديث ٥١٠٨(٥) ، كنز العمال رقم الحديث ٧٧٤٧ ، صحيح الترغيب والترهيب رقم الحديث ٢٩١٢(٢٣) .

(٢) اَلْكَبِيرَةُ السَّابِعَةَ عَشَرَ اَلْكِبْرُ . (اوولسمه کبيره ګناه تکبر ده) . الكبائر للذهبي ص ٧٦ .

اَلْكَبِيرَةُ الرَّابِعَةُ الْكِبْرُ وَالْعُجْبُ وَالْخُيَلَاءُ . الزواجر عن اقتراف الكبائر لابن حجر ص ١٠٩ .

په نضرة النعيم کې ذکر دي ، ذَكَرَ الذَّهَبِيُّ أَنَّ الْكِبْرَ مِنَ الْكَبَائِرِ وَاسْتَدَلَّ بِآيَاتٍ وَأَحَادِيثَ عَدِيدَةٍ ... وَقَدْ عَدَّهُ الإِمَامُ ابْنُ حَجَرٍ أَيْضًا مِنَ الْكَبَائِرِ وَجَعَلَ مَعَهُ الْعُجْبَ وَالْخُيَلَاءَ . نضرة النعيم ١١/ ٥٣٥٥ الكبر والعجب

Scanned with CamScanner

بلکه د ټولو علماؤ په دې باندې اتفاق دی چې تکبّر ګناهِ کبیره ده ، او د دې سختې سزاګانې ذکر شوي . (١)

لهذا تکبّر حرام دی . (٢)

بلکه علامه ابن قیم رَحِمَهُ اللهُ تکبّر د کُفر په اَقسامو کې داخل کړی ، هغه په دې خبره باندې مستقل فصل قائم کړی :

فَصْلٌ : أَرْكَانُ الْكُفْرِ أَرْبَعَةٌ : اَلْكِبْرُ وَالْحَسَدُ وَالْغَضَبُ وَالشَّهْوَةُ .

فصل دی په بیان د دې کې چې د کُفر اَرکان څلور دي : تکبّر ، حسد ، غضب او شهوت . (٣)

---

(١) إِتَّفَقَ الْعُلَمَاءُ عَلَى أَنَّ الْكِبْرَ مِنَ الْكَبَائِرِ ، ذَكَرَ ذٰلِكَ الذَّهَبِيُّ . الموسوعة الفقهية الكويتية ج ٣٤ ص ١٦٧ كبر .

(٢) قال النووي رَحِمَهُ اللهُ : قَالَ العلماءُ : الخيلاءُ والمخيلةُ والبطرُ والزهو والتبختر كلّها بمعنى واحدٍ وَهُوَ حَرَامٌ . اتحاف السادة المتقين ٣٤٧/٨ كتاب العجب والكبر بيان ذم الاختيال واظهار آثار الكبر في المشي ، فتاوى محموديه ج ٢٩ ص ٤٠٢ تحقير مسلم كا بيان .

(٣) علامه ابن قيم رحمه الله فرمايي : فَصْلٌ : أَرْكَانُ الْكُفْرِ أَرْبَعَةٌ : اَلْكِبْرُ وَالْحَسَدُ وَالْغَضَبُ وَالشَّهْوَةُ . فَالْكِبْرُ يمنعهُ الانقياد . والحسدُ يمنعهُ قبُولَ النَّصِيحَة وبذلها . وَالْغَضَب يمنعهُ العدْلَ . والشهوة تمنعهُ التفرغ لِلْعِبَادَةِ . فَإِذَا انْهَدم رُكنُ الْكبر سهل عَلَيْهِ الانقياد . وَإِذا انْهَدم ركنُ الْحَسَد سهل عَلَيْهِ قبُول النصح وبذله . وَإِذا انْهَدم ركنُ الْغَضَب سهل عَلَيْهِ الْعدْل والتواضع . وَإِذا انْهَدم ركن الشَّهْوَة سهل عَلَيْهِ الصَّبْر والعفاف وَالْعِبَادَة . وَزَوَال الْجبَال عَن أماكنها أيسر من زَوَال هٰذِه الْأَرْبَعَة عَمَّن بلي بهَا . وَلَا سِيمَا إِذا صَارَت هيئات راسخة وملكات وصفات ثَابِتَة . فَإِنَّهُ لَا يَسْتَقِيم لَهُ مَعهَا عمل الْبَتَّةَ . وَلَا تزكو نَفسه مَعَ قِيَامهَا بهَا . وَكلما اجْتهد فِي الْعَمَل أفسدته عَلَيْهِ هٰذِه الْأَرْبَعَة . وكل الْآفَات مُتَوَلّدَة مِنْهَا . وَإِذا استحكمت فِي الْقلب أرته الْبَاطِل فِي صُورَة الْحق وَالْحق فِي صُورَة الْبَاطِل ، وَالْمَعْرُوف فِي صُورَة الْمُنكر وَالْمُنكر فِي صُورَة الْمَعْرُوف وقربت مِنْهُ الدُّنْيَا وبعدت مِنْهُ الْآخِرَة . وَإِذا تَأَمَّلت كفر الْأُمَم رَأَيْته نَاشِئًا مِنْهَا . وَعَلَيْهَا يَقع الْعَذَاب وَتَكون خفته وشدته بِحَسب خفتها وشدتها . فَمن فتحهَا على نَفسه فتح عَلَيْهِ أَبْوَاب الشرور كلهَا عَاجلا وآجلا . وَمن أغلقها على نَفسه أغلق عَنهُ أَبْوَاب الشرور . فَإِنَّهَا تمنع الانقياد وَالْإِخْلَاص وَالتَّوْبَة والإنابة وَقبُول الْحق ونصيحة الْمُسلمين والتواضع لله ولخلقه . الفوائد لابن القيم ج ١ ص ١٥٧

اکثر علماء فرمايي چې د کُفر د پاره سبب هم تکبّر دی ، ځکه کافرانو خو نبي عليه السلام د خپلو زامنو په شان پيژندو چې دا بَرحق رسول دی . (١)

خو چې بيا يې هم اِيمان نه راوړو نو ددې سبب تکبّرو . (٢)

لويي صرف د الله ﷻ سره ښائي

الله تعالى فرمايي : ﴿ وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴾ . (٣)

ترجمه : او خاص د الله تعالى د پاره لويي ده په آسمانونو او زمکه کې ، او هم هغه غالب (او) حِکمت واله دی .

فائده : په دې آيت کې " لَهُ " مقدم شوې دی ، د بلاغت د قاعدې موافق ددې مطلب دادی چې عظمت او لويي صرف د الله ﷻ سره مخصوص ده ، دا صفت په بل چا کې نشي راتلی .

اوس چې څوک د الله ﷻ سره په دې خاص صفتونو کې ځان شريکوي نو الله تعالى داسې کس جهنم ته داخلوي .

د الله ﷻ سره په لويي کې ځان شريکوونکي د پاره سخته سزا

حديثِ قدسي دی ، رسول الله ﷺ اوفرمايل چې الله تعالى فرمايي:

اَلْكِبْرِيَاءُ رِدَائِيْ وَالْعَظَمَةُ إِزَارِيْ فَمَنْ نَازَعَنِيْ وَاحِدًا مِنْهُمَا قَذَفْتُهُ فِي النَّارِ . (٤)

---

(١) قال الله تعالى : ﴿ اَلَّذِيْنَ اٰتَيْنٰهُمُ الْكِتٰبَ يَعْرِفُوْنَهٗ كَمَا يَعْرِفُوْنَ اَبْنَآءَهُمْ وَاِنَّ فَرِيْقًا مِّنْهُمْ لَيَكْتُمُوْنَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُوْنَ ﴾ . البقرة آية ١٤٦ .
﴿ اَلَّذِيْنَ اٰتَيْنٰهُمُ الْكِتٰبَ يَعْرِفُوْنَهٗ كَمَا يَعْرِفُوْنَ اَبْنَآءَهُمْ اَلَّذِيْنَ خَسِرُوْٓا اَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴾ الانعام آية ٢٠

(٢) قال الله تعالى : ﴿ وَجَحَدُوْا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَآ اَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَّعُلُوًّا ﴾ . النمل آية ١٤ .

(٣) الجاثية آية ٣٧ .

(٤) سنن ابي داؤد كتاب اللباس باب ما جاء في الكبر رقم الحديث ٤٠٩٠ قال الالباني : صحيح . مسند احمد رقم الحديث ٩٣٥٩ ، صحيح ابن حبان رقم الحديث ٥٦٧١ باب التواضع والكبر والعجب ،

لويي زما څادر دی او عَظَمت زما لنګ دی ، پس څوک چې د ما سره په دې کې جګړه کوي (يعنی تکبر کوي او د ما سره په دې صفتونو کې ځان شريکوي) نو زه به هغه په جهنم کې اوغورځوم .

تشريح : چونکه الله ﷻ د جسم نه مُنزّه (پاک) دی ، څادر او لنګ ته هيڅ ضرورت نه لري ، نو د حديث مطلب دادی چې څوک د الله ﷻ سره په لويي کې ځان شريکول غواړي نو الله ﷻ به يې جهنم ته داخل کړي . (۱)

بعضې صفات د الله ﷻ سره خاص دي : د الله تعالى ځنې صفات داسې دي چې د هغې څه حصه بندګانو ته ورکړې شوې ده ، لکه : جُود ، کرَم ، مهرباني وغيره . نو په دې صفاتو باندې مجازًا انسان هم موصوف کولې شي .

خو ځنې صفات داسې دي چې هغه صرف د الله ﷻ سره خاص دي ، لکه کِبرياء (لويي) او حقيقي عَظمت . په دې صفاتو باندې انسان ځان مجازًا هم نشي موصوف کولی ، هيڅ بنده د لويي او حقيقي عَظمت دعوىٰ نشي کولی .

الله تعالى د مثال په طور دا اوفرمايل چې لويي زما څادر دی او عظمت زما لنګ دی ، حالانکه الله تعالى څادر او لنګ ته هيڅ ضرورت نه لري ، مقصد يې دادی چې لکه څرنګې چې د يو کس په لباس کې دويم کس نشي ځائيدی نو همدغه شان لويي او عَظمت هم د الله ﷻ خاص صفتونه دي ، د بل چا سره لائق ندي ، اوس چې څوک ځان د الله ﷻ سره په دې صفاتو کې شريکوي نو الله تعالى به يې جهنم ته داخل کړي . (۲)

← ← ← ← شعب الايمان رقم الحديث ۷۸۰۹ ، مشكوة المصابيح بَابُ الْغَضَبِ وَالْكِبْرِ اَلْفَصْلُ الْاَوَّلُ رقم الحديث ۵۱۱۰(۷) ، كنزالعمال رقم الحديث ۷۷۳۰ ، صحيح الترغيب والترهيب رقم الحديث ۲۸۹۸(۹) .

وفي رواية : قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، يَقُوْلُ اللّٰهُ سُبْحَانَهُ : اَلْكِبْرِيَاءُ رِدَائِيْ ، وَالْعَظَمَةُ إِزَارِيْ ، مَنْ نَازَعَنِيْ وَاحِدًا مِنْهُمَا اَلْقَيْتُهُ فِيْ جَهَنَّمَ . سنن ابن ماجة كِتَابُ الزُّهْدِ بَابُ الْبَرَاءَةِ مِنَ الْكِبْرِ وَالتَّوَاضُعِ رقم الحديث ۴۱۷۴ قال الالباني : صحيح . مسند احمد رقم الحديث ۹۵۰۸ ، ورقم الحديث ۹۷۰۳ ، ومثل هذا في صحيح مسلم رقم الحديث ۱۳۶ (۲۶۲۰) باب تحريم الكبر .

(۱) معارف القرآن سورة بنی اسرائيل في تشريح آية ۳۷ .

(۲) مظاهر حق ج ۸ باب الغضب والكبر الفصل الاول .

Scanned with CamScanner

ملا علي قاري رحمه الله هم په مرقاة کې د دې حديث پوره تشريح کړې.(١)

د آخرت کاميابي د تکبر نه ځان ساتونکو او متقيانو د پاره ده

الله تعالی فرمايي:

﴿ تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا ۚ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴾.(٢)

ترجمه: دا د آخرت کور مونږ د هغه خلقو د پاره مقرروو کوم چې په زمکه کې د لويي (تکبر) او فساد اراده نه لري، او ښه انجام د متقيانو د پاره دی.

فائده: د دې آيت نه معلومه شوه چې کوم خلق په دُنيا کې تکبر نه کوي، د ګناهونو او فساد خوَرولو نه ځان ساتي، او د الله ﷻ نه وېرېږي نو د داسې خلقو د پاره الله تعالی د آخرت کاميابي، نعمتونه او ښه انجام مقرر کړی.

او څوک چې په دُنيا کې تکبر، ظلم او فساد کوي نو د هغوی د پاره په آخرت کې هيڅ حصه نشته.(٣)

د مُتکبرينو د پاره سخت عذابونه

د مُتکبرينو د پاره په قرآن کريم کې سخت عذابونه ذکر شوي:

---

(١) (الْكِبْرِيَاءُ) أَيِ: الذَّاتِيُّ (رِدَائِي) أَيْ: بِمَنْزِلَتِهِ عِنْدَكُمْ (وَالْعَظَمَةُ) أَيِ الصِّفَاتِيُّ (إِزَارِي) أَيْ: فِي مَرْتَبَتِهِ لَدَيْكُمْ. فَإِنَّ رُتْبَةَ الصِّفَةِ دُونَ رُتْبَةِ الذَّاتِ ..... فَالتَّرْكِيبُ نَوْعٌ مِنَ التَّشْبِيهِ الْبَلِيغِ. وَالْمَعْنَى أَنَّهُمَا مُخْتَصَّانِ بِي اخْتِصَاصًا ظَاهِرًا كَنِسْبَةِ الثَّوْبَيْنِ إِلَيْكُمْ حَيْثُ لَا يُمْكِنُ الْمُنَازَعَةُ فِي وَاحِدٍ مِنْهُمَا لِأَحَدٍ عَلَيْكُمْ. فَإِذَا عَرَفْتُمْ ذَلِكَ وَعَلِمْتُمْ مَا هُنَالِكَ (فَمَنْ نَازَعَنِي وَاحِدًا مِنْهُمَا) أَيْ: مِنَ الْوَصْفَيْنِ بِأَنْ تَكَبَّرَ بِاعْتِبَارِ ذَاتِهِ. أَوْ تَعْظِيمِهِ مِنْ حَيْثِيَّةِ صِفَاتِهِ وَأَرَادَ نَوْعًا مِنَ الْمُشَارَكَةِ مَعِي فِي نُعُوتِ ذَاتِي وَصِفَاتِي (أَدْخَلْتُهُ النَّارَ) أَيْ: نَارَ الْعَذَابِ وَعِقَابَ الْحِجَابِ. فَإِنَّهُ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ وَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ. وَفِي رِوَايَةٍ: (قَذَفْتُهُ) أَيْ: رَمَيْتُهُ مِنْ غَيْرِ مُبَالَاةٍ بِهِ (فِي النَّارِ). مرقاة المفاتيح بَابُ الْغَضَبِ وَالْكِبْرِ الْفَصْلُ الْأَوَّلُ ج ٨ ص ٣١٩١ في تشريح حديث ٥١١١.

(٢) القصص آية ٨٣.

(٣) معارف القرآن القصص في تشريح آية ٨٣.

الله تعالی فرمايي :

﴿ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ٱسْتَنكَفُوا۟ وَٱسْتَكْبَرُوا۟ فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَلَا يَجِدُونَ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴾ . (١)

ترجمه : او چا چي (د الله ﷻ په عبادت کولو کي) شرم اوکړو (يعنی د الله ﷻ عبادت کول يي عار اوګڼل) او تکبّر يي اوکړو نو الله تعالی به دوی ته دَردناک عذاب ورکړي ، او دوی به د خپلو ځانونو د پاره د الله نه بغير بل څوک دوست او مددګار او نه مومي .

د تکبر په وجه د جهنم مستحق کيدل

د تکبّر په وجه انسان د جهنم مستحق ګرځي ، په قرآن کريم کي په مختلف آنداز سره ددي بيان شته : ١ . الله تعالی فرمايي :

﴿ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا وَٱسْتَكْبَرُوا۟ عَنْهَآ أُو۟لَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴾ . (٢)

ترجمه : او کومو خلقو چي زمونږ د آيتونو تکذيب اوکړو (يعنی دروغ يي اوګڼل) او ددينه يي تکبّر اوکړو نو همدا خلق خاوندان د اُور دي (دوی به په جهنم کي اُوسيږي) ، دوی به په دي کي هميشه وي .

٢ . بل ځای فرمايي :

﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِى سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَٰخِرِينَ ﴾ . (٣)

ترجمه : بيشکه کوم خلق چي زما د عبادت نه تکبّر کوي نو هغوی به ډير زر جهنم ته ذليله داخل شي .

٣ . په سورة احقاف کي د کافرانو جهنم ته د تللو سبب تکبّر او نافرماني خودل شوی :

---

(١) النساء آية ١٧٣ .

(٢) الاعراف آية ٣٦ .

(٣) غافر (المؤمن) آية ٦٠ .

الله تعالى فرمايي:

﴿وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ﴾. (١)

ترجمه: او (هاغه ورځ د يادولو قابله ده) په کومه ورځ چې کافران د جهنم اُور ته پيش (مخامخ) کړې شي (او دوى ته وويلې شي) تاسو د دُنيا په ژوند کې خپل د مزو ځيزونه ختم کړل (يعنى خپل خوندونه مو حاصل کړل)، او د هغې نه مو ښه فائده واخيسته، پس نن ورځ به تاسو ته د ذِلت عذاب درکولې شي، (دا) په سبب د دې سره چې تاسو به (په دُنيا کې) په زمکه کې په ناحقه تکبر کولو، او په سبب د دې سره چې تاسو به نافرماني کوله.

فائده: د دې آيت نه معلومه شوه چې د تکبّر او نافرمانى په وجه انسان د جهنم مستحق ګرځي.

٤. جهنم د متکبرينو د پاره ډير بَد ځاى دى، الله تعالى د کافرانو د عذاب تذکره کولو نه پس فرمايي: ﴿ فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ ﴾. (٢)

ترجمه: پس جهنم د مُتکبّرينو د پاره ډير بَد ځاى دى.

د مُتکبّرينو ځاى جهنم دى

١. د بخاري شريف او مسلم شريف حديث دى، نبي کريم ﷺ فرمايي: جنت او جهنم په خپل مينځ کې بحث (جګړه) اوکړه (يعنى دواړو يو قِسم شکايت وکړو)، جهنم ووېل: أُوثِرْتُ بِالْمُتَكَبِّرِينَ وَالْمُتَجَبِّرِينَ.

زه د متکبّرينو او سَر کشه د پاره غوره (يعنى جوړ) کړې شوې يم.

(١) الاحقاف آية ٢٠.

(٢) الزمر آية ٧٢، غافر آية ٧٦.

جنت وويل: مَا لِي لَا يَدْخُلُنِي إِلَّا ضُعَفَاءُ النَّاسِ وَسَقَطُهُمْ.

دا په ما څه شوي چې په ما کې به صرف کمزوري خلق او د مخلوقاتو په نظر کې غورځېدلي خلق داخلیږي؟ (اګر چې دا خلق به په حقیقت کې د الله ﷻ په نزد د اُوچتې مرتبې واله وي).

(ددې دواړو شکایت اُوریدو سره) الله تعالی جنت ته اوفرمایل:

أَنْتِ رَحْمَتِي أَرْحَمُ بِكِ مَنْ أَشَاءُ مِنْ عِبَادِي.

ته زما د رحمت مَظهَر یې، زه به ستا په ذریعه باندې په خپلو بندګانو کې په هغه چا باندې رحمت کوم د چا په باره کې چې زه اوغواړم.

او اُورته یې اوفرمایل:

إِنَّمَا أَنْتِ عَذَابِي أُعَذِّبُ بِكِ مَنْ أَشَاءُ مِنْ عِبَادِي. وَلِكُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا مِلْؤُهَا.

بیشکه ته صرف زما دعذاب مَظهَر یې، زه چې په خپلو بندګانو کې د چا په باره کې اوغواړم ستا په ذریعه به هغه ته عذاب ورکوم، او زه به (جنت او جهنم) دواړه د خلقونه ډکوم..... (١)

فائده: ددې حدیث نه معلومه شوه چې جهنم د متکبّرینو، سَرکشو او ظالمانو ځای دی.

٢ . هـذا مضمون د بخاري شریف او مسلم شریف په یو بل حدیث کې هم ذکر شوی، رسولُ الله صلی الله علیه وسلم فرمایي:

---

(١) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ. قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: تَحَاجَّتِ الْجَنَّةُ وَالنَّارُ. فَقَالَتِ النَّارُ: أُوثِرْتُ بِالْمُتَكَبِّرِينَ وَالْمُتَجَبِّرِينَ. وَقَالَتِ الْجَنَّةُ: مَا لِي لَا يَدْخُلُنِي إِلَّا ضُعَفَاءُ النَّاسِ وَسَقَطُهُمْ. قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لِلْجَنَّةِ: أَنْتِ رَحْمَتِي أَرْحَمُ بِكِ مَنْ أَشَاءُ مِنْ عِبَادِي. وَقَالَ لِلنَّارِ: إِنَّمَا أَنْتِ عَذَابِي أُعَذِّبُ بِكِ مَنْ أَشَاءُ مِنْ عِبَادِي. وَلِكُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا مِلْؤُهَا..... صحيح البخاري كِتَابُ تَفْسِيرِ الْقُرْآنِ بَابُ قَوْلِهِ: وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ رقم الحديث ٤٨٥٠، صحيح مسلم كِتَابُ الْجَنَّةِ وَصِفَةِ نَعِيمِهَا وَأَهْلِهَا بَابُ النَّارُ يَدْخُلُهَا الْجَبَّارُونَ وَالْجَنَّةُ يَدْخُلُهَا الضُّعَفَاءُ رقم الحديث ٣٦(٢٨٤٦)، مسند احمد رقم الحديث ٨١٦٣، مشكوة المصابيح باب خلق الجنة والنار الفصل الاول رقم الحديث ٧٤٤٧، السنن الكبرى للنسائي رقم الحديث ٧٦٥٣.

أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ الْجَنَّةِ؟ كُلُّ ضَعِيفٍ مُتَضَاعِفٍ، لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللهِ لَأَبَرَّهُ. أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ النَّارِ؟ كُلُّ عُتُلٍّ جَوَّاظٍ مُسْتَكْبِرٍ. (۱)

آيا زه تاسو ته د جنّتيانو په باره کې خبر درکړم؟ (نو واورئ) جنّتيان هغه خلق دي کوم چې ضعيف وي او نور خلق يې هم ضعيف ګڼړي (حالانکه د الله ﷻ په نزد دده دومره لويه مرتبه وي چې) که چيرته دا (د يو کار يا يوې خبرې متعلق) په الله ﷻ باندې قسم اوخوري (چې دا کار به داسې کيږي) نو الله تعالى خامخا دا په قسم کې رېښتينې کوي، (بيا نبي عليه السلام اوفرمايل :) آيا زه تاسو ته د جهنّميانو په باره کې خبر درکړم؟ (نو واورئ) دا هغه خلق دي څوک چې سخت ګويه جګړه مار وي، مال جمع کوونکي بخيل وي او متکبّر وي.

۳ . رسولُ الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

إِنَّ فِي جَهَنَّمَ وَادِيًا، فِي الْوَادِي بِئْرٌ يُقَالُ لَهُ: هَبْهَبُ، حَقًّا عَلَى اللهِ أَنْ يُسْكِنَهُ كُلَّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ. (۲)

---

(۱) صحيح البخاري كِتَابُ الْأَدَبِ بَابُ الْكِبْرِ رقم الحديث ۶۰۷۱ ، صحيح مسلم كتاب الْجَنَّةِ وَصِفَةِ نَعِيمِهَا وَأَهْلِهَا بَابُ النَّارُ يَدْخُلُهَا الْجَبَّارُونَ وَالْجَنَّةُ يَدْخُلُهَا الضُّعَفَاءُ رقم الحديث ۴۶(۲۸۵۳) ، مسند احمد رقم الحديث ۱۸۷۳۰ ، سنن ابن ماجة رقم الحديث ۴۱۱۶ ، سنن الترمذي رقم الحديث ۲۶۰۵ ، مشكوة المصابيح بَابُ الْغَضَبِ وَالْكِبْرِ الْفَصْلُ الْأَوَّلُ رقم الحديث ۵۱۰۶(۳) .

وفي رواية : عَنْ سُرَاقَةَ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِأَهْلِ الْجَنَّةِ؟ الْمَغْلُوبُونَ الضُّعَفَاءُ ، وَأَهْلُ النَّارِ كُلُّ جَعْظَرِيٍّ جَوَّاظٍ مُسْتَكْبِرٍ . المستدرك على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ۲۰۲ وقال الحاكم : هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ مُسْلِمٍ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ ، ووافقه الذهبي ، و رقم الحديث ۳۸۴۴ ، مسند احمد رقم الحديث ۶۵۸۰ ، الاداب للبيهقي رقم الحديث ۲۰۳ ، شعب الايمان رقم الحديث ۷۸۲۰ ، ورقم الحديث ۷۸۲۱ ، مجمع الزوائد رقم الحديث ۳۴۰۶۵ ، صحيح الترغيب والترهيب رقم الحديث ۳۱۹۷(۲۲) .

(۲) مجمع الزوائد ومنبع الفوائد كِتَابُ الْخِلَافَةِ بَابٌ فِي الْعَدْلِ وَالْجَوْرِ رقم الحديث ۹۰۰۵ وقال الهيثمي : رَوَاهُ الطَّبَرَانِيُّ فِي الْأَوْسَطِ وَإِسْنَادُهُ حَسَنٌ. و رقم الحديث ۱۷۶۷۲ باب ماجاء في الكبر ، المعجم الاوسط رقم الحديث ۳۵۴۸ ، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ۳۳۲۵ ، و رقم الحديث ۳۴۲۹ ، المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ۸۷۶۵ ، مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ۳۴۱۵۹ ، مشكوة المصابيح رقم الحديث ۵۶۸۹(۲۵) ، الزواجر ج۱ ص۱۱۷ ، كنز العمال رقم الحديث ۷۶۳۵ ، البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ۲۷۹ ، احياء علوم الدين ج۳ ص۳۳۸ .

Scanned with CamScanner

بیشکه په جهنم کې یوه وادي ده ، په هغه وادی کې یو کوهي دی هغې ته "هَبْهَبْ "
وايي ، الله تعالى په ځپله ذِمه باندې دا اخيستي چې په دې کوهي کې به هر سَرکشه او
ضِدي (متكبّر) كس ساتي .

٤ . د ترمذي شريف حديث دی ، رسولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمايي :

تَخْرُجُ عُنُقٌ مِنَ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَهَا عَيْنَانِ تُبْصِرَانِ وَأُذُنَانِ تَسْمَعَانِ وَلِسَانٌ يَنْطِقُ،
يَقُوْلُ: إِنِّي وُكِّلْتُ بِثَلَاثَةٍ : بِكُلِّ جَبَّارٍ عَنِيْدٍ، وَبِكُلِّ مَنْ دَعَا مَعَ اللهِ إِلٰهًا آخَرَ . وَبِالْمُصَوِّرِيْنَ .
د قيامت په ورځ به د جهنم نه يو څټ (يعنى د څټ په شان د اور يوه لمبه) رااووځي ،
ددې به دوه سترګې وي چې ليدل به كوي ، دوه غوږونه به يې وي چې آوريدل به كوي ،
داسې ژبه به يې وي چې خبرې به كوي ، او دا به وايي چې بيشكه زه په درې (٣) كسانو
باندې مقرر شوې يم (يعنى الله تعالى زه ددې د پاره مقرر كړې يم چې دا درې كسان جهنم
ته داخل كړم او د خلقو د وړاندې د رَسوايي والا عذاب وركړم) :
اول : سَركشه (متكبّر) ، دويم : چاچې د الله تعالى سره دويم مَعبود هم رابللې وي ،
دريم : (د ساه والا مخلوقاتو) تصوير جوړوونكو . (١)

متكبّر به پَړمَخ (اَلټه) جهنم ته غورځولې شي

رسولُ الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

مَنْ كَانَ فِيْ قَلْبِهٖ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ كِبْرٍ كَبَّهُ اللهُ لِوَجْهِهٖ فِي النَّارِ . (٢)
د چا په زړه كې چې د اوري د دانې برابر تكبر وي نو الله تعالى به يې پَړمَخ (اَلټه) په

---

(١) سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ جَهَنَّمَ بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ النَّارِ رقم الحديث ٢٥٧٤ قال الالباني : صحيح . مشكوة المصابيح باب التصاوير الفصل الاول رقم الحديث ٤٥٠٢ (١٤) ، مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ٣٤١٣١ ، مسند احمد رقم الحديث ٨٤٣٠ ، ورقم الحديث ١١٣٥٤ ، المعجم الاوسط رقم الحديث ٣١٨ ، شعب الايمان رقم الحديث ٥٩٠٣ ، شرح السنّة للبغوي ج١٢ ص ١٣٢ ، الكبائر للذهبي ج١ ص ١٨١ الكبيرة الثامنة والاربعون المصور في الثياب .

(٢) الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٣٤١٣ الترغيب في التواضع والترهيب من الكبر والعجب والافتخار ، وقال المنذري: رَوَاهُ أَحْمَد وَرُوَاتُهُ رُوَاةُ الصَّحِيح . مجمع الزوائد باب ماجاء في الكبر رقم الحديث ٣٥٤ وقال الهيثمي : رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالطَّبَرَانِيُّ فِي الْكَبِيرِ وَرِجَالُهُ رِجَالُ الصَّحِيحِ . نضرة النعيم ج١١ ص ٥٣٦٩ الكبر والعجب .

Scanned with CamScanner

جهنم کې اُوغورځوي.

متکبرين به جنت ته نه داخليږي

کوم خلق چې د الله د آيتونو تکذيب کوي، او ددې د قبلولو نه اِنکار کوي نو الله تعالی د هغوی په باره کې فرمايي:

﴿ إِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّىٰ يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُجْرِمِينَ ﴾. (١)

ترجمه: بيشکه کومو خلقو چې زمونږ د آيتونو تکذيب اوکړو او ددې (د قبلولو) نه يې تکبر اوکړو نو دوی ته به د آسمان دروازې نشي کلاؤولی، او دوی به تر هغې وخته پورې جنت ته نه داخليږي تر دې چې اُوښ د ستنې په سُوري (سُم) داخل شي، او مونږ مُجرمانو ته همداسې سزا ورکوو.

د آيت تشريح: په دې آيت کې د الله تعالی د آيتونو تکذيب کوونکو او ددينه د تکبّر کوونکو د پاره دوه (٢) سزاګانې ذکر شوي:

يوه دا چې " لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ " يعنې د دوی د عملونو او دُعاګانو قبلولو د پاره به دوی ته د آسمان دروازې نشي کلاؤولی.

دويم مطلب يې دادی چې د داسې خلقو د مرګ نه پس به د دوی د رُوحونو د پاره د آسمان دروازې نشي کلاؤولی. يعنې کله چې فرښتې د دوی رُوحونه پاس آسمان ته ويسي نو هلته به ورته د آسمان دروازې کلاؤ نشي، بلکه د هغه ځای نه به رااُوغورځولې شي، لکه دا د احاديثو نه هم معلوميږي.

په آيت کې دويمه سزا دا ذکر شوه چې داسې خلق به تر هغه وخته پورې جنت ته داخل نشي ترڅو پورې چې اُوښ د ستنې په سُوري کې داخل او تېر نشي، او دا خو يقيني خبره ده چې اُوښ د ستنې په سُوري کې نشي داخليدی لهذا د دوی جنت ته تلل هم نشي کيدی. (٢)

---

(١) الاعراف آية ٤٠

(٢) معارف القرآن سورة الاعراف آية ٤٠.

Scanned with CamScanner

دچا په زړه کې چې معمولي تکبّر وي هغه به جنت ته نه داخليږي

۱. د ترمذي شريف او ابوداؤد شريف حديث دی، رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمايي:

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ كِبْرٍ . وَلَا يَدْخُلُ النَّارَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ إِيْمَانٍ . (۱)

هغه کس به جنت ته داخل نشي چې د هغه په زړه کې د اوري د داني هومره تکبّر وي، او هغه کس به جهنم ته داخل نشي چې د هغه په زړه کې د اوري د داني هومره ايمان وي.

(نوټ: د اوري ډيره وړه دانه وي، يعنی ډير معمولي مقدار مراد دی).

۲. د مسلم شريف په حديث کې ذکر دي، رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمايي:

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ . (۲)

---

(۱) سنن الترمذي أَبْوَابُ الْبِرِّ وَالصِّلَةِ بَابُ مَا جَاءَ فِي الْكِبْرِ رقم الحديث ١٩٩٨ وقال الترمذي: هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ سنن ابي داؤد رقم الحديث ٤٠٩١ كِتَابُ اللِّبَاسِ بَابُ مَا جَاءَ فِي الْكِبْرِ، سنن ابن ماجة باب في الايمان رقم الحديث ٥٩، ورقم الحديث ٤١٧٣، مسند احمد رقم الحديث ٤٣١٠، ورقم ٦٥٢٦، المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ٥٧٥٧، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ١٠٠٠٠، ورقم ١٠٠٦٦، مشكوة المصابيح باب الغضب والكبر الفصل الاول رقم الحديث ٥١٠٧(٣)، مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ٢٦٥٨٠.

(۲) عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ . عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: « لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ » قَالَ رَجُلٌ: إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُوْنَ ثَوْبُهُ حَسَنًا وَنَعْلُهُ حَسَنَةً . قَالَ: « إِنَّ اللهَ جَمِيْلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ . اَلْكِبْرُ بَطَرُ الْحَقِّ وَغَمْطُ النَّاسِ » . صحيح مسلم كِتَابُ الْإِيْمَانِ بَابُ تَحْرِيْمِ الْكِبْرِ وَبَيَانِهِ رقم الحديث ١٤٧(٩١) . ورقم الحديث ١٤٩(٩١)، سنن الترمذي أَبْوَابُ الْبِرِّ وَالصِّلَةِ بَابُ مَا جَاءَ فِي الْكِبْرِ رقم الحديث ١٩٩٩، مسند احمد رقم الحديث ٣٩٣٧، صحيح ابن حبان رقم الحديث ٥٤٦٦، الاداب للبيهقي رقم الحديث ٣٨٦، شعب الايمان رقم الحديث ٥٧٨٢، شرح السنة للبغوي رقم الحديث ٣٥٨٧، مشكوة المصابيح بَابُ الْغَضَبِ وَالْكِبْرِ اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ رقم الحديث ٥١٠٨(٥)، كنز العمال رقم الحديث ٧٧٣٧، صحيح الترغيب والترهيب رقم الحديث ٢٩١٢(٢٣)،

وفي رواية: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ فِي قَلْبِهِ خَرْدَلَةٌ مِنْ كِبْرٍ . مجمع الزوائد بَابُ مَا جَاءَ فِي الْكِبْرِ رقم ٣٦١ وقال الهيثمي: رَوَاهُ الطَّبَرَانِيُّ فِي الْكَبِيْرِ . وَإِسْنَادُهُ حَسَنٌ المعجم الكبير رقم ٣٦٣، صحيح الترغيب والترهيب رقم ٢٩١٠(٢١)، معالم السنن ج٣ ص ١٩٦ ومن باب الكبر.

هغه كس به جنت ته نه داخليږي چې د هغه په زړه کې يوه ذره برابر تكبر وي.

د مذكوره حديث نه معلومه شوه چې دمعمولي تكبر اجازت هم نشته.

علامه شوكاني رَحِمَهُ اللهُ هم ليكلي:

وَالْحَدِيثُ يَدُلُّ عَلَى أَنَّ الْكِبْرَ مَانِعٌ مِنْ دُخُولِ الْجَنَّةِ وَإِنْ بَلَغَ مِنَ الْقِلَّةِ إِلَى الْغَايَةِ. (١)

دا حديث په دې باندې دلالت كوي چې تكبر اگر چې ډير لږ وي خو بيا هم انسان جنت ته د داخليدو نه منع كوي.

جنت په متكبرينو باندې حرام دی

وَهب بن مُنَبِّه رَحِمَهُ اللهُ فرمايي كله چې الله تعالى جنتِ عَدن پيدا كړو نو ديته يې نظر اوكړو، او ورته وې فرمايل: أَنْتِ حَرَامٌ عَلَى كُلِّ مُتَكَبِّرٍ.

ته په هر متكبر باندې حرام يې. (٢)

ابليس د تكبر په وجه د جنت نه را اوشړلې شو

كله چې الله تعالى حضرت آدم عليه السلام پيدا كړو نو فرښتو او ابليس ته يې حكم اوكړو: ﴿ اُسْجُدُوا لِآدَمَ ﴾. (٣)

تاسو حضرت آدم ﷺ ته د (تعظيم) سجده اوكړئ. (٤)

---

(١) نيل الأوطار لمحمد بن علي الشوكاني ٢ / ١٠٩ طبع دار الجيل بيروت. الموسوعة الفقهية الكويتية ج ٣٤ ص ١٦٧ كبر.

(٢) قَالَ وَهْبٌ رَحِمَهُ اللهُ: لَمَّا خَلَقَ اللهُ تَعَالَى جَنَّةَ عَدْنٍ نَظَرَ إِلَيْهَا. فَقَالَ لَهَا: أَنْتِ حَرَامٌ عَلَى كُلِّ مُتَكَبِّرٍ. الزواجر عن اقتراف الكبائر ج ١ ص ١١٧ اَلْكَبِيرَةُ الرَّابِعَةُ الْكِبْرُ وَالْعُجْبُ وَالْخُيَلَاءُ. احياء علوم الدين ج ٣ ص ٣٣٨ بيان ذم الكبر، نضرة النعيم ج ١١ ص ٥٣٧٧ الكبر والعجب.

(٣) الاعراف آية ١١.

(٤) دلته د عبادت سجده مراد نده، بلكه سجده د تعظيم مراد ده، كومه چې په پخواني شريعتونو كې جائز وه، لكه د حضرت يوسف عليه السلام په واقعه كې راځي: ﴿ وَخَرُّوا لَهُ سُجَّدًا ﴾. سورة يوسف آية ١٠٠. البته اوس په شريعتِ محمدي كې چاته سجده د تعظيم جائز نه ده، بلكه دا منسوخ شوې ده، اوس د بل چا د تعظيم د پاره صرف د سلام، مصافحې او معانقې اجازت دی. دا تفصيل ابوبكر جصاص الرازي په احكام القرآن كې او مولانا مفتي محمد شفيع رحمه الله په معارف القرآن كې ذكر كړی.

نو ټولو سجده اوکړه خو ابليس اونکړه، الله تعالی ورنه پوښتنه اوکړه:

﴿ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ ﴾.(۱)

ترجمه: کله چې ما درته حُکم اوکړو، نو ته د سجدې کولو نه څه شي منع کړې؟ (او سجده دې ولې اونکړه؟)

ابليس تکبّر اوکړو او وې ويل: ﴿ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِن طِينٍ ﴾.(۲)

ترجمه: زه خو ددهٔ نه ډير غوره يم، تا زه د اُور نه پيدا کړې يم، او دا دې د خټې نه پيدا کړی (نو زه څنګه دهٔ ته سجده اوکړم؟)

الله تعالی ورته اوفرمايل:

﴿ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَن تَتَكَبَّرَ فِيهَا فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ ﴾.

ترجمه: پس ته کوز شه ددې ځای نه، تا ته ددې حق نشته چې په دې آسمان (جنت) کې تکبّر اوکړې، پس اُوځه بيشکه ته د ذليلو خلقو د ډلې نه يې.(۳)

د قرآن کريم په نورو آيتونو کې هم ددې تذکره شته.(۴)

د اولنۍ نافرمانۍ بُنياد تکبر ؤ

په دې کائناتو کې د ټولو نه اول نافرمانۍ ابليس کړې وه چې حضرت آدم عليه السلام ته

---

(۱) الاعراف آية ۱۲.

(۲) الاعراف آية ۱۲.

(۳) د سورة اعراف پوره آيتونه دادي: ﴿ وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُن مِّنَ السَّاجِدِينَ ۝ قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِن طِينٍ ۝ قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَن تَتَكَبَّرَ فِيهَا فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ ﴾. الاعراف آية ۱۱ تا ۱۳.

(۴) په سورة البقرة کې ددې بيان داسې ذکر دی: ﴿ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴾. البقرة آية ۳۴

په سورة الاسراء کې ددې بيان داسې ذکر دی: ﴿ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ قَالَ أَأَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا ۝ قَالَ أَرَأَيْتَكَ هَٰذَا الَّذِي كَرَّمْتَ عَلَيَّ لَئِنْ أَخَّرْتَنِ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَأَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُ إِلَّا قَلِيلًا ۝ قَالَ اذْهَبْ فَمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَاؤُكُمْ جَزَاءً مَّوْفُورًا ﴾. الاسراء آية ۶۱ تا ۶۳.

Scanned with CamScanner

يې د سجدې کولو نه انکار اوکړو ، دده نه مخکې د الله ﷻ د نافرمانۍ هيڅ تصوّر نه ؤ ، دده د نافرمانۍ بُنياد هم تکبر ؤ ، ځکه دده وويل :

﴿أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ﴾ زه دده نه ډير بهتريم (نو ځنګه ورته سجده اوکړم ؟).

ددېنه معلومه شوه چې په دې کائناتو کې د اوّلنۍ نافرمانۍ بُنياد تکبر ؤ . (١)

متکبّر ته د توبې توفيق نه ملاويږي : علماؤ ليکلي چې څوک د تکبّر په وجه يو ګناه کوي نو ده ته ددېنه د توبې توفيق نه ملاويږي ځکه دا ورياندې خفه نه وي او ديته ګناه نه وايي ، شيطان هم د تکبّر په وجه ګناه اوکړه نو ځکه تر قيامته پورې لعنتي شو .

او چې د چا نه د نفسي خواهش په وجه څه ګناه اوشي نو ده ته ددېنه د توبې توفيق نصيبه کيږي ځکه دده سره دا احساس وي چې ما ګناه کړې ده .

(همداسې خبره د سفيان بن عيينه رَحِمَهُ اللهُ نه هم نقل ده) . (٢)

متکبّر د علومِ قرآني او کامل پوهې نه محرومه وي

په چا کې چې تکبّر وي نو هغه د قرآن کريم په آيتونو باندې د کامل پوهې نه محرومه وي

١. الله تعالى فرمايي :

﴿ سَأَصْرِفُ عَنْ آيَاتِيَ الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ﴾ . (٣)

ترجمه : زه به د خپلو آيتونو نه هغه خلق واړوم څوک چې په زمکه کې په ناحقه تکبّر کوي .

---

(١) اصلاحي خطبات ج٥ ص٢٨ .

په نزهة الناظرين کې ذکر دي ، قال بعض السلف : أوّل ذنب عصى الله به الكبر ، قال الله تعالى : ﴿ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ ﴾ . البقرة آية ٣٤ ، نزهة الناظرين ص ٥١١ كتاب ذم الكبر والعجب ومدح التواضع .

(٢) قال سفيان بن عيينة : من كانت معصيته في شهوة فأرجو له التوبة فإن آدم عليه السلام عصى مشتهيا فغفر له ، وإن كان معصيته في كبر فأخشى عليه اللعنة فإن إبليس عصى متكبرا فلعن . نزهة الناظرين ص ٥١١ كتاب ذم الكبر والعجب ومدح التواضع .

(٣) الاعراف آية ١٤٦ .

Scanned with CamScanner

(يعنې متكبّرين به د قرآن كريم د فهم نه منع كړم او لرې به يې ترې اُوساتم) .(١)

فائده : ددې آيت نه معلومه شوه چې تكبّر داسې ناكاره صفت دى چې ددې په وجه، متكبّر نه دا توفيق اخيستلې كيږي چې د الله تعالى په آيتونو باندې پوهه شي او يا ترې فائده واخلي ، ځكه الٰهي علوم انسان ته صرف د الله ﷻ په رَحمت سره حاصليږي او د الله ﷻ رحمت تواضع (عاجزي) كوونكي انسان طرف ته متوجّه وي ، د متكبّر نه ډير لرې وي.

۲ . حضرت عيسٰى عليه السلام فرمايي : فصل په نرم ځاى كې رازَرغونيږي ، په سخت كانړي باندې نه رازَرغونيږي ، همدغه شان حِكمت (پوهه) هم د هغه چا په زړه كې وي چې په هغه كې تواضع (عاجزي) وي ، د متكبّر سړي په زړه كې حِكمت نه وي ، آيا تاسو نه ګورئ چې څوك پاس چَت طرف ته سَر اُوچتوي نو دې خپل سَر زخمي كوي ، او څوک چې خپل سَر ښكته كړي نو سَر يې محفوظ وي .(٢)

مولانا رُوم رَحِمَهُ اللهُ فرمايي :

---

(١) ﴿ سَأَصْرِفُ عَنْ اٰيٰتِيَ الَّذِيْنَ يَتَكَبَّرُوْنَ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ﴾ أَيْ: سَأَمْنَعُ فَهْمَ الحجج وَالْأَدِلَّةِ عَلَى عَظَمَتِي وَشَرِيعَتِي وَأَحْكَامِي قُلُوبَ الْمُتَكَبِّرِينَ عَنْ طَاعَتِي ، وَيَتَكَبَّرُونَ عَلَى النَّاسِ بِغَيْرِ حَقٍّ . أَيْ: كَمَا اسْتَكْبَرُوا بِغَيْرِ حَقٍّ أَذَلَّهُمُ اللهُ بِالْجَهْلِ، كَمَا قَالَ تَعَالَى : { وَنُقَلِّبُ اَفْـِٕدَتَهُمْ وَاَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوْا بِهٖۤ اَوَّلَ مَرَّةٍ } الانعام آية ١١٠] ، وَقَالَ تَعَالَى: { فَلَمَّا زَاغُوْۤا اَزَاغَ اللّٰهُ قُلُوْبَهُمْ } الصف آية ٥] .

وَقَالَ بَعْضُ السَّلَفِ : لَا يَنَالُ الْعِلْمَ حَيِيٌّ وَلَا مُسْتَكْبِرٌ . وَقَالَ آخَرُ : مَنْ لَمْ يَصْبِرْ عَلَى ذُلِّ التَّعَلُّمِ سَاعَةً بَقِيَ فِي ذُلِّ الْجَهْلِ أَبَدًا . وَقَالَ سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ رَحِمَهُ اللهُ فِي قَوْلِهِ: { سَاَصْرِفُ عَنْ اٰيٰتِيَ الَّذِيْنَ يَتَكَبَّرُوْنَ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ } قَالَ : أَنْزِعُ عَنْهُمْ فَهْمَ الْقُرْآنِ ، وَأَصْرِفُهُمْ عَنْ آيَاتِي . تفسير ابن كثير (تفسير القرآن العظيم) ج٣ ص ٤٧٢ سورة الاعراف في تشريح آية ١٤٦ .

(٢) قَالَ الْمَسِيحُ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِنَّ الزَّرْعَ يَنْبُتُ فِي السَّهْلِ وَلَا يَنْبُتُ عَلَى الصَّفَا . كَذٰلِكَ الْحِكْمَةُ تَعْمَلُ فِي قَلْبِ الْمُتَوَاضِعِ وَلَا تَعْمَلُ فِي قَلْبِ الْمُتَكَبِّرِ . أَلَا تَرَوْنَ أَنَّ مَنْ شَمَخَ بِرَأْسِهِ إِلَى السَّقْفِ شَجَّهُ ، وَمَنْ طَأْطَأَ أَظَلَّهُ وَأَكَنَّهُ احياء علوم الدين ج٣ ص ٣٤٥ كتاب ذم الكبر والعجب بيان حقيقة الكبر و آفته ، نضرة النعيم ج ١١ ص ٥٣٧٥ الكبر والعجب

هر كجا پستي است آب آنجا رود ☆ هر كجا مشكل جواب آنجا رود

چيرته چې ټيټ (او ژور) ځای وي نو اوبه هلته ځي، او چيرته چې مشكل وي نو جواب هلته ځي.

دا خبره ياد ساتئ چې په چا كې تواضع وي نو په هغه كې الله ﷻ د حق قبلولو استعداد هم ايښې وي، او په چا كې چې تكبّر وي نو په هغه د حق قبلولو استعداد هم نه پرېدي.

په حضرت ابوبكر صديق رضي الله عنه كې عاجزي وه، ده د ابو جهل نه د معراج واقعه واوريده نو ددې واقعې تصديق يې اوكړو او په نبي عليه السلام يې ايمان راوړو.

او په ابوجهل كې تكبّر ؤ، ده د معراج واقعه د نبي عليه السلام د خُلې مباركې نه واوريده ليكن ده ورباندې ايمان رانه وړو.

امام غزالي رحمه الله په مكاشفة القلوب كې ليكلي چې كوم كس سپک او ذليل وي نو هغه تكبر كوي، او څوک چې د اوچتې مرتبې خاوند وي نو هغه تواضع كوي.(١)

تكبّر سره په عقل كې كمې راځي

محمد بن حُسَين بن علي رَحِمَهُ اللهُ (كوم چې د حضرت علي رضي الله عنه په اولاد كې دی، دا) فرمايي:

مَا دَخَلَ قَلْبَ امْرِئٍ شَيْءٌ مِنَ الْكِبْرِ قَطُّ إِلَّا نَقَصَ مِنْ عَقْلِهِ بِقَدْرِ مَا دَخَلَ مِنْ ذٰلِكَ قَلَّ أَوْ كَثُرَ.(٢)

د هر چا زړه ته چې لږ يا ډير تكبر داخل شي نو خامخا په همدومره مقدار به دده په عقل كې هم كمې راځي.

پس معلومه شوه چې په چا كې تكبّر وي نو الله تعالى د هغه نه د حق قبلولو استعداد هم اخلي، او په دې سره په عقل كې كمې هم راځي.

(١) مكاشفة القلوب.

(٢) التواضع والخمول لابن ابي الدنيا ج١ ص ٢٧٢ رقم ٢٢٦ بَابُ فِي الْكِبْرِ، احياء علوم الدين ج٣ ص ٣٣٩ كتاب ذم الكبر والعجب، صفة الصفوة ج١ ص ٣٦٢، تفسير ابن كثير ج٦ ص ٣٠٩ فصل في ذم الكبر سورة لقمان في تفسير آية ١٨، نضرة النعيم ج١١ ص ٥٣٧٦ الكبر والعجب.

Scanned with CamScanner

همدارنګې متکبرين د الله تعالى په قدرتونو کې د غور او فکر کولو نه هم محرومه وي.

د متکبر په زړه باندې مُهر لګېدلې وي

الله تعالى فرمايي:

﴿ كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ ﴾. (۱)

ترجمه: همدغه شان الله تعالى د متکبر سرکشه (ظالم) بنده په زړه باندې مُهر لګوي، (ددې اثر پيدا دا وي چې دده په زړه کې د ايمان کامل نُور نه داخليږي، د ښه او خراب تمييز نشي کولى).

دا اکثره ګناهونو جَرړه ”تکبر“ دى

په احاديثو کې ذکر دي چې تکبّر، حِرص او حسَد د ټولو ګناهونو جَرړه ده. (۲)

که مونږ سوچ اوکړو نو د اکثره ګناهونو جَرړه تکبّر دى، ځکه حسَد، غصه، بُغض، غِيبت او نورو ته تکليف رَسول دا ټول ګناهونه د تکبّر په وجه پيدا کيږي، تر څو پورې چې د انسان نه تکبّر نه وي ختم شوى دا ګناهونه نه ختميږي. (۳)

علماؤ ليکلي چې ښه اخلاق هم لس (۱۰) دي، او بَد اَخلاق هم لس دي، د ښه اَخلاقو سَر (جرړه) دوه خبرې دي: اول تواضع او دويم سخاوت. او د بدو اخلاقو سَر دوه خبرې دي: اول تکبّر او دويم بُخل.

---

(۱) غافر آية ۳۵.

(۲) عن ابن مسعود ﷺ أن رسولَ الله صلى الله عليه وسلم قال: ثلاثٌ هنّ أصلُ كل خطيئةٍ فاتّقوهنّ واحذروهنّ، وثلاث إذا ذكرن فأمسكوا: إيّاكم والكبر، فإنّ إبليس إنما منعه الكبر أن يسجدَ لآدم، وإيّاكم والحرص فإنّ آدم إنما حمله الحرص على أن أكل من الشجرة، و إيّاكم والحسد، فإنّ ابني آدم إنما قتل أحدهما صاحبه حسدًا، فهنّ أصل كل خطيئة فاتّقوهن واحذروهنّ. والثلاث: إذا ذكر القدرُ فأمسكوا، وإذا ذكر النجوم فأمسكوا، وإذا ذكر أصحابي فأمسكوا. الترغيب والترهيب لقوام السنة ج۳ ص ۲۰۷ رقم الحديث ۲۲۶۰ باب في الترهيب من الكبر وذم المتكبرين، و ج۱ ص ۳۶۷ رقم الحديث ۶۲۹ فصل في الترهيب من التكبر.

(۳) اصلاحي خطبات ج۵ ص ۲۹.

تکبّر د ټولو مفاسدو جَرړه ده

په حقيقت کې د ټولو مَفاسدو جَرړه تکبّر دی ، تر دې چې د کفر او شِرک جرړه هم تکبر دی ، په دُنيا کې چې څوک هم کافر شوی نو د تکبّر په وجه کافر شوی ، ورنه حق خو هيڅ کله پټ نه وي . (١)

ابوطالب ته ښه معلومه وه چې اسلام حق مذهب دی ، نبي عليه السلام ورته د مرګ په وخت هم کليمه پيش کړه خو بيا يې هم صرف ددې په وجه اِيمان را نه وړو چې بيا به زما قوم وايي " چې ابوطالب د جهنم نه اُويريد " . او دا په حقيقت کې ده په خپل قوم باندې ځان اُوچت ګنړل ، نو د همدې لويې او شرم د وجې يې اِيمان را نه وړو .

همدارنګې اهلِ کتابو ته هم ښه معلومه وه چې نبي عليه السلام د الله تعالی بَرحق پيغمبر دی ليکن د تکبّر په وجه يې اِيمان نه راوړو .

همدارنګې د ګفر او شِرک نه علاوه د نورو ډيرو ګناهونو سبب هم تکبّر دی .

بيا غته د نقصان خبره داده چې تکبّر داسې عامه بيماري ده چې دا د معاشرې د هرې طبقې په خلقو کې څه نا څه شته .

بعضې عيبونه داسې دي چې په هغې کې جاهِله خلق ډير مبتلاء وي ، تعليم يافته خلق په کې کم مبتلاء وي خو تکبّر داسې خطرناکه بيماري ده چې په دې کې د هرې طبقې خلق څه ناڅه مبتلاء دي ، که هغه عالِم وي او که غير عالم . (٢)

تکبّر د بَدبَختۍ چابي او مُهلِکه بيماري ده

امام غزالي رَحِمَهُ اللهُ په " احياء العلوم " کې ذکر کړي چې تکبّر د شقاوَت (او بَدبختۍ) چابي ده ، متکبّرين هغه خلق دي چې کله الله تعالی د دوی د ګمراهۍ اِراده اوکړي نو د دوی سينې تَنګې کړي ، متکبّر انسان هميشه د بَصيرت نه محروم وي ، د خپلو خواهشاتو او شيطان اِتباع کوي ، د تکبّر ګناه ډيره زياته ده ، دا مُهلِکه بيماري او عظيم آفت دی .

---

(١) الله تعالی د کافرانو د اِنکار په باره کې فرمايي : ﴿ وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا ﴾ النمل آية ١٤ .

(٢) خطبات حکيم الامت ج ٢٦ ص ٣٣٨ .

د تکبر په وجه جنت ته د نه داخليدو وجه: په حديث کې راغلي دي چې د چا په زړه کې يوه ذره برابر تکبر وي نو هغه به جنت ته نه داخلېږي.

او جنت ته د نه داخليدو وجه علماؤ دا ذکر کړې چې د کومو ښو صفتونو په وجه انسان د جنت مستحق کرځي د تکبّر په وجه انسان د دغه صفتونو نه محروم وي. ځکه د تکبر باوجود دا ښه صفتونه په انسان کې نشي راتلی، بلکه متکبّر د خپل تکبر برقرار ساتلو د پاره ټولو بَدو صفتونو او بدو اخلاقو ته مجبوره کېږي. او دا يقيني خبره ده چې څوک د ټولو ښو صفاتو نه محرومه شي او ټول بَد صفات په کې پيدا شي نو دا انسان به خامخا د جنت نه محرومه وي. (۱)

امام غزالي رَحِمَهُ اللهُ دا هم ذکر کړي چې تکبّر داسې مُهلکه بيماري ده چې د دې په وجه په

(۱) قَالَ الغَزَالِيُّ رَحِمَهُ اللهُ: مِفْتَاحُ السَّعَادَةِ التَّيَقُّظُ وَالفِطْنَةُ، وَمَنْبَعُ الشَّقَاوَةِ الكِبْرُ وَالغَفْلَةُ. فَلَا نِعْمَةَ لِلّٰهِ عَلَى عِبَادِهِ أَعْظَمُ مِنَ الإِيْمَانِ وَالمَعْرِفَةِ. وَلَا وَسِيْلَةَ إِلَيْهِ سِوَى انْشِرَاحِ الصَّدْرِ بِنُوْرِ البَصِيْرَةِ. وَلَا نِقْمَةَ أَعْظَمُ مِنَ الكُفْرِ وَالمَعْصِيَةِ. وَلَا دَاعِيَ إِلَيْهِمَا سِوَى عَمَى القَلْبِ بِظُلْمَةِ الجَهَالَةِ. فَالأَكْيَاسُ هُمُ الَّذِيْنَ أَرَادَ اللهُ أَنْ يَهْدِيَهُمْ فَشَرَحَ صُدُوْرَهُمْ لِلإِسْلَامِ وَالهُدَى. وَالمُتَكَبِّرُوْنَ هُمُ الَّذِيْنَ أَرَادَ اللهُ أَنْ يُضِلَّهُمْ فَجَعَلَ صَدْرَهُمْ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَاءِ. فَالمُتَكَبِّرُ هُوَ الَّذِيْ لَمْ تَنْفَتِحْ بَصِيْرَتُهُ لِيَكُوْنَ بِهِدَايَةِ نَفْسِهِ كَفِيْلًا، وَبَقِيَ فِي العَمَى فَاتَّخَذَ الهَوَى قَائِدًا وَالشَّيْطَانَ دَلِيْلًا.

فَالكِبْرُ آفَةٌ عَظِيْمَةٌ هَائِلَةٌ، وَفِيْهِ يَهْلِكُ الخَوَاصُّ مِنَ الخَلْقِ، وَقَلَّمَا يَنْفَكُّ عَنْهُ العُبَّادُ وَالزُّهَّادُ وَالعُلَمَاءُ فَضْلًا عَنْ عَوَامِّ الخَلْقِ. وَكَيْفَ لَا تَعْظُمُ آفَتُهُ وَقَدْ قَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا يَدْخُلُ الجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِيْ قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ» وَإِنَّمَا صَارَ حِجَابًا دُوْنَ الجَنَّةِ لِأَنَّهُ يَحُوْلُ بَيْنَ العَبْدِ وَبَيْنَ أَخْلَاقِ المُؤْمِنِيْنَ كُلِّهَا، وَتِلْكَ الأَخْلَاقُ هِيَ أَبْوَابُ الجَنَّةِ. وَالكِبْرُ يُغْلِقُ تِلْكَ الأَبْوَابَ كُلَّهَا، لِأَنَّهُ لَا يَقْدِرُ عَلَى أَنْ يُحِبَّ لِلْمُؤْمِنِيْنَ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ وَفِيْهِ شَيْءٌ مِنَ الكِبْرِ. فَمَا مِنْ خُلُقٍ ذَمِيْمٍ إِلَّا وَصَاحِبُ الكِبْرِ مُضْطَرٌّ إِلَيْهِ لِيَحْفَظَ كِبْرَهُ، وَمَا مِنْ خُلُقٍ مَحْمُوْدٍ إِلَّا وَهُوَ عَاجِزٌ عَنْهُ خَوْفًا مِنْ أَنْ يَفُوْتَهُ عِزُّهُ. فَمِنْ هٰذَا لَمْ يَدْخُلِ الجَنَّةَ مَنْ فِيْ قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْهُ.

وَالأَخْلَاقُ الذَّمِيْمَةُ مُتَلَازِمَةٌ، وَالبَعْضُ مِنْهَا دَاعٍ إِلَى البَعْضِ لَا مَحَالَةَ. وَشَرُّ أَنْوَاعِ الكِبْرِ مَا يَمْنَعُ مِنِ اسْتِفَادَةِ العِلْمِ وَقَبُوْلِ الحَقِّ وَالاِنْقِيَادِ لَهُ. نضرة النعيم ج ۱۱ ص ۵۳۵۳ الكبر والعجب، احياء علوم الدين ج ۳ ص ۳۷۸ كتاب ذم الغرور.

انسان باندې د الله تعالى غضب او قهر رانازليږي. (۱)

د تکبر په وجه د انسان نه فضائل ختميږي او رزائل په کې پيدا کيږي

امام ماوردي رَحِمَهُ اللهُ فرمايي چې د تکبّر او غرور په وجه د انسان نه فضائل (ټول ښه صفتونه) ختميږي او رزائل (خراب صفتونه) په کې پيدا کيږي، بيا داسې کس د چا نصيحت ته هم غوږ نه ږدي او نه د چا آدب قبلوي، ځکه دا خپل ځان ډير اوچت ګڼري. (۲)

همداسې خبره امام غزالي رحمه الله په مکاشفة القلوب کې هم ذکر کړې.

چې څوک غټې غټې دعوې کوي نو د هغه نه فيض نه خوريږي

چې څوک غټې غټې دعوې کوي چې " زه لوي علامه يم، مُتّقي پرهيزګار او عبادت ګزاريم " نو دده نه نورو خلقو ته فائده نه خوَريږي، خو چې کله په کې عاجزي پيدا شي نو بيا يې نورو خلقو ته فائده رَسي.

علماؤ د پوهې د پاره يو مثال ورکړى چې کله وريژې پخولې شي نو تر څو پورې چې وريژې جوش کوي، آواز او حرکت کوي نو دا علامه ددې وي چې وريژې تر اوسه ندي پَخ شوي، د خوراک لائقې ندي، او په دې وخت کې په دې وريژو کې خپله خوشبو هم نه وي.

خو چې کله ددې جُوش، آواز او حرکت ختم شي، او دَمه شي نو بيا په کې خوَند او خوشبو پيدا شي، او د خوراک لائقې شي.

همدغه شان چې تر څو پورې په انسان کې تکبّر وي او غټې غټې دعوې کوي نو دده نه نورو ته فائده نه رَسي، خو چې تکبّر په کې ختم شي نو کمالات يې راښکاره شي او نورو ته ورته فائده رَسي.

---

(۱) فَالْكِبْرُ وَالْعُجْبُ دَاءَانِ مُهْلِكَانِ، وَالْمُتَكَبِّرُ وَالْمُعْجَبُ سَقِيمَانِ مَرِيضَانِ، وَهُمَا عِنْدَ اللهِ مَمْقُوتَانِ بَغِيضَانِ. احياء علوم الدين ج٣ ص ٣٣٦ كتاب ذم الكبر والعجب

(۲) اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ فِي مُجَانَبَةِ الْكِبْرِ وَالْإِعْجَابِ: لِأَنَّهُمَا يَسْلُبَانِ الْفَضَائِلَ، وَيُكْسِبَانِ الرَّذَائِلَ. وَلَيْسَ لِمَنِ اسْتَوْلَيَا عَلَيْهِ إِصْغَاءٌ لِنُصْحٍ، وَلَا قَبُولٌ لِتَأْدِيبٍ؛ لِأَنَّ الْكِبْرَ يَكُونُ بِالْمَنْزِلَةِ، وَالْعُجْبَ يَكُونُ بِالْفَضِيلَةِ. فَالْمُتَكَبِّرُ يُجِلُّ نَفْسَهُ عَنْ رُتْبَةِ الْمُتَعَلِّمِينَ، وَالْمُعْجَبُ يَسْتَكْثِرُ فَضْلَهُ عَنْ اسْتِزَادَةِ الْمُتَأَدِّبِينَ. ادب الدنيا والدين ١٤ ص ٢٣٦ اَلْبَابُ الْخَامِسُ أَدَبُ النَّفْسِ اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ فِي مُجَانَبَةِ الْكِبْرِ وَالْإِعْجَابِ.

تکبر د کافرانو صفت دی

فقیه ابو اللیث سمرقندي رحمه الله ليکلي چې تکبر د کافرانو او فرعونيانو صفت دی، ځکه الله تعالیٰ د قرآن کريم په ډيرو آيتونو کې د کافرانو صفت تکبر ذکر کړی.(١)

تکبر رُوحاني بيماري ده، ددې لرې کول فرضِ عين دي

خلق تبې تو خې او نورو جِسماني مرضونو ته بيماري وايي او ددې علاج کوي ليکن تکبر او نورو بدو اخلاقو ته بيماري نه وايي، حالانکه تکبر، بُغض، حسد او غيبت وغيره رُوحاني بيماری دي.

رُوحاني بيماري د جِسماني بيماری نه ډيره خطرناکه ده، ځکه جِسماني بيماري جوړيږي، او زيات نه زيات انسان په ورنه وفات شي، او د مرګ نه خو هيڅوک هم نه پاتې کيږي، ليکن که په انسان کې رُوحاني بيماري راشي نو په دې سره دده ايمان او دين ته نقصان رسي چې دا ډيره خطرناکه خبره ده.

لهذا د تکبر نه ځان ساتل او ددې لرې کول په انسان باندې فرضِ عين دي.(٢)

الله ﷻ مُتکبرين نه خوښوي

١. په قرآن مجيد کې ذکر دي: ﴿ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ ﴾.(٣)

---

(١) إِعْلَمْ أَنَّ الْكِبْرَ مِنْ أَخْلَاقِ الْكُفَّارِ وَالْفَرَاعِنَةِ، وَالتَّوَاضُعُ مِنْ أَخْلَاقِ الْأَنْبِيَاءِ وَالصَّالِحِيْنَ، لِأَنَّ اللهَ تَعَالَىٰ وَصَفَ الْكُفَّارَ بِالْكِبْرِ، فَقَالَ: { إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ } [الصافات آية ٣٥]، وَقَالَ: { وَقَارُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مُوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانُوا سَابِقِينَ } [العنكبوت آية ٣٩]، وَقَالَ: { إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ } [غافر آية ٦٠]، وَقَالَ: { قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ } [الزمر آية ٧٢]، وَقَالَ: { إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ } [النحل آية ٢٣]. تنبيه الغافلين بأحاديث سيد الأنبياء والمرسلين للسمرقندي ص ١٨٧ بَابُ الْكِبْرِ

(٢) إِعْلَمْ أَنَّ الْكِبْرَ مِنَ الْمُهْلِكَاتِ وَلَا يَخْلُوْ أَحَدٌ مِنَ الْخَلْقِ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ، وَإِزَالَتُهُ فَرْضُ عَيْنٍ. احياء علوم الدين ج٣ ص٣٥٨ كتاب ذم الكبر والعجب

(٣) النحل آية ٢٣

ترجمه : بېشکه الله تعالی مُتکبّرين نه خوښوي .

۲ . په رواياتو کې راځي چې حضرت موسٰی عليه السلام د الله ﷻ سره مناجات اوکړو نو پوښتنه يې ورنه اوکړه : يَارَبِّ ! مَنْ أَبْغَضُ خَلْقِكَ إِلَيْكَ ؟

اې ربه ! ستا په مخلوق کې تاته ډير مَبغوض ترين کس څوک دی ؟

الله تعالی ورته اوفرمايل :

يَا مُوسٰى ! مَنْ تَكَبَّرَ قَلْبُهُ ، وَغَلُظَ لِسَانُهُ ، وَضَعُفَ يَقِيْنُهُ ، وَبَخِلَتْ يَدُهُ .

اې موسٰی ! (ماته زما په مخلوقاتو کې ډير مَبغوض ترين کس هغه دی) د چا په زړه کې چې تکبّر وي ، ژبه يې بَدګويه وي (يعنی اَخلاق يې خراب وي) ، يقين يې کمزورې وي ، او لاس يې بخيل وي .(۱)

۳ . رسولُ الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

خُلُقَانِ يُحِبُّهُمَا اللهُ عَزَّ وَجَلَّ ، وَخُلُقَانِ يُبْغِضُهُمَا اللهُ عَزَّ وَجَلَّ ، فَأَمَّا اللَّذَانِ يُحِبُّهُمَا اللهُ تَعَالٰى فَحُسْنُ الْخُلُقِ وَالسَّخَاءُ ، وَأَمَّا اللَّذَانِ يُبْغِضُهُمَا اللهُ فَسُوْءُ الْخُلُقِ وَالْبُخْلُ ، وَإِذَا أَرَادَ اللهُ بِعَبْدٍ خَيْرًا إِسْتَعْمَلَهُ فِيْ قَضَاءِ حَوَائِجِ النَّاسِ .(۲)

دوه (۲) خويُونه (او صفتونه) الله ﷻ ډير خوښوي ، او دوه (۲) خويُونه د الله ﷻ ناخوښه دي ، پس کوم دوه خويُونه چې الله ﷻ ته خوښ دي هغه سخاوت او خُوش اَخلاقي ده ، او نا خوښه عادتونه بَد اخلاقي او بُخل دی . پس کله چې الله ﷻ د يو بنده د خير اِراده اوکړي نو هغه د خلقو په ضرورتونو پوره کولو کې اُولګوي .

(۱) وَذُكِرَ أَنَّ مُوسٰى صَلَوَاتُ اللهِ وَسَلَامُهُ عَلَيْهِ نَاجَى اللهَ تَعَالٰى ، فَقَالَ : يَا رَبِّ ! مَنْ أَبْغَضُ خَلْقِكَ إِلَيْكَ ؟ قَالَ : يَا مُوسٰى ! مَنْ تَكَبَّرَ قَلْبُهُ ، وَغَلُظَ لِسَانُهُ ، وَضَعُفَ يَقِيْنُهُ ، وَبَخِلَتْ يَدُهُ . تنبيه الغافلين باحاديث سيد الأنبياء والمرسلين للسمرقندي ص ۱۸۵ بَابُ الْكِبْرِ

(۲) احياء علوم الدين ج۳ ص ۲۳۴ ، بيان فضيلة السخاء ، وهكذا في شعب الايمان رقم الحديث ۷۲۵۳ ، و رقم الحديث ۱۰۳۳۵ ، كنز العمال رقم الحديث ۱۶۰۱۳ ، الترغيب والترهيب لقوام السنّة رقم الحديث ۱۱۵۷ ، و رقم الحديث ۱۵۵۳ .

د قيامت په ورځ به نبي عليه السلام ته مبغوض ترين خلق متکبرين وي

د ترمذي شريف او مشکوة شريف حديث دی ، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

إِنَّ مِنْ أَحَبِّكُمْ إِلَيَّ وَأَقْرَبِكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحَاسِنَكُمْ أَخْلَاقًا ، وَإِنَّ أَبْغَضَكُمْ إِلَيَّ وَأَبْعَدَكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الثَّرْثَارُونَ وَالْمُتَشَدِّقُونَ وَالْمُتَفَيْهِقُونَ .

بيشکه د قيامت په ورځ به په تاسو کې ماته ډير محبوب او د مجلس په اعتبار سره ډير مُقرّب هغه خلق وي چې په تاسو کې د ښا اَخلاق ډير ښه وي ، او بيشکه د قيامت په ورځ به په تاسو کې ماته ډير مبغوض او زما د مجلس نه ډير لرې خلق هغه وي چې (د ښا اخلاق خراب وي ، يعنی کوم چې) په ناحقه او تکلّف سره ډيرې خبرې کوي ، بې اِحتياطه په تکلّف سره اوږدې خبرې کوي ، او تکبّر کوي .

(نبي عليه السلام د " اَلْمُتَفَيْهِقُوْنَ " تشريح په خپله په " اَلْمُتَكَبِّرُوْنَ " سره کړې).(١)

---

(١) عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : إِنَّ مِنْ أَحَبِّكُمْ إِلَيَّ وَأَقْرَبِكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحَاسِنَكُمْ أَخْلَاقًا ، وَإِنَّ أَبْغَضَكُمْ إِلَيَّ وَأَبْعَدَكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الثَّرْثَارُوْنَ وَالْمُتَشَدِّقُوْنَ وَالْمُتَفَيْهِقُوْنَ . قَالُوْا : يَا رَسُوْلَ اللهِ ! قَدْ عَلِمْنَا الثَّرْثَارُوْنَ وَالْمُتَشَدِّقُوْنَ فَمَا الْمُتَفَيْهِقُوْنَ ؟ قَالَ : اَلْمُتَكَبِّرُوْنَ . سنن الترمذي أَبْوَابُ الْبِرِّ وَالصِّلَةِ بَابُ مَا جَاءَ فِي مَعَالِي الْأَخْلَاقِ رقم الحديث ٢٠١٨ قال الالباني: صحيح. مشكوة المصابيح باب البيان والشعر الفصل الثاني رقم الحديث ٤٧٩٨(١٦) ، رياض الصالحين رقم الحديث ٦٣٠ ، الكبائر للذهبي ج١ ص ٢٢٣ الكبيرة الستون الجدل والمراء واللدد ، الزواجر ج١ ص ١١٦ ، صحيح الترغيب والترهيب رقم الحديث ٢٦٦٢(٢٣)، و رقم الحديث ٢٨٩٧(٨).

قَالَ التِّرْمِذِيُّ : وَالثَّرْثَارُ : هُوَ الْكَثِيْرُ الْكَلَامِ ، وَالْمُتَشَدِّقُ الَّذِيْ يَتَطَاوَلُ عَلَى النَّاسِ فِي الْكَلَامِ وَيَبْذُوْ عَلَيْهِمْ . سنن الترمذي أَبْوَابُ الْبِرِّ وَالصِّلَةِ بَابُ مَا جَاءَ فِي مَعَالِي الْأَخْلَاقِ في تشريح رقم الحديث ٢٠١٨ .

وَفِي النِّهَايَةِ: اَلثَّرْثَارُوْنَ هُمُ الَّذِيْنَ يُكْثِرُوْنَ الْكَلَامَ تَكَلُّفًا وَخُرُوْجًا عَنِ الْحَقِّ . مِنَ الثَّرْثَرَةِ ، وَهِيَ كَثْرَةُ الْكَلَامِ وَتَرْدِيْدُهُ (اَلْمُتَشَدِّقُوْنَ) أَيِ: الْمُتَوَسِّعُوْنَ فِي الْكَلَامِ مِنْ غَيْرِ اِحْتِيَاطٍ وَاحْتِرَازٍ ، وَقِيْلَ : أَرَادَ بِالْمُتَشَدِّقِ الْمُسْتَهْزِئَ بِالنَّاسِ يَلْوِيْ شِدْقَهُ لَهُمْ وَعَلَيْهِمْ . وَقِيْلَ: هُمُ الْمُتَكَلِّفُوْنَ فِي الْكَلَامِ فَيَلْوِيْ بِهِ شِدْقَيْهِ ، وَالشِّدْقُ جَانِبُ الْفَمِ (اَلْمُتَفَيْهِقُوْنَ) أَيِ: الَّذِيْنَ يَمْلَؤُوْنَ أَفْوَاهَهُمْ بِالْكَلَامِ وَيَفْتَحُوْنَهَا ، مِنَ الْفَهْقِ وَهُوَ الْاِمْتِلَاءُ وَالْاِتِّسَاعُ ، قِيْلَ: وَهٰذَا مِنَ التَّكَبُّرِ وَالرُّعُوْنَةِ . وَالْحَاصِلُ أَنَّ كُلَّ ذٰلِكَ رَاجِعٌ إِلَى مَعْنَى التَّرْدِيْدِ فِي الْكَلَامِ لِيَمِيْلَ بِقُلُوْبِ النَّاسِ وَأَسْمَاعِهِمْ إِلَيْهِ . مرقاة المفاتيح ج٧ ص٣٠١٩.

د مُتكبرينو د پاره د قيامت په ورځ رُسوائي

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

يُحْشَرُ الْمُتَكَبِّرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْثَالَ الذَّرِّ فِي صُوَرِ الرِّجَالِ يَغْشَاهُمُ الذُّلُّ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ، فَيُسَاقُونَ إِلَى سِجْنٍ فِي جَهَنَّمَ يُسَمَّى بُولَسَ. تَعْلُوهُمْ نَارُ الْأَنْيَارِ يُسْقَوْنَ مِنْ عُصَارَةِ أَهْلِ النَّارِ طِينَةَ الْخَبَالِ.

مُتكبّرين به د قيامت په ورځ د سرُو ورو ميږو هومره د سړو په صورت کې په يو ځاى کې راجمع کړې شي (يعنى شكل و صورت به يې د سړو په شان وي خو په جِسم کې به د سرو ورو ميږو هومره وي)، د هر طرف نه به په ذِلت کې راګېر وي، بيا به د جهنم يوې قيدخانې طرفته راښکلې شي چې د هغې نوم "بُولَس" دى، په دوى باندې به د اُورونو اُور (يعنى سخت ترين اُور) د پاسه طرف نه اِحاطه کړې وي (يعنى د هر طرف نه به اُور راګېر کړې وي) په دوى باندې به د جهنميانو (د وينو او زوُو) نچوړ څکلې شي چې د هغې نوم " طِيْنَةُ الْخَبَالِ " دى.(١)

په تكبر سره تلل منع دي

١ . الله تعالى فرمايي:

﴿ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا ۖ إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَن تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا ﴾.(٢)

ترجمه: او په زمكه باندې په غرور (تكبّر) مه ګرځه، بيشكه ته هيڅ كله زمكه نشې شلولى، او هيڅ كله په اُوږدوالي کې غرونو ته نشې رسيدى.

(١) سنن الترمذي رقم الحديث ٢٤٩٢ وقال الترمذي: هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ. وقال الالباني: حسن. الادب المفرد للبخاري رقم الحديث ٥٥٧ باب الكبر، مسند احمد رقم الحديث ٦٦٧٧، السنن الكبرى للنسائي رقم الحديث ١١٨٢٧، صحيح الترغيب والترهيب رقم الحديث ٢٩١١(٢٢) الترغيب في التواضع والترهيب من الكبر والعجب والافتخار، مشكوة المصابيح باب الغضب والكبر الفصل الثاني رقم الحديث ٥١١٢(٩)، الزواجر ج١ ص ١١٠ الكبيرة الرابعة الكبر والعجب والخيلاء، شرح السنة للبغوي رقم الحديث ٣٥٩٠.

(٢) الاسراء (بني اسرائيل) آية ٣٧.

Scanned with CamScanner

يعنې په تکبّر سره مه ګرځه ځکه که ته هر څومره د تکبّر په وجه په زمکه باندې خپه په زوره پدې خو بیا هم زمکه نشې شلولی . او که په تللو کې د ډېر تکبّر په وجه پورته پورته کیږې خو بیا به هم د غرونو اوچت والي ته نشې رسیدی .

۲ . حضرت لقمان چې کله خپل ځوي ته نصیحت کولو نو دا یې هم ورته فرمایلي وو :

﴿ وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴾. (۱)

ترجمه : او د خلقو نه خپل مخ مه اړوه ، او په زمکه باندې په غرور (تکبر) سره مه ځه ، بیشکه الله تعالی هر مغرور فخر کوونکی نه خوښوي .

۳ . د الله تعالی ریښتیني بندګانو شان دادی چې دوی په زمکه باندې ډېر په عاجزۍ سره ګرځي ، الله تعالی فرمايي :

﴿ وَعِبَادُ الرَّحْمَٰنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا ﴾. (۲)

ترجمه : او د الله تعالی (ریښتیني) بندګان هغه خلق دي چې په زمکه باندې په قلاره (عاجزۍ) سره ګرځي .

تکبر سره تلونکي کس نه الله ﷻ ناراضه وي

څوک چې په دُنیا کې په تکبّر سره ځي نو د قیامت په ورځ چې دا د الله ﷻ سره مخامخ کیږي نو الله تعالی به ورباندې غصه وي ، رسولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمايي :

مَنْ تَعَظَّمَ فِي نَفْسِهِ أَوِ اخْتَالَ فِي مِشْيَتِهِ لَقِيَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضْبَانُ . (۳)

(۱) لقمان آية ۱۸ .

(۲) الفرقان آية ۶۳ .

(۳) الأدب المفرد للبخاري باب الكبر رقم الحديث ۵۴۹ ، مسند احمد رقم الحديث ۵۹۹۵ ، مجمع الزوائد ومنبع الفوائد رقم الحديث ۳۵۶ باب ماجاء في الكبر ، وقال الهيثمي : رواه احمد ورجاله رجال الصحيح ، كنز العمال رقم الحديث ۷۷۴۶ ، صحيح الترغيب والترهيب رقم الحديث ۲۹۱۸ (۲۹) الترغيب في التواضع والترهيب من الكبر ، الزواجر ج ۱ ص ۱۱۳ الكبيرة الرابعة الكبر والعجب والخيلاء ، و ص ۱۱۵ ، احياء علوم الدين ج ۳ ص ۳۳۹ .

Scanned with CamScanner

څوک چې په خپل زړه کې خپل ځان لوی ګڼري، او يا په تللو کې تکبّر کوي نو دا به د الله تعالی سره په داسې حالت کې مخامخ کېږي چې هغه به په ده باندې غصه وي (دده نه به ناراضه وي).

بني آدم سره تکبر نه ښائي

۱ . احنف بن قيس رَحِمَهُ اللهُ فرمايي :

عَجَبًا لِابْنِ آدَمَ يَتَكَبَّرُ وَقَدْ خَرَجَ مِنْ مَجْرَى الْبَوْلِ مَرَّتَيْنِ . (۱)

د بني آدم د پاره تعجّب دی چې دا تکبّر کوي حالانکه دا دوه ځل د تشو متيازو د لارې نه را أوتې دی. (۲)

۲ . حسن رَحِمَهُ اللهُ فرمايي :

عَجَبًا لِابْنِ آدَمَ يَغْسِلُ الْخُرْءَ بِيَدِهٖ فِي الْيَوْمِ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ يَتَكَبَّرُ ، يُعَارِضُ جَبَّارَ السَّمٰوَاتِ .

په بني آدم باندې تعجب دی چې هغه په هره ورځ په خپل لاس باندې دوه پيرې (د خپل أودس ماتې) ګندګي وينځي او بيا هم تکبّر کوي، د آسمانونو (او زمکې) قهّار ذات سره معارضه کوي. (۳)

انسان دې خپل أوّلني مينځني او آخري أنجام ته نظر اوکړي

که انسان خپل أوّلني، مينځني او آخري أنجام ته نظر اوکړي نو هيڅ کله به غرور او تکبّر اونکړي.

(۱) الزواجر عن اقتراف الكبائر ج۱ ص۱۱۷ اَلْكَبِيرَةُ الرَّابِعَةُ الْكِبْرُ وَالْعُجْبُ وَالْخُيَلَاءُ. التواضع والخمول لابن ابي الدنيا ج۱ ص۲۵۱ رقم۲۰۱، احياء علوم الدين ج۳ ص۳۳۸ كتاب ذم الكبر والعجب، نضرة النعيم ج۱۱ ص۳۳۷۶ الكبر والعجب، نزهة الناظرين ص۵۱۱ كتاب ذم الكبر والعجب ومدح التواضع.

(۲) يعنی يو پيره د منّي په صورت کې د پلار د تشو متيازو د لارې نه را أوتی، او دويمه پيره د مور نه پيدا شوی.

(۳) تفسير ابن كثير ج٦ ص۳۳٦ سورة لقمان في تشريح آية ۱۸، الزواجر عن اقتراف الكبائر ج۱ ص۱۱۷ اَلْكَبِيرَةُ الرَّابِعَةُ الْكِبْرُ وَالْعُجْبُ وَالْخُيَلَاءُ. احياء علوم الدين ج۳ ص۳۳۸ كتاب ذم الكبر والعجب، نزهة الناظرين ص۵۱۱ كتاب ذم الكبر والعجب ومدح التواضع.

١ . يوه ورځ مُهَلّب (کوم چې د حجاج بن يوسف د فوج د يوې حصې مشر وُ) د ورېښمو او وَرِی نه جوړې شوې جامې اغوستې وی په لاره باندې ډېر په تکبّر سره روان وُ .

مُطَرِّف بن عبد الله چې دا اُوليد نو ورته وې ويل :

يَا عَبْدَ اللهِ! هٰذِهِ مِشْيَةٌ يُبْغِضُهَا اللهُ وَرَسُوْلُهٗ.

اې د الله بنده ! داسې په تکبّر باندې تلل الله او د هغه رسول نه خوښوي .

مُهَلّب ووېل : آيا ته ما نه پېژنې چې زه څوک يم ؟ مُطَرِّف ورته وويل :

بَلْ أَعْرِفُكَ أَوَّلُكَ نُطْفَةٌ مَذِرَةٌ ، وَآخِرُكَ جِيْفَةٌ قَذِرَةٌ ، وَأَنْتَ تَحْمِلُ فِيْمَا بَيْنَ ذٰلِكَ الْعَذِرَةَ .

آو ، زه تا پېژنم ، ستا اول ګنده نُطفه وه ، آخري انجام به دې (په قبر کې) د بَدبودارې مردارې په شان وي ، او اوس په دې مېنځ زمانه کې هر وخت په خېټه کې آودس ماتې ګرځوې .

نو مُهَلّب بيا دا تلل پرېخودل . (١)

٢ . يو شاعر دا خبره په اَشعارو کې داسې بيان کړې :

عَجِبْتُ مِنْ مُعْجَبٍ بِصُوْرَتِهٖ ✡ وَكَانَ بِالْأَمْسِ نُطْفَةً مَذِرَةً

زه په هغه انسان باندې تعجب کوم چې هغه په خپل صورت باندې مغروره وي حالانکه دا پرون (يعنې مخکې) پليته نُطفه وه .

وَفِيْ غَدٍ بَعْدَ حُسْنِ صُوْرَتِهٖ ✡ يَصِيْرُ فِي اللَّحْدِ جِيْفَةً قَذِرَةً

---

(١) وَذُكِرَ أَنَّ الْمُهَلَّبَ بْنَ أَبِيْ صُفْرَةَ كَانَ صَاحِبَ جَيْشِ الْحَجَّاجِ ، فَمَرَّ عَلٰى مُطَرِّفِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الشِّخِّيْرِ ، وَهُوَ يَتَبَخْتَرُ فِيْ حُلَّةِ خَزٍّ . فَقَالَ لَهٗ مُطَرِّفٌ : يَا عَبْدَ اللهِ! هٰذِهِ مِشْيَةٌ يُبْغِضُهَا اللهُ وَرَسُوْلُهٗ. فَقَالَ الْمُهَلَّبُ : أَمَا تَعْرِفُنِيْ؟ فَقَالَ : بَلْ أَعْرِفُكَ أَوَّلُكَ نُطْفَةٌ مَذِرَةٌ ، وَآخِرُكَ جِيْفَةٌ قَذِرَةٌ ، وَأَنْتَ تَحْمِلُ فِيْمَا بَيْنَ ذٰلِكَ الْعَذِرَةَ . فَتَرَكَ الْمُهَلَّبُ مِشْيَتَهٗ تِلْكَ. تنبيه الغافلين بأحاديث سيد الأنبياء والمرسلين للسمرقندي ص ١٨٥ بَابُ الْكِبْرِ . ادب الدنيا والدين للماوردي ج ١ ص ٢٣٦ اَلْبَابُ الْخَامِسُ أَدَبُ النَّفْسِ اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ فِيْ مُجَانَبَةِ الْكِبْرِ وَالْإِعْجَابِ . احياء علوم الدين ج٣ ص ٣٤٠ كتاب ذم الكبر والعجب ، الزواجر عن اقتراف الكبائر ج١ ص ١١٧ اَلْكَبِيْرَةُ الرَّابِعَةُ اَلْكِبْرُ وَالْعُجْبُ وَالْخُيَلَاءُ ، نضرة النعيم ج١١ ص ٣٣٧٨ الكبر والعجب ، البحر المحيط في التفسير ج١٠ ص ٢٧٧ .

او ددې ښایسته صورت نه پس بیا په قبر کې ورنه بَدبوداره مرداره جوړه شي (یعنی بدن به یې سخا شي او بَدبُویي به کوي)

وَهُوَ عَلَى تِيْهِهِ وَنَخْوَتِهِ ✿ مَا بَيْنَ ثَوْبَيْهِ يَحْمِلُ الْعَذِرَةْ.

او دا د خپل غرور او تکبّر سره د کېږو نه لاندې (په کولمو کې) اَودس ماتې گرځوي.(۱)

۳. بلکه که یو انسان خپل ځان ته سوچ اوکړي چې هر وخت یې په خېټه کې گندگي وي او چې اَودس ماتې اوکړي نو د بَدبُوئي نه څوک ورنږدې کیدې نشي.

که انسان څه وخت صفائي اونکړي نو په پوزه کې یې گندگي وي ، په غوږونو کې یې دَنَه خیرې وي ، سترگې یې چَخې کوي ، غابنونه او خُله یې بَدبوئي پیدا کوي ، آخري اَنجام یې په قبر کې د چینچو خوراک وي.

نو چې کله په انسان کې دومره ډیرې کمزورۍ دي نو بیا ددې د پاره تکبّر او غرور ندې په کار.(۲)

د اِبلیس د فِرعون نه پوښتنه

په کتابونو کې یوه واقعه ذکر ده چې یوه ورځ ابلیس فرعون ته راغی او ورته وې ویل : آیا تا دخدائي دعوٰی کړې ؟ فرعون ورته وویل : آو. ابلیس ورته وویل : په څه دلیل سره ؟ فرعون ورته وویل : د ما سره زر (۱۰۰۰) ساحران دي.

---

(۱) ادب الدنیا والدین للماوردي ج ۱ ص ۲۳۷ اَلْبَابُ الْخَامِسُ أَدَبُ النَّفْسِ اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ فِيْ مُجَانَبَةِ الْكِبْرِ وَالْإِعْجَابِ.

(۲) یو شاعر د انسان دا حالت په خپلو اشعارو کې داسې بیان کړې :

يَا مُظْهِرَ الْكِبْرِ إِعْجَابًا بِصُوْرَتِهِ ✿ أُنْظُرْ خَلَاكَ فَإِنَّ النَّتْنَ تَثْرِيْبُ

لَوْ فَكَّرَ النَّاسُ فِيْمَا فِيْ بُطُوْنِهِمْ ✿ مَا اسْتَشْعَرَ الْكِبْرَ شُبَّانٌ وَلَا شِيْبُ

هَلْ فِيْ ابْنِ آدَمَ مِثْلُ الرَّأْسِ مَكْرُمَةً ✿ وَهُوَ بِخَمْسٍ مِنَ الْأَقْذَارِ مَضْرُوْبُ

أَنْفٌ يَسِيْلُ وَأُذْنٌ رِيْحُهَا سَهِكٌ ✿ وَالْعَيْنُ مُرْفَضَّةٌ وَالثَّغْرُ مَلْعُوْبُ

يَا ابْنَ التُّرَابِ وَمَأْكُوْلَ التُّرَابِ غَدًا ✿ أَقْصِرْ فَإِنَّكَ مَأْكُوْلٌ وَمَشْرُوْبُ

ادب الدنیا والدین للماوردي ج ۱ ص ۲۳۸ اَلْبَابُ الْخَامِسُ أَدَبُ النَّفْسِ اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ فِيْ مُجَانَبَةِ الْكِبْرِ وَالْإِعْجَابِ. نضرة النعیم ج ۱۱ ص ۵۳۷۹ الکبر والعجب.

ابليس ورته وويل : هغه ټول ماته راجمع کړه .

فرعون ټول ساحران راجمع کړل او ټولو خپل سِحر اوکړو . ابليس يوه ساه واخيسته او د ټولو ساحرانو سِحر يې ختم کړو ، بيا يې دويمه ساه واخيسته نو د ټولو نه زيات سِحر يې ښکاره کړو . بيا ابليس فرعون ته وويل : ددې ساحرانو سِحر دير قوي ؤ او که زما سِحر ؟

فرعون ورته وويل : ستا سِحر دير قوي ؤ . ابليس ورته وويل :

يَا فِرْعَوْنُ ! أَنَا مَعَ هٰذَا لَا يَرْضَانِيَ اللهُ تَعَالَى أَنْ أَكُوْنَ عَبْدَهُ فَكَيْفَ يَرْضَاكَ مَعَ عَجْزِكَ أَنْ تَكُوْنَ شَرِيْكَهُ ؟

اې فرعون ! (کله چې ما نافرماني اوکړه نو) الله تعالى زه خپل بنده جوړيدل خوښ نکړم نو تا به ددې دومره کمزورتيا باوجود څنګه خپل شريک خوښ کړي ؟ (١)

د تکبر په وجه پېنځې (يا لنګ) په زمکه راښکونکي ته به الله ﷻ د قيامت په ورځ د رَحمت په نظر او نه ګوري

١ . د بخاري شريف او مسلم شريف حديث دی ، رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمايي :

لَا يَنْظُرُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَى مَنْ جَرَّ إِزَارَهُ بَطَرًا . (٢)

---

(١) دَخَلَ إبليسُ على فرعون . فقال : أنتَ تدعي الرّبوبيّة ؟ قال : نعم . قال : بأيّ حجّة ؟ قال : بألف ساحرة . فقال : اجمعهم لي . فجمعهم . فألقوا سحرهم . فتنفس إبليس فصار هباء منثورا . وتنفس ثانيا فظهر سحره أكثر من سحرهم . قال : يا فرعون ! سحرهم أقوى أم سحري ؟ فقال : بل سحرك . فقال : يَا فِرْعَوْنُ ! أَنَا مَعَ هٰذَا لَا يَرْضَانِيَ اللهُ تَعَالَى أَنْ أَكُوْنَ عَبْدَهُ فَكَيْفَ يَرْضَاكَ مَعَ عَجْزِكَ أَنْ تَكُوْنَ شَرِيْكَهُ ؟ . نزهة المجالس ومنتخب النفائس ج ١ ص ١٣٧ باب ذم الكبر

(٢) صحيح البخاري كِتَابُ اللِّبَاسِ بَابُ مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ مِنَ الْخُيَلَاءِ رقم الحديث ٥٧٨٨ ، صحيح مسلم كتاب اللِّبَاسِ وَالزِّينَةِ بَابُ تَحْرِيمِ جَرِّ الثَّوْبِ خُيَلَاءَ رقم الحديث ٤٨(٢٠٨٧) ، سنن ابي داؤد باب في قدر موضع الإزار رقم الحديث ٤٠٩٣ ، سنن ابن ماجة رقم الحديث ٣٥٧٣ باب موضع الإزار أين هو ؟ مشكوة المصابيح كتاب اللباس الفصل الاول رقم الحديث ٤٣١١(٨) ، ورقم الحديث ٤٣٣١(٢٨) ، موطاء مالک رقم الحديث ١٢ باب ماجاء في اسبال الرجل ثوبه ، مسند احمد رقم الحديث ١٠٢٠٧ ، ورقم الحديث ٩٣٠٥ .

الله تعالی به هغه کس ته د قيامت په ورځ د رحمت په نظر باندې او نه ګوري څوک چې خپل لنګ (پېنځې) د تکبّر په وجه (په زمکه) راکاږي.

د تکبر په وجه څادر په زمکه راښکونکی الله تعالی په زمکه ننويست

د بخاري شريف حديث دی، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

بَيْنَمَا رَجُلٌ يَجُرُّ إِزَارَهُ مِنَ الخُيَلَاءِ، خُسِفَ بِهِ، فَهُوَ يَتَجَلْجَلُ فِي الأَرْضِ إِلَى يَوْمِ القِيَامَةِ

يو کس وُ هغه به د تکبّر په وجه لنګ (يا پرتوګ) په زمکه راښکل نو هغه په زمکه کې ډُوب (غرق) کړې شو، او هغه به د قيامت د ورځې پورې په زمکه کې همداسې ښکته روان وي. (۱)

همداسې مضمون واله حديث په مسلم شريف کې هم ذکر دی. (۲)

تکبّر کول په زمکه کې د غرقيدو سبب دی

د مذکوره حديث نه معلومه شوه چې تکبّر کول په زمکه کې د غرقيدو (او ډُوبيدو) سبب دی. دا خبره د حضرت سليمان عليه السلام د يوې واقعې نه هم معلوميږي.

واقعه داده چې يوه ورځ حضرت سليمان عليه السلام جِنّاتو، انسانانو، مرغانو او چارپيانو ته ووېل: أُخْرُجُوْا. راأووځئ.

نو دوه لکه (۲۰۰۰۰۰) انسانان او دوه لکه (۲۰۰۰۰۰) جِنّات را اُووتل، (حضرت سليمان عليه السلام ته چونکه هوا مُسخره وه) نو هوا دوی پاس آسمان طرف ته دومره اُوچت کړل

---

(۱) صحيح البخاري رقم الحديث ۳۴۸۵ كِتَابُ أَحَادِيثِ الأَنْبِيَاءِ بَابُ حَدِيثِ الغَارِ، ورقم الحديث ۵۷۹۰ كِتَابُ اللِّبَاسِ بَابُ مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ مِنَ الخُيَلَاءِ، سنن النسائي رقم الحديث ۵۳۲۶ التغليظ في جرّ الإزار، مشكاة المصابيح كتاب اللباس الفصل الاول رقم الحديث ۴۳۱۳(۱۰)، مسند احمد رقم الحديث ۵۳۴۰.

(۲) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي قَدْ أَعْجَبَتْهُ جُمَّتُهُ وَبُرْدَاهُ. إِذْ خُسِفَ بِهِ الأَرْضُ. فَهُوَ يَتَجَلْجَلُ فِي الأَرْضِ حَتَّى تَقُوْمَ السَّاعَةُ. صحيح مسلم كتاب اللِّبَاسِ وَالزِّينَةِ بَابُ تَحْرِيمِ التَّبَخْتُرِ فِي الْمَشْيِ مَعَ إِعْجَابِهِ بِثِيَابِهِ رقم الحديث ۵۰(۲۰۸۸)، سنن الترمذي رقم الحديث ۲۴۹۱، صحيح ابن حبان رقم الحديث ۵۶۸۳، ورقم الحديث ۷۸۶۳، مجمع الزوائد رقم الحديث ۸۵۳۳.

چې سليمان ﷺ د فرښتو د تسبيح آواز هم واورېد .

يا هوا دوی زمکې ته دومره راښکته کړل چې د حضرت سليمان ﷺ قدم مبارک د سمندر اوبو سره اولګېد . په دې وخت کې سليمان ﷺ يو آواز واورېد :

لَوْ كَانَ فِيْ قَلْبِ صَاحِبِكُمْ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ لَخَسَفْتُ بِهِ أَبْعَدَ مِمَّا رَفَعْتُهُ.

که چيرته ستاسو په دې ملګري (سليمان ﷺ) کې ذرّه برابر تکبر وی نو آسمان طرف ته مې چې څومره اوچت کړې ؤ د هغې نه زيات به مې په زمکه کې ډوب کړې ؤ . (خو په ده کې ذرّه برابر تکبّر هم نشته) . (١)

فائده : ددې واقعې نه دوه خبرې معلومه شوی : اول دا چې باوجود ددېنه چې د حضرت سليمان ﷺ سره ډېر لوی حکومت ؤ خو بيا يې هم په زړه کې ذرّه برابر تکبر نه ؤ .

دويمه خبره ورنه دا معلومه شوه چې تکبّر کول په زمکه کې د غرقېدو سبب دی .

د تکبر په وجه پېنڅې په زمکه راښکوئکی د شيطان ورور دی

حضرت عبدالله بن عُمر رضي الله عنهما يو کس اوليد چې د تکبّر په وجه يې خپل لنګ (يا پېنڅې) په زمکه راښکلی ، نو ده اوفرمايل : إِنَّ لِلشَّيْطَانِ إِخْوَانًا .

يقيناً چې د شيطان ورونه هم شته . (دا جمله يې دوه پېرې يا درې پېرې اوفرمايله) . (٢)

د مذکوره احاديثو او واقعاتو نه دا معلومه شوه چې که څوک د تکبّر په وجه خپلې

---

(١) قَالَ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ صَلَّى اللهُ وَسَلَّمَ عَلَى نَبِيِّنَا وَعَلَيْهِمَا يَوْمًا لِلْجِنِّ وَالْإِنْسِ وَالطَّيْرِ وَالْبَهَائِمِ : أُخْرُجُوا فَخَرَجُوا فِيْ مِائَتَيْ أَلْفٍ مِنَ الْإِنْسِ ، وَمِائَتَيْ أَلْفٍ مِنَ الْجِنِّ ، فَرُفِعَ حَتَّى سَمِعَ زَجَلَ الْمَلَائِكَةِ بِالتَّسْبِيْحِ فِي السَّمٰوَاتِ ، ثُمَّ خُفِضَ حَتَّى مَسَّتْ قَدَمَاهُ الْبَحْرَ فَسَمِعَ صَوْتًا : لَوْ كَانَ فِيْ قَلْبِ صَاحِبِكُمْ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ لَخَسَفْتُ بِهِ أَبْعَدَ مِمَّا رَفَعْتُهُ . الزواجر عن اقتراف الكبائر ج١ ص ١١٢ اَلْكَبِيْرَةُ الرَّابِعَةُ الْكِبْرُ وَالْعُجْبُ وَالْخُيَلَاءُ . التواضع والخمول لابن ابي الدنيا ج١ ص٢٥ رقم ١٩٩ ، احياء علوم الدين ج٣ ص٣٣٧ ، نضرة النعيم ج١١ ص ٥٣٧٧ الكبر والعجب .

(٢) عَنْ جُمَيْلِ بْنِ زَيْدٍ قَالَ : رَأَى ابْنُ عُمَرَ رضي الله عنهما رَجُلًا يَجُرُّ إِزَارَهُ فَقَالَ : « إِنَّ لِلشَّيْطَانِ إِخْوَانًا » مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا . التواضع والخمول لابن ابي الدنيا ج ١ ص ٢٩٢ رقم ٢٣٦ ، احياء علوم الدين ج٣ ص ٣٤٠ ، نضرة النعيم ج ١١ ص ٥٣٧٦ الكبر والعجب . الدر المنثور في التفسير بالماثور ج٥ ص ٢٨٧ .

پښتې يا لنګ د ګيټو نه ښکته ساتي او په زمکه يې راکاږي نو داسې کس ته الله تعالی د رحمت په نظر باندې نه ګوري ، دداسې تکبّر په وجه په زمکه کې د غرقيدو خطر دی ، او داسې کس د شيطان ورور دی .

که د څه عُذر په وجه پيښځې په خپله ښکته کيدي نو دا خبر دی

که بغير د تکبّر نه د څه عُذر په وجه بې اِختياره د چا پيښځې په زمکه ښکته کيدی او ده د راأوچتولو کوشش کولو خو هغه به بيا هم ښکته کيدی نو داسې کس په مذکوره وعيد کې داخل ندی .

د بخاري شريف حديث دی ، حضرت عبدالله بن عُمر رضي الله عنهما فرمايي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمايل :

مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خُيَلَاءَ لَمْ يَنْظُرِ اللهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .

څوک چې د تکبّر په وجه خپلې جامې (پيښځې ، لنګ ، يا څادر) په زمکه راکاږي نو د قيامت په ورځ به الله تعالی ده ته د رحمت په نظر او نه ګوري .

(دې آوريدو سره) حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه اوفرمايل : اې د الله رسوله ! بيشکه زما لنګ يو طرف (بې اِختياره) لاندې زوړند وي خو زه بيا هم ددې حفاظت کوم (او دا د ښکته کيدو نه بچ کوم ، نو زما څه حُکم دی ؟)

نبي عليه السلام ورته اوفرمايل : لَسْتَ مِمَّنْ يَصْنَعُهُ خُيَلَاءَ .

ته د هغه خلقو نه نه يې چې هغوی د تکبّر په وجه لنګ (يا پرتوګ) ښکته کوي .(۱)

---

(۱) عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خُيَلَاءَ لَمْ يَنْظُرِ اللهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» قَالَ أَبُو بَكْرٍ رضي الله عنه : يَا رَسُولَ اللهِ ! إِنَّ أَحَدَ شِقَّيْ إِزَارِي يَسْتَرْخِي ، إِلَّا أَنْ أَتَعَاهَدَ ذَلِكَ مِنْهُ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَسْتَ مِمَّنْ يَصْنَعُهُ خُيَلَاءَ» . صحيح البخاري كتاب اللباس بَابُ مَنْ جَرَّ إِزَارَهُ مِنْ غَيْرِ خُيَلَاءَ رقم الحديث ۵۷۸۴ ، ورقم الحديث ۳۶۶۵ ، صحيح مسلم رقم الحديث ۴۲(۲۰۸۵) باب تحريم جر الثوب خيلاء ، مسند احمد رقم الحديث ۵۳۵۱ ، سنن ابی داؤد رقم الحديث ۴۰۸۵ باب ماجاء في اسبال الازار ، سنن الترمذي رقم الحديث ۱۷۳۰ باب ماجاء في کراهية جر الازار ، صحيح ابن حبان رقم الحديث ۵۴۴۴ ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۱۳۱۷۸ ، شعب الايمان رقم الحديث ۷۸۱۶ ، مشكوة المصابيح رقم الحديث ۴۳۶۹(۶۶)

Scanned with CamScanner

الله ﷻ متکبر کس لره ذليله کوي

١. په يوه موقع باندې رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمايل :

... مَنْ تَوَاضَعَ رَفَعَهُ اللهُ ، وَمَنْ تَكَبَّرَ وَضَعَهُ اللهُ .....

څوک چې عاجزي اوکړي نو الله تعالى به دده مرتبه اُوچته کړي ، او څوک چې تکبّر اوکړي نو الله تعالى به دده مرتبه ښکته کړي . (يعنى ذليل به يې کړي) .(١)

٢. يوه ورځ حضرت عُمر رضي الله عنه په ممبر باندې خلقو ته اوفرمايل : اې خلقو! تاسو تواضع (عاجزي کوئ) ، ځکه ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه اَوريدلي دي چې فرمايل يې :

مَنْ تَوَاضَعَ لِلّٰهِ رَفَعَهُ اللهُ فَهُوَ فِيْ نَفْسِهِ صَغِيْرٌ وَفِيْ أَعْيُنِ النَّاسِ عَظِيْمٌ ، وَمَنْ تَكَبَّرَ وَضَعَهُ اللهُ فَهُوَ فِيْ أَعْيُنِ النَّاسِ صَغِيْرٌ ، وَفِيْ نَفْسِهِ كَبِيْرٌ حَتّٰى لَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِمْ مِنْ كَلْبٍ أَوْ خِنْزِيْرٍ .

څوک چې د الله ﷻ د رَضا د پاره تواضع (عاجزي) کوي نو الله تعالى به د هغه مرتبه اُوچته کړي ، پس داسې کس اګر چې په خپل نفس کې وړوکې وي (يعنى ځان وړوکې ګڼړي) خو د خلقو په نظرونو کې به ډير د اُوچتې مرتبې والا وي ، او څوک چې تکبر کوي نو الله تعالى هغه ذليله کوي ، پس داسې کس د خلقو په نظرونو کې وړوکې وي اګر چې په خپل نفس کې ځان د اُوچتې مرتبې ګڼړي ، تر دې چې دا د خلقو په نظر کې د سپي او خِنزير نه هم زيات سپک او ذليل شي .(٢)

---

(١) التواضع والخمول لابن ابي الدنيا ج١ ص١٠١ رقم الحديث ٧٧ باب التواضع ، المعجم الاوسط رقم الحديث ٤٨٩٤ ، احياء علوم الدين ج٣ ص٣٢٧ ، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٤٩٦٩ ، مجمع الزوائد رقم الحديث ١٨٢٩٤ ، الزواجر ج١ ص١٢٧ ، اصلاح المال ج١ ص٩٩ رقم ٣٣٠ .

وفي رواية : قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَنْ تَوَاضَعَ لِلّٰهِ رَفَعَهُ اللهُ ، وَمَنْ تَكَبَّرَ وَضَعَهُ اللهُ . الزواجر عن اقتراف الكبائر ج١ ص١٢٥ اَلْكَبِيْرَةُ الرَّابِعَةُ الْكِبْرُ وَالْعُجْبُ وَالْخُيَلَاءُ ، كنز العمال رقم الحديث ٥٧٣٤ ، الترغيب والترهيب للمنذري ج١ ص١٥ رقم الحديث ١١٥ .

(٢) قَالَ عُمَرُ رضي الله عنه وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ : أَيُّهَا النَّاسُ ! تَوَاضَعُوْا فَإِنِّيْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ : مَنْ تَوَاضَعَ لِلّٰهِ رَفَعَهُ اللهُ ... شعب الايمان رقم الحديث ٧٧٩٠ ، مشكوة المصابيح باب الغضب والكبر رقم الحديث ٥١١٩(١٦) ، الزواجر اَلْكَبِيْرَةُ الرَّابِعَةُ الْكِبْرُ وَالْعُجْبُ وَالْخُيَلَاءُ ج١ ص١٢٥ ، كنز العمال رقم الحديث ٥٧٣٧ .

۳ . رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايي :

مَنْ تَوَاضَعَ لِلّٰهِ دَرَجَةً يَرْفَعْهُ اللّٰهُ دَرَجَةً حَتّٰى يَجْعَلَهُ فِيْ أَعْلَى عِلِّيِّيْنَ ، وَمَنْ تَكَبَّرَ عَلَى اللّٰهِ دَرَجَةً يَضَعْهُ اللّٰهُ دَرَجَةً حَتّٰى يَجْعَلَهُ فِيْ أَسْفَلِ السَّافِلِيْنَ ....(١)

څوک چې د الله ﷻ د رَضا د پاره يوه درجه تواضع (عاجزي) اوکړي نو الله تعالی ده ده درجه اُوچتوي تر دې چې په عِلّيين کې اَعلیٰ مقام ته يې اُورسوي ، او څوک چې په الله تعالی باندې يوه درجه تکبّر اوکړي نو الله تعالی ده ده مرتبه راښکته کوي تر دې چې اسفل السافلين ته يې اُورسوي .

دا خبره يادساتئ چې په خپل نفس باندې مغروره کيدل (او تکبّر کول) هلاکوونکې صفت دی . (٢)

عزت په تکبّر کې ندی بلکه په اِسلامي احکاماتو باندې پوره عمل کولو کې دی

د بعضې خلقو دا خيال وي چې که زه تکبّر اوکړم نو په خلقو کې به دير مُعَزّز شم ، حالانکه دا خيال غلط دی ، ځکه عزت په اسلامي احکاماتو باندې عمل کولو کې دی ، په تکبّر کولو کې ندی .

۱ . حضرت عُمر رضي الله عنه په يوه موقع باندې اُوفرمايل :

إِنَّا كُنَّا أَذَلَّ قَوْمٍ فَأَعَزَّنَا اللّٰهُ بِالْإِسْلَامِ فَمَهْمَا نَطْلُبُ الْعِزَّةَ بِغَيْرِ مَا أَعَزَّنَا اللّٰهُ بِهِ أَذَلَّنَا اللّٰهُ .

مونږ خو دير ذليل قوم وو ، پس الله تعالی مونږ ته د اسلام په وجه عزت راکړو ، او س که چيرته مونږ د اسلام نه علاوه په بل شي کې عزت طلب کوو نو الله تعالی به مونږ ذليل

(١) موارد الظمآن إلى زوائد ابن حبان كتاب الأدب باب التَّوَاضُع رقم الحديث ١٩٣٢ ، مسند احمد رقم الحديث ١١٧٢٣ ، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٣٣٩٣ الترغيب في التواضع والترهيب من الكبر والعجب والافتخار .

(٢) عَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : ثَلَاثٌ مُنْجِيَاتٌ ، وَثَلَاثٌ مُهْلِكَاتٌ ، فَأَمَّا الْمُنْجِيَاتُ : فَتَقْوَى اللّٰهِ فِي السِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ ، وَالْقَوْلُ بِالْحَقِّ فِي الرِّضَا وَالسُّخْطِ ، وَالْقَصْدُ فِي الْغِنٰى وَالْفَقْرِ . وَأَمَّا الْمُهْلِكَاتُ : فَهَوًى مُتَّبَعٌ ، وَشُحٌّ مُطَاعٌ ، وَإِعْجَابُ الْمَرْءِ بِنَفْسِهِ ، وَهِيَ أَشَدُّهُنَّ . شعب الايمان رقم الحديث ٦٨٦٥ ، مشكوة المصابيح باب الغضب والكبر الفصل الثالث رقم الحديث ١٢٢ه(١٩) ، كنز العمال رقم الحديث ٤٣٣٤١ .

Scanned with CamScanner

كړي. (١)

٢. د حُكماؤ خبره ده: ... مَنْ بَرِئَ مِنَ الْكِبْرِ نَالَ الْكَرَامَةَ. (٢)

څوک چې د تکبر نه بَري (محفوظ) شي نو هغه به عزت اومومي.

د عُمر بن عبدالعزيز رَحِمَهُ اللهُ واقعه

عُمر بن عبدالعزيز رَحِمَهُ اللهُ چې كله اميرُ المؤمنين شُو نو ده ته يوه شپه ميلمه راغي، كله چې ده د ماسخوتن مونځ اوكړو نو د مانځه نه پس عُمر بن عبدالعزيز رَحِمَهُ اللهُ څه ليكل كول،

---

(١) عَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ، قَالَ: خَرَجَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ إِلَى الشَّامِ، وَمَعَنَا أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَأَتَوْا عَلَى مَخَاضَةٍ وَعُمَرُ عَلَى نَاقَةٍ لَهُ فَنَزَلَ عَنْهَا وَخَلَعَ خُفَّيْهِ فَوَضَعَهُمَا عَلَى عَاتِقِهِ، وَأَخَذَ بِزِمَامِ نَاقَتِهِ فَخَاضَ بِهَا الْمَخَاضَةَ، فَقَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! أَنْتَ تَفْعَلُ هَذَا، تَخْلَعُ خُفَّيْكَ وَتَضَعُهُمَا عَلَى عَاتِقِكَ، وَتَأْخُذُ بِزِمَامِ نَاقَتِكَ، وَتَخُوضُ بِهَا الْمَخَاضَةَ؟ مَا يَسُرُّنِي أَنَّ أَهْلَ الْبَلَدِ اسْتَشْرَفُوكَ. فَقَالَ عُمَرُ: «أَوَّهْ لَوْ يَقُلْ ذَا غَيْرُكَ أَبَا عُبَيْدَةَ جَعَلْتُهُ نَكَالًا لِأُمَّةِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّا كُنَّا أَذَلَّ قَوْمٍ فَأَعَزَّنَا اللهُ بِالْإِسْلَامِ فَمَهْمَا نَطْلُبِ الْعِزَّةَ بِغَيْرِ مَا أَعَزَّنَا اللهُ بِهِ أَذَلَّنَا اللهُ». المستدرک على الصحيحين للحاكم كِتَابُ الْإِيمَانِ رقم الحديث ٢٠٧، وقال الحاكم: هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ الشَّيْخَيْنِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ، ووافقه الذهبي، شعب الايمان رقم ٧٨٣٧ حسن الخلق، الترغيب والترهيب رقم ٢٨٩٣ (٣) كتاب الأدب وغيره الترغيب في التواضع والترهيب من الكبر والعجب والافتخار.

وفي رواية: ..... إِنَّا قَوْمٌ أَعَزَّنَا اللهُ بِالْإِسْلَامِ، فَلَنْ نَبْتَغِيَ الْعِزَّةَ بِغَيْرِهِ. المستدرک على الصحيحين للحاكم كِتَابُ الْإِيمَانِ رقم الحديث ٢٠٨، الزهد لهناد بن السري ٢/٤١٧ بَابُ التَّوَاضُعِ.

وفي رواية: ..... إِنَّكُمْ كُنْتُمْ أَذَلَّ النَّاسِ، وَأَحْقَرَ النَّاسِ، فَأَعَزَّكُمُ اللهُ بِالدِّينِ، فَمَهْمَا تَطْلُبُونَ الْعِزَّ بِغَيْرِهِ أَذَلَّكُمُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ. الزهد لابن ابي الدنيا ج ١ ص ١٦٦ رقم الحديث ١١٧، حلية الأولياء وطبقات الأصفياء ١/٤٧ وَمِنْ أَهْلِ الصُّفَّةِ، الزهد والرقائق لابن المبارك رقم الحديث ٥٨٤، الزهد لأبي داود السجستاني رقم الحديث ٦٦ المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم ٤٤٨١ كِتَابُ مَعْرِفَةِ الصَّحَابَةِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ وَمِنْ مَنَاقِبِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ.

(٢) وَقَالَ بَعْضُ الْحُكَمَاءِ: مَنْ بَرِئَ مِنْ ثَلَاثٍ نَالَ ثَلَاثًا: مَنْ بَرِئَ مِنَ السَّرَفِ نَالَ الْعِزَّ، وَمَنْ بَرِئَ مِنَ الْبُخْلِ نَالَ الشَّرَفَ، وَمَنْ بَرِئَ مِنَ الْكِبْرِ نَالَ الْكَرَامَةَ. ادب الدنيا والدين للماوردي ج ١ ص ٢٣٢ الْبَابُ الْخَامِسُ أَدَبُ النَّفْسِ الْفَصْلُ الْأَوَّلُ فِي مُجَانَبَةِ الْكِبْرِ وَالْإِعْجَابِ.

Scanned with CamScanner

میلمه هم ورسره ناست و ، په دې وخت کې ډیوه مړه کیدو ته نزدې شوه ، میلمه وویل : اې امیرَ المؤمنین ! زه ډیوې ته ورپاڅم چې صحیح یې کړم . ده ورته وویل :

لَيْسَ مِنْ مُرُوْءَةِ الرَّجُلِ أَنْ يَسْتَخْدِمَ ضَيْفَهُ .

د سړي د ښو اَخلاقو نه دا خبره نده چې د میلمه نه کار واخلي .

میلمه وویل : زه به ستا غلام راویښ کړم (هغه به یې صحیح کړي) .

ده ورته وویل : هغه مه راویښه وه ځکه هغه مخکې اوده شوې دی .

بیا عُمر بن عبدالعزیز رَحِمَهُ اللهُ په خپله پاڅید په ډیوه کې یې تېل واچول او ډیوه یې صحیح کړه .

میلمه ورته وویل : اې امیرالمؤمنین ! ته په خپله باندې پاڅیدې ؟ ده ورته وویل :

ذَهَبْتُ وَأَنَا عُمَرُ ، وَرَجَعْتُ وَأَنَا عُمَرُ . وَخَيْرُ النَّاسِ عِنْدَ اللهِ مَنْ كَانَ مُتَوَاضِعًا .

زه چې د ډیوې صحیح کولو د پاره لاړم نو هم عُمَر وم ، چې راواپس شوم نو هم عُمَر یم (یعنې په ما کې هیڅ کمې ندې راغلی) ، او په خلقو کې د الله ﷻ په نزد بهترین کس هغه دی چې هغه عاجزي کوونکی وي . (١)

د مُتکبّر نه هر کس نفرت کوي

د بیلمازه او روږه خور نه خلق دومره نفرت نه کوي څومره چې د مُتکبّر نه کوي .

او که ستاسو ذِهن ته دا اعتراض راځي چې : " مونږ ګورو چې خلق د متکبّر کس ډیر عزت کوي او چې مجلس ته راشي نو خلق ورته پاځي " .

(١) وَذُكِرَ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ رَحِمَهُ اللهُ تَعَالَى أَنَّهُ أَتَاهُ ذَاتَ لَيْلَةٍ ضَيْفٌ ، فَلَمَّا صَلَّى الْعِشَاءَ ، وَكَانَ يَكْتُبُ شَيْئًا وَالضَّيْفُ عِنْدَهُ ، كَادَ السِّرَاجُ أَنْ يَنْطَفِئَ ، فَقَالَ الضَّيْفُ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ! أَقُومُ إِلَى الْمِصْبَاحِ فَأُصْلِحُهُ ؟ قَالَ : لَيْسَ مِنْ مُرُوْءَةِ الرَّجُلِ أَنْ يَسْتَخْدِمَ ضَيْفَهُ . قَالَ : أَفَأُنَبِّهُ الْغُلَامَ ؟ قَالَ : لَا . هِيَ أَوَّلُ نَوْمَةٍ نَامَهَا . فَقَامَ عُمَرُ وَأَخَذَ الْبَطَّةَ فَمَلَأَ الْمِصْبَاحَ . فَقَالَ الضَّيْفُ : قُمْتَ بِنَفْسِكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ؟ قَالَ : ذَهَبْتُ وَأَنَا عُمَرُ وَرَجَعْتُ وَأَنَا عُمَرُ ، وَخَيْرُ النَّاسِ عِنْدَ اللهِ مَنْ كَانَ مُتَوَاضِعًا . تنبيه الغافلين بأحاديث سيد الأنبياء والمرسلين للسمرقندي ج ١ ص ١٨٧ بَابُ الْكِبْرِ

نو ددې **جواب** دادی چې بعضې خلق د متکبّر د شر نه د بچ کیدو د پاره هغه ته اُودرېږي خو په زړه کې يې ورسره نفرت وي.

ددې مثال داسې دی لکه چې خلق ناست وي او ناڅاپه مجلس ته ليونې سړی راشي نو هر کس د يرې نه پاڅي، نو همدغه شان متکبّر ته هم خلق پاڅي، خو چې کله دا متکبّر د خپلې عُهدې نه لرې شي او يا په جېل کې قيد شي نو بيا يې خلق هيڅ پرواه نه ساتي.

او په چا کې عاجزي وي نو هر کس د ده سره د زړه نه محبت کوي.

متکبّر هم نورو خلقو ته سپک ښکاري

متکبّر که نورو خلقو ته سپَک ګوري نو نور خلق به هم ضرور ده ته سپَک ګوري. داسې خو هيڅ کله نشي کيدی چې ده ته دې نور خلق سپَک معلومېږي او دا دې نورو خلقو ته معزّز معلوم شي.

د متکبر مثال: علماؤ د پوهې د پاره ډير زَبردَست مثال ورکړی چې د متکبر مثال د هغه چا په شان دی چې هغه د غَر په سَر باندې ولاړ وي نو ده ته لکه څرنګې چې د غَر نه لاندې خلق واړه واړه ښکاري نو همدغه شان دې لاندې خلقو ته هم دا پاس کس وړوکې ښکاري.

او په چا کې چې تواضع وي، خپل ځان ښکته ګڼړي نو لکه څرنګې چې ده ته نور خلق مُعزّز معلومېږي نو همدغه شان به دا هم نورو خلقو ته معزّز معلومېږي.

د متکبرينو انجام ډېر بَد وي

که مونږ په قرآن کريم او احاديثو باندې نظر واچوو نو دا به راته معلومه شي چې چا تکبّر کړی انجام يې ډېر بَد شوی :

شيطان تکبّر کړې وُ نو تر قيامته پورې لعني شو ، ابوجهل او ابولهب تکبّر کړې وُ نو انجام يې ډېر بَد شو .

د تکبّر په وجه د فرعون بَد انجام

فرعون د ډېر تکبّر په وجه د خدائي دعوی کړې وه نو الله تعالی د ټول لښکر سره په درياب کې غرق کړو ، په قرآن کريم کې ددې بيان داسې شوی :

﴿ وَاسْتَكْبَرَ هُوَ وَجُنُودُهُ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ إِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ ۝ فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ ﴾ (١)

ترجمه : فرعون او دده لښکر په زمکه کې په ناحقه باندې تکبّر اوکړو او دوی دا ګمان اوکړو چې بېشکه دوی به مونږ ته نشي راواپس کولی ، پس مونږ دا او دده لښکر اونيولو ، بيا مونږ په دَرياب کې اوغورځول ، پس ته اوګوره چې د ظالمانو انجام څنګه شو ؟

د تکبّر په وجه د نمرود بَد انجام

نمرود ډېر زيات متکبّر وُ ، د لويي دعوی يې کړې وه ، خلقو ته يې ويل چې ماته سجده کوئ ، خو الله تعالی ورته عبرت ناکه سزا ورکړه ، هغه دا چې يو ګډ ماشي دده په پوزه کې ننوت او دِماغو ته لاړ ، هغه ماشي به چې دده په دِماغو کې خپله کاروائي شروع کړه نو نمرود به خپلو نوکرانو ته ويل چې " زما سَر يو څو څپېړې اووهئ " کله به چې نوکرانو دده سَر په څپېړو باندې وهل نو ماشي به د څه لږ وخت د پاره غلې شو ، او چې څپېړې وَهل به يې بندې کړې نو ماشي به دوباره خپله کاروائي شروع کړه ، نو مسلسل به نوکرانو دده سَر همداسې وهل ، آخر نوکران يې ستړي شو ، ورته وې ويل :

جناب ! نور د مونږ نه دا خدمت نه کيږي .

---

(١) القصص آية ٣٩ ، ٤٠ .

دې آوریدو سره نمرود ډیر خفه شو ، د خپل یو وزیر سره یې مشوره اوکړه چې اوس به څه کوو ؟ ټولو ئو کړانو زما سَر په څپېړو باندې د وهلو نه انکار اوکړو .

وزیر ورته ووېل :

بادشاه سلامت ! زما په ذِهن کې یو تدبیر راځي هغه دا چې ستا ملاقات له ډیر خلق راځي ، موږ به دا قانون جوړ کړو چې څوک ستا ملاقات له راځي هغه به د سلام په ځای باندې ستا سَر په څپېړو باندې وهي .

د نمرود دا خبره خوښه شوه ، نو همداسې قانون یې جوړ کړو چې څوک به راتلو د سلام په ځای به یې د نمرود سَر په څپېړو باندې وَهل .

عبرت . ډیر د عبرت مقام دی چې مخکې نمرود د تکبّر په وجه دا حکم کړی ؤ چې څوک زما ملاقات ته راځي نو ماته به سجده کوي لیکن الله ﷻ دده دا تکبّر د ګډ ماشي په ذریعه باندې داسې مات کړو چې بیا یې دا حُکم جاري کړو چې څوک زما ملاقات ته راځي هغه به زما سَر په څپېړو باندې وهي .

د نمرود واقعه علماؤ په تفصیل سره ذکر کړې ده . (١)

---

(١) ﴿ فَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْفَلِينَ ﴾ : قِيلَ : مَعْنَاهُ أَنَّهُمْ خَسِرُوا السَّعْيَ وَالنَّفَقَةَ وَلَمْ يَحْصُلْ لَهُمْ مُرَادُهُمْ . وَقِيلَ : مَعْنَاهُ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ أَرْسَلَ عَلَى نُمْرُودَ وَقَوْمِهِ الْبَعُوضَ فَأَكَلَتْ لُحُومَهُمْ وَشَرِبَتْ دِمَاءَهُمْ ، وَدَخَلَتْ وَاحِدَةٌ فِي دِمَاغِهِ فَأَهْلَكَتْهُ . تفسير البغوي ج ٣ ٢٩٦ الانبياء آية ٧٠ ، التفسير المظهري ج٦ ص٢٠٨ الانبياء آية ٧٠ .

قَالَ زَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ : وَبَعَثَ اللهُ إِلَى ذٰلِكَ الْمَلِكِ الْجَبَّارِ مَلَكًا يَأْمُرُهُ بِالْإِيْمَانِ بِاللهِ فَأَبَى عَلَيْهِ ، ثُمَّ دَعَاهُ الثَّانِيَةَ فَأَبَى عَلَيْهِ ، ثُمَّ الثَّالِثَةَ فَأَبَى عَلَيْهِ ، وَقَالَ اجْمَعْ جُمُوعَكَ وَأَجْمَعُ جُمُوعِي . فَجَمَعَ النُّمْرُودُ جَيْشَهُ وَجُنُودَهُ وَقْتَ طُلُوعِ الشَّمْسِ فَأَرْسَلَ اللهُ عَلَيْهِ ذُبَابًا مِنَ الْبَعُوضِ بِحَيْثُ لَمْ يَرَوْا عَيْنَ الشَّمْسِ وَسَلَّطَهَا اللهُ عليهم فأكلت لحومهم ودماءهم وتركتهم عظاما بادية ودخلت واحدة منها في منخر الملك فمكثت في منخرها أَرْبَعَ مِائَةِ سَنَةٍ عَذَّبَهُ اللهُ تَعَالَى بِهَا فَكَانَ يضرب رأسه بالمرازب فِي هٰذِهِ الْمُدَّةِ كُلِّهَا حَتّٰى أَهْلَكَهُ اللهُ عز وجل بها . البداية والنهاية ج١ ص ١٣٩ قصة ابراهيم الخليل عليه السلام ، تفسير ابن كثير ج١ ص٥٢٦ البقرة في تفسير آية ٢٥٨ . تفسير الطبري ج٣ ص ٥٧٢ سورة البقرة في تشريح آية ٢٥٨ .

د تکبّر په وجه د قارون بد انجام

قارون ته الله تعالى ډير مال و دولت ورکړې وُ ، ده هم په خپل قوم باندې تکبّر او غرور شروع کړو ، په هغه وخت کې موجود مؤمنانو ده ته ډير نصيحت اوکړو چې تکبّر او غرور مه کوه ځکه الله تعالى مغروره خلق نه خوښوي .

ده د ډير تکبّر په وجه وويل : ﴿ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ عَلَىٰ عِلْمٍ عِندِيٓ ﴾ .

دا (ټول مالونه او خزانې) ماته د خپلې پوهې (او لياقت) په وجه راکړل شوي .(١)

نو الله تعالى ددې تکبّر او نورو ګناهونو په وجه ده ته سخته سزا ورکړه .

الله ﷻ فرمايي :

﴿ فَخَسَفْنَا بِهِۦ وَبِدَارِهِ ٱلْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُۥ مِن فِئَةٍ يَنصُرُونَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُنتَصِرِينَ ﴾ .(٢)

ترجمه : پس مونږ قارون او ده کور په زمکه کې ورخښ کړو ، نو بيا ده د پاره د الله ﷻ نه بغير داسې يوه ډله نه وه چې ده مدد يې کړې وی ، او نه په خپله اِنتقام (بدله) اخيستونکی وُ .

---

(١) الله تعالى په قرآن کريم د قارون واقعه داسې بيان کړی :

﴿ إِنَّ قَٰرُونَ كَانَ مِن قَوْمِ مُوسَىٰ فَبَغَىٰ عَلَيْهِمْ ۖ وَءَاتَيْنَٰهُ مِنَ ٱلْكُنُوزِ مَآ إِنَّ مَفَاتِحَهُۥ لَتَنُوٓأُ بِٱلْعُصْبَةِ أُو۟لِى ٱلْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُۥ قَوْمُهُۥ لَا تَفْرَحْ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْفَرِحِينَ ۝ وَٱبْتَغِ فِيمَآ ءَاتَىٰكَ ٱللَّهُ ٱلدَّارَ ٱلْءَاخِرَةَ ۖ وَلَا تَنسَ نَصِيبَكَ مِنَ ٱلدُّنْيَا ۖ وَأَحْسِن كَمَآ أَحْسَنَ ٱللَّهُ إِلَيْكَ ۖ وَلَا تَبْغِ ٱلْفَسَادَ فِى ٱلْأَرْضِ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْمُفْسِدِينَ ۝ قَالَ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ عَلَىٰ عِلْمٍ عِندِىٓ ۚ أَوَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِن قَبْلِهِۦ مِنَ ٱلْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا ۚ وَلَا يُسْـَٔلُ عَن ذُنُوبِهِمُ ٱلْمُجْرِمُونَ ۝ فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ فِى زِينَتِهِۦ ۖ قَالَ ٱلَّذِينَ يُرِيدُونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا يَٰلَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَآ أُوتِىَ قَٰرُونُ إِنَّهُۥ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ۝ وَقَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ ٱللَّهِ خَيْرٌ لِّمَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا وَلَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلصَّٰبِرُونَ ۝ ﴾ . القصص آية ٧٦ ـ ٨٠ .

(٢) . القصص آية ٨١ .

د تکبر په وجه د حضرت شعیب علیه السلام د قوم بد انجام

کله چې د حضرت شعیب علیه السلام قوم تکبّر اوکړو نو الله تعالی ورته سخته سزا ورکړه، په قرآن کې د هغه قوم په باره کې ذکر دي:

﴿ قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِن قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِن قَرْيَتِنَا أَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا ۚ قَالَ أَوَلَوْ كُنَّا كَارِهِينَ ﴾. (١)

ترجمه: د حضرت شعیب علیه السلام د قوم متکبّرو سردارانو وویل: اې شعیب! مونږ به ضرور تا او کومو خلقو چې د تا سره ایمان راوړی د خپل کلي نه اُوباسو، او یا به تاسو زمونږ دین ته واپس راځئ.

یو څو آیتونه پس الله تعالی ددې قوم سزا داسې ذکر کړی:

﴿ فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ ﴾. (٢)

ترجمه: پس دوی زلزلې اُونیول نو د سهر په وخت ټول په خپلو کورونو کې پړمخې (مړه) پراته وو.

همدارنګې د حضرت نوح علیه السلام قوم او حضرت لوط علیه السلام قوم هم تکبّر کړې وُ نو الله تعالی ورته سخته سزا ورکړه.

د یو متکبّر کس خراب انجام

امام غزالي رحمه الله په إحياء العلوم کې دا واقعه رانقل کړی: عَمرو بن شیبة رحمه الله فرمایي چې زه په مکه معظمه کې د صفا او مَروی په مینځ کې ووم، ما یو کس اُولید چې په قچره باندې سُور وُ، مخې ته یې غلامان (نوکران) وو، چې په سختۍ سره یې خلق آخوا دیخوا دیکه کول.

(یعنی ده په خلقو باندې خپل ځان ډیر اُوچت ګنړل، او د خپلو غلامانو په واسطه یې خلق په ډیرې بې عیزتۍ سره آخوا دیخوا کول، او ځان ته یې لاره صفا کوله).

(١) الاعراف آية ٨٨.
(٢) الاعراف آية ٩١.

عَمرو بن شيبة رَحِمَهُ اللهُ وايي چې زه بيا څه زمانه پس بغداد ته راغلم ، د بغداد په پُل باندې تيريدم ، ناڅاپه مې يو كس اوليد چې برېنډې خپې ، سترې ، خفه ، اوږده (او ببر) ويښتان يې وو ، ما هغه ته کتل او د هغه په باره کې مې سوچ کولو (چې دا سړی څوک دی ؟)

هغه كس ماته وويل : مَالَكَ تَنْظُرُ إِلَيَّ ؟ ته ماته ولې راګورې ؟

ما ورته وويل : ما ستا په شان يو سړی په مکه مکرّمه کې ليدلی ؤ . او هغه حالت مې ورته بيان کړو . هغه راته وويل : زه هماغه سړی يم .

ما ورته وويل : دا په تا باندې الله تعالى څه اوکړل ؟ هغه راته وويل :

إِنِّي تَرَفَّعْتُ فِي مَوْضِعٍ يَتَوَاضَعُ فِيهِ النَّاسُ فَوَضَعَنِيَ اللهُ حَيْثُ يَتَرَفَّعُ النَّاسُ .

ما په هغه ځای کې تکبّر اوکړو په کوم ځای کې چې خلق تواضع کوي (يعنې په مکه معظمه کې مې تکبر اوکړو) ، پس الله تعالى زه په هغه ځای کې ذليل کړم په کوم ځای کې چې خلق لويي کوي . (۱)

مالدار کس د تکبّر په وجه فقير او ذليل کيدل

په دې خبره ځان پوهه کړئ چې " کوم رَبّ انسان ته مال و دولت ورکولې شي هماغه رَبّ يې ورنه واپس هم اخيستلې شي " .

ډير داسې واقعات شته چې مالدار سړي د مال و دولت په وجه تکبّر کړی نو الله تعالى واپس فقير او ذليل کړی . د دې په باره کې درته دوه واقعې بيانوم :

اوله واقعه : شهاب الدين محمد بن احمد الأبشيهي رَحِمَهُ اللهُ په " المستطرف " ليکلي چې يو مالدار سړی د خپلې بي بي سره ناست ؤ ، يو ځای يې دوه ی خوړه ، او خوراک هم ډير

(۱) عَنْ عَمْرِو بْنِ شَيْبَةَ رَحِمَهُ اللهُ قَالَ كُنْتُ بِمَكَّةَ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ . فَرَأَيْتُ رَجُلًا رَاكِبًا بَغْلَةً وَبَيْنَ يَدَيْهِ غِلْمَانٌ وَإِذَا هُمْ يُعَنِّفُونَ النَّاسَ . قَالَ : ثُمَّ عُدْتُ بَعْدَ حِيْنٍ فَدَخَلْتُ بَغْدَادَ فَكُنْتُ عَلَى الْجِسْرِ فَإِذَا أَنَا بِرَجُلٍ حَافٍ حَاسِرٍ طَوِيْلِ الشَّعْرِ . قَالَ : فَجَعَلْتُ أَنْظُرُ إِلَيْهِ وَأَتَأَمَّلُهُ . فَقَالَ لِي : مَالَكَ تَنْظُرُ إِلَيَّ ؟ فَقُلْتُ لَهُ : شَبَّهْتُكَ بِرَجُلٍ رَأَيْتُهُ بِمَكَّةَ ، وَوَصَفْتُ لَهُ الصِّفَةَ . فَقَالَ لَهُ : أَنَا ذٰلِكَ الرَّجُلُ . فَقُلْتُ : مَا فَعَلَ اللهُ بِكَ ؟ فَقَالَ : إِنِّي تَرَفَّعْتُ فِي مَوْضِعٍ يَتَوَاضَعُ فِيهِ النَّاسُ فَوَضَعَنِيَ اللهُ حَيْثُ يَتَرَفَّعُ النَّاسُ . احياء علوم الدين ج ۳ ص ۳۲۳ بيان فضيلة التواضع ، نضرة النعيم ج ۱۱ ص ۵۳۷۸ الكبر والعجب .

بهترين ؤ ، په دې دوران كې يو فقير بهر آواز اوكړو ، په دې سړي باندې د فقير راتگ سخت بَد اولګيد ، بهر وَر اُووت ، فقير يې سخت اُورټل او په ډير بې عزتۍ سره يې رُخصت كړو.

د خداى شان گوره چې څه وخت روستو دا سړى ډير زيات غريب شو ، ټول نعمتونه ورنه الله ﷻ واخيست ، تر دې چې كورني حالات يې هم دې اَندازې ته اورسيدل چې د ډيرو جگړو په وجه يې آخر خپلې ښځې ته طلاق هم وركړو .

د عِدت تيريدلو نه روستو دې ښځې د بل خاوند سره نكاح اوكړه چې هغه هم ډير مالدار سړى ؤ ، يوه ورځ دا ښځه او دا نوې خاوند دواړه يو ځاى ډوډۍ (روټۍ) ته ناست وو ، چې په دې دَوران كې فقير بهر په دروازه كې آواز اوكړو ، او خوراک يې او غوښت .

دې نوي خاوند ښځې ته ووېل : چې ورشه او فقير ته دا بهترين خوراک وركړه .

دې ښځې هم خپل خاوند ته ووېل : په كار ده چې مونږ دې فقير ته څه خوراک وركړو ، ځكه هسې نه چې دا خفه شي او د الله ﷻ غضب نازل شي.

خاوند ورته ووېل : ډيره ښه ده . كله چې دې ښځې فقير ته خوراک وَر وړو ، او واپس راغله ، نو ډيره حيرانه او خفه وه .

خاوند ورنه پوښتنه اوكړه چې ولې دومره حيرانه او خفه يې ؟

دې ورته ووېل : نن خو ما يو عجيبه منظر اوليد ، هغه دا چې يوه ورځ زه د مخكيني خاوند سره په روټۍ ناسته ووم ، په دې كې يو فقير بهر په دروازه كې آواز اوكړو ، نو زما دا خاوند وَراُووَت ، هغه يې ډير بې عزته كړو او ډير د ذلت په حالت كې يې رخصت كړو ، الله ﷻ په هغه باندې داسې غُربت راوست چې هغه ټول نعمتونه يې ورنه واخيست ، تر دې چې ماته يې هم طلاق راكړو . او هغه الله تعالى دومره ذليل كړو چې اوس زه دا دې بهر اُووتم نو دا هماغه زما اولنې خاوند ؤ چې سوال يې كولو .

ددې ښځې دويم خاوند ووېل : زه تاته ددينه هم زياته عجيبه خبره بيان كړم ، هغه دا چې هغه دروازې ته كوم فقير درغلې ؤ نو زه هماغه فقير يم ، خو هغه مالدار كس د الله ﷻ د نعمتونو شكريه ادا نه كړه ، د مال فرضي او واجبي حقوق يې نه ادا كول ، نو د هغې په وجه

اللہ رب العزت د هغه نه ټول مال واخیست ، فقیر یې کړو ، او زه الله ﷻ مالدار کړم . (١)
(دا واقعه په نورو کتابونو کې هم ذکر ده) . (٢)

دویمه واقعه : یو عالم لیکلي چې یو کس ته الله ﷻ دومره ډېره زمکه ورکړې وه چې د ریل ګاډي دري (٣) سټېشنه به دده په زمکه کې راتلل ، یعنی ریل ګاډي به چې روان شو نو مسلسل دده په زمکه کې به یې مزل کولو ، اول دویم او دریم ټول سټېشنه به دده په زمکه کې راتلل ، حالانکه د هر سټېشن په مینځ کې ډېره فاصله وه . ددینه علاوه په بېنکونو کې یې په آربونو روپۍ وې .

یو ځل په یو ځای کې دده څه ملګرو دده د وړاندې دا خبره اوکړه چې زمونږ کاروبار خراب شوې دی ، نو ده ډیر د تکبّر په انداز کې دوویل :

نېستمنو ، ستاسو سَر ته ګوره او کاروبار ته ګوره ، دا خو زما خپل کمال دی چې دومره مالداریم ، د تاسو سره دا غم دی چې څنګه به یې ګټو او د ما سره دا سوچ دی چې په څه ځیز کې به یې لږوم ؟ (نورې د تکبر نه ډکې خبرې یې هم اوکړې) .

الله تعالى ته دده دا د تکبّر نه ډکې خبرې خوښې نه شوې ، یو څو میاشتې پس وفات شو ،

---

(١) وحكي أنّ رجلًا جلس يومًا يأكلُ هو و زوجته وبين أيديهما دجاجة مشوية . فوقف سائل ببابه . فخرج إليه وانتهره . فذهب . فاتّفق بعد ذلك أنّ الرجل افتقر وزالت نعمته . وطلق زوجته . وتزوجت بعده برجل آخر . فجلس يأكل معها في بعض الأيام وبين أيديهما دجاجة مشوية . وإذا بسائل يطرق الباب . فقال الرجل لزوجته : ادفعي إليه هذه الدجاجة . فخرجت بها إليه فإذا هو زوجها الأول . فدفعت إليه الدجاجة ورجعت وهي باكية . فسألها زوجها عن بكائها . فأخبرته أنّ السائل كانَ زوجها . وذكرت له قصتها مع ذلك السائل الذي انتهره زوجها الأول . فقال لها زوجها : أنا والله ذلك السائل . المستطرف في كل فن مستطرف ج ١ ص ١٧ الباب الأول في مباني الإسلام الفصل الثالث في الزكاة وفضلها .

(٢) اصلاحي خطبات ج٥ ص ٢١١ ، واشرف الحکایات ص ٧٧ .

هغه واقعه علامه ابن خلکان په خپل تاریخ کې هم ذکر کړې ، ذكر ابن خلكان في تاريخه أنّ رجلًا كان يأكل دَجاجةً مع زوجته فجاء سائلٌ فردّه خائبًا . ثم بعد مدة ذَهَبَ مالُه وطلّق زوجته . فتزوّجت غيره . فبينما هُمَا ذات ليلة يأكلان دجاجة إذ جاء هما سائلٌ فقال لها : إدفعي إليه الدجاجة . فدفعتها إليه فإذا هُوَ زوجُها الاول . فأخبرت زوجها الثاني . فقال : واللهِ أنا السائل الاول الذي ردّني خائبًا . نزهة المجالس ج ١ ص ٢٨١ .

دده نه يو ځوان ځوي پاتې شو.

(کله چې په ځوان کس باندې د پلار سورې نه وي او د کروړونو روپو مالک وي نو بيا دده ډير دوستان پيدا شي، او تکبّر په کې پيدا شي)

ددې کس لوڅک ملګرو دا د ځان سره په شراب، کباب او جوارۍ باندې راواړول. ځان سره يې لاهور او کراچۍ ته بوتلو، هلته يې په عياشۍ او جوارۍ کې ډيرې روپۍ اوبائللې.

بيا چا ورته وويل چې د پاکستان نه بهر ته ځو، نو بنکاک ته لاړ، هلته يې عياشي او جواري شروع کړه، په بېنکونو کې يې چې څومره روپۍ وې هغه ټولې يې په جوارۍ کې اوبائيللې، بيا يې د زمکې په خرڅولو شروع اوکړه، ټوله زمکه يې د جوارۍ او عياشۍ په وجه خرڅه کړه، آخر دا چې په کوم کور کې اوسيدو هغه يې هم خرڅ کړو.

بيا ورسره د اوسيدو د پاره کور نه وُ او د خوراک د پاره ورسره روپۍ نه وې، د ډيرې مجبورۍ په وجه يې سوال شروع کړو.

اتفاقي خبره دا وه چې په کوم ځاى کې دده پلار د تکبّر خبره کړې وه دا ځوي يې په هماغه ځاى کې ولاړوُ او د خلقو نه يې سوال کولو.

الله تعالى دې مونږ ټول د تکبّر نه اوساتي. (۱)

د تکبر سزا سمدستي ملاويدل

امام ابو حنيفه رحمه الله د تکبّر او غرور په باره کې يوه عجيبه خبره فرمايلې ده چې:

د اکثره ګناهونو په سزا کې تأخير کولې شي خو تکبّر داسې ګناه ده چې ددې سزا انسان ته سمدستي ورکولې شي، هغه دا چې مُتکبّر د خلقو په نظرونو کې سمدستي سپکيږي (او ذليله کيږي). (۲)

د تکبر په وجه سمدستي قد وړوکې کيدل

بعضې وخت الله تعالى مُتکبّر ته په دُنيا کې سمدستي داسې سخته سزا ورکوي چې نور خلق ورنه عبرت واخلي.

---

(۱) اہل دل کے تڑپا دینے والے واقعات ج۲ ص۲۳۸.

(۲) مواعظ حسنه لمولانا محمد ادريس کاندهلوي رحمه الله.

Scanned with CamScanner

حافظ ابن کثير رَحِمَهُ اللّٰهُ په " تفسير ابن کثير " کې دا واقعه رانقل کړې :

نوفل بن مساحق رَحِمَهُ اللّٰهُ فرمايي چې ما د نجران په جُمات کې يو کس اُوليد چې ښائسته ځلمی وو او ډير زيات ښکلې وو ، نو ما هغه ته وَرکتل او د هغه په اوږد قد او ښائست مې تعجب کول . هغه د ماڼه پوښتنه اوکړه :

مَالَكَ تَنْظُرُ إِلَيَّ ؟ ته ماته ولې راګورې ؟

ما ورته وويل : أَعْجَبُ مِنْ جَمَالِكَ وَكَمَالِكَ . زه ستا د ښائست او کمال په وجه تعجب کوم .
(چې الله تعالى درته ښائسته ځواني ، ښائسته اوږد قد او ښائسته بدن درکړې دی)
هغه (د ډير تکبّر په وجه) وويل :

إِنَّ اللّٰهَ لَيَعْجَبُ مِنِّيْ . بيشکه الله تعالى هم زما دې ښائست ته تعجب کوي . (نَعُوْذُ بِاللّٰه) .
نوفل بن مساحق رَحِمَهُ اللّٰهُ وايي :

فَمَا زَالَ يَنْقُصُ وَيَنْقُصُ حَتّٰى صَارَ بِطُوْلِ الشِّبْرِ . فَأَخَذَهُ بَعْضُ قَرَابَتِهٖ فِيْ كُمِّهٖ وَذَهَبَ .
دا کس (د تکبّر خبرې کولو په وجه) مسلسل هداسې راکميدو (يعنی رنګ يې بدل شو او قد يې په راکميدو شو) تر دې چې قد يې يو لويشت پاتې شو ، بيا د ده بعضې نزدې رِشته دار دا د ځان سره په لستوڼي کې واچول او وې ورو .(١)

عبرت : که دا واقعه يقيني هداسې وي نو بيا ډيره د عبرت نه ډکه ده ، په کار ده چې مُتکبّرين د دېنه عبرت واخلي .

د يو مُتکبّر بادشاه مرګ

حافظ ابو نعيم رَحِمَهُ اللّٰهُ په " حلية الأولياء " کې او امام غزالي رَحِمَهُ اللّٰهُ په " احياء العلوم "

---

(١) وَقَدْ ذَكَرَ مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْذِرِ فِيْ كِتَابِ الْعَجَائِبِ الْغَرِيْبَةِ بِسَنَدِهٖ عَنْ نَوْفَلِ بْنِ مُسَاحِقٍ رَحِمَهُ اللّٰهُ قَالَ : رَأَيْتُ شَابًّا فِيْ مَسْجِدِ نَجْرَانَ ، فَجَعَلْتُ أَنْظُرُ إِلَيْهِ وَأَتَعَجَّبُ مِنْ طُوْلِهٖ وَتَمَامِهٖ وَجَمَالِهٖ . فَقَالَ : مَا لَكَ تَنْظُرُ إِلَيَّ ؟ فَقُلْتُ : أَعْجَبُ مِنْ جَمَالِكَ وَكَمَالِكَ . فَقَالَ : إِنَّ اللّٰهَ لَيَعْجَبُ مِنِّيْ . قَالَ : فَمَا زَالَ يَنْقُصُ وَيَنْقُصُ حَتّٰى صَارَ بِطُوْلِ الشِّبْرِ . فَأَخَذَهُ بَعْضُ قَرَابَتِهٖ فِيْ كُمِّهٖ وَذَهَبَ . تفسير ابن كثير (تفسير القرآن العظيم) ج ٦ ص ٢٥٦ سورة القصص في تفسير آية ٨١ .

كې دا واقعه رانقل كړې:

وهب بن مُنَبه رَحِمَهُ اللهُ فرمايي چې د دُنيا په بادشاهانو كې يو بادشاه وو هغه يو ځل اراده اوكړه چې د خپلې زمكې ليدلو له لاړ شي ، نو د اغوستلو د پاره يې ځان له بنه جامې رااوغوښتې ، پس ده ته يوه جوړه جامې راوړې شوې ، خو دده خوښې نه شوې ، ده نورې ډيرې قيمتي جامې رااوغوښتې خو هغه يې هم خوښې نه شوې ، آخر يې يوه جوړه جامې خوښې شوې هغه يې واغوستې .

بيا يې ووئيل : ماته بنه سورلۍ راولئ . هغوی ورته يوه سورلۍ راوسته خو دده خوښه نه شوه ، نورې قيمتي سورلۍ يې رااوغوښتې ، په هغې كې يې هم خوښه نه شوه ، آخر يوه سورلي يې خوښه شوه ، په هغې باندې سور شو .

په دې وخت كې اِبليس راغی او دده په پوزه كې يې يو پُوكې اوكړو چې ددې په وجه په ده كې تكبّر پيدا شو .

كله چې دا د لښكر سره خپلې زمكې طرف ته روان شو نو د تللو په وخت يې خپل سَر د ډير غرور او تكبّر په وجه اُوچت كړې وُ ، لاندې خلقو طرف ته يې كتل نه خوښول .

په لاره كې ورته يو كمزوري شكل و شباهت واله كس مخې ته راغی ، په دې بادشاه باندې يې سلام واچول ، خو ده د ډير تكبّر په وجه د سلام جواب ورنكړو ، هغه طرف ته يې وَراُو نه كتل . هغه كس ورته ووئيل :

إِنَّهُ لِيْ إِلَيْكَ حَاجَةٌ. زما د تا سره كار دی .

بادشاه د هغه خبره وا نه وريده . هغه راغی او ددې بادشاه د آس واګې يې اُونيولې .

ده ورته ووئيل : زما د آس واګې پرېږده تا زما د واندې داسې (سخت) جُرم اوكړو چې تر اُوسه دا چا ندې كړې .

هغه ورته ووئيل : زما د تا سره كار دی رابنكته شه او خبرې راسره اوكړه .

بادشاه ورته ووئيل : اوس درسره خبرې نشم كولی . هغه كس د بادشاه د آس واګې په زوره رابنكلې ، كله چې ده اُوليد چې زما د آس واګې يې رابنكلې نو ورته وې ووئيل :

ستا څه حاجت دی ؟ هغه ورته ووئيل : دا د راز خبره ده پته يې درته كوم . بادشاه ورته سَر وربنكته كړو نو هغه ورته ووئيل :

أَنَا مَلَكُ الْمَوْتِ. زه مَلَکُ الموت (عزرائیل) یم .

دې اُوریدو سره د بادشاه رنګ زیړ شو او ژبه یې اُونختنه ، بیا یې وویل : ما پرېږده چې زه د کومې زمکې لیدلو د پاره راأوتې یم هغه به اُوګورم ، چې کله واپس راشم نو بیا ته خپل کار اوکړه . هغه ورته وویل :

وَاللّٰهِ لَا تَرٰى أَرْضَكَ أَبَدًا . وَلَا وَاللّٰهِ لَا تَرْجِعُ مِنْ مَوْكِبِكَ هٰذَا أَبَدًا .

قسَم په الله ، ته به هیڅ کله خپله زمکه او نه ګورې ، او نه به هیڅ کله ددې ځای نه واپس شې .

بادشاه ورته وویل : ما پرېږده چې زه کور ته لاړ شم که په کور کې څه کار وي هغه به اوکړم . هغه ورته وویل : لَا وَاللّٰهِ لَا تَرٰى أَهْلَكَ وَثِقَلَكَ أَبَدًا .

نه ، قسَم په الله ، چې ته به خپل کور او خپل مال و دولت هیڅ کله او نه ګورې .

پس مَلَکُ الموت ددهٔ رُوح د همدې سوَرلۍ د پاسه قبض کړو :

فَخَرَّ كَأَنَّهُ خَشَبَةٌ . دا د سوَرلۍ نه د لرګي په شان ښکته راأوغورځید .

(ملک الموت دې متکبّر بادشاه ته د هیڅ کار کولو اجازت ورنکړو) .

د نیک سړي مرګ : بیا ملک الموت یو مؤمن بنده ته ورغی ، په هغه باندې یې سلام راچول ، هغه د سلام جواب ورکړو ، ده ورته وویل : إِنَّ لِيْ إِلَيْكَ حَاجَةً . زما د تا سره کار دی هغه ورته وویل : راشه خپل حاجت دې ذکر کړه . ده ورته وویل : دا زما او ستا په مینځ کې د راز خبره ده . نو هغه ورته غوږ رانژدې کړو چې پټه خبره راته اوکړه :

نو ده ورته پټ وویل :

أَنَا مَلَكُ الْمَوْتِ . زه مَلَکُ الموت (عزرائیل) یم .

هغه ورته وویل : په خیر راغلې ، هر کله راشې ، ما خو ډیره زمانه ستا اِنتظار اوکړو ، قسَم په الله زما ستا د ملاقات ډیر شوق وُ .

ملکُ الموت ورته وویل : إِقْضِ حَاجَتَكَ الَّتِيْ خَرَجْتَ لَهَا .

د کوم کار پسې چې ته راأوتې یې هغه پوره کړه . هغه ورته وویل :

Scanned with CamScanner

مَا لِي حَاجَةٌ أَكْبَرُ عِنْدِي وَلَا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ لِقَاءِ اللّٰهِ .

ماته د الله ﷻ د ملاقات نه علاوه بل غټ او محبوب حاجت نشته .

ملکُ الموت ورته وويل : ته ځانته غوره کړه چې زه په کوم حالت کې ستا رُوح قبض کړم ؟ هغه ورته وويل : آيا ستا په دې باندې قدرت شته ؟ ملک الموت ورته وويل :

نَعَمْ أُمِرْتُ بِذٰلِكَ .

آو ، ماته ددې حُکم شوی (چې زه ستا د مرضۍ په حالت کې رُوح واخلم) .

هغه وويل : ډيره ښه ده . پس هغه پاڅيد ، اَودس يې اوکړو ، بيا يې مونځ شروع کړو ، رکوع يې اوکړه ، بيا يې سجده اوکړه ، کله چې ملکُ الموت هغه د سجدې په حالت کې اُوليد نو د هغه رُوح يې قبض کړو .(١)

---

(١) عَنْ وَهْبِ بْنِ مُنَبِّهٍ رَحِمَهُ اللّٰهُ . يَقُوْلُ : كَانَ مَلِكٌ مِنْ مُلُوْكِ الْأَرْضِ أَرَادَ أَنْ يَرْكَبَ إِلَى الْأَرْضِ فَدَعَا بِثِيَابٍ يَلْبَسُهَا . فَجِيْءَ بِثِيَابٍ فَلَمْ تُعْجِبْهُ . فَقَالَ : اِئْتُوْنِي بِثِيَابِ كَذَا وَكَذَا حَتّٰى عَدَّ أَصْنَافًا مِنَ الثِّيَابِ كُلُّ ذٰلِكَ لَا يُعْجِبُهُ حَتّٰى جِيْءَ بِثِيَابٍ وَافَقَتْهُ فَلَبِسَهَا . ثُمَّ قَالَ : جِيْئُوْنِي بِدَابَّةِ كَذَا . فَجِيْءَ بِهَا فَلَمْ تُعْجِبْهُ . ثُمَّ قَالَ : جِيْئُوْنِي بِدَابَّةِ كَذَا . فَجِيْءَ بِهَا فَلَمْ تُعْجِبْهُ حَتّٰى جِيْءَ بِدَابَّةٍ وَافَقَتْهُ فَرَكِبَهَا . فَلَمَّا رَكِبَهَا جَاءَ إِبْلِيْسُ فَنَفَخَ فِي مَنْخَرِهِ نَفْخَةً فَمَلَأَهُ كِبْرًا . قَالَ : وَسَارَ وَسَارَتِ الْخُيُوْلُ مَعَهُ . قَالَ فَهُوَ رَافِعٌ رَأْسَهُ لَا يَنْظُرُ إِلَى النَّاسِ كِبْرًا وَعِظَمًا . فَجَاءَهُ رَجُلٌ ضَعِيْفٌ رَثُّ الْهَيْئَةِ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ وَلَمْ يَنْظُرْ إِلَيْهِ . فَقَالَ لَهُ : إِنَّهُ لِي إِلَيْكَ حَاجَةٌ فَلَمْ يَسْمَعْ كَلَامَهُ . قَالَ فَجَاءَ حَتّٰى أَخَذَ بِلِجَامِ دَابَّتِهِ . فَقَالَ : أَرْسِلْ لِجَامَ دَابَّتِي فَقَدْ تَعَاطَيْتَ مِنِّي أَمْرًا لَمْ يَتَعَاطَهُ مِنِّي أَحَدٌ . قَالَ : إِنَّ لِي إِلَيْكَ حَاجَةً . قَالَ : أَنْزِلْ فَتَلْقَانِي . قَالَ : لَا الْآنَ . قَالَ : فَقَهَرَهُ عَلَى لِجَامِ دَابَّتِهِ فَلَمَّا رَأَى أَنَّهُ قَدْ قَهَرَهُ . قَالَ : حَاجَتُكَ ؟ قَالَ : إِنَّهَا سِرٌّ أُرِيْدُ أَنْ أُسِرَّهَا إِلَيْكَ . قَالَ : فَأَدْنَى رَأْسَهُ إِلَيْهِ . فَسَارَّهُ قَالَ : أَنَا مَلَكُ الْمَوْتِ . قَالَ : فَانْقَطَعَ وَتَغَيَّرَ لَوْنُهُ وَاضْطَرَبَ لِسَانُهُ . ثُمَّ قَالَ : دَعْنِي حَتّٰى آتِيَ أَرْضِي هٰذِهِ الَّتِي خَرَجْتُ إِلَيْهَا وَأَرْجِعَ مِنْ مَوْكِبِي ثُمَّ تَمْضِيَ فِي أَمْرِكَ . قَالَ : وَاللّٰهِ لَا تَرٰى أَرْضَكَ أَبَدًا . وَلَا وَاللّٰهِ لَا تَرْجِعُ مِنْ مَوْكِبِكَ هٰذَا أَبَدًا . قَالَ دَعْنِي حَتّٰى أَرْجِعَ إِلَى أَهْلِي فَأَقْضِيَ حَاجَةً إِنْ كَانَتْ قَالَ : لَا وَاللّٰهِ لَا تَرٰى أَهْلَكَ وَثِقْلَكَ أَبَدًا . قَالَ فَقَبَضَ رُوْحَهُ مَكَانَهُ فَخَرَّ كَأَنَّهُ خَشَبَةٌ .

قَالَ الْجُوْزَجَانِيُّ : وَبَلَغَنِي أَيْضًا أَنَّهُ لَقِيَ عَبْدًا مُؤْمِنًا فِي تِلْكَ الْحَالِ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ ←←←←←←←←←←←←←←←

فائده : ددې واقعې نه معلومه شوه چې مَلکُ الموت د الله تعالى په حُکم باندې د مُتکبر سره سختې کوي ، او د عاجزي کوونکي بنده سره د الله ﷻ په حُکم باندې نرمې کوي.

فرښتې د الله ﷻ نه ويريږي او تکبر نه کوي

باوجود ددينه چې فرښتې د الله ﷻ نافرمانې نه کوي ، د هغه په عبادت کې مصروفه وي ، بيا خاصکر مُقرّبو فرښتو ته خو الله ﷻ دير قوّت ورکړی خو ددې باوجود بيا هم تکبّر نه کوي.(١)

بلکه کله چې ابليس لعنتي کړې شو او د کله نه چې د جهنّم اُور پيدا شوی نو د هاغې وخت نه را په ديخوا فرښتې د الله تعالى د غضب او عذاب نه ډيرې ويريږي ، حتّی چې څنو فرښتو د اُور پيدا کيدو نه پس د الله ﷻ د عذاب د يَرې نه ندي خندلي.(٢)

←←←← فَرَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ فَقَالَ : إِنَّ لِي إِلَيْكَ حَاجَةً . قَالَ : هَلُمَّ فَاذْكُرْ حَاجَتَكَ . قَالَ : إِنَّهَا سِرٌّ فِيمَا بَيْنِي وَبَيْنَكَ . قَالَ فَأَدْنَى إِلَيْهِ رَأْسَهُ لِيُسَارَّهُ بِحَاجَتِهِ فَسَارَّهُ . فَقَالَ : أَنَا مَلَكُ الْمَوْتِ . قَالَ : مَرْحَبًا وَأَهْلًا مَرْحَبًا بِمَنْ كَانَتْ غَيْبَتُهُ عَلَيَّ فَوَاللهِ مَا كَانَ فِي الْأَرْضِ غَائِبٌ أَحَبُّ إِلَيَّ أَنْ أَلْقَاهُ مِنْكَ . قَالَ : فَقَالَ لَهُ مَلَكُ الْمَوْتِ : إِقْضِ حَاجَتَكَ الَّتِي خَرَجْتَ لَهَا . قَالَ : مَا لِي حَاجَةٌ أَكْبَرُ عِنْدِي وَلَا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ لِقَاءِ اللهِ . قَالَ : فَاخْتَرْ عَلَى أَيِّ شَيْءٍ أَقْبِضُ رُوحَكَ . قَالَ : وَتَقْدِرُ عَلَى ذٰلِكَ ؟ قَالَ : نَعَمْ أُمِرْتُ بِذٰلِكَ . قَالَ : نَعَمْ إِذًا فَقَامَ وَتَوَضَّأَ ثُمَّ رَكَعَ وَسَجَدَ ، فَلَمَّا رَآهُ سَاجِدًا قَبَضَ رُوحَهُ . حلية الأولياء وطبقات الأصفياء ج ٦ ص ٢٠٢ ، احياء علوم الدين ج ٣ ص ٣٦٧ بيان الحشر عند لقاء ملك الموت بحكايات يعرب لسان الحال عنها

(١) په قرآن کريم کې ذکر دي : ﴿ وَلِلّٰهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ دَآبَّةٍ وَّالْمَلٰٓئِكَةُ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُوْنَ ۝ يَخَافُوْنَ رَبَّهُمْ مِّنْ فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُوْنَ مَا يُؤْمَرُوْنَ ﴾ . النحل آية ٤٩ ، ٥٠

(٢) عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ ، عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ لِجِبْرِيْلَ : مَا لِي لَمْ أَرَ مِيْكَائِيْلَ ضَاحِكًا قَطُّ ؟ قَالَ : مَا ضَحِكَ مِيْكَائِيْلُ مُنْذُ خُلِقَتِ النَّارُ . مسند احمد رقم الحديث ١٣٣٤٣ ، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٥٥٣٠ كتاب صفة الجنّة والنّار التّرهيب من النّار أعاذنا الله منها بمنه وكرمه ، نزهة الناظرين كتاب الرجاء والخوف ص ٥٥٦ ، الزواجر عن اقتراف الكبائر ج ٢ ص ٣١٧ الأمر الثّالث في ذكر النّار وما يتعلّق بها . وفي رواية : أَنَّهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : «يَا جِبْرِيْلُ ! مَا لِي لَا أَرَى مِيْكَائِيْلَ ضَاحِكًا ؟ ←←←←←←←

نو چې كله باوجود ددې دومره لوي قوت نه فرښتې تكبر نه كوي نو بيا ولې مونږ تكبر اوكړو ؟

د تكبر په وجه د آخرې خاتمې خرابيدو خطره ده

تكبر داسې خطرناكه ګناه ده چې ددې په وجه دا خطره شته چې د انسان آخره خاتمه خرابه شي .

د تكبر په وجه شيخ ابوعبدالله اندلسيؒ په سخت امتحان كې كېر شو

شيخ الحديث مولانا زكريا رَحِمَهُ اللهُ په خپل كتاب " آپ بيتي " كې ، حكيم الإسلام قاري محمد طيب رَحِمَهُ اللهُ او نورو معتمدو علماؤ هم په خپلو كتابونو كې دا واقعه رانقل كړې ، بلكه مفتي شفيع رَحِمَهُ اللهُ په دې واقعه باندې مستقل رساله ليكلې ده .

دا واقعه د دريمې صدۍ هجري په ختميدو كې په عراق كې راپيښه شوې وه ، يعنې د خير القرون زمانه وه .

دا واقعه اګر چې اوږده ده خو د عبرت نه ډكه ده نو ځكه يې درته ذكر كوم :

په دې بزرګانو كې يو بزرګ وُ ، نوم يې شيخ ابوعبدالله اندلسي رَحِمَهُ اللهُ وُ ، دا د قرآن كريم او احاديثو ښه عالم وُ ، قرآن كريم يې په اووه (٧) قرآتونو (قراءت سبعه) باندې لوستلو ، ديرش زره (٣٠٠٠٠) احاديث ورته ياد وو ، دده په بركت باندې په زرګونو خانقاه او مدرسې آبادې وې ، دده په مريدانو كې جُنيد بغدادي رَحِمَهُ اللهُ او شيخ شبلي رَحِمَهُ اللهُ هم وو .

يو ځل شيخ ابوعبدالله اندلسيؒ د خپلو زرهاؤ مريدانو سره په سفر باندې روان شو ، په دې سفر كې ورسره جُنيد بغداديؒ او حضرت شبليؒ هم موجود وو .

شيخ شبلي رَحِمَهُ اللهُ په خپله دا واقعه بيانوي چې زمونږ قافله په خير او عافيت سره روانه وه ، په لاره كې زمونږ تيريدل د عيسايانو په يو كلي باندې اوشو ، مانځه ته وخت كم وُ ، په هغه كلي كې اوبه نه وې ، نو مونږ د اوبو تلاش پسې د هغه كلي نه بهر لاړو ، هلته د اوبو يو

←←← قال : مَا خَلَقْتُ مِنْكُمْ أَيْنَ مِثْلَ خَلْقِكِ النَّارَ ، وَمَا جَعَلْتُ لِي عَوْنًا مِثْلَ خَلْقِكَ جَهَنَّمَ مَخَافَةَ أَنْ أَعْصِيَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ فَيَجْعَلَنِي فِيهَا . الزواجر عن اقتراف الكبائر ج ١ ص ٣٠ خاتمة في التحذير من جملة المعاصي كبيرها وصغيرها

کوهي ؤ ، څه چینکو ورته لوخي د کول ، د شیخ ابوعبدالله أندلسيؒ نظر په دوی کې په یوه جینۍ باندې پریوت ، د هغې سره یې څه خبرې اوکړی ، زمونږ د شیخ حالت بدل شو ، په زمکه کیناست ، سَر یې ټیټ کړو ، پوره درې (۳) ورځې په هماغه ځای باندې ناست ؤ او سَر یې ټیټ کړې ؤ ، نه یې څه خوړل ، نه یې څه څکل او نه یې د چا سره څه خبرې کولې ، مونږ ټول د قافلې واله سخت خفه وو چې دا څه اوشو ؟

حضرت شبلي رَحِمَهُ اللهُ فرمايي چې آخر ما په دريمه ورځ باندې زړه وَرتيا اوکړه او د شيخ نه مې پوښتنه اوکړه :

حضرت ! ستاسو په حالت باندې دا ټول مریدان خفه دي ، تاسو خبرې اوکړئ چې دا څه اوشو او څه واقعه درته راپیښه شوه ؟

شیخ ابوعبدالله أندلسيؒ وویل : درې ورځې مخکې په دې کوهي باندې ما یوه جینۍ لیدلې وه او خبرې مې ورسره شوې وې د هغې محبت په ما باندې داسې غالب شوی چې زما په ټول آندامونو باندې د هغې تسلّط دی ، زه اوس د دې ځای نه نشم تللی .

حضرت شبلي رَحِمَهُ اللهُ ورته وویل : حضرت ! تاسو د غونډ عراق واله پیر او مُرشِد یَې ، ستاسو د مریدانو تعداد د دولس زره (۱۲۰۰۰) نه هم زیات دی ، د قرآن کریم په خاطر مونږ ټول مه رَسوا کوه .

شیخ ابوعبدالله أندلسي ورته وویل : د مانه ولایت او بزرګي سَلب شوی ، د مانه د هدایت علامې پورته شوي ، زما په باره کې د تقدیر فیصله شوی ، اوس دا زما په اِختیار کې نده . دا یې وویل او په ژړا شو .

حضرت شبلي رَحِمَهُ اللهُ فرمايي : په دې اَوریدو سره مونږ ټول سخت خفه شو او د ډیر خفګان نه مو دومره اَوژړل چې زمونږ په ژړا سره زمکه هم لمده شوه .

آخر مونږ مجبور شو شیخ مو په هم دغه ځای باندې پریخود او مونږ ټول ورته بغداد ته واپس راغلو ، بغداد ته په راتلو سره چې کله نور خلق د دې واقعې نه خبر شو نو ډیر خفه شو ، د شیخ ابوعبدالله أندلسيؒ بعضې مریدان دومره خفه شو چې د سخت خفګان د وجې وفات شو .

د شیخ په برکت چې څومره خانقاه او مدارِس آباد وو هغه ټول خراب او بند شو ، ټول نِظام

ګډ وډ شو . د شیخ مریدانو د الله ﷻ نه په ډیره عاجزۍ سره دُعا اوغوښته چې :

اې الله ! زمونږ د شیخ زړه واپس دیخوا راواړوه ، او دوباره ورته هدایت اوکړه.

حضرت شبلي رَحِمَهُ الله فرمايي چې په دې دَوران کې یو کال تېر شو.

آخر یو کال پس مونږ څه ملګرو سره مشوره اوکړه چې د شیخ ابوعبدالله أندلسيْ أحوال معلومول په کار دي ، چې اوس په څه حالت کې دی؟ نو مونږ واپس هماغه کلي ته لاړو په کوم کې چې مونږ هغه پرېخې وُ ، د هغه کلي خلقو نه مو د هغه متعلق پوښتنه اوکړه ، نو هغوی راته ووېل : هغه خو په ځنګل کې خِنزيران څَروي.

مونږ ووېل : مَعَاذَ الله ، دا ولې ؟ هغوی ووېل : د هغه په زړه کې دلته د یوې جینۍ سره محبت پیدا شوې وُ ، د جینۍ پلار ته یې د نکاح پیغام ورلیږلې (چې داماته په نکاح راکړه) .

نو د جینۍ پلار دا پیغام په دې شرط باندې منظور کړو چې ته به په ځنګل کې زمونږ خِنزیران څَروی. نو اوس هغه په هره ورځ باندې ځنګل ته خِنزیران د څرولو دپاره بوځي .

مونږ چې دا خبره واوريده نو د خفګان نه مو ډېر اُوژړل ، آخر مونږ هم ځنګل ته ورغلو ، نو خپل شیخ مو په داسې حالت کې اُولید چې په سَر باندې یې د عیسایانو ټوپۍ وه ، په مَلا باندې زنار تړلې وُ (کوم چې د عیسایانو نخه ده) ، او په کومه أمسا ، باندې به چې ده مونږ ته د تقریر کولو په دَوران کې آتېک لږولې وُ نو په هماغه أمسا ، باندې یې اوس آتېک لږولې وُ او د خنزیرانو څَرولو ته ولاړ وُ .

هغه چې مونږ اُولیدو نو سَر یې ښکته کړو ، مونږ وړباندې سلام واچول ، هغه په کمزوري آواز باندې د سلام جواب راکړو .

حضرت شبلي رَحِمَهُ الله فرمايي چې ما ورته ووېل : اې شیخ ! د قرآن کریم او تفاسيرو د ډېر علم باوجود بیا هم ستا دا حال دی؟ هغه راته ووېل :

زما ورونو ! دا زما د وَس خبره نده ، الله تعالی چې څه غوښتل هماغسې یې د ما سره اوکړل ، خپل ځان ته د نزدې کیدو باوجود یې د خپلې دَروازې نه رااُوشړلم ، د الله ﷻ فیصله څوک نشي مُؤَخر کولی ، تاس د الله ﷻ د قهر او غضب نه اُووېرېږئ ، او په خپل عِلم باندې غرور مه کوئ .

ددینه پس شیخ آسمان طرف ته اوکتل او وې ویل :

اې الله ! زما خو په تا باندې داسې گمان نه ؤ چې ته به ما داسې ذلیل و خوار کوې ، او د خپل دَر نه به مې شړې .

دا یې وویل او په ژوره ژوره یې اوژړل ، مونږ هم د شیخ سره یو ځای اوژړل ، خنزیرانو چې زمونږ ژړا واوریده نو هغوی هم ټول راجمع شو او د هغوی د سترګو نه هم اوښکې تللې

حضرت شبلي رَحِمَهُ اللهُ فرمایي چې ما شیخ ته وویل : تا ته خو قرآن کریم په اووه (۷) قراءتونو باندې یاد ؤ نو آیا اوس هم درته قرآن مجید یاد دی ؟

شیخ راته وویل : ما ته په ټول قرآن مجید کې صرف دوه آیتونه یاد دي ، نور راته ټول هېر شوي دی ، یو آیت دا دی :

﴿ وَمَن يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّكْرِمٍ ۚ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ ﴾ . (١)

ترجمه : او څوک چې الله تعالی ذلیله کړي نو هغه له څوک عزت ورکوونکی نشته ، بیشکه الله تعالی چې څه اوغواړي هغه کوي .

او دویم آیت دا دی :

﴿ وَمَن يَتَبَدَّلِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴾ . (٢)

ترجمه : او څوک چې کُفر په ایمان باندې بدل کړي نو هغه د نېغې لارې نه گمراه شو .

حضرت شبلي رَحِمَهُ اللهُ فرمایي چې ما ورته وویل : تا ته خو دیرش زره (۳۰۰۰۰) احادیث یاد وو ، آیا په دې کې درته څه حدیث اوس یاد دی ؟

هغه راته وویل : صرف یو حدیث راته یاد دی ، رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمایي :

مَنْ بَدَّلَ دِيْنَهُ فَاقْتُلُوْهُ . (٣)

څوک چې خپل دِین بدل کړي نو تاسو هغه قتل کړئ .

---

(١) الحج آية ١٨ .

(٢) البقرة آية ١٠٨ .

(٣) صحيح البخاري كِتَابُ اسْتِتَابَةِ الْمُرْتَدِّينَ وَالْمُعَانِدِينَ وَقِتَالِهِمْ بَابُ حُكْمِ الْمُرْتَدِّ وَالْمُرْتَدَّةِ وَاسْتِتَابَتِهِمْ رقم الحديث ٦٩٢٢ ، ورقم الحديث ٣٠١٧ كِتَابُ الجِهَادِ وَالسِّيَرِ بَابٌ لاَ يُعَذَّبُ بِعَذَابِ اللهِ .

Scanned with CamScanner

مونږ چې د شيخ دا حالت اوليد نو د مايوسۍ په حالت کې واپس بغداد ته راروان شو ، درې (٣) ورځې مو سفر اوکړو ، په دريمه ورځ چې مونږ په لاره راروان وو نو په لاره کې يو نهر مخې ته راغی ، نو مونږ اوليد چې شيخ ابوعبدالله أندلسيؒ په دې نهر کې غسل کړې ؤ ، د نهر نه بهر رااووت ، او په اوچت آواز يې شهادتين (اَشْهَدُ اَنْ لَّآ اِلٰهَ اِلَّا اللهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ) ويل .

مونږ چې د خپل شيخ کليمهٔ شهادت واوريده نو ډير زيات خوشحاله شو ، حکه الله ﷻ ورته د توبې توفيق ور کړو .

بيا مونږ د خپل شيخ سره بغداد ته روان شو ، په لاره کې مونږ د خپل شيخ نه پوښته اوکړه په تاسو باندې دا دومره لوې اِمتحان څنګه راغی چې يو دَم ستاسو حالت مکمل بدل شو ؟ هغه راته ووېل :

کله چې مونږ د سفر په دَوران کې د عيسايانو دې کلي ته رااورسيدو او د دوی په بُت خانو او ګرجو باندې راتيريدو نو زما په زړه کې تکبّر او لويي پيدا شوه (خپل ځان مې اوچت اوګنړل ، دوی مې سپَک اوګنړل ، او دا مې خپل کمال اوګنړل) چې مونږ مُوَحِّدين يو ، د يو الله عبادت کوو . او دا آتش پرَست ، صليب پرَست او نور بې دِينه خلق د غيرُ الله عبادت کوي ، دا کافران کم بخته جاهل او آحمق دي چې د بې شُعوره شيانو عبادت کوي .

پس کله مې چې د تکبّر دا خيال ذِهن ته راغی نو په همدغه وخت مې يو غيبي آواز واوريد :

دا اِيمان او توحيد ستا ذاتي کمال ندی بلکه دا ټول زمونږ په توفيق باندې کيږي ، آيا ته دا اِيمان په خپل اِختيار کې ګنړې چې ددې په وجه ته دا نور خلق سپَک ګنړې ؟ اوس به مونږ تا ته دا اوښايو .

شيخ ابوعبدالله أندلسيؒ وايي چې ددې غيبي آواز په آوريدو سره ما دامحسوسه کړه چې ګويا يوه مرغۍ زما د زړه نه اووته او والوته ، دا په حقيقت کې اِيمان ؤ ..... (١)

په مذکوره واقعه کې عبرت : ددې واقعې نه مونږ ته دا عبرت حاصل شو چې

(١) صدائے ممبر ج ٣ ص ٣٢ ، مجالس حکیم الاسلام ج ٢ ، حکیم الامت کے پسندیدہ واقعات ص ١٢٧ ، انوار سلوک و احسان ص ٦٧ ، مولانا فکر انگیز واقعات و لطائف ص ٣٦ .

تکبّر او ځان خودل ډېره لويه ګناه ده ، د دې په وجه د ايمان تللو خطره ده ، شيخ ابوعبدالله اندلسيؒ په زړه کې لږ تکبّر راغلې وْ نو الله تعالى ځومره سخت امتحان ورباندې راوست ، خو د خپلو مريدانو او عامو او عامو مسلمانانو په دُعا سره ورته الله ﷻ دُوباره هدايت اوکړو.

هميشه تکبّر کوونکى د جَبارينو په فهرست کې ليکلې شي

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

لَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَذْهَبُ بِنَفْسِهِ حَتَّى يُكْتَبَ فِي الْجَبَّارِينَ فَيُصِيبُهُ مَا أَصَابَهُمْ . (۱)

سړى هميشه خپل ځان په نورو باندې اُوچت ګنړي (يعنى تکبّر کوي) تر دې چې د ده نوم د جَبّارينو (او متکبّرينو) په فهرست کې اوليکلې شي ، پس ده ته به هم هغه سزاګانې رسيږي کومې چې هغوی ته رسيږي .

(يعنى ده ته به هم په دُنيا او آخرت کې هغه سزاګانې رسيږي کومې چې غټو ظالمانو او متکبّرينو " فرعون ، هامان او قارون " ته رسيږي) . (۲)

د تکبّر سره نېک اعمال کامله فائده نه کوي

تکبّر داسې خطرناکه بيماري ده چې د دې سره نېک اعمال کامله فائده نه کوي .

د سلمان رَحِمَهُ الله نه پوښتنه اوشوه چې هغه کومه ګناه ده چې د هغې سره نېک اعمال فائده نه ورکوي ؟

---

(۱) سنن الترمذي أَبْوَابُ الْبِرِّ وَالصِّلَةِ بَابُ مَا جَاءَ فِي الْكِبْرِ رقم الحديث ۲۰۰۰ وقال الترمذي: هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ غَرِيبٌ. الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ۴۳۳۰ الترغيب في التواضع والترهيب من الكبر والعجب والافتخار ، التواضع والخمول لابن ابي الدنيا ج۱ ص ۲۴۸ رقم ۱۹۸ ، شرح السنة للبغوي رقم الحديث ۳۵۸۹ ، رياض الصالحين باب تحريم الكبر والإعجاب رقم الحديث ۶۱۹ ، مشكوة المصابيح باب الغضب والكبر الفصل الثاني رقم الحديث ۵۱۱۱ (۸)

(۲) (حَتَّى يُكْتَبَ) أَيْ: اسْمُهُ أَوْ يَثْبُتَ رَسْمُهُ (فِي الْجَبَّارِينَ) أَيْ: فِي دِيوَانِ الظَّالِمِينَ وَالْمُتَكَبِّرِينَ أَوْ مَعَهُمْ فِي أَسْفَلِ السَّافِلِينَ (فَيُصِيبُهُ) : بِالنَّصْبِ، وَقِيلَ بِالرَّفْعِ أَيْ: فَيَنَالُ الرَّجُلُ مِنْ بَلِيَّاتِ الدُّنْيَا وَعُقُوبَاتِ الْعُقْبَى (مَا أَصَابَهُمْ) أَيِ: الْجَبَّارِينَ كَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَقَارُونَ . مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح ج۸ ص ۳۱۹۱ باب الغضب والكبر الفصل الثاني في تشريح حديث ۵۱۱۱ .

هغه ورته وويل: اَلْكِبْرُ . هغه ګناه تکبّر دی.(١)

د تکبر په وجه نېک اعمال ختمیږي

تکبّر د هيچا د پاره مناسب ندي ، بيا خاصکر عالِم ته د خپل عِلم او عابِد ته د خپل عبادت په وجه تکبّر ندی په کار ، ځکه الله تعالى د خلقو په زړونو باندې فيصله کوي ، د تکبّر په وجه د انسان نېک اعمال ختميږي .

امام غزالي رَحِمَهُ اللهُ په " احياء العلوم " دا واقعه رانقل کړی چې په بني اسرائيلو کې يو کس وُ ، ډير زيت فسادي وُ ، د زيات فساد په وجه به خلقو ده ته " د بني اسرائيلو خَلِيع" ويل .

همدارنګې په بني اسرائيلو کې يو بل عبادت ګزار وُ چې خلقو به هغه ته " د بني اسرائيلو عابِد " ويل .

يو ورځ دا خَلِيع په دې عابد باندې تيريدو ، (په ګرمی کې) د عابد د سَر د پاسه وريځ وه چې په ده يې سوري کړې وُ ، نو ده د ځان سره په زړه کې وويل :

أَنَا خَلِيعُ بَنِيْ إِسْرَائِيْل وَهٰذَا عَابِدُ بَنِيْ إِسْرَائِيْلَ فَلَوْ جَلَسْتُ إِلَيْهِ لَعَلَّ اللهَ يَرْحَمُنِيْ .

زه د بني اسرائيلو خليع يم او دا د بني اسرائيلو عابِد دی ، که چيرته زه دده سره په څنګ کې کينم نو کيدې شي الله تعالى په ما باندې هم رحم اوکړي .

نو دده سره په څنګ کې کيناست . عابد وويل :

أَنَا عَابِدُ بَنِيْ إِسْرَائِيْل وَهٰذَا خَلِيعُ بَنِيْ إِسْرَائِيْل فَكَيْفَ يَجْلِسُ إِلَيَّ ؟

زه د بني اسرائيلو عابِد يم ، او دا د بني اسرائيلو خليع دی ، نو دا څنګه د ما سره کيني ؟

نو تکبّر يې اوکړو او هغه ته يې وويل: قُمْ عَنِّيْ د ما نه پاڅه .

الله تعالى د هماغه زمانې پيغمبر ته دا وَحي اوکړه :

(١) عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ هُبَيْرَةَ ، أَنَّ سَلْمَانَ سُئِلَ عَنِ السَّيِّئَةِ الَّتِيْ لَا تَنْفَعُ مَعَهَا حَسَنَةٌ . قَالَ : الْكِبْرُ . التواضع والخمول لابن ابي الدنيا ج ١ ص ٢٧٣ بَابٌ فِي الْكِبْرِ رقم ٢٢٩ . نضرة النعيم ج ١١ ص ٥٣٧٨ الكبر والعجب ، احياء علوم الدين ج ٣ ص ٣٣٩ .

مُرْهُمَا فَلْيَسْتَأْنِفَا الْعَمَلَ فَقَدْ غَفَرْتُ لِلْخَلِيعِ وَأَحْبَطْتُ عَمَلَ الْعَابِدِ.

ته دې دواړو ته حُکم اوکړه چې د نوي سر نه اعمال شروع کړي، ځکه ما خليع ته (د عاجزۍ په وجه) بخنه اوکړه، او د عابد عمل مې (د تکبّر په وجه) ختم کړو

په يو روايت کې دا هم ذکر دي چې کومه وريځ د عابد په سَر باندې وه هغه د خليع په سَر باندې شوه .(١)

فائده : ددينه معلومه شوه چې عاجزي بهترين څيز دی ، او تکبّر ډير بَد څيز دی ، چې ددې په وجه د انسان نيک اعمال ختميږي .

د فقيرۍ باوجود تکبّر کوونکي د پاره سخته سزا

تکبّر کول دمالدار او غريب دواړو د پاره ناجائز دی خو فقير چې د فقر باوجود تکبر کوي نو دده د پاره سختې سزاګانې ذکر شوي :

١ . د مسلم شريف حديث دی، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ : شَيْخٌ زَانٍ، وَمَلِكٌ كَذَّابٌ ، وَعَائِلٌ مُسْتَكْبِرٌ .(٢)

---

(١) روي أن رجلًا في بني إسرائيل كان يقال له " خليع بني إسرائيل " لكثرة فساده مرّ برجلٍ آخر يقال له " عابد بني إسرائيل " وكان على رأس العابد غمامة تظله . فلما مرّ الخليع به فقال الخليع في نفسه : أَنَا خَلِيعُ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَهٰذَا عَابِدُ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَلَوْ جَلَسْتُ إِلَيْهِ لَعَلَّ اللهَ يَرْحَمُنِي . فجلس إليه . فقال العابد: أَنَا عَابِدُ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَهٰذَا خَلِيعُ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَكَيْفَ يَجْلِسُ إِلَيَّ؟ فأنف منه وقال له : قُمْ عَنِّي . فأوحى الله إلى نبي ذلك الزمان : مُرْهُمَا فَلْيَسْتَأْنِفَا الْعَمَلَ فَقَدْ غَفَرْتُ لِلْخَلِيعِ وَأَحْبَطْتُ عَمَلَ الْعَابِدِ . وفي رواية أخرى: فتحولت الغمامة إلى رأس الخليع . إحياء علوم الدين ج ٣ ص ٣٥٠ كتاب ذم الكبر والعجب ، الزواجر ج ١ ص ١١٩

(٢) صحيح مسلم كِتَابُ الْإِيمَانِ بَابُ بَيَانِ غِلَظِ تَحْرِيمِ إِسْبَالِ الْإِزَارِ ، وَالْمَنِّ بِالْعَطِيَّةِ ..... رقم الحديث ١٧٢ (١٠٧) ، مسند احمد رقم الحديث ١٠٢٢٧ ، السنن الكبرى للنسائي رقم الحديث ٧١٠٠ ، صحيح ابن حبان رقم الحديث ٤٤١٣ ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٦١١١ ، شعب الايمان رقم الحديث ٣٠٢٢ ، و رقم الحديث ٧٨٠٦ ، مشكاة المصابيح رقم الحديث ٥١٠٩ (٦) باب الغضب والكبر الفصل الاول ، مجمع الزوائد رقم الحديث ٩٢٦٩ باب في الامام الكاذب ، كنز العمال رقم الحديث ٤٣٨١٩ ، صحيح الترغيب والترهيب رقم الحديث ١٧٨٨ (٧) .

دري (۳) کسان داسې دي چې د هغوی سره به الله تعالی د قیامت په ورځ (د رضا يا بالکل) خبرې اونکړي ، نه به د هغوی تعریف اوکړي (یعنی د ګناهونو نه به يې صفا نکړي) ، نه به هغوی ته د رحمت په نظر باندې اوګوري ، او د هغوی د پاره به دردناک عذاب وي: یو : زِناکاربوډا . دویم : دروغجن بادشاه . او دریم متکبّر فقیر .

تشریح : یعنی عام طور باندې چې خلق په تکبّر کې آخته کیږي نو هغه د مال و دولت او عُهدې په وجه باندې ، د فقیر سره خو دا شیان نه وي خو چې دا بیا هم تکبّر کوي نو معلومیږي چې دده په باطن کې خباثت پروت دی .

علامه طیبي رَحِمَهُ الله د حدیث مطلب دا بیان کړی چې زِنا قبیحه ده خو د بوډا د پاره ډیره قبیحه ده ، دروغ بَد (قبیح) دي خو د بادشاه د پاره ډیر بد دي ، تکبّر مَذموم دی خو د فقیر د پاره ډیر مذموم دی .(۱)

۴ . یو عالِم لیکلي :

اَلتَّوَاضُعُ فِي الْخَلْقِ كُلِّهِمْ حَسَنٌ وَفِي الْأَغْنِيَاءِ أَحْسَنُ . وَالتَّكَبُّرُ فِي الْخَلْقِ كُلِّهِمْ قَبِيحٌ وَفِي الْفُقَرَاءِ أَقْبَحُ .(۲)

عاجزي په ټولو خلقو کې ښه ده خو په مالدارو کې بیا ډیره ښه ده ، او تکبّر په ټولو خلقو کې قبیح دی خو په فقیرانو کې ډیر قبیح دی .

متکبّر فقیر به په اوّلني کسانو کې جهنم ته داخلیږي

کوم فقیر چې تکبّر کوي نو دا به په اوّلني کسانو کې جهنم ته داخلیږي .

(۱) (وَعَائِلٌ مُسْتَكْبِرٌ) أَيْ: فَقِيرٌ مُتَكَبِّرٌ . لِأَنَّ كِبْرًا مَعَ الْعَدَامِ سَبَبِهِ فِيهِ مِنَ الْجَاهِ وَالْمَالِ يَدُلُّ عَلَى كَوْنِهِ بِالطَّبْعِ ذَمِيمًا فِي الشَّرْعِ . وَقِيلَ : الْمُرَادُ بِالْعَائِلِ ذُو الْعِيَالِ . فَتَكَبُّرُهُ عَنْ أَخْذِ الصَّدَقَةِ قَدْرَ مَا يَسُدُّ خَلَّتَهُ وَخَلَّةَ عِيَالِهِ لَمْ يَكُنْ إِلَّا لِاسْتِيلَاءِ خُلُقِ الرَّذِيلَةِ عَلَيْهِ، بِحَيْثُ يَلْحَقُهُ وَعِيَالَهُ الضَّرَرُ الشَّدِيدُ مِنْ تَكَبُّرِهِ .
قَالَ الطِّيبِيُّ رَحِمَهُ اللهُ . يَعْنِي الزِّنَا قَبِيحٌ وَمِنَ الشَّيْخِ أَقْبَحُ . وَالْكَذِبُ سَمِجٌ وَمِنَ الْمَلِكِ أَسْمَجُ . وَالتَّكَبُّرُ مَذْمُومٌ وَمِنَ الْفَقِيرِ أَذَمُّ . مرقاة المفاتيح ج۸ ص ۳۱۹۰ باب الغضب والكبر الفصل الاول في تشريح حديث ۵۱۰۹ .
(۲) احياء علوم الدين ج۳ ص ۳۳۳ كتاب ذم الكبر والعجب ، نضرة النعيم ج ۱۱ ص ۵۳۷۹ الكبر والعجب

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

.... أَوَّلُ ثَلَاثَةٍ يَدْخُلُونَ النَّارَ: أَمِيرٌ مُسَلَّطٌ، وَذُو ثَرْوَةٍ لَا يُؤَدِّي حَقَّهُ، وَفَقِيرٌ فَخُورٌ. (١)

اوّلني درې كسانٌ چې كوم به جهنم ته داخليږي په هغې كې يو ظالم بادشاه دى، دويم هغه مالدار دى چې په مال كې د الله ﷻ حق نه اداء كوي، او دريم فخر (او تكبّر) كوونكى فقير.

متكبّر فقير الله ﷻ ته ډير ناخوښه وي

علماء ليكي: إِنَّ اللهَ تَعَالَى يُبْغِضُ ثَلَاثَةَ نَفَرٍ وَبُغْضُهُ لِثَلَاثَةٍ مِنْهُمْ أَشَدُّ. أَوَّلُهَا: يُبْغِضُ الْفُسَّاقَ وَبُغْضُهُ لِلشَّيْخِ الْفَاسِقِ أَشَدُّ. وَالثَّانِي: يُبْغِضُ الْبُخَلَاءَ وَبُغْضُهُ لِلْغَنِيِّ الْبَخِيلِ أَشَدُّ. وَالثَّالِثُ: يُبْغِضُ الْمُتَكَبِّرِينَ وَبُغْضُهُ لِلْفَقِيرِ الْمُتَكَبِّرِ أَشَدُّ. (٢)

بيشكه الله تعالى د درې (٣) كسانو سره بُغض (نفرت) كوي خو د درې نورو سره د دوى نه هم ډير بُغض كوي، اول: د فاسقانو (بَدكارانو) بُغض كوي خو د بوډا فاسق (بَدكار) سره ډير بُغض كوي. دويم: د بخيلانو سره بُغض كوي خو د مالدار بخيل سره ډير بُغض كوي. دريم: د مُتكبّرينو سره بُغض كوي خو د متكبّر فقير سره ډير بُغض كوي.

بهر حال، په فقير كې تكبّر راتلل الله تعالى ته ډير ناخوښه دى. (٣)

---

(١) پوره حديث داسې دى: أَوَّلُ ثَلَاثَةٍ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ: الشَّهِيدُ، وَرَجُلٌ مُتَعَفِّفٌ ذُو عِيَالٍ، وَعَبْدٌ أَحْسَنَ عِبَادَةَ رَبِّهِ وَأَدَّى حَقَّ مَوْلَاهُ، وَأَوَّلُ ثَلَاثَةٍ يَدْخُلُونَ النَّارَ: أَمِيرٌ مُسَلَّطٌ، وَذُو ثَرْوَةٍ لَا يُؤَدِّي حَقَّهُ، وَفَقِيرٌ فَخُورٌ. مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ١٩٣٣٥، ورقم الحديث ٣٥٩٦٩، مسند احمد رقم الحديث ٩٤٩٢، ورقم الحديث ١٠٢٠٥، مسند ابي داؤد الطيالسي رقم الحديث ٢٦٩٠، صحيح ابن خزيمة رقم الحديث ٢٢٤٩، صحيح ابن حبان رقم الحديث ٤٦٥٦، شعب الايمان رقم الحديث ٣٠٦٣، ورقم الحديث ٨٢٤٦، معجم ابن عساكر رقم الحديث ٥٢١، الكبائر للذهبي ج١ ص٣٣، الزواجر ج ١ ص ٢٨٠، كنز العمال رقم الحديث ٤٣٢٦٢.

(٢) تنبيه الغافلين بأحاديث سيد الأنبياء والمرسلين للسمرقندي ص ١٨٤ بَابُ الْكِبْرِ

(٣) قَالَ بَعْضُ الْحُكَمَاءِ: عَشْرُ خِصَالٍ يُبْغِضُهَا اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى مِنْ عَشَرَةِ أَنْفُسٍ: الْبُخْلُ مِنَ الْأَغْنِيَاءِ، وَالْكِبْرُ مِنَ الْفُقَرَاءِ، وَالطَّمَعُ مِنَ الْعُلَمَاءِ، وَقِلَّةُ الْحَيَاءِ مِنَ النِّسَاءِ، وَحُبُّ الدُّنْيَا مِنَ الشُّيُوخِ، وَالْكَسَلُ مِنَ الشَّبَابِ، وَالْجَوْرُ مِنَ السُّلْطَانِ، وَالْجُبْنُ مِنَ الْغُزَاةِ، وَالْعُجْبُ مِنَ الزُّهَّادِ، وَالرِّيَاءُ مِنَ الْعُبَّادِ. منبهات ابن حجر عسقلاني باب العشاري ص ١٠٣.

Scanned with CamScanner

ښائسته کپړې او ښائسته څپلې اچول تکبر ندی

په دې خبره ځان پوهه کړئ چې ښائسته قيمتي جامې اغوستل . يا ښائسته څپلې استعمالول يا په قيمتي ګاډي کې ګرځيدلو ته تکبّر نه وايي . بلکه تکبّر ديته وايي چې انسان د حق نه انکار کوي ، خپل ځان لوي ګڼړي ، او نورو مسلمانان ورته سپک ښکاري .

١ . په مسلم شريف کې دا خبره صراحةً ذکر ده ، حضرت عبدالله بن مسعود رضي الله عنه فرمايي چې نبي کريم صلى الله عليه وسلم اوفرمايل :

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ .

هغه کس به جنت ته نه داخليږي چې د هغه په زړه کې يوه ذرّه برابر تکبّر وي .

يو سړي عرض اوکړو : اې د الله رسوله ! که يو سړی دا خوښوي چې د هغه جامې دې ښه وي ، او د هغه څپلې دې ښه وي (نو آيا دا هم په تکبر کې راځي ؟) .

رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ورته اوفرمايل :

إِنَّ اللهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ . اَلْكِبْرُ بَطَرُ الْحَقِّ وَغَمْطُ النَّاسِ .

بيشکه الله تعالى جَميل دی او جمال خوښوي ، تکبّر دادی چې انسان د حق نه انکار کوي او خلقو ته په سپک نظر باندې ګوري .(١)

فائده : په دې حديث کې صراحةً دا خبره ذکر شوه چې که يو کس خلقو ته د ځان خودلو

---

(١) عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه . عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : « لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ » قَالَ رَجُلٌ : إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ ثَوْبُهُ حَسَنًا وَنَعْلُهُ حَسَنَةً . قَالَ : « إِنَّ اللهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ . اَلْكِبْرُ بَطَرُ الْحَقِّ وَغَمْطُ النَّاسِ » . صحيح مسلم كِتَابُ الْإِيمَانِ بَابُ تَحْرِيمِ الْكِبْرِ وَبَيَانِهِ رقم الحديث ١٣٧(٩١) ، ورقم الحديث ١٣٩(٩١) . سنن الترمذي أَبْوَابُ الْبِرِّ وَالصِّلَةِ بَابُ مَا جَاءَ فِي الْكِبْرِ رقم الحديث ١٩٩٩ ، مسند احمد رقم الحديث ٣٩٤٧ ، صحيح ابن حبان رقم الحديث ٥٤٦٦ ، الآداب للبيهقي رقم الحديث ٤٨٦ ، شعب الايمان رقم الحديث ٥٧٨٩ ، شرح السنة للبغوي رقم الحديث ٣٥٨٧ باب الكبر ووعيد المتكبرين ، مشكوة المصابيح بَابُ الْغَضَبِ وَالْكِبْرِ اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ رقم الحديث ٥١٠٨(٥) ، كنز العمال رقم الحديث ٧٧٤٧ ، صحيح الترغيب والترهيب رقم الحديث ٢٩١٢(٢٣) .

نه بغير هر وخت ښه لباس اغوستل يا ښه څپلې په خپو كول خوښوي نو دا په تكبر كې نه راځي، بلكه تكبر دادى چې انسان د حق خبرې نه انكار كوي ، او نور خلق ورته سپک ښكاري.

دې كس د نبي عليه السلام نه دا پوښتنه ځكه اوكړه چې ده د متكبرينو خلقو دا عادت ليدلې وُ چې هغوى د فخر واله ښائسته جامې اچوي نو دده په ذهن كې دا سوال پيدا شو چې كيدې شي دا ښه لباس اغوستل يا ښه څپلې په خپو كول به په تكبر كې داخلې وي، نو نبي عليه السلام ورته پوره وضاحت اوكړو چې ښائسته جامو او ښائسته څپلو ته تكبر نه وايي بلكه د تكبر حقيقت دادى چې انسان د حق خبرې نه انكار كوي، خپل ځان اوچت ګڼړي او نور خلق ورته سپک ښكاري.(١)

همدا شان مضمون په نورو احاديثو كې هم ذكر شوى.(٢)

---

(١) (إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ ثَوْبُهُ حَسَنًا وَنَعْلُهُ حَسَنًا) أَيْ: مِنْ غَيْرِ أَنْ يُرَاعِيَ نَظَرَ الْخَلْقِ وَمَا يَتَرَتَّبُ عَلَيْهِ مِنَ الْكِبْرِ وَالْخُيَلَاءِ وَالسُّمْعَةِ وَالرِّيَاءِ، وَعَلَامَةُ صِدْقِهِ أَنْ يُحِبَّ ذَٰلِكَ أَيْضًا فِي الْخَلَاءِ ...... وَلَعَلَّ سَبَبَ السُّؤَالِ مَا ذَكَرَهُ الطِّيبِيُّ أَنَّهُ لَمَّا رَأَى الرَّجُلُ الْعَادَةَ فِي الْمُتَكَبِّرِينَ لُبْسَ الثِّيَابِ الْفَاخِرَةِ وَنَحْوَ ذَٰلِكَ سَأَلَ مَا سَأَلَ. مرقاة المفاتيح ج ٨ ص ٣١٨٩ بَابُ الْغَضَبِ وَالْكِبْرِ اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ في تشريح حديث ٥١٠٨.

(٢) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه. أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَكَانَ رَجُلًا جَمِيلًا. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! إِنِّي رَجُلٌ حُبِّبَ إِلَيَّ الْجَمَالُ. وَأُعْطِيتُ مِنْهُ مَا تَرَى، حَتَّى مَا أُحِبُّ أَنْ يَفُوقَنِي أَحَدٌ. إِمَّا قَالَ: بِشِرَاكِ نَعْلِي، وَإِمَّا قَالَ: بِشِسْعِ نَعْلِي. أَفَمِنَ الْكِبْرِ ذَٰلِكَ؟ قَالَ: لَا. وَلَكِنَّ الْكِبْرَ مَنْ بَطَرَ الْحَقَّ، وَغَمَطَ النَّاسَ. سنن ابى داؤد كِتَاب اللِّبَاسِ بَابُ مَا جَاءَ فِي الْكِبْرِ رقم الحديث ٤٠٩٢ قال الالباني: صحيح الإسناد، صحيح الأدب المفرد للإمام البخاري ج ١ ص ٢٠٩ باب الكبر رقم الحديث ٥٥٦/٤٣٣، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٦٤٧٩، المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ٧٣٦٦، ورقم الحديث ٧٣٦٧، شعب الايمان رقم الحديث ٥٧٨٣.

وفي رواية: .... وَأَنْهَاكَ عَنِ الشِّرْكِ وَالْكِبْرِ. فَقُلْتُ: أَوْ قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ! هَذَا الشِّرْكُ قَدْ عَرَفْنَاهُ فَمَا الْكِبْرُ؟ هُوَ أَنْ يَكُونَ لِأَحَدِنَا حُلَّةٌ يَلْبَسُهَا؟ قَالَ: "لَا". قَالَ: فَهُوَ أَنْ يَكُونَ لِأَحَدِنَا نَعْلَانِ حَسَنَتَانِ لَهُمَا شِرَاكَانِ حَسَنَانِ؟ قَالَ: "لَا". قَالَ: فَهُوَ أَنْ يَكُونَ لِأَحَدِنَا دَابَّةٌ يَرْكَبُهَا؟ قَالَ: "لَا". قَالَ: فَهُوَ أَنْ يَكُونَ لِأَحَدِنَا أَصْحَابٌ يَجْلِسُونَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: "لَا". قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! فَمَا الْكِبْرُ؟ قَالَ: "سَفَهُ الْحَقِّ، وَغَمْصُ النَّاسِ". صحيح الأدب المفرد للإمام البخاري ج ١ ص ٢٠٧ باب الكبر رقم الحديث ٥٤٨/٤٢٦

۲. د ترمذي شريف حديث دی، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

إِنَّ اللهَ يُحِبُّ أَنْ يَرَى أَثَرَ نِعْمَتِهِ عَلَى عَبْدِهِ. (١)

بيشكه الله تعالى دا خوښوي چې په خپل بنده باندې د خپل نعمت آثر اوګوري.

فائده: ددې حديث نه علماؤ دا مسئله معلومه کړې چې کله يو چا ته الله تعالى د دُنيا د نعمتونو نه يو نعمت ورکړې وي نو په کار ده چې دده په بدن باندې د هغې آثر ښکاره شي، مثلاً يو کس مالدار وي نو د خپل حالت موافق کپړې (جامې) دې اغوندي ددې د پاره چې د الله تعالى د نعمت اظهار هم اوشي او غريبانانو ته هم پته اُولږي چې دا مالدار دی نو د زکوة او صدقاتو د پاره به دده ته رجوع کوي. (٢)

۳. په " شامي " کې ذکر دي چې د الله ﷻ د نعمت ظاهرولو په خاطر باندې ښائسته جامې اچول مستحب دي.

په فتاوی هنديه کې ذکر دي چې کله په انسان کې د ښائسته کپړو په اچولو سره تکبر نه پيدا کيږي يعنی د کپړو اچولو نه مخکې يې چې څنګه حالت وي هماغه شان حالت يې د

---

(١) سنن الترمذي أَبْوَابُ الأَدَبِ بَابُ مَا جَاءَ إِنَّ اللهَ تَعَالَى يُحِبُّ أَنْ يَرَى أَثَرَ نِعْمَتِهِ عَلَى عَبْدِهِ رقم الحديث ٢٨١٩ وقال الترمذي: هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ. مسند احمد رقم الحديث ٨١٠٧، و رقم الحديث ١٩٩٣٤، مشكاة المصابيح كِتَابُ اللِّبَاسِ رقم الحديث ٤٣٥٠(٤٧)، رياض الصالحين ج١ ص ٢٦١ رقم الحديث ١/٨٠١.

وفي رواية: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كُلُوا وَاشْرَبُوا وَتَصَدَّقُوا فِي غَيْرِ سَرَفٍ وَلَا مَخِيلَةٍ إِنَّ اللهَ تَعَالَى يُحِبُّ أَنْ يَرَى أَثَرَ نِعْمَتِهِ عَلَى عَبْدِهِ. المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ٧١٨٨، وقال الحاكم: هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحُ الإِسْنَادِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ. ووافقه الذهبي، الآداب للبيهقي رقم الحديث ٣٨٨، شعب الايمان رقم الحديث ٣٢٥١، و رقم الحديث ٥٧٨٥، و رقم الحديث ٥٧٨٦.

(٢) په مرقاة کې د مشکوة شريف د حديث تشريح داسې ذکر ده: (إِنَّ اللهَ يُحِبُّ أَنْ يُرَى): بِصِيغَةِ الْمَجْهُولِ أَيْ يُبْصَرَ وَيَظْهَرَ (أَثَرُ نِعْمَتِهِ): أَيْ إِحْسَانِهِ وَكَرَمِهِ تَعَالَى (عَلَى عَبْدِهِ): فَمِنْ شُكْرِهَا إِظْهَارُهَا، وَمِنْ كُفْرَانِهَا كِتْمَانُهَا. قَالَ الْمُظْهِرُ: يَعْنِي إِذَا آتَى اللهُ عَبْدًا مِنْ عِبَادِهِ نِعْمَةً مِنْ نِعَمِ الدُّنْيَا فَلْيُظْهِرْهَا مِنْ نَفْسِهِ، بِأَنْ يَلْبَسَ لِبَاسًا يَلِيقُ بِحَالِهِ، لِإِظْهَارِ نِعْمَةِ اللهِ عَلَيْهِ، وَلِيَقْصِدَهُ الْمُحْتَاجُونَ لِطَلَبِ الزَّكَاةِ وَالصَّدَقَاتِ. وَكَذَلِكَ الْعُلَمَاءُ يُظْهِرُوا عِلْمَهُمْ لِيَسْتَفِيدَ النَّاسُ مِنْهُمْ. مرقاة المفاتيح ج ٧ ص ٢٧٨٣ كِتَابُ اللِّبَاسِ في تشريح حديث ٤٣٥٠.

Scanned with CamScanner

ښائسته كپړو اچولو نه پس هم وي په زړه كې يې څه تكبر نه راځي نو بيا ښائسته كپړې اچول مباح دي. (١)

امام غزالي رحمه الله هم په احياء العلوم كې دا خبره په تفصيل سره ذكر كړې. (٢)

---

(١) إِعْلَمْ أَنَّ الْكِسْوَةَ مِنْهَا فَرْضٌ وَهُوَ مَا يَسْتُرُ الْعَوْرَةَ وَيَدْفَعُ الْحَرَّ وَالْبَرْدَ ...... وَمُسْتَحَبٌّ: وَهُوَ الزَّائِدُ لِأَخْذِ الزِّينَةِ وَإِظْهَارِ نِعْمَةِ اللهِ تَعَالَى قَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ «إِنَّ اللهَ يُحِبُّ أَنْ يَرَى أَثَرَ نِعْمَتِهِ عَلَى عَبْدِهِ». وَمُبَاحٌ وَهُوَ الثَّوْبُ الْجَمِيلُ لِلتَّزَيُّنِ فِي الْأَعْيَادِ وَالْجُمَعِ وَمَجَامِعِ النَّاسِ لَا فِي جَمِيعِ الْأَوْقَاتِ لِأَنَّهُ صَلَفٌ وَخُيَلَاءُ. وَرُبَّمَا يَغِيظُ الْمُحْتَاجِينَ فَالتَّحَرُّزُ عَنْهُ أَوْلَى. وَمَكْرُوهٌ وَهُوَ اللُّبْسُ لِلتَّكَبُّرِ.

وَفِي الْهِنْدِيَّةِ عَنِ السِّرَاجِيَّةِ: لُبْسُ الثِّيَابِ الْجَمِيلَةِ مُبَاحٌ إِذَا لَمْ يَتَكَبَّرْ. وَتَفْسِيرُهُ أَنْ يَكُونَ مَعَهَا كَمَا كَانَ قَبْلَهَا. رد المحتار على الدر المختار ج٦ ص ٣٥١ كِتَابُ الْحَظْرِ وَالْإِبَاحَةِ فَصْلٌ فِي اللُّبْسِ

په الموسوعة الفقهية كې ذكر دي: قَالَ فِي الْفَتَاوَى الْهِنْدِيَّةِ: وَالْحَاصِلُ أَنَّ كُلَّ مَا كَانَ عَلَى وَجْهِ التَّكَبُّرِ يُكْرَهُ، وَإِنْ فُعِلَ لِحَاجَةٍ أَوْ ضَرُورَةٍ لَا. أَيْ: لَا يُكْرَهُ. الفتاوى الهندية ٥ / ٣٥٩ طبع دار إحياء التراث العربي بيروت

عَلَى هٰذَا فَإِنَّ مَنْ لَبِسَ الثِّيَابَ الْجَمِيلَةَ الرَّفِيعَةَ مِنْ غَيْرِ نِيَّةِ التَّكَبُّرِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ. قَالَ الشَّوْكَانِيُّ رَحِمَهُ اللهُ: وَهٰذَا مِمَّا لَا خِلَافَ فِيهِ فِيمَا أَعْلَمُ. نيل الأوطار ٢ / ١٠٩، وانظر: الفتاوى البزازية لابن البزاز الكردري ٦ / ٣٦٨ مطبوعة بهامش الفتاوى الهندية، والفتاوى الهندية ٥ / ٣٣٦.

بَلْ إِنَّ لُبْسَ رَفِيعِ الثِّيَابِ مِنْ غَيْرِ نِيَّةِ التَّكَبُّرِ، بَلْ بِنِيَّةِ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَقْعٌ فِي قُلُوبِ سَامِعِيهِ وَهُوَ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ كَانَ مُثَابًا. قَالَ الشَّوْكَانِيُّ رَحِمَهُ اللهُ: إِنَّ الْأَعْمَالَ بِالنِّيَّاتِ، فَلُبْسُ الْمُنْخَفِضِ مِنَ الثِّيَابِ تَوَاضُعًا وَكَسْرًا لِسَوْرَةِ النَّفْسِ الَّتِي لَا يُؤْمَنُ عَلَيْهَا مِنَ التَّكَبُّرِ إِنْ لَبِسَتْ غَالِيَ الثِّيَابِ مِنَ الْمَقَاصِدِ الصَّالِحَةِ الْمُوجِبَةِ لِلْمَثُوبَةِ مِنَ اللهِ، وَلُبْسُ الْغَالِي مِنَ الثِّيَابِ عِنْدَ الْأَمْنِ عَلَى النَّفْسِ مِنَ التَّسَامِي الْمَشُوبِ بِنَوْعٍ مِنَ التَّكَبُّرِ لِقَصْدِ التَّوَصُّلِ بِذٰلِكَ إِلَى تَمَامِ الْمَطَالِبِ الدِّينِيَّةِ مِنْ أَمْرٍ بِمَعْرُوفٍ أَوْ نَهْيٍ عَنْ مُنْكَرٍ عِنْدَ مَنْ لَا يَلْتَفِتُ إِلَّا إِلَى ذَوِي الْهَيْئَاتِ لَا شَكَّ أَنَّهُ مِنَ الْمُوجِبَاتِ لِلْأَجْرِ، لٰكِنَّهُ لَا بُدَّ مِنْ تَقْيِيدِ ذٰلِكَ بِمَا يَحِلُّ لُبْسُهُ شَرْعًا. نيل الأوطار ٢ / ١١٠. الموسوعة الفقهية الكويتية ج ٣٤ ص ١٦٧ حرف الكاف كبر

(٢) إعلم أن الثوب الجديد ليس من ضرورته أن يكون من التكبر في حق كل أحد في كل حال، وهو الذي أشار إليه رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. وهو الذي عرفه رسول الله صلى الله عليه وسلم من حال ثابت بن قيس إذ قال إني امرؤ حبب إلي من الجمال ما ترى ... احياء علوم الدين ج ٣ ص ٣٥٦ كتاب ذم الكبر والعجب

Scanned with CamScanner

د تکبّر نه بچ کيدونکي د پاره د جنت زيرئ

رسولُ الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

مَنْ مَاتَ وَهُوَ بَرِيْءٌ مِنْ ثَلَاثٍ: اَلْكِبْرِ، وَالْغُلُوْلِ، وَالدَّيْنِ دَخَلَ الْجَنَّةَ .(١)

څوک چې وفات شو او دا د درې (٣) شيانو نه بَرِي (پاک) وُ نو دا به جنت ته داخليږي: يو : تکبّر ، دويم : په مالِ غنيمت کې خيانت کول ، او دريم قرض .

(**نوټ** : کوم قرض چې انسان په خپل اِختيار باندې راواخلي ، بيا يې ددې د أداء کولو اِراده نه وي او په دې حالت کې وفات شي نو دا قبيحه گناه ده .
البته که د ضرورت په وجه يې قرض راخيستې وي او د أداء کولو اِراده يې وي خو په دې دَوران کې وفات شي نو بيا په دې وعيد کې نه راځي) .

د تکبّر نقصانات او ضررونه

د تکبّر په وجه انسان د الله تعالى د غضب مستحق گرځي ، د الله ﷻ د رَحمت نه لرې کيږي ، د عبادت توفيق ورنه سَلب کيږي ، د قرآن کريم په آيتونو باندې ورته پوهه نه نصيبه کيږي ، د حق نه اِنکار کوي او د الله د عذاب مستحق جوړيږي .
د تکبّر په وجه د انسان په عقل کې کمې راځي ، د عُمر برکت يې ختميږي ، سِينه يې تنګيږي ، د متکبّر سره د خلقو بُغض او نفرت پيدا کيږي او خلق دده د ملګرتيا نه ځان لرې ساتي .(٢)

---

(١) سنن الترمذي أبواب البر باب ما جاء في الغلول رقم الحديث ١٥٧٢ قال الالباني: صحيح . المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ٢٢١٨ وقال الحاكم : هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ الشَّيْخَيْنِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ . مشكاة المصابيح رقم الحديث ٢٩٢١(٢٣) ، شعب الايمان رقم الحديث ٥١٥١ ، السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ١٨٢٠٨ ، كنزالعمال رقم الحديث ٤٣٩٥١ ، صحيح الترغيب والترهيب رقم الحديث ٢٨٩٢(٣) الترغيب في التواضع والترهيب من الكبر والعجب والافتخار .

(٢) په نضرة النعيم کې د تکبّر نقصانات داسې ذکر دي ، مِنْ مَضَارِ الْكِبْرِ : (١) طَرِيْقٌ مُوْصِلٌ إِلَى غَضَبِ اللهِ وَسَخَطِهِ . (٢) دَلِيْلُ سُقُوْطِ النَّفْسِ وَانْحِطَاطِهَا . (٣) يُوْرِثُ الْبُعْدَ عَنِ اللهِ وَالْبُعْدَ عَنِ النَّاسِ . (٤) اَلشُّعُوْرُ بِالْعُزْلَةِ وَضِيْقِ النَّفْسِ وَقَلَقِهَا . (٥) اِشْمِئْزَازُ النَّاسِ مِنْهُ وَتَفَرُّقُهُمْ مِنْ حَوْلِهِ . ←←←←←←←

د تکبّر اسباب

امام ماوردي رَحِمَهُ اللهُ ذکر کړي چې د تکبّر ډير آسباب دي خو غټ سبب په کې دا دی چې انسان ته کله قوّت (حکومت يا بله غټه عُهده) ملاوَ شي، حُکم يې په هر چا چليږي، او دده سره په مرتبه کې برابر خلقو سره يې مجلس کم وي (يعنی دده مرتبه په نورو باندې اُوچته وي نو په داسې کس کې تکبّر پيدا کيږي). (١)

امام غزالي رَحِمَهُ اللهُ ذکر کړي چې کله په انسان کې عُجب راشي (يعنی خپل ځان ته غاوره وي، خُود بيني او غرور په کې پيدا شي) نو ددې په وجه هم په انسان کې تکبّر پيدا کيږي. همدا رنګې د رِيا او حسَد په وجه هم په انسان کې تکبّر پيدا کيږي. (٢)

علامه ابن حجر رَحِمَهُ اللهُ ذکر کړي چې کله د انسان دا عقيده وي چې زه د نورو نه په عِلم، عمل، نسب، جمال، مرتبې، قوّت او پيرَويانو په اِعتبار سره زيات يم نو په داسې کس کې تکبّر پيدا کيږي. (٣)

د تکبّر علامات

اګر چې تکبّر په انسان کې يو صفتِ نفسي (د زړه صفت) دی خو بيا هم ددې ظاهري ډير

←←←← (٦) إِسْتِحْقَاقُ الْعَذَابِ فِي النَّارِ. (٧) هَلَاكُ النَّفْسِ وَذَهَابُ الْبَرَكَةِ مِنَ الْعُمُرِ. (٨) اَلْكِبْرُ مِنَ الْأَسْبَابِ الَّتِي تُبْعِدُ الْمُتَكَبِّرَ عَنْ طَاعَةِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ. (٩) جَزَاءُ الْمُتَكَبِّرِ الطَّرْدُ مِنْ رَحْمَةِ اللهِ. (١٠) اَلْمُتَكَبِّرُوْنَ يَصْرِفُهُمُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْ آيَاتِهِ فَتَعْمٰى بَصَائِرُهُمْ وَلَا يَرَوْنَ الْحَقَّ. نضرة النعيم في مكارم اخلاق الرسول الكريم - صلى الله عليه وسلم ج ١١ ص ٥٣٨٠ الكبر والعجب.

(١) وَلِلْكِبْرِ أَسْبَابٌ: فَمِنْ أَقْوَى أَسْبَابِهِ عُلُوُّ الْيَدِ، وَنُفُوْذُ الْأَمْرِ، وَقِلَّةُ مُخَالَطَةِ الْأَكْفَاءِ. ادب الدنيا والدين للماوردي ج ١ ص ٢٣٩ اَلْبَابُ الْخَامِسُ أَدَبُ النَّفْسِ اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ فِي مُجَانَبَةِ الْكِبْرِ وَالْإِعْجَابِ

(٢) وأمّا الكِبر الظاهر فأسبابه ثلاثةٌ: سببٌ في المتكبر، وسببٌ في المتكبر عليه، وسببٌ فيما يتعلق بغيرهما. أمّا السبب الذي في المتكبّر فهو العجب، والّذي يتعلّق بالمتكبّر عليه هو الحقد والحسد، والّذي يتعلّق بغيرهما هو الرّياء. احياء علوم الدين ج ٣ ص ٣٥٣ كتاب ذم الكبر والعجب بيان البواعث على التكبر واسبابه المهيجة له

(٣) ثُمَّ الْحَامِلُ عَلَى التَّكَبُّرِ هُوَ اعْتِقَادُ كَمَالِ تَمَيُّزِهِ عَلَى الْغَيْرِ بِعِلْمٍ أَوْ عَمَلٍ أَوْ نَسَبٍ أَوْ مَالٍ أَوْ جَمَالٍ أَوْ جَاهٍ أَوْ قُوَّةٍ أَوْ كَثْرَةِ أَتْبَاعٍ. الزواجر عن اقتراف الكبائر ج ١ ص ١١٩ اَلْكَبِيْرَةُ الرَّابِعَةُ الْكِبْرُ وَالْعُجْبُ وَالْخُيَلَاءُ

Scanned with CamScanner

علامات دي، يو څو په كې دادي:

۱. كله چې بل كس دده سره خبري كوي نو دا ورنه د تكبّر په وجه مخ آروي. او هغه ته هيڅ توّجه نه وركوي. دا د متكبّرينو صفت دی.

۲. په تكبّر باندې تلل او په تللو كې ځان اُوچت ګڼړل.

په قرآن كريم كې ددې دواړو نه منع راغلې ده، حضرت لقمان چې كله خپل ځوي ته نصيحت كولو نو دا يې هم ورته فرمايلي وو:

﴿وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾.(۱)

ترجمه: او د خلقو نه خپل مخ مه آړوه، او په زمكه باندې په غرور (تكبر) سره مه ځه، بيشكه الله تعالى هر مغرور فخر كوونكى نه خوښوي.

د قرآن كريم په نورو آيتونو كې په تكبّر سره د تللو نه منع راغلى. (۲)

او په احاديثو كې ذكر دي چې يو كس به په تكبّر سره تللو نو الله تعالى په زمكه كې ژوندې ښخ كړو او تر قيامته پورې به همداسې لاندې روان وي. (۳)

---

(۱) لقمان آية ۱۸.

(۲) الله تعالى فرمايي: ﴿وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا ۖ إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَن تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا﴾.
الاسراء (بني اسرائيل) آية ۳۷.

ترجمه: او په زمكه باندې په غرور (تكبّر) مه ګرځه، بيشكه ته هيڅ كله زمكه نشې شلولى، او هيڅ كله به اُوږدوالي كې غرونو ته نشې رسيدى.

د الله تعالى رښتيني بندګانو شان دادى چې دوى په زمكه باندې ډير په عاجزى سره ګرځي، الله تعالى فرمايي:

﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَٰنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا﴾. الفرقان آية ٦۳.

ترجمه: او د الله تعالى (رښتيني) بندګان هغه خلق دي چې په زمكه باندې په قلاره (عاجزى) سره ګرځي.

(۳) قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: بَيْنَمَا رَجُلٌ يَجُرُّ إِزَارَهُ مِنَ الْخُيَلَاءِ، خُسِفَ بِهِ، فَهُوَ يَتَجَلْجَلُ فِي الْأَرْضِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. صحيح البخاري رقم الحديث ۳۴۸۵ كِتَابُ أَحَادِيثِ الْأَنْبِيَاءِ بَابُ حَدِيثِ الْغَارِ، و رقم الحديث ۵۷۹۰ كِتَابُ اللِّبَاسِ بَابُ مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ مِنَ الْخُيَلَاءِ، سنن النسائي رقم الحديث ۵۳۲٦ التغليظ في جر الازار، مشكاة المصابيح كتاب اللباس الفصل الاول رقم الحديث ۴۳۱۳(۱۰). ←←←←←←

۳. په مجلس کې په کمزورو خلقو باندې خپل ځان اُوچت ګنړل ، یا کمزوري خلق د مجلس نه شړل. په قرآن کریم کې ددینه هم منع راغلې .

۴. غریبانانو او کمزورو خلقو ته دومره سپک کتل چې په هغوی باندې سلام هم نه اچوي، او د هغوی سره مصافحه هم نه کوي .

۵. د تکبّر په وجه د تپولو نه مخکې تلل، یا د تکبّر په وجه په خپله (په سورلۍ) سور تلل او نور خلق د ځان سره پیاده روانول . (البته که د تکبّر په وجه نه وي نو بیا خیر دی) .

٦. خپله کیناستل او د تکبّر په وجه نور خلق ځانته اُودرول ، یا د مجلس نه د تللو په وخت د تکبّر په وجه د مجلس واله ؤ نه ده ته د اُودریدو مطالبه کول . په احادیثو کې ددینه منع راغلې .

البته که مجلس ته د چا والدین راشي ، یا عادل بادشاه ، یا عالِم ، او یا بل مشر (سپین ګیرې) کس راشي او دا ورته د تعظیم په وجه اُودریږي نو دا خیر دی .

۷. په خپله د رُوټۍ مینځ (یعنی بهتره حصه) خوړل او د تکبّر په وجه نورو خلقو ته د روټۍ سوزیدلې یا اُومې غاړې پریخودل . یا په خپله ښه روټۍ خوړل او نوکرانو ته بې کاره خوراک ورکول .

۸. د تکبّر په وجه باندې تکیه وهلو حالت کې روټۍ خوړل .

خو که د تکبّر نه بغیر یې د تکیه وهلو په حالت کې روټۍ خوړله نو په دې کې د علماؤ اختلاف دی : د بعضو په نزد باندې بغیر د عُذر نه دا مکروه ده او که عُذروُ نو بیا جائز ده .

او بعضې علماء بغیر د تکبّر نه تکیه وهلو حالت کې خوراک کول مطلقًا جائز ګنړي .

۹. د تکبّر په وجه پیڼڅې د ځنګرو نه ښکته ساتل . په احادیثو کې ددې سختې سزاګانې ذکر شوي . البته د عُذر په وجه خیر دی . جمهور علماء وایي چې د تکبّر او ضرورت نه بغیر پیڼڅې د ځنګرو نه ښکته ساتل مکروهِ تنزیهي دي .

←←← وفي رواية : عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي قَدْ أَعْجَبَتْهُ جُمَّتُهُ وَبُرْدَاهُ ، إِذْ خُسِفَ بِهِ الْأَرْضُ ، فَهُوَ يَتَجَلْجَلُ فِي الْأَرْضِ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ . صحيح مسلم كتاب اللباس والزينة باب تحريم التبختر في المشي مع إعجابه بثيابه رقم الحديث ٥٠ (٢٠٨٨) ، سنن الترمذي رقم الحديث ٢٤٩١ ، صحيح ابن حبان رقم الحديث ٥٦٨٢ ، ورقم الحديث ٧٨١٣ ، مجمع الزوائد رقم الحديث ٨٥٣٢ .

په "الموسوعة الفقهية" کې د تکبّر دا علامات پوره تفصيل سره ذکر شوي.(١)

---

(١) مَظَاهِرُ الْكِبْرِ: الْكِبْرُ صِفَةٌ نَفْسِيَّةٌ فِي الْإِنْسَانِ، لَهَا مَظَاهِرُ أَكْثَرُ مِنْ أَنْ تُحْصَى. وَمِنْ هَذِهِ الْمَظَاهِرِ: أ. تَصْعِيرُ الْوَجْهِ: وَهُوَ يَعْنِي مَيْلَ الْعُنُقِ، وَالْإِشَاحَةَ بِالْوَجْهِ عَنِ النَّظَرِ كِبْرًا، وَهُوَ مِنْ صِفَاتِ الْمُتَكَبِّرِينَ. وَلِذَلِكَ نَهَى اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ بِقَوْلِهِ جَلَّ شَأْنُهُ: {وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ}. ب. الِاخْتِيَالُ فِي الْمَشْيِ: وَهُوَ يَعْنِي التَّبَخْتُرَ وَالتَّعَالِيَ فِي الْمِشْيَةِ، وَهُوَ مُحَرَّمٌ بِقَوْلِهِ تَعَالَى: {وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا} ...... ج. التَّرَفُّعُ عَنْ مُجَالَسَةِ مَنْ هُوَ أَدْنَى مِنْهُ. كَمَا تَرَفَّعَ الْمُشْرِكُونَ عَنْ مُجَالَسَةِ الْفُقَرَاءِ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: سَلْمَانَ وَصُهَيْبٍ وَبِلَالٍ وَخَبَّابٍ، وَنَحْوِهِمْ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَجْمَعِينَ. حَيْثُ قَالُوا لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَوْ طَرَدْتَ هَؤُلَاءِ عَنْكَ لَغَشِينَاكَ وَحَضَرْنَا مَجْلِسَكَ. فَقَدْ رَوَى سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سِتَّةَ نَفَرٍ، فَقَالَ الْمُشْرِكُونَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اطْرُدْ هَؤُلَاءِ لَا يَجْتَرِئُونَ عَلَيْنَا. قَالَ: وَكُنْتُ أَنَا وَابْنُ مَسْعُودٍ وَرَجُلٌ مِنْ هُذَيْلٍ وَبِلَالٌ وَرَجُلَانِ لَسْتُ أُسَمِّيهِمَا، فَوَقَعَ فِي نَفْسِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقَعَ. فَحَدَّثَ نَفْسَهُ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: {وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ}. وَيَدْخُلُ فِي التَّرَفُّعِ عَنِ الْمُجَالَسَةِ التَّرَفُّعُ عَنِ الزِّيَارَةِ، لِأَنَّ مَنْ تَرَفَّعَ عَنْ مُجَالَسَةِ شَخْصٍ تَكَبُّرًا تَرَفَّعَ عَنْ زِيَارَتِهِ. د. التَّرَفُّعُ عَنِ السَّلَامِ أَوْ مُصَافَحَةِ مَنْ هُوَ أَدْنَى مِنْهُ مَنْزِلَةً فِي الْمَالِ أَوِ الْجَاهِ أَوْ نَحْوِ ذَلِكَ احْتِقَارًا لَهُ. هـ. أَنْ يَمْشِيَ وَيَمْشِيَ أَتْبَاعُهُ خَلْفَهُ: يُكْرَهُ لِلرَّجُلِ أَنْ يَمْشِيَ وَمَعَهُ أَتْبَاعُهُ مِنْ جُنْدٍ أَوْ تَلَامِيذَ أَوْ أَنْصَارٍ يَمْشُونَ خَلْفَهُ، إِذَا أَرَادَ بِذَلِكَ التَّكَبُّرَ. و. الرُّكُوبُ وَمَعَهُ أَتْبَاعُهُ: يُكْرَهُ لِلرَّجُلِ الرُّكُوبُ وَمَعَهُ رَجَّالَةٌ يَمْشُونَ إِذَا أَرَادَ بِهِ التَّكَبُّرَ. ز. حُبُّ الْقِيَامِ لَهُ: وَالْقِيَامُ عَلَى ضَرْبَيْنِ: الْأَوَّلُ: قِيَامٌ عَلَى رَأْسِهِ وَهُوَ قَاعِدٌ، فَهَذَا مَنْهِيٌّ عَنْهُ. قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَتَمَثَّلَ لَهُ الرِّجَالُ قِيَامًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ. وَهَذِهِ عَادَةُ الْأَعَاجِمِ وَالْمُتَكَبِّرِينَ. الثَّانِي: قِيَامٌ عِنْدَ مَجِيءِ الْإِنْسَانِ. فَقَدْ كَانَ السَّلَفُ لَا يَكَادُونَ يَفْعَلُونَهُ. قَالَ أَنَسٌ رضي الله عنه: لَمْ يَكُنْ شَخْصٌ أَحَبَّ إِلَيْهِمْ - أَيْ: إِلَى الصَّحَابَةِ - مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. قَالَ: وَكَانُوا إِذَا رَأَوْهُ لَمْ يَقُومُوا لِمَا يَعْلَمُونَ مِنْ كَرَاهِيَتِهِ لِذَلِكَ. (سنن الترمذي). وَقَدْ قَالَ الْعُلَمَاءُ: يُسْتَحَبُّ الْقِيَامُ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْإِمَامِ الْعَادِلِ وَفُضَلَاءِ النَّاسِ، وَقَدْ صَارَ هَذَا كَالشِّعَارِ بَيْنَ الْأَفَاضِلِ. فَإِذَا تَرَكَهُ الْإِنْسَانُ فِي حَقِّ مَنْ يَصْلُحُ أَنْ يُفْعَلَ فِي حَقِّهِ لَمْ يَأْمَنْ أَنْ يَنْسُبَهُ إِلَى الْإِهَانَةِ وَالتَّقْصِيرِ فِي حَقِّهِ فَيُوجِبُ ذَلِكَ حِقْدًا. وَاسْتِحْبَابُ هَذَا فِي حَقِّ الْقَائِمِ لَا يَمْنَعُ الَّذِي يُقَامُ لَهُ أَنْ يَكْرَهَ ذَلِكَ، وَيَرَى أَنَّهُ لَيْسَ بِأَهْلٍ لِذَلِكَ. ح. التَّمَيُّزُ فِي الطَّعَامِ: ذَكَرَ فِي الْفَتَاوَى الْهِنْدِيَّةِ أَنَّهُ يُكْرَهُ لِلرَّجُلِ أَنْ يَأْكُلَ وَسَطَ الْخُبْزِ وَيَدَعَ حَوَاشِيَهُ لِغَيْرِهِ، لِأَنَّ فِيهِ تَكَبُّرًا. ←←←←←←←←←←←←

همدارنګې امام غزالي رَحِمَهُ اللهُ هم په " احياء العلوم " کې ددې مذکوره ځايونو نه علاوه نور ځايونه هم په تفصيل سره ذکر کړي. (١)

←←← وَيُكْرَهُ أَنْ يَأْكُلَ الْخُبْزَ الْحَوَارِيَّ ـ أَيْ: الْأَبْيَضَ ـ وَيَطْعَمَ مَا لِيَكُنْهُ خُشْكَارٌ، أَيْ: الْأَسْمَرَ. ط. الْأَكْلُ مُتَّكِئًا: اِتَّفَقُوا عَلَى تَحْرِيمِ الْأَكْلِ مُتَّكِئًا تَكَبُّرًا. فَإِنْ كَانَ لِغَيْرِ التَّكَبُّرِ فَقَدِ اخْتَلَفُوا فِي كَرَاهَتِهِ. فَكَرِهَهُ بَعْضُهُمْ؛ لِأَنَّهُ مِنْ فِعْلِ الْمُتَكَبِّرِينَ، وَأَصْلُهُ مَأْخُوذٌ مِنْ مُلُوكِ الْعَجَمِ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ بِالْمَرْءِ مَانِعٌ لَا يَتَمَكَّنُ مَعَهُ مِنَ الْأَكْلِ إِلَّا مُتَّكِئًا فَيُبَاحُ لَهُ ذَلِكَ. وَأَبَاحَهُ الْبَعْضُ الْآخَرُ. وَقَدْ نُقِلَ عَنْ بَعْضِ السَّلَفِ جَوَازُ الْأَكْلِ مُتَّكِئًا. بَيْنَمَا يَنْقُلُ إِبْرَاهِيمُ النَّخَعِيُّ عَنِ السَّلَفِ أَنَّهُمْ كَانُوا يَكْرَهُونَ أَنْ يَأْكُلُوا تُكَأَةً. وَلَكِنَّهُ جَعَلَ عِلَّةَ ذَلِكَ مَخَافَةَ أَنْ تَعْظُمَ بُطُونُهُمْ. وَالْأَصْلُ فِي ذَلِكَ قَوْلُهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنِّي لَا آكُلُ مُتَّكِئًا (صحيح البخاري) ي. لُبْسُ جُلُودِ الْحَيَوَانَاتِ الْكَاسِرَةِ: يَحْرُمُ لُبْسُ جُلُودِ الْحَيَوَانَاتِ الْكَاسِرَةِ كَالنُّمُورِ وَالسِّبَاعِ تَكَبُّرًا. وَإِذَا حَرُمَ لُبْسُهَا فَإِنَّهُ يَحْرُمُ فَرْشُهَا تَكَبُّرًا فِي الْبُيُوتِ الَّتِي يُسْتَقْبَلُ فِيهَا الضُّيُوفُ. وَلَكِنْ لَا بَأْسَ أَنْ يُجْعَلَ مِنْهَا مُصَلًّى أَوْ مِيثَرَةُ السَّرْجِ. ك. إِطَالَةُ الثَّوْبِ إِلَى أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ: اِتَّفَقُوا عَلَى تَحْرِيمِ إِطَالَةِ الثَّوْبِ إِلَى أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ اخْتِيَالًا وَتَكَبُّرًا؛ لِقَوْلِهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خُيَلَاءَ لَمْ يَنْظُرِ اللهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. وَاتَّفَقُوا عَلَى إِبَاحَةِ إِطَالَةِ الثَّوْبِ إِلَى أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ لِلْحَاجَةِ، كَمَا إِذَا كَانَ بِسَاقَيْهِ حُمُوشَةٌ ـ أَيْ: دِقَّةٌ وَرِقَّةٌ ـ فَلَا يُكْرَهُ مَا لَمْ يَقْصِدِ التَّدْلِيسَ. وَاخْتَلَفُوا فِي إِطَالَتِهَا إِلَى أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ مِنْ غَيْرِ كِبْرٍ وَلَا اخْتِيَالٍ وَلَا حَاجَةٍ: فَذَهَبَ الْجُمْهُورُ إِلَى الْكَرَاهَةِ التَّنْزِيهِيَّةِ .... الموسوعة الفقهية الكويتية ج ٣٢ ص ١٦٨ كبر

(١) امام غزالي رحمه الله دا ځايونه پوره تفصيل سره ذکر کړي خو زه به ورته څنګ څنګ عنوانات رانقل کړم؛ إِعْلَمْ أَنَّ التَّكَبُّرَ يَظْهَرُ فِي شَمَائِلِ الرَّجُلِ كَصَعَرٍ فِي وَجْهِهِ وَنَظَرِهِ شَزْرًا وَإِطْرَاقِهِ رَأْسَهُ وَجُلُوسِهِ مُتَرَبِّعًا أَوْ مُتَّكِئًا وَفِي أَقْوَالِهِ حَتَّى فِي صَوْتِهِ وَنَغْمَتِهِ وَصِيغَتِهِ فِي الْإِيرَادِ، وَيَظْهَرُ فِي مِشْيَتِهِ وَتَبَخْتُرِهِ وَقِيَامِهِ وَجُلُوسِهِ وَحَرَكَاتِهِ وَسَكَنَاتِهِ وَفِي تَعَاطِيهِ لِأَفْعَالِهِ وَفِي سَائِرِ تَقَلُّبَاتِهِ فِي أَحْوَالِهِ وَأَقْوَالِهِ وَأَعْمَالِهِ. فَمِنَ الْمُتَكَبِّرِينَ مَنْ يَجْمَعُ ذَلِكَ كُلَّهُ. وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَكَبَّرُ فِي بَعْضٍ وَيَتَوَاضَعُ فِي بَعْضٍ.

فَمِنْهَا التَّكَبُّرُ بِأَنْ يُحِبَّ قِيَامَ النَّاسِ لَهُ أَوْ بَيْنَ يَدَيْهِ .... وَمِنْهَا أَنْ لَا يَزُورَ غَيْرَهُ وَإِنْ كَانَ يَحْصُلُ مِنْ زِيَارَتِهِ غَيْرُهُ لِغَيْرِهِ فِي الدِّينِ وَهُوَ ضِدُّ التَّوَاضُعِ .... وَمِنْهَا أَنْ يَسْتَنْكِفَ مِنْ جُلُوسِ غَيْرِهِ بِالْقُرْبِ مِنْهُ إِلَّا أَنْ يَجْلِسَ بَيْنَ يَدَيْهِ وَالتَّوَاضُعُ خِلَافُهُ .... وَمِنْهَا أَنْ لَا يَتَعَاطَى بِيَدِهِ شُغْلًا فِي بَيْتِهِ وَالتَّوَاضُعُ خِلَافُهُ .... احياء علوم الدين ج ٣ ص ٣٥٢ كتاب ذم الكبر والعجب بَيَانُ أَخْلَاقِ الْمُتَوَاضِعِينَ وَمَجَامِعِ مَا يَظْهَرُ فِيهِ أَثَرُ التَّوَاضُعِ وَالتَّكَبُّرِ

د تكبر اقسام

علامه ابن حجر رحمه الله په "الزواجر" كې ذكر كړي چې د تكبر درې قسمونه دي:

اول: په الله تعالى باندې تكبر كول (يعنې يو كس خپل ځان د الله تعالى بنده نه ګڼړي) دا د تكبر په ټولو اقسامو كې بدترين قسم دى لكه د فرعون او نمرود تكبر كول، چې دوى د الله تعالى د بندګۍ نه انكار اوكړو او د خدايي دعوى يې اوكړه، د داسې خلقو د پاره الله ﷻ د جهنم سزا مقرر كړې.

دويم: په رسول الله صلى الله عليه وسلم باندې تكبر كول. يعنې د تكبر، جهالت او عناد په وجه باندې د نبي عليه السلام تابعداري نه كول، لكه د مكې كافرانو يا بعضې نورو ډلو چې د نبي عليه السلام د حكم منلو نه انكار كړې وُ.

دريم: په بندګانو باندې تكبر كول. چې خپل ځان اُوچت ګڼړي او نورو ته سپك ګوري، د هغوى خبرې ته غاړه نه ږدي.

د دې دريم قسم ګناه اګر چې د اولني دوه قسمونو نه كمه ده خو بيا هم دا كبيره ګناه ده، ځكه تكبر او عظمت د الله تعالى خاص صفتونه دي، صرف د الله ﷻ سره لائق دي چې قادر او قوي ذات دى، د عاجز بنده سره تكبر نه ښائي.

اوس چې څوك د الله تعالى سره په دې خاص صفت كې ځان شريكوي نو د دې مثال خو داسې دى لكه يو غلام چې د بادشاه تاج په سر كړي او د هغه په كرسۍ باندې كيني، نو په دې سره خو دا غلام د سزا مستحق ګرځي.

ځكه خو الله تعالى فرمايي چې څوك د ما سره په دې خاص صفت كې ځان شريكوي نو زه به يې جهنم ته داخل كړم او هلاك به يې كړم.(١)

(١) اَلْكِبْرُ إِمَّا عَلَى اللهِ تَعَالَى وَهُوَ أَفْحَشُ أَنْوَاعِ الْكِبْرِ، كَتَكَبُّرِ فِرْعَوْنَ وَنُمْرُوْدَ حَيْثُ اسْتَنْكَفَا أَنْ يَكُوْنَا عَبْدَيْنِ لَهُ تَعَالَى وَادَّعَيَا الرُّبُوْبِيَّةَ. قَالَ تَعَالَى: {إِنَّ الَّذِيْنَ يَسْتَكْبِرُوْنَ عَنْ عِبَادَتِيْ سَيَدْخُلُوْنَ جَهَنَّمَ دَاخِرِيْنَ} [غافر آية ٦٠] أَيْ صَاغِرِيْنَ. {لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيْحُ} [النساء آية ١٧٢] الآية. وَإِمَّا عَلَى رَسُوْلِهِ بِأَنْ يَمْتَنِعَ مِنَ الْإِنْقِيَادِ لَهُ تَكَبُّرًا جَهْلًا وَعِنَادًا. كَمَا حَكَى اللهُ ذٰلِكَ عَنْ كُفَّارِ مَكَّةَ وَغَيْرِهِمْ مِنَ الْأُمَمِ. ←←←←

Scanned with CamScanner

په عامو خلقو باندې تکبّر کول په الله ﷻ باندې د تکبر کولو سبب ګرځي

څوک چې په عامو خلقو باندې تکبّر کوي نو دا په الله ﷻ باندې د تکبّر کولو سبب ګرځي لکه ابلیس چې کله په حضرت آدم علیه السلام باندې تکبّر او حسد اوکړو او وې ویل چې: ﴿أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ﴾ زه خو دده نه ډیر بهتریم.

نو ددې په وجه ده بیا په الله ﷻ باندې هم تکبّر اوکړو، د الله ﷻ حُکم یې هم او نه منل او د همیشه د پاره هلاک شو.

په ځنې علماؤ کې تکبّر ډیر زر پیدا کیږي: د کومو علماؤ زړونه چې د هدایت په رڼا باندې پوره نه وي مُنوّر شوي نو په دوی کې تکبّر ډیر زر پیدا کیږي، ځکه دوی دا نور خلق د خپل ځان په نسبت باندې چارپیان ګنړي، بیا دوی د هغه خلقو په حقوقو کې کوتاهي کوي کوم چې شریعت په دوی باندې لازم کړي، لکه په هغوی باندې سلام اچول، بیمارپُرسي یې کول، په رُونړ تَندي ورسره ملاویدل. حالانکه په کوم عالِم کې چې تکبّر پیدا شي نو دا دده په جهالت باندې دلالت کوي، ځکه دا د الله تعالی د عَظَمت او خپلې آخِرې خاتمې نه غافِله وي.

علامه ابن حجر رَحِمَهُ اللهُ په "الزّواجر" کې دا خبره پوره په تفصیل سره ذکر کړی. (١)

←←←← وَإِمَّا عَلَى الْعِبَادِ بِأَنْ يَسْتَعْظِمَ نَفْسَهُ وَيَحْتَقِرَ غَيْرَهُ وَيَزْدَرِيَهُ فَيَأْبَى عَلَى الْانْقِيَادِ لَهُ أَوْ يَتَرَفَّعَ عَلَيْهِ وَيَأْنَفَ مِنْ مُسَاوَاتِهِ. وَهٰذَا وَإِنْ كَانَ دُوْنَ الْأَوَّلَيْنِ إِلَّا أَنَّهُ عَظِيْمٌ إِثْمُهُ أَيْضًا لِأَنَّ الْكِبْرِيَاءَ وَالْعَظَمَةَ إِنَّمَا يَلِيْقَانِ بِالْمَلِكِ الْقَادِرِ الْقَوِيِّ الْمَتِيْنِ دُوْنَ الْعَبْدِ الْعَاجِزِ الضَّعِيْفِ. فَتَكَبُّرُهُ فِيْهِ مُنَازَعَةٌ لِلّٰهِ فِيْ صِفَةٍ لَا تَلِيْقُ إِلَّا بِجَلَالِهِ. فَهُوَ كَعَبْدٍ أَخَذَ تَاجَ مَلِكٍ وَجَلَسَ عَلَى سَرِيْرِهِ فَمَا أَعْظَمَ اسْتِحْقَاقَهُ لِلْمَقْتِ وَأَقْرَبَ اسْتِعْجَالَهُ لِلْخِزْيِ. وَمِنْ ثَمَّ قَالَ تَعَالٰى كَمَا مَرَّ فِيْ أَحَادِيْثَ: إِنَّ مَنْ نَازَعَهُ الْعَظَمَةَ وَالْكِبْرِيَاءَ أَهْلَكَهُ. أَيْ لِأَنَّهُمَا مِنْ صِفَاتِهِ الْخَاصَّةِ بِهِ تَعَالٰى. فَالْمُنَازِعُ فِيْهِمَا مُنَازِعٌ فِيْ بَعْضِ صِفَاتِهِ تَعَالٰى. الزواجر ج١ ص ١١٨ الكبيرة الرابعة الكبر والعجب والخيلاء

(١) فَإِنَّ التَّكَبُّرَ عَلَى الْخَلْقِ يَدْعُوْ إِلَى التَّكَبُّرِ عَلَى الْخَالِقِ. أَلَا تَرٰى أَنَّ إِبْلِيْسَ لَمَّا تَكَبَّرَ عَلٰى آدَمَ وَحَسَدَهُ بِقَوْلِهِ: ﴿أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ﴾ [الاعراف آيه ١٢] جَرَّهُ ذٰلِكَ إِلَى التَّكَبُّرِ عَلَى اللّٰهِ بِمُخَالَفَةِ أَمْرِهِ فَهَلَكَ هَلَاكًا مُؤَبَّدًا. وَمِنْ ثَمَّ جَعَلَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ عَلَامَةِ الْكِبْرِ بَطَرَ الْحَقِّ أَيْ رَدَّهُ، وَغَمْطَ النَّاسِ: أَيْ احْتِقَارَهُمْ ←←←

Scanned with CamScanner

د تکبّر علاج

تکبّر هلاکوونکې بيماري ده او په هر چا کښې څه ناڅه موجود وي، ددې لرې کول فرضِ عين دي، دا د انسان نه په آسانه نه لرې کيږي، بلکه ددې د پاره پوره هِمت په کار دی.

اوس ددې د علاج د پاره دوه طريقې دي:

اول دا چې انسان د زړه نه د تکبّر جَرړه ختمه کړي.

دويم دا چې د کومو اسبابو په وجه تکبّر پيدا شوې وي هغه اسباب ختم کړي.

←←← وَازْدِرَاؤُهُمْ، ثُمَّ الْحَامِلُ عَلَى التَّكَبُّرِ هُوَ اعْتِقَادُ كَمَالٍ تَمَيَّزَ بِهِ عَلَى الْغَيْرِ بِعِلْمٍ أَوْ عَمَلٍ أَوْ نَسَبٍ أَوْ مَالٍ أَوْ جَمَالٍ أَوْ جَاهٍ أَوْ قُوَّةٍ أَوْ كَثْرَةِ أَتْبَاعٍ. فَالتَّكَبُّرُ أَسْرَعُ إِلَى الْعُلَمَاءِ الَّذِينَ لَمْ يَمْنَحُوا نُورَ التَّوْفِيقِ مِنْهُ إِلَى غَيْرِهِمْ. لِأَنَّ الْوَاحِدَ مِنْهُمْ يَرَى غَيْرَهُ بِالنِّسْبَةِ إِلَيْهِ كَالْبَهِيمَةِ فَيُقَصِّرُ فِي حُقُوقِهِ الَّتِي طَلَبَهَا الشَّارِعُ مِنْهُ كَالسَّلَامِ وَالْعِيَادَةِ وَالْبِشْرِ. وَيَطْلُبُ مِنْهُ أَنْ لَا يُخِلَّ بِشَيْءٍ مِنْ حُقُوقِهِ لِيَحْتَبِيَهُ التَّرَفُّعَ عَلَيْهِ. وَفَاعِلُ ذٰلِكَ أَجْهَلُ الْجَاهِلِينَ لِأَنَّهُ جَهِلَ مِقْدَارَ نَفْسِهِ وَ رَبِّهِ، وَخَطَرَ الْخَاتِمَةِ، وَعَكَسَ الْمَوْضُوعَ. إِذْ مِنْ شَأْنِ الْعِلْمِ أَنْ يُوجِبَ مَزِيدَ الْخَوْفِ وَالتَّوَاضُعِ لِعِظَمِ حُجَّةِ اللهِ عَلَيْهِ بِالْعِلْمِ وَتَقْصِيرِهِ فِي شُكْرِ نِعْمَتِهِ. لٰكِنْ سَبَبُ ذٰلِكَ أَنَّ عِلْمَهُ إِمَّا يَرْجِعُ إِلَى الدُّنْيَا. أَوْ لِأَنَّهُ لَمْ يُخْلِصِ النِّيَّةَ فِيهِ فَخَاضَ فِيهِ عَلَى غَيْرِ وَجْهِهِ فَأَنْتَجَ لَهُ تِلْكَ الْقَبَائِحَ. وَكَذٰلِكَ الْعُلَمَاءُ الَّذِينَ ظَهَرَتْ عَلَيْهِمْ سِيمَا الصَّالِحِينَ يُسْرِعُ إِلَيْهِمُ الْكِبْرُ. لِكَوْنِ النَّاسِ يَتَرَدَّدُونَ إِلَيْهِمْ بِقَضَاءِ مَآرِبِهِمْ وَالْمُبَالَغَةِ فِي إِكْرَامِهِمْ فَيَرَوْنَ حِينَئِذٍ أَنَّهُمْ أَرْفَعُ وَأَحَقُّ بِأَنْ يَكُونَ النَّاسُ دُونَهُمْ لِعَدَمِ وُصُولِهِمْ إِلَى صُوَرِ أَعْمَالِهِمْ. وَمَا دَرَوْا أَنَّ ذٰلِكَ رُبَّمَا يَكُونُ سَبَبًا لِسَلْبِهِمْ. كَمَا وَقَعَ أَنَّ خَلِيعًا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ جَلَسَ إِلَى عَابِدٍ لِيَنْتَفِعَ بِهِ فَأَنِفَ مِنْ مُجَالَسَتِهِ وَطَرَدَهُ. فَأَوْحَى اللهُ تَعَالَى إِلَى نَبِيِّهِمْ أَنَّهُ غَفَرَ لِلْخَلِيعِ وَأَحْبَطَ عَمَلَ الْعَابِدِ. فَالْجَاهِلُ الْعَاصِي إِذَا تَوَاضَعَ وَذَلَّ هَيْبَةً لِلّٰهِ وَخَوْفًا مِنْهُ فَقَدْ أَطَاعَ بِقَلْبِهِ فَهُوَ أَطْوَعُ مِنَ الْعَالِمِ الْمُتَكَبِّرِ وَالْعَابِدِ الْمُعْجَبِ. وَقَدْ يَنْتَهِي الْحُمْقُ وَالْغَبَاوَةُ بِبَعْضِ الْعِبَادِ إِلَى أَنَّهُ إِذَا أُوذِيَ يَتَوَعَّدُ مُؤْذِيَهُ وَيَقُولُ: سَتَرَوْنَ مَا يَحِلُّ بِهِ. وَإِذَا نُكِبَ مُؤْذِيهِ يَعُدُّ ذٰلِكَ مِنْ كَرَامَاتِهِ لِعِظَمِ قَدْرِ نَفْسِهِ عِنْدَهُ وَاسْتِيلَاءِ الْجَهْلِ عَلَيْهِ لِجَمْعِهِ بَيْنَ الْعُجْبِ وَالْكِبْرِ وَالْإِغْتِرَارِ بِاللّٰهِ تَعَالَى. وَقَدْ قَتَلَ جَمَاعَةٌ الْأَنْبِيَاءَ وَمَاتُوا مِنْ غَيْرِ أَنْ يُعَاجَلُوا بِعِقَابٍ فِي الدُّنْيَا فَمَا مَرْتَبَةُ هٰذَا الْجَاهِلِ؟. الزواجر عن اقتراف الكبائر ج ١ ص ١١٩ اَلْكَبِيرَةُ الرَّابِعَةُ اَلْكِبْرُ وَالْعُجْبُ وَالْخُيَلَاءُ

د تکبر جرړې ختمولو علاج : " خپل رب او خپل ځان پېژندل ". د اول قسم علاج تفصيل دادی چې کله انسان خپل رَب او خپل ځان اُوپېژني نو په خپله به دده د زړه نه د تکبُر جَرړه ختمه شي .

يعنی انسان چې کله د الله تعالی عظمت او لويي اوپېژني ، د الله تعالی په کُرفت او د هغه په صفاتو باندې نظر واچوي نو ده ته به معلومه شي چې تکبّر او لويي صرف او صرف د الله ﷻ سره مناسب ده ، د عاجز انسان سره مناسب نده .

همدارنګې چې کله انسان خپل ځان اُوپېژني چې اول زما هيڅ وجود نه وُ بيا الله تعالی زه د يوې نُطفې نه پيدا کړم ، دُنيا ته راغلم ، کمزورې ووم ، بيا الله ﷻ راته قوّت راکړو ، په دُنيا کې چې ګرځم هر وخت په خېټه کې ګندګي ګرځوم ، بيا به وفات کيږم او په قبر کې به د چينجو خوراک جوړيږم ، او آخر به د الله ﷻ د وړاندې حساب ته پيش کيږم ، همدارنګې انسان د قرآن کريم په هغه آيتونو باندې سوچ اوکړي په کوم کې چې د انسان د پيدائش حالت بيان شوی نو هيڅ کله به په ده کې تکبر پيدا نشي .

مشهوره خبره ده : مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ . چا چې خپل نفس (حقيقت) اُوپېژند نو ده خپل رَب اُوپېژند .

امام غزالي رَحِمَهُ اللهُ په " احياء العلوم " کې دا خبره په تفصيل سره ذکر کړی .(١)

---

(١) اعلم أن الكبر من المهلكات ولا يخلو أحد من الخلق عن شيء منه وَإِزَالَتُهُ فَرْضُ عَيْنٍ وَلَا يَزُولُ بِمُجَرَّدِ التَّمَنِّي بل بالمعالجة واستعمال الأدوية القامعة له . وفي معالجته مقامان : أحدهما استئصال أصله من سنخه وقلع شَجَرَتِهِ مِنْ مَغْرِسِهَا فِي الْقَلْبِ . اَلثَّانِي دَفْعُ العارض منه بالأسباب الخاصة التي بها يتكبر الإنسان على غيره . المقام الأول في استئصال أصله وعلاجه عِلْمِيٌّ وَعَمَلِيٌّ وَلَا يَتِمُّ الشِّفَاءُ إِلَّا بِمَجْمُوعِهِمَا .
أَمَّا الْعِلْمِيُّ فَهُوَ أَنْ يَعْرِفَ نَفْسَهُ وَيَعْرِفَ رَبَّهُ تَعَالَى . وَيَكْفِيهِ ذَلِكَ فِي إِزَالَةِ الْكِبْرِ فَإِنَّهُ مَهْمَا عَرَفَ نَفْسَهُ حَقَّ الْمَعْرِفَةِ عَلِمَ أَنَّهُ أذل من كل ذليل وأقل من كل قليل وأنه لا يليق به إلا التواضع والذلة والمهانة وَإِذَا عَرَفَ رَبَّهُ عَلِمَ أَنَّهُ لَا تَلِيقُ الْعَظَمَةُ وَالْكِبْرِيَاءُ إِلَّا بِاللَّهِ أَمَّا مَعْرِفَتُهُ رَبَّهُ وعظمته ومجده فالقول فيه يطول وهو منتهى علم المكاشفة . وَأَمَّا مَعْرِفَتُهُ نَفْسَهُ فَهُوَ أَيْضًا يَطُولُ ..... فمن كان هذا بدؤه وَهَذِهِ أَحْوَالُهُ فَمِنْ ←←←←

همدارنګې علامه ابن قيم رَحِمَهُ اللهُ هم ددې تذکره کړې.(١)

د تکبّر د أسبابو علاج

د دويم قِسم علاج تفصيل دادی چې دکومو اسبابو په وجه تکبّر پيدا شوې وي هغه آسباب ختمول په کار دي ، هغه آسباب دادي :

١. په خپل نَسَب باندې تکبر کول ٢. په خپل ښائست باندې تکبر کول ٣. په خپل قوّت باندې تکبّر کول ٥. په ډير مال او په عهدو باندې تکبّر کول ٦. په عِلم باندې تکبّر کول. اوس ددې د هريو د پاره خپل علاج دی :

←←← أَيْنَ لَهُ الْبَطَرُ وَالْكِبْرِيَاءُ والفخر والخيلاء وهو على التحقيق أخس الأخساء وأضعف الضُّعفاءِ ولٰكِنْ هٰذِهِ عَادَةُ الْخَسِيْسِ إِذَا رُفِعَ مِنْ خِسَّتِهِ شَمَخَ بِأَنْفِهِ وَتَعَظَّمَ ..... احياء علوم الدين ج ٣ ص ٣٥٨ كتاب ذم الكبر والعجب بَيَانُ الطَّرِيقِ فِي مُعَالَجَةِ الْكِبْرِ وَاكْتِسَابِ التَّوَاضُعِ لَه

(١) قَالَ ابْنُ قَيِّمِ الْجَوْزِيَّةِ رَحِمَهُ اللهُ : إِنَّ الْكِبْرَ مِنَ الْمُهْلِكَاتِ، وَمُدَاوَاتُهُ فَرْضُ عَيْنٍ، وَلَكَ فِي مُعَالَجَتِهِ مَقَامَانِ: الْأَوَّلُ : فِي إِسْتِئْصَالِ أَصْلِهِ وَقَطْعِ شَجَرَتِهِ ، وَذٰلِكَ بِأَنْ يَعْرِفَ الْإِنْسَانُ نَفْسَهُ، وَيَعْرِفَ رَبَّهُ. فَإِنَّهُ إِنْ عَرَفَ نَفْسَهُ حَقَّ الْمَعْرِفَةِ عَلِمَ أَنَّهُ أَذَلُّ مِنْ كُلِّ ذَلِيْلٍ، وَيَكْفِيْهِ أَنْ يَنْظُرَ فِي أَصْلِ وُجُوْدِهِ بَعْدَ الْعَدَمِ مِنْ تُرَابٍ، ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ خَرَجَتْ مِنْ مَخْرَجِ الْبَوْلِ، ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ، ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ. فَقَدْ صَارَ شَيْئًا مَذْكُوْرًا بَعْدَ أَنْ كَانَ جَمَادًا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُحِسُّ وَلَا يَتَحَرَّكُ. فَقَدِ ابْتَدَأَ بِمَوْتِهِ قَبْلَ حَيَاتِهِ، وَبِضَعْفِهِ قَبْلَ قُوَّتِهِ، وَبِفَقْرِهِ قَبْلَ غِنَاهُ، وَقَدْ أَشَارَ اللهُ تَعَالَى إِلَى هٰذِهِ بِقَوْلِهِ: {مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ. مِنْ نُطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ. ثُمَّ السَّبِيْلَ يَسَّرَهُ} وَبِقَوْلِهِ: {فَجَعَلْنَاهُ سَمِيْعًا بَصِيْرًا} فَأَحْيَاهُ بَعْدَ الْمَوْتِ، وَأَحْسَنَ تَصْوِيْرَهُ، وَأَخْرَجَهُ إِلَى الدُّنْيَا فَأَشْبَعَهُ وَأَرْوَاهُ، وَكَسَاهُ وَهَدَاهُ وَقَوَّاهُ. فَمَنْ هٰذِهِ بِدَايَتُهُ فَأَيُّ وَجْهٍ لِكِبْرِهِ وَفَخْرِهِ ؟ . عَلَى أَنَّهُ لَوْ دَامَ لَهُ الْوُجُوْدُ عَلَى اخْتِيَارِهِ لَكَانَ لِطُغْيَانِهِ طَرِيْقٌ. بَلْ قَدْ سَلَّطَ عَلَيْهِ الْأَخْلَاطَ الْمُتَضَادَّةَ، وَالْأَمْرَاضَ الْهَائِلَةَ. بَيْنَمَا بُنْيَانُهُ قَدْ تَمَّ، إِذْ هُوَ قَدْ هَوَى وَتَهَدَّمَ. لَا يَمْلِكُ لِنَفْسِهِ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا. بَيْنَمَا هُوَ يَذْكُرُ الشَّيْءَ فَيَنْسَاهُ، وَيَسْتَلِذُّ الشَّيْءَ فَيُرْدِيْهِ، وَيَرُوْمُ الشَّيْءَ فَلَا يَنَالُهُ. ثُمَّ لَا يَأْمَنُ أَنْ يُسْلَبَ حَيَاتَهُ بَغْتَةً. هٰذَا أَوْسَطُ حَالِهِ، وَذَاكَ أَوَّلُ أَمْرِهِ . وَأَمَّا آخِرُ أَمْرِهِ: فَالْمَوْتُ الَّذِيْ يُعِيْدُهُ جَمَادًا كَمَا كَانَ. ثُمَّ يُلْقَى فِي التُّرَابِ فَيَصِيْرُ جِيْفَةً مُنْتِنَةً، وَتَبْلَى أَعْضَاؤُهُ، وَتَنْخَرُ عِظَامُهُ، وَيَأْكُلُ الدُّوْدُ أَجْزَاءَهُ، وَيَعُوْدُ تُرَابًا يُعْمَلُ مِنْهُ الْكِيْزَانُ ، وَيُعْمَرُ مِنْهُ الْبُنْيَانُ، ثُمَّ بَعْدَ طُوْلِ الْبِلَى تُجْمَعُ أَجْزَاؤُهُ الْمُتَفَرِّقَةُ وَيُسَاقُ إِلَى الْحِسَابِ. مختصر منهاج القاصدين ٢٥١ ، الموسوعة الفقهية الكويتية ج٣٤ ص ١٧٠ كِبْر عِلَاجُ الْكِبْرِ

د نسب په وجه د پيدا شوي تکبر علاج : که په چا کې تکبّر د خپل نسب په وجه پيدا شوې وي يعنی دده نسب ډير اوچت وي نو ددې علاج دادی چې دادې د ځان سره دا سوچ اوکړي چې زه خو د بل چا په کمال باندې تکبّر کوم حالانکه انسان ته د بل په کمال باندې تکبّر ندې په کار. بل دا چې دا دې د ځان سره دا سوچ اوکړي چې زما پلار نيکه خو هم د نطفې نه پيدا شوي وو نو بيا زه د هغوی په کمال باندې ولې تکبّر اوکړم ؟ (١)

د ښائست په وجه د پيدا شوي تکبر علاج : که په چا کې تکبّر د خپل ښائست په وجه پيدا شوې وي نو ددې علاج دادی چې دا دې خپل باطن ته د عقلاؤ په نظر باندې اوګوري، خپل ظاهر ته د چارپيانو په نظر باندې او نه ګوري .

يعنی که يو کس خپل باطن ته سوچ اوکړي نو ورته به معلومه شي چې هر وخت د انسان په کولمو کې ګندګي وي .

که صفائي اونکړي نو په پوزه او غوږونو کې يې ګندګي وي ، د تخرګونو نه يې بدبوئي ځي ، هره ورځ دوه يا درې پيرې بَدبُودار آودس ماتې کوي ، بيا يې په خپلو لاسونو باندې وينځي . انسان په اِبتداء کې د ګنده نُطفې نه پيدا شوی (د مور په خېټه کې يې خوراک د حيض ګنده وينه وي) ، دوه پيرې د تَشو مِتيازو د لارې نه راأوتې دی ، او دده دا حُسن دائمي ندی بلکه آخر ختمېدونکې دی .

نو چې کله انسان دا خبرې ذهن ته راولي نو بيا به هيڅ کله په خپل حُسن باندې تکبّر

---

(١) وَالثَّانِي: مَنِ اعْتَرَاهُ الْكِبْرُ مِنْ جِهَةِ النَّسَبِ، فَلْيَعْلَمْ أَنَّ هٰذَا تَعَزُّزٌ بِكَمَالِ غَيْرِهِ، ثُمَّ يَعْلَمُ أَبَاهُ وَجَدَّهُ، فَإِنَّ أَبَاهُ الْقَرِيبَ نُطْفَةٌ قَذِرَةٌ، وَأَبَاهُ الْبَعِيدَ تُرَابٌ. الموسوعة الفقهية الكويتية ج٣٤ ص ١٧١ كِبْر علاج الكبر

په احياء العلوم کې ذکر دي ، الثاني أن يعرف نسبه الحقيقي فيعرف أَبَاهُ وَجَدَّهُ فَإِنَّ أَبَاهُ الْقَرِيبَ نُطْفَةٌ قَذِرَةٌ وجده البعيد تراب ذليل وقد عرفه الله تعالى نسبه فقال (الذي أحسن كل شيء خلقه وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ ثُمَّ جَعَلَ نسله من سلالة من ماء مهين) فمن أصله التراب المهين الذي يداس بالأقدام ثم خمر طينة حتى صار حمأ مسنوناً كيف يتكبر وأخس الأشياء ما إليه انتسابه إذ يقال يا أذل من التراب ويا أنتن من الحمأة ويا أقذر من المضغة . احياء علوم الدين ج ٣ ص ٣٦١ كتاب ذم الكبر والعجب بيان الطريق في معالجة الكبر واكتساب التواضع له

Scanned with CamScanner

اونکړي. (۱)

د قوت په وجه د پیدا شوي تکبر علاج: که په چا کې تکبر د خپل قوّت او طاقت په وجه پیدا شوي وي (یعنی قوّت په کې زیات وي او د دې په وجه تکبر کوي) نو د دې علاج دادی چې دا دې د ځان سره سوچ اوکړي چې که الله تعالی په ده باندې څه سخته بیماري راولي یا یې یو رګ بند شي نو بیا به سخت عاجز شي.

همدارنګې که یو کس ډیر قوي وي خو چې د ده نه مچ څه څیز اوتختوي نو دا یې ورته نشي راخلاصولی.

یا ده په پوزه کې ماشې ننوځي، یا یې په غوږ کې میږې ننوځي نو دا ټول قوّت ورله

---

(۱) وَمِنْ اعْتِرَاهُ الكِبْرُ بِالجَمَالِ فَلْيَنْظُرْ إِلى بَاطِنِهِ نَظَرَ العُقَلَاءِ، وَلَا يَنْظُرْ إِلى ظَاهِرِهِ نَظَرَ البَهَائِمِ. الموسوعة الفقهية الكويتية ج۳۴ ص ۱۷۱ كِبْر عِلَاجُ الكِبْرِ

په احیاء العلوم کې ذکر دي: اَلسَّبَبُ الثَّانِي التَّكَبُّرُ بِالجَمَالِ. وَدَوَاؤُهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلى بَاطِنِهِ نَظَرَ العقلاء ولاينظر إلى ظاهره نَظَرَ البَهَائِمِ. وَمَهْمَا نَظَرَ إِلى بَاطِنِهِ رَأَى مِنَ القَبَائِحِ مَا يُكَدِّرُ عَلَيْهِ تَعَزُّزَهُ بِالجَمَالِ. فإنه وكل به الأقذار في جميع أجزائه الرجيع في أمعائه. والبول في مثانته. والمخاط في أنفه. والبزاق في فيه والوسخ في أذنيه. والدم في عروقه. والصديد تحت بشرته. والصنان تحت إبطه. يغسل الغائط بيده كل يوم دفعة أو دفعتين. ويتردد كل يوم إلى الخلاء مرة أو مرتين ليخرج من باطنه ما لو رآه بعينه لاستقذره فضلا عن أن يمسه أو يشمه كل ذلك ليعرف قذارته وذله هذا في حال توسطه. وفي أول أمره خلق من الأقذار الشنيعة الصور من النطفة ودم الحيض وأخرج من مجرى الأقذار. إذ خرج من الصلب ثم من الذكر مجرى البول ثم من الرحم مغيض دم الحيض ثم خرج من مجرى القذر. قال أنس كان أبو بكر الصديق رضي الله عنه يخطبنا فيقذر إلينا أنفسنا ويقول: خرج أحدكم من مجرى البول مرتين....

ولو ترك نفسه في حياته يوما لم يتعهدها بالتنظيف والغسل لثارت منه الأنتان والأقذار وصار أنتن وأقذر من الدواب المهملة التي لا تتعهد نفسها قط. فإذا نظر أنه خلق من أقذار وأسكن في أقذار وَسَيَمُوتُ فَيَصِيرُ جِيفَةً أَقْذَرَ مِنْ سَائِرِ الأَقْذَارِ لم يفتخر بجماله الذي هو كخضراء الدمن وكلون الأزهار في البوادي فبينما هو كذلك إذ صار هشيما تذروه الرياح. احياء علوم الدين ج ۳ ص ۳۶۱ كتاب ذم الكبر والعجب بيان الطريق في معالجة الكبر واكتساب التواضع له

ختموي. يا دده په خپه كې آغزى ننوځي نو هم دا عاجزه كوي. يا وريا ندې يوه ورځ سخته تبه (بُخار) راشي نو دير قوّت يې ختميږي.

او س چې كوم كس د ځان نه ماشې او مچ نشي دفع كولى. او په خپه كې د آغزي تللو او بوې تبې زُور نشي برداشت كولى نو داسې كس بيا څه له تكبر كوي؟

او كه يو انسان د غنې والي، زُور او قوّت په وجه تكبّر كوي نو بيا خو دده نه خر، غوائي، فيل، اُوښ او زمرې قوي دي، نو كوم صفت چې په حيواناتو كې دده نه زيات دى نو په هغې صفت باندې انسان ولې تكبّر او كړي؟ . (١)

د مالدارۍ او نورو خارجي شيانو په وجه د پيدا شوي تكبر علاج: كه په چا كې تكبّر د مالدارۍ، زيات مال، عُهدې، حكومت او نورو خارجي شيانو په وجه پيدا شوي وي او دا د تكبّر په اَقسامو كې دير قبيح قِسم دى نو ددې علاج دادى چې انسان د ځان سره دا سوچ او كړي چې په دې شيانو باندې تكبّر كول لوي جهالت دى، ځكه دا مال و دولت خو د يهوديانو او نورو كافرانو سره زمونږ په نسبت زيات دى، نو بيا خو په دې صفت كې يهوديان او كافران د مونږ نه مخكې شو.

بل دا چې دا شيان عارضي دي كه د چا نه غَل دا ټول مال پټ كړي، يا ددې عُهدې نه لرې كړې شي نو بيا به واپس ذِلّت ته راشي.

---

(١) اَلسَّبَبُ الثَّالِثُ التَّكَبُّرُ بِالقوة والأيدي . وَيَنْفَعُهُ مِنْ ذٰلِكَ أَنْ يَعْلَمَ مَا سُلِّطَ عَلَيْهِ مِنَ الْعِلَلِ وَالْأَمْرَاضِ وَأَنَّهُ لَوْ تَوَجَّعَ عِرْقٌ وَاحِدٌ فِي يَدِهِ لَصَارَ أَعْجَزَ مِنْ كل عاجز وأذل من كل ذليل، وأنه لو سلبه الذباب شيئاً لم يستنقذه منه . وأن بقة لو دخلت في أنفه أو نملة دخلت في أذنه لقتلته . وأن شَوْكَةً لَوْ دَخَلَتْ فِي رِجْلِهِ لَأَعْجَزَتْهُ . وَأَنَّ حمى يوم تحلل من قوته مالا يَنْجَبِرُ فِي مُدَّةٍ . فَمَنْ لَا يُطِيقُ شَوْكَةً ولا يقاوم بقة ولا يقدر على أن يدفع عن نفسه ذبابة فَلَا يَنْبَغِي أَنْ يَفْتَخِرَ بِقُوَّتِهِ . ثُمَّ إِنْ قَوِيَ الْإِنْسَانُ فَلَا يَكُونُ أَقْوَى مِنْ حِمَارٍ أَوْ بَقَرَةٍ أَوْ فِيلٍ أَوْ جَمَلٍ وَأَيُّ افتخار في صفة يسبقك فيها الْبَهَائِمُ . احياء علوم الدين ج ٣ ص ٣٦٢ كتاب ذم الكبر والعجب بيان الطريق في معالجة الكبر واكتساب التواضع له

وَمَنِ اعْتَرَاهُ مِنْ جِهَةِ الْقُوَّةِ . فَلْيَعْلَمْ أَنَّهُ لَوْ آلَمَهُ عِرْقٌ عَادَ أَعْجَزَ مِنْ كُلِّ عَاجِزٍ . وَإِنَّ شَوْكَةً دَخَلَتْ فِي رِجْلِهِ لَأَعْجَزَتْهُ . وَبَقَّةً لَوْ دَخَلَتْ فِي أُذُنِهِ لَأَقْلَقَتْهُ . الموسوعة الفقهية الكويتية ج ٣٤ ص ١٧١ كِبْر علاج الكبر

او که د چا سره دا شیان دائمي پاتې شي خو آخر هم د مرګ په وجه دده نه دا ټول پاتې کیږي، بل داچې دا ټول شیان په حقیقت کې د الله تعالی مِلکیَت دی نو بیا ولې انسان په دې باندې تکبر او کړي ؟ .(۱)

د علم په وجه د پیدا شوي تکبر علاج : که په چا کې تکبّر د عِلم په وجه پیدا شوی وي نو ددې قِسم علاج اګر چې لږ ګران دی ځکه د عِلم مرتبه د الله ﷻ په نزد ډیره اوچته ده او عالِم ته هم په معاشره کې هر کس د قدر په سترګه ګوري خو بیا هم ددې تکبّر علاج په دوه طریقو سره کیږي :

اوله طریقه : عالِم دې په دې باندې پوهه شي چې که زه نافرماني اوکړم نو زما سزا د نورو خلقو په نسبت باندې زیاته ده ، ځکه څوک چې د عِلم باوجود د الله تعالی نافرماني (تکبّر وغیره) کوي نو ده د عِلم ناشکري اوکړه ، او په ده باندې ددې عِلم په وجه حُجّت

---

(۱) اَلسَّبَبُ الرَّابِعُ وَالْخَامِسُ الْغِنٰى وَكَثْرَةُ الْمَالِ وفي معناه كثرة الأتباع والأنصار والتكبر بولاية السلاطين والتمكن من جهتهم ، وَكُلُّ ذٰلِكَ تَكَبُّرٌ بِمَعْنًى خَارِجٍ عَنْ ذَاتِ الإنسان كالجمال والقوة والعلم ، وهذا أقبح أنواع الكبر ، فإنّ المتكبّر بماله كأنّه متكبّر بفرسه وداره ، ولو مات فرسه وانهدمت داره لعاد ذليلاً ، والمتكبّر بتمكين السلطان وولايته لا بصفة في نفسه بنى أمره على قلب هو أشد غلياناً من القدر فإن تغير عليه كان أذل الخلق ، وكلّ متكبر بأمر خارج عن ذاته فهو ظاهر الجهل كيف والمتكبّر بالغنى لو تأمل لرأى في الْيَهُوْدِ مَنْ يَزِيْدُ عَلَيْهِ فِي الْغِنٰى والثروة والتجمل فَأُفٍّ لِشَرَفٍ يسبقك به اليهودي ، وأف لشرف يأخذه السارق في لحظة واحدة فيعود صاحبه ذليلاً مفلساً ، فهذه أسباب ليست في ذاته ، وما هو في ذاته ليس إليه دوام وجوده وهو في الآخرة وبال ونكال ، فالتفاخر به غاية الجهل ، وكل ما ليس إليك فليس لك وشيء من هذه الأمور ليس إليك بل إلى واهبه إن أبقاه لك وإن استرجعه زال عنك وما أنت إلا عبد مملوك لا تقدر على شيء ، ومن عرف ذلك لا بد وأن يزول كبره ..... وهو مع ذلك بين آفات وشهوات وأمراض وأسقام هي كالعقارب والحيات يخاف منها الهلاك ، فمن هذا حاله لا يتكبر بقوته وقدرته إذ يعلم أنه لا قدرة له ولا قوة . احياء علوم الدين ج ۳ ص ۳۶۲ كتاب ذم الكبر والعجب بيان الطريق في معالجة الكبر واكتساب التواضع له

وَمَنْ تَكَبَّرَ بِالْغِنٰى ، فَإِذَا تَأَمَّلَ خَلْقًا مِنَ الْيَهُوْدِ وَجَدَهُمْ أَغْنٰى مِنْهُ ، فَأُفٍّ لِشَرَفٍ تَسْبِقُهُ بِهِ الْيَهُوْدُ، وَيَسْتَلِبُهُ السَّارِقُ فِي لَحْظَةٍ فَيَعُوْدُ صَاحِبُهُ ذَلِيْلًا . الموسوعة الفقهية الكويتية ج۳۴ ص ۱۷۱ كِبْر عِلَاجُ الْكِبْرِ

هم تام شوي وي نو سزا يې د نورو نه ډيره سخته ده .

بل دا چې دداسې بې عمله او متكبر عالِم د پاره په قرآن كريم او احاديثو كې سختې سزاګانې هم ذكر شوي .

دويمه طريقه داده چې عالِم دې ذهن ته دا خبره راولي چې تكبّر او لويې صرف د الله ﷻ سره لائق ده ، اوس چې انسان هم تكبّر كوي نو په دې سره دا د الله تعالى د غضب مستحق ګرځي .(١)

---

(١) اَلسَّبَبُ السَّادس الكبر بالعلم ، وهو أعظم الآفات وأغلب الأدواء وأبعدها عن قبول العلاج إلا بشدة شديدة وجهد جهيد ، وذلك لأن قدر العلم عظيمٌ عند الله ، عظيمٌ عند الناس ، وهو أعظم من قدر المال والجمال وغيرهما ، بل لا قدر لهما أصلاً إلا إذا كان معهما علم وعمل ، ولذلك قال كعب الأحبار إن للعلم طغياناً كطغيان المال ، وكذلك قال عمر رضي الله تعالى عنه : اَلْعَالِمُ إِذَا زَلَّ زَلَّ بِزَلَّتِهِ عَالَمٌ .

فيعجز العالِم عن أن لا يستعظم نفسه بالإضافة إلى الجاهل لكثرة ما نطق الشرع بفضائل العلم ، ولن يقدر العالم على دفع الكبر إلا بمعرفة أمرين :

أَحَدُهُمَا أَنْ يَعْلَمَ أَنَّ حُجَّةَ اللهِ عَلَى أَهْلِ الْعِلْمِ آكَدُ ، وَأَنَّهُ يُحْتَمَلُ مِنَ الْجَاهِلِ مَا لَا يُحْتَمَلُ عُشْرُهُ مِنَ الْعَالِمِ ، فَإِنَّ مَنْ عَصَى اللهَ تَعَالَى عَنْ مَعْرِفَةٍ وَعِلْمٍ فجنايته أفحش إذ لم يقض حق نعمة الله عليه في العلم ، ولذلك قال صلى الله عليه وسلم :

يُجَاءُ بِالرَّجُلِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُلْقَى فِي النَّارِ ، فَتَنْدَلِقُ أَقْتَابُهُ فِي النَّارِ ، فَيَدُورُ كَمَا يَدُورُ الْحِمَارُ بِرَحَاهُ ، فَيَجْتَمِعُ أَهْلُ النَّارِ عَلَيْهِ فَيَقُولُونَ : أَيْ فُلَانُ ! مَا شَأْنُكَ ؟ أَلَيْسَ كُنْتَ تَأْمُرُنَا بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَانَا عَنِ الْمُنْكَرِ ؟ قَالَ : كُنْتُ آمُرُكُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَلَا آتِيهِ ، وَأَنْهَاكُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَآتِيهِ . (صحيح البخاري رقم ٣٢٦٧) .

وقد مثل الله سبحانه وتعالى من يعلم ولا يعمل بالحمار والكلب فقال عز وجل { مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَاةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا } (الجمعة آية ٥) أراد به علماء اليهود .

وقال في بلعم بن باعوراء : ﴿ وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا فَأَتْبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ ۝ وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلَٰكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوَاهُ ۚ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ أَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَثْ ﴾ . الاعراف آية ١٧٥ ، ١٧٦ . ←←←←←←←←←←←←

بهر حال ، د تکبّر د أسبابو نه ځان ساتل په کار دي ، همدارنګې انسان ته په کار دي چې په قرآن کريم او احاديثو کې چې د تکبّر په باره کې څومره وَعيدونه او سزاګانې ذکر شوي يا د متکبّرينو خراب اَنجام ذکر شوی هغه بار بار اُولولي ، يا دې د بل چا نه واوري نو په دې سره به د تکبّر نه محفوظ شي .

همدارنګې د الله تعالی نه دې د ځان د پاره د تکبّر نه د محفوظ کېدو دُعا غواړي ، د فقيرانو او نېکانو خلقو په مجلس کې دې کيني ، مُتکبّرانه اعمال او مُتکبّرانه رَوِيّه دې پرېږدي نو إن شاء الله چې د تکبّر نه به محفوظ شي او عاجزي به په کې پيدا شي .

←←←←← قال ابن عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أوتي بلعم كتابًا فأخلد إلى شهوات الأرض أي سكن حبه إليها فمثله بالكلب { إِنْ تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ أَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَثْ } أي سواء آتيته الحكمة أو لم أوته لا يدع شهوته .

ويكفي العالم هذا الخطر ، فأيّ عالم لم يتبع شهوته ؟ وأي عالم لم يأمر بالخير الذي لا يأتيه ؟ فمهما خطر للعالم عظم قدره بالإضافة إلى الجاهل . فليتفكر في الخطر العظيم الذي هو بصدده . فإنّ خطره أعظم من خطر غيره كما أنّ قدره أعظم من قدر غيره فهذا بذاك ....

اَلأمرُ الثاني أنّ العالِم يَعْرِفُ أَنَّ الكِبْرَ لَا يَلِيقُ إِلَّا بِاللهِ عَزَّ وَجَلَّ وَحْدَهُ . وَ أَنَّهُ إِذَا تَكَبَّرَ صَارَ ممقوتًا عند الله بغيضًا ، وقد أحبّ الله منه أن يتواضع . احياء علوم الدين ج ۳ ص ۳٦۳ كتاب ذم الكبر والعجب بَيَانُ الطّريقِ في مُعَالَجَةِ الكِبْرِ وَاكْتِسَابِ التَّوَاضُعِ لَه

وَمَنْ تَكَبَّرَ بِسَبَبِ العِلْمِ ، فَلْيَعْلَمْ أَنَّ حُجَّةَ اللهِ عَلَى العَالِمِ آكَدُ مِنْ حُجَّتِهِ عَلَى الجَاهِلِ ، وَلْيَتَفَكَّرْ فِي الخَطَرِ العَظِيمِ الَّذِي هُوَ بِصَدَدِهِ . فَإِنَّ خَطَرَهُ أَعْظَمُ مِنْ خَطَرِ غَيْرِهِ ، كَمَا أَنَّ قَدْرَهُ أَعْظَمُ مِنْ قَدْرِ غَيْرِهِ .

وَلْيَعْلَمْ أَيْضًا : أَنَّ الكِبْرَ لَا يَلِيقُ إِلَّا بِاللهِ تَعَالَى ، وَأَنَّهُ إِذَا تَكَبَّرَ صَارَ مَمْقُوتًا عِنْدَ اللهِ بَغِيضًا عِنْدَهُ ، وَقَدْ أَحَبَّ اللهُ تَعَالَى مِنْهُ أَنْ يَتَوَاضَعَ ، وَكَذَلِكَ كُلُّ سَبَبٍ يُعَالِجُهُ بِنَقِيضِهِ ، وَيَسْتَعْمِلُ التَّوَاضُعَ . مختصر منهاج القاصدين ۲٥١ وما بعدها ، الموسوعة الفقهية الكويتية ج ۳٤ ص ۱۷۲ كِبْر عِلَاجُ الكِبْرِ

نبي عليه السلام او صحابه کرامو رضي الله عنهم به د تکبر پيداکوونکو أفعالو او أقوالو نه ځان ساتل

نبي عليه السلام او صحابه کرامو رضي الله عنهم به د تکبّر پيداکوونکو أفعالو او أقوالو نه ځان ساتل، بلکه داسې کارونه او داسې خبرې به يې کولې چې په هغې سره به تکبّر ختميدو په احاديثو کې ذکر دي چې د فتح مکې په ورځ يو کس د نبي عليه السلام سره خبرې کولې، نو په هغه کس باندې يَره راغله (وجود يې د يَرې نه رَپيدو) ، پيغمبر عليه السلام ورته او فرمايل :

هَوِّنْ عَلَيْكَ فَإِنَّمَا أَنَا ابْنُ امْرَأَةٍ مِنْ قُرَيْشٍ كَانَتْ تَأْكُلُ الْقَدِيْدَ.

مطمئِن شه (حَوصله اوکړه ، مه ويريږه) ځکه زه د قريشو د داسې ښځې ځوي يم چې هغې به اُوچه غوښه خوړله . (١)

فائده : اُوچه غوښه خوړل به په عربو کې د غُربت علامه وه ، نبي عليه السلام هغه ته دا ويل غوښتل چې زه د قريشو د غريبې ښځې ځوي يم ، د دُنيا بادشاهانو په شان مُتکبّر نه يم ، بلکه ستاسو په شان انسان يم .

امام ماوردي رحمه الله ذکر کړي چې پيغمبر عليه السلام دا خبره د تکبّر او لويي ختمولو د پاره اوکړه . (٢)

---

(١) عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَجُلًا كَلَّمَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْفَتْحِ، فَأَخَذَتْهُ الرِّعْدَةُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هَوِّنْ عَلَيْكَ فَإِنَّمَا أَنَا ابْنُ امْرَأَةٍ مِنْ قُرَيْشٍ كَانَتْ تَأْكُلُ الْقَدِيْدَ. المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ۴۳۶۶ كِتَابُ الْمَغَازِي وَالسَّرَايَا ، وقال الحاكم: هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ الشَّيْخَيْنِ، وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ ، ووافقه الذهبي . و رقم الحديث ۳۷۳۳ ، سنن ابن ماجة باب القديد رقم الحديث ۳۳۱۲ ، المعجم الاوسط رقم الحديث ۱۲۶۰ ، مجمع الزوائد رقم الحديث ۱۴۲۲۰ .

(٢) هَوِّنْ عَلَيْكَ فَإِنَّمَا أَنَا ابْنُ امْرَأَةٍ مِنْ قُرَيْشٍ كَانَتْ تَأْكُلُ الْقَدِيدَ. وَإِنَّمَا قَالَ ذَلِكَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَسْمًا لِمَوَادِّ الْكِبْرِ، وَقَطْعًا لِذَرَائِعِ الْإِعْجَابِ، وَكَسْرًا لِأَشَرِ النَّفْسِ، وَتَذْلِيلًا لِسَطْوَةِ الْاسْتِعْلَاءِ. ادب الدنيا والدين للماوردي ج١ ص ۲۳۹ الْبَابُ الْخَامِسُ أَدَبُ النَّفْسِ الْفَصْلُ الْأَوَّلُ فِي مُجَانَبَةِ الْكِبْرِ وَالْإِعْجَابِ .

اوس درته دېو څو صحابه کرامو واقعات را نقل کوم :

حضرت عمر ﷺ په تکبر نه ځان سائل

١ . حضرت عُمر ﷺ چې کله اميرُ المؤمنين وُ نو دوی به کله د صحابه کرامو رضي الله عنهم د وړاندې د خپل ځان په باره کې داسې خبرې کولې چې په هغې سره به تکبّر او ځودپسندي ختميده .

يو ځل يې صحابه کرام رضي الله عنهم راغونډ کړل او د هغوی د وړاندې يې او فرمايل چې :

" ما به د لېو تجورو او لېو اوځکو په عِوض کې تولو ورځ ګډې څرولی " .

کله چې د حضرت عُمر ﷺ نه ددې په باره کې پوښتنه اوشوه چې ته خو اوس اميرُ المؤمنين يې نو تا ولې دا خبره اوکړه ؟ دوی ورته اوفرمايل ، ما ته خپل نفس وويل :

أَنْتَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِيْنَ . فَمَنْ ذَا أَفْضَلُ مِنْكَ ؟

ته اميرُ المؤمنين يې ، د تا نه افضل څوک دی ؟

پس ما اِراده اوکړه چې زه دې نفس ته خپل ځان وراوپيژنم چې زه څوک يم ؟

(يعنی د خپل تکبّر او عُجب ختمولو د پاره مې خپل نفس ته دا خبره اوکړه) . (١)

٢ . کله چې حضرت عُمر ﷺ اميرُالمؤمنين وُ او د صحابه کرامو په مشوره باندې فلسطين ته روان شو نو دده سره يو غلام وُ او يوه ورسره اُوښه وه ، په خپل مينځ کې يې سره نمبر مقرر کړو چې : يو فرسخ به زه په اُوښه باندې سوريم ، يو فرسخ به ته په اُوښه باندې

---

(١) امام ماوردي رحمه الله دا خبره داسې ذکر کړې : رُوِيَ عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ نَادَى : اَلصَّلَاةُ جَامِعَةٌ . فَلَمَّا اجْتَمَعَ النَّاسُ صَعِدَ الْمِنْبَرَ فَحَمِدَ اللهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ وَصَلَّى عَلَى نَبِيِّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . ثُمَّ قَالَ : أَيُّهَا النَّاسُ ! لَقَدْ رَأَيْتُنِي أَرْعَى عَلَى خَالَاتٍ لِي مِنْ بَنِي مَخْزُومٍ فَيَقْبِضْنَ لِي الْقَبْضَةَ مِنَ التَّمْرِ وَالزَّبِيبِ فَأَظَلُّ الْيَوْمَ وَأَيَّ يَوْمٍ . فَقَالَ لَهُ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ عَوْفٍ ﷺ : وَاللهِ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِيْنَ مَا زِدْتَ عَلَى أَنْ قَصَّرْتَ بِنَفْسِكَ . فَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ : وَيْحَكَ يَا ابْنَ عَوْفٍ إِنِّيْ خَلَوْتُ فَحَدَّثَتْنِيْ نَفْسِيْ . فَقَالَتْ : أَنْتَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِيْنَ . فَمَنْ ذَا أَفْضَلُ مِنْكَ ؟ فَأَرَدْتُ أَنْ أُعَرِّفَهَا نَفْسَهَا . ادب الدنيا والدين للماوردي ج١ ص ٢٣٩ اَلْبَابُ الْخَامِسُ أَدَبُ النَّفْسِ اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ فِيْ مُجَانَبَةِ الْكِبْرِ وَالْإِعْجَابِ . الفاروق ص ٣٨٣ ، الطبقات الکبری ٢٩٣/٣ ، شخصية عمر بن الخطاب ٣٢/٨

سورېږي، او يو فرسخ به اُوښه همداسې خالي روانه وي.

نو حضرت عُمر ﷛ په اُوښه باندې سور شو، غلام د اُوښې واګې نيولې وې، بيا يل فرسخ غلام په اُوښه باندې سور شو حضرت عُمر ﷛ د اُوښې واګې نيولې وې، په لاره کې اُوبه مخې ته راغلې، حضرت عُمر ﷛ د چَپ (ګس) لاس په تخرګ کې څپلې څپلې نيولې وې او په يو لاس کې يې د اُوښې واګې نيولې وې (او په بَدن باندې يې پيوَند شوي جامې وې). په دې وخت کې د شام امير "حضرت ابوعبيده بن جراح ﷛" د حضرت عُمر ﷛ مخې ته (د استقبال د پاره) راغی، (ده چې حضرت عُمر ﷛ په دې حالت باندې اُوليد) نو ورته وې ويل:

يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! إِنَّ عُظَمَاءَ الشَّامِ يَخْرُجُونَ إِلَيْكَ، فَلَا يَحْسُنُ أَنْ يَرَوْكَ عَلَى هٰذِهِ الْحَالَةِ.

اَې اميرالمؤمنين! بيشکه ستاسو استقبال ته د شام غټ غټ سرداران راغلي دي، دا مناسب نه ده چې هغوی تاسو په دې حالت کې اُوګوري.

حضرت عُمر ﷛ ورته اوفرمايل:

إِنَّمَا أَعَزَّنَا اللّٰهُ تَعَالَى بِالْإِسْلَامِ، فَلَا نُبَالِي مِنْ مَقَالَةِ النَّاسِ.

بيشکه الله تعالى مونږ ته د اسلام په وجه عزت راکړی نو د خلقو د خبرو څه پَروا نه کوو. (۱)

---

(۱) وَرُوِيَ أَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهُ جَعَلَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ غُلَامِهِ مُنَاوَبَةً. فَكَانَ يَرْكَبُ النَّاقَةَ وَيَأْخُذُ الْغُلَامُ بِزِمَامِ النَّاقَةِ وَيَسِيرُ مِقْدَارَ فَرْسَخٍ. ثُمَّ يَنْزِلُ نَوْبَةَ رُكُوبِ الْغُلَامِ. فَرَكِبَ الْغُلَامُ وَأَخَذَ عُمَرُ ﷛ بِزِمَامِ النَّاقَةِ. فَاسْتَقْبَلَهُ الْمَاءُ فِي الطَّرِيقِ. فَجَعَلَ عُمَرُ ﷛ يَخُوضُ فِي الْمَاءِ وَنَعْلُهُ تَحْتَ إِبْطِهِ الْيُسْرٰى. وَهُوَ آخِذٌ بِزِمَامِ النَّاقَةِ. فَخَرَجَ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ ﷛ وَكَانَ أَمِيرًا عَلَى الشَّامِ وَقَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! إِنَّ عُظَمَاءَ الشَّامِ يَخْرُجُونَ إِلَيْكَ. فَلَا يَحْسُنُ أَنْ يَرَوْكَ عَلَى هٰذِهِ الْحَالَةِ. فَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهُ: إِنَّمَا أَعَزَّنَا اللّٰهُ تَعَالَى بِالْإِسْلَامِ. فَلَا نُبَالِي مِنْ مَقَالَةِ النَّاسِ. تنبيه الغافلين باحاديث سيد الانبياء والمرسلين ص ۱۸۷ باب الكبر

عَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ، قَالَ: خَرَجَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ ﷛ إِلَى الشَّامِ، وَمَعَنَا أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ ﷛ فَأَتَوْا عَلَى مَخَاضَةٍ وَعُمَرُ عَلَى نَاقَةٍ لَهُ فَنَزَلَ عَنْهَا وَخَلَعَ خُفَّيْهِ ثُمَّ وَضَعَهُمَا عَلَى عَاتِقِهِ، وَأَخَذَ بِزِمَامِ نَاقَتِهِ فَخَاضَ بِهَا الْمَخَاضَةَ. فَقَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! أَنْتَ تَفْعَلُ هٰذَا، تَخْلَعُ خُفَّيْكَ وَتَضَعُهُمَا ←←←←←←

٣ . د حضرت عُمر ﷛ متعلق دا هم نقل دي چې يو ځل د جهاد نه ډير مالِ غنيمت او قيديان راغلل ، ده چې اُوليدل نو خوشحاله شو ، ددې نه پس يې خلقو ته وويل چې ممبر ته رانژدې شئ . کله چې خلق ممبر ته رانژدې شو نو حضرت عُمر ﷛ ممبر ته اُوخت او ځانته خطاب کولو سره يې اوفرمايل :

اې عُمر ! ته خو هماغه کس يې چې ستا موربه اُوچه غوښه خوړه .

حضرت عمر ﷛ دا خبره اوکړه او د ممبر نه راښکته شو ، صحابه کرام ﷡ حيران شو چې حضرت عُمر ﷛ مونږ راجمع کړو او صرف هسدا خبره يې اوکړه ؟ نو دده نه يې پوښتنه اوکړه چې :

تاسو مونږ راجمع کړو او صرف هسدا يوه خبره مو اوکړه ، داولې ؟

حضرت عُمر ﷛ ورته اوفرمايل : کله چې د جهاد نه ډير مالِ غنيمت او قيديان راغلل نو زما په زړه کې دا خيال راغى چې :

اې عمر ! تا ته الله ﷻ څه اُوچت شان درکړى چې ستا په زمانه کې اسلام ته ډير فتوحات حاصل شو .

نو ما محسوسه کړه چې هسې نه زما په زړه کې تکبُّر او عُجب پيدا شي نو ځکه مې تاسو راجمع کړئ او ځانته مې دا خبره اوکړه چې په دې سره زما خُود پَسندي ختمه شوه . (١)

←←← عَلَى عَاتِقِكَ، وَتَأْخُذُ بِزِمَامِ نَاقَتِكَ، وَتَخُوضُ بِهَا الْمَخَاضَةَ؟ مَا يَسُرُّنِي أَنَّ أَهْلَ الْبَلَدِ اسْتَشْرَفُوكَ. فَقَالَ عُمَرُ: « أَوَّهْ لَوْ يَقُلْ ذَا غَيْرُكَ أَبَا عُبَيْدَةَ جَعَلْتُهُ نَكَالًا لِأُمَّةِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّا كُنَّا أَذَلَّ قَوْمٍ فَأَعَزَّنَا اللهُ بِالْإِسْلَامِ، فَمَهْمَا نَطْلُبِ الْعِزَّةَ بِغَيْرِ مَا أَعَزَّنَا اللهُ بِهِ أَذَلَّنَا اللهُ » . المستدرک على الصحيحين للحاكم كِتَابُ الْإِيمَانِ رقم الحديث ٢٠٧ ، وقال الحاكم : هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ الشَّيْخَيْنِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ . ووافقه الذهبي . شعب الايمان رقم ٧٨٣٧ حسن الخلق ، الترغيب والترهيب رقم ٢٨٩٣ (٣) كتاب الأدب وغيره الترغيب في التواضع والترهيب من الكبر والعجب والافتخار .

(١) اللہ والوں کے قابلِ رشک ایمان افروز واقعات ج ٢ ص ٢٣٥ .

٤. حضرت ابوهريرة ﷺ به د تکبر نه ځان ساتل

حضرت عُمر ﷺ حضرت ابوهريرة ﷺ لره د بحرين امير (ګورنر) مقرر کړو، او ورو ي ليږلو. حضرت ابوهريرة ﷺ چې بَحرين ته داخل شو نو په خَر باندې سور ؤ، خلقو ته يې ويل: طَرِّقُوا لِلْأَمِيْرِ، طَرِّقُوا لِلْأَمِيْرِ.

امير ته لار پريږدئ، امير ته لار پريږدئ.(١)

(ده به د غَر نه لرګي راوړل، دده سره لرګي وو نو ځکه يې خلقو ته ويل چې لار راته پريږدئ).

٥. حضرت سلمان فارسي ﷺ به د تکبر نه ځان ساتل

حضرت سلمان فارسي ﷺ د مديني منوّرې امير (ګورنر) ؤ، د هغه علاقې يو مشر کس (په بازار) څه (درُوند) څيز واخيست، حضرت سلمان فارسي ﷺ په ده باندې تيريدو هغه کس (دا او نه پيژند نو) په ده باندې يې د باروړونکي (مزدور) ګمان اوکړو، نو ورته وې ويل:

تَعَالَ فَاحْمِلْ هٰذَا. دلته راشه، دا راسره وبسه.

حضرت سلمان فارسي ﷺ (په خوشحالي سره) سامان راأوچت کړو او ورسره روان شو. په لاره کې چې خلقو سلمان فارسي ﷺ په باروړلو باندې اُوليد نو هريو به ورته ويل

أَصْلَحَ اللهُ الْأَمِيْرَ، نَحْنُ نَحْمِلُ عَنْكَ.

الله تعالى دې (زمونږ) په امير باندې رَحم اوکړي دا سامان مونږ ته راکړه مونږ به يې ستا په ځاى باندې وبسو. ده به انکار کولو او نورو ته يې نه ورکولو.

دې کس ته چې دا معلومه شوه چې دا خو د مديني منوّرې امير (ګورنر) دى نو ډير

---

(١) وَرُوِيَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ، أَنَّهُ بَعَثَهُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ أَمِيْرًا عَلَى الْبَحْرَيْنِ، فَدَخَلَ الْبَحْرَيْنِ وَهُوَ رَاكِبٌ عَلَى حِمَارٍ، وَجَعَلَ يَقُوْلُ: طَرِّقُوْا لِلْأَمِيْرِ، طَرِّقُوْا لِلْأَمِيْرِ. تنبيه الغافلين باحاديث سيد الأنبياء والمرسلين ص ١٨٨ بَابُ الْكِبْرِ

ملامته شو او ځانته يې خطاب کولو سره وويل :

هلاک شې تاخو د مديني منورې په امير باندې بوج راوړو .

نو حضرت سلمان فارسي ﷺ ته يې عُذر پيش كول شروع كړو ، او وې ويل :

لَمْ أَعْرِفْكَ أَصْلَحَكَ اللهُ .

الله تعالى دې د تاسو سره ښه اوكړي ما تاسو او نه پيژندی .

سلمان فارسي ﷺ به ورته ويل چې هيڅ پرواه نه كوي ، تاسو مخکې ځئ زه درسره دا د كوره پورې وړم .

نو دا سامان يې ورسره د كوره پورې وې وړو . هغه كس دومره خفه شو چې د ځان سره يې وويل : لَا أُسَخِّرُ أَحَدًا أَبَدًا .

زه به بيا هيڅ كله په مزدور باندې څه سامان وې نه سم . (١)

٦ . حضرت عبدالله بن سلام ﷺ د تكبر ختمولو د پاره په بازار كې په خپل سَر باندې د لرګو ګېډې وړلو

حضرت عبد الله بن حنظله ﷺ فرمايي چې ما حضرت عبد الله بن سلام ﷺ په بازار كې اُوليد چې په خپل سَر باندې يې د لرګو ګېډې ايخې وُ . چا ورته پوښتنه اوكړه :

أَتَفْعَلُ هٰذَا وَقَدْ أَغْنَاكَ اللهُ عَنْهُ ؟

آيا ته په سَر باندې لرګي وړې ؟ حالانكه الله تعالى ته ددينه مستغني كړې يې (يعنې ستا خو ديته حاجت نشته) .

---

(١) عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ ، أَنَّهُ كَانَ أَمِيرًا بِالْمَدِينَةِ . فَاشْتَرَى رَجُلٌ مِنْ عُقَّتَايْهَا شَيْئًا ، فَمَرَّ بِهِ سَلْمَانُ ﷺ فَحَسِبَهُ عِلْجًا ، فَقَالَ : تَعَالَ فَاحْمِلْ هٰذَا . فَحَمَلَهُ سَلْمَانُ ﷺ ، فَجَعَلَ يَتَلَقَّاهُ النَّاسُ وَيَقُولُونَ : أَصْلَحَ اللهُ الْأَمِيرَ ، نَحْنُ نَحْمِلُ عَنْكَ . فَأَبَى أَنْ يَدْفَعَ إِلَيْهِمْ . فَقَالَ الرَّجُلُ فِي نَفْسِهِ وَيْحَكَ إِنِّي لَمْ أُسَخِّرْ إِلَّا الْأَمِيرَ . فَجَعَلَ يَعْتَذِرُ إِلَيْهِ وَيَقُولُ : لَمْ أَعْرِفْكَ أَصْلَحَكَ اللهُ . فَقَالَ : إِنْطَلِقْ فَذَهَبَ بِهِ إِلَى مَنْزِلِهِ ، ثُمَّ قَالَ : لَا أُسَخِّرُ أَحَدًا أَبَدًا . تنبيه الغافلين باحاديث سيد الأنبياء والمرسلين ص ١٨٨ بَابُ الْكِبْرِ

Scanned with CamScanner

هغه ورته وويل: ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه دا حديث اوريدلې دی:

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِيْ قَلْبِهٖ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ كِبْرٍ .

هغه كس به جنت ته داخل نشي چې د هغه په زړه كې د اوري د دانې هومره تكبر وي.

عبدالله بن سلام رضي الله عنه اوفرمايل: پس زه دا خوښوم چې په دې طريقې سره (د خپل ځان نه) تكبر ختم كړم. (١)

٧. همدارنګې د نورو صحابه كرامو رضي الله عنهم نه هم نقل دي چې هغوی به هغه كارونه كول چې په هغې سره به تكبر ختميدو، او د هغه كارونو نه به يې ځان ساتل چې په هغې سره به تكبر پيدا كيدو. (٢)

قاري محمد طيب رحمه الله د خود پسندۍ ختمولو د پاره د تهانوي رحمه الله مجلس ته لاړو

د دارالعلوم ديوبند مهتمم "قاري محمد طيب رحمه الله" د ډير ښائسته بدن واله وُ، په طبعيت كې يې پاكوالې وُ، ښائسته او صفا كپړې به يې اغوستې.

دا خپله واقعه بيانوي چې: زه په وړوكوالي كې د دارالعلوم ديوبند مهتمم شوم، چې د دې په وجه زما په زړه كې خود پسندي راغله (يعنې ځان راته اوچت معلوم شو).

---

(١) عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ حَنْظَلَةَ رضي الله عنه قَالَ: رَأَيْتُ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ سَلَامٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فِي السُّوْقِ وَعَلٰى رَأْسِهٖ حُزْمَةُ حَطَبٍ. قَالَ: فَقِيْلَ لَهٗ: أَلَيْسَ قَدْ أَغْنَاكَ اللّٰهُ عَنْ هٰذَا؟ قَالَ: بَلٰى وَلٰكِنْ أَرَدْتُ أَنْ أَدْفَعَ بِهِ الْكِبْرَ... (كما في المطبوع:) أَتَفْعَلُ هٰذَا وَقَدْ أَغْنَاكَ اللّٰهُ عَنْهُ؟ فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِيْ قَلْبِهٖ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ كِبْرٍ . فَأَحْبَبْتُ أَنْ أَتْرُكَ الْكِبْرَ . الترغيب والترهيب لقوام السنة ج ٣ ص ٢٠٧ رقم ٢٣٥٨ باب في الترهيب من الكبر وذم المتكبرين، و ج ١ ص ٣٦٦ رقم ٦٢٧، تلبيس ابليس ج ١ ص ١٣٩ الباب التاسع في ذكر تلبيس ابليس على الزهاد والعباد.

(٢) وَحُكِيَ أَنَّ قَوْمًا مَشَوْا خَلْفَ عَلِيِّ بْنِ أَبِيْ طَالِبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَقَالَ: أَبْعِدُوْا عَنِّيْ خَفْقَ نِعَالِكُمْ فَإِنَّهَا مُفْسِدَةٌ لِقُلُوْبِ نَوْكَى الرِّجَالِ.

وَمَشَوْا خَلْفَ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رضي الله عنه فَقَالَ: اِرْجِعُوْا فَإِنَّهَا ذِلَّةٌ لِلتَّابِعِ وَفِتْنَةٌ لِلْمَتْبُوْعِ . ادب الدنيا والدين للماوردي ج ١ ص ٢٣٩ اَلْبَابُ الْخَامِسُ أَدَبُ النَّفْسِ اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ فِيْ مُجَانَبَةِ الْكِبْرِ وَالْإِعْجَابِ.

ما اشرف علي تهانوي رحمه الله ته خط اوليکل چې زه په زړه کې ځودپسندي محسوسوم.

هغوی راته اوليکل : زما خانقاه ته سمدستي راشه .

زه هلته سمدستي ورغلم ، (هر ډاکټر مريض ته د بيمارۍ موافق دوائي ورکوي) نو تهانوي رحمه الله ماته دا کار اوسپارل چې څوک دلته جُمات ته راځي او څپلې اوباسي نو ته د هغوی څپلې سمَوه .

(کوم ځوان چې د ډيرو اختياراتو مالِک وي هغه ته دا کار ډير ګران وي) .

قاري محمد طيب رحمه الله فرمايي چې اول ماته دا کار ډير ګران معلوميدو خو چونکه د تهانوي صاحب حُکم وُ نو ځکه مې شروع کړو .

حضرت تهانوي رحمه الله به په ده باندې نظر ساتل چې څنګه څپلې سمَوي ؟ يو ځل يې أوليد چې کومې نوې څپلې وی نو هغه به يې په صحيح طريقې سره سمولې او چې کومې به زړې وی هغې ته به يې هسې لاس وَر وړو (پوره به يې نه سمولې) ، تهانوي رحمه الله ورباندې پوهه شو چې اوس هم ورنه تکبّر پوره ندې أوتلی ، نو ورته وې ويل :

اول زړې څپلې صحيح کوه او بيا نوې څپلې صحيح کوه .

قاري محمد طيب رحمه الله فرمايي چې کله راته تهانوي صاحب دا خبره اوکړه نو زما د زړه نه عُجب او تکبّر هماغه وخت أووت . يو څو ورځې څپلې سمولو سره راته تکبّر مکمل ختم شو . (۱)

د متکبّرينو سره تکبّر کول جائز دی

۱ . مفتي شفيع رحمه الله په تفسير معارف القرآن کې ددې آيت ﴿ سَأَصْرِفُ عَنْ آيَاتِيَ الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ﴾ په تشريح کې ذکر کړي چې په دې آيت کې الله تعالی فرمايي : زه به د خپلو آيتونو نه هغه خلق واړوم څوک چې په زمکه کې په ناحقه تکبّر کوي .

په دې آيت کې ﴿ بِغَيْرِ الْحَقِّ ﴾ سره دې طرف ته اشاره ده چې د تکبّر کوونکو په مقابله

(۱) ظہور کے تو پاربے دانے واقعات ج ۲ ص ۲۳۷ ، وج ۳ ص ۲۰۳ ،

كې تكبّر كول په حقه دي، ناكاره او د گناه خبره نده، ځكه دا د شكل په اعتبار سره تكبّر دى خو د حقيقت په اعتبار سره تكبّر ندى. لكه مشهوره خبره ده:

اَلتَّكَبُّرُ مَعَ الْمُتَكَبِّرِيْنَ تَوَاضُعٌ.

د متكبّرينو سره تكبّر كول عاجزي ده.(١)

٢. امام رازي رَحِمَهُ اللهُ په "تفسير كبير" كې د مذكوره آيت په تشريح كې ليكلي:

وَاعْلَمْ أَنَّهُ تَعَالٰى ذَكَرَ فِيْ هٰذِهِ الْاٰيَةِ قَوْلَهُ: ﴿بِغَيْرِ الْحَقِّ﴾ لِأَنَّ إِظْهَارَ الْكِبْرِ عَلَى الْغَيْرِ قَدْ يَكُوْنُ بِالْحَقِّ. فَإِنَّ لِلْمُحِقِّ أَنْ يَتَكَبَّرَ عَلَى الْمُبْطِلِ. وَفِي الْكَلَامِ الْمَشْهُوْرِ: اَلتَّكَبُّرُ عَلَى الْمُتَكَبِّرِ صَدَقَةٌ.(٢)

پوهه شه چې الله تعالى په دې آيت كې ذكر كړي "بِغَيْرِ الْحَقِّ" دا ځكه چې كله په بل چا باندې تكبّر كول په حقه باندې وي، ځكه مُحِق (حق ويونكي) ته دا جائز دي چې په مُبطِل باندې تكبّر اوكړي. مشهوره خبره ده چې په متكبّرينو باندې تكبّر كول صدقه ده.

٣. په يو حديث كې هم ذكر دي، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

إِذَا رَأَيْتُمُ الْمُتَوَاضِعِيْنَ فَتَوَاضَعُوْا لَهُمْ. وَإِذَا رَأَيْتُمُ الْمُتَكَبِّرِيْنَ فَتَكَبَّرُوْا عَلَيْهِمْ فَإِنَّ ذٰلِكَ لَهُمْ صَغَارٌ وَمَذَلَّةٌ، وَلَكُمْ بِذٰلِكَ صَدَقَةٌ.(٣)

كله چې تاسو عاجزي كوونكي خلق اوګورئ نو تاسو هم (د دوی د وړاندې) عاجزي كوئ، او كله چې تاسو تكبّر كوونكي خلق اوګورئ نو تاسو هم ورباندې تكبّر كوئ (يعنى ځان ورباندې اوچت كنړئ)، ځكه دا د دوی د پاره رسوائي او ذِلّت دی، او تاسو ته په دې

---

(١) مسائل السلوك، تفسير معارف القرآن سورة الاعراف في تشريح آية ١٤٦.
په احياء العلوم كې هم ذكر دي، وقال يحيى بن معاذ: التكبر على ذي التكبر عليك بماله تواضع. احياء علوم الدين ج ٣ ص ٣٣٢ كتاب ذم الكبر والعجب بيان فضيلة التواضع

(٢) التفسير الكبير ج١٥ ص ٣٦٦ سورة الاعراف في تفسير آية ١٤٦ طبع دار إحياء التراث العربي بيروت

(٣) تنبيه الغافلين بأحاديث سيد الأنبياء والمرسلين للسمرقندي ص ١٨٦ بَابُ الْكِبْرِ، الزواجر عن اقتراف الكبائر ج١ ص ١٢٨ خاتمة فضائل التواضع، احياء علوم الدين ج٣ ص ٣٤١ بيان فضيلة التواضع، الفوائد المجموعة ص ٢٥٣.

بانديٍ صدقه ده.

٤ . فقهاء كرامو هم دا ذكر كري چي كله په يو ځاى كي ځان اُوچت ګڼړلو ته ضرورت وي نو بيا دا جائز دى ، مثلاً د ظالمانو او كافرانو په مقابله كي تكبّر كول جائز دى .

په "فتاوىٰ هنديه" او "شامي" كي ذكر دي :

وَالحَاصِلُ أَنَّ كُلَّ مَاكَانَ عَلَى وَجهِ التَّكَبُّرِ يُكْرَهُ ، وَإِنْ فَعَلَ لِحَاجَةٍ وَضَرُورَةٍ لا ، هُوَ المُخْتَارُ . (١)

حاصل دادى چي كوم كار د تكبّر په وجه وي نو هغه مكروه دى ، او كه د حاجت يا ضرورت په وجه يي اوكري نو هغه مكروه نه دى ، او همدا مختار قول دى .

٥ . په " الموسوعة الفقهيّة " كي هم ددي پوره تفصيل ذكر شوى . (٢)

---

(١) الفتاوى الهندية ج ٥ ص ٣٥٩ كِتَابُ الكَرَاهِيَةِ اَلبَابُ العِشْرُونَ فِي الزِّينَةِ وَاتِّخَاذِ الخَادِمِ لِلخِدْمَةِ . رد المحتار على الدر المختار ج٦ ص ٣٥٣ كِتَابُ الحَظْرِ وَالإِبَاحَةِ فَصْلٌ فِي اللُّبْسِ ، وهٰكَذَا فِي العِنَايَةِ .

(٢) وَإِذَا كَانَ الكِبْرُ هُوَ الصِّفَةُ النَّفْسِيَّةُ ، وَهِيَ قَصْدُ الإِسْتِعْلَاءِ عَلَى الغَيْرِ فِي مَكْرُمَةٍ مِنَ المَكَارِمِ ، فَإِنَّ هٰذَا الكِبْرَ ـ أَيِ : التَّكَبُّرَ ـ إِمَّا أَنْ يُحْتَاجَ إِلَيْهِ ، أَوْ لَا يُحْتَاجَ إِلَيْهِ . فَإِنِ احْتِيجَ إِلَيْهِ كَانَ مَحْمُودًا ، كَالتَّكَبُّرِ عَلَى الظَّلَمَةِ ، وَعَلَى أَعْدَاءِ اللهِ مِنَ الكُفَّارِ المُحَارِبِينَ ، وَنَحْوِهِمْ ، وَلِذٰلِكَ جَازَ الإِخْتِيَالُ فِي الحَرْبِ إِرْهَابًا لِلعَدُوِّ .
وَإِنْ لَمْ يُحْتَجْ إِلَيْهِ ، فَإِنَّهُ إِمَّا أَنْ تُرَافِقَهُ نِيَّةُ التَّكَبُّرِ ، أَوْ لَا تُرَافِقَهُ نِيَّةُ التَّكَبُّرِ . فَإِنْ رَافَقَتْهُ نِيَّةُ التَّكَبُّرِ فَهُوَ كَبِيرَةٌ مِنَ الكَبَائِرِ . وَإِنْ لَمْ تُرَافِقْهُ نِيَّةُ التَّكَبُّرِ ، فَإِنَّ الفِعْلَ إِمَّا أَنْ يَكُونَ مِنْ شِعَارِ المُتَكَبِّرِينَ أَوْ لَا يَكُونَ مِنْ شِعَارِ المُتَكَبِّرِينَ . فَإِنْ كَانَ مِنْ شِعَارِ المُتَكَبِّرِينَ كَتَصْعِيرِ الخَدِّ ، وَالإِخْتِيَالِ فِي المَشْيِ ، وَإِسْبَالِ الإِزَارِ ، وَنَحْوِ ذٰلِكَ ، كَانَ مَكْرُوهًا .

وَإِنْ لَمْ يَكُنْ مِنْ شِعَارِ المُتَكَبِّرِينَ كَالأَكْلِ مُتَّكِئًا ، وَتَشْمِيرِ الأَكْمَامِ ، وَنَحْوِ ذٰلِكَ لَمْ يَكُنْ بِهِ بَأْسٌ . قَالَ فِي الفَتَاوَى الهِنْدِيَّةِ : وَالحَاصِلُ أَنَّ كُلَّ مَا كَانَ عَلَى وَجْهِ التَّكَبُّرِ يُكْرَهُ ، وَإِنْ فُعِلَ لِحَاجَةٍ أَوْ ضَرُورَةٍ لَا ، أَيْ : لَا يُكْرَهُ . عَلَى هٰذَا فَإِنَّ مَنْ لَبِسَ الثِّيَابَ الجَمِيلَةَ الرَّفِيعَةَ مِنْ غَيْرِ نِيَّةِ التَّكَبُّرِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ .
قَالَ الشَّوْكَانِيُّ : وَهٰذَا مِمَّا لَا خِلَافَ فِيهِ فِيمَا أَعْلَمُ ، بَلْ إِنَّ لُبْسَ رَفِيعِ الثِّيَابِ بِـ[illegible] غَيْرِ نِيَّةِ التَّكَبُّرِ بَلْ بِنِيَّةِ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَقْعٌ فِي قُلُوبِ سَامِعِيهِ وَهُوَ يَأْمُرُهُمْ بِالمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ المُنْكَرِ كَانَ مَنْدُوبًا . الموسوعة الفقهية الكويتية ج٣٤ ص ١٦٧ كِبْر

د غونډ تقرير خلاصه

د غونډ تقرير خلاصه دا را اُووته چې تکبّر ګناهِ کبيره ده ، په قرآن کريم او احاديثو مبارکه وُ کې ددې سختې سزاګانې ذکر شوې :

تکبّر او لويي صرف د الله ﷻ سره ښائي ، څوک چې د الله ﷻ سره په دې صفت کې ځان شريکوي نو جهنم ته به يې داخل کړي .

د متکبّرينو ځاى جهنم دى ، دوى به پړمخې جهنم ته غورځولې شي ، د چا په زړه کې چې معمولي تکبّر وي هغه به جنت ته نه داخليږي ، ځکه جنت په متکبّرينو باندې حرام دى ، شيطان د همدې تکبّر په وجه د جنت نه رااُوشړلې شو او تر قيامته پورې لعنتي شو ، متکبّرينو ته د توبې توفيق نه ملاويږي ، متکبّرين د قرآني علومو او کامِلې پوهې نه محرومه وي ، تکبّر سره په عقل کې کمې راځي ، د متکبِّرينو په زړه باندې مُهر لږيدلې وي ، د اکثره ګناهونو او ټولو مَفاسدو جرړه تکبّر دى ، دا د بَدبختى چاپي ده ، د تکبّر په وجه د انسان نه فضائل ختميږي او رزائل په کې پيدا کيږي ، تکبّر د کافرانو صفت دى ، الله تعالى متکبّرين نه خوښوي ، د قيامت په ورځ به نبي عليه السلام ته مَبغوض ترين خلق متکبِّرين وي ، د متکبّرينو د پاره د قيامت په ورځ رَسوائي ده .

همدارنګې په تکبّر سره تلل منع دي ، د داسې خلقو نه الله ﷻ ناراضه وي ، د انسان سره تکبّر نه ښائي .

همدارنګې څوک چې د تکبّر په وجه پينځې يا لنګ په زمکه راکاږي نو الله تعالى به داسې کس ته د قيامت په ورځ د رحمت په نظر باندې او نه ګوري ، داسې کس د شيطان ورور دى .

تکبّر کول په زمکه کې د غرقيدو سبب دى ، الله ﷻ متکبّر کس ذليله کوي ، د متکبِّر نه هر کس نفرت کوي ، او هر کس ده ته په سپک نظر باندې ګوري .

د متکبّرينو اَنجام ډير بَد وي : لکهٔ فرعون ، نمرود ، قارون او نورو سَرکښو قومونو ته الله ﷻ د تکبّر په وجه سخته سزا ورکړه .

د تکبّر سزا په دُنيا کې سمدستي ملاويږي ، د تکبّر په وجه دا خطره شته چې د انسان آخِره خاتمه خرابه شي .

هميشه تکبّر کوونکی د جبارينو په فهرست کې ليکلې شي ، د تکبّر سره نيک اعمال پوره فائده نه کوي ، بلکه ددې په وجه نيک اعمال ختميږي .

يا خاصکر د فقيرۍ باوجود د تکبّر کولو سزا نوره هم سخته ده ، متکبّر فقير به په اولني کسانو کې جهنم ته داخلولې شي ، داسې کس الله ﷻ ته ډير ناخوښه وي .

تکبّر د زړه صفت دی (چې انسان د حق نه انکار کوي ، خپل ځان په نورو باندې اُوچت ګڼړي او نور خلق ورته سپک ښکاري) ، ښائسته جامې او ښائسته څپلۍ اچولو ته تکبّر نه وايي . څوک چې د تکبّر نه ځان ساتي نو د هغه د پاره نبي عليه السلام د جنت خوشخبري آورولې .

لهذا د زړه نه د تکبّر جَرړه ختمول په کار دي او ددې چې کوم أسباب دي د هغې نه ځان ساتل په کار دي . (د نسب ، ښائست ، قوّت ، مالدارۍ ، عُهدې او عِلم په وجه تکبر ندې په کار) .

نبي عليه السلام او صحابه کرامو رضي الله عنهم به د هغه أقوالو او افعالو نه ځان ساتل چې د هغې په وجه به تکبّر پيدا کيدو ، او هغه کارونه به يې کول چې په هغې سره به تکبّر ختميدو .

د يو څو صورتونو نه علاوه (په کومو کې چې شريعت اِجازت ورکړی) نور د هر قِسمه تکبّر نه ځان ساتل په کار دي .

دُعا

الله تعالی دې مونږ ټول د تکبّر او نورو باطني بيماريو نه أوساتي ، ربِّ کائنات دې په مونږ ټولو کې تواضع او عاجزي پيدا کړي .

اې ربه ! مونږ ډير ګناهګاريو ته په خپل فضل و کرَم سره زمونږ په ګناهونو باندې قلم د عَفوې راکاږه ، زمونږ د ټولو مغفرت نصيبه کړه .

مونږ ټول د هر قِسمه مشکلاتو ، مصيبتونو ، غمونو ، تکليفونو او ناګاهاني اِمتحاناتو نه أوساته .

آمِيْن يَارَبَّ الْعَالَمِيْن .

وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ

Scanned with CamScanner

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

﴿ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا ادْخُلُوْا فِي السِّلْمِ كَآفَّةً ﴾

البقرة آية ۲۰۸

ددې (اصلاحي مُدَلل تقريرونه) كتاب د څوارلسو جلدونو تقريرونو خلاصه:

خالص په قرآني آيتونو باندې مشتمل
جامع تقرير

تاليف

اَبُوالشَّمس مولانا نُوْرُالهُدٰى عُفِيَ عَنْهُ

مُدَرِّس دَارُالعلوم فيض القرآن اكاخيل كالوني مردان

Scanned with CamScanner

د مقرّرينو د پاره راهنمائي

بعضې وخت مقرّرين په ځنې ځايونو کې داسې تقرير کول غواړي چې په هغې کې خالص د قرآن کريم آيتونه وي (يعنې د اول نه تر آخره پورې غونډ تقرير صرف او صرف د قرآن کريم په آيتونو باندې مشتمل وي ، احاديث او د علماؤ اَقوال په کې بالکل نه وي) . او په دې تقرير کې ربط هم وي .

نو په همدې خاطر درته داسې يو جامع تقرير خالص د قرآني آيتونو نه برابروم چې ربط به هم په کې وي ، او مُؤثّر به هم وي .

دا اکثر آيتونه اگر چې ددې (اصلاحي مدلل تقريرونه) کتاب په مخکې جلدونو کې ځای په ځای مُتفرّق ذکر دي خو زه به د څه نورې اِضافې سره دې آيتونو داسې آنداز باندې ترتيب ورکړم چې ددې غونډ کتاب د ټولو موضوعگانو خلاصه به دلته په دې يو تقرير کې صرف د آيتونو په ضِمن کې راجمع شي ، او په خپل مينځ کې به يې ربط هم وي .

که دا آيتونه مقرّرين همداسې په مُرَتّب انداز باندې ياد کړي نو اِن شاء الله بيا به هر ځای کې او د هر چا د وړاندې په پوره زړوَرتيا سره ډير جامع تقرير کولې شي .

ابوالشمس عفي عنه

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

خالص په قرآني آيتونو باندې مشتمل جامع تقرير

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ .

اَمَّا بَعْدُ فَاَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ قَالَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيْدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيْدِ :

﴿ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا ادْخُلُوْا فِي السِّلْمِ كَآفَّةً وَلَا تَتَّبِعُوْا خُطُوٰتِ الشَّيْطٰنِ اِنَّهٗ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ ﴾ . (١) صَدَقَ اللّٰهُ الْعَظِيْمُ .

نوټ : په دې راتلونکي تقرير کې ددې (اِصْلَاحِيْ مُدَلَّلْ تَقْرِيْرُوْنه) کتاب د څوارلسو (١٤) جلدونو اَهمو موضوع ګانو خلاصه د آيتونو په ضِمن کې ذکر شوې ، زه درته اول ددې ټولو تقرير اِجمالي خلاصه ذکر کوم ، بيا به يې درته د آيتونو په ضِمن کې تفصيلاً ذکر کړم. ابوالشمس عفي عنه

د راتلونکي تقرير اِجمالي خلاصه :

الله ربّ العزت انسان په ټولو مخلوقاتو کې ښائسته او مُعزّز پيدا کړی ، بيا يې دا ټول مخلوقات ده د فائدې د پاره پيدا کړي ، خو انسان يې صرف د خپل عبادت د پاره پيدا کړی ، اوس چې څوک د الله ﷻ عبادت کوي او نيک اعمال کوي نو الله تعالى ده ته په دُنيا کې حياةِ طيّبه او په آخرت کې ددې بهترينه بدله ورکوي .

په هر مسلمان باندې د الله او رسول اِطاعت فرض دی ، دا به د اسلام په ټولو احکاماتو باندې عمل کوي . اوس په ده باندې الله تعالى څه عبادات فرض کړي چې د هغې کول لازمي دي ؛ په هغې کې مونځ ، روژه ، زکوة ، اوحج بُنيادي اعمال دي ، همدارنګې په

(١) البقرة آية ٢٠٨ .

قدرت لرونکي باندې جهاد هم فرض دی (اگر چې جهاد په بعضې صورتونو کې فرض عين او په بعضې صورتونو کې فرضِ کفايه دی) .

بيا الله ﷻ په انسان باندې د خپل بندگانو مالي حقوق هم مقرر کړي ، د هغې د پاره لازمي ده چې انسان حلال کسب اوکړي ، خپلو بچو او نورو حقدارانو له حلال رزق پيدا کړي ، دغه وجه ده چې شريعت د حلال خوراک اهميت بيان کړی . او د حرام خوراک ، سُود ، او نورو ناجائزو طريقو سره يې د مال گټلو نه منع کړې ده .

بيا انسان چې په معاشره کې کامياب ژوند تيرول غواړي نو ددې د پاره ضروري ده چې د يو بل د حقوقو لحاظ په ساتي ، نو ځکه الله ربّ العزت د حقوق العباد پوره کولو اهميت هم بيان کړی . او په حقوقُ العباد کې د ټولو نه رومبې حق د والدينو دی چې ددې ډير تاکيد ذکر شوی ، همدارنگې الله تعالی د نورو مسلمانانو حقوق هم په يو بل باندې مقرر کړي .

په قرآن کريم کې الله ﷻ ځای په ځای انسانان د گناهونو نه منع کړی او د گناهونو سزاگانې يې ذکر کړي . بيا خاصکر د دروغو ، غِيبت ، چُغل خوری ، رِيا ، تکبّر او حسد نه يې په سختو الفاظو سره منع کړی ، او د ژبې د حفاظت حکم يې کړی .

اوس چې انسان دا معلومول غواړي چې دا څيز حلال دی او که حرام ؟ جائز دی او که ناجائز ؟ نو ددې د پاره د عِلم ضرورت دی ، دغه وجه ده چې الله ربّ العزت مسلمانانو ته د عِلم اهميت او د علماؤ او طلباؤ اُوچت مقام بيان کړی .

بيا چونکه ددې ټولو علومو سَرچشمه قرآن کريم دی ځکه دا داسې د هدايت کتاب دی چې په فصاحت او بلاغت کې ددې مقابله هيڅوک نشي کولی ، او ددې په وجه په دُنيا کې اِنقلاب پيدا کيږي نو ځکه الله تعالی په قرآن کريم باندې د پوهيدلو ، ددې د تلاوت کولو او په دې باندې د عمل کولو ډير اَجرونه ذکر کړي .

بيا الله ربّ العزت په خپلو بندگانو باندې ډومره مهربان دی چې که د دوی نه بَتقَاضَای بَشَرِيَت څه گناه اوشي نو د دوی د پاره يې د توبې دروازه کلاؤ ساتلې ، او ورسره ورسره يې د توبې فضائل هم ذکر کړي .

لهذا انسان ته په کار دي چې د دُنيا په دې عارضي ژوند باندې دُهوکه نشي ، د شيطان اِتباع اونکړي ، او آخرت طرف ته متوجّه شي ، ځکه انسان آخر هم ددې فاني دُنيا نه

تلونكى دى ، هيڅوک هم د مرگ نه نشي خلاصدى ، هر ذي رُوح به ضرور يوه ورځ وفات كيږي .

اوس كه د چا رِشته دار يا بل نژدې كس وفات شي ، يا ورباندې څه تكليفونه او امتحانات راشي نو دا به د صبر او اِستقامت نه كار اخلي ، جَزعه فَزعه او شكايت به نه كوي ، ځكه الله تعالى د صابرينو د پاره ډير آجرونه مقرر كړي .

تفصيلي بيان :

اوس درته مذكوره خبرې د آيتونو په ضِمن كې تفصيلاً ذكر كوم :

انسان ښائسته او معزز پيدا شوى

✡ مُعَزَّزو مسلمانانو ورونو ! الله تعالى په ټولو مخلوقاتو كې د شكل و صورت په اِعتبار سره ډير ښائسته " انسان " پيدا كړى ، رَبِّ كريم فرمايي :

﴿ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِيْ أَحْسَنِ تَقْوِيْمٍ ﴾ . (١)

ترجمه : بيشكه مونږ انسان په ډير ښائسته (مُعتدِل شكل او) صورت پيدا كړو .

✡ بيا يې په ټولو مخلوقاتو بني آدم ته ډير عزت وركړى ، الله تعالى فرمايي :

﴿ وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِيْ آدَمَ ﴾ . (٢)

ترجمه : او بيشكه مونږ عزت وركړې دى اَولاد د آدم (عليه السلام) ته .

✡ بيا يې دا ټول كائنات د انسان د خدمت او فائدې د پاره پيدا كړي ، الله تعالى فرمايي : ﴿ هُوَ الَّذِيْ خَلَقَ لَكُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيْعًا ﴾ . (٣)

ترجمه : الله تعالى هغه ذات دى چې په زمكه كې دا ټول هر څه يې ستاسو د فائدې د پاره پيدا كړل .

---

(١) التين آية ٤ .

(٢) بني اسرائيل (الاسراء) آية ٧٠ .

(٣) البقرة آية ٢٩ .

په سورة لقمان کې ذکر دي :

﴿ أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً ﴾. (١)

ترجمه : آيا تاسو نه دي کتلي چې الله تعالی مُسَخَّر کړي دي ستاسو د پاره (يعنی ستاسو د فائدې د پاره يې په کار لګولي دي) څه چې په آسمانونو کې دي او څه چې په زمکه کې دي ، او الله تعالی په تاسو باندې خپل ښکاره او پټ نعمتونه پوره کړي دي .

✡ خو انسان صرف د الله ﷻ د عبادت د پاره پيدا شوی ، الله تعالی فرمايي :

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾. (٢)

ترجمه : او ما ندي پيدا کړي پيريان او انسانان مګر ددې د پاره چې دوی زما عبادت اوکړي .

✡ انسان عبث ندې پيدا شوی ، الله تعالی فرمايي :

﴿ أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴾.(١)

---

(١) لقمان آية ٢٠ .

په سورة ابراهيم کې ذکر دي : ﴿ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ ۝ وَآتَاكُم مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ ۚ وَإِن تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا ﴾
ترجمه : الله تعالی هغه ذات دی چې آسمانونه او زمکه يې پيدا کړل ، د آسمان نه يې اوبه نازلې کړی (يعنی د برا نه يې باران راأو ورول) ، بيا يې په دې اوبو سره (مختلف قِسمه) ميوې راوويستی چې دا ستاسو د پاره رزق دی او تابع يې کړه ستاسو د پاره کِشتی چې د هغه په حکم باندې په سمندر کې روانه وي ، او ستاسو د پاره يې دَريابونه تابع کړل (يعنی ستاسو د فائدې د پاره يې پيدا کړل) ، او نمر او سپوږمی يې ستاسو د پاره په کار اولګول چې دوی هميشه روان وي ، او شپه او ورځ يې ستاسو د فائدې د پاره پيدا کړل ، او تاسو ته يې ټول هغه څيزونه درکړل کوم چې تاسو غوښتل ، او که چيرته تاسو د الله ﷻ نعمتونه شمارل او غواړی نو هغه (د ډير والي په وجه) نه شی شميرلی . سورة ابراهيم آية ٣٢-٣٤ .

(٢) الذاريات آية ٥٦ .

ترجمه : آيا ستاسو دا خيال وُ چې بيشکه مونږ تاسو بې فائدې پيدا کړي يئ ؟ او دا چې تاسو به مونږ طرفته نه راګرځئ ؟

(حالانکه ستاسو دا خيال غلط دی ، بلکه تاسو د يو مقصد د پاره پيدا شوي يَئ او دوباره به ما طرفته راګرځئ) .

نيک عمل : اوس چې څوک عبادت کوي او نيک اعمال کوي نو داسې خلقو ته الله ﷻ په دُنيا کې هم حياةِ طيبه (ښائسته) ژوند ورکوي ، او په آخرت به ددې ښه بدله ورکوي الله تعالی فرمايي :

﴿ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً ۚ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴾ .(٢)

ترجمه : چا چې نيک عمل اوکړو که سړی وي او که ښځه خو چې هغه مومن وي نو مونږ به هغه ته خامخا (په دُنيا کې) پاکيزه ژوند ورکړو ، او مونږ به دوی ته خامخا (په آخرت کې) د دوی د ښو عملونو اجر ورکړو .

✡ **د نيک عمل فائده په خپله انسان ته رَسي** : محترمو ! د نيک عمل فائده په خپله انسان ته رَسي ، او د بَدو اَعمالو نقصان هم ده ته رَسي ، الله ﷻ ته ددې هيڅ فائده او نقصان نه رَسي . الله تعالی فرمايي :

﴿ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهٖ وَمَنْ اَسَآءَ فَعَلَيْهَا ۗ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيْدِ ﴾ .(٣)

ترجمه : څوک چې نيک عمل کوي نو د خپل ځان (د فائدې) د پاره يې کوي ، او څوک چې بَدکار کوي نو وَبال (تاوان) يې هم په همده دی ، او ستا رَب په بندګانو باندې ظلم کوونکی نه دی .

بَل ځای الله ﷻ فرمايي :

---

(١) المؤمنون آية ١١٥

(٢) النحل آية ٩٧ .

(٣) حم السجدة (فصلت) آية ٤٦ .

﴿ مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِأَنْفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ ﴾. (١)

ترجمه: چاچې کُفر اوکړو نو په هغه باندې وَبال د کُفر دده دی. او چاچې نېک عمل اوکړو نو دوی د خپل ځان د پاره تیارې کوي.

الله ربّ العزت نبي عليه السلام ته فرمايي:

﴿ إِنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتٰبَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ فَمَنِ اهْتَدٰى فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ﴾. (٢)

ترجمه: بیشکه مونږ په تا باندې دا کتاب د خلقو د فائدې د پاره په حقه نازل کړی، پس چاچې هدايت اُوموند نو د خپل ځان د فائدې د پاره يې ګټه اوکړه، او څوک چې ګمراه شو نو خپل ځان ته د نقصان رسولو د پاره ګمراه شو، او ته په دوی باندې نګهبان (ذِمه وار) نه يې.

د الله او رسول اِطاعت

✡ په هر مسلمان باندې د الله او د رسول اِطاعت فرض دی، الله تعالى فرمايي:

﴿ يَآ أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ ﴾. (٣)

ترجمه: اې د ايمان خاوندانو! تاسو حکم اُومنئ د الله، او حکم اُومنئ (د هغه) د رسول.

✡ د الله او رسول اِطاعت کوونکي کامياب دي:

﴿ وَمَنْ يُطِعِ اللهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللهَ وَيَتَّقْهِ فَأُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَآئِزُونَ ﴾. (٤)

ترجمه: او څوک چې د الله او د هغه د رسول اِطاعت کوي (یعنی د دوی حکم مني)، د الله نه ویرېږي، او تقوىٰ اختيار کړي پس همدا خلق کاميابېدونکي دي.

---

(١) الروم آية ٤٤.

(٢) الزمر آية ٤١.

(٣) النساء آية ٥٩.

(٤) النور آية ٥٢.

✡ د الله او رسول اِطاعت كوونكي به د قيامت په ورځ د انبياء كرامو ، صدّيقينو ، شهداوُ او صالحينو سره وي . پروردِګارِ عالم فرمايي :

﴿ وَمَنْ يُّطِعِ اللهَ وَالرَّسُوْلَ فَاُولٰٓئِكَ مَعَ الَّذِيْنَ اَنْعَمَ اللهُ عَلَيْهِمْ مِّنَ النَّبِيّٖنَ وَالصِّدِّيْقِيْنَ وَالشُّهَدَآءِ وَالصّٰلِحِيْنَ وَحَسُنَ اُولٰٓئِكَ رَفِيْقًا ﴾ . (١)

ترجمه : او څوک چې د الله او د رسول حکم اُومني نو دوی به (په جنت کې) د هغه خلقو سره وي په چا باندې چې الله ﷻ انعام کړې دی چې هغه پيغمبران ، صديقين ، شُهداء او صالحين دي ، او دا خلق ډير ښه دي په ملګرتيا کې (يعنی دا خلق ډير ښه ملګري دي) .

✡ او څوک چې د الله او د هغه د رسول نافرماني کوي نو د داسې کس د پاره د جهنم سخته سزا ذکر شوی :

﴿ وَمَنْ يَّعْصِ اللهَ وَرَسُوْلَهٗ فَاِنَّ لَهٗ نَارَ جَهَنَّمَ خٰلِدِيْنَ فِيْهَآ اَبَدًا ﴾ . (٢)

ترجمه : او څوک چې د الله او دده د رسول نافرماني اوکړي نو بيشکه دده د پاره اُور د جهنم دی ، دوی به په هغې کې هميشه وي تل تر تله .

﴿ وَمَنْ يَّعْصِ اللهَ وَرَسُوْلَهٗ فَقَدْ ضَلَّ ضَلٰلًا مُّبِيْنًا ﴾ . (٣)

ترجمه : او څوک چې د الله او د هغه د رسول نا فرماني اوکړي نو بيشکه هغه ګمراه شو په ښکاره ګمراهۍ سره .

﴿ قُلْ اَطِيْعُوا اللهَ وَالرَّسُوْلَ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّ اللهَ لَا يُحِبُّ الْكٰفِرِيْنَ ﴾ . (٤)

ترجمه : (اې پيغمبره !) ته (دوی ته) ووايه چې تاسو حکم اومنئ د الله او د (هغه د) رسول ، پس که چيرته دوی مخ واړوي نو بيشکه الله تعالی کافران نه خوښوي .

✡ لکه څرنګې چې د الله اِطاعت فرض دی همداسې د نبي عليه السلام اِطاعت هم

---

(١) النساء آية ٦٩ .
(٢) الجن آية ٢٣ .
(٣) الاحزاب آية ٣٦ .
(٤) آل عمران آية ٣٢ .

Scanned with CamScanner

فرض دي ، ځکه نبي عليه السلام خو د ځان نه خبرې نه کوي بلکه دا هم ورته د الله ﷻ د طرفه وَحي شوې وي ، (خو وَحي غير مَتلو ده) . الله تبارک وتعالى فرمايي :

﴿ وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوٰى . إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُّوْحٰى ﴾ . (١)

ترجمه : دا پيغمبر د خپل خواهشِ نفس نه خبرې نه کوي (بلکه) د دوى هره خبره وَحي ده چې په دوى نازلولې شي .

✡ د نبي عليه السلام اِطاعت د الله اِطاعت دي :

﴿ مَنْ يُّطِعِ الرَّسُوْلَ فَقَدْ أَطَاعَ اللّٰهَ ﴾ . (٢)

ترجمه : څوک چې د پيغمبر (عليه السلام) اِطاعت اوکړي (يعنى د هغه خبره أومني) نو بيشکه ده د الله اِطاعت اوکړو .

✡ د نبي عليه السلام په اِتباع کولو سره انسان د الله ﷻ محبوب جوړيږي ، او ګناهونه يې معاف کيږي . الله تعالى فرمايي :

﴿ قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُوْنِيْ يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوْبَكُمْ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴾ . (٣)

ترجمه : (اې پيغمبره !) ته (خلقو ته) ووايه که چيرته تاسو د الله ﷻ سره په ريښتيا محبت کوئ ، (او ددې محبت په وجه دا هم غوارئ چې الله ﷻ هم د تاسو سره محبت وکړي) نو (ددې مقصد حاصلولو د پاره) تاسو زما تابعداري اوکړئ ، نو الله به د تاسو سره محبت اوکړي ، او تاسو ته به ستاسو ګناهونه معاف کړي ، او الله تعالى بخښونکې او مهربان دى .

✡ د مسلمانانو د پاره د نبي عليه السلام ذات مبارکه د ژوند تيرولو د پاره بهترينه نمونه ده ، الله تعالى فرمايي :

﴿ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيْ رَسُوْلِ اللّٰهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ وَذَكَرَ اللّٰهَ

---

(١) النجم آية ٣،٤ .
(٢) النساء آية ٨٠ .
(٣) آل عمران آية ٣١ .

كَثِيرًا ﴾.(١)

ترجمه: بيشكه ستاسو د پاره د رسول الله (صلى الله عليه وسلم) په ذاتِ مبارك كې ښائسته نمونه موجود ده. د هغه چا د پاره چې د الله او د ورځې د آخرت اُميد لري، او الله ډير يادوي.

✡ په مؤمنانو باندې د نبي عليه السلام حق د هر چا نه زيات دى، الله تعالى فرمايي:

﴿ النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ ﴾.(٢)

ترجمه: نبي (صلى الله عليه وسلم) په مؤمنانو باندې د دوى د ځانونو نه هم ډير حق لري.

✡ مسلمان به د اسلام په ټولو احكاماتو باندې عمل كوي، الله تعالى فرمايي:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً ﴾.(٣)

ترجمه: اې ايمان والو! تاسو ټول په اسلام كې پوره پوره داخل شئ.

د مونځ اَهميت او فضائل

✡ اوس په هر مسلمان باندې الله تعالى ځنې شيان فرض كړي، او د ځنې كارونو نه يې منع كړى. د اِسلام په بُنيادي آركانو كې آهم او غټ ركن د مانځه دى، دا په ټولو عباداتو كې بهترين عبادت دى، په قرآن كريم او احاديثو كې د اِيمان نه روستو ډير تاكيد د مانځه راغلى، په هر عاقِل بالِغ مسلمان باندې د ورځې پنځه وخته مونځ فرضِ عين دى، الله تعالى فرمايي:

﴿ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا ﴾.(٤)

ترجمه: بيشكه مونځ په مؤمنانو باندې په خپل مقرر وختونو كې فرض كړې شوې دى.

﴿ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ ۚ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُم مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِندَ اللَّهِ ۗ إِنَّ

(١) الأحزاب آية ٢١
(٢) الاحزاب آية ٦.
(٣) البقرة آية ٢٠٨.
(٤) النساء آية ١٠٣.

اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴾. (١)

ترجمه: او تاسو مونځ قائموئ ، زکوة ورکوئ ، او تاسو چې د خپلو ځانونو د پاره وړاندې څه نیکي لیږئ نو هغه به د الله ﷻ سره (موجود) بیا مومئ . بیشکه الله ﷻ هغه کارونه گوري کوم چې تاسو کوئ .

✡ په قرآن کريم کې ځای په ځای دا حُکم راغلی :

﴿ وَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَآتُوا الزَّكَوٰةَ ﴾. (٢)

ترجمه: او تاسو مونځ قائموئ (يعنی په پابندی سره یې کوئ) او زکوة ورکوئ .

✡ نبي کريم صلی الله علیه وسلم ته هم دا حکم شوې وو چې د خپل کور والاؤ او خپلوانو ته د مانځه حکم کوه ، او په خپله هم وربانديې پابند اوسه ، الله تعالی فرمايي :

﴿ وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَوٰةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا ۖ لَا نَسْأَلُكَ رِزْقًا ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُكَ ۗ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَىٰ ﴾. (٣)

ترجمه: ته خپل کور والاؤ (خپلوانو او مؤمنانو) ته د مانځه حکم کوه او په خپله هم په دې قائم (پابند) اوسه ، مونږ تا نه (داسې) رُوزي نه غواړو (چې د هغې په وجه د تا نه فرضي عبادات پاتې کيږي) بلکه همدا مونږ تاته (او نورو خلقو ته) رُوزي درکوو ، او ښه انجام د پرهيزگارۍ دی .

---

(١) البقرة آية ١١٠.

(٢) المزمل آية ٢٠.

په سورة مجادله کې ذکر دي : ﴿ فَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَآتُوا الزَّكَوٰةَ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ ﴾ المجادلة آية ١٣.

په سورة حج کې ذکر دي : ﴿ فَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَآتُوا الزَّكَوٰةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ ۖ فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ ﴾ . الحج آية ٧٨

په سورة بقره کې ذکر دي : ﴿ وَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَآتُوا الزَّكَوٰةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ ﴾ . البقرة آية ٤٣.

په سورة النور کې ذکر دي : ﴿ وَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَآتُوا الزَّكَوٰةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴾ النور آية ٥٦

(٣) طه آية ١٣٢.

✡ مومناتو ته په صبر او مانځه سره د مدد حاصلولو حکم راغلی ، الله تعالی فرمايي :

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱسۡتَعِينُواْ بِٱلصَّبۡرِ وَٱلصَّلَوٰةِۚ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴾ (۱)

ترجمه : اې د ايمان خاوندانو ! تاسو (په هره سختۍ کې) په صبر او مانځه سره مدد حاصلوئ ، بيشکه الله تعالی د صبر کوونکو خلقو ملګری دی .

✡ د مونځ په وجه انسان د بې حيايۍ خبرو ، بدو کارونو او ګناهونو نه منع کيږي ، الله تعالی نبي کريم صلی الله عليه وسلم ته فرمايي :

﴿ ٱتۡلُ مَآ أُوحِيَ إِلَيۡكَ مِنَ ٱلۡكِتَٰبِ وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَۖ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ تَنۡهَىٰ عَنِ ٱلۡفَحۡشَآءِ وَٱلۡمُنكَرِۗ ﴾ (۲)

ترجمه : (اې پيغمبره !) ته هغه کتاب تلاوت کوه د کوم چې تا ته وَحي کړې شوی ، او مونځ قائم کړه (يعنې په پابندۍ سره يې کوه) بيشکه مونځ انسان د بې حيايۍ او ناکاره کارونو (او ناجائزه خبرو) نه منع کوي .

✡ د مانځه په وجه د انسان ګناهونه معاف کيږي ، ځکه مونځ نيک عمل دی ، او په هر نيک عمل سره ګناهونه ختميږي ، الله تعالی فرمايي :

﴿ وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ طَرَفَيِ ٱلنَّهَارِ وَزُلَفٗا مِّنَ ٱلَّيۡلِۚ إِنَّ ٱلۡحَسَنَٰتِ يُذۡهِبۡنَ ٱلسَّيِّـَٔاتِۚ ذَٰلِكَ ذِكۡرَىٰ لِلذَّٰكِرِينَ ﴾ . (۳)

ترجمه : او (اې پيغمبره !) ته د ورځې په دواړو طرفونو ، او د شپې په څه حِصه کې

---

(۱) البقرة آية ۱۵۳ .
په يو بل آيت کې دغې تذکره داسې شوې : ﴿ وَٱسۡتَعِينُواْ بِٱلصَّبۡرِ وَٱلصَّلَوٰةِۚ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى ٱلۡخَٰشِعِينَ ﴾
ترجمه : او تاسو مدد غواړئ د الله ﷻ نه په صبر او مونځ کولو سره ، او يقيناً دا مونځ ډير دروند (او ګران) کار دی مګر څوک چې عاجزي کوونکي دي (او د الله ﷻ نه ويريږي نو دوی ته مونځ کول آسان دي) . البقرة آية ۴۵ .
(۲) العنکبوت آية ۴۵ .
(۳) سورة هود آية ۱۱۴ .

مونځ قائم کړه (يعنې په پابندۍ سره يې کوه) ، بيشکه نيکيانې بديانې لرې کوي (او ختموي) ، دا نصيحت دی د نصيحت کوونکو د پاره .

✡ مونځ کوونکی به د خوف او حزن نه په امن وي ، الله تعالی فرمايي :

﴿ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴾ . (١)

ترجمه : بيشکه چا چې ايمان راوړو ، نيک عملونه يې اوکړل ، مونځ يې قائم کړو ، او زکوة يې ورکړو ، دوی ته به د خپل رب سره ددې اجر وي ، نه به په دوی باندې څه يره وي او نه به غمجن وي .

✡ د مانځه په وجه انسان د الله تعالی د رحمت مستحق ګرځي :

﴿ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴾ . (٢)

ترجمه : او (اې مسلمانانو !) تاسو د مونځونو پابندي کوئ ، زکوة ورکوئ ، او د رسول (ﷺ) حکم منئ ، ددې د پاره چې په تاسو رحم اوکړې شي .

✡ د مانځه په وجه انسان د جنت مستحق ګرځي ، الله تعالی فرمايي :

﴿ .... وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ . أُولَئِكَ فِي جَنَّاتٍ مُكْرَمُونَ ﴾ . (٣)

ترجمه : .... او هغه خلق چې د خپلو مونځونو حفاظت کوي ، همدا خلق به په جنتونو کې وي ، عزت مند به وي .

✡ بيا مونځ په جمعې سره په کار دی ، ځکه په قرآن کريم کې په جمعې سره د مانځه حکم شوی :

الله تعالی فرمايي : ﴿ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ ﴾ . (٤)

---

(١) البقرة آية ٢٧٧ .

(٢) النور آية ٥٦ .

(٣) المعارج آية ٣٤ ، ٣٥ .

(٤) البقرة آية ٤٣ .

Scanned with CamScanner

ترجمه : او تاسو مونځ قائموئ (يعنې په پابندۍ سره يې کوئ) ، زکوة ورکوئ ، او رکوع کوئ د رکوع کوونکو سره .

✡ د جُمعې مونځ هم فرضِ عين دی ، ددې فرضيت هم د قرآن کريم نه ثابت دی ، او بغير عُذره پريخودونکې يې فاسِق و فاجِر او گناهگار دی .

د جُمعې مانځه په باره کې الله تعالى فرمايي :

﴿ يَآيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِذَا نُوْدِيَ لِلصَّلٰوةِ مِنْ يَّوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ۚ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴾ .(۱)

ترجمه : اې مومنانو ! چې کله د جُمعې په ورځ د مانځه د پاره آذان اوکړې شي نو د الله ذکر (يعنې مونځ او خطبې) ته په اِهتمام سره ورځي ، او اخيستل خرڅول پريږدئ ، دا (نور کارونه پريخودل او د جُمعې مانځه ته ورتلل) ستاسو د پاره ډير بهتر دي که چيرته تاسو پوهيږی .

د قصداً مونځ پريخودو سزاگانې

✡ او څوک چې بِلا عُذره قصداً مونځ پريږدي نو د داسې کس د پاره سختې سزاگانې ذکر شوي ، ځکه قصداً مونځ پريخودل گناهِ کبيره ده ، قصداً مونځ پريخودل کُفر ته نژدې کوونکې عمَل دی .

الله رب العزت فرمايي :

﴿ وَاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَلَا تَكُوْنُوْا مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ﴾ .(۲)

ترجمه : او تاسو مونځ قائِم کړئ ، او مه کيږئ د مشرکانو نه .

✡ په بل آيت کې مونځ نه کوونکی د مُنکرينو او مُکذِّبينو په ډله کې شمار کړې شوی ، الله تعالى فرمايي :

---

(۱) الجمعة آية ۹ .

(۲) الروم آية ۳۱ .

﴿ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ارْكَعُوا لَا يَرْكَعُونَ ، وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴾ .(١)

ترجمه : او هر كله چې دوى ته وويل شي چې تاسو (د الله ﷻ د وړاندې) سر ټيټ كړئ (يعنى مونځ اوكړئ) نو دوى سر نه ټيټوي (يعنى مونځ نه كوي) . هلاكت دې په دغه ورځ باندې د دروغ گڼرونكو د پاره .

✡ په قرآن كريم كې د منافقانو يوه علامه دا خودلې ده چې دوى په مانځه كې سستي كوي ، ربِّ كريم فرمايي :

﴿ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلٰوةِ قَامُوا كُسَالَىٰ يُرَآءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللهَ إِلَّا قَلِيلًا ﴾ .(٢)

ترجمه : او كله چې دا منافقان مانځه ته اُودريږي نو په سستۍ (او زړه ماتي) سره اُودريږي ، خلقو ته ځانونه ښائي (يعنى رِيا كوي) ، او الله تعالى ډير كم يادوي .

✡ په سورة التوبة كې الله تعالى فرمايي :

﴿ وَلَا يَأْتُونَ الصَّلٰوةَ إِلَّا وَهُمْ كُسَالَىٰ ﴾ .(٣)

ترجمه : او دوى مانځه ته نه راځي مگر دوى سستي كوونكي وي (يعنى په مات زړه مانځه ته راځي) .

✡ د مونځ ضائع كوونكو د پاره سخته سزا ذكر شوى ، الله تعالى فرمايي :

﴿ فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلٰوةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوٰتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا ﴾ .(٤)

ترجمه : بيا ددې نيكانو خلقو نه پس داسې نا اَهله خلق جانشين شول (او راغلل) چې دوى مونځ ضائع كړو ، او د خواهشاتو پيروي يې اوكړه ، پس ډير زَر به دا خلق ددې گمراهۍ سزا اُومومي .

(يا دا مطلب چې : ډير زر به دوى د جهنم د غَيّ كندې سره مخامخ شي) .

---

(١) المرسلات آية ٤٨ ، ٤٩ .

(٢) النساء آية ١٤٢ .

(٣) التوبة آية ٥٤ .

(٤) مريم آية ٥٩ .

Scanned with CamScanner

✡ د مونځ نه په غفلت كوونكو باندې الله تعالى هلاكت راليږلى :

﴿ فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ . الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴾ . (١)

ترجمه : پس هلاكت دى د هغه مونځ گزارو د پاره كوم چې د خپلو مونځونو نه غافله (بې خبره) دي .

✡ په قيامت كې به چې جهنميان جهنم ته د تللو كوم وجوهات بيانوي په هغې كې به يو وجه دا هم بيان كړي : ﴿ لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ ﴾ . (٢)

ترجمه : مونږ نه وو د مونځ گزارو نه . (يعنى مونږ به مونځ نه كولو) .

د روژې فرضيت او فوائد

✡ د اِسلام په بُنيادي اَركانو كې يو اَهم رُكن روژه هم ده . د رمضان المبارك روژې فرضِ عين دي ، د قرآن كريم د مختلفو آيتونو نه د روژې فرضيت ثابت دى ، الله رب العزت فرمايي :

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴾ . (٣)

ترجمه : اې مؤمنانو ! په تاسو باندې روژې فرض كړې شوي لكه څرنگې چې په هغه خلقو باندې فرض كړې شوې وې كوم چې د تاسو نه وړاندې تېر شوي ، ددې د پاره چې تاسو پرهيزگار (متقيان) شى . (او په زړه كې مو د الله ﷻ نه يَره پيدا شي) .

---

(١) الماعون آية ٣ ، ٥ .

(٢) المدثر آية ٤٣ .

(٣) البقرة آية ١٨٣ .

په يو بل آيت كې الله جل جلاله ددې بيان داسې كړى : ﴿ شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ ، فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ... ﴾ البقرة آية ١٨٥

✡ د روژې په اَهمو مقاصدو کې يو مقصد دا هم دی چې ددې په وجه په انسان کې تقولی (د الله ﷻ نه ډيَره) او د ګناهونو نه بچ کيدل پيدا شي، د مذکوره آيت په آخِر کې الله ربّ العزت د روژې مقصد همدا تقولی بيان کړی:

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُوْنَ. ددې د پاره چې تاسو متّقيان (پرهيزګار) جوړ شی.

✡ سورة بقره کې لکه څرنګې چې د روژې د فرضيت اِعلان شوی نو همدغه شان په دې کې د مسافر او مريض د پاره د روژې نه نيولو اجازت هم ورکړل شوی چې دوی به د سفر او بيمارۍ نه پس دا روژې نيسي، او دا اجازت دوی ته د آسانۍ په خاطر ورکړل شوی. الله تعالی فرمايي:

﴿ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ ۚ وَمَنْ كَانَ مَرِيْضًا اَوْ عَلٰى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ اَيَّامٍ اُخَرَ ۗ يُرِيْدُ اللّٰهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيْدُ بِكُمُ الْعُسْرَ ﴾.(۱)

ترجمه: پس څوک چې په تاسو کې د رمضان مياشت اومومي نو هغه دې (ضرور) ددې روژې اونيسي، او څوک چې مريض وي يا په سفر باندې وي نو هغه دې په نورو ورځو کې ددې شمير پوره کړي، الله تعالی په تاسو باندې آساني کول غواړي، او په تاسو باندې سختي کول نه غواړي.

د زکوة اَهميت او فضائل

✡ د اسلام په بنيادي او اَهمو اَرکانو کې يو رُکن د زکوة دی، دغه وجه ده چې په قرآن کريم کې دوه ديرش (۳۲) ځايه د لمانځه سره يو ځای د زکوة حکم راغلی.

او ځای په ځای د زکوة اَجرونه ذکر شوي،. الله تعالی فرمايي:

﴿ اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتَوُا الزَّكٰوةَ لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴾.(۲)

(۱) البقرة آية ۱۸۵.

(۲) البقرة آية ۲۷۷. بل ځای الله رب العزت فرمايي: ﴿ وَاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ ←←←←←

ترجمه : بيشکه کومو خلقو چې ايمان راوړو ، نيک عملونه يې اوکړل ، مونځ يې قائم کړو او زکوة يې ورکړو نو ددوی د پاره د خپل رب سره (ددې کارونو په عوض کې) اجر دی ، او (په آخرت کې) په دوی به هيڅ ويره نه وي ، او نه به (د څه شي په پاتې کيدو) غمجن وي.

✡ د سورة حج په آخر کې الله تعالی په مومنانو باند د احسان د تذکرې نه روستو فرمايي :

﴿ فَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَآتُوا الزَّكَوٰةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ ﴾.(۱)

ترجمه : پس تاسو مونځ قائموئ ، زکوة ورکوئ ، او (د) الله تعالی (حکمونه) مضبوط اونيسئ ، هم هغه ستاسو کارساز دی ، پس ډير ښه آقا او ډير ښه مددګار دی.

✡ څوک چې زکوة ورکوي نو دا خلق په دُنيا او آخرت دواړو کې کامياب دي ، او د داسې خلقو سره الله ﷻ د جنت وعده کړې.

الله رب العزت فرمايي :

﴿ قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ . الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ . وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ . وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَوٰةِ فَاعِلُونَ ﴾.(۲)

ترجمه : بيشکه کامياب شو هغه مؤمنان کوم چې په خپل لمانځه کې عاجزي کوونکي دي ، او کوم چې د فضول خبرو نه ځان ساتي ، او کوم چې زکوة ورکوونکي دي.

←←← ﴿ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ ﴾. البقرة آية ٤٣.
ترجمه : او تاسو لمونځ کوئ ، زکوة ورکوئ او رکوع کوئ د رکوع کوونکو سره (يعنې د جمعې سره لمونځ کوئ).

بل ځای الله ﷻ فرمايي : ﴿ وَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَآتُوا الزَّكَوٰةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴾.
ترجمه : (اې مسلمانانو !) تاسو لمونځ قايموئ ، زکوة ورکوئ ، او د رسول حکم منئ ددې د پاره چې په تاسو رحم اوکړې شي. النور آية ٥٦.

(۱) الحج آية ۷۸.

(۲) المؤمنون آية ۱ تا ۳.

✡ د سورة مؤمنون په دې اولو آيتونو کې الله ﷻ دا بيانوي چې په کومو مؤمنانو کې دا آينده اووه (٧) صفات موجود وي هغوی په دُنيا او آخرت کې کاميابه دي، په هغې کې يو صفت د زکوة اداء کولو هم دی. بيا د دې صفتونو په آخر کې الله ﷻ او فرمايل:

﴿ أُولَٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ . الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴾ .(١)

ترجمه: همدا خلق حقيقي وارثان دي کوم چې به جنت الفردوس په ميراث کې اخلي. او دوی به په دې جنت الفردوس کې هميشه وي.

✡ د زکوة په وجه د انسان په مال کې برکت او زيادت راځي، الله تعالی فرمايي:

﴿ وَمَا آتَيْتُم مِّن زَكَاةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُونَ ﴾ .(٢)

ترجمه: او تاسو چې کوم زکوة (يا صدقه وغيره) ورکوئ او په دې سره د الله تعالی رضا غواړئ، نو همدا خلق (خپل مالونه) د الله تعالی سره په څو څو چنده زياتوي.

بل ځای الله ﷻ فرمايي: ﴿ يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا وَيُرْبِي الصَّدَقَاتِ... ﴾ .(٣)

ترجمه: الله ﷻ سُود بربادوي (ختموي)، او صدقې (او زکوة) زياتوي.

✡ د زکوة په وجه انسان د الله ﷻ د رحمت مستحق ګرځي، الله تعالی فرمايي:

﴿ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَأَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُم بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ ﴾ .(٤)

ترجمه: زما رحمت خور (شامل) دی په هر شي باندې، پس ډير زر به زه دا (رحمت په کامل ډول) د هغه خلقو د پاره اوليکم څوک چې د الله ﷻ نه ويريږي، زکوة ورکوي، او څوک چې زمونږ په آيتونو ايمان راوړي.

---

(١) المؤمنون آية ١٠، ١١.

(٢) الروم آية ٣٩.

(٣) البقرة آية ٢٧٦.

(٤) الاعراف آية ١٥٦.

Scanned with CamScanner

✡ د زکوة په وجه انسان د بُخل د صفت نه پاکیږي، او څوک چې د دې بخل نه بچ شو هغه کامیاب دی. الله تعالی فرمايي:

﴿وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِۦ فَأُولَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ﴾ .(١)

ترجمه: او څوک چې د خپل نفس د حرص (او شومتيا) نه بچ اوساتلې شو نو همدغه خلق کامیاب دي.

✡ په زکوة کې حلال او پاک مال ورکول په کار دي.

الله تعالی فرمايي: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَنفِقُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّآ أَخْرَجْنَا لَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ ۖ وَلَا تَيَمَّمُوا۟ ٱلْخَبِيثَ مِنْهُ تُنفِقُونَ وَلَسْتُم بِـَٔاخِذِيهِ إِلَّآ أَن تُغْمِضُوا۟ فِيهِ ۚ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ حَمِيدٌ﴾ .(٢)

ترجمه: اې مومنانو! تاسو خرچ کړئ (د الله ﷻ په لاره کې) د هغه پاکیزه شیانو نه کوم چې تاسو ګټلي وي، او کوم چې مونږ تاسو د پاره د زمکې نه راویستلي دي، او تاسو رَدي (بيکاره) شي ته اراده مه کوئ چې د هغې نه یې خرچ کړه (یعنی بې کاره شی د الله ﷻ په لاره کې مه خرچ کوئ) حالانکه تاسو په خپله د هغې (رَدي شي) اخيستلو ته تيار نه يئ (چې څوک يې د يو واجب حق په بدله کې يا تحفه کې درکوي)، مګر که تاسو پرې سترګې پټې کړئ (او لحاظ يې او کړئ، او وايې خلق نو دا بيله خبره ده)، او پوهه شئ چې الله بې نيازه (دی، هيچاته محتاج نه دی) او د تعريف لايق دی (نو د هغه په نامه داسې شی ورکوئ چې هغه هم ښه او د تعريف لائق وي).

زکوة په مخکيني اُمتونو هم فرض وُ

✡ زکوة لکه څرنګ چې په دې امتِ محمّدي فرض دی نو همدغه شان په مخکيني اُمتونو باندې هم د مانځه سره سره زکوة هم فرض وُ.

---

(١) الحشر آية ٩.
(٢) البقرة آية ٢٦٧.

د حضرت ابراهيم ﷺ، او د هغه د ځوي حضرت اسحاق ﷺ، او دهغه د نمسي حضرت يعقوب ﷺ د ذکر نه روستو الله تعالى فرمايي:

﴿ وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَوٰةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَوٰةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ ﴾.(١)

ترجمه: او مونږ وحي اوکړه دوی ته د نيکيو د کولو، او (خاصکر) د مونځ قائمولو، او زکوة ورکولو، او دوی زمونږ عبادت گزار بندگان وو.

✡ د حضرت اسماعيل عليه السلام په باره کې ذکر دي:

﴿ وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَوٰةِ وَالزَّكَوٰةِ... ﴾.(٢)

ترجمه: او حضرت اسماعيل ﷺ به د خپل کور خلقو ته د لمانځه او زکوة حکم کولو.

✡ حضرت عيسى عليه السلام خپل قوم ته اوفرمايل:

﴿ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَوٰةِ وَالزَّكَوٰةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴾.(٣)

ترجمه: او تر څو پورې چې زه ژوندې يم الله تعالى ماته د لمانځه او زکوة وصيت (حکم) کړی.

✡ الله ﷻ بني اسرائيلو ته فرمايلي وو:

﴿ إِنِّي مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَوٰةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَوٰةَ وَآمَنْتُمْ بِرُسُلِي ﴾.(٤)

ترجمه: بيشکه زه (په اعتبار د مدد سره) د تاسو سره يم که چيرته تاسو مونځونه قائم کړل، او زکوة مو اداء کړو.

ددې آيتونو نه معلومه شوه چې زکوة دومره أهمه فريضه ده چې لکه څرنګې چې دا په دې اُمت باندې فرض دی نو دغه شان پخکيني امتونو باندې هم فرض وُ.

---

(١) الأنبياء آية ٧٣.

(٢) مريم آية ٥٥.

(٣) مريم آية ٣١.

(٤) المائدة آية ١٢.

د زکوة نه ورکولو سزاګانې

✡ چاته چې الله ﷻ مال و دولت ورکړې وي ، صاحبِ د نصاب وي ، او په دې کال تیر شي ، نو په ده باندې زکوة ورکول فرض دي . ځکه د زکوة فرضيت قطعي دی ، دا د اِسلام بُنیادي او اَهم رُکن دی ، تر دې چې د زکوة نه منکرِ کافر دی ، او نه ورکوونکې يې فاسق و فاجر او سخت ګناهګار دی .

✡ د زکوة نه ورکوونکي د پاره په قرآن کريم کې د جهنم سخته سزا ذکر شوی ، الله تعالى فرمايي :

﴿وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ . يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ . هَٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَكْنِزُونَ﴾ .(١)

ترجمه : او څوک چې سره زَر او سپين زَر ذخيره کوي او د الله ﷻ په لاره کې يې نه خرچ کوي (يعنی زکوة ورنه نه اَوباسي) پس (اې پيغمبره !) ته دوی ته د دَرد ناک عذاب زيرې ورکړه ، په کومه ورځ چې به دا مال (او خزانې) د جهنم په اَور کې ګرمولې شي ، بيا به په دې سره د دوی تَندي ، د دوی اَړخونه او د دوی شاګانې داغلې شي (او دا به ورته ويلې شي) چې دا هغه خزانې دي چې تاسو د خپل ځان د پاره جمع کړې وی ، پس او څکئ تاسو مزه د هغه څه چې تاسو به جمع کول .

✡ څوک چې فرضي زکوة نه ورکوي ، او بُخل کوي نو د قيامت په ورځ به د همدې مال نه يو زهر جَن ګنجې مار جوړ کړې شي او ده ته به په غاړه کې وَر واچولې شي چې دا به چيچي ، الله تعالى فرمايي :

﴿وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُم بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ .(٢)

(١) التوبة آية ٣٤ ، ٣٥ .
(٢) آل عمران آية ١٨٠ .

ترجمه : او چاته چې الله ﷻ په خپل فضل سره مال ورکړې وي ، او دوی په کې بُخل کوي (يعني فرضي زکوة نه ورکوي) نو دوی دې هرګز دا خيال نه کوي چې ګڼي دا بُخل د دوی د پاره ښه دی ، بلکه دا بُخل د دوی د پاره ډير بَد دی ، ډير زر به د قيامت په ورځ دغه مال په کوم چې دوی بُخل کړی وُ دوی ته به طوق ورواچولی شي.

(يعني همدغه مال به يې د غاړې تيزندې کړې شي ، او زهرجَن ګنجې مار به وونه جوړ کړې شي ، دده په غاړه کې به وَرواچولی شي چې دې به چيچي).

نفلي صدقات

✡ د زکوة نه علاوه نوره نفلي صدقه ورکول هم په کار ده ، ځکه په قرآن کريم کې د نفلي صدقاتو ډير فضائل او فوائد بيان شوي :

✡ د صدقې په وجه د انسان په مال کې برکت پيدا کيږي او مال ورسره صفا کيږي.

الله رب العزت فرمايي :

﴿وَمَآ أَنفَقْتُم مِّن شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُۥ وَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ﴾ .(١)

ترجمه : او څه چې تاسو (د الله ﷻ په لاره کې) خرچ کوئ نو هغه به ددې بدله درکوي ، او هغه ډير ښه رزق ورکوونکې دی.

بل ځای الله ﷻ فرمايي : ﴿وَمَا تُنفِقُوا۟ مِنْ خَيْرٍ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ﴾ .(٢)

ترجمه : او تاسو چې کوم مال خرچ کوئ هغه به درته (په دُنيا او آخرت کې) پوره پوره واپس درکړې شي ، او په تاسو به ظلم نشي کولی.

✡ د خير په ځايونو کې مال خرچ کوونکي به د ډَرې او غم نه په آمن وي ، الله تعالی فرمايي :

﴿ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُم بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ

---

(١) سورة سبا آية ٣٩ .

(٢) البقرة آية ٢٧٢ .

عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴾. (١)

ترجمه : څوک چې خپل مالونه د شپې او ورځې، په پټه او ښکاره خرچ کوي نو هغوی لره ثواب دی د هغوی د رب په نزد ، او نه به په دوی څه یَره وي ، او نه به غمجن وي .

✡ په ښکاره او پټه باندې د خرچ کوونکو د پاره الله ﷻ د جنت خوشخبري اورولې :

﴿ وَالَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِغَآءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنٰهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرَءُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ أُولٰٓئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ ﴾. (٢)

ترجمه : او چا چې د خپل رب د خوشحالولو د پاره صبر اوکړو ، مونځ یې قائم کړو ، مونږ چې ورته څه ورکړي د هغې نه یې په پټه او ښکاره خرچ اوکړو ، او د نیکیو په ذریعه بَدي دفع کوي (یعنی د بدی په مقابله کې ښیګړه کوي) نو همدا هغه خلق دي د کومو د پاره چې کور د آخرت (یعنی جنت) دی .

بل ځای الله تعالی فرمایي :

﴿ وَسَارِعُوٓا إِلٰى مَغْفِرَةٍ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمٰوٰتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ۝ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّآءِ وَالضَّرَّآءِ وَالْكٰظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴾. (٣)

ترجمه : او تاسو منډه أووهئ بخښې د خپل رب طرف ته (یعنی هغه أعمالو طرفته ورانديږ والې او جَلتي اوکړئ کوم چې د انسان د مغفرت او بخښې سبب ګرځي) ، او د هغه جنت طرف ته منډه أووهئ چې د هغې پلنوالې د آسمانونو او زمکې برابر دی ، دا جنت تیار کړې شوې دی د مُتّقیانو (پرهیزګارانو) د پاره ، (متقیان هغه خلق دي) څوک چې خپل مالونه په خوشحالۍ او سختۍ دواړو حالتونو کې (د الله د رَضا د پاره) خرچ کوي ، غصه زغمي ، او د خلقو قصور معاف کوي ، او الله تعالی (داسې) نیکو کار خلق خوښوي .

(١) البقرة آية ٢٧٤ .
(٢) الرعد آية ٢٢ .
(٣) آل عمران آية ١٣٣ ، ١٣٤ .

✡ په نيکو کارونو کې د خرچ فائده په خپله انسان ته رسي ، الله تعالى فرمايي :

﴿وَمَا تُنفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلِأَنفُسِكُمْ﴾ .(١)

ترجمه : او تاسو چې کوم مال خرچ کوئ نو دا همدا ستاسو د فائدې د پاره دی .

✡ په صدقه کې بهترين او غوره مال ورکول په کار دي ، الله تعالى فرمايي :

﴿لَن تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّىٰ تُنفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ﴾ .(٢)

ترجمه : تاسو به هيڅ کله نيکي حاصله نه کړې شئ تر څو پورې چې تاسو خرچ نه کړئ له هغه شي نه کوم چې تاسو خوښوئ .

(يعنى تر څو پورې مو چې د ټولو نه غوره شی نه وي خيرات کړی تر هغې پورې به جنت ته داخل نه شئ) .

✡ بيا خاصکر په پټه باندې د صدقې ورکولو اجر ډير زيات دی ، ځکه په دې کې خو يو ريا نه وي ، او بل اخيستونکې هم د نورو خلقو د وړاندې او نه شرميږي .

الله رب العزت فرمايي :

﴿إِن تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ ۖ وَإِن تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ وَيُكَفِّرُ عَنكُم مِّن سَيِّئَاتِكُمْ ۗ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ .(٣)

ترجمه : که چيرته تاسو صدقې په ښکاره ورکوئ نو (هم) ښه خبره ده ، او که چيرته تاسو دا صدقې پټوئ او په پټه يې فقيرانو ته ورکوئ نو دا (په پټه ورکول) ستاسو د پاره ډير بهتر دي ، او الله تعالى به (ددې په برکت) ستاسو څنې ګناهونه لرې (معاف) کړي ، او الله تعالى په هغه کارونو چې تاسو يې کوئ ښه خبردار دی .

✡ د صدقې په وجه د انسان نفس د ګناهونو او د مال د محبت نه پاکيږي ، او ورسره ورسره د مال پاکوالې پرې هم راځي ، الله ﷻ پيغمبر عليه الصلوة والسلام ته فرمايي :

---

(١) البقرة آية ٢٧٢ .

(٢) آل عمران آية ٩٢

(٣) البقرة آية ٢٧١ .

﴿خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِم بِهَا...﴾.(١)

ترجمه: اې پيغمبره! ته د دوی د مالونو نه صدقه (او زکوة) واخله چې ته د دي صدقې په ذريعه دوی (د ګناهونونه) پاک او صفا کړې.

✡ چا ته د صدقې ورکولو نه پس په هغه باندې احسان زياتل يا ورته ضرر رسول ندي په کار، ځکه په دې سره د صدقې اجر باطليږي. الله تعالى فرمايي:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُم بِالْمَنِّ وَالْأَذَىٰ...﴾.(٢)

ترجمه: اې مومنانو! (تاسو ثواب د) خپلې صدقې په زياتلو (يادګيرنې) او تکليف رسولو باندې مه ضايع کوئ.

✡ په قرآن کريم کې فقير او محتاج ته د خوراک او جامو ورکولو ډير أجرونه او ثوابونه بيان شوي. الله تعالى فرمايي:

﴿وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا. إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا. إِنَّا نَخَافُ مِن رَّبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا. فَوَقَاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَٰلِكَ الْيَوْمِ وَلَقَّاهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا﴾.(٣)

ترجمه: او دوی (يعنى نيکان خلق) د الله ﷻ په مينه کې په مسکين، يتيم او قيدي باندې خوراک خوروي، (او دا ورته وايي چې:) بيشکه مونږ په تاسو باندې صرف د الله ﷻ د رضا د پاره خوراک خورو، نه خو د تاسو نه څه (عمَلي) بدله غواړو، او نه (ددې قولي) شکريه غواړو. بيشکه مونږ خو د خپل رب نه د هغې ورځې په باره کې ويريږو چې سخته او ترخه به وي، پس الله تعالى به دوی د دغې ورځې د سختئ نه بچ کړي، او دوی ته به تازګي او خوشحالي ورکړي.

(١) التوبة آية ١٠٣.
(٢) البقرة آية ٢٦٤.
(٣) الدهر آية ٨ تا ١١.

Scanned with CamScanner

د بُخل نه ځان ساتل په کار دي

✡ د بُخل او شومتيا نه ځان ساتل په کار دي ، ځکه بُخل داسې بدترين صفت دی چې دا د انسان د تباهۍ سبب ګرځي ، کامياب انسان هغه دی څوک چې د بُخل نه بچ شو .

الله رب العزت فرمايي :

﴿ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴾ . (١)

ترجمه : او څوک چې د شومتيا د نفس نه بچ شي نو همدغه خلق کامياب دي .

بل ځای الله ﷻ فرمايي :

﴿ وَأَمَّا مَن بَخِلَ وَاسْتَغْنَى . وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَى . فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَى . وَمَا يُغْنِي عَنْهُ مَالُهُ إِذَا تَرَدَّى ﴾ . (٢)

ترجمه : او چا چې بُخل اوکړو ، بې پرواه شو ، او د ښکلي أحکاماتو تکذيب يې اوکړو نو ډير زر به مونږ دوی د سختۍ په طرف روان کړو ، او کله چې دا (کس) کندې ته اوغورځيږي (يعنی وفات شي) نو دده مال به د ده هيڅ په کار رانه شي .

بل ځای الله ﷻ فرمايي :

﴿ هَا أَنتُمْ هَؤُلَاءِ تُدْعَوْنَ لِتُنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَمِنكُم مَّن يَبْخَلُ ۖ وَمَن يَبْخَلْ فَإِنَّمَا يَبْخَلُ عَن نَّفْسِهِ ۚ وَاللَّهُ الْغَنِيُّ وَأَنتُمُ الْفُقَرَاءُ ... ﴾ . (٣)

ترجمه : واورئ ، تاسو خو هغه خلق يئ چې کله تاسو را اُوبللې شئ چې د الله ﷻ په لاره کې خرچ اوکړئ ، پس ځنې له تاسو نه هغه خلق دي چې بُخل (شومتيا) کوي ، او څوک چې بُخل کوي نو يقيناً هغه د خپل ځان سره بُخل کوي ، او الله تعالی غني دی او تاسو محتاج يئ .

---

(١) سورة التغابن آية ١٦ .

(٢) سورة الليل آية ٨ - ١١ .

(٣) سورة محمد آية ٣٨ .

✡ كه انسان د الله ﷻ په لار كې خپل مال خرچ نكړي او بُخل او كړي نو دا ټول مال آخر هم دده نه پاتې كيږي، الله تعالى فرمايي:

﴿ وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ﴾.(١)

ترجمه: او دا په تاسو څه شوي چې تاسو د الله ﷻ په لار كې خرچ نه كوئ ؟ او د آسمانونو او زمكې ميراث صرف د الله د پاره دى. (دا هر څه صرف هغه ته پاتې دي).

✡ د مسلمان شان دا دى چې دا به د خپل ځان په نسبت بل ته ترجيح وركوي.

الله ﷻ فرمايي:

﴿ وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ۚ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴾.(٢)

ترجمه: او دوى نورو ته په خپل ځان باندې ترجيح وركوي اگر په دوى باندې په خپله وږه (او سختي) وي، او څوك چې د خپل نفس د شومتيا (او حِرص) نه بچ اُوساتلې شونو همدغه خلق كامياب دي.

صدقه د مرگ نه مخكې په كار ده: انسان ته په كار دي چې صدقه او خيرات د مرگ نه مخكې په خپل ژوند كې په خپل لاس وركړي، ځكه بهترينه صدقه هم هماغه ده كومه چې انسان په خپل ژوند كې د تندرستۍ په حالت كې وركړي. او كه په خپل ژوند يې ورنه كړي نو بيا به په ده باندې وخت تير وي د افسوس او ندامت لاسونه به مرُوړي خو هيڅ شى به په گوتو نه ورځي.

الله رب العزت فرمايي:

﴿ وَأَنفِقُوا مِن مَّا رَزَقْنَاكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُن مِّنَ الصَّالِحِينَ ۝ وَلَن يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا ۚ وَاللَّهُ خَبِيرٌ

(١) الحديد آية ١٠.

(٢) الحشر آية ٩.

Scanned with CamScanner

﴿بِمَا تَعْمَلُونَ﴾. (١)

ترجمه : (اې مومنانو !) مونږ چې درته څه درکړي دي د هغې نه (په حقوقِ واجبه او خيرات کې) خرچ کوئ، ددې نه وړاندې چې په تاسو کې يو چا ته مرګ راشي او هغه بيا (د آرزو او آرمان په دول) دا وايي: اې زما ربه! تا ولې ماته يو څو ورځې نور مهلت رانه کړو چې ما خيرات کړې وی، او زه د نيکانو خلقو نه شمار شوې وی، (خو دده دا آرمان به فائده مند څکه نه وي چې) الله تعالى هيڅ کله يو چا ته مُهلت نه ورکوي کله چې دده نيته راشي، او الله تعالى خبردار دی د هغه کارونو نه چې تاسو يې کوی.

بل ځای الله ﷻ فرمايي : ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَ يَوْمٌ لَّا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ﴾. (٢)

ترجمه : اې مؤمنانو ! مونږ چې تاسو ته کوم مال درکړی د هغې نه (د الله ﷻ په لار کې) خرچ (صدقه) اوکړئ مخکې د دينه چې هغه ورځ راشي چې په هغې کې به اخيستل خرڅول نه وي ، او نه به په هغې کې دوستي پاللې کيږي ، او نه به سفارش چليږي .

✡ څوک چې د الله ﷻ په لار کې يوه روپۍ اولږوي نو الله تعالى ده ته ددې په عِوض کې د اووه سوه (٧٠٠) روپو اَجر ورکوي.

• د الله ﷻ په لار کې د مال لږولو مثال په قرآن کې داسې ذکر دی :

﴿مَّثَلُ الَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنبُلَةٍ مِّائَةُ حَبَّةٍ ۗ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَن يَشَاءُ ۗ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾. (٣)

---

(١) المنافقون آية ١٠، ١١.

(٢) البقرة آية ٢٥٤.

همداسې مضمون په سورة ابراهيم کې هم بيان شوی، الله تعالى فرمايي :

﴿قُل لِّعِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا يُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُنفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَ يَوْمٌ لَّا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خِلَالٌ﴾. الابراهيم آية ٣١.

(٣) البقرة آية ٢٦١.

ترجمه: كوم خلق چې د الله تعالى په لاركې خپل مالونه خرچ كوي د هغوى مثال د هغه داني په شان دى چې أووه (٧) وږي رازرغون كړي، په هر وږي كې سَل (١٠٠) داني وي، او الله تعالى چې چاته اوغواړي نو (دا آجر) نور هم ورله زياتوي، او الله فراخي واله، پوهه دى.

په دې آيت كې د الله ﷻ په لاركې د مال لپولو آجر د مثال په ذريعه بيان شوى، چې ددې مثال داسې دى: لكه څوک د غنمو يوه دانه په زَرخېزه زمكه كې أوكري، ددينه د غنمو يو بُوټې جوړ شي چې په هغې كې أووه (٧) وږي وي، او په هر وږي كې سَل (١٠٠) داني وي (يعنى د غنمو د يوې داني نه أووه سوه داني جوړې شي)، نو دغه شان د الله ﷻ په لار كې يوه روپى لپوونكي ته د أووه سوه (٧٠٠) روپو لپولو آجر وركولې شي، بلكه چې الله ربّ العزت اوغواړي نو ددينه زيات آجر هم وركوي.

مسلمان به إسراف نه كوي: مسلمان به د اِسراف نه ځان ساتي، يعنى خپل مال به بې ځايه او ناجائزو كارونو كې نه خرچ كوي، ځكه په قرآن كريم كې د اِسراف نه په سختو الفاظو سره منع راغلى:

✡ الله تعالى اِسراف كوونكي نه خوښوي، په سورة الانعام كې ذكر دي:

﴿ وَلَا تُسْرِفُوْا ۚ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِيْنَ ﴾ (١)

ترجمه: او بې ځايه مال مه خرچ كوئ، بيشكه الله تعالى بې ځايه خرچ كوونكي نه خوښوي.

په سورة الاعراف كې ذكر دي:

﴿... وَّكُلُوْا وَاشْرَبُوْا وَلَا تُسْرِفُوْا ۚ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِيْنَ ﴾ (٢)

ترجمه: او (حلال څيزونه) خورئ، څكئ، او اِسراف مه كوئ، بيشكه الله تعالى اِسراف كوونكي نه خوښوي.

(١) الانعام آية ١٤١.
(٢) الاعراف آية ٣١.

Scanned with CamScanner

✡ بلکه په قرآن کريم کې اِسراف کوونکو (بې ځايه خرچ کوونکو) ته د شيطان ورونه ويل شوي ، الله تعالى فرمايي :

﴿ ... وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا ۝ إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا ﴾. (١)

ترجمه : او فضول خرچي مه کوه په فضول خرچي کولو سره (يعنى بې ځايه خپل مال مه لېوه) ، بيشکه فضول خرچي کوونکي د شيطانانو ورونه دي ، او شيطان د خپل رَب ډېر ناشکره دى .

د حج فرضيت

✡ د اسلام په بُنيادي او اَهمو اَرکانو کې يو رُکن حج دى ، په صاحبِ استطاعت باندې دا هم فرض دى ، ددې فرضيت په قرآن کريم کې صراحةً ذکر شوى ، الله تعالى فرمايي :

﴿ وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ﴾ . (٢)

ترجمه : او د الله ﷻ د پاره په هغه خلقو باندې د بيتُ الله حج فرض دى ځوک چې ديته د ورتللو طاقت لري .

✡ کله چې حضرت ابراهيم عليه السلام د بيتُ الله د تعمير نه فارغ شو نو الله ﷻ چې ورته کوم حُکمونه کړي وو په هغې کې يو حُکم دا هم وُ :

﴿ وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ﴾ . (٣)

ترجمه : او ته په خلقو کې د حج اِعلان اوکړه ، دوى به تاته پياده او (د اُوږد سفر په وجه) په هر مانده (کمزوري) اُوښ باندې راځي چې دا اُوښان (يا دا خلق) به د لرې لرې لارو نه راځي .

(١) بنی اسرائيل آية ٢٦ ، ٢٧ .
(٢) آل عمران آية ٩٧ .
(٣) الحج آية ٢٧ .

✡ حج په معلوم وخت او معلومو ورځو کې کيږي. الله تعالی فرمايي:

﴿ اَلْحَجُّ اَشْهُرٌ مَّعْلُوْمٰتٌ ﴾. (١)

ترجمه: د حج يو څو معلومې مياشتې دي.

حج د اتم (٨) ذوالحجې نه تر د ديارلسم (١٣) ذوالحجې پورې په مخصوص ځای کې اداء کيږي، د دينه مخکې يا روستو په نورو مياشتو او نورو ځايونو کې نه اداء کيږي، که په څه وجه د چا نه حج فوت شي نو آئنده کال به همدغه ورځو ته انتظار کوي.

✡ حاجي ته په کار دي چې د حج په ورځو کې خاص طور سره د فحش خبرو، گناهونو او جگړو نه ځان ساتي، الله تعالی فرمايي:

﴿ اَلْحَجُّ اَشْهُرٌ مَّعْلُوْمٰتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيْهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوْقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ ﴾ (٢)

ترجمه: د حج يو څو معلومې مياشتې دي، پس څوک چې په دې مياشتو کې په ځان باندې حج لازم کړي (او د حج اِراده اوکړي) نو د حج په ورځو کې (خاص طور) کوروالې، گناهونه او جگړې ناجائز دي.

✡ مکه بيتُ الله د عبادت او امن ځای دی، د جگړو ځای ندی.

الله رب العزت فرمايي: ﴿ وَاِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَاَمْنًا ﴾. (٣)

ترجمه: او کله چې مونږ بيتُ الله د خلقو د پاره د عبادت او امن ځای جوړ کړو.

د جهاد فرضيت او اهميت

✡ د اسلام په اهمو احکاماتو کې يو حُکم جهاد هم دی، دا هم د مونځ، روژې، زکوة، او حج په شان فرض دي (اگر چې جهاد په بعضې صورتونو کې فرضِ عَين دی او بعضې صورتونو کې فرضِ کفايه دی)، د دې نه منکر کافر دی.

---

(١) البقرة آية ١٩٧.
(٢) آل عمران آية ٩٧.
(٣) البقرة آية ١٢٥.

Scanned with CamScanner

✡ د قرآن كريم په ډيرو آيتونو كې الله ربّ العزت مسلمانانو ته په واضحې طريقې سره د جهاد حُكم كړى ، يو څو آيتونه درته پيش كوم :

الله تعالى فرمايي :

﴿ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَن تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَن تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴾ .(١)

ترجمه : په تاسو باندې جهاد فرض كړې شوې دى ، او هغه تاسو ته ناخوښه (ګران) دى ، او دا مُمكِنه ده چې كله به تاسو يو څيز ناخوښه ګڼئ ، خو هغه به (په واقع كې) ستاسو د پاره غوره وي ، او (دا هم) مُمكِنه ده چې كله به تاسو يو څيز خوښوئ خو هغه به (په واقع كې) ستاسو د پاره بَد وي ، او الله ﷻ (د هر څيز په حقيقتِ حال باندې) ښه پوهيږي او تاسو نه پوهيږئ .

﴿ وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴾ .(٢)

او (اې مسلمانانو !) تاسو د الله ﷻ په لار كې جهاد اوكړئ ، او پوهه شئ چې الله ﷻ اوريدونكې پوهه دى .

﴿ فَإِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ ﴾ .(٣)

ترجمه : بيا كله چې ستاسو د كافرانو سره مقابله راشي نو د هغوى څټونه اُووهئ .

﴿ وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ ﴾ . (٤)

---

(١) البقرة آية ٢١٦ .

(٢) البقرة آية ٢٤٤ .

(٣) سورة محمد آية ٤ .

(٤) الانفال آية ٣٩ .

همداسې آيت په سورة البقره كې هم دى ، الله تعالى فرمايي :

﴿ وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ ﴾ . البقرة آية ١٩٣ .

Scanned with CamScanner

ترجمه : او تاسو د کافرانو سره اُوجنګيږئ تر دې چې فتنه پاتې نشي ، او ټول دين يواځې د الله ﷻ (قائم) شي .

﴿ قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبْهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ ۝ وَيُذْهِبْ غَيْظَ قُلُوبِهِمْ ۗ وَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَىٰ مَن يَشَاءُ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴾ .(١)

ترجمه : (اې مؤمنانو !) تاسو د دوی (یعنی کافرانو) سره اُوجنګيږئ الله تعالی به ستاسو په لاس باندې دوی ته عذاب ورکړي ، رَسواء به يې کړي ، د دوی په مقابله کې به ستاسو مدد اوکړي ، او (دوی ته په سزا ورکولو سره) د مؤمنانو سينې به يَخې کړي ، د دوی د زړونو غصه به لرې کړي ، الله ﷻ چې د چا په باره کې اوغواړي د هغه توبه قبلوي ، او الله تعالی پوهه (او) حِکمت خاوند دی .

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُم مِّنَ الْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً ۚ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴾ .(٢)

ترجمه : اې مؤمنانو تاسو د هغه کافرانو سره جنګ اوکړئ چې هغوی د تاسو سره نژدې دي ، او په کار ده چې دوی په تاسو کې سختي اُومومي (یعنی د جهاد کولو په وخت ځانونه مضبوط کړئ ، نرمي ورسره مه کوئ) او پوهه شئ چې د الله تعالی مدد د مُتّقيانو سره دی .

﴿ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُم مِّنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ ۚ وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ ۚ ﴾ .(٣)

ترجمه : او چيرته چې تاسو کافران اُومومئ قتل يې کړئ ، او د کومو ځايونو نه چې هغوی تاسو اِيستلي يَئ د هغه ځايونو نه يې اُوباسئ ، او (د کفر) فِتنه د قتل نه زياته سخته ده .

---

(١) التوبة آية ١٤ ، ١٥ .

(٢) التوبة آية ١٢٣ .

(٣) البقرة آية ١٩١ .

Scanned with CamScanner

﴿ اِنْفِرُوْا خِفَافًا وَّثِقَالًا وَّجَاهِدُوْا بِاَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ﴾ . (١)

ترجمه: تاسو جهاد ته سپک او درانه (یعنی د لږ سامان او ډیر سامان سره) اووځئ، او په خپلو مالونو او نفسونو سره د الله ﷻ په لاره کې جهاد اوکړئ، دا ستاسو د پاره ډیره بهتره ده که تاسو پوهیږئ.

﴿ فَقَاتِلُوْٓا اَوْلِيَآءَ الشَّيْطٰنِ ۚ اِنَّ كَيْدَ الشَّيْطٰنِ كَانَ ضَعِيْفًا ﴾ . (٢)

ترجمه: پس تاسو د شیطان ملګرو (یعنی کافرانو) سره جنګ اوکړئ، بیشکه د شیطان مکر کمزوری دی.

﴿ وَاِنْ نَّكَثُوْٓا اَيْمَانَهُمْ مِّنْۢ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوْا فِيْ دِيْنِكُمْ فَقَاتِلُوْٓا اَئِمَّةَ الْكُفْرِ ۙ اِنَّهُمْ لَآ اَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُوْنَ ﴾ . (٣)

ترجمه: او که چیرته دوی د وعدو کولو نه پس خپل قسمونه مات کړي او ستاسو په دین کې عیبونه رااُوباسي نو د کفر سردارانو سره جنګ اوکړئ، بیشکه د دوی قسمونه (هیڅ مُعتبر) ندي، کیدې شي دوی (د خپلو شرارتونو نه) منع شي.

☆ همدارنګې الله ﷻ خاصکر د مشرکینو سره هم د جهاد حُکم کړی:

﴿ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِيْنَ كَآفَّةً كَمَا يُقَاتِلُوْنَكُمْ كَآفَّةً ۚ وَاعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّقِيْنَ ﴾ (٤)

ترجمه: او تاسو مشرکانو سره ټول په یو ځای اوجنګیږئ لکه څرنګې چې هغوی د

(١) التوبة آية ٤١ .
(٢) النساء آية ٧٦.
(٣) التوبة آية ١٢ .
(٤) التوبة آية ٣٦.

همداسې آیت د سورة التوبة په ابتدائي آیتونو کې هم ذکر دی، ﴿ فَاِذَا انْسَلَخَ الْاَشْهُرُ الْحُرُمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِيْنَ حَيْثُ وَجَدْتُّمُوْهُمْ وَخُذُوْهُمْ وَاحْصُرُوْهُمْ وَاقْعُدُوْا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ ﴾ . التوبة آية ٥ .

ترجمه: بیا کله چې د احترام میاشتې تیرې شي نو مشرکین چې چیرته مومئ، قتل یې کړئ، وې نیسئ، راګیر یې کړئ، او په هره موقع کې ورته (پټ) کیننئ.

تاسو سره تول په يو ځای جنګيږي ،او پوهه شئ چې الله تعالى د مُتقيانو سره (ملګری) دی.

✡ همدا رنګې الله ﷻ د منافقانو سره هم د جهاد حُکم کړی :

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ جَٰهِدِ ٱلْكُفَّارَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱغْلُظْ عَلَيْهِمْ ۚ وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴾ . (١)

ترجمه : اې پيغمبره ! ته د کافرانو او منافقينو سره جهاد اوکړه ، او په دوی باندې سختي اوکړه ، د دوی ځای جهنم دی ، او هغه ډیر بَد ځای د واپس ورتللو دی .

همدا رنګې الله ﷻ د باغيانو په مقابله کې هم د قتال حُکم کړی . (٢)

✡ دا خو ما درته يو څو آيتونه ذکر کړل ، ددينه علاوه د قرآن کريم په نورو ډيرو آيتونو کې هم مسلمانانو ته د کافرانو سره د جهاد کولو حُکم شوی . (٣)

په دې ټولو آيتونو کې مسلمانانو ته په واضحې طريقې سره د جهاد حُکم او فرضيت بيان شوی .

د جهاد فضائل

په قرآن کريم د جهاد ډير فضائل ، فوائد او حِکمتونه بيان شوي :

✡ په جهاد کولو سره انسان د جنت مستحق کيږي . الله ربّ العزت فرمايي :

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ ٱشْتَرَىٰ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَٰلَهُم بِأَنَّ لَهُمُ ٱلْجَنَّةَ ۚ يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ ۖ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ وَٱلْإِنجِيلِ وَٱلْقُرْءَانِ ۚ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِۦ

---

(١) التوبة آية ٧٣ ، التحريم آية ٩ .

(٢) ﴿ وَإِن طَآئِفَتَانِ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ٱقْتَتَلُوا۟ فَأَصْلِحُوا۟ بَيْنَهُمَا ۖ فَإِنۢ بَغَتْ إِحْدَىٰهُمَا عَلَى ٱلْأُخْرَىٰ فَقَٰتِلُوا۟ ٱلَّتِى تَبْغِى حَتَّىٰ تَفِىٓءَ إِلَىٰٓ أَمْرِ ٱللَّهِ ۚ فَإِن فَآءَتْ فَأَصْلِحُوا۟ بَيْنَهُمَا بِٱلْعَدْلِ وَأَقْسِطُوٓا۟ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُقْسِطِينَ ﴾ . الحجرات آية ٩ .

(٣) ﴿ قَٰتِلُوا۟ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَلَا بِٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ ٱلْحَقِّ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ حَتَّىٰ يُعْطُوا۟ ٱلْجِزْيَةَ عَن يَدٍ وَهُمْ صَٰغِرُونَ ﴾ . التوبة آية ٢٩ .

﴿ وَقَٰتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ٱلَّذِينَ يُقَٰتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْمُعْتَدِينَ ﴾ . البقرة آية ١٩٠ .

Scanned with CamScanner

﴿ ... مِنَ اللّٰهِ فَاسْتَبْشِرُوْا بِبَيْعِكُمُ الَّذِيْ بَايَعْتُمْ بِهٖ وَذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ﴾. (١)

ترجمه : بیشکه الله تعالی د مؤمنانو نه د دوی ځانونه او د دوی مالونه اخیستي دي چې ددې په عِوض کې به د دوی د پاره جنت وي ، دوی د الله ﷻ په لاره (جهاد) کې جنګیږي ، پس دوی کافران وژني ، او دوی هم وژلې شي ، دا (په جهاد باندې د جنت وعده) د الله په ذِمه ریښتینې وعده ده چې په تورات ، اِنجیل او قرآن مجید کې ذکر ده ، او د الله ﷻ نه زیات د خپلې وَعدې پوره کوونکې بل څوک دی ؟ پس تاسو په خپله هغه بَیعَه (سَوداء) باندې خوشحاله اُوسئ کومه چې تاسو د الله سره اوکړه ، او همدا (جنت ملاویدل) لویه کامیابي ده .

✡ د قرآن کریم په یو بل آیت کې هم په جان و مال سره د جهاد کولو نه تعبیر په بهترین تجارت سره شوی ، الله تعالی فرمایي :

﴿ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا هَلْ اَدُلُّكُمْ عَلٰى تِجَارَةٍ تُنْجِيْكُمْ مِّنْ عَذَابٍ اَلِيْمٍ ۝ تُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ وَتُجَاهِدُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ۝ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوْبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ وَمَسٰكِنَ طَيِّبَةً فِيْ جَنّٰتِ عَدْنٍ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ﴾. (٢)

ترجمه : اې مؤمنانو ! آیا زه تاسو ته داسې تجارت اُوښایم چې هغه تاسو ته د دَردناک عذاب نه نِجات درکړي ؟ (هغه تجارت دادی چې) تاسو په الله او د هغه په رسول باندې اِیمان راوړئ ، او د الله په لار کې په خپلو مالونو او ځانونو سره جهاد کوئ ، همدا ستاسو د پاره ډیر بهتر دی که چیرته تاسو پوهیږئ . الله ﷻ به ستاسو ګناهونه اُوبخي او تاسو به داسې (د جنت) باغونو ته داخل کړي چې د هغې لاندې به ویالې بَهیږي ، او داسې پاکیزه محلونو ته (به مو داخل کړي) چې هغه د همیشه پاتې کیدو باغونو کې آباد دي ، همدا لویه کامیابي ده .

---

(١) التوبة آية ١١١ .

(٢) الصف آية ١٠ تا ١٢ .

✡ څوک چې د الله ﷻ په لار کې اووځي، هِجرت اوکړي، يا جهاد ته لاړ شي او هلته په جهاد کې شهيد شي يا په خپل مرګ باندې مړ شي نو الله تعالى داسې کس ته هم د شهادت اُوچته مرتبه ورکوي، ده ته هم بهترين رِزق او نِعمتونه ورکوي.

الله تعالى فرمايي:

﴿ وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوا أَوْ مَاتُوا لَيَرْزُقَنَّهُمُ اللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ۞ لَيُدْخِلَنَّهُم مُّدْخَلًا يَرْضَوْنَهُ ۗ وَإِنَّ اللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴾. (١)

ترجمه: او کوم خلق چې د الله په لاره کې هجرت اوکړي بيا هغوى اُووژلې شي، يا مړه شي نو الله تعالى به خامخا دوى ته ښه رزق ورکړي، او بيشکه الله تعالى خامخا بهترين رزق ورکوونکې دى. الله تعالى به دوى ضرور داسې ځاى ته داخل کړي چې هغه ځاى به دوى خوښ کړي، او بشکه الله تعالى پُوهه (او) بُرد باره دى.

د قدرت باوجود جهاد نه کوونکو د پاره سخت وعيد

✡ کله چې جهاد فرضِ عَين شي (يعنى کافران د مسلمانانو په څه علاقه باندې حمله اوکړي) نو بيا د قدرت باوجود جهاد نه کوونکو د پاره سخت وعيدونه هم ذکر شوي.

الله تعالى فرمايي:

﴿ قُلْ إِن كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ ۗ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴾. (٢)

ترجمه: (اې پيغمبره!) ته دوى ته اووايه که چيرته ستاسو پلاران، ستاسو ځامن، ستاسو ورونه، ستاسو بيبيانې، ستاسو خپلوان، هغه مالونه چې تاسو ګټلي دي، هغه تجارت چې تاسو د هغې د نقصان (او بَنديدو) نه ويريږئ، او د اُوسيدو هغه کورونه چې

---

(١) الحج آية ٥٨، ٥٩.

(٢) التوبة آية ٢٣.

تاسو هغه خوښوى، دا ټول شيان كه چيرته تاسو ته د الله، د هغه د رسول او جهاد في سبيل الله نه ډير محبوب وي نو بيا انتظار اوكړئ تر دې چې الله تعالى خپل حُكم (يعنى عذاب) راأوليږي، او (يا دساتيج) الله تعالى فاسقانو (نافرمانو) ته هدايت نه كوي.

✡ په يو بل آيت كې الله ربّ العزت فرمايي:

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمُ انْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ اثَّاقَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ أَرَضِيتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ ۝ إِلَّا تَنْفِرُوا يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْئًا وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾. (١)

ترجمه: اې مؤمنانو ! دا په تاسو څه شوي دي چې كله درته اوويلې شي چې " تاسو د الله ﷻ په لار كې (جهاد ته) أووځئ " نو تاسو زمكې طرف ته دَرانه شى (يعنى په ځاى ځخ پاتې شى او جهاد ته نه ځى) ، آيا تاسو د آخرت په مقابله كې د دُنيا په ژوند باندې راضي شوي يَى ؟ پس د دُنيا ژوند خو د آخرت په مقابله كې ډير لږ دى. كه چيرته تاسو جهاد ته أو نه أوځى نو الله تعالى به تاسو ته دَرد ناک عذاب دركړي، ستاسو په ځاى به يو بل قوم راولي، تاسو به الله ﷻ ته هيڅ نقصان او نه رسولې شى، او الله تعالى په هر څيز باندې قادر دى.

✡ غزوه تبوک ته د تللو په وخت نبي عليه السلام په جهاد كې د شِركت عام اعلان اوكړو، چونكه په دې وخت كې سخته گرمي وه، منافقين د جهاد نه پاتې شو، او يو بل ته يې وويل: لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ . په دې سخته گرمۍ كې د جهاد د پاره مه أوځئ.

بيا دوى په دې خپلو پاتې كيدو باندې خوشحاله هم وو، نو الله تعالى د دوى په باره كې سخت وعيدونه نازل كړل، او د دوى د خبرې جواب يې په دې الفاظو وركړو:

قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا .

(١) التوبة آية ٣٨، ٣٩.

ترجمه: اې پيغمبره ! ته ورته اووايه چې (د جهاد نه پاتې کيدو په وجه) د جهنم اُور خو په گرم والي کې (ددې گرمۍ نه) ډير سخت دی.

او الله ﷻ نبي عليه السلام ته اوفرمايل چې ددې جهاد نه د پاتې کيدو په وجه دوی آئنده د پاره د ځان سره په هيڅ جهاد کې مه شريکوه ، او د دوی مړه کيدلو نه روستو ورپاندې د جنازې مونځ هم مه کوه .(١)

✡ د مؤمنانو شان دادی چې دوی به په خپل مينځ کې رَحم کوونکي وي خو د کافرانو په مقابله کې به ډير سخت وي ، ددې د پاره چې کافران د مسلمانانو د نرمۍ په وجه زړه ور نشي ، الله تعالی د مؤمنانو شان داسې بيان کړی:

﴿ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ ﴾.(٢)

ترجمه: او کوم خلق چې د نبي عليه السلام سره دي هغوی د کافرانو د پاره ډير سخت دي ، (او) په خپل مينځ کې مهربانه دي.

هسې بهانې جوړول ندي په کار

ډير خلق د مختلفو بهانو په وجه جهاد ته نه ځي ، که څوک دوی ته د جهاد د پاره اُووايي نو دوی ورته مختلف قِسمه بهانې جوړوي ، حالانکه که د قرآن کريم په رڼا کې ددې خلقو بهانو ته اوکتلې شي نو دا هسې شيطاني دُهوکې دي.

✡ بعضې خلق جهاد ته ددې د وجې نه نه ځي چې هلته به مړ شم.

---

(١) الله تعالی ددې بيان په " سورة التوبة " کې په دې الفاظو سره کړی:

﴿ فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ وَكَرِهُوا أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ ۗ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا ۚ لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ ۞ فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ۞ فَإِنْ رَجَعَكَ اللَّهُ إِلَىٰ طَائِفَةٍ مِنْهُمْ فَاسْتَأْذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ فَقُلْ لَنْ تَخْرُجُوا مَعِيَ أَبَدًا وَلَنْ تُقَاتِلُوا مَعِيَ عَدُوًّا ۖ إِنَّكُمْ رَضِيتُمْ بِالْقُعُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعُدُوا مَعَ الْخَالِفِينَ ۞ وَلَا تُصَلِّ عَلَىٰ أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَىٰ قَبْرِهِ ۖ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ ﴾ التوبة آية ٨١ تا ٨٤.

(٢) الفتح آية ٢٩.

حالانکه دا هسې شيطاني دُهوکه ده، ځکه انسان به خامخا يوه ورځ وفات کيږي.

الله تعالى فرمايي: ﴿ كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ ﴾. (١)

ترجمه: هر يو نفس څکونکې د مرگ دی.

✡ بيا د هر انسان د پاره د مرگ خپله نېټه مقرر ده، د هغې نه انسان يو ساعت نه مخکې کيږي، او نه روستو کيږي. الله تعالى فرمايي:

﴿وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ﴾. (٢)

ترجمه: او د هرې ډلې (او قوم) د پاره يو وخت مقرر دی، پس کله چې د دوی نېټه راشي نو نه يو ساعت روستو کيږي او نه رامخکې کيږي.

✡ بعضې خلق د مال و دولت او خپلو بچو د محبت په وجه جهاد ته نه ځي چې بيا به رانه دا پاتې شي.

نو ددې جواب دادی چې مال و دولت او بچي خو په دُنيا کې د مسلمان د پاره يو آزميښت دی، چې آيا ددې د محبت په وجه دا انسان شرعي احکامات پريږدي او که نه؟

الله ﷻ فرمايي: ﴿ وَاعْلَمُوٓا أَنَّمَآ أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ اللهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴾ (٣)

ترجمه: او پوهه شئ چې بيشکه ستاسو مالونه او ستاسو آولاد (په حقيقت کې) آزميښت دی، او د الله سره ډير لوي آجر دی.

✡ په قرآن کريم کې د مال او آولاد حقيقت په دې الفاظو ذکر شوی، الله تعالى فرمايي:

---

(١) آل عمران آية ١٨٥. العنكبوت آية ٥٧.

همدا خبره په نورو آيتونو کې هم بيان شوې: ﴿ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ ﴾. القصص آية ٨٨.

﴿ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ . وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ﴾. الرحمن آية ٢٦، ٢٧.

﴿ أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكْكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُشَيَّدَةٍ ﴾. النساء آية ٧٨

(٢) الاعراف آية ٣٤.

بل ځای فرمايي: ﴿ وَلَنْ يُؤَخِّرَ اللهُ نَفْسًا إِذَا جَآءَ أَجَلُهَا وَاللهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴾. المنافقون آية ١١.

(٣) الانفال آية ٢٨.

﴿ وَمَآ أَمْوَالُكُمْ وَلَآ أَوْلَادُكُم بِالَّتِي تُقَرِّبُكُمْ عِندَنَا زُلْفَىٰٓ إِلَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَأُولَٰٓئِكَ لَهُمْ جَزَآءُ ٱلضِّعْفِ بِمَا عَمِلُوا۟ وَهُمْ فِى ٱلْغُرُفَٰتِ ءَامِنُونَ ﴾. (١)

ترجمه : او ستاسو مالونه او ستاسو اولاد داسې ندي چې تاسو مونږ ته په قُربت کې نژدې کړي ، مګر څوک چې ایمان راوړي او نېک عمل اوکړي نو دوی ته به د خپل عمل دوچَنده بدله وي ، او دوی به (د جنت) په بالاخانو کې په آمن و امان سره وي .

✡ همدارنګې مال و آولاد ، بیبیانو ، سرو زَرو او سپینو زرو ته د دُنیا د ژوند سامان ویل شوی . (٢)

✡ بعضې خلق جهاد ته ددې د وجې نه ځي چې هغوی وایي : " مونږ د خپل مور ، پلار ، بچو ، بي بي ، خپلوانو او دوستانو جدائي نه شو برداشت کولی ، او د مانه پس به زمونږ د بچو د رزق څه اِنتظام وي ؟ " .

نو دوی ته جواب دادی چې که یو کس سره د خپلو بچو فِکروي چې د مانه پس به د دوی د رزق څه اِنتظام وي ؟ نو ده ته داویل په کار دي چې د ځامنو په باره کې توکّل او اعتماد په الله ﷻ باندې اوکړئ ، ځکه الله تعالی د دوی خالِق دی ، د ټولو مخلوقاتو د رزق ذِمه واري الله ﷻ په خپله اخیستې (٣) د انسان نه بهترینه پالنه الله ﷻ د خپل بنده کوي .

---

(١) السبأ آیة ٣٧ .

(٢) الله ﷻ فرمایي : ﴿ زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ ٱلشَّهَوَٰتِ مِنَ ٱلنِّسَآءِ وَٱلْبَنِينَ وَٱلْقَنَٰطِيرِ ٱلْمُقَنطَرَةِ مِنَ ٱلذَّهَبِ وَٱلْفِضَّةِ وَٱلْخَيْلِ ٱلْمُسَوَّمَةِ وَٱلْأَنْعَٰمِ وَٱلْحَرْثِ ۗ ذَٰلِكَ مَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَٱللَّهُ عِندَهُۥ حُسْنُ ٱلْمَـَٔابِ ﴾ . آل عمران آیة ١٤ .

په یو بل آیت کې هم همدا مضمون بیان شوی ، الله تعالی فرمایي : ﴿ ٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌۢ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِى ٱلْأَمْوَٰلِ وَٱلْأَوْلَٰدِ ﴾ . الحدید آیة ٢٠ .

(٣) الله تعالی فرمایي : ﴿ وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِى ٱلْأَرْضِ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا ۚ كُلٌّ فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴾ . هود آیة ٦ .

بل ځای فرمایي : ﴿ وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱصْطَبِرْ عَلَيْهَا ۖ لَا نَسْـَٔلُكَ رِزْقًا ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُكَ ۗ وَٱلْعَٰقِبَةُ لِلتَّقْوَىٰ ﴾ طه آیة ١٣٢ .

✡ بل دا چې د قيامت په ورځ خو د انسان بَدعمله ځوي په کار نه راځي ، الله ﷻ فرمايي :

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمْ وَٱخْشَوْاْ يَوْمًا لَّا يَجْزِى وَالِدٌ عَن وَلَدِهِۦ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَن وَالِدِهِۦ شَيْـًٔا ۚ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۖ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِٱللَّهِ ٱلْغَرُورُ ﴾. (١)

ترجمه : اې خلقو د خپل رب (د عذاب) نه اُوويرېږئ ، او د هغه ورځې نه اُوويرېږئ په کومه ورځ باندې چې به پلار د خپل ځوي په کار نه راځي ، او نه به ځوي د پلار په څه کار راځي ، بيشکه د الله ﷻ وعده حقه ده ، پس د دُنيا ژوند دې تاسو ته دُهوکه درنکړي ، او د الله ﷻ په حقله دې تاسو ته دُهوکه باز شيطان دُهوکه درنکړي .

✡ همدارنګې د قيامت په هغه سخته ورځ کې به انسان د خپل مور پلار ، ځامنو ، بي بي او دوستانو نه تختي . الله تعالى فرمايي :

﴿ فَإِذَا جَآءَتِ ٱلصَّآخَّةُ ۝ يَوْمَ يَفِرُّ ٱلْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ۝ وَأُمِّهِۦ وَأَبِيهِ ۝ وَصَٰحِبَتِهِۦ وَبَنِيهِ ۝ لِكُلِّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ ﴾. (٢)

ترجمه : بيا کله چې (د قيامت) سخت آواز راشي نو په دغه ورځ به سړی د خپل ورور ، خپلې مور ، خپل پلار ، خپلې ښځې او د خپلو ځامنو نه تختي . په دغه ورځ به په دوی کې د هر سړي د پاره داسې يو حال (او فِکر) وي چې دا به يې (د نورو خلقو د پوښتنې نه) غافله کړې وي .

په يو بل آيت کې ذکر دي : ﴿ ٱلْأَخِلَّآءُ يَوْمَئِذٍۭ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا ٱلْمُتَّقِينَ ﴾ . (٣)

ترجمه : ټول دوستان به په دغه ورځ باندې د يو بل دښمنان وي ؛ بغير د مُتّقيانو نه .

البته که دده دا ځامن او خپلوان نېکان وي نو که جهاد ته د تللو په وجه دا ورنه اوس جدا

---

(١) لقمان آية ٣٣.

(٢) عبس آية ٣٣ تا ٣٧.

(٣) الزخرف آية ٦٧.

Scanned with CamScanner

شي نو د قيامت په ورځ به الله تعالى دا دوى سره په جنت كې يو ځاى كړي ، او هلته به همدا دده په كار راشي .

✡ همدارنګې كه دده دا ځامن او خپلوان نيكان نه وي بلكه ګناهګار وي او دا ورنه جهاد ته لاړ شي ، هلته شهيد شي نو بيا يې هم همدې بچو او خپلوانو ته فائده ده ، ځكه شهيد خو به د خپل خاندان د اويا (٧٠) كسانو شفاعت كوي . نو دده دا جدائي هم د هغوى د پاره ښه شوه .

د مجاهدينو اوچت مقام

✡ په قرآن كريم كې الله تعالى د مجاهدينو اوچت مقام او اوچتې درجې بيان كړي : ربِّ كائنات فرمايي :

﴿ لَا يَسْتَوِي الْقٰعِدُوْنَ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ غَيْرُ اُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجٰهِدُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ ۭ فَضَّلَ اللّٰهُ الْمُجٰهِدِيْنَ بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقٰعِدِيْنَ دَرَجَةً ۭ وَكُلًّا وَّعَدَ اللّٰهُ الْحُسْنٰى ۭ وَفَضَّلَ اللّٰهُ الْمُجٰهِدِيْنَ عَلَى الْقٰعِدِيْنَ اَجْرًا عَظِيْمًا ۝ دَرَجٰتٍ مِّنْهُ وَمَغْفِرَةً وَّرَحْمَةً ۭ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴾ (١).

ترجمه : كومو مؤمنانو ته چې څه عُذر نشته او په كور كې ناست دي دا د هغه مجاهدينو سره (په درجه كې) برابر ندي كوم چې د الله ﷻ په لاره كې په خپلو مالونو او ځانونو سره جهاد كوي ، (بلكه) الله تعالى هغه مجاهدينو ته كوم چې په خپلو مالونو او ځانونو سره جهاد كوي دوى ته يې په ناستو خلقو باندې اوچته درجه وركړې ، او د هر يو سره يې د نيكې (جنت) وعده كړيده ، خو بيا هم الله تعالى مجاهدينو ته په ناستو خلقو باندې د ډير لوي اجر په ذريعه فضيلت وركړى . (د هغه اجر تفصيل دادى چې :) د دوى د پاره د الله د طرفه اوچتې درجې ، بخښنه او رحمت دى ، او الله تعالى بخونكې مهربان دى .

✡ الله تعالى د مجاهدينو د پاره د جنت اوچتې درجې مقرر كړي :

---

(١) النساء آية ٩٥ ، ٩٦ .

﴿ اَلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَهَاجَرُوْا وَجٰهَدُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ ۙ اَعْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللّٰهِ ؕ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَآئِزُوْنَ ۝ يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِّنْهُ وَرِضْوَانٍ وَّجَنّٰتٍ لَّهُمْ فِيْهَا نَعِيْمٌ مُّقِيْمٌ ۝ خٰلِدِيْنَ فِيْهَآ اَبَدًا ؕ اِنَّ اللّٰهَ عِنْدَهٗٓ اَجْرٌ عَظِيْمٌ ﴾.(۱)

ترجمه : کومو خلقو چې ايمان راوړو ، هجرت يې اوکړو ، او د الله ﷻ په لار کې يې په خپلو مالونو او ځانونو سره جهاد اوکړو نو د الله په نزد د دوی ډيره لويه درجه ده ، او همدا خلق کامياب دي . دوی ته د دوی رَب د خپل رحمت ، رضامندی ، او داسې جنت زيرې ورکوي چې په هغې کې به دائمي نعمتونه موجود وي ، دا خلق به په هغې کې تل د پاره هميشه اوسيږي ، بيشکه د الله ﷻ سره ډير لوي اَجر دی .

✡ په يو بل آيت کې الله ﷻ د دوی د پاره د جنت وعده په دې الفاظو سره کړې :

﴿ اِنَّ اللّٰهَ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ اَنْفُسَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ بِاَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ ﴾.(۲)

ترجمه : بيشکه الله تعالی د مؤمنانو نه د دوی ځانونه او د دوی مالونه اخيستي دي چې د دې په عِوض کې به د دوی د پاره جنت وي .

✡ مجاهدينو د پاره الله تعالی د رحمت او مغفرت زيرې ورکړی :

﴿ اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَالَّذِيْنَ هَاجَرُوْا وَجٰهَدُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ۙ اُولٰٓئِكَ يَرْجُوْنَ رَحْمَتَ اللّٰهِ ؕ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴾.(۳)

ترجمه : بيشکه چا چې ايمان راوړو ، هجرت يې اوکړو ، او د الله په لاره کې يې جهاد اوکړو هم هغوی د الله د رحمت اُميد لري ، او الله بخونکې مهربان دی .

✡ مجاهدينو ته الله ﷻ ريښتوني مؤمنان ويلي ، او د دوی سره يې د مغفرت او بهترين رزق وعده کړې ، الله تعالی فرمايي :

---

(۱) التوبة آية ۲۰ تا ۲۲ .

(۲) التوبة آية ۱۱۱ .

(۳) البقرة آية ۲۱۸ .

﴿ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللهِ وَالَّذِينَ آوَوا وَّنَصَرُوا أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا ۚ لَّهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴾.(١)

ترجمه: چا چې ايمان راوړو ، هجرت يې اوکړو ، د الله په لاره کې يې جهاد اوکړ، او چا چې دې مجاهدينو ته ځای ورکړو او د دوی مدد يې اوکړو نو هم دوی (ټول) ريښتيني مؤمنان دي ، د دوی د پاره بخنه او د عزت رزق دی.

✡ که مجاهد شهيد شي ، يا کامياب شي نو په دې هر صورت کې الله ﷻ ورسره د لوي اجر وعده کړی ، پروردګارِ عالَم فرمايي:

﴿ وَمَن يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللهِ فَيُقْتَلْ أَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴾.(٢)

ترجمه: او څوک چې د الله ﷻ په لار کې جنګ (يعنی جهاد) کوي بيا دې شهيد شي يا غالب راشي پس مونږ به ډير زر ده ته ډير لوي اَجر ورکړو.

د شهيد مقام

✡ د الله ﷻ په نزد د شهيدانو ډير لوي مقام دی ، په قرآن مجيد کې شهيدانو ته ژوندي ويل شوي. الله تعالى فرمايي:

﴿ وَلَا تَقُولُوا لِمَن يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللهِ أَمْوَاتٌ ۚ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَٰكِن لَّا تَشْعُرُونَ ﴾.(٣)

ترجمه: او کوم خلق چې د الله په لار کې شهيدان شي تاسو هغوی ته مړه مه وايئ ، بلکه هغوی (په حقيقت کې په يو مُمتاز ژوند سره) ژوندي دي ، ليکن تاسو پرې نه پوهيږئ.

✡ شهيدان ژوندي دي ، دوی ته رزق ورکولې شي ، الله تعالى فرمايي:

﴿ وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللهِ أَمْوَاتًا ۚ بَلْ أَحْيَاءٌ عِندَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ ۝ فَرِحِينَ

---

(١) الانفال آية ٧٤.

(٢) النساء آية ٧٤.

(٣) البقرة آية ١٥٤.

بِمَآ اٰتٰىهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ ۙ وَيَسْتَبْشِرُوْنَ بِالَّذِيْنَ لَمْ يَلْحَقُوْا بِهِمْ مِّنْ خَلْفِهِمْ ۙ اَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ۞ يَسْتَبْشِرُوْنَ بِنِعْمَةٍ مِّنَ اللّٰهِ وَفَضْلٍ ۙ وَّاَنَّ اللّٰهَ لَا يُضِيْعُ اَجْرَ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴾.(١)

ترجمه: او کوم خلق چې د الله ﷻ په لار کې شهیدان شوي په هغوی باندې د مړو ګمان مه کوه، بلکه هغوی د خپل رَب سره ژوندي دي، هغوی ته رزق ورکولې شي، الله تعالی چې په خپل فضل سره هغوی ته څه ورکړي دي په هغې باندې خوشحاله دي، او دوی په هغه خلقو باندې خوشحالیږي کوم چې تر اوسه د دوی سره (په عالَم بَرزخ کې) ندي یو ځای شوي، شاته (په دُنیا کې) پاتې دي، چې په دوی (شاته پاتې شوو خلقو) باندې به (په دُنیا کې) نه څه ویره وي، او نه به (په آخرت کې) دوی غمژن شي (٢) او دا شهیدان د الله ﷻ په اِنعام او فضل باندې خوشحالیږي، او په دې خبره (هم خوشحالیږي) چې الله تعالی د مؤمنانو اجر نه ضائع کوي.

✡ د شهید د پاره په قرآن کریم کې د ګناهونو د مغفرت او رحمت وعده شوې:

﴿ وَلَئِنْ قُتِلْتُمْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اَوْ مُتُّمْ لَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللّٰهِ وَرَحْمَةٌ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُوْنَ ﴾.(٣)

ترجمه: او که چیرته تاسو د الله په لار کې اُووژلې شئ یا مړه شئ نو د الله د طرفه مغفرت او رحمت د هغه څه (یعنی مال و دولت) نه ډیر ښه دی کوم چې دوی جَمع کوي.

په بل آیت کې ذکر دي، الله تعالی فرمايي:

﴿ فَالَّذِيْنَ هَاجَرُوْا وَاُخْرِجُوْا مِنْ دِيَارِهِمْ وَاُوْذُوْا فِيْ سَبِيْلِيْ وَقٰتَلُوْا وَقُتِلُوْا لَاُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّاٰتِهِمْ وَلَاُدْخِلَنَّهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ﴾.(٤)

(١) آل عمران آية ١٦٩ تا ١٧١.

(٢) یعنی دا شهیدان د دوی په اَمن او خوشحالی باندې خوشحالیږي، او دوی ته پته وي چې که دوی هم په جهاد کې شهیدان شي نو دوی ته به هم همدا عزتونه ملاویږي نو ځکه خوشحالیږي.

(٣) آل عمران آية ١٥٧.

(٤) آل عمران آية ١٩٥.

ترجمه: پس کومو خلقو چې هجرت اوکړو، د خپلو کورونو نه اُوویستلې شو، دوی ته زما په لار کې تکلیف ورکړې شو، جهاد یې اوکړو او دوی اُووژلې شو (یعنی شهیدان شو) نو زه به خامخا د هغوی ګناهونه ختم کړم، او داسې جنتونو کې به یې داخل کړم چې د هغې (د اُونو) نه لاندې به نهرونه بهیږي.

حلال کسب کول

په انسان باندې الله تعالی د نورو بندګانو (بچو، بي بي وغیره) حقوق مقرر کړي، ددې د پاره دا ضروري ده چې انسان حلال کسب اوکړي او په جائزې طریقې سره مال و دولت پیدا کړي او په ده باندې چې د کوم بندګانو حقوق دي هغه په صحیح طریقې سره پوره کړي.

✡ الله رب العزت د حلال کسب په باره کې حکم کړی:

﴿ فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلٰوةُ فَانْتَشِرُوْا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوْا مِنْ فَضْلِ اللهِ وَاذْكُرُوا اللهَ كَثِيْرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴾. (١)

ترجمه: پس هر کله چې (د جُمعې) مونځ پوره آداء شي نو په زمکه کې خوَاره شئ، او د الله ﷻ فضل (یعنی حلال رِزق) اُولټوئ.

✡ همدارنګې الله رب العزت د ورځې رُوزي ګټل په طور د اِحسان ذکر کړی، فرمایي: ﴿ وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا ﴾. (٢)

ترجمه: او مونږ دا ورځ ذریعه د معاش ګرځولې (چې په دې کې تاسو حلاله روزي ګټئ).

✡ اَنبیاء کرامو علیهم السلام به عبادت هم کولو، دَعوت و تبلیغ به یې هم کولو، او ورسره ورسره به یې د حلال رزق پیدا کولو د پاره محنت او کوشش هم کولو.

✡ د طوفانِ نُوح نه د بَچ کیدلو د پاره الله ﷻ حضرت نوح علیه السلام ته د کِشتۍ جوړولو حکم اوکړو:

(١) الجمعة آية ١٠.
(٢) النبأ آية ١١.

﴿ وَاصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا ﴾ . (١)

ترجمه : او ته جوړه کړه کِشتي زمونږ په نِگراني کې ، او زمونږ په حُکم سره (يعنی زمونږ د وَحي مطابق) .

✡ د أوسپنې زغرې جوړولو چَل د ټولو نه اول حضرت داؤد عليه السلام ته د وَحي په ذريعه خودلې شوې وُ : الله رب العزت فرمايي :

﴿ وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَّكُمْ لِتُحْصِنَكُم مِّن بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنتُمْ شَاكِرُونَ ﴾ . (٢)

ترجمه : او مونږ حضرت داؤد عليه السلام ته د زغرو جوړولو چَل ستاسو د فائدې د پاره خودلې وُ ، چې دا تاسو په جنګ کې (د تُورې د گوزار او نقصان نه) بچ کړي ، پس آيا تاسو شکر کوونکي يئ ؟

په دې آيت کې الله ﷻ د زغرې جوړولو دا چَل خودل د اِنعام په طور ذکر کړی ، او په دې باندې يې د شکريې اداء کولو تلقين کړی .

په "سورة سبأ" کې د دې زغرې جوړولو تفصيل الله ﷻ داسې بيان کړی :

﴿ وَأَلَنَّا لَهُ الْحَدِيدَ ۔ أَنِ اعْمَلْ سَابِغَاتٍ وَقَدِّرْ فِي السَّرْدِ ﴾ . (٣)

ترجمه : او مونږ حضرت داؤد عليه السلام ته أوسپنه نرمه کړه (او حکم مو ورته او کړو) چې ته پوره پوره زغرې جوړوه ، او د دې د کړی په جوړولو کې آندازه ساته (يعنی د دې کړی په مناسب اندازې سره جوړوه ، چې ټولې يو شان وي) .

د حلال خوراک أهميت

✡ د قرآن کريم په ډيرو ځايونو کې د حلال خوراک أهميت بيان شوی ، او انسانانو ته بيا خاصکر مؤمنانو ته د حلال او پاکيزه څيزونو د خوړلو حکم شوی .

الله رب العزت فرمايي :

---

(١) هود آية ٣٧ .

(٢) الأنبياء آية ٨٠ .

(٣) سورة سبأ آية ١٠ ، ١١ .

Scanned with CamScanner

﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴾. (١)

ترجمه: اې خلقو! په زمکه کې چې کوم حلال پاکيزه شيان دي تاسو هغه خورئ، او د شيطان د قدمونو پيروي مه کوئ، بيشکه هغه خو ستاسو د پاره ښکاره دُښمن دی.

بل ځای الله جل جلاله فرمايي:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴾. (٢)

ترجمه: اې د ايمان خاوندانو! تاسو خورئ د هغه پاکيزه شيانو نه کوم چې مونږ تاسو ته درکړي دي، او د الله ﷻ شکريه اداء کوئ که چيرته تاسو (په رښتيا) صِرف د هغه عبادت کوی.

✡ د حلال خوراک د اَهميت اَندازه تاسو د دې نه هم معلومولې شئ چې د مخکيني ټولو پيغمبرانو په دِينونو کې هم د حلال خوراک کولو حکم وُ، او هر پيغمبر ته د حلال خوراک او په ښو کارونو باندې د هميش والي تاکيد کړې شوي وُ، الله رب العزت فرمايي:

﴿ يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴾. (٣)

ترجمه: اې رسولانو! تاسو پاکيزه (او حلال) څيزونه خورئ، او (هميشه) نيک عملونه کوئ، بېشکه زه په هغه کارونو باندې ښه خبريم کوم چې تاسو کوی.

✡ په دې کې هيڅ شک و شبه نشته چې د رِزق معامله صرف د الله ﷻ په قدرت کې ده، او ټولو مخلوقاتو ته رِزق ورکوونکی الله ﷻ دی. الله تعالی فرمايي:

---

(١) البقرة آية ١٦٨.

(٢) البقرة آية ١٧٢.

په سورة النحل کې هم همدا مضمون ذکر دی، الله تعالی فرمايي: ﴿ فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاشْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴾. النحل آية ١١٤.

بل ځای الله ﷻ فرمايي: ﴿ وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنتُم بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴾. المائدة آية ٨٨.

(٣) المومنون آية ٥١.

﴿وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا﴾ . (١)

ترجمه: او په مخ د زمکه بانديې داسې هيڅ ساه لرونکې جاندار نشته مګر د هغې ټولو رِزق په الله ﷻ بانديې دی.

په سورة الذّاريات کې ذکر دي الله تعالی فرمايي:

﴿وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ﴾ . (٢)

ترجمه: او په آسمان کې ستاسو رِزق دی، او هغه څه هم چې د تاسو سره يې وعده کولې شي.

✡ الله ﷻ چې چاته اوغواړي نو رزق ورله فراخه کړي، او چاته چې اوغواړي نو رِزق ورله تنګ کړي:

﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ . (٣)

ترجمه: آيا دوی نه دي کتلي چې الله تعالی چاته اوغواړي هغه ته رزق فراخه کوي، او چاته يې (چې اوغواړي نو هغه ته رِزق) تنګوي، بيشکه په دې کې نخې د عِبرت دي د هغه قوم د پاره چې هغوی ايمان لري.

✡ چې څوک د الله ويريږي نو الله تعالی به ده ته د داسې ځای نه رزق ورکوي چې ده به پرې ګمان هم نه وي. الله تعالی فرمايي:

﴿ وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مَخْرَجًا ۝ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ۚ وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ ۚ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ﴾ . (٤)

---

(١) هود آية ٦.

(٢) الذاريات آية ٢٢.

(٣) الروم آية ٣٧.

همدا مضمون د قرآن کريم په نورو ډيرو آيتونو کې هم ذکر دی، الله تعالی فرمايي: ﴿إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا﴾ . سورة بني اسرائيل (الاسراء) آية ٣٠.

(٤) الطلاق آية ٢، ٣.

ترجمه: او څوک چې د الله نه ويريږي نو الله به دده د پاره (د هر مشکل نه) د خلاصي لاره جوړه کړي، او ده ته به د داسې ځاى نه رزق ورکړي چې دده به پرې ګمان هم نه وي، او څوک چې په الله باندې توکّل کوي نو همدا الله يوائې دده د پاره کافي دى. بيشکه الله خپل حکم لره (په هر حال کې) پوره کوونکى دى، بيشکه الله تعالى د هر شي د پاره يوه اندازه مقرر کړې ده.

د حرام خوراک نه ځان ساتل

✡ الله رب العزت انسان د حرام خوراک نه منع کړى:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴾. (١)

ترجمه: اې د ايمان خاوندانو! تاسو په خپل مينځ کې د يو بل مالونه په ناحقه مه خورئ مګر دا چې ستاسو په خپل مينځ کې په رضامندۍ سره (حلال) تجارت وي (نو بيا خير دى)، او په خپل مينځ کې يو بل مه وژنئ، بيشکه الله تعالى په تاسو باندې ډير رحم کوونکى دى.

✡ په وروستي آيت کې الله ﷻ په باطلې (او حرامې) طريقې سره د يو بل مال خوړونکو د پاره د جهنم سخته سزا هم مقرر کړې. الله تعالى فرمايي:

﴿ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَٰلِكَ عُدْوَانًا وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴾. (٢)

ترجمه: او څوک چې دا کارونه په سرکشۍ او ظلم سره کوي نو ډير زر به مونږ دغه کس (د جهنم) اور ته داخل کړو، او دا کار الله ﷻ ته آسان (هم) دى.

د سُود نه ځان ساتل

الله رب العزت په بعضې طريقو سره د مال ګټلو نه منع فرمايلې ده، په دې کې سُود هم دى، سُود ګناه کبيره ده، او ددې په باره کې داسې سخت سخت وعيدونه راغلي چې هغه د

(١) النساء آية ٢٩.
(٢) النساء آية ٣٠.

بلي ګناه په باره کې ندي راغلي .

✡ په قرآن کريم کې د سُود د ممانعت سره سره سُود خور ته اِعلانِ جنګ هم شوی ، الله تعالى فرمايي :

﴿ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَذَرُوْا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبٰوٓا اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ۞ فَاِنْ لَّمْ تَفْعَلُوْا فَاْذَنُوْا بِحَرْبٍ مِّنَ اللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ ﴾. (١)

ترجمه : اي مؤمنانو ! تاسو د الله ﷻ نه أوويريږئ ، او باقي پاتې سُود پريږدئ که چيرته تاسو رينښتيني مؤمنان يئ . پس که چيرته تاسو دا کار او نکړو (يعنى د سوُد نه منع نه شوئ) نو بيا د الله او رسول سره جنګ کولو ته تيار شئ (يعنى د الله ﷻ او د رسول ﷺ د طرفه اعلانِ جنګ واورئ) .

په دې آيت کې سُود خوړونکو ته د الله او د رسول د طرفه اعلانِ جنګ شوی ، دا دومره سخت وعيد دی چې په قرآن کريم کې د کفر نه پس د بلې يوې ګناه د پاره هم داسې سخت وعيد ندې ذکر شوی څومره چې ددې سُود خوړونکو د پاره ذکر شوی ، او دا خبره هرچاته معلومه ده چې د چا خلاف الله ﷻ او رسول ﷺ اعلانِ جنګ اوکړي نو داسې کس به په دُنيا او آخرت دواړو کې بَدبخته ، ذليله او تباه وي ، ددې نه معلومه شوه چې سُودخوري غټه ګناه او سخت جُرم دی .

✡ د قيامت په ورځ به د سُود خوَرو أنجام ډير بَد وي ، الله رب العزت د سُود خوَرو په باره کې فرمايي :

﴿ اَلَّذِيْنَ يَاْكُلُوْنَ الرِّبٰوا لَا يَقُوْمُوْنَ اِلَّا كَمَا يَقُوْمُ الَّذِيْ يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطٰنُ مِنَ الْمَسِّ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَالُوْٓا اِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبٰوا ۘ وَاَحَلَّ اللّٰهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبٰوا ﴾. (٢)

ترجمه : کوم خلق چې سُود خوري دوی به (د قيامت په ورځ د خپلو قبرونو نه) نه راپاڅي

(١) البقرة آية ٢٧٨ ، ٢٧٩ .
(٢) البقرة آية ٢٧٥ .

Scanned with CamScanner

مگر د هغه کس په شان به راپاځي چې هغه شيطان په لاس لېونو سره ليوني کړې وي ، دا سزا به يې ځکه وي چې دوی به (د سُود حلاليدو په دليل کې په دُنيا کې) ويل : چې بَيع (سَوداگري) هم د سُود په شان ده (يعنی لکه څرنګې چې سَوداګري او تجارت حلال دی نو همداسې دې سُود هم حلال شي) ، حالانکه (په تجارت او سَوداګرۍ کې ډير غټ فرق دی ځکه) الله تعالی تجارت حلال کړې دی او سُود يې حرام کړې دی.

په دې آيت کې الله ﷻ د سُود خوَرو سزا دا ذکر کړی چې : کله دوی د قيامت په ورځ د قبرونو نه راپاځي نو د هغه کس په شان به راپاځي چې هغه د شيطاني آثر په وجه ليوني شوې وي ، او د ليونو په شان حرکتونه کوي ، چې ددې په وجه به ټول اهلِ مَحشر واله دا پيژني چې دا سُود خُوردی ، نو د غټې رَسوايۍ او ذِلت سره به مخامخ شي.

✡ د سُود مال اګر چې ډير زيات وي خو ددې آنجام ډير خراب وي ، ځکه آخِر هم الله ﷻ دا ختموي ، البته د صدقې په وجه د انسان په مال کې زيادت او برکت راځي.

الله تعالی فرمايي :

﴿يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَوٰا وَيُرْبِي الصَّدَقَٰتِ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ﴾ . (١)

ترجمه : الله تعالی سُود ختموي (بَربادوي) ، او صدقې زياتوي ، او الله تعالی هر ناشکره ګناهګار نه خوښوي.

د انسان په ذِمه حقوقُ العباد

د انسان په ذِمه باندې الله تعالی حقوقُ العباد هم مقرر کړي چې د هغې پوره کول لازمي دي ، حقوقُ العباد هم د دِين آهمه حصه ده ، په قرآن کريم کې ددې ډير آهميت بيان شوی.

د والدينو حقوق : په حقوق العبادو کې د ټولو نه رومبی او آهم حق د مور او پلار دی ، دغه وجه ده چې کله هم په قرآن کريم کې الله تعالی د حقوق العبادو تذکره کړې نو د ټولو نه اول يې د مور او پلار سره د احسان او نيکۍ کولو حکم کړې دی.

✡ بيا د والدينو خدمت او تابعداري د څه مخصوص حالت يا عُمر سره خاص نه ده بلکه په

---

(١) البقرة آية ٢٧٦.

هر حالت کي د هغوی سره احسان او ښيګړه په کار ده، خو بيا هم قرآن کريم انسان ته د والدينو د بوډا توب په حالت کي يو څو تاکيدي حکمونه بيان کړي، ځکه د بوډا والي په حالت کي والدين يو څو د خدمت زيات محتاج شي، بل يې طبيعت هم نازک شي، او بل عقل و فکر يې هم پوره کار نه کوي، نو ځکه الله رب العزت د دوی د کمزورۍ په حالت کي انسان ته څه خاص حکمونه ذکر کړي. الله جل جلاله د خپل عبادت نه روستو د والدينو سره د احسان حکم فرمايلي دی:

﴿ وَقَضَى رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ۚ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ۝ وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُل رَّبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ﴾. (١)

ترجمه: او ستا رب دا (قطعي) حکم کړی چي بې د هغه (الله ﷻ) نه د بل هيچا عبادت مه کوئ، او د مور او پلار سره احسان (ښيګړه او ښه سلوک) کوئ. که چيرته په دوی کي يو يا دواړه تا سره د بوډاولي حالت ته اورسي (يعنی ستا په ژوند کي دوی دواړه يا يو د بوډاوالي حالت ته اورسي) نو دوی ته اُف هم مه وايه، دوی مه رټه، او د دوی سره په نرمۍ خبري کوه. او ښکته کړه د دوی د پاره مټې د عاجزۍ له مهربانۍ نه. (يعنی د دوی په وړاندې په مينه محبت او عاجزۍ سره ټيټ اوسيږه)، او (د الله ﷻ نه د دوی د پاره دُعا غواړه او داسي) وايه: چي اې ربه! په دې دواړو رحم اوکړه لکه څرنګ چي دوی په وړوکوالي زما پالنه کړې ده.

په مذکوره آيت کي د والدينو سره د احسان حکم شوی، او ورسره ورسره دوی ته د اُف ويلو يا د هرې داسي خبرې او کار کولو ممانعت بيان شوی چي په هغې سره والدينو ته تکليف رسيږي، که هغه کنځل کول وي، يا سَتَغې سپورې خبرې کول وي، يا وهل او رټل وي، دا ټول منع دي.

✡ د والدينو د حقوقو اهميت د دينه هم معلوميږي چي که چيرته د يو انسان مور او پلار مسلمانان نه وي بلکه کافر وي نو بيا هم الله جل جلاله انسان ته د دوی سره په دُنيوي ژوند کي د ښه سلوک حکم کړی.

(١) الإسراء آية ٢٣، ٢٤.

البته که هغوی دې بچي ته د اسلام نه د اوړيدو يا د شريعت خلاف حکم کوي نو په دې کې د دوی تابعداري ضروري نه ده . الله تعالی فرمايي :

﴿ وَ إِنْ جَاهَدَكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِيْ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبْهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوْفًا ﴾ .(۱)

ترجمه : او که چيرته دوی کوشش کوي په تا باندې چې د ما سره داسې شی شريک مقرر کړه چې تا ته په هغې باندې علم نه وي نو د دوی خبره مه منه ، او د دوی سره په دُنيا کې په نېې طريقې سره تعلق ساته (او ښه سلوک ورسره کوه) .

✡ بيا خاصکر مور د بچي سره ډير تکليفونه برداشت کوي ځکه موريو خو نهه ،يا لس مياشتې د حمل بوج اوچتوي ، دويم د وِلادت تکليف برداشت کوي ، او دريم د شودو (سينې) ورکولو بوج اوچتوي ، نو ځکه په خصوصيت سره ددې د حق ذکر شوی ، او الله تعالی د خپل شکر اداء کولو نه روستو د مور او پلار د شکريې اداء کولو حکم کړی .

﴿ وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِيْ عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِيْ وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيْرُ ﴾ .(۲)

ترجمه : مونږ انسان ته دده د مور او پلار په حقله په تاکيد سره حکم کړی (چې د دوی فرمانبرداري او خدمت کوه ، د دوی شکريه اداء کوه ، ځکه دوی د بچي سره ډير تکليفونه برداشت کوي ، بيا خاصکر مور خو ډير تکليفونه برداشت کوي ځکه چې) دده مور دا ضُعف دَرضُعف (يعنی په ډير کمزوري سره) په ګيډه کې پورته کړی (ځکه د حمل غتيدو په وجه د حاملې ښځې کمزوري ورځ په ورځ زياتيږي) او بيا په دوه کاله کې دا د " تي " نه پريکولې شي (چې په دې ورځو کې هم مور ډير تکليف برداشت کوي او د ماشوم خدمت

---

(۱) لقمان آية ۱۵.

بل ځای فرمايي ، ﴿ وَ وَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا وَإِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِيْ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴾ . العنكبوت آية ۸.

(۲) سورة لقمان آية ۱۴ .

کوي :-نو چونکه والدين ډير تکليفونه برداشت کوي نو ځکه الله ﷻ فرمايي چې ما په ډير تاکيد سره انسان ته دا حکم کړی چې) ته زما شکريه اداء کوه او د خپل مور او پلار شکريه اداء کوه ، ماطرف ته ستاسو راتلل دي .

په مذکوره آيت کې الله تعالى د خپل شکر اداء کولو نه روستو د مور او پلار د شکريې اداء کولو حکم کړی .

د عامو مسلمانانو حقوق

✡ ټول مسلمانان په خپل مينځ کې سره وروڼه دي :

الله تعالى فرمايي : ﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ ﴾ .(١)

ترجمه : بيشکه مؤمنان (د يو بل) وروڼه دي .

✡ ژبه صرف د بيان ذريعه ده ، او قوميت صرف د پيژندلو ذريعه ده ، ددې په وجه به مسلمانانو په خپل مينځ کې نه بې اتفاقه کيږي . الله تعالى فرمايي :

﴿ يَٰٓأَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَٰكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَٰكُمْ شُعُوبًا وَقَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓا۟ ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ ﴾ .(٢)

ترجمه : اې خلقو ! مونږ تاسو د يو سړي (حضرت آدم ﷺ) او يوې ښځې (حضرت حواء رضي الله عنها) نه پيدا کړي يئ ، او مونږ ستاسو مختلف قومونه او قبيلې جوړې کړي دي ددې د پاره چې تاسو يو بل اوپيژنئ ، بيشکه په تاسو کې ډير مُعزّز د الله ﷻ په نزد باندې هغه کس دی چې هغه په تاسو کې ډير مُتّقي (پرهيزګار) وي .

ددې آيت نه معلومه شوه چې د خلقو مختلف قومونه او مختلف قبيلې جوړيدلو اصل مقصد تعارُف دی ، يعنى چې دا خلق په دې سره يو بل اوپيژني چې "دا د فلانکي قوم او فلانکي قبيلې دی" . خاندانونه او قبيلې د فخر او شرافت ذريعه نده ، بلکه د شرافت ذريعه تقوى ده ، په چا کې چې څومره ډيره تقوى وي همدومره به دا د الله ﷻ په نزد ډير

(١) الحجرات آية ١٠ .
(٢) الحجرات آية ١٣

معززوي.

لهذا که يوکس پښتون وي، فارسيوان وي، پنجابي وي، يا د بلې ژبې واله وي خو چې مسلمان وي نو دا ټول په خپل مينځ کې سره ورونه دي.

✡ دير خلق بعضې ژبو ته او بعضې تور رنګه خلقو ته سپک ګوري او خندا وريوري کوي، حالانکه ژبو ته سپک کتل، يا بعضې تور رنګه قومونو واله خلقو ته سپک کتلو کې د کفر خطره ده. ځکه دا مختلف ژبې او مختلف رنګونو واله خلق الله تعالى پيدا کړي دي، او دا يې د خپل معرفت ذريعه ګرځولې ده، چې ددې په ذريعه به خلق الله ﷻ اوپيژني. الله تعالى فرمايي:

﴿ وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالِمِينَ ﴾. (١)

ترجمه: او د الله د نخو نه د آسمانونو او زمکې پيدا کول، او ستاسو د ژبو او رنګونو اختلاف هم دی، بيشکه په دې کې د پوهه خلقو د پاره نخې (او دليلونه) دي.

لهذا د چا د ژبې پورې خندا کول، يا د چا د رنګ پورې خندا کول ګويا د الله ﷻ د نخو سپکاوې کول دي، او دا سخته ګناه ده، بلکه د الله ﷻ د نخو نه انکار کول خو کفر دی.

✡ بل دا چې رسول الله صلى الله عليه وسلم خو تر قيامته پورې راتلونکو ټولو قومونو او ټولو انسانانو د پاره پيغمبر دی.

الله ﷻ نبي عليه السلام ته فرمايي: ﴿ وَأَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا ﴾. (٢)

ترجمه: او (اې پيغمبره!) مونږ ته د ټولو خلقو د پاره رسول راليږلې يې.

بل ځای فرمايي:

﴿ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴾. (٣)

---

(١) الروم آية ٢٢.
(٢) النساء آية ٧٩.
(٣) سبا آية ٢٨.

ترجمه: او (اې پيغمبره !) مونږ ته د ټولو خلقو د پاره (د جنت) زيرې ورکوونکی او (د جهنم نه) ويروونکې راليږلې يې ، ليکن اکثر خلق نه پوهيږي .

اوس که د هرې ژبې واله کس ايمان راوړي نو هغه به ضرور هماغه د خپل قوم ژبه وايي ، لهذا چاته د ژبې يا رنګ په وجه سپک کتل ندي په کار .

✡ همدارنګې مسلمانان به په يو بل پورې ټوقې نه کوي ، د يو بل عيبونه به نه بيانوي ، او يو بل ته به غلط نومونه نه اخلي . الله تعالى فرمايي :

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُونُوا۟ خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَآءٌ مِّن نِّسَآءٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا۟ بِٱلْأَلْقَٰبِ بِئْسَ ٱلِٱسْمُ ٱلْفُسُوقُ بَعْدَ ٱلْإِيمَٰنِ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴾ .(١)

ترجمه: اې ايمان والو ! يو قوم دې د بل قوم پورې ټوقې نه کوي ، ممکنه ده چې هغوی د دوی نه بهتر وي ، او نه ښځې دې د (نورو) ښځو پورې ټوقې کوي ، ممکنه ده چې هغوی د دوی نه بهترې وي ، او په يو بل باندې عيب مه لږوئ ، او مه يو بل په بدو لقبونو رابلئ (يعنې يو بل ته خراب نومونه مه اخلئ) ، د ايمان راوړو نه روستو (چا پورې) د فاسقی (او ګناه) نوم لږول بَد دي ، او څوک چې توبه او نه باسي نو همدا خلق ظالمان دي .

✡ همدارنګې مسلمانان به په يو بل باندې بدګماني نه کوي ، او د يو بل جاسوسي به نه کوي ، الله تعالى فرمايي :

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا ٱجْتَنِبُوا۟ كَثِيرًا مِّنَ ٱلظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ ٱلظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا۟ ﴾ .(٢)

ترجمه: اې مومنانو ! تاسو ځانونه اوساتئ د ډيرو بدو ګمانونو نه ، بيشکه بعضې ګمان ګناه وي ، او جاسوسي مه کوئ (يعنې د چا پټ راز مه معلوموئ) .

✡ سړي او ښځې به د خپلو نظرونو حفاظت کوي ، کومو ځايونو ته چې الله رب العزت د کتلو نه منع کړې د هغې نه به سترګې ښکته ساتي (يعنې خپل نظرونو به غلط نه

(١) الحجرات آية ١١ .

(٢) الحجرات آية ١٢ .

استعمالوي) ، الله تعالى فرمايي :

﴿ قُلْ لِّلْمُؤْمِنِيْنَ يَغُضُّوْا مِنْ اَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوْا فُرُوْجَهُمْ ذٰلِكَ اَزْكٰى لَهُمْ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيْرٌۢ بِمَا يَصْنَعُوْنَ ۝ وَقُلْ لِّلْمُؤْمِنٰتِ يَغْضُضْنَ مِنْ اَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوْجَهُنَّ ﴾ .(١)

ترجمه : (اې پيغمبره) ته دې مومنانو سړو ته ووايه چې دوى دې خپلې سترګې ټيټې (ښکته) ساتي ، او د خپلو شرمګاهو حفاظت دې کوي ، دا د دوى د پاره ډيره پاکيزه (او بهتره) ده ، بيشکه الله خبردار دى په هغه څه چې دوى يې کوي . او مومنانو ښځو ته ووايه چې دوى دې (هم) خپلې سترګې ښکته ساتي ، او د خپلو شرمګاهو حفاظت دې کوي .

د ګناهونو نه ځان ساتل

✡ په قرآن کريم کې ځاى په ځاى انسانان د ګناهونو نه منع شوي ، د انسان د پاره په دُنيا کې د ټولو نه زيات ضرر ناک څيز ګناهونه کول دي . وجه دا ده : چې د دنيا نور ضرري شيان اګر چې نقصاني دي ، خو د هغوى نقصان عارضي دى ، يا به په خپله ختم شي ، يا به په څه دوائي سره ختم شي ، يا زيات نه زيات په مرګ سره خو به د هغه تکليف نه خامخا نجات اومومي (او د مرګ نه خو انکار نشي کيدى) .

خو ليکن د ګناهونو چې کوم نقصانات دي ، هغه نه ختميدونکي نقصانات دي ، په دُنيا کې هم انسان ته د ګناهونو نقصان رسيږي ، او په آخرت کې خو به په طريقِ اولىٰ سره انسان ته د دې جزاء رسيږي ، الله تعالى فرمايي :

﴿ وَذَرُوْا ظَاهِرَ الْاِثْمِ وَبَاطِنَهٗ اِنَّ الَّذِيْنَ يَكْسِبُوْنَ الْاِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوْا يَقْتَرِفُوْنَ ﴾ .(٢)

ترجمه : تاسو ښکاره او پټه ګناه پريږدئ (يعنى هر قسمه ګناهونه پريږدئ) ، بيشکه کوم خلق چې ګناهونه کوي ډير زر به دوى ته د هغه عملونو بدله ورکړې شي کوم چې دوى کول .

✡ الله رب العزت يو قانون بيان کړى :

---

(١) النور آية ٣٠ ، ٣١ .
(٢) الانعام آية ١٢٠ .

﴿ مَنْ يَّعْمَلْ سُوْٓءًا يُّجْزَ بِهٖ ﴾. (١)

ترجمه : څوک چې بَد کار اوکړي (او توبه ورنه اونه باسي) نو ده ته به د هغې جزاء ورکولې شي.

بل ځای الله ﷻ فرمايي :

﴿ فَمَنْ يَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَّرَهٗ ۝ وَمَنْ يَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَّرَهٗ ﴾.(٢)

ترجمه : پس څوک چې د يوې ذرې په اندازه نيکي اوکړي نو دا به هغه اوګوري (يعنی د هغې ثواب به اوګوري) ، او څوک چې د يوې ذرې برابر بَدي اوکړي نو دا به هغه (هم) اوګوري (يعنی د هغې سزا به هم اوګوري).

✡ مخکيني غټ غټ قومونه چې تباه شوي نو د هغې واحد سبب د الله ﷻ نافرماني کول ، او د الله ﷻ د حکمونو نه مخ اړول وو.

الله رب العزت د بني اسرائيلو دهلاک شوي يو قوم (اصحابُ السَّبت) په باره کې فرمايي : ﴿ فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ مَّا نُهُوْا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُوْنُوْا قِرَدَةً خٰسِـِٕيْنَ ﴾. (٣)

ترجمه : هر کله چې دوی سرکشي اوکړه د هغې شي نه ، د کوم نه چې دوی منع شوي وو (يعنی د الله جل جلاله حکم يې اونه منل) ، نو مونږ دوی ته وويل : چې تاسو ذليله بيزوګان شئ.

✡ بل ځای الله ﷻ د فرعون او د ده د ملګرو باره کې فرمايي :

﴿ فَلَمَّآ اٰسَفُوْنَا انْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَاَغْرَقْنٰهُمْ اَجْمَعِيْنَ ﴾. (٤)

ترجمه : هر کله چې دوی زه ناراضه کړم ، نو مونږ د هغوی نه بدله واخيسته ، بيا مو ټول غرق کړل.

---

(١) النساء آية ١٢٣.
(٢) الزلزلة آية ٧ ، ٨.
(٣) الاعراف آية ١٦٦.
(٤) الزخرف آية ٥٥.

✡ په سورة العنكبوت كې الله تعالى د ځنې قومونو د هلاكت تذكره كړې ، بيا فرمايي :

﴿ فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنْبِهِ فَمِنْهُم مَّنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُم مَّنْ أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُم مَّنْ خَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ وَمِنْهُم مَّنْ أَغْرَقْنَا وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴾.(١)

ترجمه : پس هر يو مونږ د هغوى د ګناه په وجه اونيول ، په بعضو مو كاڼي را اُووَرول ، بعضى يوې چغى (د حضرت جبريل عليه السلام) اونيول ، بعضى مو په زمكه كې ورننويستل ، او بعضې مو (په اُوبو كې) غرق كړل ، او الله ﷻ په دوى ظلم ندې كړى ، بلكه دوى په خپلو ځانونو باندې ظلم كوونكي وو (چې ګناهونه يې كول) .

✡ د ګناهونو په وجه باندې په زمكه كې فساد خوريږي او مختلف قِسمه آفتونه او مصيبتونه راځي . الله تعالى فرمايي :

﴿ ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُم بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴾.(١)

ترجمه : ظاهر شو فساد په اُوچه او لمده (درياب) كې په سبب د هغه څه چې د خلقو لاسونو كړي دي (يعنى د خلقو د بدو اعمالو په وجه) ، د پاره ددې چې دوى د بعضې هغه (بدو) عملونو سزا اُوڅكي كوم چې دوى كړي دي ، ددې د پاره چې دوى (د ګناهونو نه) واپس شي .

همدا مضمون په يو بل آيت كې هم الله ﷻ ذكر كړى :

﴿ وَمَا أَصَابَكُم مِّن مُّصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُو عَن كَثِيرٍ ﴾ .(٣)

ترجمه : او تاسو ته چې كوم مصيبت دررسي نو د خپل عمل د لاسه به دررسي ، او ډير

---

(١) العنكبوت آيه ٤٠ .

(١) الروم آيت ٤١ .

(٣) الشورى آيت ٣٠ .

ګناهونه خو درته الله ﷻ معاف کوي.

✡ د دواړو آيتونو خلاصه داده چې کوم مصيبتونه په ټولې دنيا يا په ټول ملک يا په ټولې علاقې عام راشي (لکه قحط سالي، وبائي امراض، د څيزونو ګراني، او بې برکتي وغيره)، نو داسې مصيبتونه اکثر د ګناهونو اثرات وي.

البته انفرادي تکليفونه کله د امتحان دپاره وي (خو چې بنده ورباندې صبر اوکړي نو ده دَرجې ورباندې اوچتولې شي، او ګناهونه يې معاف کولې شي. او دا مصيبتونه په نيکانو خلقو ډير راځي).

او کله انفرادي مصيبتونه عذاب هم وي خو چې بنده ورباندې صبر اونکړي او جَزع، فَزع پرې اوکړي.

همدارنګې د ډيرو ګناهونو په وجه انسان د الله تعالى د لعنت مستحق ګرځي. (١)

د ريښتيا ويلو أهميت او د دروغو نه ځان ساتل

✡ په قرآن کريم کې مسلمانانو ته د ريښتيا ويلو او د ريښتيا ويونکو سره د ملګرتيا حُکم شوی، او د دروغو نه منع شوي، الله تعالى فرمايي:

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَكُونُواْ مَعَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴾. (٢)

ترجمه: اې مؤمنانو! تاسو د الله نه أوويريږئ، او د رِيښتيا ويونکو سره ملګري شئ.

✡ الله تعالى چې په کومو خلقو باندې خپل خصوصي اِنعام او خصوصي مهرباني کړي په هغې خلقو کې صِدّيقين (رِيښتيا ويونکي خلق) هم شامل دي، الله ﷻ فرمايي:

﴿ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ فَأُوْلَٰٓئِكَ مَعَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ وَٱلصِّدِّيقِينَ وَٱلشُّهَدَآءِ وَٱلصَّٰلِحِينَ وَحَسُنَ أُوْلَٰٓئِكَ رَفِيقًا ﴾. (٣)

---

(١) د ظالمانو باره کې فرمايي: ﴿ أَلَا لَعْنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴾. سورة هود آية ١٨.

ترجمه: خبردار! د الله ﷻ لعنت دې په ظالمانو باندې.

(٢) البقرة آية ١١٩.

(٣) النساء آية ٦٩.

ترجمه: او څوک چې د الله او د رسول حکم او مني نو دوی به (په جنت کې) د هغه خلقو سره وي په چا باندې چې الله ﷻ انعام کړي دی چې هغه پیغمبران، صدیقین، شهداء او صالحین دي، او دا خلق ډیر ښه دي په ملګرتیا کې (یعنی دا خلق ډیر ښه ملګري دي).

✡ الله تعالی مسلمانانو ته د رښتیا او سمې خبرې کولو حکم کړی:

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا ٱتَّقُوا ٱللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ۝ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَٰلَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ﴾.(١)

ترجمه: اې ایمان والو! د الله نه اووېرېږئ او سمه (رښتینې) خبره کوئ، الله به ستاسو عملونه درست (او قبول) کړي، او تاسو ته به ستاسو ګناهونه معاف کړي.

✡ د قیامت په هغه سخته ورځ کې به انسان ته صرف رښتیا نفع ورکوي، او د الله ﷻ د سخت عذاب نه به رښتیا ویل نجات ورکوي، همدارنګې د رښتیا ویونکو سره الله تعالی د جنت د نعمتونو وعده کړی.

الله تعالی د قیامت ورځ په باره کې فرمايي:

﴿ هَٰذَا يَوْمُ يَنفَعُ ٱلصَّٰدِقِينَ صِدْقُهُمْ ۚ لَهُمْ جَنَّٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۚ رَّضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴾.(٢)

ترجمه: دا (د قیامت) هغه ورځ ده چې رښتیا ویونکو ته به خپل رښتیا فائده ورکوي، د دوی د پاره (په جنت کې) داسې باغونه دي چې د هغې (د اونو) لاندې به نهرونه بهیږي، دوی به په هغې کې همیشه همیشه اوسیږي، الله تعالی د دوی نه راضي شو او دوی د هغه نه راضي شو، (او) دا ډیره لویه کامیابي ده.

بل ځای الله ﷻ فرمايي:

﴿ وَٱلَّذِى جَآءَ بِٱلصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِۦٓ ۙ أُولَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُتَّقُونَ ۝ لَهُم مَّا يَشَآءُونَ عِندَ رَبِّهِمْ ۚ

---

(١) الاحزاب آية ٧٠، ٧١.

(٢) المائدة آية ١١٩.

Scanned with CamScanner

ذٰلِكَ جَزَآءُ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿٣٤﴾ لِيُكَفِّرَ اللّٰهُ عَنْهُمْ اَسْوَاَ الَّذِيْ عَمِلُوْا وَيَجْزِيَهُمْ اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ الَّذِيْ كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴾ .(١)

ترجمه: او چا چې د رښتياؤ خبره راوړه او د رښتياؤ تصديق يې اوکړو نو همدا خلق پرهيزګار (د الله ﷻ نه يريدونکي) دي، د دوی د پاره به د خپل رَب سره هغه څه وي کوم چې دوی غواړي، د نېکانو خلقو همدا بَدله ده، دا (بدله د دوی د پاره مقرر شوه دا) د دې د پاره چې الله تعالی د دوی نه هغه بَدياني (ګناهونه) لرې کړي کوم چې دوی کړي دي، او دوی ته د خپلو هغه نېکو کارونو اَجر ورکړي کوم چې دوی کول.

✡ په دروغجن باندې د الله تعالی لعنت راوريږي .(٢)

او په چا باندې چې د الله ﷻ لعنت راوريږي نو هغه په دُنيا او آخرت دواړو کې د الله ﷻ د خصوصي رَحمت نه لرې وي.

✡ همدا رنګې په دروغه باندې اَټکل خبرو کوونکو په باره کې الله تعالی فرمايي:

﴿ قُتِلَ الْخَرّٰصُوْنَ ﴾ .(٣) ترجمه: هلاک کړې شو بې دليله (اَټکل) خبرې کوونکي.

د خَرّاص لفظي معنی ده: په اَټکل خبرې کوونکی. ددې ترجمه په ګذّابُون سره هم صحيح ده. نو اوس به د آيت مطلب داشي: په دروغجنو باندې دې د الله تعالی لعنت وي.

د باطني بيماريو نه ځان ساتل:

په انسان کې ځنې باطني او رُوحاني بيمارۍ داسې دي چې هغه ډيرې خطرناکې دي، الله تعالی انسان د هغې نه په سختۍ سره منع کړی.

---

(١) الزمر آية ٣٣ تا ٣٥.

(٢) په قرآن کريم کې په آيت د مُباهلې کې ذکر دي، ﴿ فَنَجْعَلْ لَّعْنَتَ اللّٰهِ عَلَى الْكٰذِبِيْنَ ﴾. آل عمران آية ٦١.
ترجمه: پس موږ به په دروغجنو باندې د الله لعنت اوليږو.

(٣) الذاريات آية ١٠.

د غِيبت نه ځان ساتل

په دې کې يوه باطني بيماري د بل مسلمان غيبت کول دي ، دا ګناه کبيره ده ، په قرآن کريم کې د دينه په سختو الفاظو سره منع راغلې ، بلکه د غِيبت تشبيه د خپل مړ ورور د غوښې خوړلو سره ورکړې شوې . الله تعالى فرمايي :

﴿ وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا ۚ أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ ﴾.(١)

ترجمه : او په تاسو کې دې بعضې د بعضو نورو غِيبت نه کوي ، آيا په تاسو کې څوک دا خوښوي چې هغه د خپل مړ ورور غوښه اوخوري ؟ پس تاسو خو دا بد ګڼرئ (نو غِيبت هم د همدې په شان دی دا هم بد اوګڼرئ) او د الله ﷻ نه اوويرېږئ ، بيشکه الله تعالى توبه قبلوونکی مهربان دی .

د چُغل خورۍ نه ځان ساتل

✡ بله باطني بيماري چُغل خوري ده ، دا هم ګناه کبيره ده ، په قرآن کريم کې د دينه هم په سختو الفاظو سره منع راغلې ، بلکه چغل خوري د ولدِ زِنا صفت دی :

الله تعالى نبي عليه السلام ته فرمايي چې ته د وليد بن مغيره کافر خبره مه منه ، بيا الله ﷻ د وليد بن مغيره رذيل صفتونه هم ذکر کړي ، په هغې کې دا هم دي :

﴿ هَمَّازٍ مَشَّاءٍ بِنَمِيمٍ ۝ مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ۝ عُتُلٍّ بَعْدَ ذَٰلِكَ زَنِيمٍ ﴾.(٢)

ترجمه : عيب لټوونکی دی ، ګرځنده چُغل خور دی ، د نيکۍ د کارونو نه منع کوونکی دی ، د حَد نه تجاوز کوونکی ګناهګار دی ، بدخويه دی ، ددې ټولو نه پس بداَخلاقه (ولدِ زِنا) دی .

فائده : زَنِيم ولدِ زِنا ته وايي کوم چې د خلقو خبرې نه پټوي (يعنې د خلقو عيبونه

---

(١) الحجرات آية ١٢ .

(٢) القلم آية ١١ تا ١٣ .

Scanned with CamScanner

ښكاره كوي) . په دې آيت كې دې طرف ته اِشاره ده چې څوک د خلقو خبرې نه پټوي او چُغل خوري كوي نو دا په دې باندې دلالت كوي چې دا سړى ولدِ زِنا دى ، ځكه دا خبره د قرآن كريم ددې آيت ﴿ عُتُلٍّ بَعْدَ ذَٰلِكَ زَنِيمٍ ﴾ نه مستنبط كيږي ، ځكه په وليد بن مغيره كافر كې د چُغل خورۍ سره سره دا نور صفتونه هم وو ، او الله تعالى د هغه په باره كې فرمايلي چې هغه زَنِيم (ولدِ زِنا) دى .

✡ چُغل خور په اتفاق سره فاسِق مَردودُ الشّهادة دى. الله تعالى فرمايي :

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ ﴾ (١)

ترجمه : اې مؤمنانو ! چې كله تاسو ته يو فاسق څه خبر راوړي نو ښه تحقيق يې كوئ ، هسې نه چې په ناپوهۍ كې يو قوم ته نقصان اُورسوئ نو بيا به په خپلو كړو باندې پښېمانه شئ .

ددې آيت نه معلومه شوه چې د فاسِق سړي د خبرې پوره تحقيق په كار دى ، او بې تحقيقه دده تصديق ندې پكار .

✡ د چغل خورۍ په وجه په بل مسلمان باندې بَدګمانې پيدا كيږي . او بغير د څه سبب نه په مسلمان باندې ګمانې كول حرام ده ، الله تعالى فرمايي :

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ ﴾ (٢)

ترجمه : اې مؤمنانو ! تاسو د ډيرو بَدو ګمانونو نه ځان اُوساتئ ، بيشكه بعضې بَدګمان ګناه ده .

د ژبې حفاظت

✡ په انسان باندې د الله تعالى بې شميره نعمتونه دي :

(١) الحجرات آية ٦ .
(٢) الحجرات آية ١٢ .

الله ﷻ فرمايي: ﴿ وَإِن تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا ﴾ .(١)

ترجمه: كه چيرته تاسو د الله نعمتونه شميرل او غواړئ نو دا نشي شميرلی .

✡ په دې نعمتونو كې يو لوی نعمت ژبه هم ده، اګر چې د انسان د وجود هر آندام ډير لوی نعمت دی، ليكن بعضې آندامونه الله تعالی په خصوصي طريقې سره په طور د انعام ذكر كړي، چې كه انسان ددې په حِكمت او كاريګرۍ باندې سوچ اوكړي نو د الله تعالی بې مِثاله حِكمتونه او قدرتونه به ورته په كې په نظر راشي .

الله ﷻ فرمايي: ﴿ أَلَمْ نَجْعَل لَّهُ عَيْنَيْنِ ، وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ ﴾ .(٢)

ترجمه: آيا مونږ انسان ته دوه ستركې، ژبه، او دوه شونډې ندي وركړي؟

الله تعالی مونږ ته دا عظيم نعمت راكړی خو ورسره يې ددې د صحيح استعمال حُكم هم كړی، ځكه دا ژبه مونږ سره د الله تعالی آمانت ده، زمونږ په خپل مِلكيت كې نده، لهذا مونږ ته په كار دي چې د خبرو نه مخكې ضرور سوچ اوكړو چې زه دا كومه خبره كوم آيا دا د شريعت برابر ده او كه نه؟ آيا په دې كې د الله ﷻ رَضا شته او كه نه؟

✡ انسان چې د ژبې نه هر لفظ راأوباسي كه هغه ښه وي يا خراب نو دده سره چې كومې فرښتې مقرر دي هغوی دا ليكي .

الله تعالی فرمايي: ﴿ مَا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ﴾ .(٣)

ترجمه: د انسان د خُلې نه چې څه خبره راأوځي نو دده سره يوه ساتونكې فرښته تياره (د ليكلو د پاره) ناسته وي.

يعنی انسان چې كومه خبره د خُلې نه راأوباسي نو كومې دوه فرښتې چې هر وخت دده سره موجود وي هغوی دا هره خبره ليكي (او انسان به د قيامت په ورځ د الله ﷻ د وړاندې ددې حساب وركوي) .

---

(١) النحل آية ١٨ .

(٢) البلد آية ٨، ٩ .

(٣) ق آية ١٨ .

Scanned with CamScanner

✡ **په ژبه باندې ذکر کول** : په ژبه باندې د الله تعالى ذِکر او تلاوت په کار دی، ځکه الله ﷻ مؤمنانو ته د ډير ذکر کولو حُکم کړی :

﴿ يَاۤأَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اذْكُرُوا اللّٰهَ ذِكْرًا كَثِيْرًا. وَّسَبِّحُوْهُ بُكْرَةً وَّأَصِيْلًا ﴾.(١)

ترجمه : اې مومنانو ! تاسو الله يادوئ په ډيرو يادولو سره ، او سهر او ماښام د هغه پاکي بيانوئ.

✡ په ذکر سره زړونو ته اطمينان حاصليږي ، الله تعالى فرمايي :

﴿ آلَا بِذِكْرِ اللّٰهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوْبُ ﴾.(٢)

ترجمه : خبردار ! د الله په ذکر سره زړونه مطمئن کيږي . (او زړونو ته تسلي حاصليږي)

✡ څوک د الله ﷻ ذکر کوي نو الله ربّ العزت هم د فرښتو په مجلس کې دده تذکره کوي :

﴿ فَاذْكُرُوْنِيْۤ أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوْا لِيْ وَلَا تَكْفُرُوْنِ ﴾.(٣)

ترجمه : پس تاسو ما ياد کړئ نو زه به تاسو ياد کړم ، او زما شکريه اداء کوئ ، او زما ناشکري مه کوئ .

د رِيا نه ځان ساتل

✡ په باطني بيماريو کې يوه خطرناکه بيماري رِيا ده ، دا هم گناهِ کبيره ده، رِيا دېته وايي چې انسان نېک اعمال د الله ﷻ د رَضا د پاره نه کوي بلکه خلقو ته د ځان خودنې د پاره يې کوي چې د هغوی په زړونو کې دده قدر پيدا شي .

حالانکه د الله ﷻ سره په عبادت کې بل څوک شريکولو نه منع راغلې .

الله تعالى فرمايي :

---

(١) الاحزاب آيه ٤١، ٤٢

(٢) الرعد آيه ٢٨

(٣) البقرة آيه ١٥٢

﴿ فَمَن كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ﴾.(١)

ترجمه : پس څوک چې د خپل رَبّ سره د ملاقات أميد لري نو هغه له په کار دي چې نېک عمل کوي ، او د خپل رَبّ په عبادت کې دې بل څوک نه شريکوي .

✡ رِيا د منافقينو صفت دى ، ځکه الله ربّ العزت د منافقينو يو صفت دا هم ذکر کړى :

﴿ يُرَآءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا ﴾.(٢)

ترجمه : دوى خلقو ته خپل عبادت ښائي (يعنى رِيا کوي) ، او الله تعالى ډير کم يادوي .

✡ الله تعالى د رِيا کار د پاره هلاکت ذکر کړى :

﴿ فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ ۝ الَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ۝ الَّذِينَ هُمْ يُرَآءُونَ ﴾.(٣)

ترجمه : پس هلاکت دى د هغه مونځ ګذارو د پاره چې هغوى د خپلو مونځونو نه غافله دي ، کوم چې رِيا کوي .

✡ **په اخلاص سره عمل کول :** د انسان په نېکو اعمالو کې صرف هغه عمل مقبول دى کوم چې په اخلاص باندې خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره اوشي ، د رِيا شُهرت او ځان خودَنې د پاره نه وي شوى .

ربّ کريم فرمايي : ﴿ أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ ﴾.(٤)

ترجمه : خبردار ، عبادت خالصه د الله د پاره دى .

✡ په نيکو کارونو کې د اِخلاص او د الله ﷻ د رَضا نيت کول واجب دى .

الله ﷻ فرمايي : ﴿ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ﴾.(٥)

---

(١) الكهف آية ١١٠ .

(٢) پوره آيت داسې دى : ﴿ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُسَالَىٰ يُرَآءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا ﴾ النساء آية ١٤٢

(٣) الماعون آية ٤ تا ٦ .

(٤) الزمر آية ٣ .

(٥) البينة آية ٥ .

ترجمه: او دوی ته خو صرف حکم ددې شوی ؤ چې دوی دې د الله عبادت کوي. خالص کوونکي د هغه د پاره بندګي. (يعنی دين دې هم خالِص د هغه مَني، او په اِخلاص دې عبادت کوي).

✡ په قرآن کريم کې الله ربّ العزت په اخلاص سره د عبادت حُکم کړی. (١)
مخکي اُمتونو او ټولو پيغبرانو ته هم په اخلاص باندې د عبادت کولو حُکم شوی ؤ. (٢)
الله تعالی د مُخلِصينو د پاره ډير اَجرونه ذکر کړي. (٣)
او د مُخلِصينو تعريف يې کړی. (٤)

✡ مُخلِصين بندګان به د شيطان د ګمراهی نه محفوظ وي، ځکه د شيطان لعين کيدو نه پس چې کله ده د الله ﷻ نه تر قيامته پورې مُهلت اوغوښت او الله ﷻ مهلت ورکړو نو ده قَسَم اوکړو چې زه به ستا ټول بندګان ګمراه کوم، البته صرف مُخلِصين به د ما نه محفوظ وي. (٥)

---

(١) ﴿ إِنَّا أَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ الدِّينَ ۞ أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ ﴾ . [illegible] آية ٢، ٣.
﴿ فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴾ . غافر آية ١٤.
﴿ هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ﴾ . غافر آية ٦٥.
(٢) ﴿ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ﴾ . البينة آية ٥.
﴿ قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ الدِّينَ ﴾ . الزمر آية ١١.
(٣) ﴿ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللَّهِ وَأَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلَّهِ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ ۖ وَسَوْفَ يُؤْتِ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴾ . النساء آية ١٤٦.
(٤) ﴿ وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَىٰ ۚ إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا ﴾ . سورة مريم آية ٥١.
(٥) ﴿ قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ۞ وَإِنَّ عَلَيْكَ اللَّعْنَةَ إِلَىٰ يَوْمِ الدِّينِ ۞ قَالَ رَبِّ فَأَنظِرْنِي إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ۞ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ ۞ إِلَىٰ يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ۞ قَالَ رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ۞ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ ﴾ . الحجر آية ٣٤ تا ٤٠.
﴿ قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ۞ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ ﴾ . سورة ص آية ٧٧ تا ٨٣.

✡ مُخلصين به د دَردناک عذاب نه محفوظ وي ، او الله ﷻ د دوی سره د جنت او نورو نعمتونو وعده کړی ۰ (١)

✡ په دې ځای کې دا يوه خبره د ذِکر کولو قابله ده چې د الله ﷻ په نزد د عمل صحيح والې او قبول والې معتبر دی ، ډير والې معتبر ندی ، الله تعالى فرمايي :

﴿ الَّذِىْ خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا ﴾ (٢)

ترجمه : الله تعالى هغه ذات دی چې مرګ او ژوند يې پيدا کړل ، ددې د پاره چې تاسو آوآزمائي : چې په تاسو کې څوک ښه دی په عمل کی ؟ (يعنى د چا عمل ښه دی ؟) .

الله تعالى داسې او نه فرمايل : اَيُّكُمْ اَكْثَرُ عَمَلًا چې د چا عمل زيات دی ؟

بلکه داسې يې او فرمايل : اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا .

د تکبر نه ځان ساتل

✡ په باطني بيماريو کې يوه خطرناکه بيماري تکبّر دی ، دا هم ګناهِ کبيره ده ، په قرآن کريم کې ددينه هم په سختو الفاظو سره منع راغلی ، ځکه تکبّر صرف او صرف د الله ﷻ سره ښائي ، د انسان سره تکبّر مناسب ندی .

الله تعالى فرمايي : ﴿ وَلَهُ الْكِبْرِيَاۗءُ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۠ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴾ . (٣)

ترجمه : او خاص د الله تعالى د پاره لويي ده په آسمانونو او زمکه کې ، او هم هغه

---

(١) ﴿ اِنَّكُمْ لَذَاۗىِٕقُوا الْعَذَابِ الْاَلِيْمِ ۝ وَمَا تُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ۝ اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِيْنَ ۝ اُولٰۗىِٕكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَّعْلُوْمٌ ۝ فَوَاكِهُ ۚ وَهُمْ مُّكْرَمُوْنَ ۝ فِيْ جَنّٰتِ النَّعِيْمِ ۝ عَلٰي سُرُرٍ مُّتَقٰبِلِيْنَ ۝ يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِكَاْسٍ مِّنْ مَّعِيْنٍ ۝ بَيْضَاۗءَ لَذَّةٍ لِّلشّٰرِبِيْنَ ۝ لَا فِيْهَا غَوْلٌ وَّلَا هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُوْنَ ۝ وَعِنْدَهُمْ قٰصِرٰتُ الطَّرْفِ عِيْنٌ ۝ كَاَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكْنُوْنٌ ﴾ الصافات آية ٣٨ تا ٤٩ .

﴿ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَرِيْنَ ۝ اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِيْنَ ﴾ الصافات آية ٧٣، ٧٤ .

(٢) الملک آية ٢ .

(٣) الجاثية آية ٣٧ .

غالب (او) حِکمت واله دی.

✡ د مُتکبّرينو د پاره سخت عذابونه ذکر شوي، الله تعالى فرمايي:

﴿ وَاَمَّا الَّذِيْنَ اسْتَنْكَفُوْا وَاسْتَكْبَرُوْا فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ۙ وَّلَا يَجِدُوْنَ لَهُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَلِيًّا وَّلَا نَصِيْرًا ﴾.(١)

ترجمه: او چا چې (د الله ﷻ په عبادت کولو کې) شرم اوکړو (يعنى د الله ﷻ عبادت کول يې عار اوګڼړل) او تکبّر يې اوکړو نو الله تعالى به دوی ته دَردناک عذاب ورکړي، او دوی به د خپلو ځانونو د پاره د الله نه بغير بل څوک دوست او مددګار او نه مومي.

✡ د تکبّر په وجه انسان د جهنم مستحق ګرځي، په قرآن کريم کې په مختلف أنداز سره ددې بيان شته: الله تعالى فرمايي:

﴿ وَالَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا وَاسْتَكْبَرُوْا عَنْهَآ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴾.(٢)

ترجمه: او کومو خلقو چې زمونږ د آيتونو تکذيب اوکړو (يعنى دروغ يې اوګڼړل) او ددينه يې تکبّر اوکړو نو همدا خلق خاوندان د أور دي (دوی به په جهنم کې اُوسيږي)، دوی به په دې کې هميشه وي.

بل ځای فرمايي: ﴿ اِنَّ الَّذِيْنَ يَسْتَكْبِرُوْنَ عَنْ عِبَادَتِيْ سَيَدْخُلُوْنَ جَهَنَّمَ دٰخِرِيْنَ ﴾.(٣)

ترجمه: بيشکه کوم خلق چې زما د عبادت نه تکبّر کوي نو هغوی به ډير زر جهنم ته ذليله داخل شي.

✡ په سورة احقاف کې د کافرانو جهنم ته د تللو سبب تکبّر او نافرماني خودل شوی:

﴿ وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا عَلَى النَّارِ ؕ اَذْهَبْتُمْ طَيِّبٰتِكُمْ فِيْ حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ

---

(١) النساء، آية ١٧٣.

(٢) الأعراف، آية ٣٦.

(٣) غافر (المؤمن)، آية ٦٠.

بِهَا فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُوْنِ بِمَا كُنتُمْ تَسْتَكْبِرُوْنَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنتُمْ تَفْسُقُوْنَ ﴾ (١)

ترجمه: او (هاغه ورځ د يادولو قابله ده) په كومه ورځ چې كافران د جهنم اور ته پيش (مخامخ) كړې شي (او دوى ته وويلې شي) تاسو د دُنيا په ژوند كې خپل د مزو څيزونه ختم كړل (يعنى خپل خوندونه مو حاصل كړل)، او د هغې نه مو ښه فائده واخيسته. پس نن ورځ به تاسو ته د ذِلت عذاب دركولې شي، (دا) په سبب د دې سره چې تاسو به (په دُنيا كې) په زمكه كې په ناحقه تكبر كولو، او په سبب د دې سره چې تاسو به نافرماني كوله.

✡ الله تعالى د كافرانو د عذاب تذكره كولو نه پس فرمايي:

﴿ فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِيْنَ ﴾ (٢)

ترجمه: پس جهنم د مُتكبّرينو د پاره ډير بَد ځاى دى.

✡ كوم خلق چې د الله د آيتونو تكذيب كوي، او د دې د قبلولو نه اِنكار كوي (تكبّر كوي) نو الله تعالى د هغوى په باره كې فرمايي چې دوى به جنت ته نه داخليږي:

﴿ إِنَّ الَّذِيْنَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُجْرِمِيْنَ ﴾ (٣)

ترجمه: بيشكه كومو خلقو چې زمونږ د آيتونو تكذيب اوكړو او د دې (د قبلولو) نه يې تكبر اوكړو نو دوى ته به د آسمان دروازې نشي كلاوُولى، او دوى به تر هغې وخته پورې جنت ته نه داخليږي تر دې چې اوښ د ستنې په سُورى (سَم) داخل شي، او مونږ مُجرمانو ته همداسې سزا وركوو.

✡ ابليس د همدې تكبّر په وجه د جنت نه را اُوشړلې شو، ځكه كله چې الله تعالى حضرت آدم عليه السلام پيدا كړو نو فرښتو او اِبليس ته يې حكم اوكړو:

(١) الاحقاف آية ٢٠.
(٢) الزمر آية ٧٢، غافر آية ٧٦.
(٣) الاعراف آية ٤٠.

﴿ اُسْجُدُوْا لِاٰدَمَ ﴾ .(١)

تاسو حضرت آدم عليه السلام ته د (تعظيم) سجده اوکړئ.

نو ټولو سجده اوکړه خو ابليس اونکړه، الله تعالى ورته پوښتنه اوکړه:

﴿ مَا مَنَعَكَ اَلَّا تَسْجُدَ اِذْ اَمَرْتُكَ ﴾.(٢)

ترجمه: کله چي ما درته حکم اوکړو، نو ته د سجدې کولو نه څه شي منع کړې؟ (او سجده دې ولې اونکړه؟)

ابليس تکبّر اوکړو او وې ويل:

﴿ اَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِيْ مِنْ نَّارٍ وَّخَلَقْتَهٗ مِنْ طِيْنٍ ﴾.(٣)

ترجمه: زه خو دده نه ډير غوره يم، تا زه د اور نه پيدا کړې يم، او دا دې د خټې نه پيدا کړې (نو زه څنګه ده ته سجده اوکړم؟)

الله تعالى ورته اوفرمايل:

﴿ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُوْنُ لَكَ اَنْ تَتَكَبَّرَ فِيْهَا فَاخْرُجْ اِنَّكَ مِنَ الصّٰغِرِيْنَ ﴾

ترجمه: پس ته کوز شه ددې ځاى نه، تا ته ددې حق نشته چي په دې آسمان (جنت) کي تکبّر اوکړې، پس اُوځه بيشکه ته د ذليلو خلقو د ډلې نه يې.(٤)

د قرآن کريم په نورو آيتونو کي هم ددې تذکره شته.(٥)

---

(١) الاعراف آية ١١.

(٢) الاعراف آية ١٢.

(٣) الاعراف آية ١٢.

(٤) د سورة اعراف پوره آيتونه دا دي: ﴿ وَلَقَدْ خَلَقْنٰكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنٰكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْٓا اِلَّآ اِبْلِيْسَ لَمْ يَكُنْ مِّنَ السّٰجِدِيْنَ ۝ قَالَ مَا مَنَعَكَ اَلَّا تَسْجُدَ اِذْ اَمَرْتُكَ قَالَ اَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِيْ مِنْ نَّارٍ وَّخَلَقْتَهٗ مِنْ طِيْنٍ ۝ قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُوْنُ لَكَ اَنْ تَتَكَبَّرَ فِيْهَا فَاخْرُجْ اِنَّكَ مِنَ الصّٰغِرِيْنَ ﴾. الاعراف آية ١١ تا ١٣.

(٥) په سورة البقرة کي ددې بيان داسي ذکر دى: ﴿ وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْٓا اِلَّآ اِبْلِيْسَ اَبٰى وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكٰفِرِيْنَ ﴾ البقرة آية ٣٤

✡ د آخرت کاميابي د تکبّر نه ځان ساتونکو او مُتقيانو د پاره ده، الله تعالى فرمايي:

﴿ تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا ۚ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴾.(١)

ترجمه: دا د آخرت کور مونږ د هغه خلقو د پاره مقرروو کوم چي په زمکه کي د لويي (تکبر) او فساد اِراده نه لري، او ښه انجام د مُتقيانو د پاره دی.

✡ په دې کائناتو کې د ټولو نه اول نافرماني اِبليس کړې وه چي حضرت آدم عليه السلام ته يې د سجدې کولو نه اِنکار اوکړو، دده نه مخکي د الله ﷻ د نافرمانۍ هيڅ تصوّر نه وُ، دده د نافرمانۍ بُنياد هم تکبّر وُ، ځکه ده ووېل:

﴿أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ﴾ زه دده نه ډير بهتريم (نو ځنګه ورته سجده اوکړم؟).

✡ په چا کي چي تکبّر وي نو هغه د قرآن کريم په آيتونو باندي د کامِل پوهيدو نه محرومه وي. الله تعالى فرمايي:

﴿ سَأَصْرِفُ عَنْ آيَاتِيَ الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ﴾.(٢)

ترجمه: زه به د خپلو آيتونو نه هغه خلق واړوم څوک چي په زمکه کي په ناحقه تکبّر کوي.
(يعني متکبّرين به د قرآن کريم د فهم نه منع کړم او لري به يې ترې اُوساتم)

✡ د متکبّر په زړه باندي مُهر لګيدلې وي، الله تعالى فرمايي:

﴿ كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ ﴾.(٣)

←←←← په سورة الاسراء کي ددې بيان داسي ذکر دی:

﴿ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ قَالَ أَأَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا ۝ قَالَ أَرَأَيْتَكَ هَٰذَا الَّذِي كَرَّمْتَ عَلَيَّ لَئِنْ أَخَّرْتَنِ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَأَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُ إِلَّا قَلِيلًا ۝ قَالَ اذْهَبْ فَمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَاؤُكُمْ جَزَاءً مَّوْفُورًا ﴾. الاسراء آية ٦١ تا ٦٣.

(١) القصص آية ٨٣.

(٢) الاعراف آية ١٤٦.

(٣) غافر آية ٣٥.

ترجمه: همدغه شان الله تعالی د متکبّر سَرکشه (ظالم) بنده په زړه باندې مُهر لګوي. (ددې آثر بیا دا وي چې دده په زړه کې د ایمان کامل نُور نه داخلیږي، د ښه او خراب تمییز نشي کولی).

✡ الله ﷻ مُتکبّرین نه خوښوي په قرآن مجید کې ذکر دي:

﴿ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ ﴾.(١) ترجمه: بیشکه الله تعالی مُتکبّرین نه خوښوي.

✡ په تکبر سره تلل منع دي. الله تعالی فرمایي:

﴿ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا ۖ إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَن تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا ﴾.(٢)

ترجمه: او په زمکه باندې په غرور (تکبّر) مه ګرځه، بیشکه ته هیڅ کله زمکه نشې شلولی، او هیڅ کله په اُوږدوالي کې غرونو ته نشې رسیدی.

✡ حضرت لقمان چې کله خپل ځوي ته نصیحت کولو نو دا یې هم ورته فرمایلي وو:

﴿ وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴾ (٣)

ترجمه: او د خلقو نه خپل مخ مه آړوه، او په زمکه باندې په غرور (تکبر) سره مه ځه، بیشکه الله تعالی هر مغرور فخر کوونکی نه خوښوي.

✡ د الله تعالی ریښتیني بندګانو شان دادی چې دوی په زمکه باندې ډیر په عاجزۍ سره ګرځي، الله تعالی فرمایي:

﴿ وَعِبَادُ الرَّحْمَٰنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا ﴾.(٤)

ترجمه: او د الله تعالی (ریښتیني) بندګان هغه خلق دي چې په زمکه باندې په قلاره

---

(١) النحل آية ٢٣

(٢) الاسراء (بني اسرائيل) آية ٣٧

(٣) لقمان آية ١٨.

(٤) الفرقان آية ٦٣

Scanned with CamScanner

(عاجزي) سره کړځي.

✡ فرعون د ډير تکبّر په وجه د خدائي دعوىٰ کړې وه نو الله تعالى د ټول لښکر سره په درياب کې غرق کړو، په قرآن کريم کې ددې بيان داسې شوى:

﴿ وَاسْتَكْبَرَ هُوَ وَجُنُودُهُ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ إِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ ۝ فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ ﴾.(١)

ترجمه: فرعون او دده لښکر په زمکه کې په ناحقه باندې تکبّر اوکړو او دوى دا ګمان اوکړو چې بيشکه دوى به موږ ته نشي راواپس کولى، پس موږ دا او دده لښکر اونيولو، بيا موږ په درياب کې اوغورځول، پس ته اوګوره چې د ظالمانو انجام څنګه شو؟

✡ قارون ته الله تعالى ډير مال و دولت ورکړې ؤ، ده هم په خپل قوم باندې تکبّر او غرور شروع کړو، په هغه وخت کې موجود مؤمنانو ده ته ډير نصيحت اوکړو چې تکبّر او غرور مه کوه ځکه الله تعالى مغروره خلق نه خوښوي.

ده د ډير تکبّر په وجه ووېل: ﴿ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي ﴾.

ترجمه: دا (ټول مالونه او خزانې) ماته د خپلې پوهې (او لياقت) په وجه راکړل شوي.(٢)

نو الله تعالى ددې تکبّر او نورو ګناهونو په وجه ده ته سخته سزا ورکړه.

الله ﷻ فرمايي: ﴿ فَخَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ

(١) القصص آية ٣٩ ـ ٤٠.

(٢) الله تعالى په قرآن کريم د قارون واقعه داسې بيان کړى:
﴿ إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَىٰ فَبَغَىٰ عَلَيْهِمْ ۖ وَآتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ بِالْعُصْبَةِ أُولِي الْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ ۝ وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ ۖ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا ۖ وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ ۖ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ۝ قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي ۚ أَوَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِنْ قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا ۚ وَلَا يُسْأَلُ عَنْ ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ ۝ فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ ۖ قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ۝ وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُلَقَّاهَا إِلَّا الصَّابِرُونَ ۝ ﴾. القصص آية ٧٦ تا ٨٠.

اللّٰهِۚ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنْتَصِرِيْنَ ﴾.(١)

ترجمه : پس مونږ قارون او دده کور په زمکه کې ورښخ کړو ، نو بیا دده د پاره د الله ﷻ نه بغیر داسې یوه ډله نه وه چې دده مدد یې کړې وی ، او نه په خپله اِنتقام (بَدله) اخیستونکی ؤ .

✡ کله چې د حضرت شعیب علیه السلام قوم تکبّر اوکړو نو الله تعالی ورته سخته سزا ورکړه ، په قرآن کې د هغه قوم په باره کې ذکر دي :

﴿ قَالَ الْمَلَاُ الَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْا مِنْ قَوْمِهٖ لَنُخْرِجَنَّكَ يٰشُعَيْبُ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَاۤ اَوْ لَتَعُوْدُنَّ فِيْ مِلَّتِنَاؕ قَالَ اَوَلَوْ كُنَّا كٰرِهِيْنَ ﴾.(٢)

ترجمه : د حضرت شعیب علیه السلام د قوم متکبّرو سرداراتو وویل : اې شعیب ! مونږ به ضرور تا او کومو خلقو چې د تا سره اِیمان راوړی د خپل کلي نه اُوباسو ، او یا به تاسو زمونږ دِین ته واپس راځې .

یو څو آیتونه پس الله تعالی ددې قوم سزا داسې ذکر کړې :

﴿ فَاَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَاَصْبَحُوْا فِيْ دَارِهِمْ جٰثِمِيْنَ ﴾.(٣)

ترجمه : پس دوی زلزلې اُونیول نو د سهر په وخت ټول په خپلو کورونو کې پَرمخې (مړه) پراته وو .

✡ همدارنګې د حضرت نوح علیه السلام قوم او حضرت لوط علیه السلام قوم هم تکبّر کړې ؤ نو الله تعالی ورته سخته سزا ورکړه .

د علم أهمیت

✡ انسان چې د جائز او ناجائز ، حلال او حرام په مینځ کې فرق کولې شي نو دا د عِلم په وجه بانډې ، علم خوداسې یوصفت دی چې ددې په وجه انسان د حیواناتو نه ممتاز

(١) القصص آیة ٨١ .
(٢) الاعراف آیة ٨٨ .
(٣) الاعراف آیة ٩١ .

گرځي، او د جهالت د تيارو نه رڼا طرفته راگرځي. دغه وجه ده چې اسلام د علم په حصول باندې ډير زور اچولې، او دده يې ډير فضيلتونه بيان کړي دي.

✡ الله تعالى نبي عليه السلام ته د علم د زياتوالي حُکم کړې ؤ :

﴿ وَقُل رَّبِّ زِدْنِي عِلْمًا ﴾ . (١)

ترجمه : او وايه (اې پيغمبره !) چې اې ربه ! زما علم زيات کړه.

✡ د علم د اهميت اندازه تاسو ددينه هم معلوموولې شئ چې دې اُمت ته چې د الله ﷻ د طرفه اوّلنې کوم پيغام (وَحي) راغلې د هغې اوّلنې لفظ هم " اِقْرَأْ " دی، چې ددې مطلب دی " اُولوله " . يعنی دې امت ته د الله ﷻ د طرفه اولنې پيغام د " لوستلو " تلقين دی.

✡ د همدې علم په وجه الله ﷻ حضرت آدم عليه السلام ته خلافتِ ربّاني ورکړو، او مَسْجُودُ الْمَلَائِكَة يې اوگرځول، دديته هم معلوميږي چې علم بهترين شی دی.

✡ د عِلم په برکت سره په انسان کې داسې قوت پيدا کيږي چې اگرچې دا ښه کمزوری وي خو بيا هم په ده کې دومره زړه وَرتيا راځي چې دا بيا خپله خبره په هر ميدان کې پوره د اوه طريقې سره کولې شي.

لکه د حضرت سليمان عليه السلام په باره کې راځي چې کله هُدْهُد مارغه غائب ؤ نو حضرت سليمان عليه السلام اوفرمايل :

﴿ لَأُعَذِّبَنَّهُ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَأَذْبَحَنَّهُ أَوْ لَيَأْتِيَنِّي بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴾ . (٢)

ترجمه : زه به خامخا ده ته سخته سزا ورکړم، يا به يې ذبح کړم، او يا به ماته (د غير حاضرۍ) څه ښکاره دليل پيش کوي.

نو چې کله هُدْهُد مارغه راغی، دا اگرچې کمزوری مرغه ؤ خو چونکه دده سره د قومِ سبا

---

(١) طه آية ١١٤

(٢) النمل آية ٢١

متعلق عِلم او معلومات ؤ ، نو د حضرت سليمان عليه السلام په وړاندي يې په ډيرې زړه وَرتيا سره خبره اوکړه ، او وې ويل : ﴿ أَحَطتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ ﴾ .(١)

ترجمه : ما احاطه کړې په داسې خبره باندي چې تا احاطه نده کړې په هغې باندې (يعنى ماته داسې يوه خبره معلومه ده چې تاته نده معلومه) .

اوګوره ! هُدهُد چې د لږو معلوماتو په وجه يې د حضرت سليمان د وړاندي په کوم انداز کې خبره اوکړه ؟ نو که چيرته دده سره د قوم سبا متعلق معلومات نه وی ، نو چيرته هُدهُد او چيرته د حضرت سليمان عليه السلام د وړاندې داسې زړه وره خبره کول ؟

✡ علم يو طاقت او يو قوّت دی ، چاته چې الله ﷻ دا قوت ورکړی نو هغه بيا الله ﷻ په دُنيا کې سَرلوړی او کاميابه ګرځولی .

حضرت سليمان عليه السلام ته چې د بلقيس راتلو پته اولګيده نو خپلو درباريانو ته يې وويل :

﴿ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَيُّكُمْ يَأْتِينِي بِعَرْشِهَا قَبْلَ أَن يَأْتُونِي مُسْلِمِينَ ﴾ .(٢)

ترجمه : اې سردارانو ! څوک به له تاسو نه ماته د هغې (مَلکې) تخت راوړي ، وړاندې ددې نه چې دوی ماته تابعدار راشي ؟

﴿ قَالَ عِفْرِيتٌ مِّنَ الْجِنِّ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَن تَقُومَ مِن مَّقَامِكَ ﴾ .(٣)

ترجمه : په جِنّاتو کې يو مضبوط جِن (عِفريت) وويل : زه به تاته د هغې تخت راوړم ، وړاندې ددې نه چې ته د خپل ځای نه پاڅې .

(حضرت سليمان عليه السلام اوفرمايل دا خو ډير وخت دی)

﴿ قَالَ الَّذِي عِندَهُ عِلْمٌ مِّنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَن يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ ﴾ .(٤)

ترجمه : وويل هغه کس چې د هغه سره علم د کتاب ؤ ، زه به تاته دا تخت ستا د سترګو د

---

(١) النمل آية ٢٢ .
(٢) النمل آية ٣٨ .
(٣) النمل آية ٣٩ .
(٤) النمل آية ٤٠ .

رَبِ نه هم وړاندې راوړم.

نو د عِلم په برکت سره الله تعالی ده ته دومره لوي قوت ورکړې وُ چې د سترګو په رَپ کې يې د بلقيس تخت راأورسول.

د علماؤ مقام

علم چونکه يو عظيم صفت دی، ددې سره چې د چا هم، او د څه شي هم واسطه راغلی نو الله تعالی هغه ته ډير لوي مقام او لويه مرتبه ورکړی. ددې د وجې نه په قرآن کريم کې د علماؤ أوچت مقام بيان شوی.

✡ الله ﷻ د علماؤ درجې اوچتوي:

﴿ يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ ﴾.(١)

ترجمه: الله تعالى به په تاسو کې د مؤمنانو او اهلِ علمو درجې اوچتې کړي.

✡ عالِم او غير عالِم سره برابر نه دي، الله تعالی فرمايي:

﴿ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴾.(٢)

ترجمه: ته ووايه (اې پيغمبره!) چې کوم خلق پوهيږي او کوم نه پوهيږي آيا دوی برابر دي؟

په دې آيت کې "هَل" د استفهام انکاري د پاره دی. يعنی پوه خلق او ناپوهه خلق دواړه برابر نه دي.

✡ الله ﷻ د خپلې او د فرښتو د ګواهی سره د علماؤ ګواهي هم يو ځای ذکر کړی:

﴿ شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ ... ﴾ (٣)

ترجمه: الله ﷻ په دې ګواهي ورکړې ده چې د هغه نه سوا بل هيڅوک معبود نشته او فرښتې او د عِلم والا هم په دې ګواه دي.

---

(١) المجادلة آية ١١.

(٢) الزمر آية ٩.

(٣) آل عمران آية ١٨

په دې آيت کې هم د علماو ډير فضيلت بيان شوی ځکه الله ﷻ د خپلې ګواهي سره په دويمه مرتبه کې د فرشتو د ګواهي ذکر کړی ، او په دريمه مرتبه کې يې د علماؤ د ګواهي ذکر کړی.

✡ په يو بل آيت کې الله ﷻ علماء په دويمه مرتبه کې ذکر کړي ، الله تعالى فرمايي :

﴿ قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِندَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ ﴾ .(١)

ترجمه : ورته ووايه اې پيغمبره ! چې الله تعالى زما او ستاسو په مينځ کې کافي ګواه دی ، او هغه کس ګواه دی چې د هغه سره د کتاب علم وي (يعنى علماء).

✡ علماء د الله ﷻ نه ويريږي ، الله تعالى فرمايي :

﴿ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ .. ﴾ .(٢)

ترجمه : بيشکه د الله ﷻ په بندګانو کې د الله ﷻ نه علماء ويريږي.

په دې آيت کې هم د علماؤ فضيلت بيان شوی ، چې دوی د الله ﷻ نه ويريږي.

✡ او ورسره دا خبره هم د دې آيت نه معلوميږي : چې علماء جنتيان دي.

ځکه په دې آيت کې په طريقې د حصر سره دا خبره بيان شوی چې علماء د الله ﷻ نه ويريږي.

✡ په يو بل آيت کې الله ﷻ اول د جنت تذکره کړې ، بيا ورپسې فرمايي :

﴿ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ ﴾ .(٣)

ترجمه : دا جنت د هغه چا د پاره دی چې د خپل رب نه ويريږي.

بل ځای الله تعالى فرمايي : ﴿ وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ ﴾ .(٤)

ترجمه : څوک چې د خپل رب په وړاندې د اودريدلو نه ويريږي د هغه د پاره دوه باغونه دي.

---

(١) الرعد آية ٤٣.
(٢) فاطر آية ٢٨.
(٣) البينة آية ٨.
(٤) الرحمن آية ٤٦.

Scanned with CamScanner

نو د اول آيت نه معلومه شوه چې علماء د الله ﷻ نه ويريږي ، د دويم او دريم آيت نه معلومه شوه چې د چا په زړه کې د الله ﷻ ويره وي هغه د جنت مستحق دی . نو معلومه شوه چې علماء د جنت مستحقين دي .

د طالب العلم مقام: همدارنګې د الله ﷻ په نزد باندې د طالب العلم هم ډير لوي مقام دی ، ځکه کوم کس چې په دې پُرفتن دَور کې خپل ځان د علم د حصول د پاره وقف کړي نو يقيناً دغه کس ډير زيات خوش نصيبه دی ، او د الله ﷻ په نزد غوره کس دی .

الله رب العزت فرمايي : ﴿ ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا ... ﴾ . (١)

ترجمه : بيا مونږ د کتاب وارثان هغه خلق جوړ کړل کوم چې مونږ په خپلو بندګانو کې غوره کړي وو .

قرآن کريم

✡ قرآن کريم د الله تعالى کلام دی ، په دې باندې د اول نه تر آخره پورې الله رب العزت تَكَلُّمْ کړی (كَمَا يَلِيقُ بِشَانِهِ) ، حضرت جبريل ﷺ دا آوريدلی ، او بيا حضرت جبرائيل عليه السلام نبي کريم صلى الله عليه وسلم ته آورولی . الله رب العزت فرمايي :

﴿ تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ ﴾ . (٢)

ترجمه : دا د الله ﷻ آيتونه دي چې مونږ يې تا ته په حقه تلاوت کوو .

قرآن کريم محفوظ کتاب دی: په دُنيا کې چې د انسانانو د هدايت او راهنمايي د پاره څومره آسماني کتابونه يا صحيفې نازلې شوي د هغې ټولو د حفاظت ذِمه واري الله ﷻ په خپله ذِمه نه ده اخيستې ، بلکه د هماغه وخت په آهلِ کتابو باندې يې آچولې وه . (٣)

---

(١) سورة فاطر آية ٣٢ .

(٢) البقرة آيت ٢٥٢

بل ځای الله ﷻ فرمايي : نَتْلُوا عَلَيْكَ مِنْ نَبَإِ مُوسَى وَفِرْعَوْنَ بِالْحَقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ القصص آية ٣

(٣) الله ﷻ فرمايي : ﴿ ... بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ ﴾ المائدة آية ٤٤

مګر صرف قرآن کريم د الله تعالى داسې عظيم کتاب دی چې ددې د حفاظت ذمه واري الله رب العزت په خپله اخيستې ده. پروردګارِ عالم فرمايي:

﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴾. (١)

ترجمه: بيشکه همدا مونږ قرآن کريم نازل کړی، او بيشکه همدا مونږ ددې حفاظت کوونکي يو.

وجه داده چې مخکيني کتابونه چونکه دائمي نه وو بلکه د يو خاص وخت د پاره وو نو ځکه د حفاظت ذمه واري يې هم الله ﷻ نه وه اخيستې، او قرآن کريم خو د الله ﷻ داسې آخري کتاب دی چې د قيامته پورې انسانانو د پاره هدايت او د ژوند تېرولو قانون دی نو ځکه الله ﷻ ددې د حفاظت ذمه واري هم پخپله واخيسته.

دغه وجه ده څه د پاسه څوارلس سوه کاله تېرېدو باوجود اوس هم ددې هر هر حرف، هر لفظ، او حتى چې ددې رَسمُ الخط هم هماغه شان محفوظ دی، او تر قيامته پورې به محفوظ وي، نه په کې تر اوسه چا څه تبديلي کړې، او نه به يې تر قيامته پورې په کې اوکړې شي.

چې څنګه دا کلام د الله رب العزت نه صادر شوی هماغه شان حضرت جبرائيل عليه السلام نبي عليه السلام ته رارسولی، بيا نبي عليه السلام په هماغه الفاظو او هماغه حروفو باندې صحابه کرامو رضي الله عنهم ته خودلی، صحابه کرامو په هماغه الفاظو سره تابعينو ته رارسولی، بيا همدغه شان دا سلسله راروانه وه.

☆ الحمدلله تر دې وخته پورې قرآن کريم په هماغه الفاظو، په هماغه حروفو او په همدغه لهجه باندې موجود دی، او تر قيامته پورې به همداسې محفوظ وي، نه په کې څوک تغير او تبديل کولی شي، او نه په کې څوک لفظي او معنوي تحريف کولی شي.

الله رب العزت فرمايي:

﴿ لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴾. (٢)

(١) الحجر: ٩.

(٢) حم السجدة: ٤٢.

ترجمه : قرآن كريم ته باطل نه د وراندي طرفه راځي ، او نه د روستو طرفه ، دا نازل شوې دی د حکیم او ستائلي شوي ذات (الله ﷻ) د طرفه .

✡ پس كله چې د قرآن كريم د حفاظت ذِمه واري الله ﷻ په خپله اخيستې ، او ددې د حفاظت وعده يې كړې نو اوس دا ممكنه نده چې الله ﷻ د خپلې وعدې خلاف وَرزي وكړي. الله رب العزت فرمايي : ﴿ إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ ﴾ . (١)

بيشكه الله ﷻ د (خپلې) وعدې خلاف وَرزي نه كوي (يعنی خپله وعده نه ماتوي) .

ځكه الله ﷻ په خپل قول كې رِښتينې دی . پروردِگارِ عالَم فرمايي :

﴿ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا ﴾ . (٢)

ترجمه : او د الله ﷻ نه زيات رِښتيا ويونكې په خبره كې بل څوک دی ؟

بل ځاى اِرشاد دی :

﴿ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴾ . (٣)

ترجمه : او ستا د رَب خبره د رِښتونوالي او اِنصاف په اِعتبار سره پوره شوه ، د هغه د خبرې (او حكمونو) لره څوک بدلوونكى نشته ، او هغه آوريدونكى پوهه دی .

او دا هم ممكنه نده چې ګنې د الله ﷻ نه د قرآن كريم د حفاظت وعده هيره شوې وي .

په سورة مريم كې ذكر دي : ﴿ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا ﴾ . (٤)

ترجمه : او ستا رَب (هيڅ خبره) هيرونكى نه دی .

ځكه الله ﷻ هغه ذات دی چې نه څه غلطي كوي او نه ورنه څه هيريږي .

په سورة طٰه كې ذكر دي : ﴿ لَا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنسَى ﴾ . (٥)

(١) آل عمران آية ٩

(٢) النساء آية ١٢٢

(٣) الانعام آية ١١٥ .

(٤) سورة مريم آية ٦٤

(٥) سورة طٰه آية ٥٢

ترجمه: زما رَب نه څه غلطي کوي، او نه (څه څيز) هيروي.

همدغه رنګې په الله رب العزت باندې نه څه پرکالي راځي او نه خوب. چې ګني د قرآن کريم د حفاظت نه غافله شي. ربِ کريم فرمايي: ﴿ لَا تَأْخُذُهُۥ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ ﴾. (١)

ترجمه: نه نيسي الله پرکالي او نه خوب. (يعنی په الله ﷻ باندې پرکالي او خوب نه راځي).

✡ ددې دومره اوږدې خبرې مقصد مې دا وُ چې: کله الله ﷻ د قرآن کريم د حفاظت وعده کړې، او ددې د حفاظت ذِمه واري يې په خپله اخيستی. او دا خبره هم معلومه ده چې الله ﷻ د خپلې وعدې خِلاف وَرزي هم نه کوي، او نه د هغه نه دا وعده هيريږي، نه پرې غفلت او خوب راځي نو بيا څنګه يو کافر يا بل بې دينه کس به قرآن مجيد کې تغير و تبديل اوکړي؟ بلکه لکه څرنګې چې تر اوسه په هر لحاظ محفوظ دی نو همدغه شان به تر قيامته پورې هم محفوظ وي.

✡ قرآن کريم د بې شماره حافظانو او اهلِ عِلمو په سينو کې هم محفوظ دی.

الله رب العزت فرمايي:

﴿ بَلْ هُوَ ءَايَٰتٌۢ بَيِّنَٰتٌ فِى صُدُورِ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ ﴾. (٢)

ترجمه: بلکه دا قرآن کريم خو واضحه آيتونه دي، د هغه خلقو په سينو کې محفوظ دی کومو ته چې عِلم ورکړې شوی.

✡ شپه او ورځ مسلمانان ددې تلاوت کوي.

﴿ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَتْلُونَهُۥ حَقَّ تِلَاوَتِهِۦٓ ﴾. (٣)

ترجمه: چا ته چې مونږ کتاب ورکړی هغوی ددې تلاوت کوي په حق تلاوت کولو سره. (يعنی څنګه چې ددې د لوستلو حق دی هماغه شان ددې تلاوت کوي).

نو ددې په وجه هم قرآن کريم محفوظ دی.

---

(١) البقرة آية ٢٥٥.

(٢) العنكبوت آية ٤٩.

(٣) البقرة آية ١٢١.

Scanned with CamScanner

د قرآن كريم مقابله هيڅوک نشي كولى : قرآن مجيد د الله ﷻ كلام دى ، دا داسې مُعجز كتاب دى چې ددې مقابله هيڅوک نشي كولى . د كله نه چې دا نازل شوى د هاغه وخت نه را په ديخوا تر قيامته پورې خلقو ته ددې چيلنج وركړې شوى چې ددې په شان كلام جوړ كړئ . بلكه كه د دُنيا ټول فصحاء او بُلغاء ، عرب او عجم ، انسانان او پېريان را جَمع شي خو بيا هم د قرآن كريم مقابله نشي كولى .

او ددې خبرداري الله ﷻ د مخكې نه وركړى ، ربِ كريم فرمايي :

﴿ قُلْ لَّئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰٓى اَنْ يَّاْتُوْا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لَا يَاْتُوْنَ بِمِثْلِهٖ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيْرًا ﴾ . (١)

ترجمه : (اې پيغمبره !) ته ورته ووايه : كه چيرته ټول انسانان او پېريان را جَمع شي ددې د پاره چې ددې قرآن كريم په شان (بل قرآن) راوړي نو هيڅ كله به ددې په شان قرآن رانه وړي ، اگر چې په دوى كې بعضې د بعضو نورو د پاره مددگار شي .

✡ كله چې د غوند قرآن كريم غوندې كتاب هيڅ جوړ نكړې شو نو د لسو سورتونو چيلنج وركړې شو :

﴿ اَمْ يَقُوْلُوْنَ افْتَرٰىهُ ؕ قُلْ فَاْتُوْا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهٖ مُفْتَرَيٰتٍ وَّادْعُوْا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ۝ فَاِلَّمْ يَسْتَجِيْبُوْا لَكُمْ فَاعْلَمُوْٓا اَنَّمَآ اُنْزِلَ بِعِلْمِ اللّٰهِ وَاَنْ لَّآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ فَهَلْ اَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ ﴾ . (٢)

ترجمه : آيا دوى (يعنې دا كافران) وايي چې نبي عليه السلام قرآن كريم د ځان نه (په دروغه) جوړ كړې دى ، نو ته ورته ووايه چې تاسو هم د قرآن كريم په شان لس (١٠) سورتونه د ځان نه (په دروغه) جوړ شوي راوړئ ، او د الله ﷻ نه سِوا چې تاسو څوک هم

(١) بني اسرائيل (الاسراء) آية ٨٨ .

په سورة الطور كې ذكر دي : ﴿ اَمْ يَقُوْلُوْنَ تَقَوَّلَهٗ ۚ بَلْ لَّا يُؤْمِنُوْنَ . فَلْيَاْتُوْا بِحَدِيْثٍ مِّثْلِهٖٓ اِنْ كَانُوْا صٰدِقِيْنَ ﴾ . الطور آية ٣٣ ، ٣٤ .

(٢) هود آية ١٣ ، ١٤ .

رابللي شئ هغه (د مدد کولو دپاره) را اوبلئ که چيرته تاسو (په خپله دعوىٰ کې) رښتيني يئ ، پس که چيرته دوى تاسو ته جواب درنکړي (يعنى دا کار او نه کړې شي) نو تاسو پوهه شئ چې دا (قرآن کريم) د الله په علم (او قدرت) سره نازل کړې شوى ، او دا چې د الله ﷻ نه سوا بل معبود نشته ، پس آيا تاسو مسلمانان يئ ؟ (يعنى چې کله درته د قرآن کريم صداقت معلوم شو نو آيا تاسو اوس هم نه مسلمانيږئ ؟) .

✡ کله چې د قرآن کريم غونډې لس (١٠) سورتونه هم چا جوړ نکړې شو نو ددينه مختصر يعنى د يو سورة جوړولو چيلنج ورکړې شو :

الله تعالى فرمايي :

﴿ أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴾ . (١)

ترجمه : آيا دوى دا وايي چې پيغمبر (ﷺ) دا قرآن کريم د ځان نه (په دروغه) جوړ کړې دى نو (اې پيغمبره !) ته ورته ووايه چې تاسو ددې په شان يو سورت راوړئ ، او د الله ﷻ نه علاوه چې تاسو څوک هم رابللي شئ هغه رااوبلئ که چيرته تاسو (په دې خپله دعوىٰ کې) رښتيني يئ .

✡ په مدينه منوّره کې دوباره د يو سورة راوړلو چيلنج ورکړې شو ، او ورسره الله ﷻ ددې خبر هم ورکړو چې نه خو دوى اوس د قرآن کريم غونډې يو سورة جوړولې شي ، او نه به يې تر قيامته پورې جوړ کړي . الله تعالى فرمايي :

﴿ وَإِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴾ . (٢)

ترجمه : او که چيرته ستاسو شک وي په هغه کتاب کې چې مونږ په خپل بنده (محمد صلى الله عليه وسلم) باندې نازل کړى نو تاسو هم ددې په شان يو سورة (جوړ کړې)

---

(١) يونس آية ٣٨ .

(٢) البقرة آية ٢٣ .

راوړئ ، او د الله ﷻ نه بغير خپل (ټول) مددګاران هم راوغواړئ که چيرته تاسو (په خپله دعوى کې) رښتيني يئ .

په وروستي آيت کې الله ﷻ فرمايي :

﴿ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا وَلَن تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ ۖ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴾ .(١)

ترجمه : پس که چيرته تاسو دا کار (يعنى د قرآن کريم په شان يو سورة جوړول) اونکړې شئ او هيڅ کله به يې اونکړې شئ نو (بيا) د هغه اور نه اوويرېږئ چې د هغې خشاک (نافرمانه) خلق او کاڼي دي ، دا اور تيار کړې شوې دى د کافرانو د پاره .

قرآن کريم اِنقلابي کتاب دى : قرآن کريم داسې يو اِنقلابي کتاب دى چې دا د انسانانو په ژوند کې اِنقلاب پيدا کوي ، د انسانانو په زړونو او رُوحونو کې تبديلي راولي .

✡ قرآن کريم يو رُوح دى په دې سره قومونه ژوندي کېږي او سَربُلند کېږي ، الله رب العزت فرمايي : ﴿ وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا ﴾ .(٢)

ترجمه : او همدغه شان (اې پيغمبره !) مونږ تاته په خپل حکم سره يو رُوح (يعنى قرآن کريم) راوليږل .

✡ د قرآن کريم په وجه د کاڼي نه سخت زړونه نرمېږي ، او د زړه بَندې تالې (قُفلونه) وريانډې کلاوېږي . او څوک چې ددې په احکاماتو باندې عمل نه کوي ، ددې تلاوت نه کوي ، او په دې کې تدبّر نه کوي نو ګويا د دوى په زړونو باندې تالې لږېدلي دي ، الله تعالى فرمايي : ﴿ أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا ﴾ .(٣)

ترجمه : آيا دوى په قرآن کريم کې تدبّر (غور او فکر) نه کوي ؟ يا د دوى په زړونو باندې تالې (قُفلونه) لږېدلي دي ؟

---

(١) البقرة آية ٢٣ .

(٢) الشورىٰ آية ٥٢ .

(٣) سورة محمد آية ٢٤ .

✡ په قرآن کريم کې الله ﷻ داسې هيبت او جلال ايښې چې دا د دُنيا په بل هيڅ کلام کې نشته، ددې په وجه د انسان په زړه کې د الله ﷻ نه خَوف پيدا کيږي، او زړه يې نرميږي الله رب العزت فرمايي:

﴿ اَللّٰهُ نَزَّلَ اَحۡسَنَ الۡحَدِيۡثِ كِتٰبًا مُّتَشَابِهًا مَّثَانِيَ ۖ تَقۡشَعِرُّ مِنۡهُ جُلُوۡدُ الَّذِيۡنَ يَخۡشَوۡنَ رَبَّهُمۡ ۚ ثُمَّ تَلِيۡنُ جُلُوۡدُهُمۡ وَقُلُوۡبُهُمۡ اِلٰى ذِكۡرِ اللّٰهِ ؕ ذٰلِكَ هُدَى اللّٰهِ يَهۡدِيۡ بِهٖ مَنۡ يَّشَآءُ ؕ وَمَنۡ يُّضۡلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهٗ مِنۡ هَادٍ ﴾. (١)

ترجمه: الله تعالیٰ بهترين کلام (يعني قرآن کريم) نازل کړی، (دا قرآن کريم) داسې کتاب دی چې (مضامين يې په حُسن او حِکمت کې) د يو بل په شان دی، ددې آيتونه بيا بيا ويلې شي (٢)، په دې سره د هغې خلقو څرمنې زيګ زيګ کيږي (٢) کوم چې د خپل رب نه يريږي، بيا د هغوی څرمنې او زړونه د الله ذکر طرف ته نرم شي (٣) هغدا (قرآن کريم) د الله تعالیٰ هدايت دی چاته چې الله ﷻ اوغواړي نو هغه ته په دې سره هدايت کوي، او څوک چې الله ګمراه کړي نو هغه ته هيڅوک هدايت ورکوونکې نشته.

✡ دغه وجه ده چې صحابه کرامو رضي الله عنهم به کله د قرآن کريم تلاوت کولو او يا به يې آوريدلو نو کيفيت به يې بدل شو، په سترګو کې به يې اُوښکې راغلې.

الله تعالیٰ ددې بيان داسې کوي:

---

(١) سورة الزمر آية ٢٣.

(٢) يعني د پوهې د پاره څنې قِصص او احکام بار بار مکرر ذکر دي.

بل ځای الله ﷻ فرمايي: وَلَقَدۡ صَرَّفۡنَا لِلنَّاسِ فِيۡ هٰذَا الۡقُرۡاٰنِ مِنۡ كُلِّ مَثَلٍ فَاَبٰۤى اَكۡثَرُ النَّاسِ اِلَّا كُفُوۡرًا. سورة الإسراء (بني إسرائيل) آية ٨٩.

وَلَقَدۡ صَرَّفۡنَا فِيۡ هٰذَا الۡقُرۡاٰنِ لِلنَّاسِ مِنۡ كُلِّ مَثَلٍ ؕ وَكَانَ الۡاِنۡسَانُ اَكۡثَرَ شَىۡءٍ جَدَلًا. سورة الكهف آيت ٥٤.

(٢) دا کِنايه ده د خَوف نه، يعني کله چې مؤمنان د عذاب آيتونه واوري نو د الله ﷻ د يَرې د وجې نه يې څرمنې زيګ شي، زړه يې نرم شي، او يَره په کې پيدا شي.

(٣) يعني کله چې د رحمت آيتونه واوري نو په دې سره د دوی زړونه نرم شي، او د الله تعالیٰ ياد، او په قرآن مجيد باندې عمل کولو طرف ته متوجه شي.

Scanned with CamScanner

﴿وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَىٰ أَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ﴾.(١)

ترجمه: او کله چې دوی هغه کلام واوريد کوم چې رسول (صلى الله عليه وسلم) ته نازل کړې شوې دی نو ته به د دوی سترګې ګوری چې اوښکې به څڅوي، ځکه چې دوی حق پيژندلی دی.

✿ قرآن کريم داسې کلام دی چې کله دا ځناتو (پيريانو) واوريد نو بغير د توقف کولو کولو نه يې بې اختياره وويل: ﴿إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا﴾.(٢)

ترجمه: بيشکه مونږ قرآن کريم واوريد چې (د فصاحت او بلاغت په اعتبار سره) ډير عجيب دی.

✿ **د قرآن کريم د تلاوت فضائل**: چيرته چې تلاوت کيږي هلته د الله ﷻ رحمتونه په شپبو شپبو راوريږي، ربِّ کريم فرمايي:

﴿وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾.(٣)

ترجمه: او کله چې قرآن کريم لوستلې شي نو ديته غوږ کيدئ (يعنی دا په توجّه سره واورئ) ،او چپ اوسئ، ددې د پاره چې په تاسو رحم او کړې شي.

ګويا د قرآن کريم تلاوت کول د الله ﷻ د رحمتونو رابنکته کولو د پاره مقناطيس دی، يعنی لکه څرنګې چې مقناطيس اوسپنه خانته راکاږي نو همدغه شان د قرآن کريم تلاوت کول هم د الله ﷻ د رحمتونو نازليدلو سبب دی، چې په تلاوت کوونکي باندې په شپبو شپبو راوريږي.

✿ قرآن کريم داسې بهترين کتاب دی چې په دې کې د انسان د رُوحاني او جِسماني ټولو مرضونو شِفاء ده، الله رب العزت فرمايي:

﴿وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا﴾.(٤)

---

(١) المائده آية ٨٣.

(٢) الجن آية ١.

(٣) الاعراف آية ٢٠٣.

(٣) الاسراء (بني إسرائيل) آية ٨٢.

ترجمه : او موږ د قرآن کريم نه هغه څه نازلوو چې په هغې کې د مؤمنانو د پاره شِفاء او رحمت دی ، او د ظالمانو په حق کې خو نور هم نقصان زياتوي .

(څکه مومنان قرآن کريم مني ، تلاوت يې کوي ، او عمل پرې کوي چې ددې په وجه په دوی د الله ﷻ رحمت نازليږي ، او د باطلو عقيدو نه ورته شِفاء او نجات حاصليږي . او ظالمان ، مشرکين خو قرآن کريم نه مني چې ددې په وجه په دوی باندې د الله ﷻ قهر او غضب نازليږي) .

✡ قرآن کريم د الله تعالى مضبوطه رَسى ده ، الله تعالى په خپله دې ته "حَبْلُ الله" ويلې دي ، رب کريم فرمايي :

﴿وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا﴾ . (١)

ترجمه : او تاسو ټول د الله تعالى رَسى (اسلام او قرآن) مضبوطه اونيسئ ، او مه جدا کيږئ .

او الله تعالى د خپل قُرب د پاره دا رَسى (يعنى دا قرآن کريم) نازل کړى ، دا داسې رسى ده چې ددې يو سَر د الله ﷻ په لاس کې دی (کَمَا يَلِيقُ بِشَانِهِ) ، او بل سَر يې د بندګانو په لاس کې دی ، پس څوک چې دا څومره مضبوطه اونيسي نو دومره زر به الله ﷻ ته ورأورسي ، او د هغه محبوب به جوړ شي

✡ د قرآن کريم د تلاوت په وجه د انسان ايمان نور هم قوي کيږي او زياتيږي ، په سورة انفال کې الله ﷻ د مؤمنانو په صفاتو کې دا خبره هم ذکر کړی :

﴿ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا ﴾ . (٢)

ترجمه : او کله چې په دې مؤمنانو باندې د الله آيتونه اولوستلې شي نو دا آيتونه د دوی ايمان نور هم زيات (مضبوط) کړي .

په سورة التوبة کې الله رب العزت فرمايي :

(١) آل عمران آية ١٠٣ .

(٢) الانفال آية ٢ .

﴿ وَإِذَا مَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُم مَّن يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَٰذِهِ إِيمَانًا ۚ فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَزَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴾. (١)

ترجمه: او كله چې يو سورة نازل كړې شي نو ځني منافقان (مسلمانانو ته د استهزاء په طور) وايي: دې سورة په تاسو كې د چا ايمان زيات (قوي) كړو؟ (الله رب العزت دې منافقانو ته په جواب كې فرمايي:) پس كومو خلقو چې ايمان راوړې دى نو دې سورة د هغوى ايمان نور هم زيات (مضبوط او قوي) كړو، او دوى (ددې په محسوسولو سره) خوشحاليږي.

✡ د قرآن كريم تلاوت په خشوع او تدبّر سره په كار دى، الله رب العزت فرمايي:

﴿ أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ ﴾. (٢) ترجمه: آيا دوى په قرآن كريم كې تَدبّر نه كوي؟

بل ځاى الله ﷻ فرمايي:

﴿ كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِّيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴾. (٣)

ترجمه: دا (قرآن كريم) داسې بركتي كتاب دى چې مونږ په تا باندې نازل كړې دى ددې دپاره چې دوى ددې په آيتونو كې تدبّر اوكړي، او دعقل خاوندان ددينه نصيحت حاصل كړي.

لهذا انسان ته د تلاوت كولو په وخت دا تَصوّر په كار دى چې زه گويا د الله ﷻ سره مُناجات كوم، او زه الله رب العزت گورم. يا كه دا تَصوّر نشي كولى نو كم از كم دا تصوّر خو به خامخا كوي چې پروردگارِ عالَم خو ما گوري. نو په دې سره به ده ته د تلاوت كولو په وخت خُشوع او تدبّر نصيبه كيږي.

✡ د قرآن سره تعلق لرونكي او ددې تلاوت كوونكي د نه هلاكيدونكي تِجارت اُميد لري، الله رب العزت فرمايي:

---

(١) التوبة آية ١٢٤.

(٢) النساء آية ٨٢.

(٣) ص آية ٢٩.

﴿ إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَّن تَبُورَ ۞ لِيُوَفِّيَهُمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ إِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴾. (١)

ترجمه : بيشكه څوک چې د الله د كتاب (قرآن كريم) تلاوت كوي ، مونځ قائموي (يعنى په پابندۍ سره يې كوي) ، او مونږ چې ورته څه وركړي دي د هغې نه په پټه او ښكاره خرچ (خيرات) كوي نو دوى د داسې تجارت اُميد لري چې هغه هيڅ كله نه هلاكيږي (نه بَربادېږي ، او نه تاواني كيږي) ، دا ددې د پاره چې الله دوى ته (د نيكو عملونو) پوره اَجرونه وركړي ، او په خپل فضل سره نور هم زيات وركړي ، بيشكه الله ښښونكى او قدردان دى .

✡ چاته چې الله ﷻ د تلاوت كولو توفيق وركړو ، يا يې په ناظره يا حفظ باندې د قرآن كريم د ختمولو توفيق وركړو نو ده ته الله ﷻ يو عظيم نعمت وركړو ، اوس ده ته په كار دي چې ددې نعمت شكريه اداء كړي .

ځكه د دُنيا مال و دولت ، عُهدې او وَزارتونه ددې نعمت مقابَله هيڅ كله نشي كولى . الله تعالى دا نِعمت په طور د اِحسان ذكر كړى ، نبي عليه السلام ته فرمايي :

﴿ وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِّنَ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمَ ﴾. (٢)

ترجمه : او بيشكه مونږ دركړي دي تاته اُووه (آيتونه ، يعنى سورة فاتحه) چې (په مانځه كې) باربار لوستلې شي ، او د عَظمت واله قرآن كريم (مو دركړي دى).

په قرآن كريم عمل كول : لكه څرنګې چې د مسلمان د پاره د قرآن كريم تلاوت كول ضروري دى نو همدغه شان په دې باندې عمل كول هم لازمي دى ، ځكه قرآن مجيد د همدې د پاره نازل شوى چې ددې په اَحكاماتو باندې عمل اوكړې شي ، او ددې تابعداري اوكړې شي . الله رب العزت فرمايي :

﴿ وَهَٰذَا كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴾. (٣)

---

(١) الفاطر آية ٢٩ ، ٣٠ .
(٢) الحجر آية ٨٧ .
(٣) الانعام آية ١٥٥ .

ترجمه : او دا (قرآن کريم) يو برکتي کتاب دی چې مونږ نازل کړې دی پس تاسو ددې تابعداري اوکړئ (يعنى ددې په احکاماتو باندې عمل اوکړئ) او د الله د مخالفت نه اوويرېږئ (پرهيزګاري اختيار کړئ) ددې د پاره چې په تاسو باندې رحم اوکړې شي.

الله تعالى په خپلو بندګانو باندې مهربانه دی

✡ د الله ﷻ رَحمت او مهرباني په دُنيا کې عامه ده، بيا خاصکر په مؤمنانو او مُتقيانو باندې خو يې خصوصي رَحمتونه او مهربانۍ دي.

په قرآن کريم کې ذکر دي :

﴿ هُوَ الَّذِىْ يُصَلِّىْ عَلَيْكُمْ وَمَلٰٓئِكَتُهٗ لِيُخْرِجَكُمْ مِّنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوْرِ ۚ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِيْنَ رَحِيْمًا ﴾. (١)

ترجمه : الله هغه ذات دی چې هغه او د هغه فرښتې په تاسو باندې رحمت رالېږي، ددې د پاره چې تاسو دکفر دتيارو نه د اسلام رڼا ته را اُوباسي، او الله تعالى په مؤمنانو باندې ډير مهربانه دی.

بل ځای فرمايي : ﴿ اِنَّ رَحْمَتَ اللّٰهِ قَرِيْبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِيْنَ ﴾. (٢)

ترجمه : بيشکه د الله تعالى رحمت نيکانو ته ډير نږدې دی.

بل ځای فرمايي :

﴿ وَرَحْمَتِىْ وَسِعَتْ كُلَّ شَىْءٍ ؕ فَسَاَكْتُبُهَا لِلَّذِيْنَ يَتَّقُوْنَ وَيُؤْتُوْنَ الزَّكٰوةَ وَالَّذِيْنَ هُمْ بِاٰيٰتِنَا يُؤْمِنُوْنَ ۞ اَلَّذِيْنَ يَتَّبِعُوْنَ الرَّسُوْلَ النَّبِىَّ الْاُمِّىَّ ... ﴾. (٣)

ترجمه : زما رحمت (په دنيا کې) عام دی هر شي ته، پس ډير زر به زه دا رحمت اوليکم (خاص کړم) د هغه خلقو د پاره چې پرهيزګاري کوي، (په دُنيا کې) زکوة ورکوي، او هغه خلق کوم چې زمونږ په آيتونو ايمان راوړي. کوم چې تابعداري د هغه رسول کوي چې

(١) الاحزاب آية ٤٣.
(٢) الاعراف آية ٥٦.
(٣) الاعراف آية ١٥٦.

نبي أمّي دی .

✡ محترمو مسلمانانو ! د الله تبارک وتعالی د مهربانی اندازه ددينه کيدی شي چې هر وخت په انسان باندې بې شماره نعمتونه نازلوي . الله ﷻ فرمايي :

﴿ وَإِن تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا ۗ إِنَّ اللَّهَ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴾ .(١)

ترجمه : او که چیرته تاسو د الله نعمتونه شمیرل اوغواړی نو دا نشئ شمیرلی ، بیشکه الله بخښونکی او مهربان دی .

✡ بلکه که انسان يو معمولي عمل په اخلاص اوکړي ، نو الله رب العزت دده دا عمل نه ضائع کوي ، بلکه په دې ورته هم اجر ورکوي ، ربِّ کريم فرمايي :

﴿ فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ﴾.(٢)

ترجمه : پس څوک چې د يوی ذرّی برابر نيکي اوکړي نو د قيامت په ورځ به دا کس ددې اجر اوګوري .

بل ځای الله ﷻ فرمايي : ﴿ ... أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِّنكُم مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ ﴾ .(٣)

ترجمه : بیشکه زه په تاسو کې د هیچا عمل نه ضائع کوم ، که هغه نارینه وي او که ښځینه .

✡ ليکن بل طرفته د انسان ناشکري او ناقدری ته اوګوره چې الله ﷻ پيدا کړو ، روغ صورت يې ورکړو ، ښکلي شکل يې ورکړو ، رزق ورکوي ، او نور بې شماره انعامات ورباندې کوي ، ليکن دا بيا هم ناشکري کوي ، د خپل رب عبادت نکوي . الله رب العزت فرمايي : ﴿ إِنَّ الْإِنسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ ۝ وَإِنَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ ﴾ .(٤)

ترجمه : بیشکه انسان د خپل رب ډیر زیات ناشکره دی ، او دا په دې خپله ناشکری باندې

(١) النحل آية ١٨ .
(٢) الزلزال آية ٧
(٣) آل عمران آية ١٩٥
(٤) العاديات آية ٦ ، ٧ .

ګواه هم دی (چې زه د الله ﷻ ډیر ناشکره یم).

بل ځای الله تبارک وتعالی فرمایي:

﴿ يَحَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ﴾. (١)

ترجمه: هائي افسوس! په بندګانو باندې، چې کله هم دوی ته رسول راغلی، نو دوی درپوری ټوقې او خندا ګانې کړي.

✡ خو لیکن بیا هم ددې ټولو کمزوریو باوجود الله ﷻ انسان خو مره د محبت او شفقت په انداز ځان طرفته رابلي:

﴿ يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ ﴾. (٢)

ترجمه: ای انسانه! ته د خپل رب کریم په حقله څه شي دهوکه کړې یې؟

(چې د خپل رب نه دې بغاوت او سرکشي اختیار کړی، نافرماني یې کوی. ستا رب خو تا طرفته متوجه دی، ستا د توبې منتظر دی چې کله به دا بنده د ګناهونو نه توبه او باسي او ما طرفته به متوجه کیږي).

✡ انسان ته پکار دي چې د الله ﷻ د رحمت نه مایوسه نشي.

الله رب العزت فرمایي: ﴿ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ ﴾. (٣)

ترجمه: تاسو د الله ﷻ د رحمت نه مه نا امیده کیږئ.

بل ځای فرمایي: ﴿ إِنَّهُ لَا يَيْأَسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ ﴾. (٤)

ترجمه: بیشکه د الله د رحمت نه نه نا امیده کیږي مګر صرف کافران قوم.

د توبې اهمیت او فضائل

✡ د ګناهونو نه توبه ویستل فرض ده ځکه الله تعالی مؤمنانو ته د توبې امر کړی:

---

(١) یس آية ٣٠

(٢) الانفطار آية ٦

(٣) الزمر آية ٥٣

(٤) یوسف آية ٨٧

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا ﴾ (١)

ترجمه : اې د ايمان خاوندانو ! تاسو توبه اوباسئ الله ته رښتيني او خالصه توبه.

بل ځای فرمايي : ﴿ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴾ (٢)

ترجمه : اې مومنانو ! تاسو ټول الله ته توبه اوباسئ ددې دپاره چې تاسو کامياب شئ.

په مذکوره آيت الله ﷻ د توبه کوونکو سره د فلاح او کاميابۍ وعده هم اوکړه.

✡ محترمو ! الله رب العزت په خپلو بندګانو باندې دومره زيات مهربان دی چې که د چا نه بتقاضائی بشريت څه ګناه اوشي او بيا په اخلاص باندې توبه اُوباسي نو الله تعالی دده توبه قبلوي ، او مخکيني ګناهونه ورته معاف کوي ، الله تعالی فرمايي :

﴿ وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُوا عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴾ (٣)

ترجمه : او الله هغه ذات دی چې قبلوي توبه د خپلو بندګانو ، او ګناهونه ورته معاف کوي ، او په هغه کارونو پوهيږي چې تاسو يې کوی.

په بل ځای کې الله تعالی فرمايي :

﴿ وَمَن يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴾ (٤)

ترجمه : او څوک چې بد کار اوکړي يا په خپل ځان باندې ظلم اوکړي ، بيا د الله تعالی نه بخښنه اوغواړي نو الله تعالی به ډير بخښونکی او زيات مهربان بيامومي.

بل ځای الله ﷻ فرمايي ﴿ وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَىٰ ﴾ . (٥)

ترجمه : او بيشکه زه ډير بخښونکې يم هغه چالره چې څوک توبه اوباسي ، ايمان راوړي او نيک عمل اوکړي ، بيا په سمه لاره قائم پاتې شي.

---

(١) التحريم آية ٨.

(٢) النور آية ٣١.

(٣) الشورى آية ٢٥.

(٤) النسآء آية ١١٠.

(٥) طه آية ٨٢.

بل ځای فرمايي : ﴿ وَرَبُّكَ الْغَفُورُ ذُو الرَّحْمَةِ ﴾. (١)

ترجمه : او ستا رب بخښونکی او خاوند د رحمت دی.

✡ او که دا سړی په تيرو ګناهونو پښيمانتيا ښکاره کوي او استغفار وايي نو الله جل جلاله به دده بديانې په نيکيو بدلې کړي. الله تعالی فرمايي :

﴿ إِلَّا مَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ ۗ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴾. (٢)

ترجمه : مګر څوک چې تو به اوباسي ، ايمان راوړي او د نيکۍ کارونه کوي نو الله تعالی به د داسې خلکو بَديانې په نيکيو بدلې کړي او (دا ځکه چې) الله بخښونکی او مهربان دی.

✡ د کفر نه پله غټه ګناه نشته خو الله تعالی د کافر په باره کې نبي عليه الصلوة والسلام ته فرمايي : ﴿ قُل لِّلَّذِينَ كَفَرُوا إِن يَنتَهُوا يُغْفَرْ لَهُم مَّا قَدْ سَلَفَ ﴾. (٣)

ترجمه : اې پيغمبره ! ته دې کافرانو ته ووايه که چيرته دوی د کفر نه منع شي (د خپل کفر نه توبه اوباسي ، او اسلام قبول کړي) نو تير شوي ګناهونه به ورته اوبخښلې شي.

نو اوس چې د کفر نه کومه کمه ګناه ده هغه خو به الله جل جلاله په توبې سره په طريقِ اولی معاف کوي.

✡ الله رب العزت ګناهګارانو ته عام اعلان کړی ، چې زه ټول ګناهونه بښم :

﴿ قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴾ (٤)

---

(١) الكهف آية ٥٨.

(٢) الفرقان آية ٧٠.

(٣) الانفال آية ٣٨.

(٤) الزمر آية ٥٣.

Scanned with CamScanner

ترجمه : اې پیغمبره ! زما د طرف نه دې خلقو ته ووایه چې اې زما هغه بندګانو چاچې زیاتې کړې په خپلو ځانونو باندې (یعنې کفر ،شرک او کبیره ګناهونه یې کړي) تاسو د الله د رحمت نه مه نا اُمیده کیږئ ، بیشکه الله ټول ګناهونه بخښي ، بیشکه هم دې بخښونکې او مهربانه دی .

بل ځای فرمايي: ﴿نَبِّئْ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ۝ وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ﴾ (۱)

ترجمه : (اې پیغمبره !) ته زما بندګانو ته دا خبر ورکړه چې بیشکه زه ډیر بخښونکی او زیات مهربانه یم ، او زما عذاب هم ډیر دَردناک عذاب دی .

✡ الله تعالی د توبه کونکي سره محبت کوي :

﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ (۲)

ترجمه : بیشکه الله ﷻ توبه کوونکي او ځان پاک لرونکي خلق خوښوي .

بل ځای فرمايي : ﴿وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ﴾ . (۳)

ترجمه : او همدا الله بخښونکی (د ګناهونو) دی ، او محبت کوونکی دی .

✡ د توبې په وجه الله رب العزت انسان ته بهترین د راحت واله ژوند نصیبه کوي :

﴿وَأَنِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُم مَّتَاعًا حَسَنًا إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ﴾ . (۴)

ترجمه : او دا چې تاسو بخښنه غواړئ د خپل رب نه ، بیا توبه اوباسئ هغه ته ، نو هغه به درله د يو مقرّر وخت (مرګ) پورې د ژوند ښکلې سازو سامان درکړي ، او په آخرت کې به هر خاوند د فضل (نیک عمل کونکي) ته خپل فضل (جنت) ورکړي .

---

(۱) الحجر آية ۴۹ ، ۵۰ .

(۲) البقرة آية ۲۲۲ .

(۳) البروج آية ۱۴

(۴) هود آية ۳ .

د دُنیا په ژوند باندې دهوکه کیدل ندي په کار

✡ مسلمان ته په کار دي چې د دُنيا په دې ظاهري ژوند باندې دُهوکه نشي ، ځکه دا عارضي ژوند دی ، د انسان دائمي ژوند د آخرت واله دی .
الله ربّ العزت د دُنیاوي ژوند په باره کې فرمایي :

﴿ وَمَا هٰذِهِ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَآ اِلَّا لَهْوٌ وَّلَعِبٌ ۚ وَ اِنَّ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ ۘ لَوْ كَانُوْا يَعْلَمُوْنَ ﴾ (١)

ترجمه : او نه دې دا ژوند د دُنیا مګر صرف لوبې او تماشې دي (یعنی د دُنیا د ژوند حقیقت صرف لوبې او تماشې دي) ، او بیشکه کور (ژوند) د آخرت همدا اصلي (او حقیقي) ژوند دی ، کاش چې دوی پوهیدلی .

﴿وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَآ اِلَّا لَعِبٌ وَّلَهْوٌ ۗ وَلَلدَّارُ الْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِيْنَ يَتَّقُوْنَ ۗ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴾ (٢)

ترجمه : او نه دی ژوند د دُنیا مګر لوبې او تماشې دي ، او البته کور د آخرت ډیر ښه دی د هغه خلقو د پاره چې پرهیزګاره دي ، آیا تاسو نه پوهیږئ ؟

﴿ اِعْلَمُوْٓا اَنَّمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَّلَهْوٌ وَّزِيْنَةٌ وَّتَفَاخُرٌۢ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْاَمْوَالِ وَالْاَوْلَادِ ﴾ (٣)

ترجمه : پوهه شئ چې د دُنیا ژوند (خو صرف) لوبې ، تماشې او ښائست دی ، او په خپل مینځ کې په یو بل باندې فخر کول ، او د مالونو او اولاد ډیر والې دی .

✡ مال و دولت او اولاد ته د دُنیا ښائست او امتحان ویل شوی ، الله تعالی فرمایي :

﴿ اَلْمَالُ وَالْبَنُوْنَ زِيْنَةُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۚ وَالْبٰقِيٰتُ الصّٰلِحٰتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَّخَيْرٌ

(١) العنکبوت آية ٦٣ .
(٢) الانعام آية ٣٢ .
(٣) الحديد آية ٢٠ .

أَمَلًا ﴾.(١)

ترجمه: مال او ځامن (ځو صرف) د دُنيا د ژوند ښائست دی، او باقي پاتې کيدونکي نيک عملونه ستا د رب په نزد ډير بهتر دي په اعتبار د ثواب سره، او (همدا رنګې دا نيک اعمال د الله په نزد) ډير بهتر دي په اعتبار د اُميد ساتلو سره.

﴿ وَاعْلَمُوٓا أَنَّمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَأَوْلَٰدُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥٓ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴾.(٢)

ترجمه: او پوهه شئ چې بيشکه ستاسو مالونه او ستاسو اَولاد (په حقيقت کې د تاسو د پاره سبب د) يو اِمتحان دی، او بيشکه د الله سره چې کوم أجر دی نو هغه ډير لوي اجر دی.

✡ د دُنيا دا شيان آخر ختميږي ليکن انسان چې کوم نيک عمل او کړي ددې أجر د الله ﷻ سره باقي وي. الله تعالى ددې بيان داسې کړی:

﴿ مَا عِندَكُمْ يَنفَدُ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ بَاقٍ ﴾.(٣)

ترجمه: څه چې د تاسو سره دي هغه به فناء کيږي (او ختميږي)، او څه چې د الله سره دي هغه هميشه باقي پاتې کيدونکي دي.

﴿ وَمَآ أُوتِيتُم مِّن شَىْءٍ فَمَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتُهَا ۚ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰٓ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴾.(٤)

ترجمه: او څه شيان چې تاسو ته درکړل شوي دي نو هغه د دُنيا د ژوند سامان او ښائست دی، او څه چې د الله سره دي هغه ډير ښه او باقي پاتې کيدونکي دي، پس آيا تاسو نه پوهيږئ؟

﴿ زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ ٱلشَّهَوَٰتِ مِنَ ٱلنِّسَآءِ وَٱلْبَنِينَ وَٱلْقَنَٰطِيرِ ٱلْمُقَنطَرَةِ مِنَ ٱلذَّهَبِ

(١) الكهف آية ٤٦

(٢) الانفال آية ٢٨

(٣) النحل آية ٩٦

(٤) القصص آية ٦٠

وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذٰلِكَ مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَاللّٰهُ عِنْدَهٗ حُسْنُ الْمَاٰبِ ﴾ (١)

ترجمه: ښائسته کړې شوې دی خلقو ته محبت د نفسي خواهشاتو، (هغه نفسي خواهشات دادي :) لکه ښځې، ځامن، د سرو زرو او سپينو زرو جمع شوې خزانې، نښانداره (ځاريه بهترين) آسونه، ځاروي، او فصلونه. دا (مذکوره) شيان (صرف) د دُنيا د ژوند سامان دی، او د الله سره ښه ځای د واپس ورتللو دی.

✡ الله رب العزت مسلمانانو ته دا واضح کړی چې د مال او اولاد په وجه زما د ذِکر او عبادت نه غافل نشئ، کني تاوانيان به شئ.

﴿ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تُلْهِكُمْ اَمْوَالُكُمْ وَلَاۤ اَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَمَنْ يَّفْعَلْ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴾ (٢)

ترجمه: اې مومنانو! تاسو لره دې ستاسو مالونه او ستاسو اَولاد د الله د ذِکر نه غافله نه کړي، او څوک چې دا کار اوکړي نو همدا خلق نقصان موندونکي (تاوانيان) دي.

د شيطان د دُهوکې او اِتباع نه ځان ساتل په کار دي

✡ الله تعالى انسانان خبردار کړي چې د شيطان د دُهوکې او اِتباع نه ځان اوساتي، ځکه شيطان د انسان د پاره ښکاره دُښمن دی. انسان د حقې لارې نه گمراه کوي.

الله ﷻ فرمايي:

﴿ يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُوْرُ ﴾ (٣)

ترجمه: اې خلقو! بيشکه د الله وعده رښتيني (حقه) ده، پس تاسو دې د دُنيا ژوند په دُهوکه کې وا نه چوي، او د الله په حقله دې تاسو ته دُهوکه باز (شيطان) دهوکه درنه کړي.

(١) آل عمران آية ١٤.
(٢) المنافقون آية ٩.
(٣) فاطر آية ٥.

Scanned with CamScanner

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴾. (١)

ترجمه : اې ايمان والو ! تاسو ټول په اسلام کې پوره پوره داخل شئ ، او د شيطان د قدمونو پيروي (تابعداري) مه کوئ ، بيشکه هغه ستاسو د پاره ښکاره دښمن دی .

﴿ إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا إِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴾ (٢)

ترجمه : بيشکه شيطان ستاسو د پاره دښمن دی پس تاسو دا (هميشه) دښمن اوګڼئ (او په دښمنۍ يې اونيسئ) ، بيشکه دا خپل ټولې ډلې د پاره رابلي چې دوی (هم) خاوندان د دوزخ (يعنې جهنميان) شي .

﴿ يَاأَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ۝ إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴾. (٣)

ترجمه : اې خلقو تاسو هغه شيان خورئ کوم چې په زمکه کې حلال پاکيزه دي ، او د شيطان د قدمونو پيروي مه کوئ ، بيشکه هغه ستاسو د پاره ښکاره دښمن دی ، بيشکه هغه تاسو ته د بدکارۍ او بې حيايۍ حکم کوي ، او د دې (حکم هم درته کوي) چې تاسو په الله باندې (د ځان نه په دروغه) داسې خبرې ووايئ چې تاسو پرې (په خپله هم) نه پوهيږئ .

✡ کله چې شيطان د الله ﷻ حکم او نه منل او لعنتي يې کړو نو شيطان د الله تعالی نه د قيامت د ورځې پورې مهلت اوغوښت ، او الله ﷻ ورله مهلت ورکړو (۴) نو شيطان وويل

---

(١) البقرة آية ٢٠٨ .

(٢) فاطر آية ٦ .

(٣) البقرة آية ١٦٨، ١٦٩ .

(۴) الله تعالی ددې بيان داسې کړی : ﴿ قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ ۝ قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَنْ تَتَكَبَّرَ فِيهَا فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ ۝ قَالَ أَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ۝ قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ۝ قَالَ فَبِمَا أَغْوَيْتَنِي ﴾ الاعراف اية ١٢ تا ١٥ .

﴿ فَبِمَآ أَغْوَيْتَنِى لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ۝ ثُمَّ لَءَاتِيَنَّهُم مِّنۢ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَٰنِهِمْ وَعَن شَمَآئِلِهِمْ ۖ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَٰكِرِينَ ﴾ (١)

ترجمه : په وجه ددې چې تا زه گمراه کړم نو زه به هم دې خلقو ته ستا په نيغه لاره کې کېنم ، بيا به زه خامخا دوی ته د دوی د مخې طرف ، شا طرف ، ښي طرف او چپ طرف نه (د گمراه کولو د پاره) راځم ، او ته به په دوی کې اکثر خلق شکر کوونکي او نه مومي .

﴿ قَالَ ٱخْرُجْ مِنْهَا مَذْءُومًا مَّدْحُورًا ۖ لَّمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنكُمْ أَجْمَعِينَ ﴾ (٢)

ترجمه : الله تعالى ورته اوفرمايل : اوځه ددې ځای نه ذليل رټلې شوی ، يقين او کړه چې څوک په دوی کې ستا تابعداري اوکړي نو زه به خامخا د تاسو ټولو نه جهنم ډک کړم .

آخرت طرف ته متوجه کيدل

✡ مسلمان ته په کار دي چې آخرت طرف ته متوجه شي ، داسې نيک اعمال اوکړي چې په آخرت کې دده په کار راشي ، الله تعالى فرمايي :

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا ٱتَّقُوا ٱللَّهَ وَلْتَنظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ ۖ وَٱتَّقُوا ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴾ (٣)

ترجمه : اې مومنانو ! تاسو د الله نه اُووېرېږئ ، او په کار ده چې هر انسان دا اُوگوري چې ده د صبا (يعني قيامت) دپاره وړاندې څه ليږلي دي ؟ او د الله نه وُوېرېږئ ، بېشکه الله خبردار دی په هغه کارونو باندې چې تاسو يې کوی .

✡ الله تعالى د انسان نېک اعمال نه ضائع کوي ، بلکه ددې بدله ورکوي :

﴿ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُم مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِندَ ٱللَّهِ هُوَ خَيْرًا وَأَعْظَمَ أَجْرًا ۚ وَٱسْتَغْفِرُوا

(١) الاعراف آية ١٦ ، ١٧ .
(٢) الاعراف آية ١٦ ، ١٧ .
(٣) الحشر آية ١٨ .

اللّٰهَ إِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴾ (١)

ترجمه: او تاسو چې د خپلو ځانونو د پاره کومه نيکي وړاندې ليږئ، نو دا به د الله سره ډيره بهتره او د ډير لوي اجر واله بيامومئ، او د الله نه بخښنه غواړئ، بيشکه الله ډير بخونکی (او) مهربان دی.

✡ تر دې چې انسان د يوې ذرّې برابر معمولي نيکي يا بدي کړي ددې بدله به د قيامت په ورځ اوګوري، الله تعالى فرمايي:

﴿ فَمَنْ يَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَّرَهٗ ۞ وَمَنْ يَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَّرَهٗ ﴾ (٢)

ترجمه: پس څوک چې د يوې ذرې په اندازه نيکي اوکړي نو دا به هغه اوګوري (يعنی د هغې ثواب به اوګوري)، او څوک چې د يوې ذرې برابر بدي اوکړي نو دا به هغه (هم) اوګوري (يعنی د هغې سزا به هم اوګوري).

✡ همدا رنګې مسلمان به خپل ځان او خپل اولاد دداسې اعمالو نه بچ کوي چې د هغې په وجه دا د جهنم مستحق ګرځي، ځکه د جهنم اور ډير سخت دی، الله تعالى فرمايي:

﴿ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا قُوْۤا اَنْفُسَكُمْ وَاَهْلِيْكُمْ نَارًا وَّقُوْدُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَّا يَعْصُوْنَ اللّٰهَ مَاۤ اَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُوْنَ مَا يُؤْمَرُوْنَ ﴾ (٣)

ترجمه: اې مومنانو! تاسو بچ اوساتئ خپل ځانونه او خپل کوروالا د هغه اور نه چې د هغې خشاک خلق او کاڼي دي، په دې اور باندې داسې سخت خويه، زوراوري (مضبوطي) فرښتې مقرر دي چې (په هيڅ کار کې) د الله نافرماني نه کوي، او دوی هم هغه کار کوي د کوم چې دوی ته حکم اوکړې شي.

---

(١) المزمل اية ٢٠.

(٢) الزلزلة آية ٧، ٨. // الله رب العزت د حضرت لقمان هغه خبره رانقل کوي کومه يې چې خپل خوي ته کړې وه: ﴿ يٰبُنَيَّ اِنَّهَاۤ اِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِيْ صَخْرَةٍ اَوْ فِي السَّمٰوٰتِ اَوْ فِي الْاَرْضِ يَاْتِ بِهَا اللّٰهُ اِنَّ اللّٰهَ لَطِيْفٌ خَبِيْرٌ ﴾ سورة لقمان آية ١٦.

(٣) التحريم آية ٦.

د مرګ نه هيڅوک نه خلاصيږي

✡ مرګ داسې يو حقيقت دی چې هيڅوک هم د دينه نشي خلاصيدی ، بلکه هر ذي روح به خامخا يو ورځ د مرګ دا پيالی څکي ، الله رب العزت فرمايي :

﴿ كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ ﴾ (۱) ترجمه : هر يو نفس څکونکې د مرګ دی . (که هغه انسانان وي ، پيريان وي ، او که فرشتې وي ټول به وفات کيږي).

بل ځای الله ﷻ فرمايي : ﴿ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ ﴾ (۲).

ترجمه : هر شی هلاکيدونکې (او فناء کيدونکې) دی مګر ذات د الله ﷻ به باقي وي .

په سورة رحمٰن کې الله رب العزت فرمايي :

﴿ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ۝ وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ﴾ (۳)

ترجمه : هر څوک چې په دې ځمکه (آباد) دي هغه ټول فناء کيدونکي دي ، او صرف ستا د رب ذات به باقي پاتې وي کوم چې د لوی شان او عظمت خاوند دی .

✡ د انسان نيته چې کله هم پوره شي ، په کوم ځای کې هم پوره شي ، او د څه شی نه هم پوره شي ټيک په هماغه وخت ، په هماغه ځای او د هماغه شی نه به ورته مرګ راځي . په نيته کې يو ساعت هم مخکې والې او روستو والې نه کيږي ، الله ﷻ فرمايي :

﴿ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴾ (۴)

ترجمه : او د هرې ډلې (او قوم) د پاره يو وخت مقرر دی ، پس کله چې د دوی نيته راشي نو نه يو ساعت روستو کيږي او نه رامخکې کيږي .

په سورة منافقون کې الله ﷻ فرمايي :

(۱) آل عمران آية ۱۸۵ .
(۲) القصص آية ۸۸ .
(۳) الرحمن آية ۲۶، ۲۷ .
(۴) الاعراف آية ۳۴ .

Scanned with CamScanner

﴿ وَلَن يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا ۚ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴾ (۱)

ترجمه: او الله تعالی هيڅ يو نفس ته هرګز مهلت نه ورکوي کله چې نيته يې راشي، او الله تعالی خبر دار دی د هغه څه نه چې تاسو يې کوی.

✡ انسان د مرګ نه په مضبوطو مضبوطو قلاګانو کې هم محفوظ نشي پاتې کيدی، الله تعالی فرمايي:

﴿ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يُدْرِككُّمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشَيَّدَةٍ ﴾ (۲)

ترجمه: تاسو چې کوم ځای يئ مرګ به تاسو بيا مومي اګر چې تاسو په مضبوطو قلاګانو کې يئ.

✡ بلکه که انسان د مرګ نه تيښته او کړي خو بيا هم نشي بچ کيدی، الله ﷻ فرمايي:

﴿ قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ ۖ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴾ (۳)

ترجمه: اې پيغمبره ته دوی ته ووايه چې بيشکه د کوم مرګ نه چې تاسو تختئ هغه ضرور تاسو سره ملاقې کيدونکې دی (تاسو به رانيسي)، بيا به تاسو هغه ذات طرفته واپس کيږئ (او هغه ته به وړاندې کيږئ) کوم چې ستاسو په پټ او ښکاره عملونو باندې پوهه دی، نو دغه الله ﷻ به تاسو ته د هغه عملونو په باره کې خبر درکړي کوم چې تاسو (په دُنيا کې) کول.

بل ځای الله ﷻ فرمايي: ﴿ قُل لَّن يَنفَعَكُمُ الْفِرَارُ إِن فَرَرْتُم مِّنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ ﴾ (۴)

ترجمه: اې پيغمبره ته دوی ته ووايه که چيرته تاسو د مرګ يا قتل نه تختئ نو دا تيښته به تاسو ته هيڅ فائده درنکړي.

---

(۱) المنافقون آية ۱۱.
(۲) النساء آية ۷۸.
(۳) الجمعة آية ۸.
(۴) الاحزاب آية ۱٦.

✡ د مرګ وخت هيچا ته ندی معلوم ، چې زه به کله وفات کيږم ؟ الله ﷻ فرمايي :

﴿ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴾ (١)

ترجمه : او نه پوهيږي هيڅ کس چې په کومه زمکه به مړ کيږي ، بيشکه الله ﷻ پوهه او خبردار دی .

(يعنی هيچا ته دا معلومه نه ده چې زه به په کوم ځای کې مړ کيږم ، البته الله ﷻ ته هر څه معلوم دي او په هر څه خبردار دی) .

✡ انسان د خاورې نه پيدا دی ، او واپس به همدې خاورې ته ورځي ، بيا به د قيامت په ورځ دوباره راژوندې کيږي . الله تعالی فرمايي :

﴿ مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَىٰ ﴾ (٢)

ترجمه : مونږ تاسو ددې زمکې نه پيدا کړي يئ ، او ديته به مونږ تاسو (د مرګ نه پس) دوباره راولو ، او د همدې زمکې نه به مو يو ځل بيا (د قيامت په ورځ) را اوباسو .

اګر چې د نورو آيتونو نه معلوميږي چې انسان د مني نه پيدا شوی (٣) ، او د مذکوره آيت نه معلوميږي چې انسان د خاورې نه پيدا شوی ، نو په ظاهره تضاد معلوميږي .

خو په حقيقت کې هيڅ تضاد نشته ځکه زمونږ أصل (حضرت آدم عليه السلام) د خاورې نه پيدا شوی (٤) . نو ګويا چې مونږ ټول د خاورې نه پيدا يو .

يا دا چې هر انسان د مَني نه پيدا شوی ، او مَني د غِذا نه پيدا شوی او غذا د خاورې او اُوبو نه پيدا شوی . معلومه شوه چې انسان هم اصلاً د خاورې نه پيدا شوی .

---

(١) لقمان آية ٣٤ .

(٢) طه آية ٥٥ .

(٣) لکه الله تعالی فرمايي ، فَلْيَنظُرِ الْإِنسَانُ مِمَّ خُلِقَ . خُلِقَ مِن مَّاءٍ دَافِقٍ . يَخْرُجُ مِن بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ . سورة الطارق آية ٥ تا ٧ . وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا . الفرقان آية ٥٤ .
وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِّن مَّاءٍ . النور آية ٤٥ .

(٤) لکه الله تعالی فرمايي ، ﴿ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِن تُرَابٍ ﴾ . آل عمران آية ٥٩ .

Scanned with CamScanner

✡ مومن ته د مرګ په وخت فرښتې د اطمينان او جنت زيرې ورکوي، الله رب العزت فرمايي:

﴿ إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ۞ نَحْنُ أَوْلِيَاؤُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ ۞ نُزُلًا مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ ﴾ (١)

ترجمه: بېشکه کومو خلقو چې دا اقرار وکړو چې زمونږ رب يو الله دی او بيا په دې باندې قائم پاتې شو نو په هغوی به (د رحمت) فرښتې (اول د مرګ په وخت، بيا په قبر کې او بيا په قيامت کې) راکوزېږي، او ورته وايي به: تاسو مه وېرېږئ، او مه غمجن کېږئ. او د هغه جنت زيرې واورئ د کوم چې تاسو سره وعده شوې وه، مونږ (فرښتې) په دُنيا کې هم ستاسو دوستان وو، او په آخرت کې به هم يو، او چې څه (لذتونه او عزتونه) مو زړه غواړي هغه به درته په جنت کې حاضر وي، او ستاسو د پاره به په جنت کې هر هغه څه موجود وي چې تاسو يې غواړئ، دا (نعمتونه وغيره ستاسو د پاره) د بښونکي او مهربان رب د طرف نه ميلمستيا ده.

انسان به په هره مرحله کې د صبر او استقامت نه کار اخلي

که د چا نږدې رِشته دار وفات شي، يا ورته بل تکليف اورسي نو دا به په دې باندې صبر کوي، ځکه په قرآن کريم کې د صبر ډېر أجرونه ذکر شوي:

✡ صابرينو ته بې حسابه آجر ورکولې شي. الله تعالى فرمايي:

﴿ إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴾ (٢)

ترجمه: بېشکه صبر کوونکو ته به د دوی اجر بې حسابه ورکولې شي.

✡ صابرينو سره الله ﷻ د مَعيت او امداد وعده کړې:

(١) فصلت (حم السجده) آية ٣٠ تا ٣٢

(٢) الزمر آية ١٠

الله تعالى فرمايي : ﴿ وَاصْبِرُوْا إِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصّٰبِرِيْنَ ﴾ .(١)

ترجمه : او صبر کوئ بیشکه الله تعالی د صابرینو سره دی .

✡ امتحان او مصيبتونه ټول د الله ﷻ د طرفه دي :

﴿ مَا أَصَابَ مِنْ مُّصِيْبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللّٰهِ ﴾ .(٢)

ترجمه : هر مصيبت چې راځي نو دا د الله ﷻ د طرفه راځي .

✡ د انسان سره چې په تقدير کې کوم امتحان او مصيبت ليکلې شوې وي دا به په ده باندې خامخا راځي . الله رب العزت فرمايي :

﴿ مَا أَصَابَ مِنْ مُّصِيْبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِيْ أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِيْ كِتٰبٍ مِّنْ قَبْلِ أَنْ نَّبْرَأَهَا ۚ إِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيْرٌ ۝ لِّكَيْلَا تَأْسَوْا عَلٰى مَا فَاتَكُمْ ... ﴾ .(٣)

ترجمه : کوم مصيبت چې په زمکه يا ستاسو په ځانونو باندې راځي نو د پيدا کيدو نه مخکې دا مصيبت په يو کتاب کې ليکلې شوې وي ، بيشکه دا خبره په الله ﷻ باندې ډيره آسانه ده . (دا ځودنه مونږ ځکه درته او کړه) ددې د پاره چې د تاسو نه څه واخيستې شي په هغې خفه نه شئ ...

✡ په انسان باندې امتحانات ضرور راځي خو څوک چې په دې امتحاناتو او مصيبتونو باندې صبر او کړي نو الله تعالى دوی ته د خپل رحمت او کامل هدايت زيرې آورلی :

﴿ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوْعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرٰتِ ۗ وَبَشِّرِ الصّٰبِرِيْنَ ۝ الَّذِيْنَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُّصِيْبَةٌ ۙ قَالُوْا إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رٰجِعُوْنَ ۝ أُولٰٓئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوٰتٌ مِّنْ رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ ۚ وَأُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُوْنَ ﴾ .(٤)

---

(١) الانفال آية ٤٦

(٢) التغابن آية ١١

(٣) الحديد آية ٢٢، ٢٣

(٤) البقرة آية ١٥٥ تا ١٥٧

Scanned with CamScanner

ترجمه: او مونږ به ضرور اوآزمايو تاسو په څه ځيز د وېرې، ولوږې، د مالونو، ځانونو او مېوو په نقصان سره، او (اې پيغمبره!) ته زېرې ورکړه صبر کوونکو ته. صبر کوونکي هغه خلق دي چې کله دوی ته څه مصيبت اورسي نو دوی وايي: بيشکه مونږ د الله يو او مونږ به هم هغه طرف ته واپس کيدونکي يو، همدا (صابرين) هغه خلق دي په کومو باندې چې د خپل رب د طرفه مهرباني او رحمتونه دي، او همدغه خلق هدايت موندونکي (په سمه لاره) دي.

✡ څوک چې صبر اوکړي نو الله تعالی ددې په وجه دده درجې اوچتوي او غټ مقام ورکوي. الله تعالی فرمايي: ﴿ وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا ... ﴾.(١)

ترجمه: او مونږ په دوی کې څه خلق پيشوايان جوړ کړل چې زمونږ په حکم به يې خلقو ته سمه لاره ښودله، او دا پيشوايان مو ځکه جوړ کړي وو چې دوی به صبر کولو...

✡ صابرينو ته الله ﷻ بهترينه بدله ورکوي:

﴿ وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُوا أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾.(٢)

ترجمه: کومو خلقو چې صبر اوکړو نو هغوی ته به مونږ خامخا ددوی اجر ورکړو د هغو ښو کارونو په عوض کې کوم چې به دوی کول.

بل ځای الله تعالی فرمايي: ﴿ أُولَٰئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا... ﴾.(٣)

ترجمه: همدا هغه خلق دي چې دوی ته به د دوی د صبر په وجه دوه (٢) کرتې اجر ورکولی شي.

✡ د صبر په باره کې الله ﷻ مومنانو ته فرمايي:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴾.(٤)

---

(١) السجدة آية ٢٣.

(٢) النحل آية ٩٦.

(٣) القصص آية ٥٤.

(٤) آل عمران آية ٢٠٠.

Scanned with CamScanner

ترجمه : اې مومنانو ! تاسو صبر کوئ ، او يو بل په صبر آماده کوئ ، او د جهاد د پاره تیار اوسئ ، او د الله ﷻ نه وویرېږئ ددې د پاره چې کامیاب شئ .

✡ د کامل مومن صفت هم دادی چې دا به په تکلیفونو صبر کوي .

الله تعالی فرمايي : ﴿ وَلَمَن صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ﴾ .(١)

ترجمه : او چا چې صبر اوکړو او معافي يې اوکړه بیشکه دا ډیر د همت کارونو نه دی .

بل ځای الله رب العزت فرمايي :

﴿ وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴾ .(٢)

ترجمه : (نیکي دیته ویلې شي) چې څوک د تنګ دستی ، سختی او د جنګ په وخت کې صبر کوونکي وي ، همدا خلق ریښتوني (نیکان) دي او همدا خلق پرهيزګاره دي .

✡ نبي کريم ﷺ ته هم الله ﷻ د صبر حکم کړې وُ :

﴿ فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ ﴾ .(٣)

ترجمه : اې پیغمبره ! ته صبر کوه لکه څرنګې چې د لوړ همت واله پیغمبرانو صبر کړی وُ .

✡ صابرینو سره الله تعالی د جنت وعده کړې .

﴿ وَالَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرَءُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ ۝ جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَن صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِم مِّن كُلِّ بَابٍ ۝ سَلَامٌ عَلَيْكُم بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ ﴾ .(٤)

(١) الشورئ آية ٤٣ .

(٢) البقرة آية ١٧٧ .

(٣) الاحقاف آية ٣٥ .

(٤) الرعد آية ٢٢ تا ٢٤ .

ترجمه : کومو خلقو چې د خپل رب د خوشحالولو د پاره صبر اوکړو، او لمونځ يې قايم کړو ، او کوم مال چې مونږ ورکړی د هغې نه يې په پټه او ښکاره (د نيکۍ په لاره کې) خرچ اوکړو ، او د نيکيو په ذريعه بدي دفعه کوي همدا هغه خلق دي چې د دوی د پاره د آخرت کور دی ، (دغه کور) باغونه د هميشه اوسيدو دي ، دوی به داخليږي دې جنت ته ، همدغ شان د دوی په پلارانو ، بيبيانو او اولاد کې چې څوک نيک وي (هغوی به هم دې جنتونو ته داخليږي) ، او فرښتې به دوی ته د هرې دروازې نه راځي او دا به ورته وايي چې په تاسو باندې دې سلام وي ځکه چې تاسو به (په دُنيا کې) صبر کولو (او په حق دين باندې مضبوط پاتې شوي وئ) نو د آخرت دا کور (ستاسو د پاره) ډير ښه دی .

بل ځای الله ﷻ فرمايي :

﴿ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّئَنَّهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ۝ الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴾ (١)

ترجمه : چاچې ايمان راوړو او نيک عملونه يې اوکړل نو مونږ به دوی ته د جنت په بالاخانو کې ځای ورکړو چې د هغې (د اُونو) لاندې به نهرونه بهيږي ، دوی به په هغې کې هميشه اوسيږي ، د (نيک) عمل کوونکو بدله ډيره ښه ده ، (دا عاملين هغه خلق دي) کومو چې صبر اوکړو او په خپل رب باندې توکل کوي .

د غونډ تقرير اجمالي خلاصه :

د غونډ تقرير اجمالي خلاصه دا راأوته چې الله تعالى انسان د خپل عبادت د پاره پيدا کړی ، دا به د الله او رسول اطاعت کوي ، کوم احکامات چې وربانديې فرض شوي (لکه مونځ ، روژه ، زکوة ، حج ، او جهاد وغيره نو) هغه به په پوره پابندۍ سره کوي ، او د کومو ګناهونو نه چې منع شوی د هغې نه به ځان ساتي .

حلال خوراک به کوي ، د حرام او مشتبه شيانو نه به ځان ساتي ، د حقوقُ العبادو پوره کولو اهتمام به کوي ، د ټولو رُوحاني بيمارياتو او خرابو اخلاقو نه به ځان ساتي .

(١) العنكبوت آية ٥٨، ٥٩ .

خپل ژوند به د قرآن کریم د احکاماتو مطابق تیروي . د الله ﷻ د رحمت نه به نه نااُمیده کیږي ، او د خپلو ګناهونو نه به په اخلاص باندې توبه اُوباسي .

مسلمان به د دُنیا په دې عارضي ژوند باندې نه دُهوکه کیږي ، د شیطان د وسوسو تابعداري به نه کوي ، او آخرت طرف ته به متوجّه کیږي ، ځکه آخر هم یوه ورځ د دې دُنیا نه تلل دي ، په دې کې هیڅوک هم دائمي نه پاتې کیږي .

اوس که په چا باندې په دې دُنیاوي ژوند کې څه مصیبونه او اِمتحانات راشي نو دا به په هغې باندې صبر کوي ، ځکه الله تعالی د صابرینو د پاره ډیر آجرونه مقرر کړي .

دُعا

الله تعالی دې مونږ ته په پوره دِین باندې د تللو توفیق راکړي ، او ربِّ کائنات دې مونږ ته د قرآن کریم په ټولو احکاماتو باندې د پوهیدو او بیا په دې باندې د عمل کولو توفیق راکړي .

آمِین یَارَبَّ العَالَمِین .

وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

اوله خوشخبري :

إِنْ شَاءَ الله ددې پسې به پنځلسم (١٥) جلد هم ليکم چې هغه به هم د الله ﷻ په توفيق سره لږ وخت پس چاپ شي .

دويمه خوشخبري :

(د تقريرونو دويمه سلسله)

د پنځلسم (١٥) جلد نه پس به د تقريرونو دا سلسله په يو بل نوم باندې شروع کوم ، د هغې نوم به وي :

" د تقريرونو مُدَلَّلـــهٔ ذَخيره "

چونکه تراوسه هم ډير اهمې موضوع ګانې د ليکلو نه پاتې دي ، د يوولسم جلد په آخر کې مې چې په کومو موضوع ګانو باندې د ليکلو وعده کړې وه يا کومو علماؤ چې راته په ټيلفون باندې په څنې موضوع ګانو باندې د ليکلو مشوره راکړې ده هغه ټولې موضوع ګانې به إِنْ شَاءَ الله په راتلونکې سلسله کې شاملوم ، په هغې کې به هم په همدغه انداز باندې جامع تقريرونه وي .

په خپلو خصوصي دُعاګانو کې مو ياد ساتئ

ستاسو ورور

ابوالشمس نورالهدا عفي عنه

موبائل نمبر : ٥٤٤٧١٧٤ ٠٣٠٦

هر تقریر په مختلفو ژبو کې
Every Speech in different Languages
تقاریر
اصلاحي مدلل
مکتبة عزازية
د استاذ او شاګرد په منځ کې
د نحوي عملي اجراء
اصلاحي
مدلل تقریرونه
Scanned with CamScanner